MICHAELIS ETTMÜLLERI,

Philosoph. & Med. Doctoris,

COLLEGIUM PHARMACEVTICUM

IN

JOHANNIS SCHROEDERI

Pharmacopœiam Medico-Chymicam:

ANtea quàm nos accingamus ad Medicamentorum Compositionem artificialem, operæ pretium erit singula vulgò dicta ingredientia aut simplicia enucleatè proponere, ut ex cujusvis natura probè perspecta, deinceps de ipso composito remedio rectius judicare possimus.

Universa autem materia medica tribus communiter regnis absolvitur:

I. Minerali,

II. Vegetabili, atque

III. Animali.

Hinc, juxta Autoris nostri ductum à primo, nempe minerali regno, jam initium faciendũ esset, utpote quod reliquorum ferè fundamentum est: Cùm verò regnum vegetabile, ex quo Medicina primordia sua traxit, sit omnium facilius, nec vulgares sint reconditæ virtutes sub simplicibus vegetabilibus, multumque in recessu habeant, à Phytologia, seu illa Pharmacologiæ parte, quâ plantarum natura, virtutes & Præparationes, enodantur, incipiemus, progressuri ad magis ardua.

PARTIS PRIMÆ

SECTIO I.

tradens

PHYTOLOGIAM

SEU

REGNUM VEGETABILE:

Cui

Ob materiæ Convenientiam, & evitandas Repetitiones, harmonicè connexæ sunt

DEMONSTRATIONES & LECTIONES BOTANICÆ

IN

HORTO MEDICO LIPSIENSI

publicè institutæ Anno 1682.

UT generalia quædam consideremus, quoad ortum patet, ex *SENECA*, quod Medicinæ notitia fuerit primo quorundam simplicium & plantarum; uti ex *DIOSCORIDE* videre est & *GALENO*, *MESUE*, *MATTHIOLO LUSITANO*, &c. qui *Commentariis suis DIOSCORIDEM* explicavêre. Verùm, quamplurima sunt superaddita, objiciet quis; & exoticorum multa accessere? Resp. Plurima quidem circumferuntur, sed ab agyrtis, aniculis, &c. quæ incerta, dubia sunt, & fallacia. Imò, quid si juniperum, sambucum, buxum, corylum, &c. præferrem ligno guajaco, sassafras, Chinæ-Chinæ, sassæparillæ? lapidibus Bezoardicis calculum humanum præponerem? Et cognitio hæc, quod cum reliquis artibus successivè sumpserit incrementa, non est negandum.

Antequam autem ipsas plantas consideremus, quædam in genere monenda erunt de scriptoribus partim botanicis, partim & variis vegetabilium generibus.

Scriptores, qui studio huic Botanico ex professo operam suam locarunt, sunt duplices: Vel veteres, vel recentiores.

Inter veteres primus omnium vegetabilium historiam systematicè proposuit *DIOSCORIDES*, quem secutus est *GALENUS*, omnia ferè ex prædicto *DIOSCORIDE* exscribens. Hunc Arabes postmodum excepere. In *DIOSCORIDEM* illum posteà *commentarium* scripsit *MATTHIOLUS*, *Animadversiones* verò *AMATUS LUSITANUS*.

Inter recentiores Botanicos 2. Classes invenire licet:

I. Est eorum, qui Grammaticè tantùm de vegetabilibus scripserunt, appellationibus nudis & formis externis contenti, ut *BAUHINUS*, *CLUSIUS*, *CORNUTUS*, *LOBELIUS*, *ALPINUS*, &c. Hic curiosè quidem, sed Grammaticè tantùm, plantas tractant.

II. Est eorum, qui Medicè de iisdem egerunt, vires imprimis & facultates earundem scrutantes: ex quibus clarent *TABERNÆMONTANUS*, copiosus quidem, sed confusus & incertus Autor; *SIMON PAULI*, qui est elegans, & simul tamen copiosus, atq; cum judicio scripsit; *CASPAR HOFFMANNUS in Tr. de Medicam. Officinalibus*, qui de nomine, specie & usu multa in ordinem reduxit, quæ alii confusè tractarunt, sed more Galenicorum,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0515-3 DFG

cum fuerit purus Galenicus; *KARRICHTERUS in Botanico German.* commendandus, qui vestigiis *PARACELSI* insistens, modum colligendi & asservandi ostendit accuratum, quod nemo ante eum fecit; Omnibus palmam præripit in scrutinio morborum, ab incantatione ortorum: Quin ipse *PARACELSUS Herbarium* concinnavit, sed parvum, modum tamen inibi ostendens verum, studium hocce perscrutandi, & quomodo vires simplicium sint cognoscendæ.

Facultates aliàs simplicium horum plerumque à qualitatibus primis, caliditate, frigiditate, &c. ut & aliis occultis determinantur; sed minus rectè: Hâc enim ratione omnes virtutes specificæ occultæ jacerent, & prorsus laterent, quæ tamen maximam partem in curando absolvunt. Quid? quod prædictæ illæ qualitates prorsus imaginariæ sint; cùm harum nulla in herbis quibusdam & aliis simplicibus inveniatur, quæ tamen respectivè tantùm, prout subjectum offendunt, in illud agunt: v. g. spina digito infixa summum calorem infert, cum tamen per se minus calida sit, piper, & ☿ in se actu frigidus est, in corpus tamen assumptus intentissimum calorem infert: spiritus nitri internè frigidus censetur, & rectè; externè verò est calidissimus: camphora frigida est, attamen ♃ea, cùm in media nive ardeat.

Rectiùs igitur virtutes vegetabilium determinandæ sunt à mistura materiali seu textura minutissimarum particularum, non vi radiativâ & ideali: nam amuleta v. g. etiam per emanationem effluviorum actionem suam in spiritibus nostris perficiunt, quicquid agunt. Radix scilicet & fundamentum omne consistit in tali textura, qui mutatâ mutatur & effectus: sic purgantium texturâ per acida variatâ, variatur etiam facultas purgatrix: sic antiscorbutica per exsiccationem castrantur, ob mutatam particularum texturam.

Inter particulas autem hasce primatum obtinent subtiliores & volatiliores ☉inæ & oleosæ: inde enim est, quod per sapores & odores subinde sese manifestent vegetabilia nobiliora: v g. *Cinnamomi* virtutes, quas obtinet, in ☉e volatili oleoso copiosissimo, in eo contento fundantur, hinc vis analeptica, stomachica, calefaciendi, &c. His enim per destillationem exhaustis cortex iners est, omni ἐνεργείᾳ carens. In cochlearia vis antiscorbutica est, ob ☉ volatile acre.

Prout autem variat hæc textura materialis, ita & variant vegetabilium vires; hinc longè alia virtus sæpè est in foliis, alia verò in radice unius ejusdemque plantæ. Sic in sambuco, quod *integrum* pharmacopolium potest implere, alia vis sese exserit in foliis, alia in cortice, alia quoque in radice. Radix scilicet purgat hydropicos; juli faciunt vomitus; flores lac procreant; succus autem inspissatus dysenteriæ & erysipelati prodest, & sudorem pellit: Gentiana convenit in quartana, myrrha in menstruis deficientibus & similibus.

Hisce præmissis jam propiùs ad vegetabilia accedamus, quæ doctrinæ melioris gratiâ secundum omnes illarum partes distinguemus, harumque simul texturam materialem, & ex his producta varia pharmaceutica, considerabimus.

Inter partes vegetabilium sunt 1. *Radices* & *ligna cum suis Corticibus*, quæ in genere conveniunt, & vim suam debent sali acido volatili: Hæc ipsa enim igne chymico examinata, in vase clauso dant

1. *Phlegma* iners.

2. *Spiritum acidum* volatilem qui in recessu habet ☉ volatile, cujus rei testimonium perhibet fuligo; cum quo prodit

3. *Oleum* penetrans, sed empyreumaticum.

4. Relinquunt pro capite mortuo *Carbones*.

Quod si verò igne aperto comburantur, ∽ & ♁ sub forma flammæ evolantes condensantur tandem in fuliginem, ex qua phlegma, paucus ∽ acidus, copiosum ☉ volatile oleosum & empyreumaticum, sed penetrantissimum, obtineri per destillationem potest: remanet ⊕, ex ▽ & ☉e fixo constans, quale ⊕ sub nomine cinerum etiam post istam lignorum deflagrationem remanere solet.

Observandum autem, quod omnia hujusmodi producta copiosiora longè habeantur ex corticibus, utpote magis resinosis, quàm ipsis lignis; uti speciatim in ligno guajaco manifestum est, cujus cortex longè magis impregnatus est particulis medicamentosis activis, unde ista producta Chymica oriuntur, quàm ipsum lignum.

Porrò ex his lignis, & hisce congeneribus durioribus corticibus & radicibus, mediante ☿ essentia resinosa extrahi potest, quæ copiosâ ▽ ⊕ata pulverem copiosum in forma sicca exhibet; vel abstracto spiritu in Extractum redigi potest: Caput mortuum verò seu ligna ista, ex quibus essentia ista extracta fuit, destillando suggerit adhuc egregium spiritum acidum, sed nullum vel paucum admodum oleum; adeò ut talia ♁ destillata nil aliud sint, quàm resinæ, vi △ in oleosum corpus colliquatæ. Præter Essentiam resinosam, cum spiritu vini extrahendam, etiam mediante ▽ per cocturam extractum gummosum elici potest, dum ▽æ medio resolvuntur ☉ia in lignis, & horum medio simul junctum ipsis elicitur ♁ resinosum, à quibus decocta lignorum vim adeò potentem sudoriferam obtinent.

II. Post ligna considerentur ipsæ plantæ seu herbæ, earumque *caules*, *folia*, &c, Hæ ipsæ ratione texturæ materialis, & inde productorum chymicorum commodè sub *quintuplici Classe* iterum veniunt considerandæ.

Prima classis est illarum, quæ sunt succulentæ, ferè insipidæ, adeoque abundare videntur phlegmate, & temperatum alcali volatile continent; Quales sunt lactuca, parietaria, portulaca & sedum majus. Hæ in anatome chymica pro usu medico subministrant ▽as destillatas, & succum expressum in Rob blandè inspissandum. Plantæ tales vulgò frigidæ aut refrigerantes dicuntur atque humidæ.

Secunda est earum, quæ habent saporem acidulum & blandè adstrictorium, gaudentque ☉e essentiali tartareo, & phlegmate copioso mercuriali, & sunt absq; odore. Tales sunt omnes species acetosarum, &c. subministrant hæ ▽m, sed minus efficacem; in succo enim remanet ☉ essentiale crystallinum instar ♃i, ejusdem figuræ & saporis, in quo earum efficacia quasi concentrata est.

Tertia est earum, quæ habent saporem amarum, sed citra odorem, adeoque in suo concreto constant ☉e nitroso quasi tartareo. Tales sunt carduus benedictus, fumaria, cichorium, lupulus, vulneraria pleraque, & similia. Hæ ipsæ subministrant ▽m, & imprimis ex illarum succo elicitur ☉ essentiale, quod rectificatum super proprios cineres simillimum erit nitro, tàm in figura quàm in gustu, & ardet etiam instar nitri; unde vis diuretica.

Quarta

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0516-9 DFG

Quarta est earum, quæ saporem habent admodum acrem & mordicantem, quales sunt omnes species nasturtii, cochlearia, scordium, chersolium, species de sinapi & piperitis, in genere omnia raphanacea, cepacea & antiscorbutica, &c. quæ abundant spiritu seu ☉e volatili paulò acriori, ♃eo tamen. Hæ recentes si sunt, subministrant tàm fermentando, quàm sine fermentatione cum ▽ affusione spiritū volatilem acrem; nam sub fermentationis motu magnam aliàs ☉is volatilis jacturam patiuntur. Sin verò paulò maturiores fuerint, & post florem ad seminificationem se disponant, commodè fermentari possunt, suggerunt spiritum inflammabilem, de sapore & odore simplicis plus minus participantem: *quin etiam ex his sub tali statu simplici destillatione oleum acre destillatum penetrantissimum elicitur, quod aliàs nullâ arte ex talibus elici potest.* Huc refertur Trifolium ▽ticum, summum antiscorbuticum, Anglis maximè in usu, & quidem pro areano habitum.

Quinta denique Classis eas continet plantas, quæ abundant substantiâ volatili ♃eâ seu oleosa quasi resinosa, & hinc odorem fortem habent & penetrantem, saporem verò nunc amaricantem, nunc suavem; communiter etiam aromatica dicuntur; quales v. g. sunt absinthium, majorana, rosmarinus, salvia, thymus, origanum, & omnia aromatica. Vis earum latet in ☉e volatili oleoso. Hæc simplici destillatione subministrant ▽as nonnihil spirituosas, & ♁a destillata, sicuti fermentando ∽ ardentes volatiles; sed tunc nullum ♁: Nempe fermentatione mediante attenuatur & resolvitur ♁ in spiritum, adeò ut ♁a destillata plantarum sint nihil aliud, quàm ∽ concentrati, vel resinæ ab igne colliquefactæ; spiritus verò inflammabiles sint ♁a essentialia suo phlegmate resoluta: Tandem calcinata hæc ipsa recentia ☉ fixū, sicut plantæ quamplurimæ aliæ in cineribus reliquunt. Ut autem hæ ipsæ plantæ fermentando ∽, ita putrescendo dant ☉ia volatilia, non secus atq; reliqua omnia vegetabilia putrefacta; quædam tamen plus, quædam minus talis ☉is suggerunt, quâ putrefactione absolutâ perfectè, nullum ☉is fixi vestigium superesse solet.

III. Quoad *flores* plantarum, hi sub *triplici* iterum *Classe* continentur: sunt enim hi vel

Primo sine odore, v. g. flores antirrhini, nymphæę, &c. in quibus latet alcali seu sal volatile blandum. Hi dant ▽m blandam, & succum inspissandum in Rob.

Secunda Classis est eorum, qui habent odorem suavem, sed saltem superficialem, & facillimè evanescentem, uti sunt Narcissus, flores jasmini, liliorum albortum, violarum, & ex parte etiam rosæ. Vis eorum consistit in parte Mercuriali volatili, unde non possunt sufferre vel minimum calorem, quin eorū ☉ volatile Mercuriale & odor, ℞, ac consequenter virtus & penetrantia evanescant: Propterea chymici mediante oleo Been vel amygdalarum dulcium, faciendo S. S. S. cum floribus v. g. jasmini, &c. & baccis been aut amygdalis dulcibus, odorem & virtutem eliciunt.

Tertiæ Classis flores habent odorem fortem penetrantem & aromaticum, ut sunt flores rorismarini. &c. Hi dant ▽ spirituosas, & cum his ♁a destillata; item per fermentationem ∽ inflammabiles; quin etiam mediante ▽ affuso & sæpiùs abstracto vis eorum elici & in forma spirituosa exhiberi potest, uti v. g. in ▽ *Reginæ Hungariæ*, seu spiritu vini sæpiùs à floribus anthos abstracto, notum est. Vis fundata est in ☉e volatili & oleo, ut herbæ primæ Classis.

IV. Flores sequuntur *fructus*. Fructus Medicinales imprimis sunt succulenti dulces, vel acidi, ut ribes, berberes, citrus, &c. vel acido-dulces; quorum vel

1. Succus expressus per residentiam depuratus per se asservatur, aut ♃ando eos, aut oleo olivarum eos muniendo, v. g. succus cydoniorum, &c. Vel
2. Succi fermentantur & suggerunt potus vinosos; qua ratione ex succo uvarum vinum, item pomaceum, pyraceum, &c. item vinum ex fructibus rubi idæi, vel vinum ex passulis cum succo pomorum Borsdorffianorum fermentando paratur; Vel
3. Inspissantur in rob phlegmatis evaporatione; uti in rob sambuci, juniperi, sorbi, &c. notum est.

Succi dulces aut acido-dulces sunt temperati nutritivi, & quæ nec calore nec frigore nobis infensi sunt; Acidi econtrà, ob acidum intensius, nec à nobis assimilabile, potiùs figendo, & contenta corporis plus minus condensando, refrigerant: inspissati relinquunt ☉ essentiale crystallinum, ♄i instar, uti *in secunda plantarum Classe* dictum.

V. Sequuntur *semina*, quorum in vegetabilibus maxima vis est, & subdividuntur

1. In ea, quæ turgent succo mucilaginoso aqueo, concentrante eorum virtutem, qualia sunt semen cydoniorum, lini, psyllii, &c. ex quibus menstrui aquei beneficio mucilago elici potest.
2. In ea, quæ continent copiosum ♁, sed aquosum, per expressionem facilè elliciendum; aut etiam cum aqua appropriata in emulsionis formam redigi possunt; uti sunt semina pœoniæ, papaveris, amygdalæ dulces, &c.
3. In ea, quæ sunt ita temperata principiis activis, ut commodè fermentari possint, quo medio ∽ volatilis seu ardens elici potest; uti sunt non tantùm semina quædam cerealia, v. g. secale, triticum, &c. sed etiam illa semina, quæ saporem acrem & penetrantem habent, ut semen sinapi, cochlearia, &c. quorum vis in ☉e volatili admodum acri, simul tamen oleoso, consistit, unde tàm fermentando, quàm cum spiritu vini ex iis elicitur ∽ volatilis.
4. In ea, quæ habent odorem suavem aromaticum & saporem gratum, & continent copiosum ♃ seu oleum volatile, quod in recessu habet suum ☉ volatile, & dant ▽m & ♁a destillatum, uti sunt semen anisi, fœniculi, carvi, &c.

Tandem inter producta vegetabilium sunt *Resina* & *gummata*, de quibus *infrà Classe* 2.

SCHEMA

GENERALEM HERBARUM NOTITIAM COMPREHENDENS.

Herba in stricto significatu sumpta, ut docet *THEOPHRASTUS de causis plantarum*, & *GALENUS de antidotis*, quartum genus plantarum constituit. Græcis βοτάνη & πόα à βόσκω & πάω ceu volunt dicta.

Definitur planta, quæ sine caudice & radice fo-

liata provenit, potissimumque caule semen profert. (Subintelligenda autem illa duo folia sunt, non quæ cunctis communia, & ex seminis pulpa transmittuntur, sed quæ præter hæc à radice primò consurgunt & emittuntur) Negatur tamen à *SCALIGERO* contra *CARDANUM*, Caulem de essentia herbarum esse; sunt enim quæ eâ carent, ut capilli Veneris prima species.

Conveniunt cum Frutice stipitum multitudine nonnunquam, ut in vinceroxico, hyperico, &c. cum cremore, ut in brassica, lactuca, &c.

Ad essentiam propiùs facit, quod mollior, quàm arborum & fruticum earum substantia sit.

Degenerant tamen sæpè in frutices, ut salvia, ruta, hyssopus, &c. quemadmodum & fruticum quidam in arbores; Altitudine ad arborum longitudinem quædam ex his adscendunt. Causæ sunt soli & culturæ diversitas.

Ex partibus essentialibus componuntur duabus. Alter locum *formæ* obtinet, & anima est vegetativa, unde mista animata seu viventia dicuntur: eradicata v.g. è ▽ allium & aloë herba vitam superstitem non modò habent, sed & iterum ▽æ immissa germinant. In nonnullis sensus & motus quædam vestigia adsunt, ut in herba Christophoriana, noviter ex Indiis allata. *Materia* pars essentialis altera est, quam corpus repræsentat; quod iterum *constat partibus* vel *similaribus*; spirituosis, quæ ruptis folliculis, ut in coluthea vesicaria, & in ipsa eruptione seminum, se manifestant; Humidis, quæ vel aqueæ, rubræ, luteæ, &c. ut in esulæ, lactucæ, cichorii, sanguinis draconis, &c. succo, cum vel sine expressione; solidis, quæ similares, ut caro, fibræ, membranæ, &c. vel *constat* partibus dissimilaribus, tùm perennantibus tùm deciduis, ut *sunt folia, caulis, flores, fructus, semina, baccæ*, &c.

Differentiæ sunt vel *Physicæ* vel *Medicæ*.

Physicæ aliæ sunt *essentiales*, petitæ vel à *Materia*, ut quædam molles, duræ, macræ, pingues, &c. vel à *forma*, câque (1) *internâ*, unde aliæ calidæ, ut absinthium, &c. frigidæ, ut rosa; humidæ, ut portulaca; siccæ, ut beta; temperatæ, ut asparagus. Quo pertinent virtutes peculiares, ex tota substantia agentes, v. g. contra calculum, vermes, pestem, ad promovendos ☿es, confortandos ∼ vitales & animales, &c. (2) *externâ*, ex parte quantitatis, coloris, figuræ, &c. dum aliæ sine foliis, ut anblatum, &c. aliæ binis, pluribus & paucioribus, cum vel sine caule, proveniunt. Videatur *Methodus Histor. Stirpium DODONÆI, CÆSALPINI, SPIGELII, SENNERTI*, &c. Herbas enim in certas classes dividere velle, quæ singulas comprehendant, inter ἀδύνατα à Botanicis refertur.

Physicæ aliæ sunt *accidentales*, petitæ vel à *loco*, quales sunt montanæ, ▽ticæ, sylvestres, peregrinæ, domesticæ; vel *ab ætate*, dum germinant, florent, semen proferunt; vel à *sexu*, ut in mercuriali, veronica, &c. laquei accersuntur.

Differentiæ plantarum Medicæ sunt vel *Theoreticæ*, vel *Practicæ*: *Theoreticæ* cum Physicis conveniunt; à quibus tamen differunt, quod maximâ exparte ἀνοσολογικαὶ, non acroamaticæ sint, & methodi medendi finisque Medicinæ ultimi inducendi gratiâ expetantur; ratione cujus

1. Certi reddimur de plantæ alicujus specie, quam Veteres usurparunt in hoc vel illo affectu, v. g. de absinthio Pontico, Origano, hyssopo, majorana nostrate, &c. Utrum cum veterum illarum descriptione & viribus conveniant?
2. Ut queamus unam alteri substituere, v. g. Cinnamomum Cassiæ, ♁ caryophyllorum aromaticorum carpobalsamo, acorum verum calamo aromatico, &c.

Practicæ respiciunt virtutem, quam ad vires, cùm totius tùm partium, conservandas, vel morbos, aut universales aut particulares hi sint, abigendos habent; cujus gratiâ *aliæ* sunt *alimentares*, quæ maximâ ex parte suâ substantiâ corpus nostrum nutriunt; *quædam Medicinales*, quæ qualitate & formâ præsertim nos afficiunt, sive sensibiliter sive insensibiliter illud fiat: sunt enim, quæ medio modo se habent, nutrientes & alterantes, ut lens, blitum, &c.

Utræq; iterum dividuntur, & quidem *primò alimentares*, in κατ' ἐξοχὴν tales dictas, & sunt tum frumenta & olera, tùm legumina, præterea boni & mali succi; *secundo* in non-alimentares, ut lolium, atque omne zizaniæ genus.

Ad alimentares aromaticæ referuntur, ut Nardus, rosmarinus, item salvia, majorana, & quæ salsamenti loco mensæ apponuntur, ut cochlearia, nasturtiũ, &c.

Medicinales respiciunt:

1. Partes, easque tum collectivè, tùm distributivè, sumptas.
2. Ipsarum vires, dum agunt qualitatibus modò manifestis primis, secundis, &c. modò occultis; unde aliæ calefaciunt, ut allium; aliæ refrigerant, ut psyllium, rosæ, violæ, nympheæ, &c. quædam medio modo se habent, quæ digerunt, & præparant, ut hyssopus, fumaria; quædam cordialium nomine spiritus confortant, & exhilarant, ut odorata, rosæ, caryophylli, crocus, &c. lac augent, ut fœniculum; genituram augent, ut orchis; apoplexiam & epilepsiam respiciunt, ut lilium convallium, herba paralyseos, radix pœoniæ; venenis resistunt, ut allium, scordium, zedoaria, Angelica, &c. Legantur *WECKERI antidot. generale, DANIELIS Sennerti Institut. Medica l. 5. SAMUELIS SCHOENBORNII Man. Practicum, TILEMANNI & MACASII Mater. Medica, & Promptuar. Medicum.*

Secundum quarum ordinem & viam *virum herbarium* concinnari posset, servato numero alphabetico. Aliis probatur alphabetico ordine plantas officinales recensere, ut habet *AUTOR* noster. Qui tamen Physicæ unà contemplationi se addicunt, sint contenti *methodo DODONÆI, CÆSALPINI, SENNERTI*, & quæ Catalogo Cantabrigiensi sub finem expressa est. Nam herbarum aliæ sunt:

1. *Bulbosæ*, ut lilium cruentum.
2. *Tuberosæ*, ut asphodelus, scrophularia, &c.
3. *Umbelliferæ*, ut fœniculum, anethum, &c.
4. *Verticillatæ*, ut Cardiaca, marrubium, &c.
5. *Spicatæ*, ut lysimachia spicata, aquatica, purpurea, &c.
6. *Scandentes*, ut Convolvuli, clymena, &c.
7. *Corymbiferæ*, ut Tanacetum.
8. *Pappifloræ*, ut taraxacum, erygerum, &c.
9. *Capitatæ*, ut jacea, scabiosa, &c.
10. *Campaniformes*, ut campanula.
11. *Coronariæ*, ut armerius, majorana, & rosmarinus, &c.
12. *Rotundifoliæ*, ut asarũ, caryophyllata ▽tica, &c.
13. *Nervifoliæ*, ut plantago, helleborina, &c.
14. *Stellatæ*, ut Gallium, matrisylva, &c.
15. *Cereales fruges*, ut frumenta & legumina.
16. Ἀνίζοα, ut sedum, telephium, &c.
17. *Graminifoliæ*, ut graminum species.
18. *Oleraceæ*, ut endivia, blitum, spinachia, &c.
19. *Spinosæ*, ut Cardui.
20. *Linifoliæ*, ut linum, linariæ species, &c.
21. *Tomentosæ*, ut gnaphalium Americanum.

22. *Saxa-*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0518-1 DFG

22. *Saxatiles*, ut saxifragia autea, melilotus, &c.
23. *Lactiferæ*, ut esula, cichorium, &c.
24. *Trifoliaceæ*, ut fragaria, medica trifolia, &c.
25. *Repentes*, ut nummularia.
26. *Narcoticæ*, ut solanum, papaveracea, &c:
27. *Filiceæ*, ut filix, polypodium, &c.
28. *Musci*, ut terrestris, coralloides, caliceus, &c.
29. *Aquaticæ*, ut hydropiper seu persicaria ▽tica, nymphæa, &c
30. *Marinæ*, ut fucus, alga, &c.

Hæc erant generalia de vegetabilibus præmittenda: Jam ad specialiora, nempe ipsas plantas, progredimur, adeoque ad ductum Autoris nostri totum negotium certis classibus includemus.

PHYTOLOGIÆ

CLASSIS I.

DE

ALTERANTIBUS PRIMARIIS,

quæ sunt Plantæ, harumque Membra.

A.

ABEL MOSCHI.

SEmen hujus ob odorem fragrantem in ▽, nodulo inclusum, infunditur.

ABIES.

Hæc duplex est, alba & rubra, quæ interdum, sed malè, confunduntur; cùm facilè à se invicem discerni possint. Differentia est in forma externa, & exilis; nec multum refert, si omninò negligatur: Hujus enim folia in utroq; latere; Illius in altero tantùm serratim sunt posita. Abies hæc rubra vocatur etiam imprimis Picea, quæ non debet confundi cum propriè sic dicta Pino. Inter arbores resiniferas primatum tenet, & in recessu habet acidum occultum volatile blandum; tota enim arbor, ejusq; omnes species, resinâ balsamicâ, ejusdem penitus cum terebinthina naturæ, turgent: Unde etiam ex conis abietis adhuc recentibus concisis & contusis, per vesicam affusâ ▽ destillatis, prodit cum ▽ ∽ *oleosus* seu *oleum* subtile instar olei terebinthinæ, à quo etiã reverà nil differt.

Primarius usus est in scorbuto, Decoctum tantum foliorum, imprimis in Batavia; in specie autem, ubi scorbutus membra externa affligit, & vel arthritidem vagam, vel paralysin notham, vel contracturam partium, infert: Unde abies, picea & pinus, à nonnullis καθ' ἐξοχὴν vocantur arbores antiscorbuticæ, propter insignes & maximè stupendas virtutes, quas pinus, & etiam abies, in cura scorbuti exserit, ratione olei balsamici, alterantis acrimoniã ☉is acris scorbutici, & per sudorem auspicato illud eliminantis. Veteres parũ aut nihil sciverunt de virtute ejus antiscorbutica, sed superioribus tantũ annis illã innotuit, tunc temporis, cùm Uladislaus IV. Rex Poloniæ, bellũ contra Moscovitas gereret; tunc enim morbus talis epidemicus in castris grassatus fuit, in quo militibus pedũ nervi ita contracti & crura contracta fuerunt, ut incedere non valuerint: suspicio fuit à scorbuto, novum non tarò morbum mentiente, malum oriri; hinc milites fuerunt curati à D. *ERBENIO*, tunc temporis exercitus illius Medico, per Decoctum summitatum pini: etiam simul deprehensum postmodum fuit, quod tales contracturæ fuerint scorbuticæ; unde postmodum ad similes scorbuticos partium externarum affectus, decoctum hoc strobilorum pini fuit adhibitum. Ab isto tempore Picea & Pinus in usum antiscorbuticum fuerunt tractæ, pro quo etiam D. *MICHAELIS*, aliique, commendant; nec sine causa; tota enim ejus natura est balsamica: id quod testatur pinguedo & ☉ balsamicum, quo viret perpetuâ fronde, ita ut aspertimas hyemis inclementias negligat. Usurpatur & in corrigenda lympha acida, & affectibus catarrhalibus.

Loco summitatum præcipuè usurpantur *cortex*, & *coni* seu *strobuli* juniores, die kleinen zarten Zäpfgen / tactu admodum resinosi ac viscosi, & adparent adspersi quasi farinâ flavâ. Hi ipsi strobili, si non præferendi, saltem æquales sunt summitatibus pini. Colligendi sunt in fine Martii & initio Aprilis, qui contusi, vel solitarii, vel cum rasura ligni sassafras aut juniperini, aut cum radice chinæ, coquuntur in ▽ simplici, vel cerevisia, vel utriusque ana, ad medietatem. Decoctum hoc saporem amaricantem quasi terebinthinatum exinde acquirit, quod matutino tempore haustum in scorbuto, præsertim quando lympha sensibilius in hoc ipso alteratur, & genus nervosum ac artus affligit, adeoque dolores, contracturas, paralyses, arthritidem vagam, ac similia gravia pathemata infert, usitatissimum est pro scopo sudorifero, quem potenter movet, ℥iij vel jv ad vj bibendo ante pastum; Quas vires antiscorbuticas videbitis in *MOELLENBROCCIO Tractatu de variis* hinc inde, præsertim *p.* 117.

Externè Coni & folia aliàs usurpantur in balneis ad contracturas & paralyses scorbuticas externas: Sic *BRUNNERUS in consiliis* commendat Pediluvium ex strobulis abietum adciendos fortiter ☒es mulierũ.

Ex his strobulis pini junioribus per fermentationem artificialem elicitur ∽, qui habet odorem instar cumini: Et cum hoc spiritu postmodum paratur *Essentia pini*, quæ est egregium remedium antiscorbuticum, in specie in arthritide scorbutica vaga, & in paralysi scorbutica, in der reißenden fahrenden Scorbutischen Gicht: v. g.

℞. *Strobil. tenell. rec.*

concisi & contusi coqv. in s. q. ▽æ *simpl.* donec omnis sapor & vis medicamentosa sit elicita; tunc addatur

Cerevisia recens pro fermentatione,

& destillando prodit ∽ ardens suavis, qui est elegantis saporis, & odoris ferè instar cumini & anisi: affusus novis strobilis Essentiam extrahit.

Alii decoctum strobilorum pini aut abieris fortiter expressum ad consistentiam Rob seu mellis ferè solidioris inspissant: cui proprium, vel cochleariæ spiritum, vel alium antiscorbuticum appropriatum affundunt, & pro *Essentia* digerunt: Vid. *MOELLENBROCK de variis c.* 15. *p.* 211.

In quibusdam locis, præsertim Dresdæ, in usu est ▽ *cymarum seu summitatum strobilorum abietis aut pini spirituosa*, & paratur hoc modo:

Cymæ contunduntur (quidam *succum* exprimunt) additur dimidia pars *vini Malvatici*, vel additur ▽ *cichorii* aut *veronicæ* ana part. æqual. blando calore digeruntur, usque blandè fermentent; destillentur: post destillatum affunditur *strobilis abietis* aut *pini recentibus*, & hinc abstrahitur, abstractum ad usum servatur.

Vel tempore verno, ingruente Aprili, *cymæ succosæ* ex abiete colligendæ (quæ tunc temporis scatent resinâ odoris & saporis terebinthinati; unde officinis, sed falsò, terebinthina Veneta dicitur: vid. *Rajus Curat. Plantar. Anglic. P.* 1.) & instrumento ferreo discindendæ, exq; his sacculis inclusis succus exprimendus: Hujus *succi* recipiantur Mens. viij vel xij, includantur *vasi ligneo quercino*, quod 16. vel 18. præter propter mensuras capit, indatur simul *cymarum contusarum* tantùm, donec dolium ferè repletum fuerit, addendo simul aliquid ▽æ *communis* vel *vini*, relinquantur in loco temperato, donec aliquali factâ fermentatione spirituosum odorem emittant, si agitentur: hinc mox per MB. destillentur: Aquæ destillatæ *cymæ contusæ* indantur, in eodem dolio asserventur, & dicto modo aliquoties procedatur, donec acquiratur ▽, sufficiter *strobilorum* viribus impræg̃nata.

Aqua hæc est egregia in atrophia scorbutica, arthritide vaga, aliisq; affectibus scorbuticis & catarrhalibus, temperat quamcunque acrimoniam acidam; ipsa enim abies singulare est antipodagricum & anti-arthriticum, non tantummodò in arthritide fixa communi, sed specialissimè in arthritide scorbutica vaga.

Juxta hos strobulos etiam *cortex* arboris egregius scorbuticus ac diaphoreticus existit.

Cœterum in abiete interdum *viscus* reperitur, sed rarò: hic est singulariter expertus in arthritide, si pulverisatus à ʒß ad ʒj singulo matutino tempore propinetur. Certè maximè convenit in affectibus podagricis, non adeò inveteratis.

Rarum est, quod habet *MAJOR in Delic. Hybern. Mem.* 2. nec apud ullum alium Autorem simile quid reperiri credo, quod nempe *nuclei pini* masticati vim habeant inebriandi: Et credo, quod verum sit.

Ea, quæ habet *AUTOR* de *resina*, quod possit esse loco terebinthinæ, satis sunt clara, & omninò potest esse loco illius.

Dixi in minoribus istis strobilis subinde reperiri *farinam* quandam seu *pulverem flavum* adspersum, qui est revera △ aliquod *vegetabile*: Nam si colligatur iste ʒ, incenditur levi igne instar △is communis; unde vulgò vocatur △ *pini inflammabile*. Sic, quod obiter noto, in musco terrestri itidem maturationis tempore similis ⁊ flavus semper reperitur, qui pariter est inflammabilis: & quidem si indatur cochleari argenteo, & admoveatur candelæ, inflammatur cum tanto strepitu, ac si scloperum adesset, inferiora tamen versus, uti ⊙ fulminans.

Fit interdum, ut exedantur abietes à vermibus seu carie: *pulvis* iste *ex corrosione à vermibus* natus vocatur Wurm-Mehl / & admodum commendatur contra intertriginem infantum, wenn die Kinder fratt werden / si inspergatur parti quodammodo corrosæ & exulceratæ.

Plura qui capit de abiete & pino, eorumque virtutibus antiscorbuticis, videat *CRUGNERI Tractatum*, den Chymischen Tannenbaum / *Pauli Quadripart. Botan. pag.* 539. & *MOLLENBROCCIUM de Arthritide Vaga c.* 13.

ABROTANUM.

Abrotanum, Stabwurtz / est duplex: *Mas angustifolium majus*, & *fœmina foliis incanis*, quod male inter *absinthia* refertur à *BAUHINO in Pinace Botanico*, qui vocat *absinthium Ponticum*; ut & *Abrotanum fœmina foliis teretibus, viridibus*, & etiam *incanis*, seu *cupressus herba*, *de quibus suo loco*. Germanicè dicitur Stabwurtz / ex eo, quod in surculos majores robustos soleat excrescere. Mas hujus est loci, penetrantem spirat odorem, camphoræ ferè similem: nobis tamen minus est in usu, quod dolendum & mirandum, utut veteribus frequentissimo in usu fuerit contra quævis mala, ex hepatis oppilationibus & obstructionibus oriunda, & consequenter in ictero & febribus chronicis, in quibus multum sanè præstare solet. Nam odor ac sapor ejusdem insigniter penetrans & eleganter aromaticus innuit, sal quoddam volatile non vulgare in hoc esse, plus habere in recessu, quàm vulgò ipsi attribuitur; adeò ut etiam hoc abrotanum mas commendetur ad morbos malignos, ipsamque pestem. Præterea ratione odoris instar chamomillæ ut credam adducor, hoc abrotanum esse egregium carminativum seu flatus discutiens: si nempe gemmæ seu summitates collectæ, sive in decocto sive Essentia, internè assumantur. Affectibus chronicis, in specie mulierum, optimè succurrit; hinc in suffocationibus mulierum, hisque cognatis, nec non urinariis in affectibus, frequenter adhibetur. Validum est diureticum in calculo, unde Abrotani coma pulverisata ad ʒj cum tantillo nitri ut commendatur, quibus ob calculum ⊡ supprimitur: Vid. *SIMON PAULI in Quadripart. Botan. pag.* 143. Unde arbitror, quod cum absinthio optimè ac cum successu continuari ac sociari queat. In affectibus capillorum, speciatim eorum defectu, est in usu nobis; refertur enim inter plantas capillares, ac defluvio capillorum dicatas, in specie decoctum ejus pro lotione capitis ad generationem & incrementum capillorum commendatur; in quem finem basin constituit *Unguenti Bucretii*, Uratislavienſis, secreti & experti *contra capillorum defluvium* ac decoctum. Descriptio ejus est hæc:

℞. *fol. abrot. maris*
capill. ℞ *ii* à M. j.
favi mellis,
ladani à ℥j.
myrtill. ʒß.
sem. fœnugr.
lini à ʒiij.
℥ *amygd. dulc.*
Vini albi gener. à ℥iij.

Facta infusione per 24. horas bulliant ad humiditatis consumptionem, post exprimatur, S.

Haar-Sälblein.

Crescente ☽ fit inunctio cum eodem, & decrescente ☽ abluitur caput: post lotionem adspergitur vino rubro adstringente, ut firmentur capilli: continuatur tamdiu, donec sufficiens quantitas capillorum provenerit, & adhibetur sine ullo capitis symptomate. Aliquoties à me est expertum.

Vinum infusionis abrotani in supradictis affectibus summè confert.

Per fermentationem ∼, & hinc *Essentia* aromatica ex abrotano elicitur.

Oleum destillatum credo insigne carminativum, si externè umbilico illinatur, & partibus à flatibus distentis; scrobiculo cordis in inflatione stomachi.

Oleum abrotani coctum mistum cum melle, & illitum, commendatur similiter ad generationem capillorum.

ABSINTHIUM.

Absinthium duplex est: vel *vulgare* seu *rusticum latifolium*, die gemeine Wermuth / vel *angustifolium Ponticum* seu *Romanum*. Dicitur quasi Ἀψίνθιον, quod præ amarore vix bibi queat, Germanis Wermuth ab effectu, quod calorem nimirum intendat.

Quoad

Quoad vulgare, usurpantur imprimis folia & summitates. Planta est reverà polychresta seu multi usus, vis ejus consistit in ⊖e volatili acri admodum oleoso; hinc & destillando suggerit ♁ copiosum, calcinando verò sal copiosum fixum. Saporis est penetrantis amaricantis cum levi juncta adstrictione, bilem mirificè corrigit, eamque quocunque modo vitiatam in debitam crasin restituit, simulq; tonũ viscerum plus minus laxatum, speciatim epatis & lienis, blandâ adstrictione firmat & restituit: hinc uno nomine analogum & succedaneum quasi bilis est, adeò ut quem usum præstat bilis balsamum in corpore nostro, hunc ipsum & absinthium sub usu Medico inferre solet. Bilem evacuare falsum est, quin potiùs illam acuit & auget, quia defectibus bilis & ictero ipso succurrit, imprimis si illi addatur chelidonium majus; unde in quibusvis cachexiis multi usus est, tàm incipientibus quàm confirmatis, hydrope, ascite incipiente, ejusque fomite removendo, & leucophlegmatia, in quibus inter vegetabilia vix melius habetur remedium absinthio, & meminit D. *MICHAELIS*, se aliquot hydropicos etiam desperatos medicamentis ex absinthio, in specie essentiâ absinthii potui instillata curasse; Unde etiam *MATTHIOLUS* & *ERASTUS* solo absinthio hydropicos se restituisse asserunt. Bili ergo acuendæ inservit, & putredini resistit, hinc ad emendandum sanguinem corruptum, seu, uti vocant putridum, egregium est absinthium. Quin & reliqui ejus effectus ex ⊖e volatili oleoso deducendi: hinc enim stomachicum & Hepaticum dicitur egregium, quatenus ⊖e ⊖so suo volatili oleoso & quodammodo nitroso potenter incidit & abstergit mucum, & quascunque in stomacho ac intestinis cruditates, sive acidæ sint sive viscidæ, uti & quodcunque in corpore vitiosum acidum corrigit & emendat, crassosque succos incidit & attenuat: Appetentiam dejectam ex cruditatibus decoctum ejus cum centaurio minori egregiè corrigit, & famam quasi caninam conciliat. In affectibus porrò scorbuticis, & in specie quibuscunque febribus intermittentibus chronicis, egregiè convenit, imprimis febribus tertianis, cujus integra curatio, præmisso vomitu, in absinthio consistit, è quo succus recens expressus ægris propinari potest. Commendatur etiam in affectibus spleneticis ex acido vitioso & mucilagine crassa obortis; item in morbis chronicis ex epatis intemperie frigida vulgò derivatis qui revera ex bylis dyscrasia derivantur, conveniens remedium est: Imò vix est affectus chronicus, cui non medeatur absinthium, in specie si affectus sit vel oriatur ex vitio primæ digestionis: In Colicis torminibus, tam virorum quàm mulierum, vel in passione hysterica, convenit egregiè; in specie quando mulieres ex esu dulcium, quod sæpè fit, patiuntur passionem hystericam, optimum remedium est hoc ipsum absinthii decoctum, vel essentia ejus, uti amara omnia quacunque ratione usurpata. Imò ad omnia ea, ad quæ commendatur aloë peregrina & centaurium minus, ad eadem spondeo vobis usum absinthii æque salutarem; utut absinthii & centaurii minoris vis laxativa quoddammodo sit minor, & amarities in centaurio minori magis sit macra, in absinthio verò magis pinguis, i.e gustatu quidem dulcedinem, in recessu verò amarorem præ se fert, non secus ac quævis fellea: fibræ ejus corticem constituentes saltem sunt amaræ, medulla verò seu nucleus intra fibras corticales est dulcis. Inde, dum centaurium acuit bilem, hocce absinthium auget eandem, seu deficientem ac acriorem oleositate dulcificat, à qua oleositate volatiliori ∽ animales nonnihil afficiuntur, indeque aliqualis torpor iisdem induci solet, unde vis etiam anodyna ac sensuum stupefactiva, hinc blandè somnifera, dependet: sicut essentia absinthii vino instillata torporem quendam ac somnolentiam seu pigritiem infert, quod centaurium minus pariter amaricans non facit; unde etiam in vigiliis senum, sæpiùs ex cruditate stomachi ortis, absinthium & ejus essentia conveniunt. Amaritie suâ enecat lumbricos, sive internè usurpetur, sive externè ♁ absinthii umbilico inungatur, eorumque fomitem eliminat, ita ut meritò quoddam pauperum pharmacopolium dici debeat: pauperes enim, præmisso vomitorio, succo ejus ex apicibus expresso in febribus se curant. Cæterum observetur, quod absinthium ratione ⊖is ⊖si & quodammodo nitrosi absumat succum nutritium corporis, quod vocant exsiccare; asperum enim illum reddit, quo minus nutrire vel assimilari queat: Unde emaciatis & phthisicis, & in re Venerea impotentibus, prohibetur absinthii usus. Quantum capiti, & in specie oculis, infestum sit, videbitis in *BOYLE de Specific. & Medicam. singular. p.* 115.

Propter hujusmodi ergò multiplicem usum variis modis remedia ex eodem eliciuntur. Inter Præparata ex absinthio habet *AUTOR spiritum* qui paratur vel *per fermentationem*, vel *per* ∇ Prior melior est, cum posterior per ∇ nihil ferè fit, quàm ∇ *absinthites*. Verùm *FINCCIUS in Encheirid. Dogmat. Hermet. pag.* 95. habet egregium *spiritum absinthii viridem seu cœruleum* per fermentationem ex *planta* ipsa & *semine*, *farina secalina* & *fecibus cerevisiæ* paratum, quem miris modis commendat ad quamplurimos stomachi affectus: Quin & per putrefactionem egregius ∽ *urinosus* aurei quodammodo colotis ex absinthio per retortam ab igne aperto cum copioso ⊖e volatili destillatur, saporem & odorem, adeoque integram crasin absinthii, referens, qualem nuper *MATTHÆUS* noster in laboratorio suo præparavit. Fit ita:

℞. *Absinthium Viride*:

Quod in magna copia cum semine concisum congeratur in vasculum, ut sic incalescat sponte & nonnihil putrescat, sed moderate quasi: sub medio putredinis progressu, antequam fœtere incipit, dum odorem & saporem concreti retinet, tunc omnia igne aperto per retortam terream amplam destillentur, & sic copiosissimus liquor acquiritur. Hic per alembicum igne ∴æ rectificatus evadit in spiritum urinosum, ⊖ volatile urinosum admodum elegans, sed valde amarum, in recessu habentem, in quo crasis hujus plantæ consistit.

Et hoc modo *ex omnibus vegetabilibus* potest elici ∽ *urinosus* & ⊖ *volatile*.

In usu etiam est *succus inspissatus*, *vinum absinthites*, *Extractum seu Essentia*. *Vinum absinthites* paratur ita:

℞. *Absinthium recens*,

& misceatur cum *musto*, ut cum hoc fermentet.

Hoc optimum est, & maximè commendatur febricantibus. Huic si infundantur *trochisci alhandal* ad ℈j, bulliant, & postmodum filtrentur; tunc fit *vinum catharcticum* egregium pro aliquot dosibus; quod vinum phlegmata crassa ac acida imprimis ex stomacho & primis viis efficaciter evacuat.

Essen-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0521-6 DFG

Essentia elegans fit juxta modum *DRAWIZII de scorbuto p.* 164. Melior adhuc fit, si ∽ *proprius* affundatur *plantæ nonnihil exsiccatæ*, & ita fiat extractio: Essentia extracta filtratur, in qua dissolvitur ulteriùs *succus absinthii inspissatus, seu ejus extractum* crassum, denuò filtratur, & ita perfecta fit Essentia.

Et *hoc modo omnes fieri debent Essentiæ*: quæ Essentiæ absinthii in affectibus stomachi, item in febribus intermittentibus est egregia.

HORSTIUS in Epist. Med. 4. *pag.* 59. habet modum secretum parandi *Essentiam absinthii*, in qua præparatione adscendit ⊖ *volatile absinthii* in ipsius absinthii forma: Nempe circa mensem Augustum colligatur *absinthium*, quantum sufficit; summitates & folia abrupta indantur cucurbitæ vitreæ, destillentur per cineres leni igne, *&* ▽ cum pauxillo olei viridiusculi provenit: Hujus ▽*æ & olei* parentur aliquot mensuræ pro arbitrio; *aqua* per chartam filtretur, ☍ verò remanens aliquoties in cucurbita vitrea rectificetur, donec limpidum & satis clarum prodeat. In fundo quæ semper remanet substantia spissior, colligenda & reservanda; hæc enim si leniter per cineres destilletur, ⊖ volatile statim in alembicum adscendit, & formam herbæ absinthii instar ⊖is crystallini eleganter præsentabit; Aucto verò igne resolvitur in liquorem, qui in vas recipiens destillabit sapore ferè instar ⊖is ⊡æ. Postea calcinentur seorsim prius asservati *caules absinthii*, extrahatur ⊖ fixum, ad crystallinam puritatem redigatur, solvatur in ▽ *absinthii rectificata*, post digestionem aliquot dierum filtretur, idque repetatur, donec ▽ nullius ferè saporis prodeat, & ⊖ ejusdem volatile cum fixo sit unitum: Tum eximatur, phiolæque indatur, & addatur *supra dictum* ⊖, *vel liquor volatilis* sensim instilletur, quia ebulliunt: sedato ebullitionis tumultu, addatur priùs *rectificatum* ☍ *absinthii*, & in phiola probè lutata per mensem super cineres secundum △ gradus coaguletur, & habentur ex absinthio tria principia purificata & unita.

Usus hujus Medicinæ est varius, præsertim contra quartanam, aliasq; febres intermittentes. Dosis ℈j horâ ante paroxysmum: Vid. *SACHSIUS in Ampelogr. Append. pag.* 68. *WEDELIUS in Tractatu* 2. *de* ⊖*e volat. plantarum, in Append. ad annum* 4. *M. A. N. C. pag.* 237. habet essentiam seu tincturam Martis absinthiacam: Liquor, quem instillat, est ex capite mortuo florum ⊖ ci Martialium vel hæmatitis.

Extractum absinthii inspissatum subinde præscribitur in pilulis stomachicis, cùm stomacho egregiè conferat.

Secretum de *syrupo absinthii* videbitis in *BORELLO C. I. Observat.* 41. *pag.* 49.

Oleum absinthii stillatitium umbilico illitum vermes necat: hinc fit unguentum ex felle tauri, aloe & oleo absinthii, quod applicatur umbilico, & ita infantibus egregiè enecantur lumbrici. Idem ☍ stillatitium illitum regioni stomachi potenter medetur rigoribus febrilibus.

De ⊖*e absinthii fixo* duplici, eoque nunc alcalisato, nunc verò salso, prout scilicet in calcinatione diversus △ gradus adhibetur, vid. *TACCHENII Clavis Medic. Hipprocraticæ*: nempe ⊖ ⊖ sum non solùm integram absinthii crasin maximam partem retinet, sed destillando etiam spiritum acidum suggerit, quod alcalisato ⊖i est impossibile. Aliàs sal fixum absinthii propinatur in febribus intermittentibus tanquam digestivum, item ante paroxysmos febriles ad ℈j vel ʒß. Quidam hoc sal fixum imbibunt cum spiritu vitrioli, & sic fiunt *Crystalli absinthii*, seu *spiritus vitrioli coagulatus*, uti vocant: Et hoc ⊖e ita præparato dixit quidam Empiricus, se aliquot hydropicos per sudores & ⊡as curasse.

Sunt, qui dicunt, si ⊖is fixi absinthii ℥ß vel ℥j, addatur proprii olei destillati ʒj, quod exinde legitimâ per mensem digestione possit acquiri *sal volatile*, quod se sublimet, quale ⊖ volatile sit ⊖ *febrile arcanum Helmontii*, in febribus nempe intermittentibus.

Post Absinthium nostras sequitur

ABSINTHIUM PONTICUM.

Absinthium Ponticum malè ita dicitur, cum nec sapore, nec foliorum ratione cum absinthio communi conveniat; est potius *Abrotanum fœmina*, ad differentiam *Cupressi*, quæ non rectè dicitur *Abrotanum fœmina*.

Minus usuale est absinthium Ponticum, quam nostras, & ferè eosdem habet effectus; quàm nostras habet; hâc tamen differentiâ, quod absinthium Ponticum minus acre sit, magis tamen efficax, magis sit carminativum, magisque dissipet flatulentias, quàm vulgare. Vis ejus consistit in ⊖e volatili admodum oleoso, unde etiam destillando suggerit ☍, calcinando ⊖ fixum.

ACACIA VERA.

Acacia est vel *Germanica*, vel *Vera*. Hæc est succus inspissatus ex planta Ægyptiaca, qui succus uti est rarus, ita apud nos est carus, imò planè incognitus: Vid. *ALDINUS in horto Farnesiano*.

Veteribus in usu fuit, cujus effectus multiplices refert *ALPINUS cap.* 4. *de Medicam. Ægyptiorum*, quorum duo sunt potissimum principales: 1. quod profluxionem sanguinis quamcunque strenuè compescat, & mulieribus, immodico mensium profluvio laborantibus, promptè succurrat; 2. usus est, quod dolores podagricos & articulares quoscunque avertat. Verùm, uti dico, cùm apud nos sit cara & rara, loco ejus sumitur

ACACIA GERMANICA.

Ex *Acacia Germanica* seu *nostrate*, dem Schleen- oder Schwartz-Dorn/ seu *pruno sylvestri*, apud nos in usu sunt flores & fructus,

Flores recenter collecti, & infusi vel in sero lactis sive ex bubulo sive caprillo, vel lacte ipso, blandè ebulliti, egregiè purgant omnes humores serosos & ▽s hydropicorum, præterea in sero lactis decocti sunt appropriatum scorbuticorum purgans; cùm scorbuticis lac vel ipsum serum lactis sit proficuum. In genere in morbis chronicis repetito usu optimè convenit, istis præsertim, in quibus acrius serum, seu lympha vitioso sapore inquinata, peccaverit; hinc in scorbuto, scabie chronica, variis capitis infantum, similibusque puerorum præsertim morbis, sunt blandum evacuans & sanguinis purificativum, sive infundantur sive moderatè decoquantur in lacte. Alii recipiunt florum recentium aliquot manipulos, quos vino infundunt, cujus haustus egregiè alvum laxat, & in ictero flavo singulare est experimentum.

Fructus acaciæ elegantur adstringunt.

Aqua aaciæ florum ritè destillata usurpatur tanquam aliorum medicamentorum vehiculum, pro usu pleuritico, sudorifero, & eliminanda ⊡. *CORDUS* scribit, quod habeat vim purgantem.

Prostat & in quibusdam locis *conserva & syrupus. Syrupus* paratur ex multiplici *infusione florum* recentium *in* ▽, & post cum *saccharo* inspissatur.

Syrupus hic recens suaviter laxat, & serum purgat, & hydropi atque scorbuto confert: *Flores* autem *exsiccati*, uti & syrupus vetus, vim purgandi amittunt: Conf *ZWELFFERUS in Append. ad Pharmacop. Augustan. p. II.*

Succus

Succus inspissatus seu *Rob acaciæ nostratis*, est succedaneum succi acaciæ veræ seu Ægyptiacæ: Adstringens est validum, & quod rarò internè usurpatur, sed tantùm externè potiùs, ubi opus est adstrictione.

Vinum, quod etiam habet *AUTOR* inter præparata, der Schleen-Wein/ paratur ex *fructibus maturis*, *recenti vino* infusis, ita ut unà deferveant, & dant potum medicatum egregium, stomacho gratum, in diarrhæis, dysenteriis, ac omnibus hæmorrhagiis, imprimis uteri nimiis, proficuum.

Simili modo *fructus acaciæ cerevisiæ novellæ* infundantur, & unà deferveant; dant *cerevisiam medicatam* pro iisdem affectibus.

Iidem *fructus exsiccati*, ac pulverisati vino infusi sunt egregium diureticum: vinum tale haustum mirè ☉as pellit.

Quidam ex prunis sylvestribus immaturis parant ♁ *fortissimum*: scilicet exprimunt *succum ex his prunis nondum maturis*, quem succum per alembicum in in MB. dephlegmant, & ita admodum forte ♁ acquirunt.

ACETOSA.

In officinis sunt quidem *oxalis* seu *Acetosa sativa rotundifolia*, item *Oxalis* seu *Acetosa major Hispanica*, & *vulgaris sylvestris*, quæ præprimis in usu est. Nomen suum obtinuit à sapore subacido, quem tota planta exhibet; quæ tamen aciditas est blanda volatilis, & cum aceti aliisque fixioribus aciditatibus non confundenda. Pertinet ad *lapatha*, unde & *lapathum acetosum* audit. Quinimò in textura sua alcali simul recipit, unde succus acetosæ recens solutionem ♄ *i* in acero ☵ at, quasi succus cujusdam plantæ vulnerariæ, aut alterius plantæ in recessu alcalinæ, instillatus esset.

Folia & radix expressa dant succum, vino rubro simillimum, & saporis subacidi; hinc etiam folia cum radicibus in ▽ simplici decocta post se relinquunt liquorem rubicundum vinosum, saporis suavis & subacidi: Unde *PLATERUS l. 2. Observat. pag.* 320. quendam phreneticum vinum postulantem decepit decocto radicis acetosæ, quod etiam semen acetosæ in ebullitum pariter præstare potest.

Ipsa planta stomacho imprimis est amica, appetitum excitando, sitim sedando, & acrimoniam bilis, aut nimiam fluiditatem, indeque facilem ebullitionem, blandè compescens & mitigans; inde in febribus, præsertim continuis ardentibus & tertianis malignis, cum æstu & ardore, siti clamosa, faucium ariditate, præcordiorum anxietatibus, &c. Imò quælibet ex acetosa parata, & loco juleporum propinata, sunt egregia, præprimis si succus granatorum & citri huic decocto addatur. Dabo exemplum talis *Julepi, in febribus ardentibus & malignis* usurpandi:

℞. *HB. acetos. rec.* M. jv.
(vel in defectu hujus rec. *rad. acetos.* ℥ jv.)
Concisa l. contusa coqv. in s. q. ▽ *simpl.* Colaturæ rubræ subacidæ addantur
succ. granator.
ribium à q. s. pro subtili & grata aciditate,
D. S.
Kühlender Julep auf etliche mahl.

saporem & colorem vinosum egregium habebit.

Vel

℞. *Decoct. rad. acetos.* ℔ j.
succi acetos. rec. expr. ℥ iij.
syr. ejusd. ℥ iß ad ℥ ij

Misc. pro julebo, qui gustui & visui suavissimus est, in febribus, continuis præsertim, utilis.

In effervescentia ☉is volatilis oleosi in corpore lenienda & tollenda, & bilis acrimonia corrigenda, item in phlogosibus & æstuationibus vagis, in fliegenden Hitzen/ cholericorum, scorbuticorum & hypochondriacorum, quibus nimis familiares sunt, efficax est remedium. Imo tota planta miscetur comodè cum aliis scorbuticis acrioribus, v. g. cum cochlearia, cum nasturtio, armoracia & similibus, ut volatilis acetosæ aciditas corrigat blandè acrimoniam istam scorbuticorum eandemq; temperet, & ita eorum effervescentias nimias coerceat.

Quod dixi de planta, valet de *semine*: nam & hoc in defectu plantæ in ▽ decoctum, illam colore rubicundo instar vini tingit, & in febribus commendatur.

Inter præparata est *conserva acetosæ*, quæ præscribitur cum aliis in febribus ardentibus & malignis ad refocillandum nonnihil, imprimis post sudores; item in biliosis, in quibus acetosa ☉ volatile acre temperat. Nam omnia ex acetosa remedia nimiam sanguinis effervescentiam blande compescunt.

Cum *succo* subacido non pauci parant *Extractum Martis* egregium in affectibus scorbuticis & hypochondriacis. Nam semel pro semper obiter hîc noto, quod nempe vegetabilium succi aptiores sint pro parandis ex Marte remediis, quàm ~ mineralium nimis acidi. Hoc ergò succo acetosæ, vel loco ejus decocto tamarindorum, aut denique succo pomorum Borsdorffianorum, aut cydoniorum, limaturæ Martis affusis, fiunt elegantia Extracta in scorbuto & malo hypochondriaco.

Syrupus fit ex succo & saccharo. *PETRUS-JOHANNES FABER*, Gallus, *in suo Myrothec. spagyrico* addit nonnihil de spiritu vitrioli, ut saporem eo magis acidum acquirat.

Hæc de Acetosa: sequitur

ACETOSELLA.

Acetosellam etiam vocant *Trifolium acetosum erectum siliquosum flore albo*, (alia enim est *repentis species*, ut & *Trifolium erectum flore luteo*) quoniam terna habet folia instar aliorũ Trifoliorum, & tantùm saporem habet acidum: Quibusdam etiam *trifolium fistulosum* dicitur. Græcè vocatur ἐξυπέφυλλον, aliis *Lujula*, item *Alleluja*, Germanis Buch-Ampffer/ Sauer-Klee. Folia singula terna habent cordis figuram, qua respondet cum parte aliqua corporis, corde, uti pictores delineant; adeoque propter signaturam, quam obtinent folia, singulariter inter Cardiaca & analeptica refertur; Unde in febribus & morbis acutis atque malignis, eorumque æstu & siti, succus, & syrupus ex foliis paratus, usurpari solet. Sed in genere omnis signatura fallax est. Orgasmum bilis temperat, æstum, sitim, aliaque à bile æruginosa orta compescit.

Conserva ejus soluta in ▽ simplici, dat egregium corpus pro Julebis.

Aliàs vix differt ab Acetosa vulgari, sed concurrit ferè, utut sint, qui dicunt, quod superet acetosæ vulgaris vires, quod tamen vix credo: præ acetosa tamen magis antiscorbutica habetur, mista scilicet cum acrioribus antiscorbuticis, ut *infrà, ubi de cochlearia*, patebit.

Post Acetosellam, ratione ordinis Alphabetici, addo

ACONITUM.

Aconitorum plures sunt *differentiæ*. *Aconitum Helianthemum Canadense Cornuti* malè ita dicitur, cùm nec flos cucullatus, nec semen, respondeant; sed est potiùs *Chrysanthemum* vel *Doronicum. Canadense foliis laciniatis*; est exoticum & officinis incogni-

cognitum. Noſtrum *Aconitum* in horto Medico eſt *racemoſum majus baccis nigris*, ad differentiam *à Cornuto deſcripti cum baccis niveis & rubris*: malè dicitur *Chriſtophoriana*, S. Chriſtophels-Kraut.

Uſus ejus nondum eſt receptus in officinis, quia vis aconitorum maligna creditur.

De *Aconito Cœruleo* ſeu *Napello infrà ſuo loco.*

Sequitur nunc ſecundum ordinem *AUTORIS* noſtri.

ACORUS VERUS.

Acorus verus Germanis dicitur der Calmuß / propterea, quia aliàs vocatur etiam *Calamus aromaticus Officinarum.* Officinarum dico; quia non eſt *Calamus aromaticus verus* ſeu *Indus*, qui *ſub litera C. infrà* tractabitur, & non ampliùs apud nos, ſed in Syria adhuc reperitur. Hodiernus hic calamus eſt planta arundinacea, Amſtelodami ſæpè reperitur, cujus folia ☿e volatili acri egregiè aromatico turgent.

Habetur pro egregio antiſcorbutico. Sed rectè dicit *MANARDES l. 6. Epiſt. 3. pag. 64.* Calamum aromaticũ verum ignotum eſſe hoc tempore: Nam quem vulgus hoc nomine vocat, radix eſt, non calamus, & forſan ſaltem acori radix, vel alius plantæ incognitæ.

Loco hujus igitur in uſu eſt *Acorus verus*, radix inſigniter aromatica, ſaporis acris & ſuaveolentis, cujus vis conſiſtit in ſuavi oleo & ☿e volatili acri, ad aromatum naturam accedente. Ratione ejus ☿is volatilis acris aromatici inſigne eſt carminativum & ſtomachicum, quem mirè confortat, unde in affectibus ſtomachi ex cruditate ortis, aut etiam in appetitu dejecto, in coctione vitiata & ſimilibus inſigniter convenit. Nam ratione iſtius ☿is admodum incidit & abſtergit ſordes, & cruditates viſcidas acidas in primis viis, ſuccum fermentativum nimis acidum temperat & volatiliſat, & hinc vi aromaticâ cum aliis aromatis ferè conſpirat. Præter hoc in affectibus quoque uterinis, menſium ſcilicet obſtructionibus, aliisque vitiis convenit aromaticâ virtute, quatenus reſtaurat motum fermentativum; hinc in dolore colico & paſſione hyſterica, qui ferè ſunt unus idemque affectus. Denique etiam in morbis chronicis, cachexia & ſimilibus, ratione blandi ☿is volatilis acris commendatur. Ergò eligenda eſt recens guſtu acri & morſicante; quo enim acrior, eò melior: Ratio, quoniam exſiccata aut inveterata radix acrimoniam perdit, & jacturam facit ſui ☿is volatilis, & omnium virium.

Propterea *conditur radix*, quæ jejuno ſtomacho comeſta quantitate nucis avellanæ quascunque cruditates & apepſias in ſtomacho corrigit, eum inſigniter roborat, & appetitum provocat; in colica etiam commendatur.

Oleum deſtillatum eſt elegans carminativum, & anodynum putatur, quia affectus colicos & flatulentos ſedat.

In officinis proſtat *Electuarium di Acori*, quod eſt inſigne ſtomachicum & artheticum.

Poſt Acorum verum ſequitur

ACORUS ADULTERINUS.

Acorus Adulterinus Pſeudo-acorus quoque, & quibusdam Acorus aquaticus dictus, Tabernæmontano optimè vocatur iris paluſtris ſeu aquatica lutea; & eſt ſpecies iridum ſeu gladiolorum, Schwertlilien / à forma foliorum.

Hujus radix tantùm eſt in uſu, quæ commendatur vi inſigni adſtrictoriâ & ſtypticâ, adeoque quibuscunque alvi fluxibus aut hæmorrhagiis potenter medetur: Unde ſuccus expreſſus in diarrhæis, dyſenteriis & hæmorrhagiis experimentum optimum fuit *B. D. D.* LANGII noſtri, qui ex hoc præparavit ſuum *nectar adſtringens* in vomitu cruento, dyſenteria, & quibuscunque alvi fluxibus & hæmorrhagiis ipſi familiare. Ex *radice* incifa, *ſi ſucculenta* fuerit, *ſuccum expreſſit; ſi minus, in* ▽ *decoxit, ſuccum vel liquorem prolectum* blandè inſpiſſavit, & *ſacchari ſ. q. additione* in ſyrupi conſiſtentiam redegit.

Externè quidam, tanquam certum amuletum, ad dyſenteriam commendant radicem hujus acori adulterini, collo ſuſpenſum. A PARACELSO pro amulero contra catarrhos de collo ſuſpenſa deprædicatur. Aliàs etiam eadem *radix* appenſa ſingulare amuletum dicitur contra affectus nervinos, & in ſpecie ſpasmum ac convulſiones, quod pariter ex ſchola PARACELSI prodiit, qui menſe majo (obſervetur tempus balſamicum ſeu certæ conſtellationis) radicem hanc effodere jubet, idq; die ♃ij ante ☉is ortum: effoſſa radix exſiccatur, & poſtmodum die ☉is ipſo ☉is ortu recipitur, & *ſuccini albi* ana qu. pl. includuntur *nodulo ex ſerico rubro*, qui appenditur collo, & ita ſingulariter in dictis affectibus commendatur: Appendenda autem eſt radix, quod ☉ & ♄ aſpectu △ aut ✳ ſe irradiarunt. Sequitur

ADIANTHUM VULCARE.

Adianthum vulgare, das Fratten-Haar / oder Venus-Haar / primariò quidem *Adianthum nigrum* dicitur; variæ enim ejus ſunt ſpecies.

Hujus Adianthi herbula vulgò inter plantas aperientes & reſolventes viſcera abdominis, & hinc pulmones mundificantes, & ☾ blandè ſtimulantes, refertur, & imprimis ad affectus pectoris commendatur; unde etiam cum alterantibus aperientibus, uti vocant, præſcribitur in morbis chronicis, quos ex obſtructione ortri volunt, in nodulis, in decoctis, & ſic porrò. Poſt hoc etiam in affectibus renum laudatur; ſcilicet incidere & attenuare mucum viſcidum in his locis hærentem dicitur.

Unde proſtat in officinis *ſyrupus adianthi ſimplex & compoſitus*, qui veteribus in frequentiſſimo uſu fuit virtute aperiendi venas meſaraicas in affectibus chronicis; ſicut adhuc interdum uſurpatur ad affectus pectoris & morbos chronicos, cachexias & ſimiles, rarò tamen.

Omnia pariter Adiantha referuntur inter plantas capillares, & in ſpecie ad calvitiem commendantur; unde ingreditur cum abrotano *unguentum Bucretii*, quam deſcriptionem dedi *ſub abrotano.*

Annotari meretur, quod capillus Veneris, quamvis ad adſpectum planta arida ſit, tamen *illius* e. g. ♏j expreſſa ferè tantundem ſucci fundat: vid. *WEDELIUS de ſale volat. plantarum pag.* 243. *in Append. M. A. N. C. ad Annum* 4. & 5.

Sequitur

ADIANTHUM AUREUM.

De *Adiantho aureo* ſeu *Polytricho vero* Autores parum aut nihil quoad vires ſunt experti, unde rariſſimi uſus eſt, niſi quod interdum cum aliis permiſceatur pro tollendo pertinaci muco pulmonibus reliquisque viſceribus impacto; & à CARRICHTHERO *in morbis* ab incantatione ortis maximè, & non immeritò laudetur: Vid. CARRICHTHERI *Herbar. pag.* 779. 381. & 475.

Aliàs inter herbas capillares recenſetur, propter ſignaturam, adeò ut externo uſu ad capillorum affectus, & in ſpecie ad calvitiem, commendari ſoleat.

AGALLOCHUM.

Agallochum aliàs vocatur *lignum aloës*, Paradieß-oder Aloës-Holz / uti habet AUTOR. Eſt lignum perquam reſinoſum, reſinâ aromaticâ ſuaviſſimâ & ſummè confortativâ impregnatum, ex arbore Indiæ Orien-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0524-3 DFG

Orientalis istud decidi asserunt, cujus succus recens est venenosus, & non sine periculo ab hominibus, æque ac brutis, usurpatur, de quo conf. *Acta societ. Regiæ Volum.* 1. *pag.* 724. Affertur ad nos ex Insula Sumatra, saporis est amaricantis, & ex cujus poris transsudat resina balsamica. Lignum est oleæ simile, quam arborem recenter dissectam nulla odoris fragrantiâ esse gratam dicunt; siccatum verò lignum demum suaveolentiam acquirere. An verum sit, nescio. Sed vix genuinum apud nos habetur, adeò rarum est, de quo vid. *M. A. N. C. Ann.* 1. *p.* 332. Nostrum potiùs ad naturam ligni aspalathi seu ligni Rhodii, cujus *DIOSCORIDES* meminit, accedere videtur.

Distinguitur Agallochum ab Aspalatho, dem Rosen-Holtze/ ex eo, quod hoc in ignem injectum flammescat, & in cineres abeat, Agallochum verò resinæ instar ebullit, & prunis injectum liquescit. Vid. quæ habet *BONTIUS Commentar. in Garziæ ab Horto c.* 16. *de hoc Agallocho, ubi de ejus Collectione & Præpar. in India.*

Probam hanc habet *AUTOR*; quod carbonibus impositum instar ligni aloës suavem odorem efflet. Quo resinosius est, eo melius.

Tanquam confortativum singulare laudatur omnium viscerum totius corporis, in specie resina & Extractum ex genuino, quæ cordialibus primariis accensentur, & cum confectione alchermes comparantur. In stomachi affectibus ex cruditate acida ortis, in debilitate etiam ejus desperata, imprimis confert, eumque singulari vi aromaticâ mirè recreare, & hinc memoriam senum juvare dicitur. Reliquos usus videbitis in *AUTORE.*

Externè lignum hoc incensum, & fumus ac odor naribus attractus seu haustus admodum convenit in passione hysterica graviori, aut lipothymia cum passione hysterica conjuncta; potenter eas recreat & lipothymias arcet. Resina naribus admota memoriâ senum juvat, odoreq; mirificè recreat. Insignes laudes Agallochi in confortando cerebro & roborandâ memoria videbitis in *SCHENCKIO l.* 1. *Observationum*, easq; ex *LEVINO LEMNIO de occultis natura miraculis.*

Tam cum ♈ ▽ *spirituosa*, quàm etiam ejus medio *Extractum* & *Essentia* internè ad epilepsiam parari potest. Præparationes horum videbitis in Autore, qui ex *ANGELO SALA* & *QVERCETANO* describit, & *ZWELFFERO Pharmacop. Regia pag.* 224.

AGERATUM.

Ageratum quasi non facilè marcescibile, quod flores ejus non tàm facilè marcescant, vocatur aliàs *Eupatorium* seu *Hepatitis Mesuæ*: *Tria* enim habemus *Eupatoria* in Officinis:

1. *Eupatorium Mesuæ seu Arabum*, quod est hoc *Ageratum.*
2. *Eupatorium Græcorum* vel *Dioscoridis*, quod est *Agrimonia vulgaris*; Et
3. *Eupatorium Cannabinum.*

Nostrum ageratum in hortis tantùm apud nos provenit; Vocatur Germanis Leber-Balsamb/ quoniam ex veterum hypothesi conferre dicitur hepati. Jam verò cùm hepar non ampliùs sanguificet, & ex modernorum hypothesi Hepatica sint talia quæ læsam sanguinis crasin emendare, ac naturalem restituere poterunt; adeoq; ageratum cum aliis ad corrigendam sanguinis crasin vitiatam in morbis chronicis, quos ex obstructionibus orin volunt, erit ut accommodetur. Omnia, *quæ de agrimonia suo loco dicenda erunt*, illa huic, & quidem in excellentiori gradu, competunt. Rarò tamen usurpatur apud nos: Veteribus sæpiùs fuit in usu; loco ejus *Eupatorium Cannabinum* substituitur.

AGNUS CASTUS.

Ἁγνὸς idem ac *Latinis Castus*; hinc utrumq; conjunctim vocarunt *Agnum Castum*; Aliàs proprie & communiter vocatur *vitex*, German. Keusch-Lamm/ Keusch-Baum.

Hic agnus castus subministrat officinis semen: & quidem semen hoc imprimis nomen dedit arbori ex speciali virtute, qua homines reddit castos, & stimulos libidinis ex genitura abundante acriori ac servidiori natos compescit, ac impetum istum venereum cohibet; Genituram n. blandè temperat, ac specificâ suâ virtute, in substantia oleosa fundata, acrimoniam extinguit. An vim genitalem prorsus enervet, asserere olim; sufficit, quod homines castitati mancipare valeat: Unde etiam in affectibus seminalibus & gonorrhæis, non tàm ex genituræ abundantia & turgescentia, quàm acrimonia ejus oriundis, & hinc in Gonorrhæa notha, & fluore albo mulierum adhibetur, & etiam penis erectionem ad tempus inhibet, sive in forma emulsionis, sive largiùs in forma pulveris propinetur. Semen hoc etiam ordinariò ingreditur *Essentiam Castitatis* dictam D. D. *MICHAELIS*, quæ in Gonorrhæa, & imprimis in mulierum fluore albo, nec non affectibus libidinosis, magno est in pretio; sicut apud Veteres Romanos mulieres folia hujus vitieis lecticiniis substernere solebant, ut eorum incubitu vis earum venerea nonnihil languesceret; hinc etiam in furore uterino commendatur, in quo semen pulverisatum datum, vel ex semine cum aqua nymphæa parata emulsio, cui addi potest os sepiæ præparatum & succinum album, laudatur. Dabo exemplum *pulveris contra gonorrhæam*, ex abundantia & nimia turgescentia genituræ natum,

℞. *sem. agni casti* ℥ij.
succini albi præpar.
℥ij *diaphor.*
ossis sepiæ præp. à ℥ß.
sacch. ℔ ℈j.
M. f. Pulvis pro aliquot dosibus,
D. S.
Anhaltend Pulver.

Turgescentiam genituræ nimiam cohibet, ne nimis effluat. Emulsio contra furorem uterinum est hæc:

℞. *sem. agni casti* ℥ß.
c. f. q. ▽ *nymph.* f. Emulsio cui add.
sacch. ℔ ss. ℈j.
camph. ℈ß.
syr. de nymph. ℥vj l. ℥j.
M. D. S.
Kühl-Milch contra furorem uterinum.

Aliàs & hunc in finem semen cannabinum laudatur: sed propter vim quandam narcoticam periculosum videtur. Potest etiam semen agni casti in affectibus [illegible]riis, ex acrimonia genituræ ortis, adhiberi: quo in casu aliàs semina amygdalarum dulcium, item violarum, præscribi solent; quibus & hoc commodè addi potest.

AGRIMONIA

Agrimonia, Odermenge/ est *Eupatorium* seu *Hepatitis* vel *Dioscoridis* vel *Græcorum*, quasi epati dicata sit. Hæc *Agrimonia non est argemone*, sed *ad Pentaphylla* potiùs suo modo *referenda*, & una ex nobilissimis hepaticis, vel quæ optimè ad sanguinis dyscrasiam emendandam in quibusvis morbis chronicis ex vitio hepatis à veteribus; à Modernis vero vitio bilis deductis, conveniunt; Unde essentia ejus, decoctum, infusum, &c. insigniter commendantur in ictero, cachexia, & febribus chronicis. Deinde egregiè admodum est vulneraria, quæ potiones vulnerarias, die Wund-Tränckle/ unà cum aliis ingredi solet, quæ propinantur in vulneribus & ulceribus

inveteratis & malignis; speciatim in vulneribus & ulceribus renum ac pelvi, & inde dependente mictu cruento unum ex optimis specificis est agrimonia, & B. D. *MICHAELIS* usitata; vel solùm vel cum comis hyperici in vino decocta, vel sub forma essentiæ vel extracti usurpata: e. g.

℞. *Ess. Agrimon.*
flor. hyper. à ℥j.
M. D. S.
Nieren-Mixtur auf etlichmahl.

Dosis 40. biß 50. Tröpffleim ter in die.

Inde factum fuit, ut agrimonia ad quascunque viscerum exulcerationes, imprimis hepatis, extensa fuit; unde & vulgò das Leber-Kraut dicitur. Est de cœtero planta temperata ac blandè amara, hinc in tono hepatis restituendo non contemnenda est: Vid. de his & similibus *FORESTUS l. 7. Chirurg. Observat.* 3.

Externè usurpatur in balneis pro mictu cruento, & vulneribus atque ulceribus partium externarum, recentibus & antiquis, mundificandis, sordibus detergendis, & carne promovenda; ubi herba aut ejus succus recens expressus à rusticis frequenter adhibetur, quorum vulnerarium unicum est, vulneribus & ulceribus instillatus, aut cum filamentis impositus: sic v. g.

℞. HB. *Agrimon.*
millefol.
flor. hyperic. à M. j.
musci pruni sylv. M. ß.
sem. hyper. ℥ij.

Conqu. in s. q. ▽ *simplici* contra mictũ cruentum; quod ad procidentiam quoque ani commendatur.

Quin & in contusionibus scroti cataplasma, factum ex agrimonia, in vino cocta, insigniter commendari solet, imprimis ubi est tumor & inflammatio, quæ in hujuscemodi malignitate aliàs supervenire solet. In specie quidem si, quod sæpiùs evenit, oriatur tumor & inflammatio scroti & testium, quando equitamus, cataplasma ex agrimonia hæc resolvit & tollit; cui si addantur flores sambuci, erit eò meliùs; quod expertus est *HILDANUS Centur.* 3. *Observat.* 81.

ALCEA VULGARIS.

Alcea vulgaris major & officinalis, Germanicè Fell-Riß/ vel Siegmars-Wurz/ planta cognata est cum althæa & malva vulgari, nisi quod posteriores magis sint anodynæ, magis emollientes, ac in recessu magis mucilaginosæ: differunt in eo, quod *althæa & malva folia* habeant *integra*; *Alcea* verò *folia laciniata*. Dicitur aliàs *alcea ab* ἀλκὴ, quod pluribus usibus inserviat; Fellriß verò dicitur, quod contra pannos oculorum valeat, in quem usum vel succum ejus, vel radicem certo tempore effossam recipiunt, & de collo suspendunt.

Hic sese quoque ex horto Medico offert

ALCEA SYRIACA,

seu nomine Arabico *Ketmia Arabica flore albo*; item *purpureo*. Hæ sunt exoticæ, & raritatis gratiâ in hortis coluntur.

Præsto quoque est in horto Medico nostro

ALCEA VESICARIA.

Alcea Vesicaria flore purpureo aliàs *Alcea Veneta* dicitur; quæ tamen ultima propriè loquendo planè alia est: *Vesicaria* dicitur, quod ante floris eruptionem vesicas habeat, in quibus semen reconditum asservatur. Conspirat probabiliter emolliendo, dolores mitigando, & (quod Alceæ vulgares aliàs non præstant) detergendo cum alceis vulgaribus; sed tamen in minori gradu. Aliàs in hortis curiositatis gratiâ colitur.

ALCHIMILLA.

Alchimilla Græcorum, gülden Gänserich/ Stimalen/ *ad saniculas referenda* ita dicitur, quod Alchymistæ de hac multum venditent; Latinis *pes leonis*, vel Löwen-Fuß Germanis, à figura foliorum. Planta satis nota est, subinde crescit quasi spontè.

In Officinis prostant ejus folia seu herbæ, quæ ex vulnerariis similiter ferè primatũ obtinent. Vis ejus consistit in ⊖e alcali volatili, temperato ab acido, blandè diuretico. Usus frequens est in hernias, & alterativæ & consolidativæ virtutis ratione. Vis autem hujus, ut & omnium vulnerariorum, manifestatur in decoctis magis, quàm Essentiis cum spiritu vini, in quibus saltem extrahuntur resinæ. Nam vulneraria non sunt adeò volatilia, ut in decoctis avolent, sed optimè solvuntur. Conveniunt autem tàm externè in abscessibus & ulceribus quarumvis partium, ut & in sinus seu fistulas injiciendo, sicut & ejusdem succus cum unguentis vulnerariis commode permiscetur, quàm internè in potionibus vulnerariis ac dysentericis, & consolidationi partium internarum dicatis, ut rupturis, &c. ut temperetur acidum in stomacho, illudque per ⊡m eliminetur: temperato enim acido stomachi, impeditur ejus cursus vel influxus in vulnera: Vid. *FUCHS. p. m.* 584. Ingreditur etiam clysmata consolidantia in dysenteria. Italis quibusdam externè usurpatur pro sophisticatione Virginum, quo coarctentur & angustentur eorum genitalia, & mammæ pendulæ erigantur, & minores fiant. Modus est hic: Coquunt *Alchimillam* in ▽, quod decoctum supponunt mulieri, ut vapor subintret vulvam: sic enim dicunt, constringi genitalia, idque adeò, ut se possint aliquoties pro virginibus venditare: sed meliùs forsan conduceret, si adderetur O, & immediatè applicaretur *locis istis, ita enim magis adstringeret*: sicut & mammis decoctum hoc sub forma fotus applicant, & sic eas parvas, duras & rotundas instar pomorum, uti dicunt Itali, efficit. Aliàs succus symphyti majoris in decocto seu balneo pro augmentandis deliciis noviter nuptorum, & fallendo sponso, adhiberi potest: Vid. de hoc *GABELCHOVERUS in Observationibus.*

Cœterum in genere hic aliquid

DE VULNERARIIS

notandum. *Vulneraria* scilicet sunt ea, quæ usurpantur à chirurgis ad consolidanda ulcera & vulnera: in qua vulnerum curatione notandum, *chirurgos* saltem removere impedimenta, quæ consolidationi eorum obstant. Impedimenta autem illa consistunt in acido præternaturali & vitioso, quod in parte læsa mitius quidem est in vulneribus, acrius in ulceribus, & ex degeneratione sanguinis seu destructione nutrimenti proficiscitur: Hoc ergò acidum imbibunt & destruunt vulneraria ista; Unde constat, quod de alcali volatili, sed subtili, participent. In omnibus igitur vulnerariis prædominatur alcali ejusmodi urinosum volatile, sed occultum; Hinc succi omnium vulnerariorum solutiones ab acido factas ⊽ant, v. g. Vitriolum ⊽atur ab omnibus vulnerariorum succis. Præterea & saporis plerumq; non nimis amaricantis & obscurè mordicantis sunt: ex quo constat, eadem constare ex acido & alcali, illo tamen maximam partem prævalente; unde ferè nitrosa sunt, & virtute diuretica pollent. Vulneraria omnia, utut intentissimè calcinentur, ⊖ tamen lixiviosum præbent, non penitus alcalinum, sed compositum ex acido & urinoso; tandem, si ritè tractentur, in perfectum ⊖ ⊖sum; forti autem calcinatione in purum alcali degene-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0526-5 DFG

generant. Vulnerariorum succi quoque lac facilè coagulant, quia sunt saporis subadstringentis, vi cujus lac coagulant, & poros ejus constringunt.

ALKEKENGI.

Alkekengi seu *Halicacabum* est species *solani*, unde dicitur *Solanum Vesicarium*.

Baccæ Alkekengi figurâ cerasi, die Juden-Kirschen / solùm in usum veniunt.

Quatenus ex solanorum sunt genere, vi aliquali anodyna præditas arbitrori ⊖e essentiali, vereq; nitroso turgente, unde & ratione horum ⊖ium saporem obtinent nonnihil subamaricantem; ex qua crasi deducitur vis insigniter diuretica & nephritica, in ⊖e nitroso abstersivo fundata. Infusum namque harum baccarum, tam succulentarum quàm exsiccatarum, in vino ⊡m remorantem blandè pellit; frequentissimi hinc usus sunt in affectibus renum, tam in eorum ulceribus & impedita miictione, quàm etiam in affectibus nephriticis, in purgandis renibus, & calculo, arenulis similibusque, tàm præservando quàm pellendo. Præterea decoctum baccarum harum cum radice liquiritiæ in dysuria commendatur; sicuti etiam *Essentias* quasvis *diureticas* baccæ hæ exsiccatæ, earumque ∽, ingrediuntur. Porro hæ baccæ Alkekengi commendantur insigniter in ictero flavo, præmissis præmittendis. Autor præ cæteris commendat in sanguine coagulato, quem dissolvit, & vel per ⊡m expellit, vel per alvum, vel per sudorem eliminat. Modus utendi consistit in succo expresso, qui vel solus vel cùm vino propinatur: Vid. HERCULES SAXONIA.

In HOEFERI *Hercule Medico p.* 176. est *aqua Nephritica* non contemnenda, quam inter alia baccæ Alkekengi seu basis, & cortices limonum ingrediuntur. Compositio est hæc:

℞. *Malor. Citr.* qu. v.

Abjice, quod intus est, acidum, reliquum rasum comminutumque, album imprimis, recipiendum, ster in vase vitreo 24. horis: Post expresso succo

℞. hujus ℔j

fruct. Alkek. rec. num. Lxjv.

Contusa misceantur, & stent iterum 24. horis simul, dein ex vitro destillentur per ∴m, ut de ℔j remaneant ℥ix. Hujus ▽a *destillata*

℞. ℥ij

adde

Vini Rhen. ℥j.

sacch. candi ℔ij. M.

Paratur etiam *Essentia ex succo baccarum Alkekengi inspissato* & aliis plantis cum *spiritu proprio*, per fermentationem parato, quæ egregia est in exulceratione renum suppressione & ardore ⊡æ, item in affectibus nephriticis. Si addatur *opium*, fit *Essentia urinaria anodyna Michaëlis*, quæ pellit ⊡m, & dolores nephriticos sistit. PETRUS-JOHANNES FABER l. 2. *Myrothec. spagyr. cap.* 7. habet Essentiam baccarum Alkekengi, quam insigniter in ictero flavo commendat.

Idem *succus* expressus blandè *inspissatus* Extractum diureticum nonnihil anodynum suggerit, quod etiam in ictero vi diuretica est egregium.

In Officiuis prostant *Trochisci de Alkekengi*, tàm *cum* quàm *sine opio*, qui egregii sunt in excoriatione aut exulceratione renum; item in affectibus urinariis dolorosis, dysuria & stranguria à *FORESTO* laudantur. Sed si propinetur Essentia suprâ dicta ex Alkekengi succo & aliis, erit effectus eò magis præsentaneus.

ALLIARIA.

Alliaria, Knoblauchs-Kraut / seu *Thlaspidium cornutum*, *allio congener* odore *planta* est, quæ *florem album* habet.

Usus ejus est in febribus malignis, adeoq; vis ejus residet in crasi sanguinis, per ⊖ alcali suum volatile odore se satis prodens, reducenda. Itaque scorbio substitui posse quibusdam videtur, cùm attenuet, incidat, ad putredinem conducat. Inter ✠aria cum zinzibere, ⊖e & aceto, pro crassis & viscidis humoribus resolvendis, apta est. Iisdem ferè viribus gaudet ac allium.

Extra semen nigrum contusum cum aceto in forma emplastri in strangulatu mulierum ventri impositum, illas iterum resuscitat; item sub forma pessarii semen linteo exceptum eodem in casu. Succus plantæ vel semen pulverisatum in nares sufflatum sternutationem excitat in epilepticis & comatosis, utrosq; suscitando. Succus & herbæ vel seminis, vel ipsa planta recens, in vulneribus & ulceribus antiquis putridis & sordidis ob metum cancri, nec non ad gangrænam recentem, conducit.

ALLIUM.

Allium, Knoblauch / planta satis est cognita, in specie radix seu potiùs capita, quæ sola hic usualia sunt, & sapore ac odore omnibusque proprietatibus indicant, efficaciam suam primariam dependere à ⊖e volatili admodum acri, magis Mercuriali, minus ⊖eo, insigniter penetrante, hoc est, ut vulgò vocant, essentiæ esse penetrandis, incidentis & attenuantis, aperientis, cujus intuitu allium, non secus atq; omnia cepacea, inter exsiccantia & calida refertur; à quo ⊖e volatili acri est odor admodum morsicans, sapor linguam pungens, morsicatio oculorum, & qui sunt similes effectus, qui ⊖ volatile acre adesse loquuntur. Hinc virtus illi stomachica per experientiam adscripta fuit pro apperitu conciliando; unde & peregrinantes, si tempore vespertino capita aliquot allii in vino generoso adhibent, appetitum inde sentiunt, cùm pituitam & quasvis cruditates acida, acrimoniâ suâ alcalina in stomacho egregiè dissolvat & corrigat. Admodum porrò convenit in discutiendis flatibus, natis per fermentationem vitiosam ab acido factam; Acidum enim vitiosè fermentans dat flatus. Hoc acidum, dum corrigitur à ⊖e volatili acri allii, simul etiam proventus flatuum corrigitur, & geniti jam discutiuntur; iiq; per se absumuntur, per accidens verò, in succis scilicet pituitosis, generantur: Unde insigniter convenit allium in affectibus intestinorum dolorosis, ut passionibus hystericis gravioribus & colicis, ab acido ortis, & jam à GALENI temporibus usitatum fuit remedium, sive adsint flatus sive non adsint; cùm enim affectus hi oriantur ex acido austero & flatuoso, utrique verò allium ratione ⊖is volatilis medeatur, hinc successu haud contemnendo adhibetur. Usurpatur verò vel externe illinendo umbilicum, vel internè haustum vel cum vino vel cum oleo olivarum: scilicet capita allii minutim disciduntur, & cum aqua chamomillæ destillata assumuntur contra colicam; vel capitulũ allii intra dentes contritũ & masticatũ brevi solvit paroxysmũ: Jusculum cum allio & oleo olivarũ, calidè haustum cum tantillo vini generosi, expertum est remedium *BORELLI* in colica, uti habet *Cent.* 4. *Observat.* 92. sic jam in GALENI scriptis prostat exemplum Colicæ curatæ per allii usum in rustico, sicut ex GALENO recenset SCHENCKIUS *in Observationibus*, & ZACUTUS LUSITANUS *l.* 2. *Med. Princ. Histor.* 95. Deinde infestum admodum est lumbricis & vermibus quibuscunque allium, quos enecat & expellit, sive adsint vermes in intestinis, sive etiam adsint vermes pericardii; qui affectus rarus, quia parum

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0527-1 DFG

cognitus, & pauca, imò ferè nulla apud Autores mentio est. Symptomata concomitantia, præter continuam palpitationem cordis, sunt sensus rosionis & vellicationis in interiori pectoris loco, ubi cor situm est, adsunt lipothymiæ, supervenit epileptica convulsio, facies pallet, ægri inquieti sunt: vid. *PETRUS à CASTRO in suis scriptis*. In hoc tamen optimum remedium est succus allii expressus cum succo nasturtii in brodio seu jusculo decoctionis radicis armoraciæ assumptus: sicuti hujus rei exemplum illustre recenset HARTMANNUS *in Praxi Chimiatr. pag.* 155, & GABELCHOVERUS *Centur.* 3. *Curat.* 1. Præterea egregium diureticum est, indeque in obstructione ⊡æ tempore vespertino in ▽ vitæ juniperina capitulum allii sumptum; uti quoque allium & cepæ cum oleo coctæ, & instar cataplasmatis regioni pubis admotæ, eam cient; undeacuendo ⊡m, & ita renes abstergendo, in præservando & curando calculo excellit insigniter. Singulis ergò novi & plenilunii capitulũ allii minutissimè dissectum & cum cochleari ▽æ vitæ seu spiritus juniperini assumptum præservativũ est expertum à calculo, quem etiam depellit. Pro arcano hoc habetur von dem Herren Bürgermeister Lorentzen/ und Herrn Baumeister Welschen allhier; Vidi tamen ego descriptum hoc remedium à BARTHOLINO *Centur.* 4. *Epistolarum pag.* 230. & certè fundamento non caret hæc cura; coagulum enim calculi dependet ab acido in stomacho orto. Dum itaque ⊖ acre vol. allii acidum hoc in stomacho & renibus discutit, & ⊡m pellit, eo ipso simul educit, coagulationem hanc impedit, & ita à calculo præservat; & quoniam ⊡ promovet, ob id hydropicis commendatur, de quo videri potest experimentum in *FORESTO l.* 19. *Observat.* 27. Allium etiam est singulare sudoriferum & alexipharmacum, si particula radicis una vel altera cum pane siligineo comedatur, ac æger probè contegatur adeoque in peste ejus usus insigniter commendatur, ab ATHANASIO KIRCHERO *de Peste p.* 318. aliisque: Ob id rectè vocatur Theriaca Rusticorum, utpote quos, & imprimis Hungaros, capita aliquot allii in aceto simplici vel destillato assumpta potenter per sudorem à peste & aliis febribus malignis, cum vino à benignis, liberant. Unde etiam internè solet adhiberi ab Ungaris in cura morbi Ungarici optimo cum successu. In apoplexia uterina commendat *AUTOR* noster, per quam nihil aliud intelligit, quam passionem hystericam, in qua sensus & motus perit instar apoplexiæ: cum enim talis hysterica passio oriatur ab acido, vitiosè in intestinis effervescente, propterea corrigit hoc ipsum allium. Contra morsus viperarum internè & externè commendatur allium. Sunt, qui destillant ex allio ▽m *alexipharmacam* contra venena: Aquam nempe ex allio destillatam superfundunt novis allii capitibus, & blando ☉is calore per tres vel 4. hebdomades digerunt: clarum quod est, decantatur, & ita præparata ad quælibet venena depræd catur. Allium cum stercore humano mixtum prodest locis dolorificis ab incantatione tumefactis impositum.

ALLIUM SYLVESTRE.

Allium sylvestre in usu interno est præservativũ, imprimis contra pestem ac morbos contagiosos, si vel aceto vel vino infundatur: Omnia enim alliata hisce in morbis malignis conveniunt; hinc etiam *Electuarium de allio* quibusdam officinis in usu est, cujus basis est radix hujus allii.

ALSINE.

Alsine major latifolia mas vulgaris, das Mäusse-Gedärme/ Hüner-Darm/ Hüner-Biß/ Vogel-Kraut/ rari est usus interni, jam apud nos; Externe verò mulieres plantam contusam mamis puerperarum, si tractare nolunt, ad coërcendum & impediendum lactis proventum mammis applicare solent. Deinde etiam extrinsecus commendatur ad scabiem, si scilicet præmissis universalibus cum hac planta contusa friæntur partes scabiosæ; aut si planta decoquatur in ▽, & istud decoctum postmodum loco lotionis manuum adhibeatur. Denique singulare est, quod habet *SCHMUCK in Thesauro Medico Secretorum*, si scilicet alsine cum aceto trita cicatrici seu vestigio sanati vulneris imponatur, idem vulnus sine ulla sectione denuò aperiri, quasi recens esset: Quod si accedat aliqualis inflammatio, tunc cum lacte caprino coquenda & imponenda; sic enim minus erit metus de inflammatione. De ijs, quæ habet *AUTOR* de atrophia & phthisi, experientia consulenda.

Huc quoque pertinet

ALSINE SPERGULÆ FACIE,

Kleiner Hüner-Darm.

Spergula aliàs est planta *ad naturam Galliorum accedens*. Cùm verò Alsine aliàs rari, & non nisi externi sit usus, hæc ipsa quoque in Officinis exulat.

ALTHÆA.

Althæa, & quidem tam *vulgaris*, quàm *Theophrasti Eresii* (successoris *ARISTOTELIS*) *flore luteo*, seu Arabico nomine, *Abutilon Avicennæ*, ita dicitur ab ἀλθαίνειν seu *medendo*; Vocatur etiam *Bimalva* quod malvam in usu temperante, & imprimis malvatico, bis superet; item *Ibiscus*, unde Germanis Eibischoder Althæen-Kraut. Naturâ cognata est malvæ.

Tota herba est admodum suavis attactu & glabra, & ab effectu etiam inter plantas emollientes & maturantes ferè primatum obtinet planta & radix, ut temperatissima; emollit enim insigniter & laxat. Et cum contineat mucilaginem quandam blandam, & in omnibus qualitatibus temperatissimam, ratione hujus quamcunq; acrimoniam humorum corporis nostri temperat & mitigat, hinc dolores lenit, serum ⊡tum, item lymphæ catarrhalis acrimoniam mitigat; unde decoctum ejus in ileo, affectibus urinariis, dysuria, stranguria, mictu doloroso, item in asperitate faucium, &c. frequentissimi usus est. Prodest insigniter in affectibus nephriticis & calculosis radix hæc, si coquatur in jusculo carnis vel etiam si instar potionis decoctum ejus cum aliis propinetur, quoniam dolorem lenit, & acrimoniam ⊡æ in calculo semper præsentem moderatur & temperat; suggerit nempe levi in ▽ maceratione aut ebullitione mucilaginem, hujusmodi effectuum Autorem. Exemplũ talis decocti elegans contra dolorem nephriticum, sive à calculo sive ab alia causa, imprimis si ardor seu acrimonia ⊡æ simul adsit, subministrat *BARBETTE*. Descriptio est hæc:

℞. *Rad. Alth.* ℥j.
liquirit. ʒij.
fol. malvæ M. j.
sem. melon. ℥ß.
Coqu. in ▽ *hordei*: Colat.
℞. ℔ ij.
(propter radicem althææ mucilaginosam copiosior liquor affunditur) adde
lapill. 69. *crudè contus.* ℥j.
syr. sl. papav. errat. ℥ij. M.

Et hoc est, quod egregiè lenit dolorem nephriticum, ardorem ⊡æ & similia, calculosis & nephriticis familiaria. Vulgò dicitur, quod lubricet & laxet vias ⊡rias, quod meritò ridet *HELMONTIUS*; si enim laxaret & lubricaret, prius lubricaret in stomacho & intestinis, quod tamen non est: Convenit ergo temperando acrimoniam.

Externa

Externo usu radix & herba est frequens chirurgis in Cataplasmatis & unguentis emollientibus & abscessibus maturantibus, item in Cataplasmatis anodynis quarumcunque partium, cùm ratione substantiæ perquam mucilaginosæ, ejusque temperatæ, temperando, ac fibras irritatas relaxando, hinc emolliendo, usum suum egregiè præstet. Clysma emolliens, præsertim ubi alvus est obstructa & occlusa, & ubi simul urgent dolores, vix ullum præscribitur, quod non ingrediatur althæa.

Cum althæa hac vulgari conspirat *althæa dicta peregrina*, unde & pro usu interno, in ilio præsertim, pro alvo emollienda, & externè etiam cataplasmatis loco adhiberi poterit.

Mucilago radicis in ▽ maceratæ medetur faucibus, mitigando acrimoniam in raucedine, tussi sicca, &c. cum saccharo edulcorata exhibetur.

Syrupus de Althæa ab Autore *Fernelii* dictus convenit in suprà dictis affectibus, & potiunculis aut similibus solet addi. Sunt qui hunc syrupum propinant ad laxandas calculi vias; sed ridiculum hoc est: operatur enim acidum saltem temperando, quod calculum producit.

Prostat in officinis *unguentum dialthæa simplex & compositum*, per quàm vetustum, quod tamen insigniter prodest in doloribus nephriticis & calculo, aliisque doloribus partium externarum, v. g pleuriticis, &c. In suppressione ⊡æ pariter hoc unguentum, mistum cum oleo scorpionum, & illitum regioni pubis, præsentissimum est remedium; unguentum dialthææ enim emollit & lenit, & ♏ scorpionum pellit. Alii miscent unguentum dialthææ cum unguentis purgantibus, v. g. unguento de artanita, & ita abdomini inungunt pro laxanda alvo suppressa. Unguentum factum ex *unguenti dialthæa* ℥ iß, & *olei amygdalarum dulcium* ℥ß, est egregium remedium contra dolorem pleuriticum, si scilicet singulis tribus horis inungatur locus dolens hoc unguento calido: sin addatur ei aliquantulum de croco, vel etiam aliquot grana camphoræ, erit unguentum eò efficacius, quia penetrantius.

Althææ occasione

DE EMOLLIENTIBUS IN GENERE

ut aliquid addam, omnia illa blando quodam lentore temperato gaudere videntur, quo acidum temperant, quod succos in corpore coagulat, unde in ulceribus utrumque acre mitigando faciunt, ut acidum illud præternaturale, cum sale urinoso effervescens, citiùs abeat in ⊖ sum tertium, quale pus est.

ALYSSON GALENI.

De *Alysso* tacet *AUTOR* noster. Planta est vertiaillata Hispanica, apud Veteres commendata tanquam specificum singulare *GALENI* contra hydrophobiam seu morsum canis rabidi. Digladiantur adhuc Autores, quodnam sit verum *Alysson Galeni?* Multi quid pro quo hîc substituunt. Descriptionem veram subministrat *GEORGIUS STLVIUS in operibus Medicis*, ubi dicit: Alyssi herba marrubio est similis, asperior tantummodò & spinosioribus capitulis cœruleo flore, legenda sub æstu ferventis caniculæ: siccata tecta reconditur, & usui servatur. *RENEALMUS in Observat.* habet Essentiam Alyssi, eum qua curavit aliquot à cane rabido demorsos, & jam hydrophobicos redditos.

ALYSSON DIOSCORIDIS.

Aliud adhuc *Alysson* à *DIOSCORIDE* describitur, rectiùs *Leucoion Alyssoides majus clypeatum*, quod in usum Medicum nondum receptum est.

AMARA DULCIS.

Amara dulcis seu *Dulcamara*, Græcis γλυκόπικρον, ita dicitur ratione saporis mixti, Germanis je länger je lieber; primò enim gustatum amaricans est, sed posteà dulcescens: Aliis etiam dicitur *solanum scandens*, quod hinc inde scandere, ac arboribus sepibusque se circumvolvere soleat; Germanicè Hirsch-Kraut / ita dicta, quod morbo cuidam pecudibus imprimis familiari, quem vocant den Hirsch / mederi soleat, unde & pastores ovibus plantam hanc tanquam amuletum contra hunc morbum de collo suspendere solent.

Officinas non ingreditur; arbitror tamen, quod cum usu solani sativi seu hortensis (de quo *infrà suo loco*) præprimis externo, in malis ad cancrum vergentibus, conspiret.

AMARANTHUS.

Amaranthus, tausend schön / dicitur Græcis, quod flos sit quasi ἀμάραντος seu immarcescibilis; flos enim exsiccatus eodem nitore per plures annos manere, observatur.

Triplex datur *differentia*;

I. *Amaranthus Mexicanus baccifer flore coccineo*, qui potiùs *ad solana pertinet*, unde *rectiùs solanum Indicũ racemosum* dicitur; *nullas* enim *Amaranthus* est *baccifer*: id quod tamen in solanis observatur, præprimis in solano isto lethali; quod *Belladonna* vocatur. De cœtero usus ejus Medicus est nullus, sed ex Mexico ad nos translatus.

II. Sese quoque offert *amaranthus tricolor*, Germanis Pappageyen-Federn / qui *malè* etiam *inter amaranthos recensetur*; *pertinet* potiùs *ad blita*, unde rectiùs *blitum variegatum* dicitur. Usum Medicum habet nullum.

III. Dantur genuini ac *veri Amaranthi*, quorum (1) *amaranthus flore aureo* seu *panniculo aureo*; (2) *flore albo*; (3) *purpureus spicatus*, & (4) *purpureus panniculatus*, seu *panniculo sparsa*: Dantur etiam præterea *cristati*. Verùm non ampliùs sunt in usu, propterea illis non inutiliter tempus teram.

AMMI VERUM.

Ammi angustifolium seu *folio fœniculaceo*, aliàs *Ammi Alexandrinum*, Ammey-Kraut / exoticum est, & propter raritatem in hortis colitur tantùm.

Hujus *semen* est instar cumini, cui est etiam adeò affine, ut istud ammi, quod in Æthiopia nascitur, *Cuminum Æthiopicum* nominent, quod tamen multò minus est & candidius, origanumque sapit; proinde id, quod in officinis reperitur, vix genuinum est.

Usus est nullius, nisi quod adhuc Theriacam ingrediatur, utut non sit genuinum; vix alibi invenitur: sunt tamen, qui mirificè ad fœminarum fœcunditatem facere asserunt, si nempe alternis diebus ʒj cum vino temperato aut jusculo carnium assumatur; quo die fœmina hausit, non debet cum viro concumbere, uti habet *FREITAGIUS in Aurora Medicor. c. 49. p. 546.* Carminativum est imprimis hoc Ammi; sed quoniam est rarum, & ratò genuinum, propterea in locum ejus nostrum cuminum usurpatur, cui simillimum.

AMOMUM.

Amomum res est nominetenus cognita: Quid enim sit *Veterum Amomum*, nescitur à modernis, & adhuc sub judice lis est. Officinæ quidem monstrant semen; sed quid sit, ipsæ nesciunt, & cùm sit ignotum, non adhibetur. Ingreditur Theriacam; sed hujus loco quidam radicem acori veri substituunt.

AMYGDALÆ seu AMYGDALA.

Reperiuntur in hortis nostris *Amygdalus nana* seu

seu pumila, fructu dulci & amaro, quæ species sunt exoticæ, & ornatus gratiâ in hortis coluntur.

Fructu dulcis omnibus est notus, cujus *nuclei* succo oleoso quasi lacteo turgidi sunt, indeque temperati, adeoque insigniter nutritivi. Cum enim vis eorũ consistat in oleo temperatissimo, & quasi aquoso, ita ut non sint graduati, seu in nulla qualitate excedant; hinc etiam sequitur, quod

1. Chylum lactescentem insigniter nutritivum, uti omnia temperata, sub ministrent; unde atrophiæ succurrunt, & propterea à quibusdam *fructus joviales* dicuntur, cùm ♃ præsit nutritioni.
2. Quamcunque corporis nostri acrimoniam, præsertim ☉sam, blandè leniant ac temperent.

Propterea fiunt ex amygdalis *Emulsiones*, quæ dolores, item vigilias, tollunt, item quæ effervescentiam humorum in febribus ardentibus nonnihil compescunt, quoniam temperant. v. g. fiat talis *Emulsio in vigiliis nimiis in febre continua*:

℞. *Amygd. dulc. ambr.* ℥ß.
sem. papav. albi ʒij
c. s. q. ▽ *Nymph.* s. l. a. Emulsio: adde
Ebor. s. △ e ʒß.
syr. nymph. ℥ß.
M. D. S.
Kühl und Schärck-Milch auf etliche mahl/ oder Abend-Milch.

Tempore somni propinatur ad inducendum blandum soporem.

In dysenteriis etiam commodè cum decoctis vulnerariis paratur, qualem emulsionem habet *FREITAGIUS in aurora Medicor. cap.* 34. item in phthisicis & emaciatis, speciatim si his sudores colliquativi nocturni immineant; *tales* enim à copiosiore amygdalinæ emulsionis usu multum recreantur.

Oleum amygdalarum dulcium expressum à multis usurpatur, internè quidem ad lenendam acrimoniam seri ☉tii, & dolorem ab acribus salinis humoribus obortum: Urinâ suppressâ laborantibus, dysuriâ suppressis, frequentius propinatur. Novi fœminam, quæ toties, quoties vinum bibit, dysuriæ est obnoxia, quam tamen oleo amygdalarum dulcium cum lapillis percarum statim sedat, & remedium sanè probatissimum est. Unde ℥j vel ℥iß ad ℥ij in dolore nephritico ebibuntur. Sic *PLATERUS* habet mixturam expertam in colica mox in principio propinandam, cujus descriptio est hæc:

℞. *Ol. Omygdal. dulc.* ℥iß.
Vini Malvat.
syr. papav. à ℥ß.
M. pro haustu.

Insigniter commendatur ad compescendum dolorem colicum, & laxandum alvum.

Alii ℞ amygdalarum dulcium ad ℥ij, iij vel jv propinant in pleuritide loco olei seminis lini, quod aliàs expertum remedium contra pleuritidem est, sed admodum nauseosum. Hoc enim oleum amygdalarum dulcium acidum in pleuritide peccans temperat, atque dolorem subito lenit; de quo usu olei amygdalarum dulcium vid. *PLATERUS l.* 2. *Observat. pag.* 304. item in *THONERI Observat. pag.* 128. in pleuritide mox in principio morbi quod mira præstare sæpiùs observavit, dedit ad ℥ijß, expectorat, emollit, alvum subducit, &c.

Externè inungitur oleum amygdalarum dulcium in dolore nephritico ad eundem demulcendũ, emollit, laxat, temperat, & ita multi usus anodyni existit.

AMYGDALÆ AMARÆ.

Amygdalus fructu amaro ornatus gratiâ in hortis colitur, & florum amœnitate potiùs quàm usu grata est.

Quod attinet *fructus*, ut ut quibusdam animalibus, præcipuè gallinis & anatibus, venenatæ & nocivæ sint, cùm esu residuarum amygdalarum amararum post expressum interierint, uti observatum videmus *in Observat. Medicis LYSERI, annexis cultro anatom. Observat,* 10. *p.* 239. vim tamen in se continent nitrosam, quâ, si in copia assumantur, extergunt & abstergunt, adeoque diureticæ sunt; cujus etiam ratione forsan ebrietatem nonnihil præcavere videntur, promovendo assumptorum citum transitum. Rari tamen sunt usus, & earum loco potiùs nuclei persicorum usurpari solent.

Harum ℞ ☉m pellit & promovet, laxativum est, tussim levat, sputumque promovet, atque in recessu vim carminativam fovet, unde *BARTHOLETUS de Respirat.* ex amygdalis amaris parat *Elixyr carminativum*, quod quidam in secretis habent, & ita præparatur:

℞. ♈ *rectif.* ℔j.
amygd. amar. contus. ℥jv.
Cinnam. ℥ß. M.

Digere, ut ad fermentationem accedant, post destilla per cineres.

Dosis est ad ʒj vel ʒij. Mirificè valere dicitur in Colica, & aliis affectibus flatulentis, & in specie in dolore pleuritico notho seu spurio.

ANACARDIUM.

Anacardium, Elephanten-Lauß/ est fructus exoticus, saporis acerrimi volatilis aromatici. Adportatur ex Ægypto & India Orientali, siehet auß/ wie eine Bohne.

Rari est usus, præcipuè tamen (vid. rerum exoticarum scriptores, in specie *CHRISTOPHORUS à Costa c.* 30. hinc etiam *JOHANNES JONSTONUS in sua Dendrolog. l.* 2. *Classe* 5. *Artic.* 4.) Veteribus in usu fuit pro confortandis & volatilisandis spiritibus animalibus, & hinc in affectibus capitis, imprimis senilibus, apoplexia, paralysi, memoriæ lapsu & similibus usurparunt; adeò ut præparetur exinde Electuarium, quod vocatur *Confectio Anacardina*, quam specificè commendarunt ad confortandum caput, & roborandam memoriam labascentem.

Sed cum in fructu Anacardii sint ☵ quasi ignei, acres & volatiles, & ingredientia aromata acriora simul accedant, hodiè paucissimi est usus; unde in desuetudinem jam abiit hoc electuarium, quoniam observatum, quod ab abusu ratione acrimoniæ suæ volatilis febres subinde excitaverit ardentes, & loco memoriæ confortandæ stupiditatem ingenii & amentiam quandam conciliaverit. Ergo usu moderato est adhibenda ab iis, quibus cerebrum est siccum, uti vocant; quibus verò cerebrum est humidum, ii sine tali metu possunt usurpare: Vid. *SENNERTUS l.* 1. *Praxeos p.* 302. Loco hujus ergò in confortanda memoria possunt substitui cubebæ, die Pfeffern/ jejuno stomacho duæ vel tres masticatæ & deglutitæ; alleviant caput, exhilarant ☵, stomachique cruditates emendant. Adhibetur etiam loco Confectionis Anacardinæ ▽ magnanimitatis, non solùm quia animum addit, sed etiam quia ad Venerem stimulat.

Mel anacardinum est succus coctura cum aqua elicitus, quod aromaticum intensè & cephalicum existit, ac imprimis frigidis dictis capitis affectibus, præsertim memoriæ defectui, dicatum est. Sed hodie est rari admodum usus, uti & ℞ *anarcardii.*

ANAGALLIS.

Anagallis satis cognita est, duæ nempè ejus species, *Terrestris* & *Aquatica. Terrestris*, quæ hujus loci, est

planta

planta insipida *flore phœniceo* (roth:) quæ aliàs vocatur *mas*, & *Anagallis fœmina flore cœruleo*. Datur præterea etiam *Anagallis luteo flore*, quæ ferè admodũ est rara. Utraq; quidem est *officinalis*, præcipuè *flore phœniceo*, quæ etiam intelligitur, quando fit mentio Anagallidis, terrestris per se; fœmina enim nullius usus est. Dicitur verò ab ἀνάγειν, i. e. *extrahere*, eò quod spicula è vulneribus extrahere valeat. Germanico idiomate venit Gauch-Blumen/ Vogel-Kraut/ quia avidè ab avibus appetitur; Vernunfft-Kraut item, Grundheil/ Gauchheil und Heil-Kraut. Dum vocatur Vernunfft-Kraut/ innuitur, quod conducat contra deliria maniaca & melancholica, sicut videmus in *HARTMANNI Praxi Chimiatrica*. Decoctum Anagallidis flore phœniceo ad manias commendatum; quo etiam *Quercetanus* se mira præstitisse gloriatur. Curam ita instituit: præmittit vomitorium ex infuso antimonii, posteà per aliquot ♂♀ utitur solo decocto anagallidis cum successu. Et certum est, non dari meliora simplicia contra maniam, quam anagallidem flore phœniceo, & hypericum; sicut *MYNSYCHTHIUS* ℞ hyperici ad dementiam habet, cujus basis est hypericum & anagallis: Anagallis ergò pro his usibus cum floribus hyperici conjungenda venit, ut habeatur melior effectus. Sed non tantùm in mania & melancholia prodest Anagallis, verùm etiam in phrenitide, Melancholia, & quocunque deliriorum genere, sive sit in febribus ardentibus, sive malignis; quod ipsum docuit nos *GABELCHOVERUS Cent. 6. Curat. 13. pag. 46.* Aliàs eadem etiam à *MYNSYCHTHIO* maximi æstimatur in affectibus cephalicis. Dum vocatur Grundheil/ Gauchheil/ Heil-Kraut/ &c. hoc indigitatur, quod nimirum sit singulare vulnerarium pro abluendis vulneribus recentibus & ulceribus, nec non dolore in iisdem leniendo, vel solùm cum hyperico, quod experientia *Poterii Cent. 1. Curat. 1. & 7. p. 2. & 22.* constat. *Idem in Pharmacop. spagyr.* dicit: Decoctum Anagallidis flore phœniceo dolores ulcerum inveteratorum compescit, qui urgens symptoma, calorem & convulsiones, post se trahunt: Anagallidem cum floribus rosarum coquit, imponit, sicque curam facilitat. *SCHMUCK in Curat. Magico-Magnetic. pag. 15.* ceu expertissimum specificum commendat Anagallidem flore phœniceo in quacunque hæmorrhagia compescenda, sive appendatur scrobiculo cordis, sicque mensium nimium fluxum certè sistit, sive manu detineatur, ut incalescat, & sic etiam sanguinis ex vena secta fluxum compescere prohibet. (Idem alii de usnea cranii humani pollicentur:) Magnum sanè postulatum, de quo tamen experientia consulenda.

Composuit *B. D. MICHAELIS*, & *ROLFINCCIUS in Chymia*, *Essentiam ex Anagallide flore phœniceo, hyperico & sanguine asini*, cum quâ ille curavit maniacos catenis constrictos. Retulit sæpè, se aliquando sutoris filium ita delirantem, ut & catenis constringi necessum fuerit, mediante hujus herbæ essentia restituisse. Infunditur in potum ægri. Sanguis asini pro hac essentia sit tempore verno post aures extractus linteis novis exceptus & exsiccatus, certo experimento contra maniam & delirium: ingentem excitat sudorem. Vid. *HARTMANNUS l. c. cap. 3. pag. 53.*

Hæc de Anagallide Terrestri; sequitur

ANAGALLIS AQUATICA seu BECCABUNGA.

Anagallis Aquatica est vel *major* & *minor*, *folio subrotundo* vel *folio oblongo*, & quidem *flore cœruleo* vel *albescente*; dicitur etiam *Beccabunga*, item *Berula*, Germanis die Bachbungen. *Beccabunga* hæc *folio subrotundo* est *Officinalis* & satis nota, suo modo Portulacis respondens.

Planta hæc temperata, succulenta & insipida est, sed in recessu habet alcali blandum volatile subtilissimum, unde & vi suâ urinosâ alcalinâ temperat ⊖ia scorbutica.

Scorbuti occasione

DE ANTISCORBUTICIS

in genere observandum, ea in duplici differentia esse: Quædam enim sunt temperata, quæ temperant acrimoniam in scorbuto, ut *Anagallis* ▽*tica*; quædam autem plenæ sunt ⊖is volatilis acris, qua corrigunt acidum, ut *cochlearia*, *nasturtium*, &c. Observandum quoque, acria ista volatilia non semper convenire scorbuticis, quia, concurrendo cum acido scorbutico, excitant effervescentias nimias & periculosas, unde phlogoses illæ scorbuticæ, & varia symptomata.

In hunc finem *Beccabunga* aliis quoque antiscorbuticis acrioribus commodè associatur, ut nimirum earum acrimoniam aliqualiter temperet, & temperando symptomata præcaveat. Certè singulare est antiscorbuticum, sicut in ulceribus itidem & erysipelate scorbuticis egregiè convenit. Usurpantur autem folia incisa, aut succus horum expressus cum lacte vel sero lactis, quod omnibus lacticiniis præripit palmam. Juxta usum in scorbuto commendatur etiam hæc Anagallis ▽atica ad calculum renum, proventum illius præcavet, renes abstergit, & ⊡m blandè movet. Hæc dẽ usu interno.

Externè in erysipelate scorbutica, ulcera maligna progignente, prodest, vel in balneo, vel si imponatur cum nasturtio ▽tico. Sic etiam maculas scorbuticas in cute adhuc hærentes provocat, si illâ fricentur, vel contusa applicetur. Præterea in cruribus œdematosis scorbuticis planta hæc decocta, vel sub forma fotus, vel cataplasmatis iisdem applicata, usurpatur; sicuti etiam contingit, ut post partum difficilem intumescant puerperis inguina, & gangrænam dent, qualem observavit *RULANDUS*, ubi itidem hæc Beccabunga cum floribus chamomillæ vel contusa in forma cataplasmatis vel decocta cum fomentis genitalibus, in specie etiam hæmorrhoidibus tumidis applicata, egregiè discutit ac resolvit.

ANETHUM.

Anethum Dille/ planta suaviter aromatica est, culinis & officinis nota, cujus folia, flores, qui umbellati, & primariò semen, usitata sunt.

In recessu habet ⊖ volatile acre & oleosum, cujus ratione *folia* & *flores* sunt carminativum, indeque contra affectus intestinorum flatulentos usurpantur, dum destruunt moderatè acidum, horum effectuum Autorem, tàm solùm comesta, quàm clysteribus carminantibus & anodynis incocta: *Semen* & *Folia* sunt uterina, & ⊡m & ⊠es provocant, & utrumque simul expurgant. Usu & effectu revera conveniunt cum cumino, saltem quod aliqualem vim anodynam simul possidere videtur. *Semen* lac nutricibus auget, vel solum vel cum semine cardui Mariæ.

Extrinsecus *summitates* seu *folia suprema anethi cum floribus* sunt usitata in cataplasmatis contra catarrhos & capitis dolores, sicut & in pediluviis coqui solent pro conciliando somno, & sedandis capitis doloribus, per consensum cum inferioribus, ubi intestina affligunt flatus.

Aqua rari admodum est usus.

Oleum tam *per infusionem*, quam *destillatum*, egregiũ est carminans & anticolicum; externè in cephalalgia con-

gia conducit pro temperando æstu capitis & leniendis doloribus, temporibus illitum suavem somnum conciliat, imprimis cum unguento Alabastrino mixtum. Notetur tamen, quando debet esse somniferum, ut ♁ sit recens; aliàs quando vetus est, & rancorem acquisivit, vigilias potiùs conciliat; item in clysteribus anodynis in usu est.

ANGELICA VERA.

Angelica vera dicitur ad differentiam *Angelicæ sylvestris*. Triplex enim est Angelica.

I. *Angelica Vera* seu *sativa*, tam *major* longè temperatior, quam *minor montana*, quæ est optima.

II. *Angelica sylvestris minor* seu *erratica*, quæ aliàs vocatur *herba Sancti Gerhardi*, *Agopodium*, *Podagraria vulgaris*, &c.

III. *Angelica Aquatica* seu *sylvestris major*, nil valens.

Datur prætereà *Angelica lucida*, & *atropurpurea*, *Canadensis Cornuti*.

Ex his prima sola in usu est, præprimis verò illa, quæ ex Helveticis montibus, ubi magnâ copiâ crescit, Lipsiam transfertur; utut quidem non præcisè Helvetica, sed etiam montana saltem, aut aliàs in loco sicco crescens, usurpari potest. Dicitur *Angelica*, Germanis Engelwurtz / quod peculiares & quasi angelicas obtinere dotes credatur; hinc nonnullis quoque *herba spiritus sancti* audit: Vocatur etiam die Brust-Wurtz / quo innuitur, quod tussientibus & asthmaticis conveniat. Confunditur à quibusdam cum Imperatoria, sed hæc acrior longè & intensior amaricans esse solet angelica econtra aromatica magis & oleosa.

Usitata est radix saporis blandè acris & odoris grati, unde patet, quod sit aromatica, in recessu habens, tanquam craseos omnis fundamentum, ⊖ volatile oleosum temperatum. Nam omnes plantæ & radices, quæ habent saporem & odorem suavem & acrem, sunt aromaticæ, i. e. sale volatili acri & oleoso imprægnatæ: Unde *Angelica usus* est singulariter carminativus, ut & discussivus & resolutivus; hinc flatus ventriculi & primarum viarum egregiè discutit, nervis amica est, colicæ virorum, cardialgiæ, atque aliis affectibus flatulentis, ab acido viscido natis, insigniter resistit; potenter est diaphoretica & sudorifera, atque simul diuretica, hinc encomium quoq; ejus alexipharmacum in morbis malignis promanavit, dum vi sudoris massam sanguineam depurat, & venenosam malignitatem simul, si quæ subest, expellit. Vires hæ omnes è textura hujus plantæ aromatica, in ⊖e volatili acri & oleoso fundata, resultant, ratione cujus commendatur in mulierum passionibus hystericis, quæ quasi sunt excedens Colica virorum, hinc menstruis tàm suppressis restituendis, quàm nimiis sistendis; remedium itidem optimum ad partũ promovendũ, & dolores post partũ sedandos. Sunt qui dicunt, quod ceu secretum obtineat ad arcendam & abigendam ebrietatem, si particula radicis Angelicæ ad magnitudinem fabæ comedatur, de quo experientia consulenda. Odoris, ut dixi, est suavis & aromatici, unde Helveti, quibus nativa est, referunt, quod si radix, quæ adhuc hæret in ▽, lædatur, exsudet gummi, quod Moschum redoleat.

In officinis in specie prostat *Extractum* ejus cum spiritu vini paratum, ex quo fiunt *pilulæ sudoriferæ* in peste, dum illi admiscentur ♃es Bezoardici minerales Joviales, &c.

Oleum destillatum, in quo tota angelicæ crasis latet, in affectibus internis & externis mulierum abdominis, uti & omnibus morbis malignis, adhibetur; unde cum saccharo parantur *Rotulæ antipestilentiales*, quæ teneri possunt sub lingua pro præcavenda peste. Ad aliquot guttas additur Clysteribus anti-colicis. Prodest itidem contra cardialgiam & inflationem stomachi, quando inungitur scrobiculo cordis.

Ex hoc oleo cum oleo nucis moschatæ expresso fit *balsamum*, non saltem internè usurpatum tàm in adultis, quàm externè contra tormina infantum.

Quibusdam etiam ✠ infusionis radicis Angelicæ, in usu est præservativè & curativè ad affectus malignos: cui si addatur camphora, meliùs adhuc succedit; sicut & in compositis alexipharmacis multum valet.

Sal Angelicæ est diureticum, vel potiùs sudoriferum.

Occasione Angelicæ, tanquam plantæ aromaticæ,

DE AROMATIS

in genere, eorumque natura, aliquid adhuc differendum.

Aromata in genere ex Indiis, aut aliunde, ad nos transportantur, & tota illorum vis sub forma oleosa ab iis removeri potest; quod verò remanet, cadaver est ab omni vitali vi & virtute ulteriori depauperatum.

Bonitatis eorum signum externum est suaviter olere, & gustum gratè afficere: Hinc nostrates plantæ, quæ simili suavi sapore & odore gaudent, aromaticæ quoque exinde dicuntur, & sunt omnes illæ, quæ sub *Classe V.* continentur, quarum vis consistit in particulis volatilibus acribus & penetrantibus: & hinc vocantur calidæ. Spagyrici dicunt, Vegetabilia hæc essenaturæ ⊖ino-volatilis oleosæ, ratione cujus augmentant ⊖ volatile sanguinis, & sanguinis motum accelerant, bilisque balsamicæ proventum copiosiorem reddunt, in corpore verò aciditates quascunque vitiosas delent.

Conducunt igitur affectibus intestinorum & stomachi, qui oriuntur ex cruditate acida, cujus comes mucus est acidus viscidus, qui in stomacho anorexiam & apepsiam, in intestinis verò flatus & tormina generare solet; Inde est, quod aromatica *stomachica* & *carminativa* dicantur: *Anticolica* prætereà & *Antihysterica* sunt, nervisq; conducunt, acidum eorundem dissolvendo, quo inimicius iis quid unquam inveniri non poterit: *Cephalica* porro sunt aromata: fermentativum quoque sanguinis motum in menstruis promovent: Epilepticis, apoplecticis & catalepticis quoq; conveniunt: Et cùm ob ⊖ volatile in ∽ facilè abeant, inde est, quod aromata etiam *cordialibus* seu *analepticis* & *confortativis* annumerentur. Omnia autem aromatica in genere conveniunt in ⊖e volatili oleoso. Attamen, cùm in quovis aromate specialis & sapor & odor inveniatur, exinde colligere est, & specialiorem crasin & mixtionem adhuc in illis latere, cujus intuitu mentha stomacho, cinnamomum viribus debilitatis & syncopi, Caryophylli & lavendula in affectibus paralyticis, salvia, rosmarinus & melissa utero, & aliæ aliis dicatæ sint.

ANGELICA SYLVESTRIS.

Angelica sylvestris minor seu *erratica*, proprio nomine *Agopodium*, Griesbart / *herba podagraria*, *herba Sancti Gerhardi*, revera pertinet ad Angelicas, quod odor & sapor ejus satis indicant, easdemque cum Angelica sativa obtinet virtutes; hinc & ejus defectu hæc sine piaculo, auctâ saltem dosi, substitui potest.

Est diaphoretica & sudorifera, hinc & alexipharmaca, carminativa, flatuumque, præsertim primis in viis

in viis hærentium, discussiva, e. g. in Colica. Ad podagram quid valeat; non æque patet, fortè tamen ob vim suam diaphoreticam ac sudoriferam in hac suas habebit virtutes.

ANISUM.

Anisum simplex aromaticum est, cujus semen apud nos in usu est, cùm multa in hoc latitent Arcana practica. Herba non admodum est in usu. *Sapor seminis* correspondet cum sapore Angelicæ, naturâ & usu omninò cum semine fœniculi, cumini & carvi, adeoq; est aromaticum & carminans, referturq; inter semina 4. calida majora; oleo volatili aromatico impræg̃natum est, ratione cujus ∽ in fluos recreando à Veteribus magni æstimatum fuit in stomacho frigido & humido, ut loquuntur, hoc est, cruditati acidæ & inde elevatis ructibus ac genitis flatibus, ex vitiata seu deficiente vi fermentativa stomachi seu digestione & cruditate acida oriundis, succurrit; unde etiam ex stomachi defectu nata somnia graviora, item incubum, solet semen hoc præcavere, sicut & inter flatuum remedia unum ex primariis anisi semen esse solet. A mulieribus expetitur, quia lac nutricum auget & corrigit. Lactis certè maximum vitium est coagulatio in mammis, ex quo nutricibus etiam magna impendent mala, scirrhi & ♋ &c. quæ præcaveri possunt semine Anisi, corrigendo acidum, tàm in mammis matrum quàm in stomachis infantum, & sic impediendo lactis coagulationem; sicut in lacte ebullitum, & ita potatum, uberem lactis copiam, & simul suavem somnum, conciliare solet. Pectori, præter crocum, specialissimè competit, & hinc *Anima Pulmonum* dicitur. Unde in quibusvis pectoris affectibus, tussi, asthmate, & similibus valdoperè laudatur. Infantibus mirè convenit: in horum enim torminibus ex pituita viscida & acida nihil melius est quàm Anisum, flatus discutit, & stomachum corrigit; sicut etiam *HEURNIUS* nihil melius pro lâxandis infantibus inveniri asseverat, quàm semen Anisi grosso modo pulverisatum, & ad ℈j cum pulte propinatum; purgat, intestinorum tormina eorumq; convulsiva mala sistit, ideò ab *HELMONTIO solamen intestinorum* audit. Admisceantur ergò illi lapilli cancrorum, aut corallia præparata, & ita præferendum erit pulveri epileptico Marchionis; magis enim acidum vitiosum & tormina in infantibus compescit. In albo mulierum fluxu, affectu satis molesto, commendatur.

Pulvis hujus, ut ♁, ♁, & ∽ *anisi*, variæq; Confectiones Anisatæ, nunc laxativæ, nunc alterativæ, in usu sunt. *Oleum* interim *destillatum*, & ∽, præferenda reliquis omnibus. Per ♁ tota vis volatilis extrahitur, quod quoq; commendatur in insomniis torbulentis & gravioribus, item in incubo, in quibus præcavendis & curandis mira præstat, præsertim si in primis viis vitium hæreat; Hi enim affectus, si non Melancholiæ, certè ventriculo & intestinis, ortum debent. In Asthmate, tussi sicca & similibus oleum hoc, aut ∽ aut balsamus sulphuris anisatus, &c. evporiston non contemnendum est; adeò ut in pilulis pectoralibus præscribatur, ut compingantur nempe pilulæ cum oleo destillato seminis anisi, aliisque remediis ordinariè addatur; Unde etiam ∽ ⊖ ✶ ci anisatus *spiritus pectoralis* quibusdam dicitur. Imò sunt, qui dicunt, *HELMONTIUM* singularia præstitisse in affectibus pectoralibus superfundendo aliquot guttulas *olei anisi destillati rectificati floribus Antimonii fixu*, unde leni digestione acquirit colorem rubicundum; qui *balsamus* egregium est pectorale, & pulveribus puerorum commistus torminibus ab acido, flatibus, &c. resistere solet. Tanta certè olei anisi est penetrantia, ut si brevi post exhibitionem lac emulgeatur, odoris ejus vestigia, in eo adhuc deprehendantur. Contra suffusiones sanguinis, & confusiones, in specie partium nervosarum, sive ex percussione sive à casu ab alto sint, singulare & expertissimum est. Vid. *FORESTUS l. 9. Observat.* 31. qui pro indubitato habet in his casibus, si inungantur partes læsæ: Imprimis quando infantes, qui ingressum tentant, & fortè cadunt, adeoq; nares & frontem lædunt, nihil melius est oleo hoc, si inungantur partes affectæ: subitò nempe tumor disparet citra omne sugillationis periculum. Sunt qui solvunt aliquot grana Zibethi & Moschi in oleo hoc, inungunt umbilico, & pro remedio præsentaneo in Colica venditant, sicut ipsam Zibethum umbilico in Colica inunctum Secretum *Paracelsi* fuit. Quin & pro usu cosmetico, ut ita loquar, seu potiùs odorifero, inservit: Quod si enim quis suaviter olere desiderat:

℞. *Zibethi*
Moschi à gr. j.

& c. *oleo Anisi* solvat, sic gratissimum denique odorans acquiritur ♁, quo Chirothecæ inunctæ fragrantissimũ odorem acquirunt, diuquè illũ retinent.

Ex hoc *Oleo* cum *corpore pro balsamo* potest etiam fieri *Balsamus* egregius contra tormina infantum, umbilico inungendus. *Anisum saccharo confectum* commendant contra inquietudines nocturnas.

PETRUS JOHANNES Faber in suo Myrothec. Spagyr. habet Essentiam Anisi elegantem: ex succo per fermentationem facit spiritum, & elicit ⊖ volatile, quod posteà in ♁ abit, & in affectibus infantũ multũ præstat.

ANSERINA.

Anserina, Germanis Gänserich / planta est floribus luteis, denominata ab anseribus, quod ejusdem pastu valdopere delectentur, & iis in locis, secundùm circulum naturalem, copiosè proveniat, quæ anseres stercorare solent; hinc & suspicio orta fuit, plantam hanc participare de ⊖e ammoniaco nitroso, cujus intuitu dicitur ⊡m pellere. Dicitur & *Argentina*, quod folia ejus inferiùs colorem argenteum referant; item *Potentilla*, quod multùm possit. *Pertinet* aliàs *ad Pentaphylla*.

Folia & Flores, imò integra planta, sunt in usu: saporis est nonnihil acris, penetrantis atq; amaricantis, unde vis ejus resultat resolutiva; viscida enim incidit, & inde natas obstructiones reserat, vulneraria est insignis & febrifuga; hepatica præterea nobilis, & specialissimè icterum flavum curat, quem per ⊡m expurgat, & dum ⊡m pellit, commendatur ad hydropem ascitem valdoperè. Unde etiam ab omnibus tanquam specificum antiictericum, præsertim pauperibus, laudatur internè vel in forma succi & decocti usurpata, sicut etiam omnes fere Compositiones antiiclericas ingreditur; externè verò contusa calceis indita, sicq; pedibus continuò calcata. *TIMÆO* certè in secretis fuit contra nephritidem & calculum renum, propterea transversis literis idem exposuit *Nenasira*, vid. *Epist. Med.* 32. *p.* 246. Videatur etiam *POTERIUS in Pharmacop. Spagyr. p.* 12. Sunt, qui pro Arcano habent sequentem Potionem contra calculum.

℞. *Argentinæ f. Anserinæ virid.* M. jv.
Secal. virid. M. ij.

Exprimunt succum, & addunt

Vinum rubrum ad pondus omnium.

Mixturam filtrant pro una dosi in aurora primi diei Maji sumendam, & dicunt; si tribus annis continuis primo die Maji hoc repetatur, quod per totam vitam quis, Deo gratiam concedente, sit futurus immunis à calculo.

Videtur quidem adesse superstitio quoad primum Maji diem; sunt tamen, qui dicunt: fuisse *TIMÆI*

secretum suprà citatum. Herbæ colligantur ante ☉is exortum; & primo die Maji, dum adhuc irroratæ sunt rore Majali.

Similiter Anserinæ succus aut decoctum frequentius hausta nimium calorem in paroxysmis febrilibus compescunt: sed non semper adeò tutò propinantur, quia paroxysmus exinde magis prolongatur nonnunquã. Unde potiùs herba contusa, & cum sale ac aceto subacta, plantis pedum applicatur in paroxysmis febrilibus. Quod etiam facit sedum majus cum fermento, aceto & ☿e communi; sic enim ardorem febrilem compescunt, & deliria sopiunt.

ANTHORA.

Anthora seu *Aconitum salutiferum*, quid propriè sit! & qua ratione scribenda? eruditè disserit *VELSCHIUS Hecatost.* 1. *pag.* 71. Dicitur quasi ἀνὶ θόρα, quod *Aconito lethifero* seu *venenoso*, Thora dicto, & *Napello*, specificum sit *Alexipharmacum*, Germanis Giffthell. *Anthoræ folia Napelli foliis* sunt *æmula*, tenuiùs dissecta, & splendoris illius expertia, aversâ parte albicantia, sapore amaro prædita. *Flores* utut conveniant cum floribus napelli, tamen tanta inter has plantas est inimicitia, ut juxta se satæ crescere renuant, sed unà intereant. *Aconitorum* aliàs *charaæter essentialis* est, quod florem habeant cucullatum. De *Napello* autem notandum, quod ubi proveniat, copiosissimæ insimul muscæ ibidem reperiantur, quæ appropriatum Alexiphatmacum contra Napellum habentur. Rana acu, succo thoræ illitâ, læsa actutum moritur; hinc & sagittæ succo huic immersæ vulnus lethale reddunt; vid. *GESNERUS Tract. de Aconito primo Dioscorid. p.* 19. Antidotum autem est Anthoræ radix. Dicunt reperiri murem, qui rodat radicem; sed nihil est; ex malè enim intellecta voce Græca hic error natus est. Rari apud nos est usus. Meretur tamen considerationem, quod habet *GESNERUS l.* 2. *Epistol.* 51. *Anthora est Aconitis seu Napellis cognata, radicem habet bulbis exiguis binis, ut Napellus etiam, sed albi & gustu amari sunt, non verò erodentes, ut Napelli: ex bulbis unus, semper junior est & solidus, alter verò senior & marcescit. Vis ei mirifica inest contra viperarum morsum & omnia fermè venena, & quidem non Thoræ solùm, sed etiam pestem; & simul calculum renum pellit. Huc usque GESNERUS.* Usurpatur radix pulverisata, sicuti quoque in febribus petechialibus, & aliis malignis, summo cum effectu adhibetur; unde & inter Alexipharmaca referri solet. Sed, ut dixi, rari est usus, & propterea diutiùs hîc non moror, sed progredior ad

ANTIRRHINUM.

Antirrhinum, seu, ut alii legunt, *Anarrhinum*, ita dictum, quod capsulæ ejus quasi nasum vituli repræsentare videantur: Germanis dicitur contracto nomine Orand, Dorand, das Löwen-Maul/ Hunds-Kopf/ item Kalbs-Nasen/ und Brackenhaubt. Est vel *hortense*, vel *Arvense flore purpureo*, kleiner Orand/ quod in arvis passim sine cultu ac sponte efflorescit. Datur aliàs etiam *Antirrhinum minus flore albo*, quod tamen rarius.

Rarissimi est usus in Officinis. Propter signaturam capsularum seminis à quibusdam pro capitis affectibus laudatur. Aliàs contra incantationes tàm hominum quàm canum, & veneficia, laudari solet, ipsis etiam *DIOSCORIDIS* temporibus, atque tàm internè adhibetur, quàm externè multiplici usu pro tali scopo applicatur: Vid. *SCHMUCK in Curis Magico-Magnet. p.* 26. *TABERNÆMONTANUS* ex *MATTHIOLO* refert historiam, quæ confirmat vim antirrhini contra incantationem: Nimirum canem ad castelli ostium catenis constrictum, ne extraneis ingressus liber esset, aliquando obmutuisse refert: Castelli Dominus ex incantatione provenisse credens, canis casulæ Antirrhinum immisit, quô factô hic latrandi potentiam non saltem recuperavit, sed etiam pristinum accedentes invadendi morem simulac repetiit.

Quæritur autem hâc occasione: *An affectus per veneficia & incantationes orti remediis naturalibus curari queant?* Respondeo affirmativè. Diabolus enim nequissimus per se vel per sagas & mancipia sua, homines istos maleficos, agere solitus, aut secundum naturam, aut contra naturam, aut supra naturam agit: non supra naturam agere potest, quia non est omnipotens; nec contra naturam, quia ordinem naturæ institutum mutare nequit: Ergò secundum naturam: si hoc, sequitur, mediis naturalibus quoque veneficia depelli posse.

Plantæ hujus occasione paucis enarrabo

SIMPLICIA contra VENEFICIA & INCANTATIONES,

quoniam non ubivis sunt obvia.

Præter Antirrhinum nostrum. weiß/ roth und gelben/ hypericon seu fuga dæmonum, das Johannes Kraut; Artemisia rubra, der rothe Beyfuß; Uva inversa seu Herba Paris; Phu tertium *Dioscoridis*; Bryonia, die Gichtrübe; Abrotanum, mas imprimis, Stabwurtz; Herba momordica; Plantago acuta, der spitzige Wegerich/ allium, der rothe/ nicht der weiße Knoblauch; sorbus Eroischbeer-Holtz; Origanum, Dost: Conferatur de his fusiùs *CARRICHTHERUS*, Imperatoris *RUDOLPHI* Archiater, ac egregius Paracelsista, qui *in Herbario Germanicè scripto*, & *Tract.* **von zauberischen Schäden** / præ aliis omnibus egregia de morbis ab incantatione curandis habet; item *AGRICOLA*, qui fuit Medicus expertus, sed Chymicus mendax, *in Parva sua Chirurgia*, ubi nonnulla quoque de Veneficiorum cura scribit. Huc etiam pertinent flores, folia & semen aquilegiæ; semina nigra pœoniæ maris; viscum quercinum vel etiam lignum quercinum; lignum tiliæ; filix; fungus betulinus, der rothe Erd-Schwam/ qui crescit sub betula, unter der Bircke; viscum tiliaceum, der Linden-Mistel; specificum contra epilepsiam infantum; corylus, & imprimis viscus ejus; è quo in *HEINRICI AB HEER Observationibus* prostat *Unguentum contra veneficia* cum *adipe canis*, *ursina* & *caponis*: sed viscum hoc est rarissimum, unde ei substitui potest *viscum tiliaceum*; Verbena item; morsus diaboli; Ricinus; Aristolochia rotunda; & rhamnus; ☿ vivus appensus & quacunque ratione usurpatus; *asa fœtida*, ex qua habet *emplastrum fœtidum MYNSYCHTHIUS in Armament.* contra veneficium; corallia rubra & alba: de coralliis & similibus vid. *HELMONTIUS in Tract. Injaculator. Modus intrandi* §. 7. *& sequ.* corpus felle corvi & oleo jasmini, dem Jeßmin-Oehl/ inunctum, probatum est in curandis à veneficio morbis; secundina primiparæ; Dens hominis mortui; tinctura coralliorum cum essentia hyperici, & decoctum Antirrhini cum semine hyperici & pyrolæ: quin & stercus proprium cum allio mistum, & locis incantatis impositum, à plurimis commendatur. Si ulcera facta per veneficium, laudatur stercus proprium impositum, & hinc in vesica in fumo suspensum, sie haben alsdenn ein Durst/ daß sie nicht bleiben können: Und muß man in diesen Fällen also auch ein wenig saubern. Vid. plura apud *JOANNEM TIBAULD in Thesauro Pauperum PETRI HISPANI*; de quibus etiam experientiæ fides relinquenda.

APIOS

APIOS AMERICANA.

Apios Americana, à solo *CORNUTO* ita appellata, ac pro *Smilace exotica* habita, rectiùs potiùs diceretur *Phaseolus tuberosus lactescens Canadensis*: id quod flos, semen ac folia satis indicant; *Phaseolis* enim *scandentibus* est *similis*. Adhæc radix est tuberosa, de cœtero recens decerpta lacte scatet.

Sequitur nunc

APIUM.

Variæ sunt Apiorum species: *Hortense* seu *Petroselinum commune*; & Apium *Palustre* seu *Officinarum*, quod hîc intelligitur. Dicitur hoc etiam *Aquaticum*, *Eleoselinum*, item *Paludapium*, Germanis Wasser-Eppich/ Celleri. Ad Apiorum species etiam *Pastinaca* pertinent.

De hac planta in Officinis usitatum est *Semen* & *Radix*: *Radix* inter Radices 5. aperientes recensetur. Non autem in his tanti est usus, quàm culinis; parantur enim exinde Acetaria haud ingrata. Suaviter tamen radix hæc est Aromatica, blandè diuretica, & consequenter pro mensium & renum affectibus optimè conducit: ac præterea carminativa est & discussiva, unde Apium, ejusque radix in specie, in morbis chronicis commendatissima est in forma decocti; sed rariùs usurpatur. Oculis infestum esse Apium, habet *BOYLE de Specif. & Simplic. p.* 114.

Externè etiam ad lactis abundantiam coërcendam radix, si misceatur cum semine coriandri, & addito aceto in forma fomenti calidè applicati prodest: (si enim repellatur lac, timendũ, ne coaguletur) e.g.

℞. *rad. Apii* ℥j.
Sem. cumini l. coriandr. à ℥ß.
Coqu. in s. q. ▽ *a simpl. l. menthæ* & ✠:
Colatura D. S.
Eusserlicher Umbschlag.

Calidè applicetur mammis pro lactis quanto comminuendo.

Semen diureticum est, unde menses ciet, & renum affectibus medetur.

Aqua Apii, vel sola vel cum ▽ menthæ mista, tam bibita quàm cum linteo mammis calidè applicata, eodem modo lactis nimium proventum impedit.

Post Apium sequitur

AQUILEGIA.

Aquilegia seu *Aquilina*, Ackeley/ ita dicitur à figura, quod flos rostrum aduncum aquilæ repræsentet. *MORISONII opinione pertinet ad Aconita, non venenata*, sed *salutifera*. *Varias agnoscit species*, quarum *differentia consistit in magnitudine florum*, & horum *colorum diversitate*.

In usu potissimum est *Aquilegia flore cœruleo*, cujus *semen*, *flos* & *herba* usui Medico inservit.

Semen inter semina expulsiva primatum obtinet, & usui diaphoretico præsertim inservit, hinc mediante diaphoresi particulas vitiosas massæ sanguineæ corrigit & expellit; unde etiam mulierculæ pro expellendis variolis æq; ac morbillis infantum, item in purpura, illo utuntur in nodulo cerevisiæ indito; vel etiam emulsione, quæ cum aqua florum sambuci; aut quacunque alia, vel decocto ficuum parata, egregia est, simulque in principio æstum febrilem blandè coërcet. Addatur autem huic emulsioni semen napi vel carduibenedicti & nasturtii: e. g.

℞. *sem. Aquileg.* ℥j.
nasturt. ℥ß.
card. bened. ʒij.
c. s. q. ▽ *a cujuscunque appropriata* contundantur & exprimantur in Emulsionem, quæ felici cum successu in principio variolarum adhibetur: temperat enim ebullitionem febrilem, expellit etiam maculas scorbuticas, atque usu & utendi modo cum semine sinapi convenit.

In specie egregium est semen aquilegiæ in ictero flavo, quem fortiter expellit: Vid. *TIMÆUS in Consil. Medicis.* Sartor quidam omnibus ex hæmatite, martialibus, reliquisq; irritis, pulvere ejus curatus est, cum adhibito tartaro vitriolato: Nempe

℞. *sem. aquileg.* ʒvj,
Croci Orient. ʒj.
♀ i ⊕ *lat.* ℈j.

Pulverem exinde factum in 7. partes divisit, cujus omni mane propinavit dosin.

Potest etiam ex semine hoc cum aqua aquilegiæ fieri Emulsio, cui addatur eboris sine igne quantum sufficit, ad icterum & alios similes affectus egregia. Achores item aridos faciei infantum, qui non efflorescunt, contusum semen in pulte vel potu exhibitum expellit, viscidum acidum scilicet repulsum iterum eliminando.

Flores Aquilegiæ externo usu commendantur contra veneficia, noviter nuptorum imprimis, quæ præservant & curant. *HARTMANNUS* Decocto foliorum & florum Aquilegiæ lavat membrum virile mariti à venefica ligati: post facit suffimigium eidem membro à dente hominis demortui, coralliis albis & rubris, manè & vesperi; sicque potentem reddit in exercitio venereo virum.

Quoad *Præparata*, ex floribus Aquilegiæ cum phlegmate vitrioli, spiritu proprio acidulato, fit elegans ℞: Et licet flores sint coloris cœrulei, nihilominus tamen ℞ elegantissimè rubet. Notetur enim, quod omnes flores cœrulei à liquore acido acquirunt colorem rubrum; ab Urinoso viridem: a ~ vitrioli, rubicunda fit ℞; à ~ ⊡æ, viridis. Tinctura hæc prodest in expellendis variolis & morbillis, inque aliis malignis morbis multum præstat. Prodest etiam contra scorbutum, dum expellit maculas.

Syrupus, qui prostat in Officinis, prodest etiam in expulsione variolarum & morbillorum, item febrium petechialium. Paratur ex *floribus* per infusionem. Externè in scorbuto oris usitatus est, addito tantillo de spiritu ⊖is dulci.

Aliàs in dentium vacillatione, & gingivarum affectibus scorbuticis, fit *unguentum ex Aquilegia*, cujus descriptio prostat in *TILEMANNI Aphorism. Hippocrat. pag.* 128. hoc si misceatur cum s. q. *Tinctura lacca Mynsychthii* vel *spiritus cochleariæ*, addito tamen ~ ⊖*is dulci*, & eò magis ad scorbutum oris appropriatum erit, etiam ubi incipit oboriri gangræna gingivarum, die Mundfäule; Vel potest commisceri cum *syrupo de rosis siccis*, & eodem modo usurpari. Apud alios in affectu ℞ laccæ est usitata, quam descriptam habet *MYNSYCHTHIUS*, aquam B. D. *MICHAELIS* pro expertissima communicavit: si misceatur cum *Tinctura* hac *aquilegiæ*, contra scorbutum oris evadet egregia.

ARISTOLOCHIA.

Aristolochia ita dicitur, quod sit ἄριστη λοχείαις, seu optima & convenientissima puerperis pro lochiis pellendis. Dicitur etiam *Clematitis erecta* ad differentiam Clematitidis repentis: Verùm proprio nomine genuina *Pistolochia* dicenda est. Variæ hujus sunt species, de quarũ differentiis vid. *DODONÆUS*. In Officinis præ cœteris usitata est *rotunda* & *longa*: *Rotunda* vocatur Holzwurtz/ quia radix hæc est cava, quæ vel vera vel notha. *Aristolochia rotunda vera* rarò reperitur in Officinis; hujus loco autem substituitur *radix fumariæ bulbosæ*, seu *radix cava falsa*; quæ ejusdem solet esse usus, ejusdemq; naturæ atque ista Aristolochia rotunda, unde omnia jam dicenda huic applicari possent.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0535-5 DFG

Quod attinet usum internum, utraque est aromatica; penetrantioris enim est naturæ, & volatilioribus & acrioribus salino-oleosis constat particulis, saporisq; est amaricantioris. Mulieribus conducunt tam ad partum, quàm ad menses, secundinas, lochia, & reliquias pellendas, unde & admiscetur reliquis medicamentis in uteri affectibus: vid. *FREITAGIUS in Aurora Medica c.* 22. ubi dicit: quod puerperis sit omnium optima & convenientissima αμφοτέρων λοχίων, quoniam hærentes secundinas, lochia, & reliquias à partu soleat expellere; sicut & in epilepsia per consensum uteri valdoperè convenit. Ad hæc pectori & pulmonibus etiam conveniunt, horumque mucosas sordes incidunt, & removent. Apud Veteres in usu fuerunt vulnerario, tam interno quàm externo; & rectè, ex quo etiam à *CARDANO* commendatur contra phthisin; sicut & mundificandis ulceribus unà cum aliis adhibentur. *APULEJUS in l. de Virtutibus herbarum cap.* 19. Aristolochiam tanti facit, ut asserere non vereatur, Medicum sine ea nihil feliciter curare posse; quod hyperbolem satis apertè redolet.

FABER in Myrothec. Spagyr. l. 2. *pag.* 35. habet *Essentiam vulnerariam* egregiam, & Extractum ex radice Aristolochiæ & symphyti majoris, quod beneficio ☿ potest præparari.

Pulvis, & Extractum Aristolochiæ cum spiritu vini paratum, externè adhibetur in Linimentis pro ulcerum inveteratorum, sordidorum & malignorum mundificatione.

ARMORACIA.

Armoracia seu *Raphanus sylvestris*, utut distincta à Rusticano nihilominus usus obtinuit in Officinis & in Praxi, ut confundantur, imprimis quoniam conveniunt in forma & virtutibus. Propterea semper retinetur Raphanus Rusticanus, der Meer-Rettich. Et quod dico de Armoracia, valet etiam de Raphano rusticano, cujus saporem acerimus & odor penetrans sufficienter monstrant, quod ☲e singulariter volatili admodum acri, quale aliàs in scorbuticis deprehenditur, singulariter turgeat; quod tamen exspirat, quando à coquis tractatur & comminuitur, & illarum oculos mordicat: Unde quo diutiùs coquitur, eò magis perdit ☲ volatile, quod exhalat, ita ut instar ligni putridi remaneat, und daher bleibt er nicht sehr oder gar nicht/ und kriegen die Köche ausgerichtetes/ daß sie ihn zu lange kochen lassen. Et ratione hujus ☲is volatilis acris vim habet resolvendi, penetrandi, &c. hinc inter intensè calida refertur. Volatilitate hâc suâ acria ☲inâ egregium dicitur Aperitivum, resolvit viscidos & acidos mucos in pectore, stomacho & intestinis hærentes, omnesque succos crassos & fæculentos incidit & fluxiles facit, vel, ut Paracelsistæ dicunt, tartarum seu mucilaginem tartaream corrigit. In appetitu dejecto felici cum successu usurpatur Infusum radicis raphani marini recentis in vino absinthite, cum radice Selenii recenti, bis in die haustum, ita enim mirabiliter stomacho convenit, cruditatem viscidam absumendo, hinc natam salivam glutinosam attenuando, & appetitum egregium revocando, imò famem ferè caninam inferendo. Præterea & ratione ☲is volatilis potens est diureticum: radix scilicet infunditur Vino Rhenano, postmodum hauritur, & sic promovet arenulas & ⊡m copiosiorem, dum acidum renum, calculi coagulatorem, corrigit & renes purgat. *TIMÆUS* affirmat, quod succus ejus recens expressus, ad ℥ij in Vino Malvatico haustus, calculum optimè pellat. Adhæc vi gaudet antiscorbuticâ, estq; unum ex famosissimis antiscorbuticis, quoniam acidum corruptum scorbuticum & hypochondriacũ corrigit, radix scilicet vel in lacte, vel in vino nodulis inclusa usurpata, sive sola, sive addatur beccabunga, cochlearia, & nasturtium ▽ticum. Et novi hâc ratione militem restitutum; sicut hoc mense hydropicus asciticus scorbuticus cum tumore pedum & tussi, præmissis universalibus, radice raphani rusticani curatus fuit. Facit huc experimentum *BARBETTE*, qui paralysin scorbuticam, radice in lacte infusâ curavit. Radix hæc infusa in vino, & cum foliis nasturtii▽tici contusa; per agitationem in mortario subacta sine liquore, & colaturâ haustâ per superiora & inferiora evacuavit ▽m, continuato haustu ad aliquot ♂; In Armoracista enim est vis provocandi vomitum, unde nec hîc mirum videri debet.

Extrinsecus contra Ariduras particulares solet applicari, sive post vulnus, sive sine causa manifesta oriantur, si cum spiritu vini infundatur, & membra fricentur; loco cujus ∽ formicarũ in fundi posset, qui aliàs in his affectibus per se commendatur: Vid. *WURZIUS in Chirurgia, & AGRICOLA in Chirurg. parva.*

ARNICA.

Arnica planta est exotica, & apud nos non usitata, de qua non memini aliquid me legisse.

ARTEMISIA.

Artemisia duplex est: Alia *sativa major latifolia*, alia *minor tenuifolia. Illa* vocatur *Artemisia alba*, & culinis potiùs quàm Officinis nota est, quoniam illâ suffarciuntur anseres assandi; *Hæc* verò κατ' ἐξοχὴν dicitur à Paracelso *rubra*, rother Beyfuß; caules enim ejus semper rubent, hinc & ex ejus signatura colligunt, quod ad fluxum menstruum quoque inserviat, eundem promovendo. Inter has ergò rubra albæ præfertur, quia abundat spiritu volatili, & paululum participat de ☲e volatili & ♃e paulò fixiori.

Usitata est tota herba, præsertim rubra, & in specie sexui sequiori, eorumque affectibus uterinis, atq; imprimis defectui menstruorum dicata est, uterum à materia feculenta, illam expurgando & aperiendo liberat adeoque in fœtu, lochiis & secundina expellendis, & quibuscunq; uteri & mulierum affectibus convenit: quo in casu eam quoque *PARACELSUS*, hinc *CROLLIUS*, cum reliquis Practicis, commendat. Unde Decoctum ex herba & radice dolores post partum mitigat, & lochia pellit, imprimis si addantur ciceres rubri, & coquantur in vino vel etiam ▽ appropriata, addatur tantillum ▽æ cinnamomi, vel solum, vel addita borrace.

Dixi, quod provocet ☒es, ubi tamen notetur aliquid singulare, quod habet SCHRUCK *p.* 56. quod si ab inferiore parte sursum versus decidatur Artemisia, ☒es supprimat; sin verò à parte superiori deorsum versus, eosdem promoveat? id quod etiam de Purgantibus per alvum & vomitum monere solent; ulterior tamen experientia consulenda venit de his casibus. Aliàs quoque ingreditur *Essentias ad menses* stimulandos, & lochia pellenda.

Externè pro laxandis viis ante partum vix reperietur Balneum, Sacculus & Fotus, cui non sit admixta Artemisia. Ulterius contra dolores post partum, tàm internè in decocto, quàm externè in sacculis usurpata, laudatur.

In *Officinis* aliàs pro usu Medico prostat ▽ & *syrupus*, & in quibuscunq; affectibus uterinis commendantur.

Sal fixum ingreditur medicamenta emmenagoga seu menses provocantia, si misceatur cũ croco Martis aperitivo; vel fiat lixiviũ, quod infundatur limaturæ Martis, ut rodat illum, & det crocum aperitivum, qui prodest in provocandis mensibus. Sed prout

☲ia

⊖ia vulgò calcinantur, ⊖ hoc nullâ vi specificâ ab aliis calcinatis differt.

Notum est, quod *circa festum Sancti Johannis Baptistæ* sub radice hujus, unter den rothen Beyfuß-Strauche/ *carbones* reperiantur, multæ laudis in epilepsia: vid. *SIMON PAULI in Quadripart. Botan. Classe* 3. *pag.* 251. Hi carbones non sunt fabula, uti *HOFFMANNUS de Medicam. Officin. l.* 2. *cap.* 22. §. 4. *p.* 110. voluit; sed nihil aliud, quàm radices artemisiæ annosæ demortuæ, & ita exsiccatæ atq; nigricantes, alcali adhuc refertæ: Conf. *DECRARS in Commentar. Praxeos Barbett. pag.* 7. quæ in epilepsia reverà juvant. Semper quidem anile figmentum putavi; novi tamen non solum mulierem militarem hujus loci, quæ hosce carbones propriis infantibus epilepticis cum fructu, cuspis cultelli quantum capit, propinavit; sed & *JOEL in Praxi c. de Epilepsia*, commendavit, vir aliàs minus superstitiosus. Legatur etiam *PATRÆUS in Dissertat. Nosologicis.*

Quærunt vulgò hos carbones ipso Festo Johannis Baptistæ, zwischen 12. und 1. Uhr; sed anilis superstitio est: Non enim necesse est, ut præcisè dies Johannis observetur: Conf. *VELSCH. Hecatost.* 2. *p.* 23.

Similes *carbones* interdum reperiri solent *sub absinthio.*

ARUM.

Arum Germanis vocatur Teutscher Ingber propter acrimoniam excessivam, vel Pfaffen-Pint; vere enim *floret instar priapi, quem includit calix cum baccis coccineis.* Est *ex dracunculorum genere*, ejusque *duæ* sunt *species, Maculosum*, & *non-maculosum*; hocq; *foliis* vel *nigricantibus*, vel *albicantibus*; ac adeò folia differunt, dum etiam quædam folia *rotunda*, quædam *oblonga* seu *tricuspidata* habent; quod tamen ob ætatis rationem tantùm accidit.

Utraque species est Officinalis. Veteribus & Modernis usitatum satis est. Distinguitur ab *Arisaro*, quod *foliis* gaudet *incisis*; *Arum* econtra *integris.*

Dubitatur autem apud hodiernos Botanicos; *An arum nostrum sit idem cum illo Galeni?* Veteres enim calidum & siccum in primo & secundo tantùm gradu; Moderni verò in quarto volunt. Potiùs tamen affirmatur, utut sit longè urentius: diversitas nempè ex regione nascitur. Acerrimum & causticum est, hinc folia masticata vesicas in lingua gignunt; constant enim ⊖e volatili acerrimo.

Radix imprimis in usu est, tàm *recens* quàm *exsiccata.* *Recens* turget particulis acerrimis volatilibus, adeoq; pungentibus & quasi piperinis, ratione quarum mucum viscidum acidum & ponticum stomachi, intestinorum plicis adhærentem, potenter incidit, attenuat atque resolvit, hinc consequenter egregium dicitur stomachicum; Appetitum prostratum mirè restaurat, eumque mirè acuit, adeò ut radix vocetur Zehr-Wurtzel/ Fresß-Wurtzel/ quas in minutissimas particulas discissas cum spiritu vini assumunt ad anorexiam & dyspepsiam, & quidem feliciter, sie machen einen Wolffs-Hunger. Ex hoc fundamento procedit *pulvis stomachalis Quercetani*, dum radicem aronis pro basi agnoscit. Alii contra febres intermittentes, quas vulgò vocant Magen-Fieber/ radicem recentem, vel pulverem siccæ radicis, exhibent tempore matutino, hinc partes ejus ⊖inæ macres volatiles acidum fixius & viscidum resolvunt, stomachum egregiè corrigunt, & si subsunt excrementa effervescibilia, ad excretionem illa disponuntur. Propter idem ⊖ volatile egregium est pectorale, valetq; in cachexiis, tussi, asthmate, orthopnœis humoralibus, pituitam viscidam in stomacho & bronchiis potentissimè incidendo, attenuando & resolvendo. Unde D. *HORNIO* ⅋ *sequens* contra tussim in frequenti & feliçi usu fuit:

℞. *fecul. ari* ℥ij.
antihect. Poter. ℥j.
sach. succinat. ʒiij.
M. f. pulvis, S.
Pulver gegen den Husten.

Aperitivum prædicabat singulare, obstructiones quascunque reserans. *Fecula* autem *nullius* est *pretii*, potiùs radix usurpanda.

Ratione eadem etiam scorbuto confert, & morbis chronicis, utplurimum ex cruditatibus primarum viarum natis.

Omnia hæc mitiora sunt in radice exsiccata, quæ extrinsecus penitus insipida est; utut in medio particulas ejusmodi acres possideat.

Item tàm *radix*, quàm ipsa *planta*, *recens & viridis* in aceto bullita, & mitiora facta ob vim diureticam remedium suppeditant egregium contra casum ab alto, & sanguinem hinc grumosum factum: unde *HELMONTIUS Tract. Dispensat. Modernor.* §. 40. vocat *remedium magnum in casu magno.* Ex *foliis* & *radice*, *recentibus* mixtis, paratur cum aceto *acetarium*, in Form eines Salats; sic enim manifesta sua acrimonia volatilis maximam partem quasi figitur, sicq; diureticum evadit; Acidum enim acori destruit ⊖ volatile acre, & tertium exinde ⊖sum fit, ad instar nasturtii. Contra scorbutum quoque in Saxonia inferiori plantam usurpant, vel folia infuso cum vino, vel unà cum radice in aceto, vel alio quocunq; modo.

Radix præparata usurpatur in malo hypochondriaco, & Quartana, quæ rara admodum est in nostris regionibus, absq; conjuncto scorbuto. Verùm non approbanda est vulgaris radicis per macerationem in ⊠, & subsequentem exsiccationem, Præparatio; hâc enim ratione potiùs castratur. Unde hujus loco ⅋ ex meditullio exsiccatæ radicis ad omnes dictos usus inservit.

Alii *feculam ari* adhibent contra febres scorbuticas: Verùm fecula hæc ex succo expresso per residentiam parato, fex potiùs est, & elumbe remedium quod omni vi activâ destitutum. Hinc vel radix leviter saltem exsiccata usurpatur in forma pulveris sine præparatione prævia, seligendo acriores ejus partes; vel planta integra aut vino aut aceto infusa, & in acerrimam *Essentiam* sic redacta melior erit.

ASPARAGUS.

Asparagus Græcis notat quemvis surculum recentem ex ▽ propullulantem: Hinc tamen in specie baccifero κατ' ἐξοχὴν asparagi nomen impositum Germanis dicitur Spargen/ Spargel. Planta est nitrosa & satis nota.

In usu est *radix* & *semen* atq; in specie *Turiones*, qui in usu potiùs sunt culinari, in & cum alimentis, radicemq; tamen asparagi, viribus imitantur. Frequentiùs *radix* usurpatur, rariùs semen. Refertur radix inter diuretica, & 5. *radices aperientes* seu *aperitivas*, quales sunt radix petroselini, fœniculi, rusci, apii & asparagi; & hinc in morbis chronicis ex obstructionibus vulgò oriundis commendatur. Ubi notandum obiter, quod morbi chronici, v. g. icterus, scorbutus, morbus virgineus, &c: malè adscribantur obstructionibus mesenterii, cùm dyscrasiæ potiùs massæ sanguineæ aliorumq; succorum originem debeant: hinc & radices aperientes longè aliâ ratione operantur, corrigendo nimirum pituitam & acidum austerum in stomacho, ⊖eque suo volatili bilem inertem acuendo, vel dyscrasiam corrigendo. In specie nota est vis diuretica turionum, qui comesti admodũ fœtidam & graveolentem ⊡m reddere solent, quæ etiam à Raphano obvenit; hinc sunt, qui hos tanquam præservativum in caculo & lithontripticum commendant.

Sed

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0537-6 DFG

Sed contrariatur his exemplum *HELMONTII*, qui refert; Jure consultum quendam ex eorum usu in lithiasm potiùs incidisse, cum tamen antehac fuisset immunis: Vid *HELMONTIUS Tractatu de Lith. c.* 5. §. 17. & 19. item *c.* 7. §. 15. Nimis enim alterant: Excessu scilicet Asparagi cum ⊡ reddatur fœtida, indicium est characteris resolventis & separantis ⊖ ⊡æ volatile, sicque lotium ad sui putredinem inducentis, cujus ratione ad promptam lithiasin disponit. Est ergò nocivum iis, qui jam dispositi sunt ad calculum renum, quoniam separat ⊖ ⊡æ; Unde fit, si accedat acidum peregrinum ex primis viis, ut illud coaguletur in calculum, adeò ut usus ejus in officinis sit jam etiam rarior. *MOEBIUS* refert *in Institutionibus ubi agit de Asparago p. 664. ex QUERCETANO in Diat. Polyhist.* quod folia & flores in viris augeant Venerem, in fœminis extinguant.

ASTER ATTICUS.

Colitur in horto Medico nostro *Aster Atticus vulgaris*, cujus apud Veteres fit mentio, constans flore purpurascente. *Aster* dicitur *à figura florum*, quod instar asteris appareat; *Atticus* audit *à regione natali.* Præsto etiam est *Aster Virginianus autumnalis exoticus*: Qui tamen Asteres non sunt in usu, sed tantùm coluntur in hortis.

ASTRAGALUS.

Astragalus præsens quibusdam est *Orobus sylvaticus vernus flore purpureo latifolius*, ad differentiam *angustifolii*, quibusdam *Pannonicus* dictus.

Nullius est usus

ATRIPLEX.

ATRIPLEX MAJOR LATIFOLIA, seu *bonus Heinricus*, planta minus Officinis est usitata, in culinis tamen inter herbas ac obsonia oleracia solet adhiberi: Cum hisce enim cocta pro scopo laxandi, ac blandè alvum emolliendi, est egregia. Aliàs est planta nitrosa, ac ope hujus ⊖is essentialis nitrosi, non secus ac quævis Blita ac spinachiæ itidem nitrosa hypochondriacis pro scopo alterandi debet esse commendatissima.

ATRIPLICIS minoris folia sunt *oblonga angustifolia incana.*

Atriplicis aliàs *genus latè* est *diffusum*: revera enim *Atriplices, Beta, Spinachia*, &c. plantæ sunt congeneres, & ad unum summum genus referendæ.

ATRIPLEX NOSTRA Vegetabile est ubivis obvium & cognitum, eaque vel rubra vel alba.

In usu crebriori sunt *folia*, *semen* rarò aut nunquam; sicut aliàs *atriplices* rarò sunt officinales, sed tantùm culinares. Non tamen sub usu diætetico planè carent usu pharmaceutico: sale namq; blando nitroso turgent, hinc & primas vias abstergunt Atriplices, & propter alcalinam naturã refrigerant, alvumq; emolliunt, blandè laxant, feces induratas fluxiles faciunt, simulque flatus discutiunt; unde forte illud Germanorum Milde / ab aliis crassiori nomine Scheißmilde / exprimitur. Egregiè præsertim convenit hypochondriacis ex abdomine æstuantibus, & alvi obstructione laborantibus, accedente imprimis corporis motu, simulq; ebullientes circa primas vias acres, acidos & biliosos succos temperat, indeque natos ardores & phlogoses mitigat.

Externè in Clysmatis recens præscribitur, imprimis emollientibus & anodynis, alvum duram provocantibus, & moderatè laxantibus. In cataplasmatibus etiam pro inflammationibus sistendis, doloribus ab acido natis mitigandis, partium inde natis tensionibus sufflaminandis, & hinc emolliendis, tumoribus duris imponuntur, & doloribus podagricis leniendis. Cum foliis vitis, herba anethi & chamomillæ ingreditur Pediluvia pro somno conciliando.

Supereſt adhuc *ATRIPLEX SILVESTRIS folio sinuato, quæ* in specie *Chenopodium* seu *pes anserinus*, Germanis Gänsefuß / dicitur. Planta est culinis magis, quàm officinis nota: Refertur enim inter *pulmenta oleracea* (grüne Kräuter) conducit tamen pro laxanda alvo, & temperando æstu hypochondriorum.

AVENA.

Avena planta est cognita, ex qua usitatum *semen.*

Semen duplicis est *usus: Culinaris, & officinalis.*

Quoad *usum culinarem*, ex eo parantur *Juscula avenacea*, quæ successerunt hodie cremori ptisanæ ex hordeo excorticato factæ: vid. *GORRÆUS in Definit. Medicis.* Crebrior fit mentio apud veteres in febribus & morbis acutis sub diæta tenui, in morbis chronicis tã pro moderata nutritione, abstergendis & detergendis primis viis, quã temperandis succis acribus effervescentibus. Unde & in raucedine, tussi, exulceratione & asperitate faucium, oris aphthis, à catarrhis seu lymphæ aciditate oriundis, &c. juscula avenacea usurpari solent; quia lentam visciditatem lymphæ & catarrhorum temperant & corrigunt.

Pro *usu Officinali* rarò usurpatur. *Externè AUTOR* noster sacculum, ex cruda avena factum, contra tormina abdominis & passiones hystericas calidè impositum commendat, qui etiam à mulierculis usurpatur: sed cura hujus dependet ex solo calore. Meliùs tamen est, si contundatur *avena*, & recipiantur part. ij. atq; addatur *seminis coriandri* vel *cumini*, & *baccarum juniperi* ana pars j. & in sacculo interpassato applicentur abdomini. NB. Sacculi duo sint ad manus.

Usitatus est in Officinis *syrupus divi Lutheri* ex *jusculo avenæ* cum *saccharo* factus, qui temperat acidum austerum, & contra colicam laudatur. Ita vocatur, non quod *LUTHERUS* Autor ejus extiterit, sed quia colica afflictus illo usus est creberrime. Aliàs rari est usus avena.

MALUS AURANTIA.

Fructus hujus, Pomerantzen-Aepffel / omnibus notus est, imprimis ex gratia saporis, odoris & coloris, quibus se commendat.

In usu est *pomum* ipsum, & ejus *cortex.*

Poma sunt vel *acida*, vel *dulcia.* *Acida* & *vinosa* maximam partem ejusdem ferè cum citro & succo ejus acido usus sunt. *Dulcia* mala dicuntur *Sinesia*, utut nunquam viderint chinam. *Acida* usurpantur in febribus ardentibus; *Dulcia* verò usurpantur in scorbuto, ita ut solo eorum usu quosdam à scorbuto liberatos fuisse, Autores testentur: Hinc etiam in Italia rarò affliguntur, tam peregrini quam incolæ scorbuto propter usum pomorum aurantiorum, quæ corrigunt effervescentiam ab acido scorbutico oriundam; sicut & poma acida contra scorbutum prosunt, cum antiscorbuticis acribus, cochlearia, nasturtio, &c. juncta. Post scorbutum & in affectibus melancholicis commendantur.

Cortices constant copioso ⊖e volatili satis acri, temperato pinguedine vel oleo ♃eo, spontè flammam concipiente: Acriores sunt magisq; aromatici corticibus citri. Ratione ⊖is volatilis etiam magis carminativi, ut quoscunque flatus certò expellant, adeò ut etiam non imeritò medicamentis pro flatuum discussione & temperando acido plus minus austero, & corrigendo viscido, flatuum genitore, colica, passione hysterica, &c. admisceantur cortice aurantiorum, si alvus priùs aperta fuerit. Unde quidam Medicus expertus habet pulverem singularem in colica, qui pro basi agnoscit cortices aurantiorum, & cujus talis est compositio:

℞. *Cort.*

℞. *Cort. Auraut.* ℥jß.
dent. infer. auratæ piscis, l. in horum defectu *maxil. lucii pisc.*
lapill. ♋ *præp.*
succini præp.
talor. leporis
Zedoar. à ℥ij.

M. f. Pulvis, qui usum egregium habuit in Colica curanda.

Præterea egregiè prosunt in stranguria, orta à causa externa (Acidum illud ex primis viis exactè corrigendo) & dysuria, nec non ad curam icteri flavi; in quo omnia prosunt, quæ constant ⊖e volatili acri, ad corrigendum sal volatile oleosum in massa sanguinea, quod tum temporis est depravatum potiùs, quàm quod vesica fellea obstructa, sive sub forma olei destillati, sive pulvis assumatur à ℈j ad ʒß, vel ex tempore *Eleosaccharum ex succo corticis oleoso expresso* parandum.

Floreæ gaudent ⊖e Mercuriali, & ad secundam Classẽ florũ pertinent, hinc destillari nequeunt in ♁.

Quoad *Præparata*, in quibusdam locis prostat ▽ *excorticibus Aurantiorum cum vino destillata*, quæ est perquàm egregium remedium in suffocatione uterina: Nam certum est, quod in multis conspirent hæc & Colica Virorum, modò non sit unus idemquè affectus; sicut & *HOEFERUS in Hercule Medico p.* 131. habet ▽*m flatus discussivam*, quæ pro basi agnoscit cortices aurantiorum; cujus elegantis Compositionis Autor fuit D. *MANNAGETTA*, quę tamen indiget correctione. Correcta sic se habet:

℞. *Cort. Aurant. exter.* (nur das Gelbe) ℥jv.
flor. Chamom. Rom. M. ij.
fol. menthæ crispæ M. j.
HB. absinth. Pont.
rad. Angel. à. p. j.
sem. anisi,
fœnic. à ℥ß l. ʒvj.
cumini
baccar. junip. à ℥ß.
lauri ʒij.
Zedoar.
Cinnamom. à ℥ß.
Macis ʒij.

Pulverisata adspergantur *spiritu nitri*, qui optimum est Carminativum, ad ℈ij vel ʒj etiam: Huic affundantur

Vini Malvat. vel potiùs ♈ *Malvat.* ℔ vj.

Stent per triduum in digestione, posteà destillentur igne sensim aucto. Potest destillari per retortam, ut ∽ nitri meliùs promoveatur, qui hìc magni momenti est propter vim flatus discutiendi.

In *SALÆ Scriptis Chymicis*, *in Armamentario*, videmus ▽*m per fermentationem corticum Aurantiorũ.*

Aliàs prostat ▽ *ex floribus Aurantiorum*, sub nomine ▽*æ naphæ*, quæ, vi carminativâ pollens, egregia est in passione hysterica, & pro sudore movendo, ut etiam pro sapore & odore reliquis medicamentis conciliando, usurpatur.

Neapoli habetur *Essentia ex floribus Aurantiorum*, quam præparant Monachi, maximè pretiosa, coloris sanguinei seu aurei & clari, Moschum odore referens: est egregium confortativum, & adhibetur in desperatis morbis cum summo sæpè virium levamine.

Succus, præsertim *acidus*, ejusdem ferè naturæ acusus est cum succo citri; unde eadem etiam de eo asserenda sunt.

Præterea *ex corticibus aurantiorum* destillatur ♁, quod sudoriferum est, simulque carminans, & expertum contra Colicam ex Acido austero, stranguriam, ex acido primarum viarum ad vias ⊡rias delato, etiam dysuriam; sive guttatim (6. 8. aut 10. guttulæ) assumatur, sive fiat Elæo-saccharum. Externè cum sevo hircino paratur unguentum, quo inungitur umbilicus in stranguria. Ratio hujus curæ desumitur à consensu urachi cum umbilico & vesica. Vel etiam potest fieri *Linimentum ex oleo destillato corticum aurantiorum* cum *oleo carvi*, *angelicæ* vel *anisi*, & *cumini*: quod illitum abdomini aut umbilico expertum est & in colica & in stranguria.

Sunt qui parant *ex floribus Aurantiorum* ♁ *per expressionem*, *ut* ♁ *jasmini*, quod tamen aliquatenus adulteratur:

℞. *Baccar. Been*; vel *semin. melon. benè contus.* part. j.

Indunt ollæ vitreatæ, & superspargunt *flor. aurantiorum*: sic faciunt aliquoties stratum super stratum, & relinquunt ad aliquot ♂♀; dehinc abjiciunt flores, & super baccas vel semen *novos inspergunt*, idque aliquoties iterant: Tandem indunt sacculo lineo, ▽ *naphæ* madefacto, & exprimunt ♁; quod tamen non est ex solis floribus Aurantiorum, sed etiam ex baccis been aut semine melonum.

Hoc modo exprimi etiam potest ♁ *suaveolentum ex floribus Violarum.*

Prostat insimul *syrupus Aurantiorum*; cui si addantur aliquot guttæ olei Aurantiorum, proderit in superiùs dictis affectibus; qui ipse syrupus pomorum aurantiorum (uti & ipsa poma aurantia non minus, quàm citria multum valent) singulariter prodest in scorbuto.

Post Malum Aurantium sequitur.

AURICULA MURIS.

Auricula Muris dicitur, quod folia ejus aurem muris repræsentent, Germanis Mäuse-Oehrchen; item *Pilosella major repens*, quod folia ejus copiosis quasi pilis sint consita: hinc & quibusdam dicitur *Hispidula*, à foliis scilicet hispidis. Flores habet luteos.

Adstringit in fluxu alvi, & sanguinis seu hæmorrhagia; est enim texturæ firmioris. Usus ejus in vulneribus & ulceribus curandis ab Autore quidem omissus; est tamen egregium vulnerarium, tàm interno usu in potionibus vulnerariis, quàm externo in unguentis, emplastris, balsamis, &c. vulnerariis. Hinc utilissima est in affectibus pectoris, quando sputum & lympham, asperam arteriam irrigantem, nimis acidam solet corrigere & temperare; item prodest in calculo, in quo commendatur à *POTERIO*. Dum est vulnerarium, solet exhiberi infantibus in pulticula & cibis, quando laborant herniâ. Externè in Gargarismatis cum aliis, prunella, salvia, &c. contra inflammationem tonsillarum, faucium exulcerationes, laxationem uvulæ, &c. adhibetur. Per se alias rarissimi est usus.

Præstò quoque jam est

AURICULA MURIS COERULEA.

Præsens *Myosotis*, seu *Auricula Muris cœrulea*, ita dicitur ad differentiam *Pilosellæ flore luteo*. Est autem potiùs *Echium scorpioideum*, cùm cacumen florum in formam caudæ scorpionis ante sui efflorescentiam contortum sit. Germani vocant Vergiß mein nicht mit blauen Blumen.

Usus ejus adhuc ignotus est. Externè tamen radix pulverisata oculorum canthis ulceratis inspersa medetur.

Datur etiam *Echium scorpioides majus folio glabro*; item *Echium scorpioides minus folio hirsuto.*

B.

BAHARAS vel BAARAS JOSEPHI.

Baharas vel *Baaras Josephi* est planta in Judæa reperibilis, quæ ita vocatur; de qua vid. *JOSEPHUS*, & *HORSTIUS l.* 1. *Dispensat. P.* 1. *p.* 3. qui dicit:

Vix fidem mereri, quæ Josephus de hac planta habet. Cont. *CASPAR BAUHINUS in Pinac. pag.* 511.

BALANOS MYREPSICA.

Balanos Myrepsica est planta exotica, cujus Fructus tantùm habentur, & *grana Been* vocantur. De *forma* & *virtutibus* videatur, post *TABERNÆMONTANUM, Tomus I. Theatri Botan. BAUHINI.*

Rarioris est *usus*; Uti etiam ℞ *expressum*, quod emollit & discutit, rarò adhibetur, quoniam valdè pretiosum, & adulteratum est; econtra ℞ amygdalinum idem præstet, quod etiam ei propter nimiam acritatem meliùs substituitur. Utuntur eo pro eliciendis oleis ex floribus odoriferis, vid. *Hortus Farnes. TOBIÆ ALDINI* e. g. cum *floribus jasmini* maceratum contrahit eorum odorem suavem, quando *ex illis* ℞ paratur. Nam utut flores jasmini suavissimum spirent odorem nihilominus si destillentur, planè illum omittunt, & malè potiùs olent. Ut ergò suavis odor possit colligi pro sussimigio chirothecarum, propterea accipiunt *nucleos Been*, contundunt, & exprimunt ℞, quod recipiunt propter diuturnitatem, quia non facilè rancescit, ut reliqua ℞a. Aliàs per se nullius est usus.

Observanda hîc *distinctio Vegetabilium fragrantium:* Quædam sunt *aquosa*, ut jasminum, narcissus, lilium convallium, hyacinthus, &c. Quædam sunt *macra & aromatica*, ut anisum, mentha, salvia, &c. Ex illis nihil odoriferi arte de se elici potest: ergò per ℞ *been* infundendo & stratificando aliquale ℞, sed *adulterinum* producitur; ex posterioribus vero vis eorum odorifera in ℞ destillatũ concentrari & elici potest.

BALSAMINA LUTEA.

Balsamina lutea Bauhini, propriè dicitur *Noli Me Tangere Gesneri.* Ita dicitur, quod post florem cucullatum deciduũ capsulæ seminales, ubi maturuerint, levi attactu soleant crepare, & semen undique de se spargere, hinc Germanis Springsaamen-Kraut. Rectiùs dicitur aliis *Persicaria siliquosa lutea.*

In Officinis non est in usu. Sunt qui malignitatem quandam plantæ huic tribuunt; res tamen incerta. E *GESNERI* enim, *Germanorum Plinii, Epistolis* constat; eam in affectibus urinariis ad propellendam ⊡m fuisse proficuam; imò ipse testatur: se folia hujus plantæ contusa in stranguria fausto cum successu externè adhibuisse: Denique etiam eandem recentem contusam in doloribus & tumoribus arthriticis applicandam commendat.

BALSAMUM.

Balsamum vel est *Orientale* vel *Occidentale. Orientale* affertur ex *Syria* & *Palæstina*: *Occidentale* est *Balsamum Peruvianum.*

Tres subministrat *species*: Fructus, *Carpobalsamum*; ramos, *xylobalsamum*; & liquorem, *Opobalsamum.*

Opobalsamum est ingrediens Theriacæ pretiosum, & rarum, unde usus obtinuit, ut adhibeatur Occidentale de Peru.

Denique præter Balsamum Peruvianum provenit quidam *in Insula Tolu*, quod dat *Tolutanum* de quo *inferiùs in P. 2. de Alterant. secundar.* plura: Hoc saltem hîc noto, optimè sentire *DOERINGIUM in Tract. de Succino*, ubi non sine ratione innuit: succinum & ejus ℞ optimè posse substitui loco Balsami Orientalis & Occidentalis in compositione Theriacę.

BARDANA.

Bardana seu *Lappa* in duplici est differentia: vel *Major*, quæ specialiter *Personata* dicitur, grosse Kletten; vel *Minor.* Usitata est utraque

Majorem quod attinet, est vilissima herba, & tamen maximi momenti; de cujus radice observavi, quod soleat commendari in affectibus pulmonum, Hinc etiam singularem sanguinem congrumatum resolvendi & discutiendi vim habet, convenitque in sputo sanguinis & pleuritide, aut quibus in phthisin aut empyema degeneravit, propinando cochleari radicis pulverisatæ, vel Decoctum, expectando sudorem. Sunt etiam, qui hunc usum in affectibus pulmonum lappæ minori adscribunt, de quo tamen experientia consulenda. Diaphoreticum & diureticum est egregium, præprimis in arthritide & podagra, cujus fomitem per ⊡m educit: Vid. *FORESTUS l. 9. Observ.* 7. & hoc quidem ratione texturæ materialis temperatæ, nitrosæ tamen: indeque fit resolvens & abstergens. Unde in lue Venerea Decoctum radicis sumatur cum pauxillo foliorum sennæ, expectando sudorem: qua ratione curatus fuit *HENRICUS* IV. *Rex Galliæ*; imò radix hæc à quibusdam Decoctis contra luem Veneream loco radicis sarsaparillæ addi solet.

Semen est diureticum, & mirè commendatur in phthisicis, & specificè ad calculum, quem vel expellit, si genitus, vel generationem impedit.

Externè *folia* conducunt in doloribus arthriticis, tam fixis podagricis, quàm vagis cum insigni tumore conjunctis, probè contusa & succulenta imposita: & vidi ego exemplum, ubi quidam Arthriticus hîc recepit folia bardanæ, modicè conquassavit, & partibus dolentibus applicavit; ita enim intra 12. horarum spatium omnes dolores levati sunt, omni tamen mane & vesperi recentia imponendo; secus enim, si ultra dimidium diem relinquerentur, cuticulæ adhærebant ita fixè, ut illam simul detraherent: Et quod notandum, facie versâ, ubi nervi magis prominent, folia contusa, ut planentur, & ex nervis aliqualis succus proliciatur, debent imponi, auf der unrechten Seite/ und deßhalben werden sie auch in etwas zerquetschet/ dolorem ac tumorem egregiè solvunt ac discutiunt. Eodem modo hæc folia imposita sanguinem grumosum ex contusionibus mirè dissolvunt & discutiunt. Singulare est, quod habet *SCHMUCK in Curu Magico-Magneticis p.* 37. dum refert: quod folia bardanæ majoris tibialibus imposita, & pedibus conculcata, suffocationem matricis mulieribus tollant; sin verò applicentur capiti, inducant. Eodem conveniunt in tumore pedum hydropico, quem potenter resolvere perhibent. Radix bardanæ, si plantis pedum alligetur, dicitur, quod quasi per diaphoresin sanet hydropicos, dum ▽m expurget. *EPIPHANIUS FERDINANDUS* dicit, quod vim habeat prolongandi membrum virile. Ex radice sicca *FABER in Myrothec. spagyric. l. 4. c. 16.* parat ℞ per descensum, cujus vires eximias non potest satis commendare ad calculum resolvendum & promovendum, scirrhos emolliendos, & nodos podagricos omnemque tartarum, dissolvendum.

Prostat in Officinis nostris ▽ *bardanæ composita*, quæ destillatur ex *radice bardanæ, vincetoxici, cortice medio fraxini*, &c. *cum vino*; cui postmodum instillatur aliquid ♏ ♃is, & additur nonnihil *camphoræ.*

BARDANA MINOR.

Bardana seu *Lappa Minor* vocatur etiam *Xanthium.*

Ex hac planta usitata est *Radix*, *Fructus*, die kleinern Kletten/ oder Bettlers Läuse/ & *Herba.*

E *radice* hujus in taleolis incisa ac cocta fit Decoctũ sudoriferum ac diureticum, omnibus lignorum exoticorum decoctis æquivalens; hinc sunt, qui idem decoctum in arthritide, & contra luem Veneream laudant. Porrò & Medicus quidam, à *CASTRO* dictus, contra pleuritidem decoctum commendat, quam per sudorem repetitũ optimè curat. Externè discutit & resolvit tumores, vel serum in partibus collectum.

Radix

Radix in lixivio aut ▽ simplici decocta in capillis colore flavo tingendis singulare est, & capillorum proventum promovet: Vid. *SCHOTTUS in Physica Cur. l. 3. cap. 23. p. 517.* ubi refert de vito sexagenario, cui post gravem morbum capilli è capite & barba deciderant, quos tamen recuperavit lixivio, è radicibus lapparum præparato, quo caput & mentum sæpiùs irrigavit. Præterea quoque folia bardanæ minoris erysipelati arthritico applicata omni vespere ac mane removendo, egregium afferunt solamen, ac tumorem egregiè solvunt ac discutiunt; quod ipse sum expertus. Eodem modo hæc folia imposita sanguinem grumosum ex contusionibus mirè dissolvunt & discutiunt.

BASILICUM.

Basilicum, Græcis Ὠκιμον dicitur, quod ocyus ac subitò è propriis seminibus crescat; Latinis *Basilicum*, tanquam regium simplex propter odorem suum suavissimum. unde Germanis Basilienkraut. *ZACUTUS* quidem *l. 9. Med. Princ. Histor. 5.* dicit, quod *Basilicum* ita vocitetur, quia basilisci morsibus sit remedio; quod sanè ridiculum, cùm nemo unquam viderit Basiliscum.

Plures ejus sunt *differentiæ*:

1. Ratione *foliorum*: Aliud enim est *latifolium*, ut *Ocimum magnum, Indicum, &c.* Aliud *Angustifolium*, quale *Ocimum minus foliis serratis, citratum*, &c.
2. Ratione *colorum* in foliis: Datur enim *Ocimum pictum, album, rubrum, nigrum*, &c.

Planta hæc ⊖e volatili oleoso & penetrante est prædita, Veteribus incognita; modernis autem satis decantata, cùm sit egregiè aromatica & singulariter cephalica. Singulare est, quod in planta hac humida ac succulenta odor adeò aromaticus resideat; cùm alias notum sit, plantas aromaticas naturâ esse sicciores, & quasi squalidas, ac facilè arescere: conspirat tamen cum aliis aromaticis in eo, quod sit planta vivax pro more menthæ, salviæ atque pulegii, ac ex sola ▽ cie cat.

Usus ejus, cùm non nisi ob odorem suaveolentem in hortis colatur, non est adeò singularis; Folia tamen & semen in Officinis prostant.

Quoad vires, cephalica est & stomachica: spiritus enim continet in se quasi ardentes ex ⊖e volatili oleoso, unde ∽ animales recreat, senibus odoretenus adhibitũ, & capiti in vertigine, similibusq; affectibus senilibus, per consensum stomachi natis, mirè confert; adeò ut mereatur, utquovis spiritus aut essentias confortativas seu cephalicas ingrediatur: senibus præsertim convenit ordinariè capite malè habentibus. Præterea uterina est propter vim aromaticam, ☿es ciet, & in affectibus uterinis prodest. Ad morsus animalium venenatorum externo & interno usu laudatur. Exsiccata ac cum floribus pulverisata elegans præbet sternutatorium, quod non tantùm membranas odoriferas superiores narium irritat ac afficit, sed caput quoque valdè recreat, & hinc inter sternutatoria cephalica refertur; sicut & semen naribus insufflatum, sternutatorium optimum est in coryzæ principio.

Planta contusa laterib⁹ duobus in medio excavatis indita, & quoad rimas abducta, radiis ⊙ aribus si per 4. septimanarum spatiũ exponatur, scorpiones procreare vulgò dicitur; Quod etiam referunt B.D. *MICHAELIS, HOEFERUS in Hercule Medico l. 2. c. 1. p. 110.* & *HELMONTIUS Tract. de Peste p. 173. Imago Ferm. §. 13. p. 94. & l. de Potestat. Medicam. p. m. 384. §. 37. HOFFMANN. de Medicam. Officin. l. 2. c. 31. pag. 122. & HOLLER. l. 1. de Morb. intern. c. 1.* Sed fabula est: Confer. in hoc M. A. N. C. *Ann. 3. Obs. 79. p. 135. GALENUS. l. 2. de Aliment. Facultat. c. 56.*

Inter Præparata planta exsiccata, ac cum spiritu vini extracta præbet *Essentiam* vertigini haud incongruam.

BEHEN ALBUM, BEHEN RUBRUM.

Been album & rubrum non confundenda sunt cum Grano Been seu Balano Myrepsica. *Been rubrum* etiã *Limonium Maritimum Majus* dicitur, quod circa λιμῶδες seu paludes, item littora marina, provenire soleat; Germanis Wild Mangold / quasi species esset betæ, quod tamen non est; sed est potiùs planta heteroclita. Utriusq; *radices* sunt exoticæ, & nullius aut rari *usus*; imò sunt, qui dicunt; radicibus his non esse utendum, quoniam ut plurimum sint adulteratæ. Quid ergò opus, ut iisdem utamur? cùm præterea, quæ & quales sint, nondum satis constet.

BELLIS.

Bellis ita dicitur, quod *flores* ejus admodum sint elegantes & *belli*. Hujus variæ sunt species.

I. *Hortensis flore pleno variegato, albo, & rubro*, Maßlieben / tausend Schönchen: Ad quam etiam spectat *Bellis Major BAUHINO* dicta, *caule foliioso*; aut *Bellium Majus Tabernæmontani*; item *Buphthalmus*, Rinds-Auge; quæ vox tamen nimis est generalis, cùm & *Chrysanthema sint Buphthalma*, & contrà; in Officinis species hæc non est recepta.

II. *Sylvestris*. quæ *Major, Minor*, & *Media*, vulgò Gänse-Blümgen.

Corymbiferæ sunt plantæ seminibus solidis.

Pro *usu Medico* usitatissima est *Hortensis simplex flore rubro & pleno*; nec non *Bellis Hortensis flore albo pleno. Sylvestris* in usu Medico rarò locum habet; sed male: Ex planta enim hac recenti Mense Februario, priusquam scilicet flores erumpant, habetur decoctum acris saporis, piperis modò subtilis & penetrantis, in qua acrimonia vis ejus diuretica consistit, quæ se ad vulnera extendit.

Bellis Minor plantula est polychresta, quæ in morbis chronicis ad purificandum sanguinem, ejusque dyscrasiam corrigendã, non incongruè aliis additur.

Tenella folia, quæ circa flores rubros reperiuntur, hepaticarum virium esse creduntur, & magni usus sunt in *Potionibus Vulnerariis*; experta etiam sunt in hydrope; sicut etiam B. D. *MICHAELIS* usũ horum continuato aliquot hydropicos feliciter curavit: Coquuntur nempe folia ac flores in jusculo carnium, exprimuntur, & decoctum adhibetur. Sunt etiam, qui in Vino adhibere solent. Hæc possent aliquam lucem affundere doctrinæ *HELMONTII* de hydrope, cum bellis sanguinem congrumatum resolvat; quæ tamen satis paradoxa est.

Succus hujus plantulæ, ejusque Decoctum, multum prodest in quocunq; sanguine grumoso dissolvendo & discutiendo, sive ex casu, sive vulnere, sive contusione: hinc etiã inter Antipleuritica, ad sanguinẽ semicaseatũ resolvendũ, ab *HELMONTIO Tract. Pleura Furens p. 70.* commendatur; Vid. *MINDERERUS in Medic. Milit. p. 77.* ubi multa de hac planta habet egregia, & imprimis iis tanquam singulare specificum commendat, qui post nimiam incalescentiam corporis subitò frigidum potum ingurgitant; & hinc ✝arium ex bellide illic præscribere solet. Confer. etiam *SIMON PAULI in Quadripart. Botan. p. 21.* Confirmat hoc per experimentũ B.D. *MICHAELIS* in coquo, qui per diem aliquem incaluit, & sitibundus arripuit haustum frigidum, unde Asthmatẽ

aliisque symptomatis gravissimis correptus, ut tantùm non suffocandus videretur, hunc succo ex tenellis foliis bellidis flore rubro recenter expresso, & in vino propinato, per sudorem curavit, ut sequenti die optimè sese habuerit; non secus ac alii ad inflammationem epatis hanc ipsam commendant plantulam.

Externè egregium vulnerarium est Decoctum ejus vulneribus applicatum.

Fit ex *floribus bellidis rubris* ℞ cum *phlegmate Vitrioli, spiritu proprio acidulato*, quæ ad sanguinem congrumatum præcavendum & resolvendum optimè tempore æstivo instillatur potui, ut non noceat: Unde in febribus ardentibus egregia est, sed majori, quàm vulgari dosi, ad guttulas scilicet 50. usurpetur; vel potui potest instillari, ut nocumenta ingurgitationis frigidæ præcaveantur.

Bellis flore albo pleno vulgò commendatur contra fluxum album mulierum, affectum molestum & tœdiosum satis mulieribus, sive crudè, sive decoctum, vel sub forma Conservæ, propinetur.

Spectat huc, ratione ordinis Alphabetici,

BELLIS UMBELLIFERA RAMOSA CORNUTI,

quæ ita dicta, quia *CORNUTUS in plantis suis Canadensibus* primus hanc ita vocavit. Sed si characterem ipsius consideremus, rectiùs ad *Asteres* refertur, & dicitur *Aster floridus sylvestris*. Est aliàs exotica planta, & Officinis inusitata.

BERBERIS.

Berberis tàm in culinis & condimentis, quàm Officinis & Medicamentis nota est.

Fructus est saporis acidi. Primaria ejus virtus ab Acido blando nonnihil adstrictorio dependet, in quo convenit cum rubo idæo, item cerasis & ribibus. Hinc vulgò inter frigida refertur, adeoque ebullitionem sanguinis moderatâ aciditate coërcet, simulq; moderatè ☵at; unde in febribus acutis ardentibus, quin & in febribus malignis, non infructuosè utimur Berberinis, sitim extinguunt, & sanguinem ebullientem moderato coagulo coercent: pro quo scopo *succus*, & *syrupus*, qui præ cæteris usitatus, in Julebis refrigerantibus est egregii usus. Juxta hunc usum conducit ventriculo, sitim in æstate extinguit, appetitumq denuò excitat. Ob adstrictionem in diarrhæa (biliosa imprimis) tempore æstivo, vel ex fructibus horæis, vel victu mutato, syrupum hunc saporis gratiâ solemus adhibere cum appropriatis, & egregiè convenit.

BETA.

Beta vulgaris est in triplici differentia: *Viridis*, *Alba*, & *Rubra*. *Beta* dicitur Græcis, quod curvaturâ suâ in parte superiori literæ Græcorum B similitudinem quasi exhibeat. Germanis vocatur Mangold. Reverà ad Atriplices pertinent.

Raro sunt Officinales: rubra interdum solet usurpari.

Constat ☵e nitroso; hinc Decoctum ejus alvum blandè abstergit seu laxat, quoniam scatet humore aquoso acri, cujus ratione emollit feces & elicit foras, & propter alcalinam naturam refrigerat, simulque ebullientes circa primas vias acres, acidos & biliosos succos temperare, indeque natos ardores & phlogoses mitigare solet. Præter hunc usum internum planta hæc nullum alium medicum, sed tantùm culinarem, agnoscit; hinc inter obsonia oleracea (grüne Kräuter) frequentiùs adhibetur, adeoque & nutrimentum salubre subministrando adhiberi potest.

Externè adhibetur solùm in Clysteribus alvum emollientibus. Inflammationes aliàs sistendo, dolores ab acido mitigando, partium hinc natas tensiones sufflaminare, & hinc emollire dicitur.

Succus Betæ vulgaris recens expressus primatum ferè ducit inter Errhina, & satis est acris; pituitam enim viscidam narium, & in specie ossis cribriformis, solvit, sive solus, sive mistus cum succo Anagallidis flore cœruleo, & attractus. Sed circumspectus sit ejus usus, nec adeò nimius, de quo vid. Act. Med. Hafniens. Volum. 2. p. 166. Aliàs rari vel ferè nullius est usus.

Cognatæ huic sunt *Rapa rubra*, quæ ejusdem virtutis & efficaciæ sunt cum Beta rubra.

BETONICA.

Betonica seu *Vetonica* ita dicitur, quod *Vettones*, *Hispaniæ populus*, plantam hanc primi excoluerint juxta *PLINIUM l. 25. c. 8.* Germanis vocatur Betonien-Kraut. Duæ ejus sunt *differentiæ purpureo*, & *albo flore* Quæ florem habet purpureum, est *sylvestris*; quæ album, *hortensis*.

Planta est Officinis notissima, de qua jam olim *ANTONIUS MUSA, Imperatoris Augusti Medicus*, integrum *scripsit Tractatum*, cujus quasi Epitomen videbitis in *Quadripart. Botan. PAULI*, & *in hunc Commentarium HUMMELBERGIUS de virtutib. Betonicæ*. Notetur hic confusio in Autoribus, quod cum Autore nostro multi *Caryophyllum hortensem* vocitent *Betonicam*, & *Vetonicam Coronariam*.

In Officinis *Folia*, & hinc etiam *Flores*, creberrimi sunt usus propter egregias facultates, quas monstrat acrimonia subtilis, quâ est impregnata, adeoquè in se habent alcali acre; unde commendatur Betonica pro usu Vulnerario, imprimis in omnibus capitis ac cerebri affectibus, in Nodulis vino infusis; sicut & Potiones vulnerarias ingreditur, uti & syrupos. Diureticum insuper est, ut omnia vulneraria, pro quo scopo commendari solet radix, vel in plenilunio Martii vel Aprilis collecta, quoniam tunc est tempus balsamicum optimum pro collectione: nam omnes plantæ habent suum certum tempus, quo colliguntur, quando maximè sunt in vigore. Folia & Flores in Nodulis, vel forma Decocti, post partum difficilem laudantur, ut quod in utero læsum erat, restituatur, & sanguinis fluxus promoveatur. Præterea à Modernis observatum est, plantæ huic recenti vim aliqualem esse anodynam & quasi inebriativam, de qua vid. *SIMON PAULI in Quadripart. Botan.* & *BARTHOLINUS in Histor. Anatom. Observat. 97. Cent. 3.* ubi recenset, quòd cũ Operarii Hortulani hero suo evellere voluissent Betonicam pro usu Medico, omnes velut ebrii & temulenti titubarint.

Externè in vulneribus & contusionibus capitis & cranii planta contusa & succulenta imposita, specialissimè convenit; hinc Hortulani feliciter omnibus vulneribus succum ejus instillant: Anodynum enim & Narcoticum insigne est Betonica recens, hinc & laudatur in vulneribus dolorosis. *STOECKERUS in Praxi* commendat lixivium, in quo cocta Betonica, quod insigniter conferat ad debilitatem capitis.

Ex *floribus* rubris conficitur *Tinctura* cum *phlegmate Vitrioli, spiritu proprio acidulato*, quæ cerevisiæ instillatur, & in ea propinatur in affectibus capitis, in febribus, quæ insequi solent vel vulnera vel ulcera; quoniam ratione ∽ vitrioli corrigit sanguinis & spirituum orgasmum febrilem & ratione virtutis Betonicæ ulceribus simul & vulneribus competit. Cautè tamen ratione ∽ vitrioli acidi in vulneribus & ulceribus exhibeatur; cujus loco tunc potiùs conducet *phlegma* vel *aquam quandam destillatam* cum *spiritu nitri dulci* acuere, & cum hac Ram extrahere.

Juxta

Juxta ℞m invenitur in Officinis *syrupus* tàm *simplex* quàm *compositus*, usitatus in potiunculis & decoctis vulnerariis, dicatis affectibus capitis, & hujus vulneribus; item deliriis, in quibus est egregius, ac vi anodynâ suâ operatur, non minus etiam in affectibus uterinis.

Unguentum & *Ceratum* seu *Emplastrum de Betonica officinale* magni usus est in dolore capitis, catarrhis, & omnibus vulneribus capitis aliisq;, sive cum sive sine contusione, & à Chirurgis in hoc casu feliciter adhibetur; imprimis si malaxetur cum Balsamo Peruviano; tunc enim quasi vires ejus duplicantur, vel etiam, imprimis in contusione, si misceatur cum emplastro de tacamahaca; quæ duo in contusionibus vel vulneribus capitis mirabilia præstare dicuntur: e. g.

℞. *Tacamahac.* part. ij
Cerot. de Beton. part j. M.

Ceratum hoc vel *Emplastrum* non parum quidem participat de ea; rectiùs tamen *succus recens* usurparetur cum sufficienti quantitate *mellis* ad consistentiam coctus addito parum *Balsami Peruviani.*

Fit interdum, ut ex nimio dolore capitis cum aliis affectib⁹ suturæ cranii secedant, & impensè doleant, cujus rei experientiæ prostant in *Observat. Chirurgico-Medicu HILDANI*; sicut & observavit B. D. *MICHAELIS in Principissa von Eisenach*; quæ ex nimio capitis dolore incurrit in affectum similem, ut suturæ cum sonitu secesserint, quam præmissis universalibus, imprimis clysteribus acribus, curavit emplastro de Betonica, conjuncto cum emplastro de Ranis Vigonis cum Mercurio, in eodem dolore capitis adhibito: Vid. *PLATERUS.* De suturarum discessione scripsit *BOOTIUS de Affectib. omissis.* Aliàs in catarrhorum & dolorum capitis quorumcunque curatione singulare & expertum est emplastrum de Betonica, imprimis si accessu tacamahacæ & olei destillati rutæ, anethi, &c. augeatur.

In genere, quando Botanici aliquem laudare volunt à virtutibus, totum illum instructum esse dicunt, quot herba Betonica.

BETULA seu BETULLA.

Betula, die Bircke/ Arbor est invisa pueris, wenn Ruthen daraus gemacht werden/ propteraque cuiq; satis cognita, vulgaris quidem, insignibus tamen prædita virtutibus.

In usu sunt *Folia, Cortex,* & *Fungi*, sed rarò.

Quod dicit *AUTOR* noster de *virtutibus foliorum, corticum*; item *fungi* contra hæmorrhoidum fluxum, verum est.

Liber seu *Cortex tenellus* & papyraceus quasi recens, si inter duas patinas coërceatur, ut super carbonibus liquor ferè oleosus exsudet, evporiston est in gravi auditu, murmuratione & tinnitu aurium, cum bombace guttatim usurpatus.

Liquor per incisionem Arboris, vernô tempore copiosè effluens collectus, maximè laudatur apud *HELMONTIUM*, *Tractatu de Lith. c.* 8. §. 24. & 25. *p. m.* 73. & 74. ubi habebimus simul modum ejus acquirendi tempore & loco legitimo. Colligitur nempe vel ex cortice ejus perforato, vel ex ramis tenellis incisis, antequam folia erumpant; simul atque enim hæc apparent, liquor, qui exstillat, nullius est usus: Vid. Solenander in Consil. & speciatim *CNOEFFELIUS in M. A. N. C. Anno 6. Append. pag.* 122. & 124. Liquor hic seu Aqua singulare est remedium in affectibus chronicis, in specie tartareis, & præservativum æque ac curativum est in nephritide, scorbuto, ictero; præprimis flavo, in quo sanando cum successu adhibetur. Commendatur etiam à *BARTHOLINO in Actis Hafniens.* in hydrope. Haustus, per diuresin calculum, & renum & vesicæ, præservat, & ipsum paroxysmum alleviat, quod modernorum debemus experientiæ, & propter hanc vim singularem Betula vocatur *Lignum Nephriticum Europæum*, adeò, ut meritò sit *succedaneum ligno nephritico* ex India Orientali. Nam notum est, quod lignûm hoc aquæ infusum illi det colorem flavum, & insignem vim antinephriticam; quoniam verò est valdè pretiosum; optimè illi potest substitui hic liquor betulæ. *CHARLETON in Tractatu*, quem scripsit *de Calculo* (qui lectu dignissimus) Betulam in calculo commendat. Egregium usum antinephriticum videbitis etiam in *BOYLE Philosoph. Experiment. pag.* 102. ubi simul de excellentia Persicariæ contra calculum. *SOLENANDER in Consil.* 10. *Sect.* 3. & *Consil.* 26. *Sect.* 24. eundem liquorem commendat. Haustus hujus ▽æ betulæ propinatur tempore matutino jejuno stomacho: Ut major ipsi concilietur vis diuretica, cuilibet potioni potest admisceri aliquid vini, cui primò vel radix aut semen raphani; semen lithospermi, vel baccæ Alkekengi infusæ sunt. Unde ex hoc succo *CNOEFFELIUS l. a. Limonadam Antinephriticam* paravit. Præterea Podagricis confert, acidum dolens podagricum sub ⊡æ vehiculo eliminans. In scorbuto cerevisiæ recenter coctæ & liquori betulæ ana, immittunt nodulum ex antiscorbuticis, v. g. caryophyllatæ radice, baccis juniperi; &c. Præter hæc succus hic mense Martio, id est, verno tempore haustus ad purificandam massam sanguineam, ejusque crasin emendandam, egregiè convenit, adeò ut virtute fermentativâ sanguinem simul fermentet & purificet; si quæ subsint sordes in massa sanguinea, blandè nunc per ⊡m, nunc per sudorem, evacuat easdem; unde laxat alvum moderatè virtute nitrosa, quâ imprægnatus est. Idem liquor in scabie etiam convenit, primas vias aperit, mundificat sanguinem, sordesque expellit, adeoque fomenta subtrahit, quo minus fermentum scabiosum se possit multiplicare: imò adeò purificat sanguinem, ut etiam usu suo quoadâ scabiosos reddiderit; dum scilicet salia heterogenea ex massa sanguinea secreta, & intra cutim defixa, pathemata illa scabiosa produxerunt. In ictericis, cachecticis; item Melancholia, imprimis hypochondriaca, egregii usus est: contra quam & alios affectus Melancholicos *HARTMANNUS Prax Chymiatr. c.* 5. *ubi de Melancholia p.* 5. §. 2. commendat *essentiam croci* (quæ ⌒ egregiè exhilarat, & anodyna est) *cum aqua vitis*, ex illa incisa exstillante, paratam: Verùm *LINDANUS in Colleg. super citatum locum* præfert *essentiam croci*, factam *cum aqua betulæ*; cùm hæc sit nobilior ▽ vitis contra affectus & deliria Melancholica. Omnes obstructiones viscerum, hepatis, lienis, & mesenterii, quæ sæpiùs sunt ignorantiæ asylum, curat, quia nitroso ⊖e volatili suo vias aperit, & succos crassos abstergit. Liquor hic, præter dictas virtutes, est remedium contra incantationem, de quo vid. *HELMONTIUS citato loco*, ubi quædam habet de ligatione maritorum, curatâ per potum cerevisiæ, cui in præparatione fuerunt incocti tenelli Betulæ surculi conquassati & benè contusi, & quod cerevisia hujusmodi, vel alius potus, prosit contra incantationes, non improbabile est. Curatam etiam stranguriam torminosam & cruentam per incantationem eâdem cerevisiâ, videbitis *eodem loco*; qui multa continet lectu digna. Utendi modus est, ut bibatur per se matutino tempore. *TILEMANNUS* fermentatione parum depuratum ad curationem phthiseos sufficere ait. Aqua

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0543-9 DFG

enim hæc ante germinationis tempus collecta saporem habet suavem acidulum, quasi terebinthinaceum, hinc facilè acescit. *Servatur* autem optimè *vasis & lagenis probè clausis*, imprimis *sulphuratis*, in cella frigida; vel addantur ▽æ appropriatæ aromaticæ, & sic permitti potest, ut leni fermentatione, ad quam liquor hic mustens valdè proclivis est, in liquorem redigatur potulentum quasi vinosum; sic enim retinet gratum saporem, & sic per totum annum pro potu gratissimo potest asservari; vel etiam abstractione phlegmatis insipidi redigi potest in consistentiam *Rob* seu *Extracti*, quod vel cum spiritu proprio, aut cum aquis appropriatis, seu cum Malvatico juniperino solutum, propinari poterit. Certè multum in recessu habet succus iste. In Arthritide scorbutica & podagra Balneum ex eodem paratur, injectô, insimul formicarum acervo, quod multum confert. Balneum unum pro una septimana sufficit: vid. *HELMONTIUS loco alleg.*

BISTORTA.

Bistortæ Officinarũ *duæ* sunt *species: Major & Minor*; quę nihilominus non differunt in forma. Dicitur autem *Bistorta à forma radicis*, quæ contorta & crispata apparet. Dicitur etiam *Colubrina* & *Serpentaria*, partim quia folia ex ▽ serpentia linguam viperinam repræsentare videntur, partim quia prodest contra viperarum, & aliorum venenatorum morsus; unde Germanis dicitur Natter-Wurzel. *MORISSONIUS* ad *Lapatha* refert, quoniam habet semen triquetrum; sed ad Lapatha non pertinet. Affinis tormentillæ est, cui & rectè substituitur; saltem quod radix tormentillæ acrior & quasi magis aromatica sit, bistortæ verò radix mitior, sed magis adstrictoria.

In Officinis usitata est *Radix* & *Fungus*.

Radix ejus plantis alexipharmacis, non sectus ac tormentillæ, annumeratur, tùm imprimis conveniens, quando intensior sanguinis æstus simul erit conjunctus, quem temperant hujusmodi adstringentia, & mitigant. Insignem enim vim habet adstrictoriam, adeoq; Decoctum hujus radicis ad quoscunque per quasvis corporis partes fluores & omnes hæmorrhagias, fausto cum successu adhiberur; quod sapor radicis austeriusculus, ex particulis terreis & fixis dependens, testatur; Unde Decoctum experrũ in vomitu nimio quocunque, etiam sanguinis, item in morbis omnibus, ubi opus est adstrictione. Cumque in quibusdam morbis malignis symptoma periculosissimum sit hæmorrhagia narium, quæ non satis tutè sistitur medicamentis externis, tunc inter interna referenda radix bistortæ, quæ est alexipharmaca, & hæmorrhagiam narium, aliumque quemvis fluxum sanguinis nimium, compescit. Ultra hæc omnem sanguinem cogrumatum dissolvit in contusionibus & casu ab alto, ut ità hâc ipsâ duplici occurratur Indicationi, dum nimirum non solùm adstringit, sed & sudorem movet, omnemque sanguinem extravasatum & congrumatum dissolvit. Decoctum autem ejus rectiùs usurpatur, quàm ▽. In specie ad fluxus sanguinis uterinos nimios post partum, quæ contingunt ex retentione particularum secundinæ, stimulantium ad excretionem, sicquè sanguinis fluxum inducentium, permista cum debitis uterinis leniter expellentibus, mira facit pro expellenda secundina, & sistendo fluxu sanguinis. Quæ jam dixi de nimiis uteri hæmorrhagiis in casu retentæ particulæ secundinæ, debeo D. *STLVIO*, cui talis aliquando casus contigit: & etiam fieri interdum potest, ut in partu difficili, vel inepta tractatione obstetricis, remàneat frustulum secundinæ, unde oritur hæmorrhagia, quæ non cessat, nisi expulsa particula relicta. In hoc casu certè res est periculosissima, & experta sequens D. *Sylvii potiuncula*:

℞. *Rad. bistortæ* (quæ basis est) ℥ij.
fol. major.
puleg. à M. j.
Coqu. in ▽*a pura* & *Vini albiss.* q. s. In Colat. ℥xx dissolv.
Syr. Artemis. ℥ij.
▽ *cinnam.* ℥ß.

Misceantur, bis ter vè in die adhibeantur ℥ij l. iij unâ vice, & excreto frustulo secundinæ, cessabit fluxus.

Quòd si loco Decocti placeat adhibere pulverem, hæc ejus est compositio:

℞. *C. C. usti* ℈ij.
rad. bistortæ,
cinnam.
croci,
borrac. à ʒß
M. f. Pulvis pro duabus dosibus;

qui imprimis cum aqua cinnamomi, vel Confectione Alchermes, vel conserva cicerum, &c. assumitur: Quin etiam succini ℈j in ▽ convenienti haustu multum proderit. Casus est periculosus, utuerarus, & ab *AMATO LUSITANO* observatus.

Rectè etiam ab Autore nostro ad præcavendum abortum radix bistortæ laudatur, quatenus ejusdem Decoctum vitiosum acidum uteri corrigit, uterique fibras firmat, ut feliciùs retineatur fœtus.

BLITUM RUBRUM.

Blitum rubrum est vel *Majus* vel *Minus*. Ita dicitur à βλίτω, *fatuor*, quod parum vel nihil valeat: Germanis Mayer/ quod vulgò in Mayerhöffen crescere observetur.

Planta est *Atriplici*, non secus ac Beta, perquam *cognata*, unde & *usu cum Atriplice convenit*: Refrigerat enim aliquali suâ nitrositate, ac hypochondriorum æstus solatur. *De cœtero* parum nutrimenti subministrat.

BOMBAX.

Bombax est Arbusculum, cujus tam *Lanugo* seu *Gossypium*, quàm *semen*, in Officinis usitatum; est exotica, & propterea rari usus ejus Fructus.

Lanugo non adhiberur, nisi quod leviter combusta applicetur pro compescendo sanguinis fluxu ex vulneribus recentibus.

Semen, uti rectè dicit *AUTOR* noster, pulmonarium est expertum; admodum enim laudatur tussientibus, Asthmaticis, & ad phthisin declinantibus: temperat acrimoniam succorum pulmones rodentem, unde nonnunquam in *Trageis antiphthisicis*, & similibus à lympha acriore ortis affectibus, adhibetur. Sed rari est usus, quia longè meliora prostant & longè feliciùs usurpantur.

BORRAGO.

Borrago, Borretsch / planta est famosa satis: confunditur nonnunquam cum Buglossa; sed facilè possunt ab invicem distingui à periro Botanico. Reverà est *species Buglossæ*; hinc rectè à *BAUHINO in Pinace* dividitur *Buglossa* in *latifoliam, quæ* est nostra *Borrago*, & *angustifoliam, quæ* est ipsa *Buglossa*, & cum Borragine viribus conspirat. *Duplex* datur *Borrago*, vel *flore albo*, vel *cœruleo*. Creteit in locis cultis. Congener huic Borragini seu Buglossæ latifoliæ est *Borrago semperrirens* seu *Hispanica*, *Euphrosynon* dicta. Veteres de Borragine nihil habent.

In usu sunt *Radix*, *Folia*, & *Flores*; & inter Cordialia referuntur.

Tota planta est temperatissima; & commendatur in affectibus Melancholicis, mœrore & tristitia absque

absque causa manifesta. Ratio hujus est, quod mucilaginosum habeat succum, vi temperativâ & alterativâ præditum, quo succum Melancholicum acidum seu acidum hypochondriaco-Melancholicum alterare & corrigere valet: id quod inde quoque colligere est, quoniam Angli, utpote in Potionum artificio perquam curiosi, cerevisiam suam ope hujus borraginis à præmatura acescentia præservare solent. Probabiliter ergò in sanguine acriori Melancholico acidulo simile quid præstare poterit & conducet: levat nonnihil, radicitus verò non curat.

Flores borraginis inter flores 4. cordiales referuntur, quales borraginis, buglossæ, tunicæ, & rosarum; quibus non immeritò adduntur flores calendulæ, quoniam sunt verè cordiales seu analeptici & alexipharmaci. Vino injici solent ad mentis hilaritatem excitandam, & saporis suavitatem conciliandam; quod & tota planta vulgò facere dicitur. Hi ipsi nempe in se succum habent mitem & temperatum, quod texturâ blandè alcalinâ acidum istud vitiosum, in viis primis quidem radicatum, & consequenter sanguinem inquinans, & ad Melancholiam disponens, temperant. Sed observetur, ut pro usu hoc indebita, nempe larga dosi usurpentur, quoniam aliàs effectus erit exilis.

Conserva ex floribus usurpatur in affectibus malignis & Melancholia, tàm simplici quàm hypochondriaca seu per consensum, ubi acidum melancholicum, vel bilis utra seu adusta viscidam reddit massam sanguineam; quia corrigit acidum, ~ coinquinatos mundificat & corroborat, atque hominem exhilarat: Sed opera danda, ut conserva hæc, nti & reliqua remedia, nõ adeò saccharata sint; cùm saccharum non benè ferant hypochondriaci & Melancholici. Adhibetur cum Confectione al-Chermes, gratissima est gustui, & retinet colorem cœruleum. Per accidens quoque movet ☾es mulierum suppressos tempore matutino in vino albo propinata; si addantur grana aliquot pulveris nucis moschatæ, erit eò certior & efficacior.

Fit quoque ex succo borraginis cautè depurato *syrupus*; & *Extractum* mucilaginosum in Melancholia quacunque perquam usitatum. *LINDANUS* syrupo huic addit crocum, quem vocat *syrupum Borraginis crocatum* pro affectibus hypochondriacis & Melancholicis: nam & crocus per se in Melancholia & tristitia multum præstat; sicut & *PARACELSO* remedium Melancholiæ fuit.

Aliàs prostat in Officinis ▽ *cinnamomi borraginata*, ex succo ejusdem cum addito cinnamomo parata, & in affectibus itidem Melancholicis, & cordis palpitatione perutilis est; non minus ac ▽ *destillata cinnamomi cum succo cydoniorum* singulare est in affectibus stomachi & intestinorum.

FABER in Myrothec. Spagyr. l. 5. c. 6. Spiritum habet *Borraginis*, ex contusa planta per fermentationem paratum.

BOTRYS.

Botrys habetur *duplex*: *Ambrosioides Officinalis Vulgaris*; & *Mexicana* seu *fruticosa Americana*, quæ præ cæteris singularem spirat odorem. Botrys Græcis dicitur, quod racematim flores, tanquam baccæ uvarum sibi adhærentes, soleant observari; unde & Germanis vocatur Trauben-Kraut.

Posterior non est in usu; sed prior tantùm, nimirum vulgaris, ab *AUTORE* quidem neglecta, non tamen reticenda. In affectibus enim pectoralibus mirificè commendatur, in quib° & nulli cedit: unde imprimis in tussi & asthmate humido insigniter convenit. Decoquatur scil. in vino, & decoctũ mane & vesperi hauriatur; sic infarctum & mucũ pectoris reserat, valdopere expectorat, & optimũ remediũ est in asthmate, in specie Orthopnœia. Melius fit, si edulcoretur sufficienti quantitate mellis; vel decoquatur in hydromelite, vel contusa fermentetur cum melle in ▽ soluto, sicq; egregium fit remediũ iis, qui laborant affectibus pectoris, chronicis imprimis, asperæ arteriæ, orthopnœia, &c. &c. Præter pectoralem virtutem experta est in inflatione hypochondriorum infantum, in dem Herz-Gespann der Kinder/ in qua succus cum pulte permixtus, aut etiam folia contusa, inque cataplasmatis formam redacta, ac externè hypochondriis calidè applicata, prosunt. Potest incoqui oleo communi, & umbilico inungi; sic enim flatus discutit, & tormina sistit: Conf. *App. SCHROEDERI nostri p. 4.*

Habetur & ▽ *botryos* destillata, quæ infantibus cum pulte miscetur, & tanquam singulare ac expertũ remedium in inflatione hypochondriorum infantum pro flatibus discutiendis usurpari solet: Vid. *KESLERUS in Processibus Chymicis Centur. 2. Processu 72.* sed parum valet.

Syrupus de Botryde in asthmate, & infantibus contra cardiacam seu inflationem præcordiorum prodest.

Sunt qui Botrydem hanc ipsi marrubio, præprimis in affectibus pectoris, æquiparant; unde deficiente syrupo de botryde, decoctum ejus cum pauco melle, vel syrupum de marrubio, in hunc usum substituunt. Plura quæ desiderat, potest videre *FORESTUM l. 16. Observat. 4. in Scholio, & TABERNÆMONTANUM p. 48. & 49.*

BRANCA URSINA.

Branca Ursina vocatur etiam *Acanthus Germanica*, ad differentiam *Acanthi* seu *Branca Italica*; item *Spondylium Græcorum*, Germanis Bären-Klauen/ Bärwurtz. Est flore albo. Datur præterea in hortis *Spondylium flore luteo. Acanthus Italica, lævis & spinosa.* Italiänische Bären-Klau/ est exotica, nec in Officinis prostat. Malè refertur ad carduos, quia nõ pappescit.

Vulgaris recepta est in Officinis, crescit in locis cultis, & eminet inter 5. *plantas emollientes* famosas, ut sunt malva, althæa, violaria, Mercurialis, Acanthus nostra seu Branca ursina.

Quoad *Usum* Medicum, resolvendo & blandè laxando operatur, & ordinariò clysmata & cataplasmata, & similia, emollientia & demulcentia, unà cum malva vel althæa, ingreditur; item à Chirurgis inter Cataplasmata suppurantia pro apostematis, utpote temperata, recipitur. Aliàs usus ejusdem nullus est. Potest etiam adhiberi in fomentis seu decoctis emollientibus contra obstructiones in balneis nephriticis & uterinis, in calculo & partu difficili, pro emolliendis & laxandis viis.

In Borussia è decocto hujus plantæ fermentato parant *Potum Medicamentosum*, quem vulgò Bärsch vocant, pro scopo diuretico & antiscorbutico egregium. De modo parandi vid. *KERGERUS de Fermentat. p. 182.*

BRASSICA.

Brassicæ seu caulis cùm sint variæ species, Viridis usitata est non-capitata.

Utraque, præsertim Viridis, in recessu habet ⊖ volatile nitrosum, sed admodum temperatum, unde post ejus usum, copiosum ⊡æ fluxum sequi constat. Imprimis vulnerariũ est egregium, intestina abstergit, & relaxat alvum. In specie usurpatur in faucium, & asperæ arteriæ asperitate, aliisque affectibus, raucedine v. g. & defectu vocis à nimia loquela similibusq; malis ab aspera arteria oriundis, ubi succ° caulium & foliorũ expressus mirè commendatur, mixtus cum melle, ut rob fiat: Decoctũ cum passulis haustum, concionatoribus in usu est. *CODRONCHIUS*, qui *de asperæ arteriæ affectibus & vitiis veteris* scripsit;

habet

habet duas formulas expertissimas contra rancedinem, quas in *SENNERTI Praxi* videmus consignatas; primam *l. 2. P. 3. cap. 4. p. 361.* in fine; secundam *c. l. pag. 359.* Formulæ sunt hæ:

℞. succi Brass. depur. ℥ij.
sacch. Penid. ℥j.
Oxymel. simpl. q. s.
M. f. *Electuarium*, in lympha crassa & viscida lambendum.

℞. *Hord. opt. excortic.*
passular. major. sine nucl. à ℥j.
Radic. liquirit. mund. & rasa ℥ij.
Caricar. pinguium No. vj.
Capillor. Veneris
Hyssopi à M. ß.
sem. brassicæ ℥ij.
pinear. recent. ℥ß.

Coqu. in s. q. ▽ *fontanæ*: Colaturæ unicuique libræ addantur

Mellis despum. ℥j.
Sacch. Candi ℥ß. *M.*

Dosis ℥vj. Vid. *CODRONCHIUS de Vitiis vocis p. 143. & 144.* Et quidem imprimis posterior egregiè prodest in raucedine ex nimia loquela, & asperæ arteriæ irrigatione concionatoribus & cantoribus, si de illa ℥vj sumantur ante somnum tempore decubitus, & tempore matutino, sorbendo paulatim; si adsit imprimis tensio, & inflammationis vis: Alter convenit, si aspera arteria sit obsessa à pituita viscida; hanc enim abstergit & incidit, vocemque restituit. Distinguendæ tamen causæ antecedentes, aliàs nunquam curabitur hisce æger.

Adhæc propter ⊖ volatile refrigerare, indeque inflammationes sistere, & vulnerum symptomatis optimè mederi solent. Unde folia brassicæ seu caulis puerperæ solent mammis imponere ad præcavendum lactis abundantiam & coagulationem, dum acidum successivè absorbent; item abscessibus mammarum ceu evporiston imponuntur ad inflammationem præcavendam, & ulceris consolidationem promovendam. A rusticis pro mundificandis & consolidandis vulneribus & ulceribus adhibentur, dum vel instillant succum, vel folia contusa applicant vulneribus & ulceribus. Sic notum est, quod folium brassicæ seu caulis recens expertum sit ad vesicas in fluxu conservandas; sæpiùs enim fit, ut excitentur vesicæ in affectibus capitis catarrhalibus in nucha vel post aures: ut ergò hæ maneant apertæ, contusa & calefacta probè ad prunas super vesicâ imponuntur, & maximam phlegmatis copiam extrahunt, æstum & dolorem mitigant, vesicasque diu apertas servant. Commendantur à *LINDANO in Colleg. super Hartmanni Praxin*: singulis bihoriis renoventur. Secretum artis est, singulis horis vel bihoriis impositionem repetere, & tam calida folia applicare, quàm æger ferre potest;, non secus atque fonticulis, qui minus justo fluere solent, commodè imponi possunt pro conservando eorundem fluxu, & præservanda consolidatione. Non minus & in pleuritide ita adhibentur, tàm pro abscessibus resolvendis, quàm suppurandis: Quin & *Unguentum antipleuriticum* paratur ex *radice caulis*, cum *caryophyllis* & *melle* mista. Modum hunc utendi in pleuritide præscribit *BARTHOLETUS l. 5. cap. 3. de difficili Respiratione*, & cujus solius beneficio plures Pleuriticos, sæpe sine venæsectione se restituisse testatur:

℞. *Caulium radic. mense Mart.* q. s.

Eluantur, in umbra siccantur, & pulverisantur:

Porrò

℞. *Pulver. hujus* ℥jv.
cumini ℥ß.
caryoph. ℥ij
Mellis comm. q. s. pro Emplastro seu Cataplasmate.

Quo applicato, brevissimo tempore rumpitur Apostema; & sunt, qui recondunt, & pro maximo secreto habent.

Alii breviter hoc modo conficiunt:

℞. *Pingued. porcinæ recent.*
succi caul. à ℥ij.
semin. cumini ʒiij.

Miscent lege artis, & applicant loco affecto instar unguenti, quod habet *GABELCHOVERUS Centur. 4. Curat. 68. in Annotatione.*

BUGLOSSA.

Buglossa Officinarum est *Borrago Angustifolia major*: ita dicitur à foliis, quæ partim figurâ, partim scabritie, linguam bubulam repræsentant.

Buglossa angustifolia minor vocatur *Buglossa sylvestris*, Germanis Wilde Ochsen-Zungen/ quæ est *Echium vulgare*, planta hispida, nullibi non obvia & cognita, maleque ad Buglossa refertur.

Ejusdem aliàs naturæ, effectus & usus Buglossa est cum Borragine superiùs citata, & pomis Borsdorffianis; & unò horum præscripto præscribi solet & alterum, quosque affectus curant Borrago & Poma Borsdorffiana, illos quoque curat Buglossa. *Folia* enim ejus, & *floræ* rubri, expansione verò cœrulei, æque ac borraginis in affectibus Melancholicis vi suâ alterativâ, item analepticâ, conducunt. Hi ipsi nempè in se habent succum mitem & temperatum, qui texturâ alcalinâ temperat acidum istud vitiosum, in primis viis quidem radicatum, & consequenter sanguinem inquinans, & ad Melancholiam disponens: in quem finem nonnulli *Conservam* horum *florum* ad atram seu adustam bilem corrigendam, coinquinatos mundificandos, corroborandos, hominem exhilarandum, &c. commendant. *Plura videantur suprà in Borragine.*

Aqua foliorum vel *florum buglossæ* in affectibus oculorum, suffusionibus v. g. & aliis, maximi usus est.

Arbitror & inde *Liquorem* ophthalmicum *per deliquium* parari posse, liquori florum cyani aut alii cuidam non absimilem, nec inferiorem.

BURSA PASTORIS.

Bursa Pastoris, das Säckel- oder Täschel-Kraut/ ita dicta est *à figura seminum*, quæ pastoris bursam repræsentant. Refertur ad *Thlaspia. Flores* habet *albos. Differentia* ejus *duplex* est: *Major* & *Minor*.

In usu maximè est *Bursa Pastoris major foliis sinuatis.*

Quod attinet usum *internum*: ratione succi sui glutinosi acido volatili blandè coagulativo & anodyno maximè adstringit & constipat, indeque imprimis contra quasvis hæmorrhagias, dysenteriam, diarrhæam quamcunque, vel quoscunque humorum fluxus, usitata est, in vino rubro cocta, vel succus expressus, vel planta pulverisata calidè ita epota: in mictione cruenta specificum est; habet enim vim vulnerariam, adeoque medetur apertioni vasorum in renibus, eorumque & vesicæ vulneribus & exulcerationibus; sicut succus quoque hæmoptysin & ☿es nimios sistit; unde quibusdam Blutt-Kraut seu *sanguinaria* audit. In Gonorrhæa ℥j succi, vel Decocti herbæ ℥ij. cum gran. iij. l. jv. camphoræ, maximè epota confert.

Externè in usu est vi suâ adstrictoria contra quasvis hæmorrhagias, imprimis planta hæc contusa, & naribus indita, vel in nucha, vel sub axillis utrisque applicata, vel in ea manu detenta, ex quo latere nares angui-

ſanguinem plorant, narium hæmorrhagias ſiſtit: Vid. *SCHMUCK in Curat. Magico-Magn. pag.* 15. ubi dicit; quod ſolùm in manu detenta quemcunque humorem in quocunque fluxu & loco ſiſtat: ſicut eadem in cataplasmatis formam redacta regioni pubis contra nimium menſium fluxum, & vulneribus recentibus pro ſiſtendo ſanguine cum ſucceſſu apponitur, vel pulveriſata iis inſpergitur, vel ſuccô eluuntur. Cum aceto contuſa & impoſita tumores calidos ſedat, ac abdomini impoſita, etiam dyſenteriæ confert. Item cum aceto adhibetur à mulierculis carpis manuum pro febribus intermittentibus imminente paroxyſmo, vel ſola, vel cum plantagine acuta contuſa, ac tantillo croci & camphoræ in cataplasmatis formam redacta. Tota planta à quibusdam in ſictero commendatur, calceis indita, & nudis pedibus geſtata. Decoctum in gulæ affectibus purulentis pro gargariſmate inſervit.

Succum quidam expreſſum naribus attrahunt, aut linteo vel bombace exceptum intrudunt; cùm potiùs turundæ naribus commodè applicari poſſint. Auribus purulentis inditus ſanat eas. Cum aceto & ſempervivo domeſtico mixtus inflammationes quaſcunque, podragram calidam, tumorem inflammatorium pudendorum & erysipelata ſedat.

Aqua nullius eſt uſus; ineptum enim, ex Adſtringentibus velle componere ▽m. Quod ſemel pro ſemper dictum volo, quoniam vis adſtrictoria non aſcendit ſuper alembicum; eſtque id, quod deſtillatur, nudum phlegma.

BUXUS ſeu BUXUM.

Buxus viret perpetuò, cujus *Lignum* potiſſimum in uſu eſt, & ſingularia in receſſu habet; continet enim in ſe ♃ narcoticum, unde vim habet anodynam & narcoticam. In ▽ decoctum potentiſſimè ſudorem ciet, & corpus exſiccat, & in affectibus cutaneis ſordidis multum commodi affert: quo ipſo & non cedit, imò meritò præfertur ligno guajaci, partim ob inſignem hanc vim diureticam, partim ob virtutem, qua pollet in lue Venerea curanda, teſte jam olim *AMATO LUSITANO C.* 2. *Curat.* 95. *Cent.* 6. *Curat.* 8. & 67. Nam non ſemper opus, ut lignis utamur exoticis, quoniam noſtra etiam ▽ profert talia, quæ illis ſuccedanea ſunt. Poſſunt itaque optimè in curatione luis Venereæ loco ligni guajaci aſſumi lignum buxi; loco ligni ſaſſafras juniperinum; loco radicis chinæ & ſarſaparillæ radices bardanæ & caryophyllatæ. Sed ſimul hanc habet prærogativam lignum buxi præ guajaco, quod ſingularem vim anodynam poſſideat; propter quam vim narcoticam & anodynam multi laudant *dentiſcalpia*, die Zahnſtecher / ex illo facta.

Oleum ejus per deſcenſum deſtillatum in odontalgia, & quibuſcunque partium doloribus ſopiendis, egregiè convenit; in ſpecie autem odontalgiæ & epilepſiæ dicatum eſt. Habetur à *QUERCETANO* & aliis pro *oleo Heraclino* genuino *Rulandi*; ſed falsò: conficitur enim ex corylo, de quo ſuo loco: Commodè tamen ℞ *buxi oleo Heraclino Rulandi ſubſtitui poteſt.*

Spiritus internè aſſumptus non paucis commendatur contra epilepſiam, egregium eſt ſudoriferum, & ſanguinem purificans.

Decoctum foliorum & ramorum buxi in lixivio acri crines tingit colore ruſſo.

C.

CALAMUS AROMATICUS INDUS.

Calamus Aromaticus Indus cùm ſit planta exotica ex India Orientali, rara eſt avis in noſtris regionibus, & nunquam apud nos habetur genuinus, ſed apud Mercatores Belgas interdum invenitur. Genuinus *Calamus Aromaticus* eſt *ſpecies Gladioli*, ſapor ejus eſt acris & amarus penetrans, & inſigniter incidens. Prodeſt in morbis; ubi peccat acidum; in ſcorbuto, cujus ⊖ volatile acre & acidum coërcet. Si apud nos invenitur, aut eſt adulteratus, aut vetuſtate corruptus, adeoque ut ⊖ volatile acre avolarit, & tunc penè nullius eſt uſus. Legitima eſt vis ſtomachum roborandi & uterum, flatus potenter pellit & diſcutit, & ardor, qui linguâ percipitur, virtutem cruditates ſtomachi corrigendi & expellendi monſtrat. Præterea ſuffocationi uterinæ magno eſt emolumento: hinc inſtantes ♀es ciet, & lochia atque ſecundinas pellit.

Cæterum, cùm apud nos, ut dixi, non genuina, atque ideò rara, & præterea adulterata & vetuſtate ſit corrupta, ideircò loco hujus nos Acorum Majorem ſeu verum ſubſtituimus, qui vocatur *Calamus Aromaticus Officinarum*, & annumeratur omnibus tàm ſtomachicis quàm carminativis, ut ſuo loco ſuprà dictum.

Aqua deſtillata eſt ſtomachica.

Oleum deſtillatum egregium eſt anticolicum & carminativum.

Plura qui deſiderat de *Calamo Aromatico*, poteſt videre *rerum Indicarum ſcriptorem*, *GARCIAM ab HORTO*, & qui in hunc commentatus eſt, *BONTIUM in Tract. de Medic. Indorum*, &, qui inſtar omnium eſt, *BAUHINUM in T.* 1. qui omnia ex iisdem in ordinem fideliter redegit.

CALAMINTHA.

Calamintha Montana Officinarum planta eſt ſatis cognita, cùm in omnibus reperiatur agris, & odore ſe prodat. *Mentha* eſt *ſimplex*, & *Calamintha elegantior* aliis ſpeciebus, ubi verticillatim congeſti ſunt flores. Dicitur quaſi καλὰ μίνθη ſeu *optima mentha*, Germanis die Berg-Münze. Eſt vel *Montana Vera Odoriſera*, vel *Agreſtis* ſeu *Arvenſis*, *Pulegium agreſte* aliàs dicta. Ratione *odoris* monſtrat, impræghatam eſſe copioſo ⊖e volatili aromatico ſeu oleoſo, quod confirmat effectus & producta.

Dum dicit *AUTOR* noſter, quod *ſit partium tenuium*, Chymici ita exprimunt: habet in ſe ⊖ volatile acerrimum & penetrans. Quoad effectus, eſt carminans quoddam exprimariis, cùm egregiè flatus quoſcunque diſcutiat; ſtomachica eſt, & uterina imprimis: omnia menthæ genera in affectibus ſtomachi corrigendis commendantur; Quaſcunque enim cruditates, imprimis acidas, tollunt atque morbos inde oriundos curant, v. g. anorexiam, apepſiam, &c. *Mentha Vulgaris* contra choleram (eſt morbus, ubi per ſuperiora & inferiora excrementa bilioſa ejiciuntur; cui ſæpè ſubeſt malignitas) quod tamen magis Calamintha facit. Hinc eſt uterina, quæ vis ſe exſerit in expellendis menſibus & fœtu. Menſes adeò potenter ciere dicitur, ut etiam in gravidis proliciat, & fœtus interitum procuret; quæ enim menſes movere debent, neceſſariò ſint partium actium & tenuium, ut cacheXiam corrigant ſanguinem craſſum incidendo, menſtruam fermentationem ſanguinis adjuvent, & ad excretionem diſponant. Dum dico, ♀es ciet; ſimul intelligenda ſunt lochia & ſecundinæ. Eſt quoque egregium & moderatè diureticum, quoniam ☉m pellit, ulcera renum abſtergit, & mictionem cruentam

tam sanat. In Asthmate & Orthopnœia non-vulgaris est usus, si decoquatur cum oxymelite, sive asthma & Orthopnœia sit ex vitio stomachi, seu ulcere pulmonum. Utroque in loco pituitam crassam & viscidam incidit & mobilem facit, ut feliciùs per superiora vel inferiora excerni queat. Dum expellit, etiam præscribi solet in ictero quocunque cum aliis specificis.

Externè discutit, attenuat & resolvit tumores duros, & coagulationes humorum, quæ oriuntur à peccante acido: Ergò talia applicantur medicamenta, quæ morbosum illud acidum absumunt & absorbent. Præscribi aliàs solet vel in balneo, vel fomentis, ubi sacculus applicatur vel abdomini, vel regioni pubis: abdomini in affectibus intestinorum flatulentis; & fluxu cruento seu dysenteria; Regioni pubis in ciendis menstruis, sistendis doloribus mulierum post partum (in den Nachwehen) in inflatione uteri, quæ contingit, quando post partum ♎i frigido, quod sæpè fit, sese exponunt. Etiam capiti applicata convenit vertiginosis, Veternosis, & stupidis, qui laborant vitio cerebri à lymphæ copia, quam discutit & expellit.

Quoad *Præparata*, in Officinis prostant plurima.

Aqua destillata ex usu est in iis malis, ubi Calamintha. Observetur autem, quod debeat colligi in Junio & Julio, quando adhuc madet rore matutino, & sic destillari; ros enim inservit loco menstrui, vires extrahit & volatilisat, & sic fit ▽ egregia.

Sal communi modo paratur.

Omnes *dia-Calamintha species* sunt egregiæ stomachicæ & carminativæ.

Plura audietis *suo loco*, *ubi de Mentha.*

CALCATRIPPA.

Multa Calcatrippæ sunt genera: Est enim vel sylvestris, vel Arvensis, vel sativa, flore simplici & pleno, variegato, item albo, rubro, & mixto. Ita dicitur, quod flos ejus cucullatus calcar quasi repræsentet, unde & Germanis Rittersporn. Dicitur etiam Consolida Regalis, item Flos Regius.

Usitata est vulgata colore cœruleo flore simplici, Herba & Flores, imprimis tamen Flores.

Coincidit flos ejus ferè cum usu florum cœruleorum cyani, unde & in formulis simul præscribi solent. Herba & flores inserviunt præprimis usui adstrictorio, & simul sunt vulnerariæ: idque dicunt monstrare signaturam per calcar vel stimulum, & prodesse in vulneribus ex punctura provenientibus; quod linquamus Crollio & sequacibus: sufficit nobis, quod experta sit ejus vis in vulneribus. Vis aliàs ejus est diuretica, unde ex floribus calcatrippæ, utut insipidi sint, & cyani fiunt egregia medicamenta, quæ cient ⊡m: Etiam cum cyano conjunctim in usu interno præscribere solemus, & sic ratione hujus solent misceri in hydrope medicamentis, ▽s per ⊡m expellentibus. Cum floribus cyani in vino probè macerati vel decocti pro potu inserviunt parturientibus in promovendo partu, & in partus vitiis, quod fuit *secretum Agricolæ*, qui dedit Decoctum florum calcatrippæ cum floribus cyani, pro facilitando partu difficili, uti *infra suo loco dicam, ubi de Cyano.*

Externo usu applicatur fotus ex Decocto florum calcatrippæ in oculorum affectibus; quod etiam impositum regioni pubis convenit in ⊡ retenta; item cum cepis sub forma cataplasmatis contra retentionem ⊡æ.

Quoad *Præparata*, primo loco se offert *Aqua Calcatrippæ*, quæ singulare est ophthalmicum. Observetur autem ex *RHUMELIO*, quod *colligenda* sit *circa Festum Johannis Baptistæ*, quando ☽ versatur in tauro, vel alio signo terreo; tunc demum enim aqua destillata est specifica ad oculorum quæcunque vitia, ad ophthalmicas tàm siccas, quàm humidas: Hinc ▽ hæc inservit pro vehiculo liquorum ophthalmicorum, si iis misceatur. D. *AGRICOLA* ▽m destillavit ex floribus calcatrippæ & floribus cyani per multiplicem cohobationem à novis floribus, quæ in ophthalmia, rubedine ac ardore, aliisque affectibus oculorum à lympha nimis acri & ⊖sa; item suffusionibus incipientibus, maximè commendatur.

Possunt etiam redigi flores calcatrippæ in ℞ *per deliquium*, ad eum modum, quem tradunt Autores circa flores cichorii & cyani cœrulei, de quo *SENNERTUS in Praxi l. 1. P. 5. Sect. 2. cap. 12. pag. 786.* Oleum taliter ex calcatrippæ floribus paratum, ophthalmicum est singulare, & non tantùm in ophthalmiis, aliisque affectibus oculorum calidis, sed etiam in suffusionibus & cataractis est egregium remedium.

Porrò *Conserva florum* recentium *calcatrippæ* in temperando acido ventriculi, ejusdemque ardore extinguendo; sicut & cum spiritu ⊖is acidulata contra retentionem ⊡æ laudatur.

Tinctura paratur cum spiritu Vitrioli.

CALTHA.

Caltha ita dicitur *à figura floris Calathinæ*, quod calathum quasi repræsentet; *Calendula* verò ob diuturnitatem floris; *singulis* enim *quasi calendis novos quasi flores producit. Differentiæ* ejus sunt variæ: Datur enim vel *flore luteo, simplici & pleno*; vel *flore melilori, simplici & pleno*; vel *flore humili* ac *minimo* vel *flore variegato*; datur etiam præter hanc *Caltha Palustris*: Quarum tamen prima tantùm, nimirum *lutea vulgaris, in usu est*, & Medico & Mechanico, & vocatur *Calendula* seu *Chrysanthemon* die Ringel-Blume oder Dotter-Blume; cujus flos apud Veteres Autores non legitur in usu fuisse.

Quoad *Usum Medicum*, à modernis refertur inter *flores Cordiales*, quorum vulgò 4. recensentur, nimirum flores borraginis, buglossæ, tunicæ, ac violarum; *quibus* hunc ceu *quintum addunt*, quatenus vi alexipharmacâ & sudoriferâ polleant. Vi resolvendi & penetrandi prædita est, & nostratibus mulieribus in usu ad affectus menstruosos, ♀esquè suppressos stimulandos, præprimis Decoctum ejus in vino cum floribus anthos: id quod probabile reddere videtur odor aromaticus ferè croceus: Cùm verò crocus, uti notum est, potenter movere & stimulare soleat ♀es, hinc per analogiam quandam ad eum accedens, eidem quoque usui inservire potest. Aliam suggerit rationem *RIVERIUS in Observat. 30. à Pacheco communicata*, quod scilicet flos hujus calendulæ ideò stimulandis mensibus sit dicatus, quoniam odorem sanguinis menstrui benè valentis de se spargat; quam conjecturam confirmare videtur experientia *PETRÆI*, dum scribit: partum promovere, & fœtum atque secundinam, & ♀es potenter expellere, sive dentur in forma decocti, sive sub forma conservæ. An verò ratio ista locum habeat, speciali experientiæ committendum, quam instituere cui vis satis erit integrum. Inter reliquos usus commendantur calendulæ flores ad icterum flavum, cujus ferunt signaturam, si ex floribus exprimatur succus, & recipiatur succi expressi ℥j jejuno

jejuno stomacho cum ʒj pulveris lumbricorum terrestrium, qui singulare sunt specificum in quocunque ictero: Quod si resolvantur lumbrici in spiritum urinosum, est medicamentum eò penetrantius. Commendantur etiam in morbis malignis; hinc rectè dicit *QUERCETANUS: Mirari hic subit, quod tanta calendulæ sit præstantia, ut media hyeme virescat reliquis emorientibus; quare hoc egregii usus est indicio, & prodidit sese hujus nobilitas in roborandis facultatibus, & animali & vitali.* Extenditur quoque ejus usus ad partes nerveas, & ad paralysin cui primula veris convenit. Jam notum, quod *primula veris* propter vim antiparalyticam vocitetur *Herba paralyseos*, & huic æquales judicat *QUERCETANUS* flores calendulæ & calcatrippæ, quæ elegantioris coloris.

Externè succus florum recentium extirpat verrucas, illinendo scilicet illum tamdiu, donec marcescant.

Usum Mechanicum quod concernit, rusticæ mulieres florem hujus plantæ cum butyro recenti conquassant, sicque eadem tingunt butyrum, unde sapore haud ingrato acquirunt Butyrum.

Quoad *Præparata Officinalia*, prostat ▽ & *syrupus florum calendulæ*, qui à *QUERCETANO* in febribus acutis petechialibus, aliisque morbis malignis commendantur. *Syrupus* habetur descriptus in *HORSTII Dispensat. Tom.* 2. *l.* 1. *pag.* 8. Fit ex *succo* horum *florum* cum sufficienti quantitate *sacchari*; sicuti *succus calendulæ* in febribus pestilentialibus à quibusdam bono cum successu usurpatus fuit. Conf. M. A. N. C. *Ann.* 4. *Append. pag.* 35.

Acetum Calendulatum in præcavenda peste laudatur, cùm ✝ vires alexipharmacas hauriat ex floribus calendulæ; utut cœteroquin omnia acida præcaveant à peste.

His ratione ordinis Alphabetici inseritur.

CAMPANULA.

Latè diffusa est planta *Campanula*: Dividuntur enim *Campanula* in *laves*, quæ *Rapunculi* dicuntur; & *spinosæ* seu *hirsutas*, & dicuntur *Cervicariæ*, quod veteribus in colli malo fuerint laudatæ. Inter *laves* hâc vice vobis demonstratur

1. *Rapunculus vulgaris tenuifolius.*
2. *Rapunculus Persici flore.*
3. *Rapunculus Hortensis folio latiori*, seu *Campanula pyramidalis* propter copiam florum spicatim congestorum.
4. *Rapuntium spicatum peregrinum flore coccineo*, seu in specie *Flos Cardinalis.*

Ex *hirsutis Campanulis* præsto tantùm est *Cervicaria Minor* seu *Trachelium urticæ folio angustifolium*, vobis jam demonstrandum.

Ex omnibus illis Rapunculis nullus in Officinas receptus, quin potiùs *Rapunculus esculentus* culinis tantùm innotuit.

CANNABIS.

Cannabis, der Hanff / crescit vulgari usu ex satione in agris

Semen imprimis in usu est, ratiùs herba.

Planta autem, & speciatim *seminis*, *vis* consistit in principio ♃eo, sed immaturo atque crudo; unde vim habet aliqualem opiatam & narcoticam aut stupefactivam, seu ut Autor noster dicit, caput vaporibus repletivam, atque ad deliria & dementiam pronos facit homines; hinc rari est usus interni. Nihilominus ex eò admodum commendantur emulsiones contra gonorrhæas, ex acrimonia genituræ natas, tàm temperando & orgasmos reprimendo, quàm vi narcoticâ stimulationem sistendo, præmissis imprimis universalibus. Formula potest esse talis:

℞. *sem. cannab.* ℥j.
4. *frigidor. major.* à ʒj.
c. s. m. ▽ *mentha* & ▽ *flor. cyani* l. potiùs ▽ *calcatrippæ*
f. Emulsio cui express. addend.
succini præpar.
ossi. sepiæ (quod specificum est in Gonorrhæa) à ʒj.

Mixta edulcorentur cum *syr. de nymphæa* q. s.

Rarius ingrediuntur quidem syrupi emulsiones, quoniam illas reddant vel nigras vel rubras: sed cum syrupus nymphææ sit albus, nihil impedit, quo minus possit assumi.

Eadem *emulsio* potest etiam propinari mulieribus in furore uterino. Præterea in ictero singulare quid obtinet, sive exhibeatur infuso, sive emulsionis forma cum aqua appropriata, sive coquatur in lacte bubulo; quod experimentum est *STLVII*, cujus vid. *Praxis, ubi de ictero.* Referunt quidam, semen præter narcosin insultus epilepticos producere, quod tamen vix credo.

Vulgaris est traditio, quod herba cannabis soleat imminuere virilitatem, & infringere Venerem; cui tamen contraria est experientia, quam habet *OLEARIUS in Itiner. Persico*; & *MOEBIUS in Institut. pag.* 664. ubi refertur, quod Persæ teneriora folia cannabis cum melle subigant, exque iis *Bange* seu *Bengi* parent, & utantur crebrò ad Venerem suscitandam, eò quod ∽ debeant contineri, ut diutiùs maneat voluptas.

Externè Emulsio seminis pro conciliando somno imponitur capiti, sed male; quia nimium stupefacit. In laxitate uvulæ decoquitur parum seminis cannabis in posca vel aqua cum acedo mista, quod colatum adhibetur pro gargarismate, atque nunquam ferè fallere, inquit *SACHSIUS in Ampelogr. p.* 446. *Oleum per expressionem* regioni renum inunctum, Gonorrhææ medetur.

CAPPARIS.

Capparum Flores conditi, vel sale vel aceto; & imprimis *Cortex*, in usu sunt.

Totus autem *Frutex* nitrosus, & saporis amaricantis est, qui in muris antiquis, & ædificiis prælapsis, crescere dicitur. *Flores* ergò & *Cortex* nitrosi sunt, indeque abstergentes, & diuretici, & vulgò referuntur inter Aperientia & Resolventia; unde in morbis chronicis ad unum omnibus conveniunt; corrigunt enim succos in primis viis, & per ⊡m expellunt: propter ⓘ laxant alvum, in specie cremor capparum ⊖itorum ad ℥vj assumptus. Notum est, quod propriè spleni & epati dicati sint. Ratio operationis Veteribus fuit ignota; nam dixerunt: Adstringunt, & saporis sunt amari & adstringentis; quare hac ratione oriretur potiùs mali auctio: Ad hæc plurimi affectus pancreas potiùs agnoscunt pro subjecto, quàm lienem, de quo tamen apud Veteres altum silentium, uti notum. De cœtero tonum ventriculi dejiciunt, eumque lædunt, ut præter alios rectè observat *HOFFMANNUS in clave Pharmacevt. Schrœder. pag.* 428. Unde etiam florũ seu fructuum usus magis esculentus, quàm medicamentosus existit. In *usu Medico cortex radicis* imprimis est, & in affectibus hepatis & pancreatis, speciatim lienis, ubi adsunt obstructiones, inflamationes, inflationes, scirrhi & tumores; aliisq; morbis hypochondriorũ chronicis, admodũ laudatur, in infusis & decoctis. Operandi autem ratio est hæc: Cortex radicis Capparis est subama-

subamarus, adstringens & austerus, & hujus ratione absorbet acidum, quod in viis primis stagnat, & ex pancreate ejaculatur. Dum ergò abstinuntur causa obstructionis, fit ut sublato acido tollantur effectus, scirrhi, &c. Nam omnes scirrhi sequuntur vel fiunt ab acido, coagulante vel sanguinem, vel succum chylosum; & nisi cautè tractentur, abeunt in cancrum, quando nimirum levissimà accedit phlogosis & effervescentia. In talibus ergò scirrhis usurpanda remedia, quæ absorbent acidum coagulatorem, ut tollatur coagulatio. Prostat exemplum in Bartholino mensium obstructorum, curatorum per usum gallarum, quæ adstringunt: rationem autem hujus rei præstat *TACCHENIUS in Hippocr. Chymico*, quoniam nimirum absorbent acidum. Eadem ratio est in corticibus capparis, polypodii, scolopendrii, Zedoariæ cortice tamariscì, fraxini, &c. qui commendantur ad morbos lienis, hepatis, pancreatis, &c. Quod autem absorbeant acidum, demonstratur ex Mechanicis, & per encheirisin communem, dum fit Attramentum: Vid. *TACCHENIUS*. Hæc ergò ratio, cur cortex capparis medeatur lienis & hepatis scirrhis, non minus ac tumoribus duris pancreatis in decocto, quod quidem ingratum, & cum infuso meliùs possunt adhiberi; In affectibus splenis & hypochondriorum in nodulis purgantibus pro purgatione lenì per epicrasin: Unde creditur, eos etiam ciere ☿es, & convenire iis, qui habent uterum vel scirrhosum, vel simili affectu affectum.

Quod dictum de corticibus, idem de Floribus, tàm ⊖e quàm acetò conditis, verum est & propterea ab antiquissimis temporibus commendantur Cappares: Vid. imprimis *SCHENCKIUS l. 3. Observationum*, qui ex *BENIVENIO* refert de splenetico per septennium, liberato solo usu capparum, adjuncto potu ▽æ ferrariorum, *in welchem die Schmiede das glühende Eisen aufgelöschet haben.* Nam omnes hæ ▽æ quidem adstringunt per se; unde adhibentur eædem aquæ in dysenteria, quando excernuntur cruenta. Nihilominus in spleneticis, ubi acidum obstructivum penetrat in intestina, & in quibus hepar, lien & pancreas jam tumefacta, præprimis commendantur ▽æ ferrariorum: Cumque hìc adsit acidum, fit, quando sese his adjungit, ut (1) alvum reddant fluidam; & (2) dum absorbent acidum, soleant impedire & coagulationem & fermentationem, à quibus scirrhi & tumores oriuntur: Unde non mirum, si his tumor per septennium splenetici fuit curatus. *FORESTUS l. 20. Observat. 2.* simile refert de vetula 20. annorum splenetica, quæ tumore ingenti solo usu capparum curata. Unde etiam *Capparis*, vel hujus *flores conditi* cum aceto, sunt usitati in affectibus spleneticis, tàm internè quàm externè. Adhuc noto: Capparis flores, & flores genistæ, sunt singularia antisplenetica, & solent continuato usu conjunctim adhiberi, & ut robur conservent ventriculi, nevè usu capparum de tono dejiciatur idem.

Fructus adjunctum *habent* ☉, inimicum stomacho; attamen, aceto exsiccati optimè eidem conveniunt.

Externè ✠ seu *brodium florum capparis conditorum* applicatur cum linteo seu spongia lateri sub hypochondrio sinistro pro tumoribus splenis discutiendis; Quod si admisceatur semen sinapi, ut ejusdem sal volatile sese conjungat cum aceto, erit singulare in affectibus spleneticis; nam in sinapi est egregia vis antiscorbutica & anticachectica.

Oleum de Capparibus simplex competit externo usu similiter in affectibus splenis, hypochondrio sinistro illitum, & solet hôc oleò capparum malaxari emplastrum de cicuta, usitatum in tumoribus spleneticis & similibus; loco cujus ☉ succini, utpote penetrantius, substitui potest.

In *ZWELFFERI Pharmacop. Regia, Classi 16. p. 265.* habetur ℞ *Capparum compositum*, spleneticum & hepaticum singulare.

CAPRIFOLIUM.

Caprifolium, vel *Matrisylva*, vel *Periclymenon commune*, die Wald-Winde / Je länger je lieber / rari solet esse usus, nihilominus perperam, cùm non sit nocivum in multis affectibus. *Duæ* ejus sunt *species*: *perfoliatum*, & *non-perfoliatum*; ejusdem tamen usus & efficaciæ.

Usitata sunt *Folia*, & *Flores* imprimis, suaviter aliàs olentes; hinc etiam *Baccæ rubræ*.

Quæ de *Viribus* habet *Autor* noster, satis sunt clara & certa. Diureticum enim elegans est, præcipuè sub forma Decocti. Decoctum hoc in cerevisia paratum itidem tanquam singulare experimentum in Arthritide vaga usurpatur; sicut & surculi ejus, vel soli vel cum aliis sudoriferis, in ▽ decocti usurpari poterunt in cura luis Venereæ, loco sarsæ parillæ. Veteres speciatim in affectibus pectoris catarrhalibus laudarunt.

Externè folia à nonnullis in tonsillarum ac aliis faucium affectibus, & gulæ inflammatione, exulceratione, & aphthis, Gargarismatibus immiscentur.

Baccæ suggerunt *Balsamum Vulnerarium*. *AGRICOLA* nempè *in Chirurg. Parva*, sed eleganti, *p. 110.* facit liquorem oleosum ex baccis rubris, in autumno maturescentibus, contusis, & in MB vel fimo equino digestis; quâ digestione successivè resolvuntur in liquorem oleosum, qui Catholicum Balsamum est in omnibus vulneribus recentibus, non verò ulcere sanando.

Aqua ex floribus destillatur.

Succus ex foliis raro prostat: Vulnerarius est, & ab *AUTORE* nostro ad vulnera capitis & cranii commendatur.

CARDAMOMUM & GRANA PARADYSI.

Cardamomum frutex est siliquaceus exoticus, semina intra capsulas recondita gerens, provenit ex planta quasi arundinacea, de qua vid. *BONTIUS in Commentar. in Garzium ab Horto.* *Folia* ejus olent suaviter. Aroma sunt elegantissimum, & satis usitatum, affertur ex India Orientali.

In usu est *Majus* & *Minus*: Et quidem *si præscribitur simpliciter*, & sine additamento, intelligitur *minus*. Habere saporem aromaticum gustu monstrant. Ex ⊖e volatili oleoso, sed egregiè temperato, constant, unde cùm penè omnia reliqua aromata masticata soleant ardere fauces, sola hæc solvuntur suaviter, & blandè penetrant, adeò ut *BONTIUS* eadem ex omnibus aromaticis ventriculo maximè convenire scribat. Faciunt itidem ad confortandam memoriam, ad intestinorum affectus crudos & flatulentos, ex acido viscido provenientes: & sicut reliqua aromata, ita cardamomum est carminativum, & in colica, suffocatione hysterica, & imprimis doloribus mulierum post partum, egregii est usus; adeoque, ut omnibus præferantur, digna sunt, dum neque faucibus, neque gulæ, neque stomacho, neque intestinis, empyreuma quoddam, seu calorem & inflammationem, inducunt. In affectibus vertiginosis juniorum, præsertim sympatheticis ex ventriculo debili, speciatim convenire dicuntur, sive solùm granum unum vel alterum jejuno stomacho masticatum, sive adjuncto tantillo Zingiberis conditi, ~ que animales singulariter roborat.

Per destillationem paucũ fundunt ☉, sed elegans.

CARDIACA.

CARDIACA.

Cardiaca ad *Marrubium nigrum* pertinet, ita dicta, quod molestiis cordis, vel potiùs ventriculi, succurrere soleat; Germanis das Hertz-Gespann-Kraut audit; medetur enim puerorum morbis, dem Hertzgespann der Kinder dictis, i. e. cardialgiis ab inflatione ac distensione hypochondriorũ & ventriculi. Præter hunc in hoc affectu usum rarum agnoscit, utut sint, qui dicunt, illam vel cum vino haustam, vel fotu applicatam, conducere mulieribus parturientibus. Parietariæ videtur esse species, unde & ejusdem vim diureticam suspicor obtinere.

Externè planta hac concisa, & in formam cataplasmatis per decoctionem redacta, in morbis infantum ex muco acido materialiter, formaliter verò in flatus resoluto, vi incisivâ & resolutivâ convenit, ventriculo & hypochondriis applicatum: pro quo scopo aliàs non ineptè à mulierculis die rothe Butter regioni pectoris inungitur.

Aqua cum botryde, quæ Cardiacæ non cedit, si non superat, destillata, in inflatione hypochondriorum infantum usurpatur.

CARDUUS.

Carduorum sylvestrium variæ sunt *species*, quas inter notissimi sunt, & jam demonstrantur:

I. *Carduus pratensis vulgaris*, qui vel *foliis laciniatis* vel *integris*, Germanis die gemeine Acker-Distel/ item Wilde Cardbenedicten; sed malè: nihil enim cum illa habet commercii.

II. *Carduus lanceolatus*, die spitzige Distel; spinis enim prælongis folia horrent.

III. *Carduus spinosissimus major sphærocephalus* seu *Polyacanthos primus.*

IV. *Carduus Polyacanthos Theophrasti* vel *secundus*, seu *Carduus spinosissimus minor, flore purpureo & albo*, Germanis die kleine Weg-Distel.

V. *Carduus palustris*, seu *Polyacanthos tertius.*

VI. *Carduus Moschatus.*

Præsto etiam est *Segetum*, quod vulgò inter Carduos referri solet: Verùm enim verò nec flore nec semine iisdem responder. Horum enim ratione potiùs referendum est ad scabiosas, quamvis & foliorum ratione abquomodo ad Carduos referri queat.

Scolymum etiam nonnulli inter Carduos referunt; qui potiùs culinaris, quàm Officinalis. Inter Carduos autem vix alia species est Officinalis, quàm Carduus Mariæ seu lacteus, & Carduus benedictus; de quibus nunc sermo erit.

CARDUUS BENEDICTUS.

Carduus benedictus species est *Cardui*, & reperitur in hortis; *Benedictus* dicitur, quod quosvis *alios Carduos vi* suâ *medicamentosâ superet*, & propter usum suum polychrestum tantùm non benedicta planta sit; Germanis Benedicten-Kraut. Propriè si ad Classes suas referri debeat, ad *cnicos* pertinet; qui *cnicus* ita vocatur *à colore floris* intensè *croceo*, & propriè dicitur *Carduus spinosus mitior*. Planta est saporis amaricantissimi, adeoq; post Absinthiũ proximũ locũ obtinet.

Notabile est, quod refert *AUTOR* de tempore collectionis pro usu vulnerario, & hoc confirmat, quod omninò sit observandum tempus balsamicum. Optimum aliàs colligendi tempus pro usu medico est plenilunium Martii & Aprilis.

In usu sunt *Folia* & *Semen.*

Decoctum ex foliis egregium est, & potenter sudoriferum in febribus malignis, cujus vires in peste videbitis in *PALMARIO c. 18. de morbis malignis & contag. p.* 450. Præterea est singulare diaphoreticum in morbis chronicis, & hinc in febribus intermittentibus inveteratis, etiam quartanis, continuato aliquamdiu usu ante paroxysmum, præmissis præsertim universalibus, aut saltem vomitorio, exhibitum. Hic *RULANDUS in Curat. Empir.* præmisso vomitorio asarino vel antimoniali, Decoctum carduibenedicti & florum centaurii minoris ad aliquot dies cum sudore utendum jubet, quâ ratione multos Quartanarios se curasse testatur; & quidem vel solùm, vel cum radice asari usurpavit: e. g.

℞. *HB. card. bened.* M. ij.
rad. asari incis. ℥ j.

Coxit in aliquot libris ▽æ *communis*: Decocti ℥ iij propinavit manè in lecto benè sudando, continuavit sudores per plures ♂ continuos, donec febris cessaverit.

Pari modo, & loco Carduibenedicti,

℞. *HB. centaur. minor.* M. ij.
rad. asari ℥ j.

Decoxit in ▽ *simplici* ad dimidias vel tertias: Hujus Decocti ℥ iij l. v. exhibuit manè calidè per aliquot ♂, & ita febres intermittentes præmisso vomitorio curavit.

Oxoniæ curavi filiam hospitis mei à febre intermittente, præmisso vomitorio, decocto nimirum turionum sambuci, summitatum carduibenedicti, cum aliquot guttis ∽ salis ammoniaci vel urinæ, sequente largo sudore. Præterea nobile est Antipleuriticum (qualia etiam sunt cherefolium, papaver rhœas, carduus Mariæ, & bellis) quocunque modo usurpetur, imprimis Decoctum ejus: Unde Carduus benedictus ingreditur *Spiritum Antipleuriticum D. Michaëlis*, qui fit, quando *plantis antipleuriticis* affunditur *spiritus vini*, & digestione lentâ abstrahitur per alembicum; postmodum permiscetur cum *spiritu nitri*, digeritur, & vicissim destillatur per alembicum, sic prodit ∽ *nitri dulcis*, qui per se etiam est *antipleuriticus.* Conducit quoque Carduusbenedictus ad sanguinem in corpore grumosum dissolvendum, in specie in casu ab alto, expectando scilicet sudorem; sicut sanguinem congrumatum resolutum etiam per ⊡m expellit; utut ingrata sit potio, quia amarissima. Singulare autem est, quod habet de Decocto Carduibenedicti *BALLONIUS l. 2. Consil.* 11. dum dicit: quod ad ℥ iij vel jv assumptum soleat facere ⊡m crassam & fœtidam; quod observetur; ne aliquando in Praxi fiat error.

Semen ejus etiam frequenti in usu est, & in emulsionibus, cum aqua papaveris rhœados paratis, contra pleuritidem sæpissimè datur, imperando simul sudorem. Compositio potest esse talis;

℞. *sem. card. bened.* ℥ ß l. ʒ vj.
papav. albi (ratione doloris) ʒ ij.
c. s. q. ▽ *card. bened l.* ▽ *flor. acac. l.* ▽
flor: papav. errat. f. l. a. Emulsio:
cui addatur
maxill. lucii pisc.
dent. apri s. △ *e præp.*
℥ ij. *diaphor.* à ℈ j ad ʒ ß.

edulcoretur c. *rotulis Manus Christi perlat.* vel etiam *syrupo florum nymphæ*,

D. S.

Milch wieder das Seiten-Stechen.

Vim antipleuriticam obtinet ex eo, quod conveniat sanguini, eundem coagulatum dissolvendo. Jam verò in omni pleuritide est sanguis talis coagulatus ex acido præternaturali: unde si stagnat in utraque pulmonum parte, est peripneumonia; si in una tantùm, pleuritis. Et quod valet de pleuritide, valet quoque de erysipelate, phrenitide, & omnibus inflammationibus partium internarum, quæ ejusdem sunt rationis cum inflammationibus externis. Præter vim antipleuriticam semen hoc habet vim

Alexipharmacam, quia sudoriferum; unde emulsio hujus cum appropriatis usitata est in variolis & morbillis, aliisque febribus malignis, in quibus oleositate temperat effervescentias, & expellit malignitatem per sudorem.

Inter *Præparata* prostat in Officinis ejus ⊖, *succus*, ▽ *destillata*, ∼, *pulvis*, *syrupus*, *conserva*, & *extractum*. Omnia sunt sudorifera.

Aqua in omnibus jam dictis affectibus à mulierculis adhibetur.

De *spiritu Carduibenedicti*, ejusdem efficaciæ, & quod saporem lixivii ferè instar habeat, videbitis in *Sennerti Institut. pag.* 1350.

Pulvis pro usu sudorifero est laudatissimum plebecularum remedium in febribus tertianis (Quartanis non tam facilè medetur) si ad ʒj propinetur.

Extractum à ℈ß ad ℈j, cum tantillo laudani opiati propinatum, ita sudores movet, ut ægri sudore quasi diffluant.

CARDUUS MARIÆ.

Carduus Mariæ vocatur etiam *Carduus leucographus* seu *lacteus*, quod folia ejus maculis albis notata, lacte quasi sint perfusa; & ne quidem superstitio desit, vocatur *Carduus Mariæ* quod lacte quasi Mariæ folia ejus sint consperſa; Germanis Unser Frauen-oder Marien-Distel.

Planta & *Semen* in Officinis satis nota sunt.

Quod *vires* attinet, convenit in illis per omnia cum Carduo benedicto; unde etiam eodem usu ac modo cum Carduobenedicto adhibetur. Speciatim magis ad chronicos morbos, hydropem, icterum, & similes commendatur, quàm Carduusbenedictus. Aliàs cum Carduobenedicto inter plantas antipleuriticas primatum ferè obtinet: multum enim valet plantæ decoctum in sanguine grumoso dissolvendo, & per diaphoresin expellendo. Præterea quoq; alexipharmacus est, & febrifugus; unde præscripto Carduobenedicto præscribitur & Carduus Mariæ.

Semen quoque ejus ingreditur plerumque Emulsiones Antipleuriticas, & expulsivas in variolis, purpura, &c. Nutricibus quoque ad augendum lac hoc semen, mistũ cum crystallo præparata, nec non semine anisi, vel fœniculi, ut inde fiat pulvis, porrigitur. Item singulare specificum est ad fluxum album mulierum. Præterea commendatur pro cienda ♀ & mensibus. *LINDANUS super Praxin Hartmanni* specifice commendat semen cardui Mariæ pulverisatum, & à ʒj ad ʒij in vino usurpatum, contra hydrophobiam & morsum canis rabidi, dum egregiè sudorem movet, & dicit: se didicisse hoc ex quodam, qui hujus rei certam habuerit experientiam.

STARICIUS im Helden-Schatz *p.* 81. scribit, quod *radix Cardui Mariæ*, si gestetur ab uno, qui conversatur cum altero, soleat enervare alterius vires; quod etiam refertur de Chamæleonte, forsan certiori experientiâ.

Aliàs vix quidquam de Carduo Mariæ est in usu.

CARLINA.

Carlina est *Cardui species*, quæ usitatiùs dicitur *Chamæleon*. *Duæ* ejus sunt *species*: *Major* nempè modò *caulescens flore albo*, *f. Carlina alba*, Germanis die weisse Eber-Wurzel/ quæ ubivis obvia, modò ἀκαυλος, i. e. absque caule; & *Nigra* seu *Minor*, quæ crescit in locis benè cultis. Carlina dicitur, quoniam fert fabula, plantam hanc *CAROLO MAGNO* ab Angelo pro medela exercitus, peste tum temporis corrupti, fuisse monstratam.

Interna radix hujus Carlinæ inter Alexipharmaca & sudorifera refertur; unde ordinariò quasvis compositiones theriacales, item ✠a Bezoardica, ingreditur.

Quoad *usum externum*, subtilioris & sublimioris Philosophiæ scrutatores, & *PARACELSI* sectatores, Magica hoc ipso præstare tentant, dum imprimis nigræ vim quasi magneticam tribuunt, quod nempè, si debito tempore collecta gestetur ab aliquo, cũ altero conversante, ille alterius robur ac vires acquirat, ita ut socius defatigetur in itinere suscepto; item, quando in collo geritur ab altero conjuge, invitâ unâ parte, faciat ut hæc valdè debilitetur: inque hoc ferè omnes Autores conveniunt, imò nonnulli dicunt, illum ejusmodi quoque vires obtinere in brutis, adeò ut in equili, si appendatur equo, vel in os immittatur, derivet in se omnes reliquorum vires, ut valdoperè fortis & generosus evadat, reliquis delassatis: Sunt, qui cum hac radice transplantationis modo volunt derivare vires & robur ex equo in hominem; quin & vim genitalem alterius roborari, alterius minus posse. Quæ & similia videbitis imprimis in *STARICIO*, im Helden-Schatz / *p* 80. 87. 88. 89. & 127. qui oleo per coctionem ex radice elicito eandem attribuit vim. Quidam etiam dicunt, quod eadem radix secum gestata aliquem Veneri indulgentem non defatigari in actu Venereo exercendo sinat, sed alacriorem potiùs exinde reddat. *TENZELIUS in Medic. Diastatica*, ubi tractat *de modo curandi morbos per transplantationem*, pro arcendâ sterilitate transplantat fœcunditatem in Chamæleontem nigrum, qui comestus à parte sterili, fœcundatur: *Cap.* 28. *p.* 151. & *pag. subsequente* simul facit mentionem virium per transplantationem ope radicis Chamæleontis. Plura alia videbitis apud *STARICIUM l. c.* item apud *HELMONTIUM de Carlina Tract. Magnet. Vulnerum Curat.* §. 24. qui pressiùs rem indagat, quomodo procedendum. Multa certè cum hoc Chamæleonte tentantur Magica; litem tamen inter tantos viros hac de re decidere, non ausim.

Colligitur autem *radix* vel *herba* pro hoc scopo intra bina Mariæ festa, scilicet inter 15. Augusti & 8. Septembris, zwischen 2. Frauen-Tagen/ Mariä Himmelfarth und Mariä Geburth den 8. September; & sanè multùm his diebus tribuitur à Botanicis; quod tempus intra hos observatur propterea etiam, quia est balsamicum colligendi cornua cervorum, & aliorum medicaminum, sicque etiam Chamæleontis. Radix autem ita fossa imponatur Magneti, ut vires ejus magis acuentur, & talem vim accipiat.

CARUM.

Carum seu *Carvum*, *Cuminum sylvestre*, Wiese-Kümmel / planta est nulli non nota.

In Officinis usitatum *Semen*, & ex hoc *Oleum destillatum*.

Semen naturâ & usu omninò conspirat cum semine fœniculi, Anisi & cumini, in specie æmulatur vires seminis Cumini, nisi, quod sit fortius, quoniam saporem habet acrem, & non temperatum ab oleo, sed est acrius; quare quodcunque acidum invenit in primis viis, temperat & potenter corrigit. Inter semina 4. calida majora refertur, quæ specialia carminantia sunt; hinc viatomaticâ ∼ influos recreando egregium est stomachicum & diureticum, temperat mucilaginem acidam & viscidam, incidit & abstergit, adeoque in affectibus intestinorum & hypochondriorum flatulentis ex cruditate cecida in primis viis, in specie in colica, convulsivis intestinorũ malis, herniis, &c. commendatur, & usu tàm interno quàm externo his affectibus medetur. A *THONERO* expertum est remedium in cardialgiis. Sæpiùs fit, ut ex potu nimio immoderato & nocivo oriantur tormina stomachi gravissima, & in his nihil melius semine carvi à ℈j ad ʒß in jusculo calido: Conjungunturr

guntur etiam his doloribus diarrhœæ, & solùm semen carvi est sufficiens in omnibus his casibus. Aliàs & *Trageas stomachales* post pastum sumendas ingreditur. Præter dictos usus in specie ad lactis abundantiam restituendam convenit.

Oleum carvi destillatum in iisdem affectibus & in cardialgia, vel dolore stomachi conducit, à guttulis v ad x in vehiculo appropriato, vel haustu vini, de quo *THONERUS in Observat. pag.* 136. refert, se curasse guttis V. olei destillati carvi subitò dolorem totius abdominis clamosum; item in alio sævissimum ventriculi dolorem itidem hoc ipsô oleô: Guttis tamen 5. olei destillati succini idem præstabitur. Hic dolor ventriculi valdoperè est molestus propter connexionem & sympathiam nervorum dorsi cum orificio ventriculi sinistro, es sticht sie den gangen Rücken hinauff / usque ad scapulas: Unde hæc *Cardialgia si conjuncta sit, cum inflatione,* vocari solet *Colica ventriculi*, ubi ℞ carvi destillatum erit egregium, nam ingens est carminans. Si ex potu nimio immoderato & nocivo tormina stomachi gravissima oriantur, nihil melius erit oleo carvi guttul. v. vj. vij. usque ad x in jusculo calido. Cum doloribus his conjunguntur etiam diarrhœæ, & solum ℞ carvi destillatum in omnibus his casibus sufficit, usu tàm externo quàm interno. Urinam item promovet, eamque suavis odoris reddit. De *usu interno hactenus. Externè* conducit, quando cum majori penetrantia miscetur cum oleo nucis moschatæ expresso, quod carminativum est, & stomachicum. Nam ℞ destillata omnium fortissimè penetrant, quoniam nihil aliud sunt, quàm ☿ia volatilia simplicium, concentrata ab acido figente, dum hoc salia volatilia arripit, seque cum illis jungit; unde ex oleo destillato in digestione cum sale fixo potest ☿ari ☿ volatile. Arcanum fuit *HELMONTII*, de quo vid. *TACCHENIUS in Hippocr. Chymico.* Vocantur *Elixyria parva.*

CARYOPHYLLUS HORTENSIS.

Caryophyllus Hortensis usitato vocabulo præscribitur in Officinis *Tunica*, v. g. *flores tunicæ*, Garten-Nelcken / *syrupus florum tunicæ*, & sic porrò; suntque *flores tunicæ* duplices: *Hortensis* & *Sylvestris.* Sed flores rubri hortenses cœteris præferuntur, & maximè odorati sunt.

Vis & odor horum aromaticus est valdè volatilis, & consistit in subtilioribus saltem, Mercurialibus & spirituosis particulis promptè exhalabilibus; hinc nullâ arte potest elici ☿, cujus ratione referuntur inter primaria Cordialia & Cephalica; amici enim sunt capiti, cerebro & spiritibus animalibus. Conducunt igitur in horum subitaneis affectibus, hinc in affectibus epilepticis, apoplecticis, catalepticis, syncope, & affectibus capitis quibuscunque, præservativè & curativè; operantur enim sine notabili agitatione confortando caput; temparati sunt in suis facultatibus, unde ingrediuntur flores tunicæ omnia medicamenta antapoplectica. *HOFFMANNUS in Medicam. Officin. pag.* 188. cum rosis comparat, quæ cum floribus tunicæ, liliorum convallium, & spiritu cerasorum nigrorum, capiti & spiritibus animalibus amicæ sunt. In specie autem senibus commendantur & Melancholicis, de quibus ea ipsa, quæ *jam de floribus borraginis & buglossæ dixi*, etiam hîc veniunt applicanda.

In Officinis usitata sunt *Conserva*, ▽, *syrupus*, & ✠.

Conserva imitatur florem, unde permista cum aromaticis, à senibus est assumenda ad quantitatem nucis juglandis tempore matutino ad corroborandum caput & apoplexiam præcavendam, bilem atram, uti vocant, corrigendam, ☿ coinquinatos mundificandos & corroborandos, & hominem exhilarandum.

Aqua autem horum blandissimo calore destillata est ex primariis Cephalicis contra affectus capitis, loquelam amissam & syncopen, quas vires etiam imitatur syrupus. In omnibus capitis & nervorum, nec non Melancholicis affectibus ordinariè miscentur medicamenta cum succo vel syrupo florum tunicæ.

Acetum florum usurpatur in pestis præservatione, aliisque morbis malignis, syncope & lipothymiis, externè naribus illitum, vel pulsui applicatum. An verò cum successu pulsibus applicetur, nescio; usitata tamen apud modernos est hæcce praxis.

CARYOPHYLLUS SYLVESTRIS.

Caryophyllus Sylvestris angustifolius, Germanis Donner-Näglein / *species* est *Floris Armenii*, sed *non* est in *usu.*

Præstò est alia species, vobis jam demonstranda, nempe

CARYOPHYLLUS MONTANUS MINOR flore globoso BAUHINI.

Incerti aliàs sunt plurimi Botanicorum, quorsum hanc plantam referre debeant? Aliis enim inter gramina refertur, ut Tabernæmontano, qui eum hinc vocat *Gramen Marinum*; reverà tamen est *species Caryophylli sylvestris*: ab aliis etiam *Gramen Polyanthemum* dicitur, vid. *DODONÆUS.*

Planta quidem est trivialis; sed cùm de ejus usu taceat experientia, meritò quoque nos tacemus.

Tandem se offert

CARYOPHYLLUS ARVENSIS,

Qui ad *Lychnides angustifolias non viscosas flore simplici & pleno* referendus.

CARYOPHYLLI AROMATICI.

Caryophylli Aromatici fructus sunt exotici ex India Orientali, & præprimis Insulis Moluccis, in quibus in copia provenunt, ad nos allati. *Duplex* eorum communiter, & quidem secundùm antiquissimam Arabum distinguendi rationem, est *differentia*; dum nempe quidam *maturi* sunt, quidam *immaturi*: *Illi* sunt *Antophylli* seu mares, die dicken oder Mutter-Nelcken / ita vocati, quod conducant utero; *Hi* sunt *Caryophylli* communes minores seu fœminæ; hinc sunt Aroma admodum oleosum, gustu acerrimum calidiusve. Conf. *VELSCHIUS Hecaltost.* 1. *pag.* 33. Nam in principio, dum adhuc in arbore sunt, habent colorem rubrum, & valdè temperati sunt atque suaviores; postmodum maturiores & acriores facti nigrum acquirunt.

Crescunt in arbore procera, lauro simili, angustiora tamen folia habente, magnitudine ad instar pyri nostratis, in cujus ramusculorum extremitatibus copiosè congesti reperiuntur Caryophylli.

Colliguntur in Octobri & Februario exsiccantur in ☵e, ut possint transportari in alia loca: Vid. *Rerum Indicar. Scriptores*; inter alios liber editus *de Regno Sinensi* NEUHOFFS.

Apud nos *Fructus* tantùm usitatus est, qui habet ☿ volatile oleosum, quodcunque acidum corporis destruens; Indi utuntur & *Foliis* & *Floribus* arboris.

Notetur autem hîc, quod omnia aromata ex Indiis allata adulterata sint; quod fit:

1. Quando macerantur ▽ marinâ ☿sâ, quæ in se habet aciditatem, contrariam ☿i alcali seu aromatico acri.

2. Adhuc

2. Adhuc ulteriùs à mercatoribus corrumpuntur cum aqua, ut graviores fiant pondere.
3. Tempore procedente Caryophylli multum odoris, exhalante ☿e volatili, perdunt. Hunc ut recuperent, mercatores recipiunt vinum, in quo macerant optimos caryophyllos, & huic vino postmodum infundunt inodoros: unde fit, ut imbibant omnem vim è vino, & sic novum acquirunt odorem; qui tamen non diu durat, nisi contineantur in loco frigido.

Hinc si *Caryophyllos probare* placuerit; *an boni sint, an mali?* acum candentem iis immittunt: Quod si ☌ effluxerit, boni; sin minus, mali & inutiles sunt.

Quod attinet *Usum* horum, nobile sunt Aroma, & totius generis nervosi, imprimis capitis & uteri confortativum, spiritus restaurant, etiam masticati seu odoretenus; unde stomacho insigniter conducunt, & cruditates ejus acidas expellunt: Admiscentur pulveribus & nodulis, vel aliis medicamentis uterinis & stomachicis, quoniam uterum & stomachum valdè roborant.

Antophylli commendantur in fluore albo mulierum pro roborando & confortando utero; Ingrediuntur Decoctum contra sterilitatem Myntychthii; utut inter hos & Caryophyllos nulla essentialis sit differentia.

Oleum caryophyllorum destillatum in Officinis prostat, quod commendatur pro Cephalico & Cordiali; unde in *Confectione Theriacæ, in defectu Opobalsami veri substitui solet.* Propterea à *CLODIO in Tract. de Balsamis & aliis* hoc oleum vocatur *Balsamus naturalis.* & quidem vires hujus videre possumus decantatas à *DEO DATO, in ejusdem Pantheo Hygiast. l. 2. pag.* 35. Hoc ☌ contra febrium rigores est probatissimum, internè ante paroxysmum dantur guttulæ 2. 3. vel 4. vel externè illinitur regio sterni vel stomachalis. *Si* mulieres sterilitate & menstruis albis laborant, aliisque affectibus uterinis, oleo hoc utuntur. Externè etiam commendatissimum est contra dolorem dentium, si cum bombace applicetur denti cavo vel latori; sic acidum mordens in dente tolliti penetrantius fit, si misceatur cum oleo camphoræ, vel addantur aliquot grana camphoræ quæ per se acidum omnis odontalgiæ compescit & demulcet.

Adulterari solet cum oleo cassiæ caryophyllatæ; quæ tamen facilè distingui possunt: Oleum enim caryophyllorum fundum petit; Cassiæ autem caryophyllatæ liquori supernatat.

Sunt qui hoc modo elegantet ☌ hoc parant:

℞. *Caryoph.* ℔ ij
secum vini cochl. jv.
♀ *i calcin.* cont. ℥ ij.

Mixta affusâ ▽ *destillatâ* stent in aliquali fermentatione, hinc per ▽ destillantur.

Ex hoc *oleo caryophyllorum*, quod etiam est ex primariis Ingredientibus *Balsami Apoplectici*, fit cum corpore pro Balsamis usitato *Balsamus*, qui inungitur regioni ventriculi & cordis in ventriculi affectibus, & syncope ex affecto ventriculo imminente

Fit etiam ex Caryophyllis & Antophyllis *syrupus*, usitatus in sterilitate, fluore albo, inflatione uteri, aliisque ejusdem affectibus. Sed non ubique prostat.

CARYOPHYLLATA.

Caryophyllata est vel *Montana* seu *Alpina flore purpureo, nutante purpureo, pleno prolifero, & luteo Matthioli*; vel *Sylvestris* seu *Vulgaris flore albo & luteo.* Ita dicitur, quod radix ejus tempore verno dissecta odorem suavem instar caryophyllorum aromaticorum spirare soleat. Aliis dicitur *Herba Benedicta*, item *Sanamunda*; Germanis Benedicten-Kraut & Benedicten-Wurzel.

Apud nos *præfertur vulgaris.* In usu est *Radix* collecta Mense Martio circa diem 23. antequam in flores abierit.

Usu aliquali diuretico in Decoctis & Infusis adhibetur: Et quidem, si infundatur vino, aromaticum illud acquirit saporem & odorem, & rectè inter aromata refertur; quod vinum potum corroborat imprimis caput, & restaurat ventriculum, nec non ejus tonum laxatum corrigit; ventriculo enim & primis viis, ob usum suum adstrictorium & stypticum radix hæc dicata est. Hinc etiam in oppilationibus & obstructionibus hepatis, lienis & mesenterii, valdopeè conducit. Præterea quoque cephalica habetur, & specialiter decoctum radicis affectibus catarrhosis chronicis mediante sudore mirabiliter medetur; & quod dicitur de ligno *sassafras* exotico, quod sit *Alexipharmacum Catarrhorum*, teste *BRUNNERO*; valet etiã de radice caryophyllatæ, cujus loco in catarrhis emendandis adhiberi potest; corrigit enim lymphæ p. n. acescentiam. Id quod ex usu potissimum, quem habet, œconomico patet: Radix namque, juxta *PARACELSUM*, cerevisiæ indita eam à corruptione & præmatura præservat acescentia: id quod pariter in succis arborum recenter collectis, v. g. betulino, cui etiam radix injecta ab alteratione & acescentia eum præservat, quod notabile est. Conf. *Acta Societ. Reg. Mens. April.* 1669. p. 773. Et quidem jam *PARACELSUS* specificè commendat radicem caryophyllatæ cum radice acori contra catarrhos. Ex eadem *Vina* fiunt *medicata* pro dictis affectibus, uti & confortando stomacho, & contra icterum: quale *vinum catarrhale* ex *radice caryophyllata* cum *radice Acori* habet *HARTMANNUS in Praxi Chymiatr. cap.* 21. §. 2. Hoc correxit *LINDANUS in Colleg. super hunc locum*, & nobis præscripsit talem haustum:

℞. *sassafr.* ℥ ij.
rad. caryophyll. ℥ j.
Herb. rorismarin. rec. ℥ ß.

Infundantur in magnum vas, & affundantur

Vini Gener. Mens. ij.

Coquantur leni igne in diplomate seu MB. vase vel amphorâ benè clausâ, horis 8. deinde removeatur ab igne, ut refrigescat.

Assumat æger haustum bonum unâ vel alterâ horâ ante pastum, vel horâ 7. matutinâ, 10. antimeridiana, 5. pomeridiana, & tempore decubitus: Et dicit *LINDANUS* de hoc, quod sit magnarum virium & comprobatum, quod credo; minimè enim jactator est.

Convenit etiam egregiè caryophyllatæ radix in colica, & casu ab alto pro sanguine coagulato resolvendo: vid. *THEOPHRASTUS pag.* 691.

CASTANEA.

Castaneæ Fructus usitatus est. Arbor apud nos est rara; in Italia autem integri montes pleni reperiuntur.

Castaneæ crudæ flatuosæ & stomacho nocivæ sunt; *coctæ* verò abjiciunt flatus, & adstringunt. Nonnulli commendant in raucedine ab ☌e contracta.

In usu apud nos est *Cortex*, non exterior, sed *pellicula* illa, *quæ immediatè cingit nucem.* In aliis locis Castaneæ in substantia solent usurpari. *Membrana* seu *pellicula* dicta est adstrictiva, & prodest contra quemcunque fluorem, sive sit sanguinis, sive aliorum succorum; uti & mulieres quædam Castaneas cum rasura eboris pulverisatas in fluore albo usurpant: sed credo vi eboris, non verò castanearum, effectum esse sperandum.

In Gallia præparant ex Castaneis *syrupum* pectoralem, quo in raucedine ab ☌e contracta, & asperitate

ritate faucium utuntur ; sed apud nos non est usitatus.

CAUCALIS.

Conspectui se vobis jam præbet *Caucalis Arvensis ecchinata flore minore*, ita dicta à figura seminis exsiccati. Ad cherefolium accedit, unde Germanis vocatur **Kletten-Körbel.** Datur propterea *Caucalis flore rubro semine hispido*, uti & *Caucalis Arvensis ecchinata flore magno*, *Lappula Canaria* quibusdam dicta ; nec non *Caucalis Arvensis latifolia*, item *Caucalis Nodosa* à nodis scirporum ita dicta.

In Officinis non sunt usitatæ, sed in hortis tantùm pro plantarum differentiis cognoscendis coluntur. Sufficit earum loco adhibere *Cherefolium sativum.*

CENTAURIUM MINUS.

Centaurium minus flore rubro seu *purpureo* in Officinis usitatum est, & propter multiplicem & eximium sui usum, in quo vix cedit absinthio, prostat: Germanis vocatur **tausend Gülden Kraut.** Datur aliàs & *flore albo* & *luteo* : quod posterius crescit in mensibus Alpinis Italiæ. Vocari solet aliàs *Fel Terræ*, ob saporem, quem habet, amarissimum ; item *Planta Febrifuga*, ex egregio & expertissimo usu fugandi febres intermittentes quascunque, sive sint simplices, sive compositæ, sive erraticæ, sive periodicæ, &c. Optimo jure sociatur Absinthio, utut sapore amarissimo & potentiâ detersivâ absinthium superare soleat.

Usu ejus *internus* idem est cum absinthio pro corrigendis vitiis bilis, cujus dyscrasiæ sapore suo amaricante optimè convenit, quapropter & *planta epatica* dicitur. Nam uti plantæ acidulæ *Anima* sunt *stomachi*, ita amaræ sunt *anima hepatis.* Certè quod est in microcosmo bilis, id est in macrocosmo hæc planta. Ratione enim amaritiei suæ potenter abstergit & resolvit quasvis sordes inprimis viis stagnantes, vi stimulativâ intestinorum subinde alvum laxare observatum fuit. Præterea optimè succurrit affectibus ex acido & viscido natis, corrigendo causam occasionalem, atque impedimentis bilis elaborationi objectis; bilemquè minus oleosam ac aquosam magisque dulcem acuit, & restituit ejus inertiam : hinc, ut dixi, in febribus intermittentibus (ubi vitium in primis viis hæret) & consequenter in alijs etiam morbis chronicis & cachecticis, indeque dependentibus mensium defectibus, est egregia ; sicut etiam tempore verno adhibitum in nodulo unà cum absinthio cachexiam corrigit. Certè vix ulla est *Essentia Cachectica* vel *Elixyr febrile*, cui hæc non admisceatur : sic in intermittentibus febribus nullum datur vegetabile melius ; hinc in tertianis intermittentibus sæpè Decoctum ejus ex summitatibus ad ℥j instar omnium est. Unde *RULANDUS in Curat. Empiricis*, *Anno* 1628. *Basileæ editis*, testatur, se omnes febres tertianas, etiam chronicas, præmisso vomitu, hujus herbæ, ejusdemque florum decocto, curasse : e. g.

℞. *Flor. centaur. minor.* M. jß vel M. ij.
rad. asari ℥j.

Decoquantur in s. q. ▽ *a simplicis.*

Decocti calentis quotidiè in lecto benè tectus æger exhausit ℥iij. v. vel vj. & diu multumque sudavit, nec non continuatô hoc benè convaluit, præmisso Vomitorio ante paroxysmum,

Sæpè usus est idem *RULANDUS* solo centaurio minori cum asaro, si fuit chronica; sine asaro ; si fuerit tantùm intermittens. Certè in febribus intermittentibus absinthium, fumaria, carduus benedictus & centaurium minus, sunt optima specifica. Si fuit Tertiana, sive spuria sive notha, *RULANDUS* conjunxit cum centrauriominori Carduum benedictum & in vino decoxit; in quotidianis cardui benedicti manipulos duos decoxit in vino. Quæ Decocta vulgaris, sed tamen egregiisunt usus. Alius enim senem sexa genarium quotidianâ, cum anorexiâ & ictero afflictum, curavit hoc Decocto:

℞. *Herb. orig. florescent.*
centaur. minor.
card. bened. à M. ß.
Croci ℈j.
baccar. alkek. ℥j.

In ▽ *simpl.* ℔j. coquantur ad consumptionem ℔ß. *POPPIUS de Peste* tanti facit centaurium minus, ut appellet *sarsamparillam Germanorum.* Ad hæmorrhoides suppressas aperiendas, partim interno usu quocunque, partim externa affrictione, conducit. In specie præter dictas vires cum absinthio communes, menstruorum supressioni & morsui canis rabidi mederi solet, in quo ultimo casu mirè à veteribus laudatur. Confer. *PAULI in quadrip. Botanico, ubi de Centaur. minori.* Valet etiam in affectibus apoplecticis, epilepticis, uterinis, similibusque nervorum frigidis; nec non contra morsum venenatorum animalium : vid. *JULIUS PALMARIS de Rab. Contagiosa.*

Externè Clysteribus fortioribus revellentibus in apoplexia, paralysi, & reliquis affectibus capitis, ubi stimulo acriori opus, additur, ob ejus acrimoniam, quâ stimulat intestina ad excretionem. Egregium est ulcerarium ; unde in abscessibus cacoëthesis, & ulceribus putridis mundificandis laudatur, si hujus decocto eluantur, aut Injectionibus Chirurgorum horumque Linimentis addatur ; sic enim à malignitate egregiè mundificantur, & ad suppurationem perducuntur. Si eluantur fistulæ hoc decocto, disponuntur ad maturationem, & sic mundificando & detergendo sanantur. Decoctum in oleo vel aqua simplici præsentaneum est remedium, appositum externis partibus contusis & sanguine suffusis ; discutit enim sanguinem extravasatum & coagulatum, simulquè dispellit.

Quoad *Præparata*, in usu medico, præter ▽ *m* & *Pulverem* ejus, est *Extractum* seu *Succus inspissatus, Essentia liquida*, & ⊖ *fixum.*

Pulvis summitatum florescentium à ℈j & ʒß ad ʒj, præmissis Universalibus primas vias abstergentibus, in affectibus biliosis, & mensibus suppressis est egregius, & in febribus tertianis quibusdam pro secreto habetur. *PALMARIUS de Morbis Contag. c. 18. p. 460.* dicit, quod si fiat pulvis ex summitatibus centaurii minoris, dum adhuc turgent semine, & ejus ʒj in Vino vel aqua cardui benedicti hauriatur, sit pestis imminentis, & jam contractæ per sudorem, singulare propugnaculum.

Cæterùm, quibus ingrati sunt hujusmodi Pulveres & Potiones, quoniam non parum amaricant, iis potest præscribi *Extractum* seu *succus inspissatus* hujus vel aliarum plantarum febrifugarum, vel solum, vel cum ⊖e cardui benedicti aut alius plantæ aperientis, sub forma pilularum ante paroxysmum febrilem usurpandum. In febribus ergò

℞. *Extr. Gent. rubræ*
zedoar.
centaur. minor. à gr. vj l. viij.

M. f. Pilulæ, dandæ bihorio ante paroxysmum, quæ sufficienter rigorem tollent.

Vel

℞. *Extr. Absinth.*
centaur. minor.
gentianæ.
theriacal. à gr. v.
℥ *destillat. caryophyll.* gutt. iij.
M. f. Pilulæ, quæ assumantur horâ unâ vel alterâ ante paroxysmum.

Item:

℞. *Extr. Absinth.*
card. bened.
centaur. min. à ℈j.
m. f. pilulæ no. 40.

Dosis 15. ante paroxysmum loco pulverum & decoctorum satis in gratorum.

Vel

℞. *dictor. Extractor.* qu. v.
adde
laud. opiat. gr. j.
m. f. pilulæ.

Essentia in affectibus biliosis, febribus tertianis & aliis intermittentibus, ubi vitium in primis viis hæret, & consequenter in aliis etiam morbis chronicis, ac mensibus promovendis, egregia est.

Copiosum suggerit ☉ fixum, quod, præter usum febrilem, etiam in ciendis mensibus primatum ducit.

CEPA, CEPE.

Cepa, die Zwiebel/ est bulbus seu radix omnibus cognita, cujus ex odore, sapore, acrimonia & proprietatibus colligi potest, quod constet ☉e volatili acri, admodum subtili, seu, ut vocant, Mercuriali; adeò ut levi coctura vis omnis evanescat. Participant aliquantulum de ♃e, id quod ex fœtore colligere licet.

Internè rarò usurpantur, quia capiti & oculis sunt nocivæ. Sunt insigniter diureticæ, & quandoque usum insigniter sudoriferum habent in febribus malignis. *PETRUS MONTANUS* pro sudore movendo in peste sumpsit cepam unam, in medio demorsam & excavatam, atque cavitati ejus indidit Theriacam optimam, & superimposito operculo, in linteo madefacto assavit ita sub cineribus, & succum postmodum expressum à cochleari uno ad alterum propinavit in peste & febribus malignis. In aceto item maceratæ menstrua acerrimè provocant.

Externè adhibentur ad ☾m suppressam revocandam: vid. *RIVERIUS in Observat. 3. à Marvino Communicata pag.* 290. Applicatur placenta ex cepis regioni renum. *Placentæ descriptio* habetur *Observat. 2. antecedente proximè citato loco*; vel solum in forma Cataplasmatis, si *cepæ sub cineribus calidis coctæ* addatur ℥ß *pinguedinis Anserinæ*, & illinatur regioni umbilicali & pubis, si causa sit in vesica; sin in renibus, Cataplasma ex cepis cum tali pinguedine applicat ûrenibus, & sic promptè ☾m ciet. Fit etiam non nunquam, ut ex nimio coitu ☾ supprimatur, ubi res periculi plena, & metuenda prostatarum inflammatio & exulceratio, in tali casu hoc Cataplasma imponitur peritonæo, spatio inter anum & scrotum, secundum *HOLLERII* experientiam. *in Observat. 17. Centur. 1.* Alii addunt *cepis Allium*, & coquunt cum *adipe Anserino* pro tali fomento, e. g.

℞. *Cepar.* no. vj.
capit allii no. ij.

Hæc contusa subigantur cum *adipe Anserino* ad consistentiam Cataplasmatis: cui addi potest ℥ *baccarum juniperi*; vel aliud appropriatum.

Loco Adipis ℥ *scorpiouum* potest substitui, quia simul est diureticum pro varietate circumstantiarũ.

Apostemata item maturat, tàm maligna quàm benigna, in quibus scilicet sanguis ▽ mistus reperitur, uti habetur in inflammatione tonsillarum; iisquè difficilioris suppurationis egregiè conducit succus cepæ, additus Cataplasmatis emollientibus & suppurantibus; vel si cepæ sub cineribus coctæ addantur reliquis suppurantibus, adjuvant maturationem, quando non possunt discuti aliàs. Namadest (1) humor crudus, (2) permistum & nimium Acidum in massa sanguinea: Et hæc duo impediunt suppurationem. Quando ergò additur Cepa cocta, ☉ ejus volatile sese ingerit & currigit Acidum, penetrativâ sua vi incidit humorem crassum, & promovet suppurationẽ, impedimenta removendo. In Tumoribus ergò difficulter suppurabilib9 pro temperando Acido & humore crasso incidendo, tale potest adhiberi remedium:

℞. *Cepar. sub ciner. assatar.* ℥ij.
fol. erysimi.
cherefol.
nasturt. hortens.
sambuci à M. jß.
far. fabar.
lupinor.
Albi Græci à ℥j.
nidi hirund. no: j.

F. Decoctio in *sero lactis* ad consistentiam Cataplasmatis.

Item in Abscessibus malignis applicatur in specie bubonibus pestilentialibus, pro materia venenosa extrahenda, ne possit regredi in corpus; Vel

℞. *Theriaca*,
misceatur cum *succo cepærum.*

Vel

℞. *Cepa* cava,
cui immittatur
Theriaca,
& applicetur.

De virtute hujus cepæ vid. *FORESTUS l. 6. Obs. in scholio*, ubi refert de Chirurgo, quod in peste Delphensi bubonib9 præcipuè applicavit cepas coctas, & contritas cum sinapi albo recenter molito seucõtrito. Nam si farina sinapi diu steterit, avolat ☉ volatile, cujus ratione prodest: Quod si defuerit sinapi album, ejus loco substituit Theriacam, quam cum cepis contudit, miscuit, & subinde intra tres dies pestilentia curata, abscessus maturatus & ruptus fuit. Item in morsu canis rabidi *PARACELSUS* easdem commendat, si scilicèt morsui aut cepæ cum theriaca & melle commisceantur; aut solæ sub cineribus coquantur, & parti cruentatæ apponantur. Sic & in ambustionibus statim cepæ crudæ recipi, & cum ☉e communi, vel meliùs cum sapone Veneto, vel cum melle, contusæ loco ambusto non sine commodo applicari possunt; Vel succus recenter expressus applicatur recenti ambustioni; qui magis fit appropriatus, si misceatur cum succo cancrorum fluviatilium, egregio in Ambustione.

CERASA.

Fructus hic cognitus est satis, cujus *duo genera* maximè usitata: *Acida* & *dulcia.*

Quod *Acida* attinet, horum acor blandus perquàm stomacho conducit ad conciliandũ appetitũ nõ nihil adstringunt, æstum ac sitim in febribus æstuosis & malignis mitigant, adeoque febrientium & æstuantium solamina sunt: nimirum sanguinis æstũ ex ebullitione intensiori blandè refrænant, unde

epar

epar refrigerare aliàs dicuntur. Hinc usitatissimè in febrientium paroxysmis ad impediendam sitim, æstum faucium compescendum, & restaurandas vires, in aceto condita propinantur, additis aromatib9 v. g. caryophyllis, cinnamomo, &c. ut in ore retineantur aut masticentur.

Cerasa laxativa parantur inde hunc in modum:

℞. *Cerasa acida condita*:

Perforata, irrorentur *vino infusionis croci metallorũ*, exsiccentur, & crebrius irrorentur: quæ masticata postmodum vomitum ciebunt.

Succus & Syrupus cum addito saccharo, solet ingredi *julebus in febribus ardentibus* pro compescendo ardore, & siti sedundæ. e. g.

℞. ▽ *fontan.* ℔j.
succ. cerasor. nigr. ℥iij.
Syr. rubi idæi q. l. pro grato Julebo;

cui pro majori gratia parum succi corticum citri oleosi inspergatur. Vel

℞. *Dec. ras. C. C.* ℔j ß.
succ. cerasor. nigror. ℥iij.
syr. rubi idæi
papav. albi à ℥j.
M. f. Julebus.

Nuclei eorum masticati sunt quasi terebinthinati, hinc ad purificandos renes & in nephritide admodum utiles sunt, & vim egregiam diureticam habere dicuntur; inde pro nephritico cum nucleis simul, pro usu cephalico sine nucleis, confundantur cerasa.

Oleum ex nucleis hisce expressum rarum quidem est; sed cõtra affectus nephriticos cõmendatissimũ.

Principio veris quidam recipiunt corticem interiorem Cerasi, destillant forti igne per descensũ; & sic prodit liquor, qui destill. dicitur olere instar moschi & Zibethi, pro illitione & odore conciliando.

Quod verò jam *Cerasa dulcia* attinet, temperata, & pro affectibus cephalicis in usu sunt.

Hæc destill. ▽ *m egregiam*, & priùs fermentata *spiritum ardentem*, suave aroma spirantem, indeq; analepticum, cephalicum, apoplecticum, &c. dare solent. Usus hujus ~ expertissimus est in aphonia & loquela amissa; vid. *KESLERUS in* 500. *Chymischen Processam p.* 37. *Editionis novissimæ*; Quando scilicet cum paucis guttis olei caryophyllorum destillatilavendulæ vel anisi, acuatus sit, & e ô lingua illinatur; vel etiam si addatur ~ theriacalis camphoratus, quò penetrãtissimus erit cò melior. Item in affectibus epilepticis, apoplecticis, vertigine &c. valdè commendatur, & præcipue in paralysi; unde & inter remedia cephalica meritò refertur tanquam specificum & appropriatũ, imprimis si castoreum addatur.

Quidam etiam usurpant ▽ *m & spiritum Cerasorum lavendulatum* cum nempe flores lavendulæ in quibusvis capitis affectibus aliisque nervosi generis subitaneis morbis, ègregii sint.

Aqua sit pro vehiculo hujus spiritus.

DE MEDICAMENTIS SPECIFICIS.

in genere adhuc notandum, quod falsum omninò sit quod quædã huic vel illi parti in specie, ut centaurium minus epati, juniperus renibus, &c. inservire dicantur, idque ob quãdam sympathiam occultam, quæ nulla est. Quod autẽ remedia quædã in hac vel illa parte potentiam suam magis exerant, ex longè alio est principio. Equidem verum est, omnia acida stomacho pergrata esse, unde *stomachica* dicuntur; sicut omnia Amara bili balsamicæ conducibilia, ob id *Hepatica*; atque omnia oleosa aromatica renib9 dicata *Nephritica* dicuntur; omnia item aromata ob spirituositatem suam *Cordialia* rectè pronunciantur. Sed quare hoc? remedia scilicet propinata, & chylo communicata, mediante circulatione in universum corpus diffunduntur, & ita ad partes delata mechanicâ suâ conformatione certis quibusdam partib9 se insinuant ut effectum suum exsequantur; e. g. omnia Amara, quatenus bili inserviunt, & proventum ejus promovent, poris hepatis se se insinuant. Porrò cordialia ob spirituositatem ~ animales restaurant, & cordis motui, pro sanguinis æquali per totum corpus distributione, inserviunt, atque adeò omnia Aromata, dum in ~ resolvuntur, spiritibus & systemati nervoso sunt satis amica.

CEREFOLIUM.

Cerefolium seu *Charefolium*, Kerbel, est *Charephylon Græcorum*. & (1) vel *sativum* vel *sylvestre* (2) *Italicum* seu *Romanum*, aut *Hispanicum* seu *Cicutaria Odorata*.

In Officinis *Folia* usitata sunt, & *Semen*.

Usus est quodammodo *Culinaris* & *Officinalis*. Quoad *usum culinarem*, chærefolium sapore grato præditum est, blandumqué & temperatum quasi aromaticum; hinc propter saporem aromaticum in jusculis carnium & aliis recens in usu est, in quibus hujus folia minutim incisa conjiciuntur; idque ideò, quia stomachum consortat, & ad assumendos cibos aptiorem reddit. Comedi etiam possunt cum pane butyro oblito.

Usus Medicus est stomachicus, ac in flatibus abdominis & hypochondriorum egregius. Vis ejus dependet à substantia aromatica suavi, in particulis oleosis ⊖ sis volatilibus fundata, attenuativâ viscidi, & corruptiva Acidi viscidi. Affectibus igitur capitis senum per consensum stomachi, in specie vertigini, præsentaneũ, si quid aliud, est remedium. Hinc qui ex vertigine apoplexiam metuunt, uti senes, eô tutò uti poterunt. In sanguine pariter congrumato resolvendo, & discussione ejus promovenda conducit; hincque in casu ab alto Decoctum ejus in ▽ vel cerevisia propinandum. In vulnerationibus & ex ulcerationibus viscerum internorum vi sanativâ & toni restaurativâ pollet, es heilet alles böse auß dem Leibe; item vis diuretica, quia est herba vulneraria, in eo prædicatur: hinc quî patiuntur exulcerationes renum & vesicæ, & quib9 adest nephritis notha, scorbutica, istud adhibeãt. In tussi, si pulmones affecti, ne horum noxa recidivet, convenit; unde decoctis pectoralibus in affectibus phthisin minitantibus, item in empyemate, optimo cum successu additur, imprimis hederæ terrestri sociatum. Mulieres quoque, quibus ex vitio lactis mammarum abscessus oriuntur, adhibere solent: v. *FORESTUS in l. de puerperis*, ubi scribit: *se sæpius usurpasse in iis mulieribus, quibus lac in mammis fuit coagulatum*. Dicunt etiam nonnulli, quod si ægrotus quidam desperatus assumptum succum chærefolii retineat, signum sit, illum certò reconvaliturũ; sin minus, significet ægrum certe moriturum.

Externè in colica & ⊡ suppressa comendat *AUTOR*. Puerperæ, si à partu ex subito frigoris succursu, aliâve ratione simili, ⊡m emittere nequeãt, Cataplasma ex chærefolio cum parietaria, acin butyro insulio frixis, optimo cum successu imponitur.

Essentia ex Chærefolio in Officinis paratur, vel *simplex* cum spiritu proprio aut spir. vini, vel *composita* cum ocymo & spiritu proprio, in vertigine per consensum hypochondriorum & stomachi, casu ab alto ad sanguinem congrumatum resolvendum, & discussionem ejus promovendam.

Chærefolio congener planta est

CEREFOLIUM ACICULATUM.

Chærefolium Aciculatum, seu *Scandix*, *Herba acuta*, *acicula*, *PLINIO Pecten Veneris* dictum, *Chærefolii minoris species* est, saporis & odoris ratione

tione; hinc ad eosdem usus usurpatur. Quibusdam vocatur Nadel Kerffel.

Vis tamē Aromatica volatilis non tanta est, quanta in genuino. In Officinis verò nullus est usus.

CERINTHE.

Cerinthe est *Major*, & *Minor*, utraque *flore luteo* & *flore purpureo*, *Minor* etiam datur *flore albo*: Germani vocant Cerinth-Kraut, item Flecken Kraut, à foliis maculis hinc inde conspersis. Dicitur aliàs *Cynoglossum Montanum*. Revera *ad symphyta pertinet*; folia, enim ac floribus cū symphyto conspirat.

Usus ejus adhuc dubius. Nam cùm inter symphyta referatur, ad Vulneraria referēda esse videretur: sunt tamen, qui eam contra variolas à signatura, qua folia ejus maculata variolas suppuratus repræsentare dicuntur, commendant. Suspicor autē, hanc inter Vulneraria refrigerātia cōmodè referri posse.

CHAMÆDRYS.

Chamædrys ita dicta Græcis est à χαμαὶ & δρῦς: quasi *humilis quercus*, quia folia ejus sunt ferè quercina; unde communiter vocatur *Quercula*, Latinis *Trissago*, Germanis Gamanderlein. Et utut ejus variæ sint species, *Vulgaris* tamen, sumitates nempe ejus, adeoquè tota plāta, perquàm *Usitata* est; quoniam difficulter ab invicem semoventur, & præscribitur ferè unà cum Chamæpityde; quæ tamen præ ista excellit, præprimis in affectibus nervinis, quib9 suâ vi anodynâ succurrit, unde in affectibus paralyticis adhibetur.

Commendatur à multis etiam hæc Chamædrys contra arthritidem & affectus articulares, speciatim ad podagram, chiragrā & dolorē ischiadicum; hinc in nodulis & decoctis sudoriferis contra podagram semper adhibetur. Et propterea sunt, qui dicunt, quod cum hac podagra sit curata: sed reverà ex hac parum solatii promittere sibi possunt podagrici. In Arthritide autem vaga scorbutica præscribi potest, cum sciam, quod in scorbuto frequens ejus usus sit; sicut & Veteres Medici ferè in omnibus chronicis, speciatim epatis & lienis, chamædryn semper usurparunt, quib9 arbitror conferre speciatim, quatenus ☉m moveat. Quartanas & tertianas febres curat, & propter hanc vim, quā exserit decocta tantùm, obtinuit à quibusdam vocari Febrifuga. Sapor ejus est aliqualis amaricans instar Febrifugorū omniū; constat enim salo volatili acri aliquantisper temperato. Unde non mirū, quod observavit *RIVERIUS Cēt.* 4. *Observat.* 84. *p.* 56. de rustico, qui quamplurimas Quartanas curavit pulvere chamædryos exsiccatæ, propinatæ ad aliquot ♂ in jusculo, præmissis tamen Purgantibus: quod etiā dicunt deusu in tertianis curandis. ☉m & sudorem ciet beneficio ☉is acris, adeoque non mirū, si in his febribus conducat. Est spleneticum, dicit *AUTOR* noster; & hoc confirmat *STOECKERUS in Praxi*, ubi refert, quod Chamædrys in potu contra icterum quemcunque, nigrum imprimis & dolorem splenis, prosit.

Præterea *radix* ejus & inter diuretica refertur.

CHAMÆPITYS

Chamæpitis apud nos reperitur vel *Vulgaris Major flore luteo*, Vel *Austriaca flore cœruleo*. Dicitur ita quasi *humilis picea seu pinus*; unde & Germanis Erd-Pinet/ Latinis *Ajuga*; itē *Iva Arthetica* communiter vocatur, quod in affectibus Artheticis commendetur. Quando præscribitur à Practicis, solet poni solo nomine *Iva*.

Tota planta sapore aliquali amaricante prædita *in usu* est, cùm folia vix sine floribus, & flores vix sine foliis haberi queant.

Inter plantas nervinas Anodynas refertur, ac proximè ad naturam herbæ paralyseos seu primulæ veris vi suâ anodynâ accedit; unde primarius usus hujus est in affectibus artuum & articulorum, speciatim ad podagram & chiragram; cum chamædry, & vix una sine altera, in usu præscripta reperietur, hinc in D. Hydromelite, Nodulis & decoctis sudoriferis ad podagram & ischiadicum dolorem, semper adhibentur; sicut & in Arthritide scorbutica frequens earum usus est. Sed reverà ex his parum solatii promittere Podagrici sibi possunt. In paralysi, tām vera, quàm paresi, quæ fit ex colica, & in iis locis vulgatis est, ubi abundat vinum experta est: imò sunt, qui ulteriùs adscendunt, & dicunt, quod cum hydromelite seu oxymelite scillitico conducat ad affectus cerebri frigidos, qui potiùs ex impedito spirituum & lymphæ motu in cerebro oriuntur. Sunt etiam, qui in vino decoctum & usurpatam in ictero flavo, seu morbo regio, ac Cachexia laudant. Veteres Medici ferè in omnibus affectibus chronicis, speciatim epatis & lienis, usurparunt; quibus prodesse arbitror, quatenus ☉ in moveat; item *POTERIUS in Pharmacop. Spagyr. de Iva Arthetica*, in potu aliquandiu propinata, in mictu cruento multum juvasse dicit.

Quoad *Præparata*, in usu sunt ▽ *de Chamæpityde* destill. & *Pilulæ compositæ*, quæ dicuntur propter basin *Pilulæ de Iva arthetica*, notæ ac decantatæ in morbis articularibus & Arthritide curandis.

CHAMÆPITYS AUSTRIACA.

Chamæpitys Austriaca flore cœruleo planta est media. Alii enim eam ad Chamædryn referunt, vocantque *Chamædryn foliis aciniatis*: alii ad Chamæpityn, vocantque *Chamæpityn alteram Dodonæi*: Alii denique ad *Botrym*, vocantque *Botrym Chamædryoiden*, seu *de natura Chamædryoides*: Aliis *Iva Moschata Tabernamontani* audit, Germanis Iven kraut. Propriè tamen ad Chamædryn, quam crescendi modo æmulatur, pertinet, nisi quod folia tantùm ejus magis sint laciniata.

Usu Medico comcidit cum Chamædry Vulgari, utut vi incisivâ propiùs ad Botrym accedat, quam & odore & sapore refert.

CHAMOMILLA.

Chamomilla seu *Anthemis Græcorum*, item *Chamæmelon*, quod malum odorem repræsentet, est vel *foliis albis in floribus*, *Leucanthemis* seu *Leucanthemum* dictum; vel *foliis luteis Chrysanthemum* dictum; vel *purpureis*, *Eranthemum* dictum. *Chamomilla* aliàs *duplex* est: vel *nostras Vulgaris fœtida*, vel *Odorata*, quæ etiam dicitur *Romana*, & *nobilis*. *Romana* hæc est vel *flore simplici* vel *pleno*, & in hortis colitur, odoris est suavis, & saporis penetrantioris.

Vulgaris Chamomilla Officinalis est, quam tamen Romana in omnibus virtutibus superat, tàm vi aromaticâ, quàm inde dependente carminativâ seu flatuum discussivâ, anodynâ, nephriticâ, uterina, &c. Et quæcumq; de Chamomilla Vulgari deprædicantur, omnia de hac nobili Chamomilla sunt intelligēda, utpote quam superat, quia ejus folia magis sunt pinguia, odorq; magis penetrans. Utraq; autem tum odore, tùm sapore ejus penetrante, & oleositate sua, quam copiosam fundit, testatur esse Aroma. Vis autem huj9 potissimùm consistit in ☉e volatili oleoso; hinc folia & flores, in specie Romanæ, in affectib9 abdominis dolorosis vi carminativa intestinis egregiè conducit; unde, quomodocunq; etiam paretur, prosunt in Colica flatulenta, Acidum austerum ventriculi & intestinorum, & frigus, nervis hostilia, corrigendo, acre quodcunque temperando, & flatus potenter discutiendo. Præterea vim habet anodynam singularem & dolorum blandè sedativam; hinc tensiones partiū remittit faciunt, adeoq; emollinnt, partib9 nerveis singulariter cōveniunt, quas demulcēt, irritationē sensilem leniunt, hinc in abdominis torminibus convulsivis, sive per se sive per consensum sint, quales sunt Colicæ convulsivæ, nephriticæ, &c.

spas-

ſpasmos horum & impetum ſpirituum blandè compeſcendo, & ſic in curanda Colica quacunque vix ſimile habetur remediũ. Confer. *SIMON PAULI Quadripart. Botanic. pag.* 255. Certè in quibusvis ventriculi & inteſtinorum malis ſine pari eſt, modò decoctum ejus cum aqua communi ſolitariè, vel additis corticibus citri & aurantiorũ propinetur. Decoctum quoque florum chamomillæ in cerevisia dolores poſt partum egregiè & miraculi instar mulcet, quicquid etiam alii leviſtico & matricariadicant. Accidit enim, ut omnibus rectè ſeſe habentibus nihilominus poſt partum ſequantur dolores, quando mulierculæ frigido ♎i ſeſe exponunt, unde uterus inflatur, ut videantur adhuc ſemel parituræ, & hîc nullũ melius datur remedium, quàm chamomilla Vulgaris & Romana, decocta in vino, & mirabilia in hoc caſu præſtari poſſe cum hac, dicit *ROSENCREUZERUS in Aſtrolog. Inferiorum. Foreſtus l.* 28. *Obſ.* 75. & 81. decocto hoc, tanquam Arcano, ſemper feliciſſimè uſus eſt in doloribꝰ poſt partum. Huic decocto non incommodè additur Artemiſia. Menſes & ☾m ciere dicit *AUTOR*, quod verum eſt. Ruſticæ mulieres idem quoque Decoctum in paſſione hyſterica colicæ ſpecie, adhibent; ſicut ipſe mulierem, colica convulſiva per 8. ℞ pertinaciſſimè laborantem, opiatis & appropriatis fruſtratis, ſolo hujus in cerevisia decocti uſu repetito, curatã obſervavi. Prodeſt etiam in cardialgia, in qua feliciſſimè ſæpè uſꝰ eſt *FORESTUS* qui mercatorem aliquando clamoſo dolore ventriculi laborantem curavit hoc ſolo Decocto ſemel exhibito, ſequentibus ructibus, & doloris evaneſcentiâ. Denique uſu interno conducunt in febribus flores chamomillæ: & ſunt qui dicunt, quod chamomilla vulgaris ſit catholicum febrifugum, & contra febres intermittentes commodè uſurpari poſſit.

Poſt uſum internum ſequitur *externꝰ*. Flores externè vim habent penetrandi reſolvendi, diſcutiendi, emolliendi & dolorem ſiſtendi, ratione ☿is volatilis oleoſi, ad aromatum naturam accedentis; hinc nullus ſotus ſeu cataplaſma Anodynum, aut diſcutiens, aut emolliens, aut maturans ſit, quod non ingrediatur chamomilla. In clyſteribus carminativis & anticolicis; in pediluviis cum floribꝰ nymphææ cum Cephalicis ad vigilias & dolores capitis compeſcendos; in quibꝰdam pediluviis ad colicas quascunque curandas egregiè conducunt: in concuſionibus & ſanguine congrumato, tumoribus flatulentis, tumoribus partium genitalium poſt partum, &c. ſacculi exinde parati & in vino cocti, genitalibus felici cum ſucceſſu calidè applicantur; item abdomini, in doloribꝰ uteri poſt partum, & inde retentis lochiis: quo in caſu matricaria addi poteſt, quæ vires chamomillæ uterinas ferè æquat. *FORESTUS in Obſ.* ad cardialgiam ſacculum expertiſſimum, aque B. D. *MICHAELIS* aliisque feliciter uſurpatum habet, cujus hæc eſt compoſitio:

℞. *Rad. Althæa* ℥ß.
flor. roſar. rubr.
chamom.
ſumm. Abſinth. à M. j.

Indantur ſacculo, qui coquatur in ▽ *communi* vel ▽ *chamomillæ*, fiat Fotus; cujus *baſis* eſt *chamomilla & abſinthium.*

SENNERTUS in Praxi l. 3. *p.* 177. alium ſacculum magis compoſitum habet, quem etiam *AMATUS LUSITANUS in Cent.* 5. *Curat.* 39. & *aliis locis* inſigniter commendat: quo ipſo *jam allegatus FORESTUS* inſtar incantamenti Cardialgiam curavit. In clyſteribus ſeu injectionibus uterinis, in inflatione uteri, quando ſcilicèt poſt partum flatus in utero retinentur, isquè extenditur, ut ſpeciem præ ſe ferat, mulierem gravidam eſſe, ſuffitus ex nuce moſchata, & clyſter ex floribꝰ chamomillæ & foliis matricariæ in uterum injectus, eſt egregii uſus.

Quoad *Preparata*, proſtat *ex chamomilla utraq;* ▽, tàm *ſimplex*, quàm *cum vino deſtillata*, quæ pro vehiculo egregiè inſervit medicamentis anticolicis, indoloribus poſt partum, aliisq; jam dictis affectibꝰ. *AMATUS LUSITANUS* ▽m hanc ex floribꝰ deſtillatam in cardialgia valdè commendat, ad ℥ij aſſumptam. *FONSECA* ▽ m ex ſucco florum deſtillatam & ad ℥vj mane aſſumptam, in intermittentibꝰ febribus, in ſpecie tertianis, laudat; quod confirmat propriâ experientiâ *ZACUT. LUSITAN. l.* 3. *Praxeos Admir. Obſ.* 26.

Eſſentia quoque *utriusque Chamomillæ* in uſu eſt in doloribus poſt partum & cardialgia flatulenta. Paratur vel *ſimplex* per *ſpiritum proprium*, quo fit gratior, & potioris uſus quàm cum ſpiritu vini, vel *compoſita*, additâ *Zedoariâ*.

Oleum fundit cœruleum, in quo vis omnis quaſi eſt concentrata, quod internè ad aliquot guttas mirum quantũ convenit in affectibus ſtomachi, quacunq; colica, & doloribꝰ poſt partum, vel ſolum vel permixtum cum ſaccharo in formam cleoſacchari chamæmelini ſatis grati. *Vulgò deſtillatur* cum *terebinthina* per veſicam, & acquiritur ☌ cœruleum ſeu ſapphireum: vid. *HARTMANNUS in Praxi Chymiat.* & *Sennertus in Inſtitut. ubi agit de oleis deſtillatis. Alii* ☌ hoc deſtillant *cum raſura ligni pini* aut *abietini*; *alii* cum *raſura radicis ligni pini* loco terebinthinæ: ſed malè, quia chamomilla per ſe ex veſica deſtillata dat ☌ cœruleum. Quidam dicunt, ex Venere in veſica hoc fieri: ſed hoc non verum eſt, quia ſi deſtillatur per cucurbitam vitream, habetur ☌ cœruleum elegantiſſimum. Externè ☌ hoc, tàm deſtill. quàm per infuſionem paratum, in colica & ſuffocatione uterina umbilico & abdomini illitum, mirificè prodeſt. Nullus litus eſt his ſcopis accommodatus, quem non ☌ hoc, ceu primarium ingrediens, conſtituat. Quod cum ligni ſeu radicis pini raſura deſtillatur, egregium eſt Vulnerarium, & à nonnullis pro ſecreto habetur.

CHELODONIUM MAJUS.

Chelidonium Majus malè diſpeſcitur in majus & minus, cùm *Chelidoniũ minus* reverà ſit *ſpecies ranunculi.* Dicitur etiam *Hirundinaria*, Schwalbenwurtz/groß Schöllkraut/ex traditione, quia hirundines hoc ipſo pullis ſuis viſm deperditum reſtituere vulgò creduntur: Goldwurtz etiam vocatur; vel ob egregios uſus, quos habet ejus radix & tota planta; vel à colore aureo, quem habent & ſuccus & flores; ſucco nimirum inſigniter flavo, ſapore què acri amaricantiſſimo gaudet, quia ☿e volatili admodum acri conſtat.

In Uſu Medico eſt Planta & radix; quæ ratione ☿is volatilis acris admodum penetrant, & diaphoreſin atque ſudorem eliciunt; inſignem vim obtinent abſtergendi quascunq; mucilagines & ſordes in primis viis, & abſterſas ad ejaculationem ſtimulandi. Præterea internè ſpecificè laudant in ictero flavo non ſymptomatico, in eo cum primis, in quo feces alvi apparent griſeæ: & certè remedium expertiſſimum eſt ſecundùm Foreſtum & Joëlem in ictero tàm flavo quàm nigro, addito tunc temporis medicamento Martiali; ſive planta ſive radix, præmiſſo Vomitorio, uſurpetur: ſuccus ſcilicet hujus plantæ recens expreſſus, aut vino infuſus, aut ipſa planta cum radice in vino decocta. Succum expreſſum potavit nuper ancilla noſtra, & perſanata eſt; ſicut & alii ancillæ, alvo adſtrictâ laboranti, præmiſſo Vomitorio, Infuſum hujꝰ plantæ in cerevisia ſecundaria fauſto cum ſucceſſu exhibui. Sed cùm ſit acerrimi

timi saporis, simul & nauseosum, superbibenda est cerevisia: sicut & sunt, qui radices succulentas incisas infundunt vino, & propinant in ictero flavo, certo experimento. Est quidem amaricans, sed potentissimè operatur in dicto affectu, bis in die potum: potest edulcorari cum passulis minoribus, qui non vulgaris sunt usus in ictero. Certè mirabili effectu in ictero operatur insensibiliter, modò per ⊡m, modò per sudorem, adeoque meritò icteri specificum habetur. Hinc Veteres non tantùm ad omnia epatis mala, ejusq; atoniam corrigendam commendarunt: nempe bili corrigendæ & ejusdem per hepar transcolationi promovendæ singulariter conferre videtur hoc Chelidonium majus. Hinc *FREITAGIUS in Aur. Medicor.* Chelidonium majus, ejus nempe succum, syrupis mixtum, vel inspissatum, extollit ad affectus epatis frigidiores, & quascunq; cachexias, non solùm flavas, sed etiam albas; in genere ad omnes morbos chronicos, cum menstruorũ vitiis conjunctos, quià Veteribus ex imbecillitate hepatis oriri credebantur. Dicunt nonnulli, quod radix fuerit *specificum* remedium *Helmontii* contra hydropem ascites. Pro sudorifero quoque egregio, cum aceto decoctum, in febribus malignis & pestilentialibus propinatum habetur; unde etiam *PALMARIUS Tract. de Morbis Contag. c. 18. p. 456.* ubi dicit; quod succus radicis ex vino albo, cum aceti rosacei pauxillo expressus, momentaneum in peste fuerit auxilium. Propter hos egregios usus, & hepaticos & alexipharmacos, *POPPIUS Germanorum Chinam* id vocare non est veritus, quoniam habet easdem vires, quas China Indorum. Sed non tantùm singulare hepaticum est hæc nostra planta, sed etiam singulare spleneticum, dum confert ad lienes dolentes atque tumentes, experientia certa D. *DOERINGII*: vid. *SENNERTUS l. 3. Prax. p. 622.* succus scilicèt solus expressus cum vino vel cerevisia exhibetur. Unum adhuc moneo, quod tamen etiam reperitur apud *GARANZIER in elegante Tract. de Tabe Anglica p. 153.* ubi valdopere commendat chelidonium majus pro affectibus pulmonalibus, & quod meritò habeatur pro Balsamo pulmonum.

Externè herba chelidonii recens, aut radix recens contusa, imponitur plantis pedum in tumoribus pedum oedematosis ex febribus intermittentibus tertianis vel quartanis pertinacibus, aliisq; morbis chronicis, plerumq; ortis; aquos vires expertus habeo in Amico, quem nuperrimè chelidonio hoc ab eodem tumore liberavi. Adhibetur etiam in ipso hydrope, sed cautè. In oculorum affectibus, pro iisdem clarificandis, atque panniculo & nubecula removendis, etiam in oculorum ulceribus, succus ex rupto caule exstillans oculis instillatur læsis pro curatione, sanis pro corroboratione & purificatione: Sed quia est excessivè acris, diluendus potiùs est cum aqua quadam appropriata, scilicèt euphragiæ; vel destillandus, ut fiat mitior. Notum est quod *BURRHUS in Epist. ad Bartholinum pag. 41. & 42.* ex hac planta paraverit liquorem, quo oculos discissos integros iterum restituit. Comprobatum hoc videmus apud *SCHOTTUM in Technica Cur. l. 2. cap. 22.* ubi anserum oculis discissis, humoribusquè expressis, succus chelidonii majoris fuit instillatus, & elapsis tribus diebus, ut anteà, videre potuerunt: quod suo relinquimus loco. Præterea in usu extero chelidonium majus est egregium Vulnerarium; primariò si non adeò sunt recentia, sed passa alterationem ex ♎e, & ubi acidum vulnerum corruptorum incipit dominari, succus tunc, instillato oleo vel unguento cum sordibus aurium & terebinthina, fit Balsamum vulnerarium, colligendum pro usu vulnerario principio Maji ante ☉is ortum, ubi vires suas habet exaltatas, dum madet adhuc rore Majuli. Succus quoque verrucis applicatus & sæpius reiteratus easdem tollit.

In Officinis prostat aqua *destill.* quæ ritè parata mirũ est ophthalmicũ, præsertim si *præmissâ* aliquali *putrefactione destilletur*, & oculis applicetur. Cum hac fit *Infusũ* metallicum *antimonii*, vel croci antimonii aut metallorum, singulare *ophthalmicũ Rulandi*, & *Quercetani Arcanũ ad affectus oculorum.*

Pertinet huc etiã aqua illa *ophthalmica ex ♋is fluviatilibus & succo chelidonii majoris*, quæ oculos læsos seu vulneratos ac desperatos, imò exulceratos, certò curat. Autor hujus aquæ primus fuit *CROLLIUS in Basil. Chymica*, quam postmodum imitatus est *MYNSICHTHIUS in Armament. Chymico pag. 296 CROLLIUS* simpliciter fecit ex *succo florũ & foliorum chelidonii*, quẽ depuratum in MB. per subsidentiam, conjunxit cum *cancris fluviatilibus vivis contusis*: Hisce benè mistis & contusis expressit *succum*, quem *destill.* per MB. sicq; aquam acquisivit, quâ utitur vel solâ in vulneribus & ulceribus oculorum, vel inflat pauxillum de pulvere cancrorum fluviatilium incineratorum, deinde superindit hanc aquam: Vid. imprimis *CROLLIUS in Basil. Chymica* & postmodum ex eo *FINCKIUS in Encheirid. dogmatico-Hermet. pag. 51.* Efficacior autẽ fieret, si contusa herba in tepore incalescat, putrescat, & spiritum urinosum odore fundens, societur cum succo cancrorum recentiũ contusorum, & posteà procedatur ad mentem *CROLLII.* Dictam *Crollii Aquam* simplicem deinceps magis *compositam fecit MYNSICHTHIUS l. a.* ubi hujus præparationem, *CROLLII* præstantiorem, videbitis: sed, quod obiter moneo, de tutia, aloe & fabis nil adscendit super alembicũ, & talia multa occurrunt in *MYNSICHTHIO.*

Præparatur etiam *Q. E.* in Officinis ex chelidonio majori contra tabem Anglicã, quæ tamen toto cœlo differt à nostra phthisi. Qui plura cupit, consulat *FABRUM in Myrothec. spagyr. l. 2. cap. 4.* & *GARANZIER de Tabe Anglica c. 5. p. 156.* qui docent ex illo præparare Quintam Essentiam, & valdè illam decantant.

Exiractum, vel *cum aqua*, vel *resinosum cum spiritu vini* paratum, sudores fortiter movet, &, præter hanc vim generalem, vi specificâ alcerativa convenit imprimis in ictero flavo, præmissis præmittendis, præsertim Vomitorio & Martialibus imò hoc solo icterus non adeò confirmatus curabilis existit, quod aliquoties observavi: Hinc Veteres non adeo inepte dixisse videntur, quod omnibus hepatis vitiis conferat, hoc est, ut hodiè loquimur, ad vitia bilis corrigenda, ejusque dyscrasius tollendas. In febribus malignis seu pestilentialibus pro sudorifero à quibusdam laudatur.

CHELIDONIUM MINUS

Chelidonium Minus ad differentiam majoris ita dicitur, utut in nullo conveniant, nisi nudo nomine. Vocatur Feigwartzenkraut propter virtutes, quas habet in his morbis curandis.

In *duplici* est *differentia*: vel enim est ferè *insipidum*; vel etiam interdum *saporem acrem* habet, ad cochleariæ saporem nonnihil accedens, quod capiendum pro usu Medico, atque in hoc passu simile est beccabungæ & reliquis antiscorbuticis, & in scorbuto vel solum sub forma acetarii, vel in vino, vel ejus succus, usurpatur: est enim egregiè temperatum in principiis activis salinis, & non adeò excessivè acre, uti reliqua Antiscorbutica: Hinc nostratibus etiam speciatim Schar-bockskraut dicitur, & ∽ Antiscorbuticos ingreditur. Sunt qui capras habent, quas alunt cum nasturtio, beccabunga, cochlearia, & aliis plantis antiscorbuticis, ut lac eò majores obtineat vires ex vi specifica plantarum antiscorbuticarum, quo postmodum utuntur contra scorbutum. Post usum in scorbuto peculiare quoq; specificum est contra hæmorhoides; vel nimium fluentes, vel cæcas, dolentes & tumentes, quarum tumor adeò est difficilis curatu, & periculosus affectus: Fit enim non nunquam, ut sequatur ani ulcus & gangræna, de qua vid. *AGRICOLA in Chirurg. Parva. SOLENANDER*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0560-3 DFG

DER Sect. 4. *Consil.* 20, non potest sufficienter commendare chelidonium minus usu interno & externo, contra quæcunque hæmorrhoidum vitia; *quoniam*, dicit, *fluentes sistit, & dolentes atque tumentes sanat.* Vitia hæc herbâ vel radice scrophulariæ exsiccatâ, & potui cerevisiæ vel vino infusâ, feliciter curantur. Vid. *TABERNÆMONTANUS in Herbario*, qui radicem tantùm appensam instar amuleti, cen singulare experimentum laudat. Fuit quidam chirurgus, *teste SOLENANDRO*, qui curavit omnia hæmorrhoidũ vitia, dolentes, tumentes & fluentes, per herbas scrophulariæ & crassulæ majoris: quibus si addatur chelidonium minus, est eò melius ad hæmorrhoides remedium. Quo etiam pertinẽt marisca seu ficus ani, (qua propter quoque vocatur Feigwarzen-Kraut) aliaquè hujusmodi pathemata, quæ ipsa symptomata chelidonium minus, internè quocunque modo usurpatum mirè curare solet.

Aqua destillata vel potiùs *succus expressus* applicatus hæmorrhoidibus dolentibus & tumentibus, easdem certò curat; item oleum, cui planta contusa fuit incocta. Ex nimio fluxu hæmorrhoidum interdum imminet hydrops, pro cujus præcautione, ut & ipso hæmorrhoidum fluxu nimio, propinari solet ▽ vel decoctum hujus chelidonii minoris.

Plura qui cupit, videat *citatum SOLENANDRI locum.*

CHENOPODIUM.

Chenopodium species est Atriplicis, cujus Decoctum contra ⊡æ suppressionem laudant.

CHERMES.

Vox Chermes est *Arabica*, cui, si Articulus *al* præfigitur, oritur *alchermes*, nomen communissimum.

Grana Chermes quod attinet, colliguntur eâ frequentissimè (1) ex ilice coccigera in provincia Galliæ Narbonensis, in cujus ilicis tam superficie ligni, quam etiam foliolis ex parte adversa, adhærẽt granula, quæ simillima sunt iis, quæ asparago adnascuntur, atque succũ colore sanguineo continent.

In Polonia tamen (2) similia grana rubra coccinea, succo purpureo turgentia, *Grana Radicum* dicta, reperiuntur circa radiculas polygoni, quod propterea *Coccigerum Polygonum* vocatur, de quo vid. *ELSHOLZ* in seinem Garten-Bau. *l.* 6. *c.* 4. Et sicuti grana chermes chermesino hinc dicto colore tingunt; ita grana polygoni coccineum colorem suggerunt.

Notum est & (3) *Coccum infectorium.*

Ultra has tres species tamen genuina *grana Chermes* ex Insulis Americanis novæ Hispaniæ adferuntur, quibus tinctores in tingendis pannis scarlatinis, Scharlach, utuntur. Ex his baccis successu temporis prodeunt muscæ exiguæ saltantes & volitantes; quæ perforant granula, & folliculum solum relinquendo avolant; intraquè paucos ♂ intereunt: ita ut grana hoc Chermes dicta sint nihil aliud, quàm ovula vermiculorum circa folia ilicis depositorum, quæ succo ex planta isto loco exesa transsudante involuta, & hinc membranâ vegetabili cincta granum chermes constituunt. In ovo hoc successivè excluditur vermiculus, nutritur succo contento, tandem per μεταμόρφωσιν hujusmodi insectis consuetam in muscam abit. Simile ferè in Quercubus circa Gallas aliasquè quercuum excrescentias, item in aliis herbarum arborumquè foliis subinde observamus.

Causam granorum horum optimè suggerit *ZORNIUS in Addit. ad Herbam Pancovinæ p.* 318. dum dicit; quod sint ovula seu conceptus vermiculorum in centro ramulorum hujus polygoni, veluti in nidulo securitatis causâ subsistentium. Nam grana hæc in Vitro ⊖i exposita excluserunt vermiculos purpureos, relicto involucro, albo capitulo hispido, multipedes & binis cornubus instructos. Idem phænomenon etiam observare est circa radicem pilosellæ ubi pariter hujusmodi granula reperiuntur, ex quibus etiam vermiculi prodeunt. Conf. *PAULI in Quadripart. Botanico.* Item etiam asserendum venit de Coccinella vera: Nam & hæc ipsa est nihil aliud, quàm bacca sui generis, ex qua ipsa etiam vermes prodeunt, qui posteà in muscas convertuntur, & ex eadem bacca enutriuntur.

Cœterum *insectum ex istis baccis* genitum, maturè exsiccatum præbet Ram elegantissimam & pretiosissimam. Confer. quoad historiam granorum chermes, *Acta Soceet. Reg. pag.* 299. sicuti quoad *Cotschoniliam p.* 665. de *Polygono Coccigero Polonico* M. A. N. C. *An. 1. pag.* 27. *& Ann.* 3. *p.* 167.

Quoad eorum *usum*, *Grana Radicum* non sunt in usu Medico; *Cochinilia* verò in suppressione ⊡æ usurpantur. Genuina autẽ *Chermes grana* decantatissima sunt in cordis affectibus, adeoq; pro roborãdis viribus imbecillioribꝰ ad præcavendum abortũ, & roborandum fœtum à mulierculis adhibentur.

Grana Chermes succulenta succum suggerunt rubicundum, amaricantem, cætera temperatum, in quo ipso residet vis ipsa, quam granis tribuunt, cardiaca, spirituum recreativa, &c. Revera videtur mihi quoad usum Medicum succꝰ & grana chermes, ferè similis succo rosarum, unde loco Confectionis al-chermes similem Confectionem ex rosis paratam substituit *LUDOVICI in Pharmac. p.* 308. adeoquè in specie in affectibus Melancholicis cum tristitia, mœrore, Cordis palpitatione & similibus laudatur. Nempe in granis his eorumque succo, ratione ⊖is alcali sui generis inest vis temperandi, & specificè corrigendi Acidum istud, quod in affectibus Melancholicis speciatim peccat, quo correcto & cordis palpitatio, & depravata sanguinis fermentatio cessant, ac debita hujus succedit spirituascentia, unde exhilarari denuò & confortari homo videtur; hoc est, quod vulgò dicunt, sanguinem purum & defecatum reddit, ∽ vitales vegetat, &c.

Ex basi horum granorum, vel potiùs eorundem succi, procedit famosa ista antiquissima *Confectio al-Chermes*, Autore *MESUE* primũ composita, cujus vis confortativa, spirituum refectiva, capitis conservativa, &c. est egregia, unde in debilitate Virium, syncope, palpitatione cordis, &c. admistis aliis valdoperè ex usu est. Nec inferiorem locum obtinet in roboranda memoria, in abigenda tristitia, ut & metu & terrore Melancholicorum, &c. nec non fœminis, quæ moschum & Ambram ferre possunt, pro præcavendo abortu & roborando fœtu usitatissimum est remedium. In affectibus acutis febribusquè ardentibus Potionibꝰ addita ægros vigiles suavem somnum acquisivisse observavi. Propter Ambram & moschum subinde inimica esse solet mulieribus; propterea in quibusdam locis prostat *Confectio Al-chermes amara cum castoreo*: vid. *VELSCHIUS Hecatost.* 2. *p.* 58. In Melancholia etiam hypochondriaca, aliisquè affectibus Melancholicis, in paroxysmo cum coralliis præparatis mista & adhibita, summum adfert solatium. Quæ habet *AUTOR noster*, sunt satis certa.

Hæc autem *Confectio Alchermes* fit ex *syrupo granorum chermes*, addito moscho, ambra, perlis, cinnamono, &c. quæ omnia sunt analeptica. Primaria tamen vis analeptica dependere videtur ab ambra, quâ ipsa impregnata est. Multa essent in hac Confectione corrigenda. Cui usui

usui enim folia auri, saccharum, & lapis lazuli ingrediuntur? imprimis cum lapis lazuli habeat vim purgantem. Accedit quod usus specificus, propter quem confectionem hanc ingreditur, contra affectus melancholicos sit imaginarius, & in tàm parva quantitate seu dosi vi purgante nil operetur, nisi vi absorptivâ acidum melancholicis destruat: Nihilominus tamen, quoniam usu confirmata est hactenus, adhuc dum retineri solet.

Dosis hujus *Confectionis* est à ℈j vel ʒß ad ʒj cum aqua quadã appropriata; vel variis aliis admixta. Hoc adhuc notandum, quod mulieribus, quæ non facilè ferunt moschum Confectio al-Chermes sine illo exhibenda; senibus verò & viris Confectio cum moscho & ambra.

Plura videbitis *in IOHANNE STEPHANO STROBELBERGERO, & EICHSTADIO*, qui integros *Tractatus* scripserunt *de Confectione Al-Chermes*; & *ZWELFFERO in suis Scriptis.*

Elegantem ℞*am* seu *Essentiam granorum Chermes* à *CNOEFFELIO* paratam videbitis *in M. A. N. C. Ann. 6. Append. pag. 95.* Tincturam hanc cum camphora in Melancholia, & morbis cum delirio conjunctis, uti & in passione hysterica, & quibusdam affectibus uteri laudatur, & satis famosa est; loco cujus potest substitui ℞ granorum Actes seu sambuci cum camphora.

Prostat etiam in Officinis *syrupus granorum Chermes*, qui in Provinciis Gallicis copiosè paratur; cui in fine addunt camphoram. In haustu vini, gravidis propinatur in affectibus uteri, & ad abortũ præcavendum.

HARTMANNUS in Praxi Chymiatr. *pag.* 56. §. 3. commendat *Extractum Confectionis granorum alchermes* cum succo pomorum Borsdorffianorum in passione hysterica, in melancholia tàm simplici quàm hypochondriaca, mania, & similibus affectibus chronicis hypochondriacis atque deliriis Melancholicis.

Magisterium granorum Chermes per ⚗ationem conficere nititur *ZWELFFERUS in Pharmac. Regia Ultimæ Edit. p.* 179. Sed meritò vapulat à *TACCHENIO Hippocr. Chymico p.* 135. Alcali enim tartari agit in Acidum aluminis, & dimittit ex se ⚗m, quæ hinc unà in Magisterium ⚗atur, adeoquè Magisterium hoc de ⚗ aluminis participat.

CHEYRI, KEYRI, LEVCOIUM

Cheyri & *Keyri* Voces sunt Arabicæ. *TABERNÆMONTANO* hæc planta audit *Viola petræa lutea* gelbe Veilchen / *BAUHINO* verò propriè *Leucoion luteum.*

Flores, vel *summitates herbæ* cum *floribus & semine*, sunt in usu, imprimis in affectibus mulierũ, facilitando partu, pellendis mensibus, secundinis, lochiis, aliisque impuritatibus ex utero excernendis, ut & sopiendis doloribus post partum, sub forma Potionum. Vim hanc confirmat convenientia ejus florum cum croco, similes virtutes uterinas possidente; hinc quoque gravitatem capitis inducunt vi suâ aromaticâ volatili, quâ odorem quasi croceum spirare videntur. Similiter & in paralysi, apoplexia, epilepsia, aliisquè affectibus capitis usurpantur, utut non adeò convenienter, cùm Cheyri magis sit uterinum, quàm cephalicum.

Externè sacculi & fomenta cum iis parantur.

Aquam ex floribus destillatam mulierculæ usurpant in specie ad facilitandum partum, & lochia, secundinas, aliasque impuritates ex ultero expellendas.

Oleum Cheyri paratur per infusionem, quod abdomini & regioni pubis frequenter illinunt in stimulandis mensibus, lochiis, atque secundinis retentis, ut & pro facilitando partu, & doloribus post partum leniendis, &c. Hujus *vires extolluntur*, si infundantur *cum floribus calendulæ.* Pro expellendo fœtu inungitur abdomini, mistum cum oleo chamomillæ.

CHINA.

China radix est exotica, quæ ex China ad nos adfertur, unde & nomen istud est sortita. Et videri possunt de hac ii, qui scripsere de rebus in Indiis Orientalibus, in quibus Morbus Gallicus est endemius; hinc radix hæc in iisdem crescit frequens, ut sit medicina in eodem appropriata. Habetur tamen & in Hispania Nova, ubi optimè crescit, utut hodiè ex Peru potiùs ad nos perveniat. Vera autem China texturâ constat admodum acri, & volatili aromaticâ, satisque penetrante, ideò in impuritatibus sanguinis, lepra, lue Venerea, &c. decoctum radicis Chinæ per sudorem optimè operatur. Ordinariò cum lignis misceri solet pro decoctis sudoriferis contra luem Veneream, affectus catarrhales. *Radix* autem *nodosa*, quæ ad nos adfertur, est tantùm *sylvestris*, *non hortensis*, ideoquè magis temperata, nec adeò acris, quàm cœteræ radices ac ligna; unde tutior ejus in delicatis aut biliosis subjectis est usu, in quibus vi diaphoreticâ & sudoriferâ maximè pollet. Ejus nempe ʒj in ▽ *aq. simplicis* ℔j ad medietatem decoquitur, donec sapore acrem acquirat; quo decocto uti possumus ad uncias aliquot pro scopo sudorifero, & in hydrope, febribus, omnibusque morbis chronicis Galenicorum ultimum solatium est, præmissis universalibus; sicut *BONTIUS Medic. Indorum pag.* 33. ad omnes morbos chronicos & paralysin Indorum maximè commendat. Convenit etiam in scorbuto, membra exteriora affligente, arthritide nempe vaga scorbutica, & paralysi scorbutica, sorbillant ad tempus in lacte caprillo vel sero lactis, cui & simul instillatur ∽ cochleariæ. Juxta *JULIUM CÆSAREM CLAUDINUM in Append. de Ingressu ad Infirmos pag.* 534. priapismum excitat. Porrò radix chinæ in sero lactis senibus catarrhosis & podagricis est admodum proficua. In catarrhis & phthisi imminente, ad corrigendam lympham acriorem in pulmones effusam, decoctum chinæ convenit; vid. *FRELTAGIUS in Aurora Medica, ubi tractat de phthisi.* Cœterum, cum valdoperè exsiccet, sunt qui præcipiunt, ut in Decocto addãtur passulæ majores, propter saporem aliqualem; quæ etiam per se egregiè conveniunt in scorbuto. Modus propinandi Decoctum in phthisi est hic:

℞. *Rad. Chinæ in taleol. incisæ* ʒij.
flor. papaver. errat.
beton.
scab. à M. ß.
passular. major. enucl.
minor. à. ℥j.

Coqu. in s. q. ▽ *communis* ad ℔ iiß: Colatura edulcoretur cum *syrupo florum papaver. rhœados*, & trajiciatur per manicam Hippocraticam, d. s.

Trancke wieder die Schwindsucht.

Item ad temperandam acrimoniam ⊖is scorbutici, & inde natam sitim compescendam, egregium est *Decoctum Chinæ TIMÆI à* GULDENKLEE *in Epist. 29. l. 3. pag.* 238. Nam mucilaginem temperatam simul continet, unde vis ejus attemperandi cum vi simul diaphoretica dependet; hinc etiam vim pinguefaciendi obtinere, à quibusdam affirmatur.

Essentiam

Essentiam ex Chyna paratã videbitis in *BEGUINI Tyrocin. Chymico.*

Præter Chinã, qua de locuꝫ hactenꝫ suũ, offert se

CHINA CHINÆ,

de qua tacet Autor noster.

China China vocatur aliàs *Cortex Febrifugus Peruvianus*; item *Pulvis Jesuitarum*, quia hi ex Peru redeuntes hanc secũ attulerunt, & in scholas Medicorum introduxerunt. *Febrifugus* dicitur, quia primùm expertus est contra febres intermittentes quascunque, etiam chronicas, in specie quartanas; unde vocatur à quibusdam *Antiquartium Peruvianum. DIGBÆUS* in Anglia vius est illo cum successu in Praxi, & in Italia *REDI* adhuc adhibet illum feliciter: vid. *Dissertatio D. AMMANNI Nostri, & BARTHOLINUS in Cent. 5. Histor. 50.* In Officinis nostris est nigricans quodammodo & rubescens, saporem & odorem habens aromaticum similem cinnamomo: sed minus genuinus est hic Pharmacopœorum nostrorum cortex. Magna enim hic subest Mercatorum fraus. Item in signiter illum adulterant, adeò ut vix inter ℔j reperiatur ℥j veri. Dignoscitur adulteratus à genuino ita: Qui est saporis similis ferè cum cinanomo, non est legitimus, sed adulteratus; genuinus autem, qui Roma affertur, ubi est genuinus, est crassior, spissior, quodammodò albicans, saporis amarissimi, similis omninò radici gentianæ nostratis. Cortex autem hic est arboris cujusdam pusillæ, quæ quibusdam dicitur Gentiana Indica fruticescens: vid. *HOEFERUS Herc. Med. l. 6. cap. 33.* quam delineatam habet *BARTHOLINUS l. a.* Confer. simul ejus *Cent. 2. Epistol. pag. 530.* & *Cent. 4. p. 521.* nec non *AUTOR* noster *in Append. pag. 21.*

Usus ejus est in febribus intermittentibus, Quartana præprimis, & tertiana, tam simplici quàm duplicata, inveterata; *Cortex* scilicet pulveritatus à ʒj ad ʒij vel ʒiij infunditur in haustum vini, ponitur in locum tepidum per noctem, & unà cum Infuso hauritur horâ unâ vel bihoriò ante paroxysmum. Operatur per sudorem copiosissimum, interdum per vomitum, rarò per sedes. Sed hoc habet maligni, quod, nisi præmissis universalibus debitis adhibeatur, semper relinquat metum recidivæ; & observata quinquies, imò sexies, recidiva in febre, in qua solus fuit præscriptus. *BARBETTE* in febribꝫ curandis primò purgat, deinde pulverem hunc exhibet, post rursus purgat. Præmittenda ergò eidem Digestiva & Vomitoria generalia, & observetur stricta diæta, ita post usum ejus cessant Quartanæ, ubi rarius ultra secundam vicem, si genuinus est; exhiberi debet, sicut etiam *BOYLE in Tract. Anglico de Philosoph. Experim.* refert, se unâ vel alterâ dosi corticis febrifugi, ad ʒj ante paroxysmum propinati, sæpius curasse Quartanas, quæ per dimidium annum etiam duravere. Quod si minus genuinus fuerit cortex, periculosus sæpè & lethalis ejus usus est. *CHIFLETIUS Speculiarem Tractatum de China China* scripsit, ubi usũ ejus suspectũ, purgans illi sub jungatur.

Cœterum, cùm rarò apud nos genuinuh habeatur hic cortex, & gentiana nostras ipsa egregiũ sit Febrifugum, eadẽ non inveterata loco Chinæ chinæ ad ʒj commodè substitui, eodemq; modo infusa usurpari in Quartana potest, & spero eosdẽ ab illa effectꝫ, sicut in febre tertiana ⊖ia vegetabiliuꝫ fixa, v. g. absinthii, cardui benedicti, &c. sæpè sufficiunt: vid. *BARBETTE in Praxi*; sicut *LUDOVICI in Pharmac. pag. 278.* Extractum absinthii cum illis ⊖ibus Chinæ Chinæ succedaneum facit.

Quæritur autem coronidis loco, in quonam ejus vis consistat. Resp. Notum est, quod omnes febres intermittentes ex fermento acido, vitio digestionis primæ contracto, oriantur. Cum ergò omnia Antifebrilia fermentum hoc febrile ⊖ando, & effervescentias febriles mitigando, operentur, ut sunt C. C. ustum, mater perlarũ, febrifugum *STROBELBERGERI*, calcinata animalium, ♁ diaphoreticum, &c. & hac ratione Chinam Chinæ conducere credendum est. Minus tamen tuta hæc omnia in febribꝫ sunt, quin febres fiant duplicatæ aut triplicatæ si inconsultè adhibeantur. Ne ergò febres duplicentur aut triplicentur, universalia, nempe Vomitoria, alias primò sunt præmittenda.

ZWELFFERUS in Pharmacop. Regia Edit. ultima p. 77. habet Decoctum & Extractum febrifugum ex hoc cortice chinæ chinæ; cui suadeo præferendum esse decoctum vel Extractum gentianæ nostratis, utpote huic viribus non inferius.

CHRYSANTHEMUM.

Chrysanthemorum variæ sunt *species*, quas inter in Horto Medico nostro se offerunt *Chrysanthemum majus inodorum folio hirsuto*, quod etiam *Buphthalmus lanuginosus foliis millefolii* dicitur; *Chrysanthemum Creticum*, & *Indicum*. *Chrysanthemum majus Chamameli species* esse videtur.

Officinis non est in usu, sed in hortis tantùm ornatus gratiâ colitur.

CHRYSANTHEMUM CRETICUM.

Chrysanthemũ Creticum est vel *luteum*, vel *mixtum ex luteo & albo*; vel *album simpliciter*, quod tamen rarum. *Luteum bellidi* proximè *accedit, referturque ad Chamomillas*, in specie *ad Anthemides luteas.* Nullo in Autore exactius descriptam reperietis, quam in Horto Eustadiensi, in quo æri incisa est hæc planta.

Est aliàs ex otica, *nec* ullum in Officinis *usum Medicum* agnoscit.

CHRYSTANTHEMUM INDICUM.

Chrysanthemum Indicum est vel *latifolium*, vel *angustifolium caule rubescente.*

Nullius hæc sunt usus in Officinis.

Datur & in Horto Medico nostro *Chrysanthemum Peruvianum non tuberosum* seu *Flos solis.*

Hujus usus hactenus ferè fuit incognitus, qui tamen est *duplex: Medicinalis* scilicet, ac *Culinaris.*

Quoad *Usum Medicinalem*, scapus seminum ferè maturorum incisus ac decoctus copiosum præbet Gummi, quod quidã tanquam singularissimum Vulnerarium, in formã scilicet emplastri redactum, extollunt.

Quoad *Usum Culinarem* relatum mihi est, quod idem scapus seminalis maturus probè coctus, & à gumosa suâ substantia liberatꝫ, æqꝫ blandè palatum afficiat, ac scolymus esculentus Erdschockẽ coctus.

CHYLOSTEUM.

Chylosteum DODONÆUS primò descripsit *flore albo*; & rarius *flore roseo* vel *rubro* reperitur. Intere *Periclymena* refertur. In Horto Eustadiensi quoque Pein-Hölzlein dicitur.

Nullius est *Usus.*

CICER.

Diversæ *Ciceris species* sunt, *Album*, & *Nigrum* seu potiùs *rubrum.*

Promiscue in *Usu* sunt, imprimis *semen nigrum* quod utut usus sit quodammodo culinaris, nihilominus tamen etiam officinalis, propter vim moderatè diureticam, propter vim ciendi Menses, & abstergendi renes; adeoque convenit in provocatione ⊡æ & mensium. Dehine Decoctum est puerperis post partum pro lochiis promovendis, & utero expurgandoq: nitrositate enim suâ abstergit & purificat uterum, cum radice petroselini in jusculo

ſculo carnis decoctum. Partum item facilitat, fœtum expellit, ſecundinasq; movet, & ſubſiſtentibus in virginib9 menſibus ſuccurrit. Si adderetur artemiſia & flores matricariæ, & edulcoraretur cinnamomo, eſſet Decoctum gratius & efficacius. Lac quoque augere dicitur, ſed falſò: cùm vis lac generandi neutiquam illi inſit; nec enim ſimul lac generare, & Menſes promovere valent.

CICHORIUM ET CICHOREA.

Cichorium duplex eſt: *Hortenſe*, quod *Intybum* vocant; & *Sylveſtre* Officinale *flore cœruleo*, quod *Cichorium*. Datur præterea *Cichorium flore albo*, & *carneo*, quod tamen rarum eſt. Aliàs *Sonchi*, *Taraxaca*, *Endivia*, *Lactuca*, ac *Intyba*, *plantæ* ſunt *congeneres*. Germanis vocatur Wegewart/ Sonnenwendel/ Hindläuffte/ & quæ alia ruſticorum ſunt nomina.

Generalis autem hujus rei δοκιμασία eſt; quod ſcilicet

1. fundant ſuccum lacteum.
2. luteos utplurimum flores ferant.
3. flores in pappos degenerent.
4. quod ſint frigida.

Cùm autem omnia frigida & humida dicantur, hinc hepati conveniunt.

Hortenſe & *Sylveſtre uſitatum* eſt, & quidem imprimis apud Veteres in maximo fuit pretio, & ab iis propter maximas utilitates vocari conſuevit *Polychreſtum*, item *Pancratium*; quemadmodum etiam medicamenta, quæ multis medentur morbis, dicuntur polychreſta & pancratia.

Ex planta in uſu ſunt *Folia*, *Flores*, & *Radix*.

Planta hæc *lactescens*, ſicut etiam *radix*, moderatè amara ac cum aliquali ſtypticitate conjuncta, unanimi conſenſu dicta fuit *planta Hepatica*, quod nil præſtantius *in epatis vitiis* quibuscunque, ubi ſanguis à debita deficit craſi, tollendis, & ſubjectis biliosis, bey jungen hitzigen Leuten/ hac eſſe dicatur. Hepati namque calido, i. e. hypochondriis æſtuantibus ac inde natis phlogoſibus (in den lauffenden oder fliegenden Hitzen) cùm planta, tùm radix inſigniter mederi obſervata; refrigerat enim tali in caſu, quippe etiam inter plantas frigidas numeratur. Quando nempe aliàs phlogoſibus laborat corpus, tunc hepar laborare dicunt; ſed falſò: Oriuntur enim illæ ex vitiosa effervescentia ⊖is volatilis, in bile exiſtentis, cum Acido peregrino vitio digeſtionis primæ orto, unde non tantùm phlogoſes, ſed & tormina in iisdem percipiuntur. Affectus hic, qui à Medicis plurimis, imprimis Italis & Gallis, Intemperies ventriculi frigida, & hepatis calida vocatur, atque radix mali hypochondriaci, febriũ chronicarum, omnisq; cachexiæ ſtatuitur, ſæpè eſt ignorantiæ aſylum.

Ut autem dicam hîc, quod res eſt, notetur, quando de ventriculi frigida & hepatis calida Intemperie reperitur apud Autores, ſemper credendum, adeſſe fermentum nunis acidum & fixum, ventriculumq; pituita viſcida craſſa & acida eſſe obſeſſum, judicandum. Quando igitur talis eſt conſtitutio, Autores dicunt: *Laborat ventriculus Intemperie frigida.* Quod ſi ex hac labe fiat corruptio chyli, quæ etiam neceſſariò fit, facilè deinde, quando ille præterit inſertionem pori choledochi in duodeno, oritur effervescentia; cujus comes individuus eſt phlogoſis, ut jam dixi, & tunc dicunt: *Laborare hepar Intemperie calidâ.*

In Intemperie hac dicta commendatiſſimum eſt Cichorium, de quo vid. *PANAROLLUS in Pentec. 3. Obſervat. 47.* ubi in inæquali viſcerum temperie nilmeliùs, quàm cichorium, convenire credit. Probatur hoc ex ſapore amaro, quo innuit, conſtare ⊖e nitroſo acri volatili, non adeò penetrante, ſed admodum temperato, ita, ut in hoc præponderet Alcali; quod

1. Acidum in ventriculo ex prima digeſtione relictum emendat, & mucilaginem incidit, reſolvit & detergit, atque per alvum & ☐ blandè eliminat.

Unde

2. Remotione impedimentorũ factâ, fit ut chylus laudabilis præparetur, & phlogoſes ceſſent; & ſic admodũ convenit in morbis dictis chronicis.
3. Emendat oleoſitatem bilis, auget ejus acrimoniam, & abſtergẽdo hinc inde vitioſas ſordes primarum viarum, partim alvum apertam ſervare, partim aliquâ vi diuretica pollere obſervatur.

Propter quam vim ⊖ino-nitroſo-volatilẽ evenit, quod libẽter loca pinguia probè culta, adeoque nitroſa, incolere ſoleant. Conf. in ſpecie *SENNERTUS de Natur. Cichor. in Paralip. pag. 77.* Hinc propter plures affectus ſubalternatos polychreſtum ſolet eſſe remedium, dum ardorem ſtomachi reſtinguere, ſanguinis acrimoniam & fervorem temperare, epati & renibus prodeſſe, ob inſignem amaritudinem ductum choledochum reſerare, adeoque quicunque vitam prolongare conantur, hanc plantam ſibi commendatam habere debent, *AUTORE THEODATO. l. 1. pag. 257.*

Lis eſt inter Autores, *an frigidum ſit cichorium? an verò calidum?* Sed lis eſt de lana caprina: ſi ſaltem conſideretur ſapor acris amaricans, apertum erit, quod ſit calidum.

Juxta centaurium minus & abſinthium Cichorium eſt primarium ex febrifugis: Valdoperè enim convenit ſtomacho, propter vim ardores & effervescẽtias compeſcẽdi, ab Acido oriũdas, & propter vim abſtergendi, incidẽdi, mucilagines craſſas primarum viarũ & inciſas per inferiora educendi; dumq; ſimul habet ſaporem ſubadſtringẽtem, moderatè adſtringit, & firmat partes, ne laxentur, in aliamq; illabantur infirmitatem. Ii, qui poſt graviores morbos diſpoſiti ſunt ad cachexiam, hydropem, aliosque affectus, propter craſin ſanguinis nondum perfectè reſtauratam, coquant radicem cichorii in juſculo, & decoctum aſſumant.

Sunt, qui commendant *Flores cichorii albos* contra hæmorrhagias narium, ſi ſcilicet vel comedantur, vel extrinſecus applicantur. Sunt etiam, qui hîc præferunt *Radicem cichorii albi*, tempore exaltationis in feſto Iacobi circa meridiem collectam, & dentibus contritam; ſic enim hæmorrhagias narium ſiſtere creditur. Sed hoc non tantum dicunt de radice cichorii albi, verùm etiam de cœrulei radice, eodem modo adhibitâ, dentib9 contritâ, & ſub linguam detenta: Vid. *ROSENCREUZERUS in Aſtrolog. Infer. pag. 433.* Iuxta hanc vim uſitata eſt in ſputo ſanguinis maſticata, & ſub lingua detenta, vel etiam ſenſim ſenſimque deglutita. Sunt, qui ſe reddere volũt impenetrabiles ab armis cum hac radice, ſi aſſumatur ſimul uſnea cranii humani; quod tamen fabuloſum puto eſſe.

Inter *Præparata* eſt ſuccus cichorii amaricans, ac ⊖e eſſentiali ferè nitroſo impræg̃natus, qui fortè decoctione elicitus, ita inſpiſſando in Extractum cui vis uſui accommodabile redigitur, qui in vitiis bilis corrigendis eſt egregius. Acuit namque bilem torpeſcentem, particulaſque ejus ⊖inas auget ac intendit, ejusque ſecretionem adjuvat.

Conſerva cum aliis appropriatis in cachexia poſt gravio-

graviores morbos, aliisq; affectibus suprà dictis, hepati vulgò tributis, crasi sanguinis nondũ perfecte restaurata oriundis, nec non in sputo sanguinis, præscribi solet. Formula posset esse talis, quã habet *ZACCHIAS.*

℞. *Cons. flor. cichor.*
rosar.
summit. rubi à ℥j.
santali rubri ℥ij.
Boli Arm. ℥j.
syr. myrtillor. ℥j. M.f. Electuarium.

Hujus Misturæ horâ unâ ante pastum exhibeatur ℥ß in hæmorrhagia, & narium & aliarum partium, imprimis in sputo sanguinis.

Radix cichorii condita eingemachte Hindleuffte / in jam dictis affectib9 cachecticis assumitur: sed parũ virtutis superest, quam per diuturnam coctionem perdidit.

Syrupus de Cichorio cum Rhabarbaro moderate laxat, & solet præscribi in mixturis contra cachexias, & species icterorum. Infantibus recens natis admodum proficu9 est, si tantillum, drachma una vel altera cũ pulpa passularum ad lambendum detur, antequam lac sugant, quia ventriculi cruditates in utero collectas abstergit, meconium expurgat, & mala inde oriunda, v. g. epilepsiam & tormina, præcavet, additis coralliis rubris præparatis, lapillis cancrorũ præparatis, &c. Maximi enim infantum morbi oriuntur ex corruptione acida lactis, ad quam disponunt sordes relictæ post partum, sive hæreant in ventriculo, sive instar meconii in intestinis. Hi autem præcaventur exhibitione vel syrupi de cichorio, vel olei amygdalarum dulcium cum saccharo penidiato; saccharum enim prohibet lactis acescentiam, & rhabarbarum sordes abstergit.

Ex floribus cœruleis fit elegans ▽ *ophthalmica per deliquium* in elibano, quæ vel sola vel cũ spermate ranarũ, in ophthalmia ex lympha nimis acri, sugillationibus, albugine, & aliis oculorum affectib9, vi detersivâ & mundificativâ admodum egregia est: Ideo & maximè laudatum exstat remedium contra oculorum affectus ex Cichoriorum genere. Modum habet *AUTOR noster*, & *SENNERTUS in Praxi de Affectib. Oculorum*, & alii Autores plurimi.

Sal fixum est ex usitatissimis febrifugis in febribus intermittentibus, tàm die intermissionis, quàm ante paroxysmum. Commodè additur in febribus chronicis, & quibus imminet cachexia, ♂ diaphoreticum Martiale. Unde quidam ex *cichorio incinerato* parant lixivium, quod super affundunt *limatura Martis*, & exponunt calori vel solis vel furni: hinc fit, ut ♂ fatiscat in *crocum aperitivum*, quem laudant in morbis chronicis & cachexiis. Sed præparatio hæc nil valet, quia ♂ in calcem terream irresolubilem mutatur.

CICUTA.

Cicuta seu *Cicutaria* ▽*tica minor*, Schierling / petroselino quoad formam similima est, & vulgò inter herbas venenatas refertur: Radix enim ejus non min9 brutis, quàm hominibus, perquàm nociva deprehensa fuit. Propter similitudinem namque faciei hujus cum petroselino factum, ut ex radice, pro petroselini radice, comestæ non ratò convulsiones, imò ipsam quoque febrim petechialem, aliaq; gravissima symptomata, exorta sint. Exempla prostant quamplurima: imprimis in *KIRCHERI Scrutin. Pestis p.* 204. curiosum est, quod refertur de duobus Monachis, qui ex esu cicutæ radicis, pro petroselini radice, in deliriũ inciderunt, ut putarint sese esse Anseres & anates, & propterea in ▽m se contulerunt, & natarunt, donec interierunt. Præter hoc *KIRCHERI* prostat exemplum in *BARTHOLINO Cent.* 4. *Histor.* 46 item in *SIMONIS PAULI* elegantissima *Digress. de Febribus malignis p.* 101. ubi aliquot habet exempla cũ symptomatis, qualia ad esse solẽt in febrib9 perechialib9, quæ curavit quasi venenũ fuisset assumptum; sicut etiam *AMATUS LUSITANUS Cent.* 5. *Obs.* 98. refert exemplum de puero, ex esu cicutæ mortuo. Plura de his videbitis *in M. A. N. C. An.* 3. *p.* 552. *HAGENDORN Miscell. Med. p.* 396. & *WEPFFERO de Cicutaria*, quis legi meretur. Benè observ. ergò, ne folia aut radix cicutæ confũdantur cum foliis & radice petroselini, utpote maximè illi, quoad faciẽ externã similibus.

Cœterum utut habeatur pro maligna & venenosa, & propterea etiam ab usu Medico interno exulet. Nihilominus *RENEALMUS in Observ.* 3. & 4 solus usq; eo audaciæ accessit, & pulvere hujus radicis partim in substantia à ℈j ad ℥ß cum vino, partim in Infuso ad ℥j ad ℥ij, idq; felici cum successu, in scirrhis hepatis ac lienis, ut & pancreatis gravissimis, usus est: sed faciat hoc suo periculo. Non minus rarum est, quod refert *VERBEZIUS in suo tract. contra Castellũ de Vitriolo*, in quo *p.* 46. ex *GALENO* de quadam anu, quæ consuetudine ita familiarem sibi fecit cicutam, ut ea vesci potuerit sine detrimẽto in magna copia. Tanta vis est naturæ & consuetudinis in amicis nobis reddendis inimicis seu venenis.

Externè ejus usus est frequentior, imprimis cicutæ succus expressus, vel ipsa contusa planta aut cum Infuso applicata, mammarum incrementum coercet, duras & parvas reddit. Sunt, qui non ineptè externè mammis ad nimium lactis proventum in iis, qui non volunt lactare, vel sub metu coagulationis lactis coërciti, & indurationis mammarum, plantam hanc contusam, ac in lacte, vel ▽ cherefolii, vel in ▽ & aceto, decoctam, sub forma cataplasmatis, vel succũ cum aceti tantillo temperatum applicant. *HENRICUS ab HEER in Observat.* 7. valdoperè commendat cicutam ad inflammationem & tumorẽ penis ex nimia Venere, sive recens applicetur, sive cum ▽ florum sambuci vel cum ▽ simplici decocta applicetur; discutit enim & tumorem resolvit: Cicutæ nempe folia lota & contusa, si humida; si exsiccata, priùs macerentur in ▽, & immittantur intra præputium: cui si addatur tantillum camphoræ, erit eò melius. In emolliendis tumoribus tàm lienis & epatis, quàm etiam partium externarum duris, nempe scirrhosis, strumosis, grumosis, &c. radix est egregia, quacumque sub forma applicata.

Prostat pro hoc usu in Officinis *Unguentum* & *Emplastrum de Cicuta*, quæ vel sola, vel cum gummi ammoniaco, in aceto scillitico soluto, mixta ad strumas & omnes tumores duros emolliendos, idquè imprimis in tumore duro & scirrhoso lienis, & postmodum etiam in scirrho mammarum, expertissima sunt: Vid. *DOERINGIUS in Tract. de Opio p.* 92. Omnes enim plantæ plus minus narcoticæ, uti sunt mandragora, solana somnifera, nicotiana, bryonia, cucumer asinin9, nostra cicuta, &c. in hujusmodi tumorib9 duris sine suppuratione emolliendis, sub qua facilè in cancri naturam degenerant, egregiè prosunt. Aliquot *compositiones Emplastrorum contra scirrhos* reperimus in *SENNERTI Tom.* 3. *Prax. pag.* 492. ubi allegat præscriptionem *HEUKNII Emplastri de cicuta* & gummi ammoniaco, quod ad omnem duritiem molliendam valdoperè fuit expertum, & in *AUTORE nostro Parte Anteriori p.* 199. atque in *Scriptis HILDANI de Aciduiis p.* 657. Quando applicatur pro usu contra scirrhos, solet subigi cum oleo capparum, vel oleo destillato succini, vel oleo cochleariæ; Præstat ☌ succini & capparum: Ergo si hôc malaxetur idem Emplastrum, erit eò melius.

Ad Cicutariam pertinet etiam.

CICUTARIA PALUSTRIS,

seu *Phellandryum*, modernorum decantatum antiphthisicum præservativè & curativè; semen nempè crudum sæpiùs assumptum & usurpatum,

CINAMOMUM.

De *Cinamomo* seu *Cortice Aromatico*, in genere *Canella* dicto, controversia: *An idem sit cum canella?* & si hoc: *an sit idem cum Veterum Cassia seuligno Aromatico?* inter Botanicos orta est, de quo *BAUHINUS*

NUS Tom. 1. *Theatri Botanici.* Multæ enim sunt arbores, quæ *Canellæ* dicuntur, cœteræ ejus varietates *Cassiæ ligneæ*; cujus plures sunt differentiæ, quas videbitis in specie *in PISONE in Mant. Aromat.* & ex eodē in *FRANCISCI* Lustgarten *p.* 686. *&* 695. Conf. M. A. N. C. *Ann.* 4. *p.* 139. Sic ad *Cassias ligneas pertinet* modernorum *Cassia caryophyllata*, quam esse *Kersam Arabum*, videbitis in *VELSCHII Hecat.* 1. *pag.* 19. sic ad Canellas has pertinet Anglorum *Cortex Winteranus* dictus, de quo vid. *Histor. Plantar. Tom.* 1. *p* 1. *p.* 400.

Arbor est instar Oleæ, Abraditur cortex extimus, qui ex se est viridis, neque olet; dum abrasus est, exponitur ☉i, ne putrescat, & vermes in illo generentur, acquirit odorem & saporem aromaticum, qui anteà erat sepultus, & colorem viridem mutat in rubrum, & si min9 siccatur, albicat; si nimis, nigricat. Et dum in ☉ e exsiccatur, induratur, & cortex se contrahit, & in plicas abit, cùm aliàs sit mollis satis.

Quoad *usum*, vi summè restaurativa præditum est & analeptica, in quo passu mirè afficit, & recreat animales influos, adeoque in imbecillitate & virium defectu, lipothymia & syncope, nausea, ructu, aliisque affectibus stomachi, præstantissimum est Cinamomum, sive usurpetur in substantia ♃, sive tinctura, sive essentia, sive oleum destillatum. Imprimis egregiè convenit in affectibus mulierum gravidarum. Cautus tamen sit ejus usus, quoniam insigniter irritat matricem ad stimulandos Menses, & promovendum fœtum; unde etiam iis, è quib9 expellendæ secundinæ & lochia, item quæ partu difficili laborant, tàm nobilem præstat usum, ita ut dicat *LINDANUS*; nulla medicamenta fœtus vel menses pellentia adhibenda esse, nisi admisto cinamomo. In specie, quod sæpiùs fit, ubi mulierculis ex partu difficili & partium debilitate deficiunt dolores, & amittitur conatus, ut renoventur dolores, propinetur cinamomi momentum, & animetur de novo resocillatis spiritibus ad partum Gravida. Unde jam patet sponte ejus usus in quibus libet affectibus subitaneis ex spirituum quasi ecclipsi natis, apoplexia, syncope, &c. idq; tàm interno quàm externo usu.

Utendi modus est imprimis internè in ▽ cinnamomi cum vino prolicita, hinc ℞ seu essentia, & hinc denique oleo cum saccharo vel pulvere appropriato subacto. Nam istis præparationibus omnis cinnamomi vis elicitur, non secus ac in oleo caryophyllorum, ita ut, oleo extracto, cortex iners & insipidus remanear, usui adstrictorio accommodatum ad dysenteriam, diarrhæam &c. quibusdam multum laudatum. *Periodicam* tamtn vigoris nonnunquam in cinamomo varietatem observavit *LUDOVICI in M. A. N. C. Anno* 4. *&* 5. *Observat.* 202. *p.* 278. *&* 279.

Quod attinet *Præparata*, & primo quidem loco *Oleum*, *Cinamomum* ritè *destill. modo Septaliano* lampadis igne, suggerit primò *phlegma*, hinc *spiritum acidum* instar aceti destill. (est enim cortex quidam) cum quo simul adscendit ☌ destill. *duplex: subtile* & *æthereum*. aquæ seu phlegmati supernatans, quod ☌ communi modo destill. non præstat: Post hoc demum adscendit ☌ *crassum* commune rubicundum, quodque in aqua subsidet Curiosum est, quod Acid um sensile seu manifestum ex cinamomo eliciatur, adeò ut *MARGGRAVIUS* retulerit, se ex cinamomo tàm potens Acidum habuisse ut cum saletartari sensibiliter effervbuerit. Existimo ergò, plura aromata cùm maximam partem sint cortices ligna, radices ligneæ, aut fructus quasi lignosi, simili modo tractata etiam Acidum subministratura, utut vulgò de ☾e volatili oleoso saltem participare dicantur. Et sane resinosa eorum substantia Acidi præsentiam non obscure innuit, adeoque reverà *duplex* ☌ est in cinamomo: *æthereum* unum, subtile, aquæ supernatans; *crassius* alterum, magis concentratum, quod nempe vulgò prostat, in aqua subsidens. Quam differentiam oleorum in cinamomo etiam observavit *WEDELIUS Pharmac, pag.* 154. *&* 159. Adeoque rectè sentit Pechlinus de Purgantib. pag. 102. quod in communi oleo cinamomi delitescat, non aromate tantùm, sed & ipso oleo penetrantior, &c. &c. ut quæ in aromatibus est efficacia, huic se debeat spiritui æthereo.

Concinnior ergò præ vulgari *olei cinamomi destillatio* fit, inspergendo frustula *cinamomi* modico *vini*, & posteà ex VB per Retort. destillando; quoniam in destill. vulgari per excessivum ignem oleū comburitur; (in der gemeinen destill. ist das beste oel verbrand/den es zuhoch steigen muß) in hac verò sine combustione acquiritur. Nempe par hîc videtur ratio, atque cum terebinthinæ aliorumque resinosorum destillatione, in quibus etiam primò ol. æthereum, seu communiter dictus *terebinthinæ*, dein oleum *crassius*, & tandem *oleum spissum* seu *Balsamum terebinthinæ* prodeunt.

Oleum hoc, cùm sit valdoperè carum, *solet adulterari.* Cùm verò præ aliis oleis hoc habeat peculiare, ut contra oleorum naturam (excepto oleo dicto æthereo, & destill. caryophyllorum) subsideat in fundo, *Nota hæc* potest esse, pro dignoscendo oleo genuino cinnamomi. Aliàs, quando ol. cinnamomi cum oleo seminis cannabini, ut sæpè fit, adulteratur, fundum petit, fit squalidū, odorem amittit, & successu temporis nigredinem contrahit: Vid. *HOEFERUS in Hercule Medico pag.* 397. Mirum est, quod refert de hoc oleo *in Tract. de Lacte Lunæ MAJOR cap.* 5. §. 7. quod temporis progressu sponte se coagulet in crystallos ☾inas; quod confirmat, quæ dixi de Oleis destillatis, quod nihil aliud sint, quàm ☾ia volatilia concentrata, adunita & congregata, adeoque ita penetrantia. Si hoc ol. addatur saccharo, abit in *eleosaccharum*, elegans restaurativum, quod admisceri potest medicamentis, sive liquidis sive siccis. Vim suam exserit præprimis in lipothymia, syncope, & aliis spirituum animalium defectibus, ubi nil meliusoleo hoc. Mulieribus quoque valdè conducit ad omnes uteri affectus, uterum & fœtum roborandum; in partu difficili matrem confortat, & fœtum expellit. Agonizantibus ad aliquot guttas propinatum, ad tempus illos conservat & roborat. Mynsychthius cum hoc oleo parat ☉ *potabile.*

Quibus lubet in copia ol. *cinnamomi* destillare, ita procedant:

℞. *oleum destillat. cort. citri:*

Hocque per Retort. tam diu rectificetur, donec odorem amiserit: affundatur postmodum *cinamomo* grossè contuso, relinquatur per plures ☌ in digestione, posteà destillatur, & prodibit ol. virtute & sapore cinamomi imbutum.

Imò, qui ol. *compositum* medicinale expetunt, ol. destill. corticum citri proprio odore & sapore præditum cinamomo affundere, & ita elegans ol. destill. compositum pro usu externo & interno acquirere possunt.

Alii sunt, qui Cinamomum prius cum phlegmate Vitrioli digerunt, ut compages ejus nonnihil reseretur, & Luna crescente ex VB destill. jubent, & sic *majorem* & fragrantioris *olei copiam* promittunt.

Aqua cinamomi insigniter restaurat collapsas vires, & non secus ac ol. maximè quoque commendatur ad omnes uteri affectus, uterum & fœtum roborandum, &c. Destillari solet per B. vel meliùs per vesicam: Vid. *WEDELIUS Pharmac. pag.* 75.

Benè autem notandum est, quod si destilletur cum affuso phlegmate vitrioli ☽ crescente, fiat fragrantior & copiosior, quàm ☽ decrescente, & ☌ etiam acquiritur copiosius.

Aqua cinamomi cydoniata est elegantissimum remedium in vomitu, ructu, nausea, diarrhæa, dysenteria, &c. Remanet in fundo *syrupus cinamomi cydoniatus* elegans: Vid. *WEDELIUS l. a. pag.* 63.

Prostat etiam *aqua cinamomi borraginata*, seu *cum succo*

succo borraginis destillata, quæ valdoperè convenit in affectibus Melancholicis, malo hypochondriaco, in lipothymia, syncope, & aliis affectibus seu morbis.

Potest etiam præpatari *Essentia* seu ℞ *cinamomi* sequenti modo:

℞. *spiritus vini probè ♀isatus:*

Affundendo *cinamomo*, & exinde abstrahendo sapore & odore dives prodit: *Spiritus* hic novo *cinamomo* reaffundatur, ut magis adhuc imprægnetur, addaturque *Olei destill.* ejusdem tantum, quantum capere potest. Nam si spiritus vini probe Tart. fuerit, quantitatem olei bonam imbibit; hinc ℞ evadit elegans & efficacissima, in defectu & casibus subitaneis spirituum, vel solas, vel cum spiritu aut essentia citri propinata; item pro mulierculis pro affectibus uteri, non minus quàm stomachi.

Syrupus, qui vulgò prostat, nihil valet; potiùs ℞ seu *Essentia cinamomi* cum tanta sacchari quantitate imbuenda est, ut syrupi consistentiam acquirat.

Aliàs Curiosa quoad Arborem cinamomi, & *camphoram* artificialem *ex radice* parandam; item de Oleo singulari ex foliis eliciendo, videbitis in *Actis Societ. Regiæ Volum.* 1. *pag.* 724. item *Actis Medicis Hafniens. Volum.* 3. *pag.* 37. item *pag.* 167.

Cinamomo ferè similis est

CORTEX WINTERANUS.

Anglis dictus, quoniam allatus ex India Occidentali ab eorum Capitaneo, Winterо dicto. Saporis est acris & amaricantis, coloris albicantis vel potiùs flavescentis.

In *Usu* antiscorbutico & malo hypochondriaco apud Anglos est frequentissimus, & cum lapillis cancrorum sæpè & feliciter propinatur. Adhibetur etiam in affectibus stomachi, apepsia & anorexia, sive crudo sub forma pulveris, sive infusus in ▽ appropriata. *Dosis* à ℈j ad ʒß. Vid. *BAUHINUS l. a. pag.* 402.

CIRCÆA.

Circæa Vulgaris solanifolia, Germanis Stephanskraut/à quibusdam ad Auriculas Muris refertur.

In *usu* Medico est nullo.

CIRSIUM ANGLICUM.

Cirsium Anglicum seu *Maximum radice Asphodeli* planta rara est & exotica, cujus flos quoque Carduorum more pappescit.

CITRUS.

Citri Fructus est egregius & exoticus, & in culinis & officinis notus.

In usu sunt *Poma*, & ex iis *Semen*, *Cortex*, atq; *Pulpa*.

Poma quod attinet, tota sunt alexipharmaca, adeò ut non sine ratione præferantur omnibus Theriacis, Mithridatiis & Confectionibus Magistralibus, in usu antipestilentiali & alexipharmaco. Juxta facultatem hanc singulariter sunt antiscorbutica; teste enim *RONSEO in Epist.* solo succo citri & malorum citriorum esu curatiscorbutici etiã gravissimi. Calidus dicitur, respectu corporis flavi aromatici, & frigidus respectu succi pulpæ acidi: Hinc tota ejus vis pro utroq; scopo citra laboriosiores præparationes facilè obtineri potest. Illa quidem, Calida nempe, & succo oleoso saccharo excepto ex cortice expresso: Hæc verò ex pulpa acida succum eliciẽdo. Par ratio est quoad Aurantia.

Ex *semine Citri* ordinariò fiunt *Emulsiones* in febribus, aliisq; morbis malignis, variolis, morbillis, & febribus petechialibus, v. g.

℞. *Cort. citri minutim incis. atque contus.*
sem. citri.
card. bened.
Amygdal. dulc. à p. æqu.
c. s. q. *aqua appropr.* f. Emulsio, quæ edulcorata in morbis malignis palato & natibus grata est.

Cortices sunt admodum oleosi volatiles, & ita egregiè aromatici, adeò ut succus eorũ expressus & candelæ admotus, oleositate hac volatili ardeat. Commodè ex his & compendiosè *Essentia Citri* & suave *Vinum Hippocraticum* parari potest hunc in modum:

℞. *Cortices flavi Citri* vel *Aurantiorum ab albedine liberatti:*

Hi incisi exprimuntur per linteum in *saccharum probè pulverisatum*, ita ut saltem oleositas ejus saccharo excipiatur. Quo facto

℞. *pulpa* eorum *alba à succo*
liberata, addatur.
aqua quæ cunque,

& fermentare permittatur; postmodũ destill. aqua spirituosa eliciatur, cui saccharũ hoc oleosum addatur ad gratã dulcedinem, atq; sic remediũ habebitis stomacho conveniẽtissimũ, quod imprimis iis conducit, qui ægros morbis malignis afflictos necessariò visitare tenentur.

Dicto Eleosaccharosi huic affũdatur *spiritus vini rectificatus*, qui imbibit oleum illud expressum, & postmodum separatim decantetur, *Essentia Citri* gratissima itidem habetur. Si aliquot guttæ haustui Vini instillentur, insignis gratia Vino conciliari potest.

Cortices ergò citri sunt egregiè aromatici, stomachici, carminativi, & eleganter analeptici, flatus discutiunt, & ad stomachi cruditates eosdemq; usus, ad quos cortices aurantiorum laudantur, commendantur.

Cortex albicans est lithontripticum, & calculo succurrit: id quod videre est ex *HOEFERI Hercule Medico p.* 176. qui ex hoc cortice albo cum fructu Alkekengi destillat aquam elegantem Nephriticam.

Oleum destillatum Citri, in quo vis corticum concentrata est, non, ut communiter fit, ex pomis putridis, sed potiùs ex pomorum recentium corticib9 parandum Conf. *ZWELFFERUS Pharmacop Regiæ cap.* 21. & 121. Magis in morbis malignis, quàm in affectib9 ventriculi adhibet. In colica ex Acido austero, & stranguria ex Acido viarum primarum ad vias ♨rias delato, remedium elegantissimum & egregium est.

Post olei ex corticib9 destillationẽ hi ipsi asserventur, & affusã aqua ad putredinẽ seponãtur: putrefacti & destill. dãt *spiritũ* & *sal volatile* urinosũ, si ritè rectificẽtur.

Pulpa citri acidum volatilem *succum* in se continet, ac commendatur inter Alexipharmaca, estque egregium remedium, non minus quam pulpa aurantiorum in pica gravidarum & cruditate nidorosa.

Succus Citri nobile est Alexipharmacũ, de quo conf. *HOFFMANNI Clavis, ubi de Citro p.* 444. utut cum grano ⊖is legenda, videatur Observatio. Hoc interim verum est, quod in morbis & febribus ardentibus malignis, tam præservandis quàm curãdis, usitatissimus sit, qualis penetrantior, & simul etiã blandus, in regno Vegetabili non reperitur. Nulla certè in dictis febribus medicamenta adhiberi debent, in quib9 dictus citri succus non habetur, sive assumatur cum potu, sive exprimatur super aliměta: nam quãdo cum sudorib9 deficiunt ~, & imbecillitas oritur, asumpto succo citri aliisq; ex hoc paratis remediis, item decoctis pomorum citriorum ad imitationem *MYNSYCHTHII*, horum Aciditas sanguinem nimis fluxilem moderatè coagulat, & debitam ei consistentiam concedit, simulque malignitati resistit, ne possit cuniculos agere, & se multiplicare, & egregiè confortat. Præterea succus citri egregiè diureticus est, indeq; ad affectos nephriticos comendari solet. Tandem succus citri in scorbuto, ex ♎is inquinamento contracto, præsens est remedium. Belgæ certè, quandoin Indiã Orientalẽ, aliaq; absita loca, navigationes diuturniores instituunt, ubi tantum non semper scorbutũ contrahunt, ut se præservẽt eo, utpote qui sub zona torrida est endemicus, assumunt secum poma citria, & lagenas plenas eorum succo pro scorbuti medela. Acidum scilicet volatile citri corrigit Acidum rancidum scorbuti.

Hunc in finem & habetur *Conserva pulpæ citri*, quæ in morbis malignis & febrib9 ardentibus miscetur cum electuario diascordii Fracastorii.

Essentia hujus *corticis* aromatica elegans potest fieri, si corticib9 citri minutissimè concisis superfundatur ~

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0567-3 DFG

citri, à corticibus nempe abstractitius, digerantur per aliquot ☉♃, colentur, & hinc *Eleosaccharo citri* imprægnentur, suave & efficax remedium, in flatibus stomachi & intestinorum discutiendis multum juvans.

Syrupus Citrorum & Aurantiorum usurpari potest in pica gravidarum, si combinetur cum Aqua destillata vel *Elixyr citri*; quod fit ex *spiritu citri*, affuso super *cortices citri*, & cum *saccharo* misto.

Vel juxta alios affundatur corticibus minutim incisis spiritus vini, sæpiùs abstrahatur digerendo, dein cum recentibus aliis *Essentia* extrahatur, quæ filtrata, & Eleosaccharo citri antè dicto imprægnata, erit *Elixyr citri* perquam gratum, & potens pro stomacho & intestinis. In *MOELLENBROCCII Tractatu de Variis* habemus elegantissimas descriptiones ~ & *Essentiæ Citri*.

Habetur & *Acetum infusionis corticum citri*, quo utimur in morbis epidemicis acutioribus malignis, dum propter sudores ægri vires deficiunt, ubi temporibus & pulsibus applicari, & naribus objici solet.

Flores dum condiuntur, egregiè confortant, & solent præscribi in Electuariis.

Ex pulpa fit *Electuarium de Citro* non inelegans.

Plura qui cupit, potest adire *Dispensatorium Horstii p.* 137. ubi prolixè virtutes Citri simplicis explicet, & egregias aliquot compositiones ex Citro habet *HOFFMANNUS in Clave cap.* 1. & *LUDOVICI Pharmac. pag.* 597.

CITRULLUS.

Citrullus est *Cucumeris* vel *Cucurbitæ species: Cortex* est viridis magnus, adspersus hinc inde maculis flavescentibus.

Semen externâ facie quodammodo rubens inter semina 4. frigida majora refertur, substantiam oleosam temperatam continet, saporis est amaricantis, adeoque cum amygdalis amaris ferè convenit, hinc & vim blande diureticam, somniferam, &c. obtinet, magisque simul abstersiva existit. Unde Emulsiones, in febribus ardentibus & malignis usuales, crebrò ingreditur, quæ tamen stomacho debili non semper æque gratæ sunt, cum de facili acorem contrahant, & oleosa substantia tonum stomachi laxent, usurpatur itidem in dolore nephritico & ardore renum, acrimoniamque succorum corporis temperat. Et non opus, ut multa de hoc dicam.

CLEMATIS VIRGINIANA.

Clematidis aliàs variæ sunt species: hujus vice autem in Horto nostro Medico se offert *Virginiana flore pleno.*

Planta est exotica, & usum in Officinis agnoscit nullum.

CLEMATIS URENS.

Clematis Urens est *Flammula Jovis*, de quâ *suo loco.*

CLINOPODIUM.

Clinopodium est vel *Majus*, vel *Minus*, quod etiam vocatur *Acinos*, ve *Clinopodium sylvestre Lugdunense. Clinopodium Majus* species est origani, & ita dicitur, quod flores ejus non per modum umbellæ, sed verticillatim sint formati, unde Germanis vocatur würbeldost.

Rari est *usus. MELICHIUS* tamen *in suâ Pharmacia* decoctum ejus in ischuria commendat, cùm Origanum vulgare hocce quoque in casu commendetur.

COCCULI ORIENTALES.

Cocculi grana sunt, quorum origo nondum inclaruit. In phthiriasi & pediculis fugandis non melius datur remediũ: pulverisãtur, & cum butyro non ⊖ito subiguntur, & adhibentur, illinendo capiti, in margine primò, deinceps vertici & toti capiti; sic citò moriuntur. Ad pisces capiendos exponuntur, ut pisces hisce comestis manibus capi queant.

COCHLEARIA.

Cochlearia à foliorum forma ita dicta, planta est Veteribus incognita, nobis satis cognita. Crescit in Grœxlandia tàm copiosè, quam gramen aliquod commune. A non nullis vocatur *Britannica Plinii*, eam ob causam, quoniam hæc itidem est Antiscorbutica. Verùm *MUNTINGIUS in Britannica sua* falsam hanc esse denominationem ostendit, eamque potiùs *ad Thlaspia & Nasturtia refert*; quo etiam erucæ, sinapi, &c. pertinet; idque ex capsulis istis seminalibus patet. *Britannica* enim vim adstringendi obtinet; *cochlearia* autem nostras, & omnia jam dicta Antiscorbutica, ⊖e acri volatili prædita sunt, & vel saporem actem penetrãtem & pungentem in planta obtinent, vel saltem semen penetranti tali sapore imprægnatum suggerunt. Et licet Cochlearia Britannica dentium laxitatem ac vacillationem corrigat, hoc tamen vi suâ adstrictivâ & resolutivâ efficit: vid. *Acta Erudit. Lipsiens. Anno* 1682. *p.* 16. Quibusdam audit *Herba scorbutica*. Floret Aprili & Majo.

Ex usu sunt *Folia recentia*, quod benè observetur; exsiccata enim parum vel nihil habent virtutis. Continet enim hæc planta egregium sal volatile quoddam acre, quod tamen adeò volatile non est, uti quidem vulgò creditur; quin multum substantiæ fixioris etiam contineat, ut infrà patebit. An verò sit acidæ? an alcalinæ, seu alius naturæ? jam non disputabo. Illud verum est, posse ex hac planta egregium sal volatile urinoso acidum parari. Dum ergò ipsius sal volatile avolavit, propterea nihil valet exsiccata. In scorbuto curando apud Belgas, & nos pariter, primatum ducit, nec habetur magis conveniens remedium: Vid. *WIERUS in Obs. de Scorbuto pag.* 10. *sequ.* Diuretica est egregia in quibusvis morbis chronicis; sicut & rectè *AUTOR* dicit, in morbis tartareis, h. e. chronicis, ex Acido viscido oriundis, spleni vulgò dicatis, quales sunt Malum hypochondriacum, scorbutus, malum ischiaticum, arthritis vaga & fixa, affectus stomachi, &c. esse utilem & celeberrimam, & speciatim in corrigendo sapore scorbutico peccãte mirè commendatur, ac reverà in morbis chronicis polychresta est. Nonnulli hanc Coehlearian contra scorbutum sulphure ⊖ adhibent, alii contra scorbutum salinum. Verùm, cùm hæc differentia non sit essentialis, sed accidentalis, tutò quidem in utroque scorbuto adhiberi potest, sed non omnibus subjectis conducit; phlogosi enim vagã, rubore faciei, palpitationibus cordis, hypercatharsi, cephalalgiis, & aliis symptomatis qui sunt obnoxii, acria hæc non conducunt, sed potiùs augent: Vid. *MAJOR in Chirurg. Infusor. pag.* 277, nisi cum acetosa, acetosella, beccabunga; vel lacte, sive bubulo sive caprillo, vel sero lactis, aut & vino propinentur, ut ita temperetur acrimonia ejus salsa volatilis; quippe lac & serum lactis per se est laudatum in scorbuto remedium. Unde us, qui laborant febre intermittente scorbutica, cujus norma est typus erraticus, dantur medicamenta antiscorbutica in sero lactis, quod ratione salis nitrosi volatilis egregiè abstergit, & omnibus præfertur: In quibus nullus metus scorbuti, dantur in lacte caprillo; lactis enim oleositas temperat humores in corpore, & sal acre scorbuticarum plantarum restaurat fermentum massæ sanguineæ, à salibus deficientibus acidis destructum. Quidam embammata parant ex cochlearia, dum recentia ejus folia conscindunt, contundunt, & addito vino generoso aut aceto, & parum sacchari temperant. In quibusdam locis exinde parant vina & cerevisias medicatas. In cachexiis, in scorbutum præprimis degenerantibus, & ubi depravata est sanguinis fermentatio, egregiè convenit, quia bilem incertem acuit, mucilaginemque tartaream penetrat.

Externè in scorbuto oris, v. g. tumore cruentativo gingivarum & inflammatione, dentium vacillatione, expertissima est. In his, à sale scorbutico acido in saliva oriundis decoctũ cochleariæ, seu gargarisma cum salvia & cochlearia applicetur.

Quoad *Præparata*, in usu est ~, qui fit *triplici modo*: partim *per fermentationem*, partim per *spir. vini cohobationem*, partim per *utrumque modum simul. Primus Modus per fermentationem*, quando contusis foliis adjiciunt vel fermentum commune, vel feces vini, vel cerevisiæ, reponunt & fermentant tamdiu, donec spirent aliquid Acidi: postmodum destillata dant spiritum ardentissimum & volatilissimum.

Occasione hujus fermentationis moneo quædam de medicamentis antiscorbuticis, quæ sunt cochlearia præprimis, nasturtii omnia genera, piperitis, raphanus rusticanus, persicaria, flammula, trifolium aquaticum, plantago aquatica, sinapi, fumaria, sedum vermiculare minus, barbarea, semen erucæ, & hujusmodi alia, quorum vis, uti apparet ex sapore & odore, consistit in sale volatili acri. De his, quoad eorum præparationem, moneo, quod illa sal suum volatile obtineant, quicquid alii dicant, utut vel coquantur, vel fermententur.

Quod

Quod attinet antiscorbuticorũ *fermentationem* de hac dicunt multi, quod sit frustranea, quoniam tempore fermẽtationis copiosum ⊖ volatile exhalet & avolet. Verum dico: utut avolent nonnullæ partes subtilissimæ, nihilominꝰ reliquæ, magis connexæ vinculis materiæ, sese exserunt mediante fermentatione, & dant spiritum acutum. Probo: si cochlearia recens, vel similis planta in MB destilletur, prodit ▽, quæ nihil aut parum participat de odore, minimum ferè de sapore cochleariæ, dum ♋ relictum ferè omnem penetrantẽ saporem amiserit. Nihilominus, si cochleariæ recentis succus inspissetur, admodum amaricat, plenusque est ⊖ essentiali, ulteriore calcinatione in ⊖e fixum abeunt; aperto argumẽto, quod non adeò superficialis sit ejus textura, quin multum substantiæ fixioris etiam contineat, quæ inspissatione recludatur. Quod si verò fermentetur, & post fermentationem spiritu abstracto relicti magmatis succus inspissetur, parum vel nihil hujusmodi salis fixi reperitur; quoniam fermentatione resolutum & volatilisatum fuit.

Quod attinet *decoctionem*, etiam dicunt, multa ⊖ia volatilia exhalare. Verùm, utut & hîc amittatur aliquid, tanta tamen non est jactura, ut communiter putatur. Nam quoniam in destillatione parum ⊖is volatilis exhalavit, idem etiam de decoctione statuendum, cujus substantiæ volatilis defectu sapor iste incidẽs & attenuans oritur, modò non nimis, & vase aperto coquantur.

Secundus modus per Cohobationem fit, quando affunditur Vinum generosum, vel ipse spiritus vini, cum quo destillatur per alembicum, novis plantis destillatum affundunt, quod adhuc aliquoties iterant, semper spiritum destillatum novis affũdendo: unde quoties hoc faciunt, toties ∽ de novo majores acquirit ex plantis vires, & fit potentior: Vid. *MOELLENBROCCIUS de Arthrit. Vaga p.* 114.

Tertiò, & quidẽ optimè, *utroque modo* simul ∽ *cochleariæ* destillari potest. Nempe si recipiatur ∽ cochleariæ per fermentationem paratus, hic affundatur cochleariæ coacervatim in vase clauso per duos ♂♀ positæ, ita ut incalescere, & putredinem aliqualem inchoare queat. Hæc invicem blando igne destillentur & cohobentur, & ita ∽ odoris, & imprimis saporis cochleariæ appropriati, acquiritur. Nam si simpliciter cochleariæ recenti spiritus vini affundatur, abstrahatur, hinc recenti affũdatur, idq;, ut jam dixi, aliquoties reiteretur, tandẽ rectificando ∽ cochleariæ elegans acquiritur.

Sed observãdæ sunt *encheirises* in destillatione & rectificatione hujus ∽: Nempe omnia hæc, sive per vesicam sive per aliud vas destillentur, ut lento igne procedatur: idque saltẽ tamdiu, quamdiu volatiles ∽ striatim prodire observantur; his enim disparentibus, mox removeatur, receptaculum, ne phlegma uniatur spiritui; hoc ipsum enim postmodum rectificando ab illo separari nequit, quin semper magnam patiatur jacturam; hinc cum nova cochlearia eundem spiritum reaffundendo simili modo procedatur.

Ex quibus præparationibus arbitror, parum esse acrioris & volatilioris substantiæ, quæ immediatè linguam afficit, & maximam ejꝰ partem in ipso concreto, ejusque textura, ab aliis particulis, mediante mutuâ texturâ concentratam esse, vel mediante spir. vini, vel mediante fermẽtatione, inchoatavè aliqua ad putredinem dispositione, eliciendam.

Aliàs ∽ hic ritè paratus reverà totam crasin medicamentosam cochleariæ retinet. Prodest in malo hypochondriaco, scorbuto, affectibus stomachi ex mucilagine viscida & acida; unde miscetur cum essentia absinthii: Vel potiꝰ *essentia absinthii* fiat *cum spiritu cochleariæ* affuso, & erit egregium Antiscorbuticum & stomachicum: propinatur etiam cum elixyr stomachali *Michaelis*. Volatilem penetrantiam habent remedia ex cochlearia parata, unde ∽ ejus quibusdam cephalalgiam concitat, teste *MAJORE de Chirurg. Infusor. pag.* 270. Unde benè observãda est *Observatio BARTHOLINI Actorum Medicor. Haffniens. Volum.* 1 *pag.* 35. Cochleariam unà cum Acetosa pro Cura scorbuti assumendam ostendentis. Externè in scorbuto oris accipiatur ∽ cochleariæ, & in eo humectetur linteum, quod postmodum affricetur gingivis & partibus palati oris, à scorbuto affectis. Alii recipiunt pulveres dentifricios, eosque in mortario imbuunt, & impræ̃gnant spiritu cochleariæ, & sic pulveres dentifricios scorbuto appropriatos reddunt. Prostant etiam appropriati pulveres dentifricii ad scorbutum, qualem contra scorbutum oris videbitis in *BARTHOLINI Centur.* 6 *Histor.* 54. qui, si adhuc impræ̃gnetur cum succo vel spiritu cochleariæ, erit eò melior.

Sunt, qui ex cochlearia perfectè putrefacta spiritum urinosum & ⊖ volatile eliciunt; sed nihil differt ab alio simili spiritu & ⊖e volatili, quatenus substantia oleosa & crasis seminalis cochleariæ per istam omnimodam putrefactionem penitus fuit destructa.

AUTOR noster ⊖is volatilis ex cochlearia parati mentionem facit, quod nihil aliud est, quàm ♃. Verum tamen & egregium ⊖ volatile potest parari, quod vel per se destillando fit, vel putrefaciendo, non autem fermentando; posteà ∽ atur in phiola altissima leni igne subjecto; sic enim fit, ut phlegma propter lenem ignem non possit adscẽdere. Hoc modo ⊖ia in forma sicca elevantur.

Exprimitur etiam è foliis *succus* quidam, qui cum decocto seri lactis propinatus, egregiè prodest in affectibus urinariis scorbuticis. In affectibus scorbuticis oris & gingivarum, si cum eo fricentur dentes & gingivæ. Acredo ipsius nimia cum pauca ▽ simplici imminui potest.

Succus hic fermentando depuratus, cum spiritu proprio egregiam præbet *essentiã Antiscorbuticam*, de qua fusiùs vid. *SIMON PAULI in Quadripart. Botan. pag.* 268.

Porro nonnulli *Oleum* quoque elicere tentant, id quod admodum difficile, & rara avis est. Potest tamen elici, si justo tempore flores colligantur: nimirum dum cochlearia incipit semineſcere (ut sic loquar) substantiamque suam quasi concentrat, vel quintam suam, ut sic dicam, essentiam, tunc absque mora planta recipienda, & destillanda; sic copiosum ℞ fundit acerrimum & penetrantissimum: Aliàs nullo alio tempore elici potest. Sed integer cophinus vix dabit olei rectificati ℥ß aut ℥j.

HILDANUS in Observat. pag. 646. *Tract. de Valetud. servanda*, habet ℞ *cochleariæ per infusionem* Olei comunis, quod externè inunctum regioni lienis excellens est remedium contra tumores scirrhosos lienis.

Conserva non benè paratur, quia ⊖ volatile avolat sub præparatione.

Eleosaccharum etiam, seu alii loqui solent, *Magisterium cochleariæ*, paratur, de quo vid. *MOELLENBROCC. in Cochlear. Cur. pag.* 118. & pro affectib⁹ scorbuticis & splenericis maximũ est remediũ.

Plura videbitis in *MOELLENBROCCII jam citato Tractatu* per totum librum.

COFFE.

Granorum horum Decoctum in hoc cum Decocto Thee convenit, quod alacrem reddat bibentem, somnum arceat, vigilias absque debilitate intendat, adeoque ∽ animales peculiariter afficiat. Potus olim

olim Turcis saltem familiaris, nunc etiam Europæis maritimis communis Conf. *SCHROEDERUS Append. pag. 29.* item *WILLISIUS in Pharmac. Ration. Volum. 1. pag. 327.*

LIGNUM COLUBRINUM.

Videantur de hoc *Rerum Indicar. Scriptores*, imprimis *PISO in Medic. Brasiliensium.*

Rari apud nos est *usus*, quoniam est pretiosum, & nostra etiam ♃ talia, & forsan meliora, suppeditat, quæ loco illius usurpari possint.

CONTRAYERVA.

Contrayerva radix est Peruviana exotica, & *species Cyperi*, cujus formam refert, esse videtur; adeoque ejus natales non æque sunt cognitæ, nec natura ejꝰ sufficienter perscrutata: Eam tamen *Caryophyllatæ* cujusdam *radicem esse* existimat *PAULI in Quadripart. Botan. pag. 40.*

Decantata est vi alexipharmacâ contra yerve, i. e. quævis venena, quæ per sudorem pellere dicitur ℥j dosi assumpta; unde à modernis solet misceri cum pulveribus & electuariis alexi pharmacis contra pestem aliosque morbus malignos & venenosos. Præter vim contra venena commendatur contra philtra hausta, quæ emendat, ne sint nociva. Vid. *NORDUS ANTONIUS RECCHIUS Rerum Medicar. novæ Hispan. 8. cap. 58.* qui hujus virtutes scripsit.

Dosis est à ʒß ad ℥j pro sudore excitando.

De cœtero, cui natura & origo ejus incognita suspecta est, is ceu succedaneum commodè Zedoariæ radicem ipsi substituere poterit, Autore *LUDOVICI in Pharmac. pag. 253. & 255.*

CONSOLIDA.

Consolida Media, gülden Günsel/aliàs dicta *Bugula Dodonæi*, ita vocatur ob egregiam vim vulnerariam, quam tàm internè, quam externè, applicata exhibet. *Symphyti species* est, quarum aliàs tres sunt: *Major*, *Minor* seu *Prunella*, & præsens *Media* & hæc *flore* est *cæruleo*, *purpureo* seu *carneo*; & *albo* quæ rara. Dicitur quoq; *Prunella*, sed malè hæc enim, ut dixi, est *Consolida Minor*.

Usus est egregiè vulnerarius in vulneribus & ulceribus. *POTERIUS in Pharmacop. spagyr.* in jusculo vervecino decoquit, & Decoctum valdopere commendat in phthisi, & intrinsecis vulneribus & abscessibꝰ seu exulcerationibꝰ hepatis, seu diarrhæa & fluxu hepatico, potiùs tamen hæmorrhoidũ fluxu dicendo. Nam, quod obiter hîc moneo, omnia partium internarum ulcera, sive sint pulmonũ, sive lienis, sive hepatis seu pancreatis, insequitur phthisis, febris lenta & hectica, ut adeò non sit ex ulcere pulmonum solum, taceo illam sæpè ulcera externa insequi. Laxat etiam crebriori usu blandè alvum contra naturam aliarum Consolidarum: id quod propter aliqualem nitrositatem urinosam, primas vias abstergentem, evenit. Vis ejus Vulneraria consistit materialiter in mucilagine viscida temperata, formaliter in alcali temperato, quo impregnata est, hincque æstum hepatis extinguere dicitur. Sapor ejus est insipidus, vel potius moderatus, & propterea dicitur ab Helmontio, quod habeant in se occultum alcali omnia Vulneraria, quoniam Acidum, inimicum vulneribus, absumunt. In vulneribus recentibus Acidum corrigendum mediocre inest, ideoque & talia temperata satisfaciunt; econtrà ad inveteratorum curationem, in quibus Acidum jam auctum, ex usu sunt acria; quoniam Acido majori corruptivo opponenda medicamenta acria: v. g. in inveteratis ulceribus convenit chelidonium majus, Aristolochia rotunda, &c. quæ acria; minimè verò moderata & temperata Vulneraria hæc faciũt. Itali verno tempore radicem cum foliis mundificant & propinant pro acetario, palato gratissimo, quia videtur præcavere cachexiam, & mediantibus facultatibus fermentativis promovere fermentationẽ in massa sanguinea; cient ⊡m, uti omnia Vulneraria, quæ dicuntur diuretica; & quæ diuretica, usitatissimè sunt Vulneraria.

Succus in ulceribus malignis egregiũ est remediũ.

CONSOLIDA SARACENICA.

Consolida Saracenica, das Heidnische Wundkraut/est *species Virgæ Aureæ*, & cum hac, aliisque Vulnerariis, ejusdem potentiæ atque virtutis cum communi, amarioris aliquãtisper est saporis, & magis detersivi, adeoque in vulneribus antiquis & in ulcera abeuntibus convenit, & in aliis vulneribus seu ulceribus malignis dysepulotis & cacoëtheis.

Extrinsecus planta contusa usus est egregii; quoniam Acidum corruptivũ temperat, purificat & mũdificat, ut spontè sequatur cõsolidatio ulcerum.

Succus expressus Unguenta & Emplastra Vulneraria ingreditur.

CONVOLVULUS HISPANICUS

Convolvulus Hispanicus flore cæruleo κατ' ἐξοχὴν dicitur *Convolvulus non-convolvulus*, quia more convolvulorum se non convolvit, sed caule longiore pendet.

Datur etiã *Convolvulus purpureus folio subrotũdo.*

Nullus verò *usus* in est Medicus, nisi quod ornatus gratiâ in hortis colantur.

Offert se porrò

CONVOLVULUS ARVENSIS,

Flore cæruleo, qui in genere dicitur *Smilax*, & multis tribui solet plantis. Quo etiam pertinent omnes *Campanularum species.* Planta aliàs est lactescens, usumque Medicum nullum agnoscit.

CONYZA.

Conyza Græcis dicitur, quia κωνωπὶς seu culices ejus attactu ac viscedine interficiantur; unde & *Pulicaria*, *cunilego* Germanis Beruff-kraut Dirrwurtz/ vocatur.

Tres se offerũt *differẽtiæ* in Horto Medico nostro:

1. *Conyza Major Tabernæmontani.*
2. *Conyza minor flore purpureo;*
3. *Conyza Thyrsoides linaria folio Canadensis.* His accensendus venit.
4. *Aster Conyzoides odoratus sylvestris* seu *Conyza Medica*, de quo mox dicam, quæ quidẽ nõ propriè, proximè tamẽ ad conyzas accedit.

Ita omnes Conyzæ Germanis dicuntur Beruffkraut.

Veteres de harum *usu* nil fide dignum tradiderunt. Aliàs contra fascinationes infantum nunc ejus fasciculum in lecto seponunt, nunc balneis incoquunt, ac infantes fascinatos iisdem lavant. Præter hucusum Medicum Conyzæ agnoscunt nullum.

CONYZA MEDIA.

Conyza Medica flore magno luteo, vel *Aster Conyzoides odoratus sylvestris* (datur enim quoque *Aster Conyzoides Gesneri & Parckinsonii flore pariter luteo*) Aliàs *non benè refertur ad Conyzas*, sed potiùs *ad Asteres*; unde & adjectione Vocis Asteris Conyza vocatur. *Asterum* aliàs *signum* est, quod in pappum abeant, Germanis Stern-kraut/ item gestirnete Dirrwurtz/ ad differentiam Conyzarum, quæ simpliciter tantum, nullaque aliâ adjectione Dirrwurtz vocantur.

An cum cœteris Conyzis, imprimis in fascinationibus & incantationibus infantum conspiret, fides sit penes experientiam.

CORALLINA.

Corallina seu *Muscus Marinus*, Meer-Mooß Corallẽ-Mooß/ *Musci species*, plãta est marina, saltẽ ad lumbri-

lumbricos enecandos infantum valens, in quibus debellandis remedium est præ omnibus aliis vegetabilibus convenientissimum, atque longè melius, quàm semen cinæ

Dosis ejus est à ℈j ad ʒß, adultis ʒj. Miscetur cum aliis appropriatis, vel cum aloë, cornu cervi, oleo hyperici, syrupis & similibus. Aliàs ulteriorem usum habet nullum.

CORIANDRUM.

C*Oriandrum* videtur ad *Caucalidis species* pertinere, & qando viridis, prodit se odore gravi.

Usitatum tantùm est *Semen.*

Optimum est Stomachicum & Carminativum, atque in affectibus stomachi quoque operatur; unde basin constituit *Tragearum Stomachicarum.* Operatur vi aromatica, & simile est in sua natura anetho, aniso, fœniculo, cumino & similibus, & imprimis quæ quoad usum & vim aramaticam de aniso dicta fuerunt. Coriandro etiam ejusque semini applicabilia sunt. Constat blando ⊖e volatili oleoso aromatico temperato, ratione cujus prodest in laxitate Stomachi, cruditates stomachi præcavet, acidam præprimis, & in de natos ructus & inflationes; vel quando post partum oriuntur phlogoses & rubores faciei, tunc temporis semen coriandri est expertum. Quando dico: est stomachicum, intelligo simul intestina. Hoc saltem observandum, Coriandri semen capiti nocere, hocque quasi obnubilare seu turbare: propterea &, quia planta fœdè olet, invaluit apud Veteres opinio, quod semen coriandri sit malignum, & obtineat pravam qualitatem.

Vulgò cum aceto macerando corrigunt & præparant, sed labore prorsus inani, quia reverà *Correctio* hæc *videtur* seminis, aliàs non inelegantis, *Castratio*, nec vis ejus capiti inimica tanti videtur, ut propterea tàm speciali præparatione indigeat. Et meritò irridet hanc Correctionem *ZVVELFFERVS in Pharmacop. Regia*, atque immunitatem Coriandri defendit. Saltem ergò nudè usurpetur, cùm quotidiè inter ciborum diversorum condimenta adhibeatur.

Confectio laxativa ex eo etiam est in usu. & fit hunc in modum:

℞. *sem. Coriandri* qv. V.

Hoc binâ vice *saccharo* incrustetur: & quando primâ vice incrustatum, postmodum *pulvis scammonii* adspergatur, & denuò abhinc *saccharo* obducatur; ita egregiè laxat.

CORNUS.

C*Ornus* est in *duplici differentia: Mas* & *Fœmina.* In Officinis offert sese *Fructus*, rarò *Folia.*

Fructus est austerus, texturæ satis fixæ, parvi vel nullius usus; habet vim & saporem potenter adstrictorium; unde contra hæmorrhagias, diarrhæas & dysenterias, aliosque alvi fluores, commodè adhibetur, imprimis in Decocto.

Folia ejusdem sunt naturæ cum Fructu, & facultatis adstrictoriæ insigniter: unde omnes eos usus præstant, quos plantæ adstringentes; adhibetur vel in Decocto vel forma pulveris à ʒß ad ʒj; sed rarò.

Fructus conditi & *Rob* rari quoque sunt usus.

CORYLUS & AVELLANA.

DE *Corylo* multa prostant apud Autores, tàm vera quàm fabulosa. Qualis sit frutex, omnibus notum est.

Pro usu Medico veniunt *Lignum*, ejus *Fructus* seu *Nucleus, Putamen, Membrana*, & imprimis *Viscum.*

De *Ligno* rectè dicit *AUTOR*, quod sit rari usus; sed pro spiritu & oleo exinde parando asservetur. Reverà est *lignum Heraclinum Rylandi.*

A vulgò propter vim Sudoriferam & Diureticam laudatur. In usu aliàs est Metallurgis, qui ex hoc *Virgulas Mercuriales*, vulgò die Glücks- oder Wünschel-Ruthen / parare solent, decidendo eas præcisè in meridie Festi Johannis, ita ut unusquisque surculus uno ictu amputetur. Sic *baculum sympatheticum* ex corylo ad fracturas & luxationes videbitis in *BORELLO Centur. 3. Observat. 77.*

Nucleus rarò in usu est, cui tribuitur vis venenis resistendi: quod *an verum sit?* Nescio. A *SCHOLZIO in Consil.* 141. commendatur contra calculum & promovendam ☾m: habet etiam *AMATUS LUSITANUS Centur. 7. Curat. 78.* insigne experimentum avellanæ virtutis contra calculum & nephritidem, ubi refert de viro, qui lapillos rubentes per virgam cum urina ejaculavit, curato usu avellanarum in victu initii prandii & cœnæ, & insuper confirmat, alios plures usu avellanarum evalsisse immunes à calculo.

Putamen externum est adstrictivum; & sunt qui contra dysenteriam volunt commendare. Pulvis horum cum pulvere seminis anisi mistus, ad fluorem album confert, uti habet *AUTOR.*

Membranula nucleum ambientes sunt lithontripticæ, adeò ut sint, qui vel solas, vel cum nucibus conjunctas, expertissimas dicunt contra calculũ vel lithiasin.

Habetur & *Viscum* in Corylo, cui magni effectus adscribuntur, utut rarissimè reperiatur. Certè in epilepsia curanda, & huic cognatis affectibus convulsivis, tàm in specie in infantibus seu pueris, quàm in adultis, præmissis universalibus, Viscum hoc corylinum pulverisatum sui simile remedium vix invenit: Et quamvis etiam viscum quercinum sit decantatum in tali casu, præfertur tamen corylinum, cujus rasura vel pulvis detur à ℈j vel ʒß ad ʒj pro ratione ætatis, adultis & junioribus. Præsertim excellit certo tempore collectum: nempe ☽ crescente inter duos dies B *MARIÆ*, Zwischen 2. Frauen Tagen / id est, à die 15. Augusti usque ad 8. Septembris. Nam tale Viscum amuleti instar collo appensum contra epilepsiam & paralysin valere dicitur; sicut & contra morbos ab incautatione ortos frequens & laudabile est remedium: Vid. *HEINRICUS ab HEER in Observat. Oppido rar. Observat. 8. p. 128.*, ubi singulare prostat *ungventum* cum pingvedine canis & ursi *contra veneficia.* Et quidem non tantùm Viscum Corylinum, sed etiam tota Corylus in hoc casu est usurpata: sic celebris quidam Medicus ceu singulare secretum habet Ungventum, quod præparat, dum Recipit *folia* & *apices tenues viridis Coryli*; hæc benè contundit in *mortario*, confecto *ex ligno tiliaceo*, & contusis addit *pingvedinem galli* atque *caponis* q. s. post exponit radiis ☉aribus, ut lentâ digestione abierint in *Ungventum* viride, expertum secretum *contra veneficia.* Nobiles virtutes ergò coryli ansam etiam dederunt superstitiosis fabulis, quod nempe Viscum sit alimentum serpentum, & circa corylum semper cum visco reperiatur serpens albus, qui visco vescatur: vid. *STOECKERUS in Praxi, GOCLENIUS de Admir. Naturæ.* Huic accedit, quod quidam dicunt; non nasci viscum in corylo, nisi sit 100. annorum: Conf. *HEINRICUS ab HEER l. a.* Sed quis quæso hoc expertum habet? Fabulæ ergò hæ transeant.

Sulphur Vegetabile ex coryli julis, quale etiam ex musco clavato æstate colligitur, nobile simplex est, non tantum ad epilepsiam, sed etiam ad febres, atrophiam, hecticam, & alios quam plures infantum effectus. Hæc ipsa enim ex corylo remedia singulari vi annodyna videntur prædita, unde etiam ad dentium dolores solent adhiberi.

Quoad *Præparata, Lignum destillatum* ▽m *spirituosam acidam* & ☍o suggerit: sed necesse est, ut colle-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0571-4 DFG

ctum sit balsamico tempore. *PARACELSUS* ☽ in cancro existente colligi jubet, & quidem die Veneris: id quod fit singulis annis bis vel ter, ut videri potest *in Ephemer. Astronomicis.* Conf. *Tract. PARACELSI de Terebinthina*, & *Notis in Tyrocin. Chymicum Begvini à GLüCKRADIO additis ad spiritum Terebinth pag.133.* Et hoc tempus balsamicum est verum, & universale tempus omnium balsamorum. *HAGENDORN in Curat. seu Secretis Empiric. Rulandi* dicit; ☉em attendendum esse: id quod falsum. Loco ligni eligendi sunt surculi juniores, qui saltem per annum viguêre, atque destillandi per descensum, ubi phlegma & spiritus acidulus prodeunt cum subsequente oleo, quæ omnia legitimè rectificanda sunt. Conferantur, quoad cætera, Secreta Rulandi ab Hagendornio edita p. 72.

Spiritus est acidus, sed acidus volatilis, ardens instar ♈: Quod verum est de omnibus spiritibus ex lignis; quoniam *in* omnibus *lignis* est ⊖ *volatile* ex acido fixum, & ∽ *ardens instar* ♈. Probatur: si affundatur ∽ acidus corpori terrestri, lapillis cancrorum, C.C. usto, &c. tunc fit, ut Acidum aggrediatur illud subjectum & corrodat, atq; imbibatur: Unde si imponatur cucurbitæ, dimittit de se spiritum volatilem & adeoq; ex spiritu ardente & ⊖e volatili acido constat lignum corylinum, ut & reliqua omnia; sicq; etiam ∽ exinde parati. Hic ∽ in epilepsiis infantum, æquè ac adultorum, mirificus & satis frequens est. Præter dotes has valdoperè commendatur contra alios affectus capitis, apoplexiam, paralysin, & similes, si detur in convenienti vehiculo ▽æ liliorum convallium, vel ▽æ florum tiliæ. Vires obtinet egregiè penetrativas, & hinc etiam conjunctas habet vires anodynas, & quasi soporiferas. In malo hypochondriaco non sine fructu adhibetur, moderatè laxat alvum, & evacuat per inferiora. Singulariter pellit, enecat & exturbat vermes infantum & adultorum.

Dosis est à guttis x. ad xv.

Dum destillatur ∽ ex ☽ igne aperto, simul prodit *Oleum*, quod super corpus terrestre, v. g. calcem vivam, C. C. ustum, &c. est rectificandum; sic amittit odorem fœtidum, & reverà prodit ℞ *decantatum Heraclinum Rulandi* aurei coloris, quo ipse tanta miracula præstitit in Curis. Imprimis *triplici virtute* claret: est *Anti-epilepticum* summè *Anodynum*, & *contra vermes*; dosi guttular. vij. viij. l. ix. ad x. Virtutem Anti-epilepticam sufficienter demonstrat *RULANDUS*, Medicus Cæsareus, *in Curat. Empyricis*, ubi tractat *de epilepsia*, dum refert de puella 10. annorum per tres Menses epileptica, quæ purgato corpore per olei dicti guttulas tres propinatas curata: Sic infantem semestrem ♂ què epilepticum liberavit per hoc ℞, in paroxysmo & ante paroxysmum propinatum. Plures *Observationes* videri possunt *in citato Tractatu.* Succedit huic insignis vis anodyna, ratione cujus in odontalgiis, dentibus cum bombace inditum, easdem felicissimè sopire solet, quales dolores gravissimos *RULANDUS* in eodem *Tractatu*, ubi agit *de Dentium Doloribus*, cum hoc oleo denti cariosо ad guttulas tres instillatur, instar incantamenti sopivit. Sæpiùs fit, ut in dentibus nascantur vermiculi, qui adeò exasperant dolores, ut vix sisti queant sine suffitu ex hyoscyamo; in tali casu etiam expertum est ℞ *Heraclinum Rulandi.* Tandem & in vermibus intestinalibus enecandis & expellendis expertum est remedium contra quos etiam commendat *AVTOR noster*, si gutta una vel altera cum mica panis propinetur: vid. *STOCKERUS in Praxi* Adultis datur à guttis ij ad jv, & educit per secessum vermes: quin & pediculos fugat, quod videmus, si tantillum insecto imponatur, illud interimit, adeò ut videatur præferri ℞ corylinum oleo spicæ, contra pediculos aliàs usitato. In partu quoq; difficili guttulæ ix vel x in vino generoso exhiberi, & regioni umbilicali non sine commodo illini solent.

Oleo isto laudato *Heraclino* quidam *Gvajaci* substituunt; sed malè, cùm potius ℞ destillatũ buxi ipsi substituendum foret.

COSTUS.

Costus verus est Aroma, adeoque nostris regionibus exoticus, & ex Arabia affertur.

Hujus Vulgaris *divisio in dulcem & amarum nihil valet*, cùm unus idemque cortex sit, qui pro majore vel minore maturitate aliqualem in sapore varietatem repræsentat: Vid. *Raischius Hecatost. 1. pag.* 18.

Inter Aromatica referri meretur, tanquam acris & oleosus, cùm & iisdem, cum aromatibus, viribus gaudeat. Ad Cinamomum in multis accedit, minus tamen est oleosus, unde cortex hic vocatur à quibusdam Cinamomum album, quod respondeat illi sapori. Alii adeò extollunt, ut dicant, in Costo esse omnium aromatum vim & virtutes collectas; acris est, indeque spiritibus minus gratus, utut spirituum restaurativum satis efficax existat.

Specialis ejus *usus* est, ut inserviat Medicis, dum ad ægros accedunt; mastieatus enim à morbis malignis contagiosis præservat. Ejus tamen in locum, cùm adulteretur, Zedoaria vel Zingiber substitui possunt, ne nimis simus expositi adulterationibus & deceptionibus. Præterea est stomachicum, in cruditate acida, anorexia, apepsia, ructibus & torminibus intestinorum à flatibus conducit. Unde etiam in Colica virorum, & affectibus uterinis usitate & expertè præscribitur, si vel Theriacæ vel castoreo, vel aliis appropriatis admisceatur. Deinde est singulariter uterinus in affectibus mensium, & circa partum, in affectibus nervorum, apoplexia & paralysi, in affectibus capitis & cerebri vasorum.

Essentia meritò Analepticis accensetur,

Sunt qui præparant *Electuarium ex Costo*, quod in affectibus stomachi & Arthritide commendant.

Non ineptè admiscetur Purgantibus *pulvi: Costi*, pro purgantium virulentiæ aliquali correctione

Oleum Costi destillatum interdum habetur in affectibus nervorum atq; artuum, præcipuè verò in paralysi & affectibus stomachi remedium optimum: Oleum tamen destillatum caryophyllorum substitui potest; quia paucum dat Costus ℞, atque rarum est.

Prostat ℞ *Costi compositum Mesuæ*, quod, ut dicit *AVTOR*, Rigores febriles, si inungatur spinæ dorsi, frangit: Ubi noto, non meliùs mitigari eosdem, quàm si medietati stomachi extrinsecè applicetur Balsamus stomachalis cum oleis destillatis appropriatis nucis moschatæ, carvi, anisi, fœniculi, costi, pro Balsamo. Etiam Rigores Quartanarum certo experimento compescit, præprimis si methodô Helmontianâ apposita applicetur later calidus, ne exspiret vis balsami, sed ad interiora penetret.

De *Pilulis Maro-Costinis* vid. *MINDERERUS.*

CRITHMUM.

Crithmum præsens, seu *Crithamum Quartum Tabernæ montani*, Germanis Bacillen-Kraut / optimè *Eringium folio* serræ instar *incisо* dicitur. Non verò memini unquam plantam hanc à quoquam Medicorum esse in usum Medicum tractam.

CROCUS.

Crocus est medietas floris ex ipso Croco collecta, flos aromaticus, sapore acri, odore penetranti cuivis satis cognitus. Optimus est Orientalis, hinc Anglicus, tandem Austriacus. Planta quidem est elegans; nihilominus aut mala mista bonis, sunt bona mista malis.

De *Adulteratione Croci* vid. *AVTOR noster p.* 54.

Hujus *flores* in usu sunt, & præprimis *stamina coccinea.*

Flos

Flos est polychrestus, multum habet in recessu: sed debitis cautelis usurpetur. Vis & textura ejus materialis consistit primariò in oleo volatili, ⊖e acri comitato, & admodum spirituoso fortiter penetrante, cujus intuitu simul vim obtinet inebriantem, & tandem narcoticam; quæ tamen narcosis non confundenda est cum cæteris stupefactivis. In ⊖e verò acriori penetrantia quædam uteri irritativa, & simul aromatica residet. Utraque arctiùs in concreto combinata sunt, unde difficulter atque etiam adeò parum ℞ ex croco elici potest, quin facilè empyreuma contrahat crocus & comburatur.

Effectus Croci conveniunt in quibusdam cum opio, in specie tamen magis Cordialis seu analepticus existit, de qua vi possumus videre *VELTHUSIUS Tract. de usu Lien. p. 148.* dum non nihil figendo, aut quasi condensando, facilem eorum dissipabilitatem coërcet, indeque vires quasi firmiores reddit: propter quam vim non immeritò à *POLEMANNO in Tractatu de sulphure Philosoph. pag. 86.* aliisque vocatur *Rex Vegetabilium*, quòd ceu *Rex* inter *Vegetabilia* emineat: propter quam vim cordialem admiscetur meritò medicamentis corroborantibus, Cordialibus dictis. Corroborat quidem Crocus & exhilarat ~ nostros, sed nimio usu caput gravat, & propter vires cordiales, seu spiritus exhilarativas, vocari solet *Aurum Vegetabile.* In syncope & apoplexia est egregium remedium. Virtute item stimulandi quascunque uterinas excretiones maximè pollet, potentissimè Menses & lochia promovet, fœtumque vivum, æquè ac mortuum & similia educit. Sunt mulieres, qui eô usi sunt ad promovenda menstrua, tanto cum successu, ut & tandem ingens uteri hæmorrhagia successerit; Hinc refert *RIVERIUS in Institut. Medicis l. 4. cap. 22.* de muliere, quæ ad provocanda menstrua crocum tantum, quantum ʒ. assibus coëmerat, assumpserat, ex nimio inde citato mensium fluxu intra triduum mortua fuerit: Conf. *PAULI in Quadripart. Botan. pag. 57.* Unde & observatum fuit, quod crocus vim habeat fœtum in utero tingendi: Conf. M. A. N. C. *Anno 1. Observat. 60. p. 157.* Hæc vis Menses stimulandi valdè illustratur Observatione Borelli; equos nimirum, qui vehunt sacculos croco repletos, mictum sangvinis incurrere: Vid. *Centur. 2. Observ. 98.* & *Centur. 4. Observat. 35.* Hunc autem in modum illum applicant: scilicet parant jusculum ex cerevisia croco insigniter tinctum, & ita hauriunt. Singulariter etiam est pulmoniacis, phthisicis, tussientibus, pulmones plus minus læsos habentibus conveniens; hinc quibusdam vocatur Anima pulmonum, non secus ac Rhabarbarum Anima hepatis, hermodactyli Anima Articulorum; adeo ut scribat Dodonæus; quod Crocus subinde phthisicos in summo vitæ discrimine constitutos in vitam revocare queat, si adhibeatur crocus à ℈ß ad ℈j in potu vini dulcis vel generosioris. In specie asthmaticis ac dyspnæis dicto modo commodè propinatur, imprimis si asthmata convulsiva fuerint, quod confirmat *RIVERIUS in Institutionibus*, & *MYNSICHTHIUS in Armament. Chymico.* In icterо egregium est simplex, adeò ut in expellendo, & hinc delendo ictero multum possit, unde quibusvis remediis ictericis addendus venit. Ad dysenteriam multum laudatur. Sic & specificum est singulare in affectibus Melancholicis, pro restaurando vigore spirituum animalium; vel dum habet vim cordialem, tribuitur ipsi quoq; vis lætificandi, adeoque mœstis & Melancholicis conducit; quatenus tristitiam, morositatem ægrorum Melancholicorum valet mitigare; vid. *FREITAGIUS.*

Sed præter hos egregios effectus, Crocus suâ interim malignitate quoq; non caret, si scilicet in majori dosi usurpetur; vi enim narcoticâ & stupefactivâ admodum turget, qua & admodum ebriosos reddere solet homines, si ejus paululum vino addatur; unde Vinum cui tantillum croci admistum in lagena, citiùs inebriat, quàm aliud satis generosum; quare ingreditur *Laudanum opiatum*, quod vocatur *Nepenthes vegetabile.* Delirium in specie ridiculum seu cum risu infert; imò si dosis ejus nimis excessiva sit, ultra nimirum ʒij vel ʒiij hominem prorsus interimere valet: Vid. *SCHENCKIUS l. 7. Observationum*, sicuti etiam *BORELLUS Cent. 4. Observat. 35.* item *DOERINGIUS in Opiologia*, ubi non inconciniè tractat de croco, & refert, quod habeat vim excitandi risum *p. 199.* adeò ut ii, qui nimium utuntur croco, dum fiunt ebrii incipiunt ridere, & tamdiu rident, donec moriantur.

Externè pariter somnum inducit; ubi tamen non minori cautione opus est: nam somnum facit narcoticum & gravem. Sic si iis, qui agrypniis laborant, sacculus croco repletus supponatur, ut capite illi incumbant, extemplo levantur; in infantibus verò aut ægris nimis debilibus hoc non succedit: *DOERINGIUS l. a.* Habet historiam de quodam super duobus sacculis croco repletis noctu dormiente, qui mortuus manè repertus est. *Conf. BORELLUS l. a.* Unde non rarum quòd continuato croci odore quidam temulentiam visi sint contrahere. Et ex hac vi anodyno narcoticâ videtur oriri, quod sacculus croci ventriculo impositus sistat vomitum, & morbum navigantium, quod casu expertum fuit. Historia ejusmodi refertur apud *FRANCISCUM BACONEM de VERULAMIO in Histor. vitæ & Mortis pag. 211.* de Mercatore quodam Anglo, qui trans mare vectus sacculum croco repletum sinui indiderit, ut sub tunica celaret, ne ejus gratiâ vectigal exsolvere teneretur: & nullam sensit molestiam, aliàs satis vulgarem navigantibus: Cùm autem eundem justô diutius illic detineret, vi croci narcoticâ prorsus interemptus est. *DOERINGIUS* refert, quod equi vehentes crocum, torpore obruantur ex ejus vi. Cæterum ipse quoq; Crocus nodulo inclusus, & cum camphora de collo è regione ventriculi suspensus, remedium est Melancholicis & Tristibus exhilarandis apprime conveniens: vid. *BORELLUS Centur. 2. Observat. 99.* Hic & ▽ crocatus, seu Crocus cum spiritu vini maceratus, extremitatibus manuum pedumq;, frigore ad imminentem gangrænam usq; læsis, cum linteo applicatus admodum conducit, & partes morientes denuò revificat. Medicamentis etiam externis ophthalmicis admisceri solet Crocus, & facilè principatum in illis obtinet: Vid. *LÆLIUS à FONTE Consil. 27.* Sunt præterea, qui sacculos, in quo crocus asservatus fuit, supponunt culcitræ, vel applicant capiti contra vigilias & dolores: quod tamen reverà periculosum, & vix imitandum: potiùs imitandus *RULANDUS*, qui croci tantillum miscet cum aliis aquis appropriatis in doloribus capitis & phrenitide, dum

℞. ▽ *rosar. rubr.*
semperv.
bursæ pastor.
solani à ʒiij.
Croci ʒß.

M. & fiat *Frontale* in Cephalalgia á causa calida: Qua Mistura cum linteis fronti applicatâ, & hoc sæpius iterato, omnis mitigatus fuit dolor.

Item in phrenitide gravi:

℞. ▽ *rosar.* ʒvij.
opii ʒj.
croci ʒß.

Quâ

Quâ Misturâ, *opio* benè *dissoluto*, fronti applicatâ, & hac sæpiùs iterata, liberavit Phreniticos & Maniacos.

Porrò:

℞. ▽æ rosar ℥x.
Opii ʒß.
Croci ℈ß.

Hoc Epithemate sæpius fronti admoto, & sæpiùs reiterato, feliciter curata fuit Mania periculosa.

Ulteriùs Crocus insignem vim emolliendi, concoquendi & maturandi tumores & abscessus, item dolores sistendi obtinet; experientiâ teste; unde frequenter Cataplasmatis & Emplastris pro hoc scopo immiscetur.

Usurpatur Crocus in ipsa substantia, quatenus parum fæculentiæ non medicamentosæ obtinet. Aliàs inter Præparata in Officinis prostat *spiritus Essentiæ*, ℞. &c.

Tinctura & *Essentia* omnium optima est, quæ præferenda etiam Extracto; quoniam in hoc sub inspissatione (1.) maxima ejus vis volatilis cum menstruo exspirat. (2.) Nec benè potest destillari aliquid ex croco, quoniam particulæ fixiores remanent in Capite mortuo, utiles adhuc in Medicina. Propterea ℞. & *Essentia* optima est, quæ fit; quando affunditur Menstruum, & separatur per filtrum. Sed quæritur: *quodnam sit Menstruum, magis commodum?* Resp. Cùm ▽ principio ♃eo infectus, minus congruus videtur: Alii serum lactis vel aquam seri lactis destillatam sumunt, & non inconvenienter in affectibus Melancholicis usurpant: Alii ▽m vitis destillatam; Alii denique, ut Lindanus, aquam betulinam recipiunt. Optimum Menstruum videtur ▽ *vitis destillata*, quâ per simplicem infusionem Crocus extrahatur; non tamen sub Extracti, sed essentiæ forma reservari debet.

Tinctura hæc in dysenteria internè est elegans, & à *ZVVELFFERO Pharm. Reg. pag. 331 seqv.* in *HOFFMANNI Clave Pharmaceut. Schrœderi, p.* 460. commendatur. Est insuper pectoralis, uterina, stomachalis, anodyna, pellit fœtum, convenit in affectibus soporosis, Melancholicis, pulmoniacis, & quæ sunt virtutes aliæ, ipsi croco propriæ.

Oleum quod attinet *stillatitium*, cujus præparationem videbitis in *AUTORE nostro*, est paucissimum, & reverà labor videtur omninò inutilis. Præ cæteris tamen, quoad hoc negotium de ☉e volatili & oleo ex croco destillato vid. *HEERTODIUS in Crocolog. pag. 38-39. & 47.*

De hoc *Oleo* dicit *AUTOR*, quod prosternat appetitum; quod verissimum est. Nam utut ♃o Croci sit optimum remedium in cephalalgia, Melancholia & stranguria; quoniam omne Acidum corrigit & volatilisat: nihilominus recte monet, quod illo non utendum sit ante pastum, quoniam habet vim singularem prosternendi appetitum.

Prostat & *Electuarium de Ovo* dictum in Officinis, cujus basis & ipse Crocus, quod conducit in morbis ardentibus malignis & peste, excitando sudorem.

CRUCIATA.

Cruciata Hirsuta Dodonæi est planta nullius usus.

CUBEBÆ.

Cubebæ sunt fructus Aromaticus Indicus. *Quid sint?* de hoc non conveniunt Autores. Optimum est *FREITAGII* judicium *in Aurora Medicor. pag.* 498. de nostratibus seu usitatis, quod non conveniant cum Cubebis Arabum; sed potiùs, quod sint fructus *planta* cujusdam, *simili similacis fructibus*, hederæ in morem arboribus se circumvolventis, & racematim grana longis petiolis cohærentia ferentis.

Grana hæc in usu sunt. Aroma sunt acre, sapore penetranti volatili & acri præditæ; adeoque ☉e volatili acri, & oleo minus temperato constant, minusque propterea temperatæ sunt.

Virtutes quod attinet, conducunt affectibus capitis, præprimis vertigini, sive sint per essentiam, sive consensum stomachi, ubi grana cruda, jejunè manducata & deglutita, valde conducunt. Ad confortandam quoque memoriam satis sunt egregiæ, & ingenium summe acuunt; quia subtilisant admodum & volatilisant ∽ animales, & impetum ac vigorem eorum naturalem intendunt. Propterea habet *SENNERTVS in l. 1. Praxeos P. 2. cap. 5. pag.* 307. pilulas, quas ex *MONTAGNANO Consil. 71.* desumpsit, & vocant bonum secretum contra memoriam amissam, quoniam virum anteà doctum imbecillitate memoriæ laborantem illis restituit. De his deglutiri debent sub introitu in lectum dosis una, & dupla mane jejuno stomacho. Basis sunt Cubebæ. Cavendum tamen, ne cùm nimis frequens eorum usus sit, ∽ animales disturbentur, & pro acumine stupiditatem inducant. Somnolentiam arcent, sed vires sustentant, atque in omnibus soporosis affectibus conducunt. Venerem ratione ☉is volatilis paulò acrioris insimul egregie stimulant, quod ferè omnia reliqua aromata præstare solent, quæ Memoriæ dicata sunt; sicut pro excitanda Venere Cubebæ apud Indos frequenter usitatæ sunt. Post caput sunt singulare stomachicum, dum ventriculum frigidâ & acidâ pituitâ onustum egregie evacuant, abstergunt, & ☉e penetrativo egregiè confortant. Tandem & frigidis sic dictis uteri affectibus, imprimis in sterilitate, fluore albo, &c. conveniunt.

Inter *Præparata Confectio* & ♃ rari sunt usus. *Species dia Cubebæ* sæpiùs præscribi solent.

CUCUMIS.

EX *Cucumere Semen* tantùm in usu est; rarò *Fructus*.

Semen inter semina 4. frigida majora refertur, adeoque solet ingredi Emulsiones Refrigerantes, quas vocant, in febribus ardentibus; & sic, quæ de Citrullo dicta sunt, applicari possunt ad hoc semen. Reliqua habet *AUTOR noster*.

In phrenitide *Caro* cucumeris applicata capiti, est singulare experimentum *BORELLI Cent. 4. Observat. 94*, qui refert, quod Rusticus quidam alterum Rusticum phreneticum curaverit cum taleolis cucurbitæ capiti impositis. Vocat quidem cucurbitas; sed potiùs puto, illum intelligere Cucumeres, quoniam promiscuè sæpè utuntur Autores his vocibus. Simile habet *BARTHOLETUS in* eleganti *Tractatu de Respiratione*, qui in fervida maximè phrenitide commendat carnem cucurbitæ tusam, niveque refrigeratam abrasis capillis capiti impositam: Nam tali impositâ quidam phreneticus præter spem liberatus fuit, teste *BARTHOLETO*. Aliàs in tali casu sedum majus contusum, & plantis pedum & capiti applicatum, commendari solet: huic tamen præfert *RIVERIUS* Cucumerem.

Prostat ▽ *destilleta Cucumeris* in quibusdam locis, quæ valdoperè commendantur contra febres ardentes, quod soleat refrigerare & compescere effervescentias ardentes.

CUCUR-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0574-2 DFG

CUCURBITA.

Cucurbitæ planta & fructus omnibus est notissimus, cujus variæ sunt species, unius autem ejusdemque virtutis & facultatis.

Usitatum est *Semen* & *Caro*; rarò aut nunquam *Folia*.

Semen refertur inter 4. frigida majora, ex quibus fiunt Emulsiones in febribus ardentibus, quæ tamen stomacho debili non semper æque gratæ sunt, cùm de facili acorem contrahant, & oleosa substantia tonum stomachi laxet. Aliàs in viribus & facultatibus convenit cum Citrullo & Cucumere, uti & ▽ *destillata* cum aqua Cucumeris.

CUMINUM.

Cuminum est quasi aroma quoddam nostras, cujus semen elegans est pro usu Medico, & pertinet ad quatuor calida majora.

Vis ejus, uti seminis Anisi, fœniculi, anethi, carvi, &c. cum quibus omninò conspirat naturâ & usu, consistit in oleo ☉ino temperato aromatico, adeòque, ut illa, vi aromaticâ ∼ animales recreando, conducit stomacho, & in affectibus intestinorum cum inflatione stomachi & tympanitide, ex cruditate acida in primis viis egregium est. Non adeò est diureticum, uti fœniculum: & notandum, quod omnia ea, quæ de Aniso dicta sunt, ad Cuminum quoque applicari possint; hoc tamen excepto, quod illud lac promoveat, hoc verò istud intercipiat. In affectibus colicis & convulsivis intestinorum malis à ʒß ad ʒj usurpatur; sicut & in herniis ejus usus est egregius. Porrò Menses stimulat, & in specie dolorosos & molestos promovet, & tormina abdominis convulsiva juncta, item tormina parturientium notha, die falschen Wehen / egregiè compescit, in cerevisia calida ebullitum & propinatum, adeò ut rectè semina 4. calida *HELMONTIO* dicantur intestinorum solamina.

Externè ad lactis fluxum nimium arcendum applicatur cum linteis; in affectibus colicis & flatulentis in sacculis applicatur abdomini, vel incoquitur Clysteribus.

Oleum ejus *destillatum* quoque notum est, quod odorem suum ⊡æ fortiter affricare solet. Commendatur contra tormina & inflationes infantum, & suffocationem eorundem hypochondriacam, das Herz-gespann / moderate ⊡m promovet, sanat tamen stranguriam ratione ☉is volatilis oleosi; quod demulcet Acidum, & colicæ stranguriæ Autorem; nunc externe umbilico, & in suffocatione hypochondriaca circa costas nothas illitum, atque Clysteribus permixtum. Sunt qui dicunt, quod album mulierum fluxum, uti etiam mensium abundantiam, cohibeat.

CUPRESSUS ARBOR.

Cupressus Arbor in Italia vulgaris est, apud nos rara, cùm in paucissimis hortis colatur.

In usu sunt *Lignum*, *Fructus* & *Folia*.

Tota Cupressus refertur inter Antisplenetica.

Fructus inter adstringentes sunt celeberrimi usus; si enim infundantur in vino, prosunt in sangvinis rejectione & aliis fluxibus.

Externè conveniunt, ubi porulorum occlusione, & fibrarum laxatarum constrictione opus.

Ex ligno destillatur *spiritus acidus volatilis ardens*, uti ex ligno corylino, de quo paulò ante, qui in affectibus spleneticis commendatur.

Post Cupressum Arborem sequitur

CUPRESSUS HERBA.

Cupressus Herba alio nomine vocatur *Abrotanum Fœmina*: nam promiscue apud Autores hoc nomine venit, & in omnibus convenit cum Abrotano mare, nisi quod fœmina magis temperata sit, & minus acris: in iisdem tamen affectibus ambo adhibentur promiscuè.

Inter plantas aperientes & deoppilativas refertur; adeoquè in affectibus splenis & tumoribus viscerum speciatim commendantur. *Folia* sicca pulverisata ad ʒß in ▽ matricariæ, dicuntur sistere fluxum album mulierum.

CURCUMA.

Curcuma est radix exotica, alia *Græcorum*, alia *Arabum*. *Græcorum* est planta ex Indiis Orientalibus, & *generibus Cyperorum*; unde *Dioscoridi* aliisquè Veteribus alio nomine vocatur *Cyperus Indicus*. *Serapionis* verò *Curcuma*, & hinc dubio procul etiam aliorum *Arabum*, est *radix chelidonii majoris*; hæc enim est radix intensè flavescens, saporis amaricantis, de quo vid. *Histor. Plantar. Tom. 2. pag. 746.* *Græcorum* verò *radix curcumæ*, seu, ut rectè dicitur, *Crocus Indicus*, radix est amara aromatica, quæ frequentissimo est in usu in locis Orientalibus, tàm pro pigmento externo, quàm pro usu interno morborum chronicorum, mensium suppressorum, de quo conf. in specie *BONTIUS in Com. pag. 9.* item *ERASMUS FRANCISCI* in den Ost-Indischen Lust-Garten *p. 483.*

Apud nos radix hæc equidem rarioris, non tamen contemnendi, usus est in hydrope & ictero flavo, quem specificè curat, præsertim cum salibus usurpata; unde à Germanis vocatur die gelbe Sucht-Wurtzel. Usurpatur autem hoc modo:

Rec. *rad. curcumæ*,
℞ij *diaphor.* à gr. xv ad ℈j. M.

Bis in die exhibeatur expectato blando sudore.

Addi possunt *salis volatilis cornu cervi* aut *succini* gr. vj; & eò melius proficuum erit remedium.

Usum etiam ejus in exturbandis calculis felleæ vesicæ, & curandis inde natis doloribus hypochondrii dextri, curiosam historiam recenset *HOFFMANNUS in Clave Pharmacevt. Schrœder. p. 463.* Convenit etiam omnibus affectibus cachecticis, & in affectibus splenis atque mesenterii, aliisque morbis chronicis, ubi bilis peccat, valdoperè laudatur. Ingens est aperitivum in quibuscunque morbis, mucosa in ventriculo imminuit, incidit & attenuat, atque adeò multorum morborum fomitem expurgat.

Inter *Præparata* sunt *Species dia-Curcumæ*, de quibus rectum est *AUTORIS nostri* judicium, quod, quoniam nihil de Curcuma illas ingreditur, potiùs dicendæ sint *species dia-Croci*, qui est basis.

Essentiam ex hac radice curcumæ cum nitro fixo parare docet *LUDOVICI.*

CUSCUTA.

Cuscuta seu *Cassuta*; item *Epithymum* Græcis, Germanis Flachs-Seide & Milß-Kraut; item à modo crescendi Filß-Kraut / Plauta est sui generis ubivis obvia, ex proprio semine scandens, & foliis propriis constans, aliisque passim plantis adhærens, easque exsugens, non secus atque hedera arboribus adnasci solet, unde in iisdem radices suas figens propriam amittit radicem, succoquè plantarum harum alieno nutritur, unde hæ ab hac suppressæ marcescunt. Sic hæc Cuscuta tàm fortiter adhærescit Caucali sylvestri, item lupulo, ut vix ab iisdem

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0575-7 DFG

separari possit; hinc etiam pro varietate plantarum, quibus adhæret, varia quoque sortitur nomina: sic quando v.g. adhærescit thymo, vocatur *Epithymum*; si satureiæ seu thymbro, *Epithymbrum*; si hyssopo, *Epihyssopus*; si lino denique, *Linopodes* vocari solet & sic porrò. Observetur adhuc, quando adhærescit plantis non adeò magnis, vocetur *Cassuta minor*; & *major*, quando super magnas.

Quæritur autem: *an hæc Cuscuta sit planta propriè sic dicta?* aut *peculiaris herbæ species?* Dicunt, esse plantam: negant nonnulli cum *SIMONE PAULI*, eamquè nihil aliud quàm scirrhum p. n. herbis adnascentem, quo implicitæ suffocantur, esse volunt.

Rectè *HOFFMANNUS* dicere solitus est; quod omnes ejusmodi plantæ sint naturæ nitrosæ, atque eô ipso pro laxantibus diureticis habeantur; unde inter officinales suum quoque obtinent locum. Observarunt enim, hanc vi aliquali laxativâ ac absterſivâ pollere, ideo & à quibusdam inter melanagoga mitiora, in affectibus melancholicis proficua, refertur; si nimirum in infuso sennæ imprimis, vel polypodio sociatum propinetur; si enim per se coquatur, vis ejus per coctionem perit. Usitatum aliàs Epithymum præscribere in nodulis sangvinem purificantibus, ubi subest scorbutus vel malum hypochondriacum. Cum absinthio, quacunque in forma quibuscunque in viscerum noxis convenit; Quartanis etiam aliisque febrium noxis dicata dicitur.

Prætereà etiam observatum, Cuscutam pro varietate plantarum, quibus adnascitur, vi earum appropriatâ magis aut minus turgere, unde ratione succi nutritii diversi, diversus acquirere virtutes: Vid. *FREITAGIUS in Aurora Medicor. ubi* tractat *de Purgantib. pag. 260.* qui ita discurrit: *Cuscuta, quæ crescit superlinum, humidior reliquis suæ familiæ speciebus est; sicuti econtrà, quæ Genistæ adhæret, urinam & alvum promptius movet, lieuisquè affectibus convenit; permista thymo ☉am & alvum ciet; ea quæ super lupulo & erica, etiam spleni singulariter dicata est.*

Porro ex signatura quoque, ob variam suam circumvolutionem, quâ vasorum mesaraicorum divaricationem repræsentat, hisce quoque infarctis, & hepati ac spleni malè se habenti, aliisque morbis chronicis, succurrere aliqualiter dicitur.

Quoad *Præparata*, *Syrupus de Epithymo* prostat pro morbis chronicis tollendis.

CYANOS.

Cyanis vulgaris pertinet reverà ad *Jacearum species.* Dicitur ita à cyaneo elegantes cœruleo colore, quo ipsius flos gaudet. Dicitur etiam *Baptisecula*, item *Herba Frumenti*, Germanis die Korn-Blume. Datur etiam *Cyanus Montanus latifolius*, & *angustifolius.*

Veteres de hac planta nil scivere. Ubique crescit, & à rusticis de illius natali solo informamur.

In usu officinali est *Flos* cœruleus, tàm internè quàm externè, & cum Calcatrippa, quoad flores & effectus, convenit.

Internè vim habet ophthalmicam & diureticam; hinc solus flos, vel junctus cum flore calcatrippæ seu consolidæ regalis cœruleo, vino infusus vel in ▽ decoctus, ☉m, menses & lochia suppressa, svaviter promovet; unde *AGRICOLA in Chirurg. Parva* decoctum florum cyani & calcatrippæ commendat in affectibus ☉riis. Quod si his addantur flores calendulæ, erit Decoctum appropriatum uterinum.

Externè in affectibus oculorum, eorumquè rubedine, lippitudine, nebulis, &c. commendatur. Singulare habet *SCHMUCKIUS in Curia Magico-Med. pag. 54.* dum inquit: *radix Cyani collecta die corporis Christi*, Fron-Leichnam/ *qui & dies 10. Junii, detenta in manu, ut incalescat, omnem hæmorrhagiam sistit: quod si alio tempore colligatur, tale quid non præstare perhibetur.*

Tinctura paratur cum spiritu vitrioli consveto modo, quæ cum Tinctura florum calcatrippæ propinatur in iisdem affectibus, difficili partu, suppressione & mensium & ☉æ; undeſinterno usu à quibusdam commendatur in hydrope, quod debeat educere ▽m sub forma ☉æ.

Aqua florum cyani, loco vehiculi inservire potest, quando in suppressione ☉æ & calculo debet fieri Emulsio ex sem. violarum. *Externè* in affectibus ophthalmicis, ex variolis in specie ortis, utramque paginam facere dicuntur. Aqua etiam florum cyani mista cum aqua cherefolii est egregium experimentum in suffusione oculorum, calidè cum linteis applicata: quod si admisceatur tantillum vel croci vel camphoræ, erit efficacior ejusdem effectus.

In ophthalmiis, rubedine, lippitudine, nebulis & maculis ex floribus cyani per deliquium paratur *liquor*, uti ex floribus cichorii; quem modum parandi docet *SENNERTUS l. 1. Praxeos P. 3. Sect. 2. cap. 12. p. 786*, & *TIMEUS* von gülden Klee/ *in Epistol. suis p. 64. Flores* nempe contusi & vitro inclusi, tandem sponte suâ rubescunt. Ratio est, quoniam motum quodammodo intestinum & calorem spontaneum concipiunt, hincq; acorem contrahunt, quô præteritô rubescunt: tandem in furno pistorio in liquorem abeunt, dictis usibus inservientem.

CYCLAMEN.

Cyclamen Majus folio rotundo, inferiùs purpurascente seu rubescente, Erdapffel/ Latinis usitato nomine *Panis porcinus*, unde Germanis Säu- oder Schweins-Brodt/ à forma radicis ingentis, formamque panis repræsentantis; qui tamen ob virulentiam suam magis porcis quàm hominibus inservit: Græcis dicitur *Artanita.*

Planta est suavis odoris, ac propter floris gratiam tantùm in hortis colitur. Crebrius crescit etiam in locis montanis umbrosis; hinc ipse in montibus Tyrolensibus copiosius crescere observavi.

Officinas *Radix* ejus ingreditur.

Hæ inter Purgantia fortiora refertur, utut etiam vi, alterativâ, imprimis spleni succurrente, polleat; hinc cum asaro (quod itidem in splenis vitiis commendatur) convenit, etiam quoad externam figuram. Ejus ℥j internè propinata solet commendari in talibus usibus, egregiè aperit obstructos & infarctus lienis, & tollit scirrhos: menses ciet & expellit fœtum mortuum, ac in promovendo partu convenit. Quia verò acris & virulenta est, propterea rarò interior ejus est usus.

Exterior est crebrior. In Mensium obstructione convenit, si suffitus radicis cyclaminis genitalibus excipiatur, quo, omnibus afferentibus, certò Menses provocantur. Sunt, qui dicunt, quod radix, si appendatur instar amuleti collo, ita ut lienem, vel tumentem vel obstructum, attingat, egregiè soleat mederi affectibus speneticis.

Radix hæc succum acrem suggerit, omnia membra conturbantem: ergò rarissimus est usus ejus internus. *Externè* si inungatur recens abdomini aut ventriculo, expurgat per alvum ▽as hydropicas collectas, & fœtum abigit. Unde, quicunque succo hoc attigerit anum, mirâ celeritate alvi solutiocm sen-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0576-3 DFG

sentiet; linteo etiam exceptus, & ano blandè applicatus, in affectibus hæmorrhoidalibus cœcis suppressis conducit: vid. *HEINRICVS ab HEER in Observat. oppido raris observat. 6.* Præterea denique usu externo convenit in mensium obstructione, si applicetur cum appropriatis sub forma pessi in sinum muliebrem. Alii recipiunt *succum radicis cyclaminis*, eumquè cum *gummi ammoniaco* coquunt in *Emplastrum* egregium *spleneticum*. Unde etiam videmus, quod in emplastris omnibus ad scirrhos & tumores duros emolliendos & resolvendos, item ad scrophulas, strumas, & tumores partium externarum, recipiatur usitatissimè radix cyclaminis & ejus succus, item bryonia cum succo, nec non cucumeris asinini cum succo & gummi appropriatis, ammoniaco, galbano, & cum seminibus etiam appropriatis, & coquantur in emplastrum, quod durissimos emollit tumores & resolvit. Instar omnium exemplum habetur in *SENNERTO, l. 2. Praxeos*, ubi agit *de Strumis, p. 133. & 134.* quod sit instar cujusdam schematis pro præscribendis similibus emplastris contra quoscunque tumores duros internos lienis & externos, in quibuscunque partibus ex quacunque causa.

Ingreditur *unguentum de Artanita* dictum *majus & minus*, cujus basin constituit, quod spleneticis & hydropicis usitatum: Insternitur nimirum hoc abdomini toti, & sic potenter ▽ hydropicorum purgat; vel in forma minoris unguenti parti abdominis insternitur ad obstructiones alvi reserandas. Alii etiam ex radice unguentum antipleuriticum parant.

Alii è radice ℞ *acusticum* parant *sequenti modo:*

Recipiunt nimirum *radicem* hanc *excavatam*, eamque replent *oleo infusionis vermiculorum, intra cortices quercinos hospitantium*, hinc eandem coquunt subcineribus, ac in ☉e digerunt; uti hoc oleum descriptum est in *PETRÆI Nosolog. Galeno-Hermetica* B. D. *MICHAELIS*, fortunatus ille, *in sua Empiria*, felicissime oleo hoc in difficultatibus auditus usus est.

Ratum est, quod *HOFFMANNUS in Thesauro suo Pharmaceutico, Clavi Schrœderiano annexo*, ℞ ex infusione *florum cyclaminis*, eâquè sæpiùs repetitâ, parari posse dicit pro externo liru contra pleuritidem. Sit tamen fides penes experientiam.

CYMBALARIA.

Cymbalaria Italica foliis hederaceis, planta est exilis, sed propter folia hederacea elegans. Dicitur vero ita à Cymbalis, quæ flos ejus in anteriori parte quasi repræsentat. Pertinet revera juxta *MORISSONIUM* ad *Linarias*, hinc *Linaria foliis hederaceis* non incommodè dici potest.

Usum pharmaceuticum habet nullum, sed tanquam exoticum colitur? si tamen suspicioni indulgendum est, inter plantas temperantes & refrigerantes, quales sunt hederea, alsine, nymphæa, &c. referri potest.

CYNOGLOSSUM.

Cynoglossum, Hunds-Zung / planta est hirsuta, & ubivis obvia: & hujus utut varia sint genera, usitata tamen est *major vulgaris*. Pertinet ad *echia*, & apud Veteres, speciatim radix, innotuit vi narcotica & stupefactiva, atque harum virium ratione illa omnia præstat, quæ narcotica: v. g. papaver & opium, dum catarrhos sistit. Præterea observata fuit in hac planta vis adstringens, hincque dysenteriam curativa: adstringentia enim cum narcoticis in dysenteria utramque absolvunt paginam: hæmorrhagias quascunque impedit & sufflaminat, & qui sunt talismodi effectus aliià simplicibus narcoticis.

Prostant in officinis *Pilulæ de Cynoglossa* narcoticæ, cum opio & aliis quas Veteres in tussi sicca nocturna ferina, raucedine, & aliis affectibus pectoralibus ac faucium catarrhalibus à lympha acri, incipiente phthisi, & doloribus dentium, usurparunt. Verùm, cùm sint crudæ, & paratæ ex narcoticis admodum violentis, non amplius sunt in usu, sed in locum eorundem substituitur laudanum opiatum. Si tamen lubet uti his pilulis de cynoglossa; imitandus *BENEDICTUS FAVENTINUS*, Medicus Bononiensis, qui habet pilulas catarrhales, & impedientes confluxum materiæ ad fauces; quarum compositionem videbitis in *ZWELFFERO Edit. penult. pag. 214.* egregii usus in catarrhis, ut dixi, sistendis, corrigendis, & aliis similibus affectibus curandis.

Præparata qui vult alia; videat *WILLISIUM Pharmac. Ration. Part. 1. pag. 322.*

CYNOSBATOS.

Cynosbatos dicitur etiam *Cynorrhodos*, quamvis *MATTHIOLUS* hæc duo inter se differre statuat: item *Rosa Canina, Arvensis, Rubus Caninus*, Germanis Hage- vel Hanbutten / die wilden Rosen. Et quidem *Cynosbatos* communiter *innuit* saltem *fructum*; *Cynorrhodus* autem seu *Rosa Canina totum plantam Rosæ sylvestris.*

In usu *Flos* est, item *spongia* seu *excrementum muscosum*, Germanis Schlaaff-Kunst / & *Fructus.*

Flores quod attinet, odor eorum longè suavior, volatilior & penetrantior est Rosis hortensibus, quæ nimio quasi phlegmate sunt oppletæ, atque magis aromaticus; unde etiam magis commendantur pro destillandâ ▽ rosarum. In concreto suo substantiam alcalinam & terream continent; unde *usus* eorum idem est cum floribus rosarum rubrarum, quod nempe adstringant eleganter, & sic commodè adhibentur sub Decocto vel conserva, ubi opus est adstrictione, in alvo & hæmorrhoidibus apertis, aliisque fluoribus, ex acido imprimis enatis, speciatim uterinis. Texturam hanc materialem confirmat, quod harum & aliarum rosarum siccatarum Infusum vel Decoctum solutionem Vitrioli in atramentum præcipitet.

Fructus vi diuretica in usu sunt, præsertim arilli; unde insigniter commendantur ad calculi affectus præservandos & pellendos, simulque corrigendas aciditates primarum viarum, nec non hypochondriacis æstuantibus, cum passulis cocti sunt egregii. Præterea Fructus hi ex siccati exemptis arillis egregii sunt in soda seu stomachi ardore compescendo.

Spongia & *concrementum ligneo muscosum*, in quo *vermiculi albicantes* reperiuntur, vocantur die Schlaaff-Kunzen seu Schlaaff-äpffel. Hæ singularem vim habent diureticam & lithontripticam, & in conciliando somno non minimam efficaciam: Conf. M.A.N.C. *Anno 2 Observat. 188.* Illos autem *vermiculos* in s.q. *aceto* contundunt, quo illinenda sunt tempora pro conciliando suavi somno. Prosunt quoque vermiculi hi viventes in epilepsia infantum; Hinc *Clarissimus* Dn. D. *MAJOR*, Professor Kiloniensis horum vermiculorum No. 4. vel 5. infantibus epilepticis fausto cum successu propinasse, alicubi asserit. An autem vi anodynâ hoc præstent? in medio relinquo.

Mo-

Modum, quo in muſcas transformentur ſi vermiculi, videbitis in M. A. N. C. *Anno 3. Obſervat.* 217. *p.* 398.

Inter *Præparata* eminet ∽ *antinephriticus*, quem *Autor noſter* ex ſpongiis parare docet, in affectibus nephriticis & diureticis: cujus uberiorem compoſitionem videbitis in *HARTMANNI Praxi Chymiatr. cap.* 191. §. 5. Vim harum antinephriticam *SIMON PAULI* deducit à vi adſtringente, quæ tamen potiùs à vermiculis deducenda.

Modum *liquorem ex vermiculis* eorum parandi tradit *BARTHOLETUS in Tractatu de Reſpirat.* quando dicit; quod ſint aperiendæ ſpongiæ, vermes eximendi, & inter duos lapides conquaſſandi; qui vitro incluſi præbent liquorem pingvem & oleoſum vix corruptibilem, qui colligi poteſt & aſſervari ad ſvavem ſomnum promovendum, ſi hôc ipsô inungantur tempora.

Fructus conditi ſunt alimentum medicamentoſum contra calculum, quem expellunt, & quominus generetur, præcavent. Aliàs etiam referuntur inter remedia epatica, ad corrigendam dyſcraſiam ſangvinis, & imminentem cachexiam.

In Soda ſeu Ardore ſtomachi ex fructu, remotis lapillis, ſtaminibus verò manentibus, c. ſ. q. Sacchari paratur *conſerva*, quæ in dicto affectu fuit Secretum Principis Magdeburgenſis, qui hâc curatus eſt, aliis nihil omninò juvantibus.

Oleum ex Arillis expreſſum egregium diureticum eſt.

Aquam Cynosbati cum Vino Malvatico elegantem diureticam videbitis *in Florileg. GRULINGII pag.* 484.

Plura videbitis in *HAGENDORNII, Medici Gœrlicenſis, Cynosbatologia.*

CYPERUS.

Cyperus, longus & rotundus, Cyper-Wurtzel oder der wilde Galgand / radix eſt aromatica, ex *genere* tamen *plantarum arundinacearum* ſeu *gladiolorum*, acris & ſubamara, perfectè aromatica in locis Aſiæ calidioribus & paludoſis, in ſpecie India Orientali, naſcens: Notum enim eſt, quod omnes herbæ acres & ⊖e volatili conſtantes plerumque in paludoſis & humidis locis creſcere ſoleant. Cum igitur noſter ejusdem ſit naturæ, eadem quoque loca amat.

Prodeſt in affectibus ſtomachi & inteſtinorum, ſimulque eſt alexipharmca; & eo ipſo, quo eſt aromatica, convenit in flatibus, cruditate acida, ructibus, inflatione ſtomachi, & ſimilibus affectibus. Pulvere ejusdem ad ʒj propinato in ▽ appropriata contra peſtem, plures curatos fuiſſe refert *PALMARIUS Tract. de morbis Contag. cap.* 18. *p.* 485. Attamen rarò eſt in uſu. Convenit aliàs cum reliquis omnibus aromatibus quoad virtutes, uti videbitis in *Autore noſtro*; ſed eſt paulò acrior, minus tamen quàm zinziber.

Plura qui cupit, adeat *ſcriptores rerum Orientalium.*

CYDONIA MALUS.

Malus Cydonia, Quitten-Baum / ſufficienter cognita eſt, tàm in culinis quàm officinis, ex qua imprimis *mala*, unà *cum ſeminibus* ſuis contentis, *frequentes in uſu ſunt*; utut ſint, qui commendant decoctum foliorum tanquam ſingulare adſtrictivum, nihilominus eſt in uſu rariori.

Quoad *uſum malorum internum*, inſigniter conferunt ad firmandum ſtomachi tonum, ubi fibræ laxatæ, adeoquè alimenta non ritè recipiant, neque contineant, neque expellant. In tali caſu præ reliquis omnibus convenit Cydonium, & omnia exinde parata medicamenta, ne vomitus vel nauſea ſubſequitur; adſtringunt enim, indequè dyſenteriam, diarrhæam, lienteriam, & cœliacam paſſionem, & ſimiles affectus curant, & appetitum maximè provocant, ſi ante paſtum ſumantur. Et cùm tonus ventriculi requiratur pro meliori coctione & chyli expulſione, propterea ab omnibus ſingulariter commendatur ad ventriculi læſam coctionem, anorexiam & apepſiam. In vomitu certè non poteſt ſufficienter commendari ab Autoribus. *SCHENCKIUS l.* 3 *Obſervat. p.* 334. ubi agit de ventriculi affectibus, commendat Cydoniata, tàm internò quàm externo uſu, ſimulque parat ex pulpa cum aliis appropriati Cataplaſma, quod applicat ſtomacho ad affectus ſtomachi corrigendos: Vid. etiam *RIVERIUS* & *HARTMANNUS.* Vis eorum in ⊖e acido auſtero. ⊖ſo tamen ſeu propriè alcaliſato, conſiſtit; unde blandè adſtringunt. Lectu digna ſunt, quæ habet *BARTHOLINUS Centur.* 5. *Hiſtor. Anatom* 22. de vi cydoniorum adſtrictiva, & in certo quodam ſubjecto diuretica; ubi ſimul quædam curioſa reperiuntur de ⊖e quodam cryſtallino, ⊖ *eſſentiale* ſeu *Tartarus cydoniatus* dicto, qui in cydoniorum ſucco inſpiſſato ad oculum apparet, & egregium diureticum eſt.

Quod dicitur de Cydoniis in genere, dicitur etiam de *Præparatis.*

In uſu autem ſunt *Cydonia condita*, *ſyrupus* vel *Miva*, *ſuccus* ſub nomine *Vini cydoniati*, *Panis*, & *Gelatina cydoniorum*, atque ♁ *Coctum.*

Succum ſeu *Vinum cydoniorum* tanquam miraculoſum in laxitatibus & Atonia ſtomachi, indeque in vomitu, diarrhæa, &c. omnes vocant: vid. *GABELCHOVERUS Cent.* 3. *Curat.* 70; unde Miſtura talis commendari ſolet in vomitu:

℞. ▽ *menthæ* ℥ij.
cinnam. ʒvj.
ſucci cydonior. ℥j.
∽ ⊖*li gutt.* vj.
♁ *deſtillati cinnam.* gtt. jv.

vel ſaporis gratiâ *Eleoſacch. cinnam.* ℈ß. M.

Quæ expertiſſimum eſt contra vomitum & ſimiles affectus, à vomitu oriundos.

Cum ▽ dilutus, addendo parum Vini, præbet Julebum ſuaviſſimum in febribus acutis, ardentibus, & ſimilibus, præſertim cum diarrhæa colliquativa ſeu ſymptomatica junctis. Et hoc imprimis commodi afferunt cydonia, eorumque ſuccus in morbis acutis, ut appetitum provocent, & ſitim econtrà mitigent. Idem ſuccus alexipharmacum eſt hellebori albi, ex quo arte paratum venenum ſpecificè corrigit: de quo vid. *PECHLINUS de Purgantib pag.* 306. *Externè* in vulneribus venenatis, tàm à telis infectis ortis, quàm à ſclopetis inflictis, recenter inſtillatus inſigniter conducit: vid. *STARICIUS* im Helden-Schatz / *p.* 130. qui dicit; quod ſuccus cydoniorum expreſſus & inſtillatus vulneribus venenatis ſclopeto inflictis certò tollat venenum. Et hoc ipſum ante eum dixit *FORESTUS l.* 6. *Obſervat.* 10. qui refert; quod in bello Turcico plures vulnerati fuerint telis venenatis, & quam plurimi etiam mortui propter venenum: deque veterano medico, quod vulneribus venenatis impoſuit carnem cydoniorum dentibus contritam, atque ſalivâ jejunâ permiſtam, & curati ſunt omnes ſaltem vulnerati; nullis aliis remediis juvantibus.

Panis cydoniorum commendatur contra apepſiam & ano-

& anorexiam, si solvatur super ignem in vino Malvatico ad consistentiam pulmenti, cui addatur:

Nuc. moschata no. j.
Zedoar.
caryophyll. à ʒj. M.

De qua quantitas nucis moschatæ interiùs assumpta valdopere commendatur in laxitate & atonia ventriculi, uti etiam calidè applicetur ventriculo, & interdum reiteretur: Vid. *ZACATVS LVSITANVS l. 2. Medic. Princip. Histor. 62.* ubi egregia habet *de Pane Cydoniorum* contra stomachi affectus: adstringit enim, indeque

Alias etiam *Gelatina cydoniorum laxativa* paratur, quæ citra tormina graviora purgat. Elegans modus est hic:

Rec. *pom. cydoniur.* no. xxx.

Hæc coquantur in s. q. ▽ *a fontana* ad consumptionem medietatis. Ad hujus ℔jv adde *Sacchari albiss.* ℔iß.

Inspissa ad consistentiam debitam gelatinæ: cui circa finem adde *sequens Extractum:*

Rec. *Turpethi el.* ʒjv.
scammon. ʒij vel iij.

Extrahe cum ℣ s. q. *Spiritus abstracto* adde

℞ *destillat. macis*
caryophyll. à ℈ß.

Addatur ad Gelatinam, & erit suave Purgans. Alias Purgantia Cydoniis corriguntur.

Oleum cydoniorum decoctum extrinsecè commendatur in talibus stomachi affectibus, ubi opus est adstrictione.

Hæc de cydoniis, sequitur eorum *Semen.*

Semen cydoniorum pertinet ad ea, quorum vis consistit in mucilagine quadam, & non tam usurpatur in substantia, quàm ex eo extracta *mucilago* mediante coctione. *Mucilago* autem hæc ad quamplurimos affectus est commendatissima: cum aqua acetosæ, vel cum phlegmate vitrioli, vel spermate ranarum hujusve ▽, parata, vel solitaria, vel cum syrupo rubi idæi mista, in æstu nunio febris Castrensis, morbi Hungarici, aliarumque febrium ardentium, & faucium atque lingvæ aridítate & squalore cum crusta pituitosa, optimè conducit: Illinitur lingvæ, & per tempus ibi relinquatur; post ligno acuminato seu spatula abraditur mucilago. Quod si misceatur cum succi sempervivi majoris ana, vel addatur tantillum ⊖ χci, erit remedium efficacius, & eò magis præsentaneum. Imprimis experta est mucilago cydoniorum in ambustionibus, & in tali casu miracula ei adscribuntur, si extrahatur cum aqua appropriata per macerationem ex pomis putridis destillata, quæ aliàs etiam contra gangrænam laudatur: item si extrahatur cum aqua spermatis ranarum (quod egregium in se habet ⊖ alcali vulnerarium) aut cum aqua destillata per alembicum ex ranis vivis, quæ etiam habent ⊖ vulnerarium quod si huic macilagini addatur camphora & saccharum ♃i, vel misceatur cum succo cancrorum fluviatilium recenter expresso, remedium erit eò efficacius & potentius: Nam in saccharo saturni & camphora est vis absorbendi & temperandi acidum, quam monstrat ✠, quod per infusionem horum dulcescit. *SCHMVK in Thesauro Magico Magnet. Thes. 2. Secr. Med. 20.* hanc mucilaginem cum aqua solani extractam specificè commendat contra refrigerationem partium, sive sint clausæ; sive apertæ & exulceratæ.

Idem asserit, posse eandem, cum aqua vel decocto linariæ extractam, cum oleo lini applicari in ardore hæmorrhoidum cœcarum, in quarum dolore sane expertum remedium est: sicut & mucilago cum spermate ranarum hujusve ▽ extracta, & cum saccharo ♃ni mista, dolentes hæmorrhoides mitigat. Ophthalmias à causa externa natas eadem mucilago egregiè curat.

D.

DATURA INDORUM.

Daturam Indorum neglexit *AVTOR.* Ego autem dico, quod sit planta ex generibus *Stramineorum*, *solanum* nempe *pomiferum fœtidum fructu spinoso oblongo*, & vim habeat insigniter anodyno narcoticam nihilominus mitiorem, adeo, ut sint, qui præferant hanc Daturam Indorum vel Turcarum ipsi opio.

In India orientali usurpata singularis est virtutis narcoticæ, ex cujus usu adeo dementatur homines, ut vigilantes, & sentientes, quid secum fiat, nesciant. De ejus vi narcotica, & modo in Indiis usitato utendi, vid. *BARTHOLINVS Centur. 6. Histor. 76.* ubi egregia & lectu digna refert; inter alia quoque, quomodo decipere soleant mulieres Indæ maritos iisdem præsentibus cum aliis concumbentes; item Mandelsloh. in der Ost-Indianischen Reise-Beschreibung p. 133. & *BORRICHIVS Hermet. Sapient. p. 119.* Medela hujus veneni consistit in aceto, de quo vid. *HOCHSTEDTERVS Obs. Dec. 7. Observ. 7. p. 156. & 257.* Ex hoc præparat singulare *Pharmacum Phantasticum BARTHOLETVS in elegantissimo Tractatu de Dyspnœa seu Respiratione læsa*, cujus basis est hoc ipsum semen Daturæ. Compositio est talis:

Rec. *Vini albi gener.* part. xij.
▽ *vitæ* part. jv.
⊖ *is comm.* part. ij.
Sem. phantast. ex Ind. advecti, s. sem. Daturæ part. jv.
Coccolæ Iud. Orient. part. ij.
Croci part. j.
rad. cyperi
ligni aloës aquadrantem partis unius.

Contusa digere sub fimo equino horas 40. facta expressione circula in MB vel fimo equino per 15 ℞, usque dum plane clarescat; liquorem clarum à fecibus segrega & serva.

Uti solet hoc ipso medicamento *BARTHOLETVS* contra Phantasmata in morbis melancholicis, ut scilicet de terminet imaginativam hominis vi daturæ narcoticâ ad certum subjectum; cui addit specifica, ut cogitet & imaginetur sibi hoc vel illud: eg. siquis putet, se carere pene, addit Venerem stimulantia; tristi addit exhilarantia spiritus; sicque in reliquis affectibus addit specifica, & imaginativæ læsæ contraria. Quod, quomodo contingat? & an ab ideis, non est hic discurrendi locus.

DAUCUS CRETICUS.

Daucus est duplex: vel *vulgaris apium folio minore*, & *creticus* magis aromaticus, adeoque præstantior, qui etiam intelligendus, & cujus semen tantum est officinale. *Falso* autem *Daucus* hic *Italicus* dicitur *Creticus*, cùm hic habeat folia fœniculacea & sub nomine Cretici vendatur; Ger-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0579-3 DFG

manis dicitur Mohren-Kümmel. Svavissimum spirat aroma ad instar Levisticorum & Angelicarum; unde & cum Angelica & Cumino ferè, quoad vires, conspirat, atque vi carminativâ & nervinâ egregius est. Creticus verò iste rarus est, & vix, nisi effœtus, ad nos defertur. Hujus ergò loco Daucus Italicus, imo nostras seu Pastinaca sylvestris, usurpatur, præsertim cum viribus conveniant. In specie uterque duplici gaudet virtute:

1. Sunt nobilia Diuretica ac Nephritia,
2. Uterina.

Quoad *priorem*, inter Diuretica præ cæteris primatum obtinet, præprimis vero in præservando calculo mire laudatur: Quod etiam confirmat quotidiana experientia: Videatur *CHARLETON in Tract. de Spir. Gorgonio s. Lithiasi p.* 177. ubi insigniter decantat vim ejus antinephriticam, simulque monstrat modum propinandi contra calculum; cui combinetur *HELMONTIUS in Tract. de Lithiasi*, qui non inconcinna experientia virtutem seminis Dauci deprædicat *cap.* 1. §. 19. item *cap.* 7. §. 14. *& seqq.* Ex *Helmontio* excerpsit, quæ habet *HORSTIUS in Dispensatorio Tom.* 1. *pag.* 120. qui considerate congessit, quæ *HELMONTIUS* hinc inde sparsim dixit. Hanc vim seminis dauci antinephriticam adhuc experiuntur Angli aliique, qui ex infusione & coctione, ac simul fermentatione hujus plantæ aut seminis cum cerevisia noviter confecta; cerevisias sibi in hunc usum parant medicatas, adeo, ut qui bibunt hunc potum alimento-medicamentosum, valdopere præserventur à calculo. Nam, quod obiter moneo, sunt valdopere operosi in conficienda cerevisia medicata Angli: Habent cerevisiam cochleariæ, quæ sale ejus volatili insigniter impræguata conducit scorbuticis deinde conjungunt radicem Chinæ cum cerevisia in lue Venerea: similiter impræguatam habent corticibus citri sive limonum in debilitate virium & flatulentiis, sicque simili modo das Dauchöl est usitatum contra calculum.

Altera vis est uterina, in quo recte ab *AUTORE* nostro commendatur; cùm valdopere convenat in mensibus suppressis provocandis, item in partu difficili, atque in doloribus post partum, in quibus casibus omnibus non vulgariter commendatur. Denique insigniter etiam confert in suffocatione uterina, & tam in paroxysmo curando, quam præservando non rari est usus.

DICTAMNUS CRETICUS.

Dictamnus Creticus est vel *verus*, vel *falsus*: *Dictamnus falsus*; sive *Pseudo dictamnus Creticus*, sæpius substituitur pro vero in officinis, qui solus est officinalis, inodorus, *floribus verticillatis*. Nil fere cum Dictamno Cretico commune habet, sed potius ad stœchades pertinet. Ut ergò à se invicem discernantur, observentur saltem summitates, quæ in vero sunt instar florum lupuli; & caulis, qui in vero est niger, in falso vero albus: in foliis enim planè conveniunt. Verus *florem* habet elegantissimum *purpureum* svavissimi oris. Rarus admodum est, inque Germania vix reperitur; semel tamen eundem in Horto Patavino vidi.

Dicitur vero *Dictamnus* à τίκτειν, ideò, quod difficulter parturientibus ante & post partum succurrat. Antiquiores enim in frequentissimo hunc habuerunt usu, in doloribus, in & post partum, passione hysterica, mensium difficultate, & suppressione, aliisque uterinis affectibus hactenus recensitis: sicuti etiam valdè fuit usurpatus & celebratus contra venena; hinc propter usum alexipharmacum Theriacam ingreditur. Sed quoniam partim saltem obsoleta planta, adeoque viribus magnam partem castrata ad nos affertur, partim Pseudodictamno subinde adulteratur, propterea, quoniam aliâ æquè commoda, & magis præsentanea prostant remedia, rarò à modernis usurpatur.

DIGITALIS.

Digitalis ita dicta est ob formam florum, Germanis Fingerhuts-Kraut. Datur alia *foliis verbasci*, it. *flore purpureo luteo & albo*. Si eandem velimus referre ad genus suum, ratione floris ad Symphyta, ratione vero foliorum pertinebit ad Verbasca. *Usus*, an cum Verbasco conspiret? nescio: In officinis namque non recepta est.

Habetur & *Digitalis major ferruginea*, ita dicta à floribus ejus obsoletis, & quasi ferrugineis. Rara est & exotica, pariter ad Symphyta sive Verbasca referenda.

DIPSACUS.

Dipsacus Latinè *Labrum* Veneris, Distel / malè ad Carduos refertur; cum non stappescat, sed semina ferat solida. Dipsacus dicitur à siti, quod inter folia ejus excavata ▽ pluvialis soleat colligi, & hac ratione quasi sitibunda esse videantur. Dicitur etiam aliàs *Carduus fullonum*, quod fullones aliàs panno, hocce Carduo soleant emendare, das Tuch damit zu karten oder zu krämpeln / unde & Germanicè Karten-Distel.

Planta hæc ubique crescit. Sed in officinis est rari & fere nullius usus, adeo, ut non meminerim, me unquam aliquid de illo legisse, nec præscriptum vidisse. Nihilominus, quod habet *AUTOR* noster in rhagadibus, item verrucis ani commendatur.

Sunt & qui *vermiculos* in capitulis hospitantes cum seminibus contra morsum canis rabidi commendant, quod tamen experientiâ nondum confirmatum.

DORONICUM.

Doronicum datur vel rotundifolium, vel etiam acutifolium, Germanicè die Gemsen-Wurzel / Schwindel-Kraut. *Prioris* nominis *appellationem* plurimi ex traditione vulgari deducunt, quoniam Rupicapræ, die Gemsen / quæ summitates montium, potissimum alpes, ascendunt, ne à venatoribus ipsis insidiantibus capiantur, tumque rupibus celsissimis se dimittentes, ne vertigine corripiantur, hujus plantæ & radicis esu tutæ putantur: Vid. *CASPAR HOFFMANNUS l.* 2. *cap.* 4. *p.* 110. Schwindel-Kraut dicitur, quod pro vertiginis præservatione & curatione specificè faciat: Quâ de causa eam quoque venatores usurpare solent. Unde & ipsi quoque Funambuli, die Seiltänzer / funem jam conscensuri, & similes, hac radice comestâ, contra vertiginem se præmunire dicuntur, ne decidant de fune, & risum moveant spectatoribus: Et hinc radix hæc pulverisata contra vertiginem maximè decantata est, sicuti *pulvis* sequens funambulis *contra vertiginem* usitatus:

℞. *rad.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0580-4 DFG

℞. *Rad. doron. ante ortum ☉is Mense septembri collect.* ℥ß.
cubebar.
cardamom. à ʒiiß.
rad. ireos Flor. ʒij.
sem. Coriandri,
pæon. à ʒj.
fœnugr. ʒß.
℞ *destillat. major.*
rorismar. à gutt. vj. M.

Media pars servatur pro usu interno ; altera medietas irroratur aceto destillato rosaceo, includitur nodulo ex syndone rubro quo sæpius olfaciunt.

Sed assertum hoc, quod nuda conjectura nititur, haud prius approbari potest, quam de eo certa in homine facta fuerit experientia.

Lis autem usquedum viget *inter Botanicos* : an Doronicum sit planta salubris, alexipharmaca ? an maligna sive venenosa ? *MATTHIOLVS* enim Doronicum esse Aconitum Pardalianches Veterum pro canibus & lupis interficiendis, adeòque valdè noxium putat : Sed *GESNERVS*, ille *Germanorum Plinius*, meritò vocandus, *l.* i. *Epist. p.* 18. & *l.* 2. *pag.* 74. & alii hoc negant, & ad ʒij *GESNERVS* ipse assumpsit sine omni damno, qui peste tandem in senio mortuus est. Et verum est, hanc egregiam habere vim alexipharmacam, quam quoque ipsi adscripserunt *HOFFMANNVS Medic. officin. l.* 2. *PAVLI in Quadr. Bot. Cl.* 2. *p.* 14. *WORMIVS in Museo cap.* 6. *p.* 14. *seqq.* ubi defendit vires alexipharmacas, impugnatas à *MATTHIOLO*, & *VELSCHIO de Ægagropilis* f. von denen Gemsen-Kugeln / quæ reperiuntur in ventriculis damarum, & crescunt, quando rupicapræ comedere solent de Doronico. Unde *VELSCHIVS* vim illam alexipharmacam à Doronico derivat & deprædicat ; minus tamen usitatæ sunt in Officinis.

E.

EBENUS.

E*Benus* uti lignum, exoticum est, ita etiam rarum & carum in officinis, raroque præscribitur à Medicis Practicis. Sed potius omnibus hujusmodi lignis exoticis præferendum est Lignum Juniperinum, in quo reverà est Balsamum Occidentale. Virtutem ejus Sudoriferam deprædicat *ZACVLVS LVSITANVS L.* 3. *Prax. Admir. Observ.* 112.

Quæ in usum veniunt ex Ebeno, videantur apud *AVTOREM* ex *PARACELSO*, qui solus primus in usum revocavit lignum Ebenum, & multa de hoc prodidit : Hunc tamen nemo inter Practicos hactenus fuit secutus. Interim an putet Lignum illud nigrum, quæritur. Quod si tamen rem probè consideramus, usus ejus nullus est. Ergò relinquimus.

EBULUS.

E*Bulus* cum Sambuco in omnibus convenit, differt saltem magnitudine ; quare usus ejus reservandus est partim usque ad Sambuci explicationem, partim ad Classem 3. de purgantibus, ubi *p.* 235. ab *Autore* virtutes ejus denuò recensentur.

ENDIVIA.

E*Ndivia* est princeps, inter omnes plantas intybaceas uti sunt Lactuca, Cichorium, &c. quæ pro varietate foliorum vel *major* est, vel *minor* : & uti nota in culinis, ita ingreditur officinas. Semen quidem rarò, imò rarissimè, frequentissime folia ; radix vero solùm condita, solet usurpari.

Si consideremus ejus compositionem materialem, est planta aquosa, & valde succolenta ; propterea nihil olei in destillatione ejus largitur ; & omninò non est & odoris & saporis penetrantis, sed potiùs est succi aquosi, qui impræ̃gnatus ☉e admodum subtili volatili, ratione cujus temperat & refrigerat. Dico, quod sit subtilis, ratione cujus non ferit linguam, sed insipida apparet : Videatur de ejusmodi plantis *TACHENIVS Hipocrate Chymico*, ubi egregiè discurrit, & dicit : refrigerare illas quoniam acidum, quod effervescendo dat incalescentiam, moderatè temperant.

Hepatica est nobilissima, dicit *AVTOR*, dum blandè corrigit sale suo volatili sangvinis crasin, sine ulla turbulentia, & aliis symptomatibus concurrentibus, quæ aliàs solent contingere á salis acrimonia. Conducit inflammationibus & ardoribus corporis ab acido, quatenus sal volatile temperat acidum morbificum. Convenit etiam in febribus biliosis dictis, scilicèt in iis, in quibus sal volatile urinosum impræ̃gnatum est oleo copioso, cujus ratione oriuntur plurima symptomata. Dum ergò ☉ endiviæ volatile imbibit oleum, illud temperat, sicque bilis oleositatem & acrimoniam corrigit : de qua correctione bilis per talia medicamenta, vid. *SYLVIVS in Praxi*, ubi agit *de febribus biliosis.* In inflammatione epatis, tam vera quam apparente, prodest : in vera ex sangvinis stagnatione ; apparente ex effervescentiis : omnes quippe Inflammationes oriuntur vel à sangvine stagnante, vel congrumato, vel à ☉ibus vitiose effervescentibus. Dum igitur ☉ temperatum Endiviæ acidum emendat, ita simul effectus ab illo orti corriguntur.

Externè folia imprimis recentia commendantur ad pediluvia, pro concilianda quiete & somno, vel tempore æstivo vel in ardoribus febrilibus :

℞. *fol. vitis*
nymph.
endiv. à M. ij.
flor. nymph. alb.
chamom. à M. iß.
cap. papav. cum seminib. No. vj.
Incisa & Contusa D. S.
Species *zum Fußbade.*

Coquantur in ▽ *Communi*, & tali Decocto immittantur pedes tecti probè, nec abstergantur, sed relinquantur humidi, & involvantur tantummodò linteis, sicquè æger ad somnum disponitur.

Eadem hæc Endivia commodè ratione ☉is volatilis temperati applicatur externe in inflammationibus ac tumoribus erysipelaceis. Nam, ut ut non facile soleant applicari humida in rosa, quod tantùm de acidis & adstringentibus est intelligendum ; non tamen sunt nociva talia : quoniam eorum sal volatile alcali corrigit sal volatile acidum in ejusmodi inflammationibus erysipelaceis, sicuti etiam solet applicari aqua spermatis ranarum cum tantillo croci, egregium arcanum in rosa.

Quæ valent de Endivia, valent de omnibus *plantis refrigerantibus*, plantagine, Portulaca, Cichorio, soncho, sempervivis, & similibus, quæ sunt succulentæ, & quoniam succus impræ̃gnatus est de volatili temperato sive occulto. Nam quæ habent sal volatile acre, potiùs *calida* dicuntur

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0581-0 DFG

& *antiscorbutica*, ut exinde pateat, quid habendum sit de potentiis vel refrigerandi vel calefaciendi, &c: nimirum respiciendum est ad principia materialia, à quibus dependent istiusmodi effectus.

Inter Præparata est in usu ▽ *destillata*, & *succus endiviæ*; quæ ⊖e volatili occulto prædita sunt, & ad eosdem affectus commendantur. Nam ex iisdem plantis, quæ ita sunt succulenta in destillatione ⊖ subtile super alembicum ascendit, quod in omnibus non habet locum, demonstrante *TACHENIO in Hippocrate Chymico.*

AVTOR habet ⊖ *endiviæ fixum.* Cum vero dixerim, esse succulentam, & abundare ⊖e volatili, patet, quod vel nihil, vel parum salis fixi elici possit ex cineribus.

EPATICA NOBILIS.

TRifolium *Hepaticum* in specie dicitur *Epatica nobilis*, sive κατ' ἐξοχὴν dicta *Hepatica*, sine additamento, Edel Leberkraut / & quidem non ineptè. Vulgo refertur ad *Trifolia*; quamvis potiùs ad Ranunculos pertineat, ratione floris, odoris, & saporis acris. Habetur flore cæruleo, albo, carneo. Cærulea semper in usu est, & de illa folia & flores.

Veteribus fuit incognita; nihil enim apud Græcos de hac planta reperitur: Recentiores vero ex effectu & usu, præprimis in epate, ejusque tono restituendo, vel potiùs in sangvinis dyscrasia & depravata fermentatione corrigenda, nomen hocce imposuerunt. Observarunt enim in morbis chronicis (quos Veteres vulgò à vitio hepatis ac imprimis ejusdem hæmatosi læsa derivarunt) imprimis verò in affectione hypochondriaca & scorbuto, nostro climati familiari; porro in viscerum incipientibus oppilationibus, sangvinis impuritate ejusque fermentatione depravata ac cruditate, imo in ipsa quoque bilis inertia, plantam hanc perquàm esse egregiam, sale volatili copiosò acerrimo, simili antiscorbuticarum herbarum, in recessu, non in superficie, turget, quod demonstrat *WEDELIUS de sale volatili Vegetabilium P. 2. pag.* 81. item *in Pharmacia pag.* 70. ratione cujus egregia antiscorbutica existit, morborumque chronicorum, interdum remedium. Unde & nodulos laxativos temperantes, quæ verno tempore solent præscribi, ordinariò ingrediuntur flores epaticæ nobilis. Aliàs hæc planta est temperata, similiter ferè ut endivia: nihilominus in compositione materiali particulas obtinet asperiores, ratione quarum solet adstringere. Penes vulgum in phthisi & aliis affectibus commendatur, sed falso. Valet ad obstructiones reserandas, & fibras laxatas contrahendas. Præterea est egregia vulneraria, dum adstringit & acidum emendat.

Planta hæc per vesicam destillata tempore verno suggerit ▽*am* acerrimam instar Aquæ alicujus antiscorbuticæ: item piperitidis. Hinc & externè ▽ hæc cum aqua pluviali vel rore Majali destillata extollitur inter Cosmetica, nævis & maculis faciei dicata, quæ ab excrementis in poris per insensibilem transpirationem vel sudorem restant. Vid. *PAULI Quadripart. Botanico.*

EPATICA STELLATA.

E*Patica Stellata* sic dicta est, quoniam flores ambiunt caulem in forma stellarum. Est elegans plantula, & ad cruciatas & Rubias referenda, Germ. Stern-Leberkraut. Vocatur etiam *Matrisylva* & *Asperula odorata*, Waldmeister.

Usitata est herba, quæ in Franconia contra obstructiones, aliosque morbos chronicos aperiendi gratia adhibetur. Sangvinis enim dyscrasiam alterat & emendat, & imprimis depravatam corrigit. Et quæ de Endivia dicta sunt, possunt quoque dici de hac planta: est tamen aliquantisper acris, & saporis subamari. Penes vulgum in phthisi & similibus affectibus commendatur, sed falso; vulnerarium autem egregium est, imprimis, ubi superveniunt febres, phlogoses, &c. vulneribus.

EQUISETUM.

INter varias hujus species usitata est *vulgatissima, pilis in orbem consitis* adornata. Germanicè Katzenzagel.

Planta cum foliis est potenter adstringens, & roborat partes; unde valdoperè convenit in restituendo tono viscerum laxato, vel uti dicunt veteres, in læsa expultrice vel retentrice facultate, ubi hæc contingunt, & propter hunc tonum laxatum aut retentiones, aut expulsiones non recte fiunt: item, dum fluxus adsunt vel humorum, vel sangvinis per uterum, hæmorrhoides, nares, renes, &c. pro his sistendis Equisetum est egregium; hujus enim Decoctum validè adstringit, & imprimis valet in hæmoptysi, aut eruptione aut apertione & incisione ramuli in pulmonibus. Ut taceam, tales plantas habere vim incrassandi sanguinem, ratione cujus crassitiei non potest facilè penetrare vasa capillaria. Unde sic duplicem dant effectum, quatenus occludunt vasa, & quatenus fluxum sangvinis per capillaria impediunt. In vulneribus & ulceribus partium internarum egregium quoque est Equisetum, & permiscetur aliis in potionibus vulnerariis, & cum habeat saporem subacrem, contestatur de ⊖e volatili temperato, non immeritò inter vulneraria refertur, tam internè in Decoctis vulnerariis, quam externè in vulneribus constringendis; adeoque in Decoctis pro eluendis ulceribus, & cum ungventis commendatur. Sed rarò usurpatur.

Aqua ejus *destillata* pro vehiculo medicamentorum in nephritide habetur. Sed aqua hæc & ex aliis adstringentibus est nihil aliud, quam purum putum phlegma, quoniam particulæ adstringentes non ascendunt super alembicum, de quo *suo loco.*

ERUCA.

ERucæ variæ sunt species, ex quibus tantùm est officinalis Eruca hortensis latifolia lutea, Barbaræa etiam dicta, quod more plantarum perennium, quales sunt pleræque herbæ antiscorbuticæ, e. g. coehlearia, nasturtium, &c. tempore brumali, imprimis circa diem D. Barbaræ, inrore & sapore soleat; hinc Germanis Barbarkraut & Winterhirse; rectius tamen Winterkresse dicitur. Sapor foliorum indicat pertinere eam ad Sinapi: Omnes enim plantulæ, quæ bursas habent, & quasi siliquosas, sunt sub eodem genere, saporis acris, & quasi mordicantis, item penetrantis, propter abundantiam salis volatilis acris.

Usitatum est *semen*, quod instar sinapi est, saporis admodum acris & penetrantis, adeo, ut prodat sapore, instar foricis quod dicitur, sal volatilé admodum acre & satis copiosum; ratione cujus commendatur in anorexia, apepsia, & facilitanda stomachi digestione, & *PARACELSO* præcipuè magno in usu fuit; inde cumesculentis quoque imponuntur embammata ex Eruca aut sinapi pro appetitu conciliando. Item ratione ⊖is hujus volatilis in scorbuto & malis chronicis prodest, sive cruda masticetur, sive recens contusa cum vino hauriatur, aut quocunque alio modo suma-

ſumatur : Atque in hoc paſſu inter plantas antiſcorbuticas non eſt ultimum. Sicut & ex ejusmodi ſeminibus hoc habemus commodi, quod, dum tempore hyberno in officinis Galenicis plantæ virides antiſcorbuticæ haberi nequeunt, poſſunt præſcribi talia ſemina, quorum vis antiſcorbutica in media etiam hyeme latet tecta, ſattaque ſub cortice. Dico in officinis Galenicis : Chymici enim commode utuntur ſpiritibus, & aliis medicamentis antiſcorbuticis, vg. ſpiritu cochleariæ : Sic e. g. tempore hyberno poteſt fieri talis *Miſtura antiſcorbutica* :

℞. *Pulv. ſtomachal. Qvere.* (cujus baſis eſt crocus ♂is aperitivus) ℥ij.
ſem. cochlear.
naſturt.
eruca à ℥j.
aloes ſuccotar.
myrrha el. à ℈ij.
M. f. Pulvis, S.
Scorbutiſch Magen-Pulver.

Qui habet ſpiritum, ut dixi, cochleariæ, & alia medicamenta cum illo præparata, non opus habet hâc mixturâ ; quin & *ſpiritum antiſcorbuticum ex Eruca & ſinapi ſemine* præparant hunc in modum :

℞. *Sem. Eruca* l. *ſinapi contuſ.*
♀*a* à part. æqual.

Infundantur in ▽, & cum alembico in locum tepidum deponatur : poſtmodum deſtilletur exinde ∽ *urinoſus* ratione ☉is volatilis acris ; qui in curando ſcorbuto, & apoplexia ſenum præcavenda, commendatiſſimus eſt.

Præter vim enim antiſcorbuticam in præſervanda apoplexia certè ex tribus regnis meliùs interdum ſemine Erucæ aut ſinapi non datur ; unde & horum grana 15. ad 20. vel ſola, vel ſemine cumini miſta, tempore matutino ſæpius maſticata à ſenibus eos ad longos annos præſervant ab apoplexia ; vel

℞. *Sem. eruca* l. *ſinapi* ℥ß.
coriandri ℥ij.
cubebar. ℥j.

Hæc miſta pulveriſata mane & veſperi aſſumantur in vehiculo convenienti in præſervatione apoplexiæ.

Et ſanè ſatis experta eſt vis in ſemine erucæ & ſinapi circa præſervandam apoplexiam : propterea poteſt fieri talis Miſtura aut apoplectica ſub forma Electuarii :

℞. *Conſ. flor. ſalviæ* ℥jß.
Zingib. cond. ℥iij.
ſuccini præpar. ℥jß.
ſem. ſinapi,
erucæ,
cum. à ℥j.
cardam.
cubebar.
cinnam. à ℈j.
e. ſ. q. *ſyr. florum tunicæ* f. Electuarium.

De quo capiat ſenex jejuno ſtomacho ad quantitatem caſtaneæ, imprimis cùm Zingiber etiam conveniat oculis, qui in ſenibus ſunt debiles.

Loco conſervæ florum ſalviæ poteſt etiam aſſumi conſerva florum aut foliorum anthos, vel conſerva florum primulæ veris ſeu herbæ paralyſeos.

Cum pulpa ficuum quoque *Electuarium* ex ana *ſeminis erucæ* & *ſinapi* hunc in finem paratur, quod non tantùm in apoplexia & vertigine, ſed & in ſtimulanda venere admodum commendatur, & hinc omni die mane & veſpere ſumenda eſt ; Semen enim erucæ eſt ex celeberrimis venerem ſtimulantibus, Propterea dicit Schola Salernitana : Excitat in venerem tardos Eruca maritos : de quo videatur *SOLENANDER Sect. 4. Conſil.* 17. unde ſolet ingredi Electuaria Magnanimitatis, vel ſimilia, quæ ſolent ſtimulare venerem.

Aliàs & ad excitandas veſicas commendantur hæc ſemina ſub nomine ſinapiſmi, cum fermento miſcendo, & cuti imponendo ad excitandas veſiculas. Denique maſticata, non ſecus ac ſinapi, acri ſuo ſtimulo copioſum phlegma ſalivale ex ore eliciunt, & hinc dicuntur Apophlegmatismi. De cætero penitus ejusdem naturæ eſt & uſus cum ſinapi, unde in omnibus cum hoc convenit.

ERYNGIUM.

E*Ryngii* cum *variæ* ſint *ſpecies*, uſitata tantùm eſt *communis* ſive *cærulea*, & quidem radix & ſemen. Dicitur Germanis die Mannes-Treue / quoniam ſtimulat in venerem, & non relinquit, ſed fideliter adſtat maritis, ut viros ſe præſtare poſſint uxoribus : Videatur *FORESTUS l. 26 Obſervat.* 18. ubi egregie deprædicat vires Eryngii venereas : unde imprimis in virorum impotentia convenit ſemen ſub quacunque forma. Poſt tales vires, conſervationem ſpeciei ſpectantes, Eryngium etiam eſt conſervativum individui ; Eſt enim antinephriticum, ciet urinam, & ſabulum partium urinarium renumque abſtergit, ſorasque educit, & infimi ventris viſcera abſtergit ; unde etiam admiſceri ſolet medicamentis in provocandis menſibus obſtructis vel impeditis. Alias refertur etiam hæc radix inter *5.* famoſas illas aperientes ; hinc veterum Miſturas & Potiones longas in morbis chronicis, tumoribus viſcerum, eorumque ab humoribus acidis infarctu, loco aperientis cujusdam, ingreditur, & quia corrigit ſangvinem, dicitur Hepaticum. Sed propter vim veneream, antinephriticam & aperitivam commendatur.

Proſtat etiam radix condita, quæ ordinariò Electuaria & Morſulos venerem ſtimulantia ingredi ſolet, & in ejusmodi medicamentis venereis cum radice ſatyrionis baſin conſtituit. Habetur hinc opiata ſeu Electuarium pro maleficiatis maritis, quod à quibusdam ſingulariter commendatur, cujus hæc eſt compoſitio :

℞. *Conſ. radic. eryng.*
ſatyr. à ℥iij.
Zingib. virid. condit.
Cort. citri condit. à ℥ß.
Amygdal. dulc.
Nuclei pini,
piſtac.
avellan.
dactylor.
pulpæ nucum virid. à ℥j.
priapi tauri,
teſtic. leporis à ℥ß.
ſem paſtinac.
cinara,
eruca,
ſinapi à ℥j.
piper. albi
galangæ,
cinam. à ℥ß.

Tritis terendis miſceantur omnia ; f. *Electuarium*, quod communicatum fuit contra viros maleficiatos pro ſecretiſſimo.

In omnibus enim venerem ſtimulantibus obſervetur, addenda eſſe.

1. Remedia pro augmento Genituræ, qualia ſunt amygdalæ, nuclei pini, piſtaceæ, pulpa nucum viridium, &c.

2. Admiscenda etiam talia, quæ genituræ vim titillantem tribuunt, quæ nimirum sale volatili acri constant; ut sunt Aromata & semina.

ERYSIMON.

ERysimon vel *Sinapi sylvestre* seu *eruca*, *folio* proprio nomine vocatur *Irus*, Germanis der Wegesenff / oder wilder Senff; flores enim ac capsulæ seminales ad Erucas, vel Sinapi, Thlaspi, & similia pertinent: id quod ipsa semina in capsulis relicta acria testantur, hinc sapore ac virtute cum Sinapi vulgari conspirat, & quidem usu interno stomachico, antiscorbutico, antihypochondriaco. Olim non fuit ita in usu: *LOBELIUS*, tamen primùm eam magnifecit, observans, plantam hanc egregiè esse arteriacam, in infarctu scilicet pulmonum & muco asperæ arteriæ dissolvendo ac attenuando. Vis ejus incisoria attenuativa & caustica consistit in particulis volatilibus admodum acribus penetrantibus, de acidorum volatilium natura; quarum testis est sapor acris, amarus & penetrans: hinc non dubito, quin etiam, præter usum in Asthmate & affectibus pulmonum, in tussi diuturna & chronica, & expectoranda mucilagine crassa, laryngem, & pulmonum meatus & bronchia infarciente, in specie faucium affectibus & raucedine, locum obtinere queat. In raucedine & asthmate humido pituitoso planta maceratur in vino cum pauco melle, sicque per expressionem egregium habetur medicamentum; Materiam enim crassam attenuat, & fluxilem facit, ut possit expectorari.

Propterea *LOBELIUS* exinde paravit primus *Syrupum de Erysimo compositum*, *qui κατ' ἐξοχὴν* quoque dicitur *Syrupus*, *pro raucedine*, attenuando, resolvendo & expectorando operatur, atque in asthmate & pulmonum affectibus, *in infarctu* à crassa materia, tussi item chronica, à stomachi muco orta, in raucedine ex nimia humectatione bronchiorum asperæ arteriæ, ab abundantia Limphæ per tunicam asperæ arteriæ transudantis, non inelegans est: Videatur compositio in *SENNERTO l. 2. Praxeos P. 3. cap. 3. p. 360.* Hujus basis est Erysimum totum recens cum aliis quibusdam additis, quod operatur propter ⊖ volatile acre, confirmante id ipsum aro cum aceto præparato, qui similiter expertus in asthmate & affectibus pulmonum in quibus Erysimum solet commendari.

Semen denique expertum est in ischuria seu suppressione urinæ, ad ʒj in pulvere propinatum cum conveniente vehiculo, imprimis vino albo, de quo videre possumus *FONSECAM in l. 2. Consilio 96. & 100.*

Externè pro usu rubificandi & nonnihil causticò in seminis sinapi defectu substitui potest. In cancris & tumoribus occultis ac scirrhosis ad cancrum degeneraturis, semen hoc & planta ipsa in mortario plumbeo contunduntur, & miscendo cum melle in ungventum redigitur, quod dictis tumoribus illinendum. Hoc observetur in omnibus medicamentis cancro applicandis, quod debeant fieri in mortario plumbeo, quoniam in cancro peccat acidum: unde ungventa talia acquirunt colorem griseum à plumbo, quod omne acidum per se absorbet, & adhibentur tam in cancro, quam in scirrho cancroso, qui difficulter admodum, & sæpius palliativè tantùm, curantur.

EUPATORIUM.

EUpatorium *Avicennæ* propriè tantum dicitur *cannabinum*, *Chrysanthemum*, quod folia ejus *cannabinis* vel *trifidis* seu *incisis foliis* sint similia, ut ut etiam detur *foliis integris*: in specie dicitur *Herba S. Kunigundæ*, Germanicè Sanct Kunigundskraut. *Eupatorium* dicitur *ab EUPATORE* Rege quodam, sive *ANTIOCHO* sive *PTOLOMÆO*, cognomento *EUPATOR*, quem volunt inventorem hujus plantæ; quemadmodum *Telephium* vocatur à Rege Mysiæ Telepho, qui ulcera & vulnera hoc ipso persanavit & curavit; & *LYSIMACHUS*, Macedoniæ Rex, *Lysimachiam* invenit, & nomen illi suum impertitus est: & hujusmodi exempla plura prostant in Botanicis. Alii dictum volunt *Eupatorium*, quasi *Epatorium*, quoniam affectibus epatis medeatur. Male vero ad Eupatoria refertur; Pertinet potiùs ad Conyzas, unde recte ab aliis Coniza palustris vocatur. Nascitur in locis paludosis

In officinis hujus *Folia* & *Flores* prostant, ut ut raro folia, sæpius *flores*.

Apud priscos rarò, vel nihil de ejus usu reperitur: à modernis tamen decoctum ejus in purificanda massa sangvinea, ac tono hepatis roborando ac restituendo, vg. in maculis hepaticis, hinc & in ictero, multum laudatur. Certe *LINDANUS* (Belga) *super Hartmannum* hocce Decoctum in malis ventriculi & hepatis cachecticis, morbisque aliis chronicis ad tempus longum contractis ex vitio hepatis oriundis; id est, ut vocant, in intemperie ventriculi frigida, & epatis calida, valdè commendat. Unde etiam *MINDERERUS in Medicina Militari p. 27.* laudat Decoctum hujus Eupatorii, tanquam singulare specificum ad curandos tumidos ventres, quasi asciticos: Epaticum enim dicitur singulare; & pro ciendis mensibus, & corrigenda cachexia virginum usurpatur. Curiosum est experimentum *GESNERI l. 2. Epist. p. 62.* dum refert, quod quidam decoxerit radicem hujus Eupatorii in vino, & Decocti colaturam hauserit, ex cujus usu intra horæ spatium & alvus & urina commotæ fuerint copiosissime, vomitusque 12. fortes citra nauseam & molestiam secuti, quo ipso excreta fuerit copiosa pituita, adeoque longè tutiùs ac facilius purgationes peragi hoc ipso dicit *GESNERUS*, quam fieri solent per helleborum. Laudatur quoque herba in tumore hydropico incipiente.

Extrinsecus est ex famosissimis Ulcerariis & Vulnerariis, ea fortiter conglutinando & ad sanationem producendo, imprimis, si sint recentia.

EUFRAGIA.

EUphrasia vel *Euphragia* dicitur ità Græcis, quasi εὐφροσύνη, quod oculos detergendo ac clarificando quasi exhilaret: Germanis der Augentrost/ quem habet ocularem ab effectu: hinc à quibusdam *καθ' ἐξοχὴν planta ocularia*, & *ophthalmica*, & *Luminella* dicta.

Cephalica, & speciatim ophthalmica habetur, ita, ut in quibusvis oculorum affectibus, & ad roborandum visum, multis laudibus extolli solear, quocunque modo usurpata.

Aliàs inter remedia oculis dicata hæ tres numerantur; Chelidonium majus, Fæniculum, & Euphrasia; quæ tres primatum fere obtinent. Chelidonium enim & Fæniculum purificant oculos; Euphrasia vero eosdem confortat, ac humores oculorum depurat, tàm interno quam externo usu,

usu, cujus virtutes egregias ophthalmicas sæpius vidimus experientia declaratas, imprimis in *HARTMANNI Praxi Chymiatrica c.* 25. §. 1. & 2. uti etiam videre possumus *GABELCHOVERUM cap.* 3. *curat.* 100. *in Scholio*, ubi vires Euphrasiæ, pro rectificando visu insigniter commendat ex variis Autoribus.

Hinc *ARNOLDUS VILLANOVANUS Vinum* inde parat pro roborando visu in hebetudine oculorum & in seno conveniens. Infundit scilicet Euphragiam in mustum recens, ut unà quasi ebulliat: quo facto per fermentationem quasi impregnatur Vinum viribus Euphrasiæ, visus quodcunque impedimentum potenter removet. Huic substituitur per se vinum, quod infundit super flores: sed non sine ratione *ARNOLDUS VILLANOVANUS* Mustum fermentationi cum Euphrasia committit. Interim tamen hæ laudes non absque limitatione accipiantur, id quod concinne docet *PAULI in Quadrip. Botanico.*

Conserva easdem vires habet.

Aqua destillata est purum phlegma, & pauci effectus. Quando vero Euphrasia cum fœniculo jungitur, magis in oculorum affectibus conducit.

Datur etiam

EUPHRASIA SYLVESTRIS FLORE PURPUREO,

Germanicè der blaue Augen-Trost. *Sideritidis* est *species*, ob floris vero gratiam Euphrasia dicta. *TABERNÆMONTANO* dicitur *Odontites*, eo, quod *Odontitis Plinii* fere sit similis.

Officinis est incognita.

F.

FABA.

Faba die Bohne / rusticis pariter ac civibus notæ sunt, *majores* & *minores*, die schwartzen und die weissen.

In usu officinali sunt *Farina fabarum*, & *stipites*; quæ tamen internè rarò usurpantur, externe autem usus sunt non adeo vulgaris.

Pulvis seu farina fabarum, ex fabis per trituram parata, internè rari usus est; Externè in specie in contusionibus & inflammationibus partium glandulosarum discutiendis & resolvendis multum confert, adeo, ut ordinarium sint ingrediens in talibus Cataplasmatis & Emplastris, præprimis in testium inflammationibus & tumoribus, à contractione violenta, casu, contusione, suppressione genituræ, & similibus: Fit scilicet Cataplasma ex ea sola, cocta cum oxycrato, seu aqua simplici & aceto, vel cum dimidio pulveris seminis cumini, & calide contusionibus, tumoribus testium & scroti, aliarumque glandulosarum partium, applicatum, est egregium discutiens & resolvens. Quod si acrius videatur Cataplasma, addito pauco Lithargyriô acrimonia aceti frangi, & ita pro resolvendis inflammationibus quasi appropriatum reddi potest. Experientiam hujus rei debemus *RIVERIO C.* 2. *Obs.* 39. & *C.* 3. *Obs.* 1. ubi notandum, quod curavent inflammationem testium post cucurationem Gonorrhœæ Gallicæ, qui difficilis curatu est affectus; item *Observat.* 2. *communicata à MARVINO*, uti etiam *in Observatione* 4. *communicata ab ESTANORE* & *C.* 4. *Observ.* 74. Item Cataplasma commendatur etiam à *FABRO* ad tumores scroti duros, & scirrhosos. Præscribitur ergò tali in casu hoc modo:

℞. *far. fabar.*
sem. cumini
℞ *ti.*
Vini albi à q. s.

F. l. a. Cataplasma expertum in doloribus & tumoribus testiculorum.

Concinnius erit sequenti modo:

℞. *far. fabar.* part. iij.
pulv. semin. Cum. part. j.
℞ *i*
▽ *a simpl.* à part. ij.
litharg yr. parum.

M. l. a. ad consistentiam Cataplasmatis.

Item in tumore mammarum simile Cataplasma ex farina fabarum est congruum.

Eadem farina fabarum etiam inter Cosmetica refertur, si nempe cum aquis cosmeticis, v. g. sigilli Salomonis, permista forma Misturæ candidæ faciei lentiginibus, item oculis suffusis, applicetur.

Prostant etiam duæ aquæ paratæ per alembicum in MB. *Prima* est ▽ *florum fabarum* pro vehiculo eorum, quæ in usu cosmetico pro ornanda facie faciunt, esse potest: extergit lentigines, & faciei maculas detergit. *Altera* est ▽ destillata *ex corticibus fabarum*, quæ egregium nephriticum, & urinas eleganter pellit, de qua videatur *BARTHOLINUS Cent.* 1. *Epist. pag.* 238.

Denique ex stramine & stipitibus calcinatis in officinis etiam ⊖ præparatur. Nam si ritè calcinati fuerint isti stipites, reverà nobile ⊖ diureticum acido falsum ex iis obtinetur, pro usu speciatim diuretico & antihydropico. Elixiviatio fit cum vino. Ut fiat magis ⊖ sum & nitrosum, addunt quidam fimum columbinum. Ex hoc sale cum aqua conveniente fit lixivium, qui potum aquas hydropicorum potenter per urinas educit.

FABARIA.

Fabaria seu *sedum Telephium*, fette Henne / Latinè communiter vocari solet *Crassula*, à crassitie foliorum, item *Fabaria*, à foliis, fabarum foliis simillimis; item *Ficaria*, quod meritò à quibusdam contra ficus ani commendetur: Vocatur etiam *Scrophularia media*, uti dicit *AVTOR NOSTER*, quo ipso innuitur, quod conveniat cum Scrophularia vera, quæ decantata est in hæmorrhoidibus, ut adeò etiam non sine fructu applicetur. Botanicis usitato nomine *Telephium* dicitur à *TELEPHO*, Mysiæ Rege, qui ab *ACHILLE* vulneratus ulcera diuturna & ferè deplorata mediante hoc curavit, & ad senectutem usque se conservavit; Unde adhuc hodiè *ulcera* ejusmodi *inveterata* diuturna *Ulcera Telephia* dicuntur: Vid. *RUELLIUS de Natura Stirpium l.* 1. *cap.* 20. *p.* 82. & *l.* 2. *c.* 116. *p.* 435, item *HOFFMANNUS Clave l.* 4. *p.* 473. Meritò enim succus hujus Fabariæ ulceribus inveteratis (den alten Schaden) est dicatus; Hinc & Germanicè Wundbalsam & Wundkraut vocatur. Inter *Telephia* refertur:

1. *Telephium majus flore rubro,*
2. *flore albo,*
3. *Telephium majus Hispanicum,*
4. *Telephium minus flore albo,*
5. *Telephium repens minus folio deciduo,*
6. *Telephium portulacæ folio*; &
7. *Radix Rhodia*, de qua *suo loco,*

In

In usu tantùm est *Telephium majus* seu *Fabaria* quæ species est sedi ; quo innuitur participare de natura sedorum , & esse ex plantis refrigeratibus , quarum vis consistit in sale volatili , dilutonimis copioso phlegmate.

Internus ejus *usus* ferè nullus vel rarissimus est, nisi cum Scrophularia & Chelidonio minore contra affectus hæmorrhoidum , quomodocunque in potu usurpata , laudetur. A quibusdam pro usu vulnerario usurpari solet in decoctis ad consolidanda ulcera intestinorum in dysenteria , præmissis præmittendis , cum reliquis vulnerariis, imprimis cum Symphyto.

Externe præprimis planta contusa , inque Cataplasmatis formam redacta , vel ejusdem loco succus expressus , mirum præstat levamen : Videatur *SOLENANDER S. 4. Cons. 20.* ubi commendat Crassulæ majoris Radicem collectam , quando primo vere turgentibus foliis erumpere incipit, jubendo plantam cum foliis contundere , & cum oleo rosaceo terere : idque , si adsit vel inflammatio vel ardor , simul in mortario plumbeo ; sin secus , in mortario tantum marmoreo vel alio , & sic applicare hæmorrhoidibus externè in earum dolore , calore , & ardore, aliisque similibus symptomatibus.

Radix loco Amuleti de collo usque ad os sacrum suspensa ab ipso *VVEDELIO* egregia experta est , cujus rei veritatem propriâ experientiâ in studioso quodam probavi : Cum enim jam præscripta quædam unguenta nihil conferrent , experimenti gratiâ radicem dedi , eamque in dorso suspendere jussi , optime successit remedium , ac hæmorrhoidum vitia evanuerunt.

In Dania quoque mulieribus , ex partu difficili hæmorrhoidum mala perpessis , radix hæc ea de ratione loco amuleti adhibita , maxime quoque proficua esse dicitur. Celebris dicitur vulneraria, quatenus contusa applicatur vulneribus , quæ egregie consolidat : propterea & *TABERNÆMONTANUS in Herbario* componit unguentum non inelegans , cujus usus satis est receptus : propterea etiam in clysteribus ad consolidanda ulcera intestinorum in dysenteria , præmissis præmittendis , cum reliquis vulnerariis , imprimis cum Symphyto , infundi solet.

FICUS.

Ficus der Feigenbaum / est vel *nostras*, vel *Indica*, quæ etiam vocatur *Opuntia* : quæ est vel *major* vel *minor* , in nostris hortis obvia. De Ficu Indica sive opuntia hoc potest notari, quod si commedatur , sanguinolentam reddat urinam , ut ut nihil sanguinei coloris in illa conspiciatur ; quod ipsum non parvum terrorem injecit nautis & mercatoribus , illam ex India primum advehentibus. Quod autem excernitur , non est sanguis verus, sed urina saltem tincta. Radix Rubiæ tinctorum solet etiam tali colore tingere urinas , de *quo suo loco.*

Ficum Europæam sive nostratem quod attinet, hujus fructus imprimis est officinalis , & propter dulcedinem gustus satis cognita , quique communi nomine Ficus dicitur. Hæ sunt vel recentes vel exsiccatæ : Recentes vocantur Ficus , & ordinariè sic solent præscribi : ℞. Ficuum pinguium tot vel tot. Exsiccatæ ordinariò Caricæ in formulis vocantur.

Ejusdem fere usus sunt , ac infra explicanda Glyzyrrhiza, quorum temperata dulcedo commendat easdem ad temperandam & obtundendam acrimoniam acido salsam , lymphæ præprimis & urinæ. Hinc valdopere prosunt in affectibus pectoris & renum , aliarumque partium urinarium ex causa prædicta ex coriatarum , aut plus minus exulceratarum , in Decocto speciatim usurpari. Non enim tantum est consensus partium pectoris cum partibus genitalibus , sed etiam cum renibus , ita ut simpliciter quæ conveniunt in affectibus pectoris, conveniant etiam in affectibus renum ; & contrà. Propterea caricæ , uti in affectibus pulmonum, tussi , & asthmate , admodum sunt congruæ , & pro corrigenda lympha temperandi , incidendi , & educendi vim habent ; ita etiam conveniunt in dolore renum nephritico & calculo , item renum & vesicæ exulceratione , ischuria , mictu cruento , &c. Tantam propensionem ad renes habent ficus , ut eorum decoctum non benè percolatum, sed quod admista habet granulla , per urinam illa denuò reddat , in qua conspicua ipsum Decoctum & grana ficuum. Usitatum mulieribus nostratibus ad raucedinem , asperitatem faucium , atque tussim , infundere caricas spiritui vini , & postmodum incendere ac haurire ; est remedium non contemnendum & expertum. Quod si loco spiritus vini communis accipiatur anisatus , vel appropriatus pulmonibus & pectori , erit medicamentum convenientius , & elegantius in talibus affectibus. Leniter abstergunt , hinc simul Decoctum ficuum vim habet alvum laxandi. In variolarum quoque & morbillorum curâ frequentis usus sunt , & singulariter prosunt , experientia teste , idque multiplici nomine : Propterea eorum Decoctum mirè commendatur à *SALA* , ut promoveatur eruptio ; hinc etiam , postquam eruperint , præcavent , ne vestigia diuturna relinquant. Nam (1.) temperatur abullitio , (2.) temperatur acrimonia , quæ aliàs pulmones excoriat , & dilacerat, atque fibras intercutaneas corrodit , & profundas foveas facit. De singulari eorum usu in variolis & morbillis nonnulla *FORESTUS* habet *lib. 6. Observationum* , ubi de morbillis verba ejus hæc sunt : *Morbilli adeo grassabantur in civitate , ut vix immunis quispiam puer ab illis viveret quos omnes curavi Decocto ficuum.* Sed cautè in variolis usurpantur propter alvi laxationem , quæ est suspecta in hujusmodi affectibus expulsione ad cutem opus habentibus : Unde moderni decoctum earum cum milio admodum commendant pro usu blandè adstrictorio , quod ipsum pro variolarum cura non inconveniens , quia corrigit vim caricarum laxativam , in qua cum passulis conspirant , quatenus utræque blando fermentationis motu stimulant. In hoc Decocto si dissolvatur Syrupus Scabiosæ vel fœniculi , fit palato gratius & efficacius , quatenus sunt pectoralia , & impediunt , ne phthisis à variolis , pulmones obsidentibus , fiat ; item cum caridæ sint vulnerariæ , præcavent , ne profunda ulcuscula sive foveæ fiant à variolis : v. g. posset fieri , talis formula :

℞. *Caricar. pingv.* No. xv.
sem. milii ℥iß.
passul. min. ℥vj.
Decoqv. in f. q. ▽ *simplicis :* Colat. ℔iß. adde
Syr. Scabios.
fœnic. à ℥iß.
M. f. Potus.

Nam

Nam & Decoctum fœniculi, imprimis radicis, commendatur pro expellendis variolis.

Videmus magis compositum decoctum ficuum eodem usu in *MYNSICHTHII Armamentario Chymico Sect. 25. p. 386.* Nihilominus observetur, quod adsit pulpa Tamarindorum: jam vero, quoniam hæc solet purgare, quæ purgatio vel saltem laxatio est morbifica & lethalis in morbillis & variolis, ideò, ne interficiamus, quos servare debemus, abstinendum sedulò à purgantibus. In iisdem variolis & morbillis Symptoma sæpè lethale est mictus cruendus: in tali casu etiam convenit Decoctum ficuum; quoniam partim præcavent, partim curant talem mictum cruentum. Multiplici ergò nomine conducunt in variolis & morbillis ficus. Aliàs observetur & hoc quod ex nimio usu ficuum copiosi soleant generari pediculi & per poros corporis sudoris facie prodire: id quod antiqua est traditio, confirmata tamen à modernis, ab *HEINRICO AB HEER Observation. opidorar. pag. 271. SEBIZIUS in Tractatu de alimentis p. 1538. Problem. 169* An ficus generent pediculos? negat quidem, propterea, quia *GALENUS* tantùm dixit: sed non est negandum contra experientiam.

Quoad *usum externum*, ingrediuntur fomenta & cataplasmata emollientia, suppurantia & maturantia, ita, ut nullum sit in Schola Chirurgorum Cataplasma emolliens suppurans, & maturans, quod non ingrediantur aliquot paria ficuum, pro temperandis humoribus in tumoribus fermentantibus, ipsisque tumoribus emolliendis, & maturandis, & inde natis doloribus blande demulcendis: imò ficus assatæ, & calidè impositæ conducunt, & abscessus ruptionem juvant; insigniter enim maturare dicuntur. Hinc in inflammationibus & tumoribus suppuratis gingivarum prope radices dentium, si apponatur frustum ficus, sive crudum sive aliquantisper tostum, sive in lacte decoctum, maturat valdoperè, quamvis non sine exacerbatione doloris. Aliàs *STROBELBERGERUS de Podagra dentium c. 5.* dicit, quod ficuum esus officiat, pariter ac saccharum dentibus.

Ficus folia lac suggerunt, dulce prius, sed in recessu acre, ratione cujus folia ficus recentia affricare solent hæmorrhoidibus cæcis, ut eas aperiendo fluxum stimulent. Eodem succo lacteo veteres lac in caseum coagularunt; unde hunc succum lacteum lac instar aceti præcipitare asserit Helvetius in Dirib. p. 168.

FILIPENDULA.

Fllipendula ita dicitur, quod radix ejus habeat plures nodulos, qui multis quasi filis connectuntur: Dicitur etiam *Oenanthe* Græcis a vino, eò, quod tum, quando vitis floret, eadem quoque floreat: Vocatur etiam *Saxifragia rubra*, Rother Steinbrech / quod in calculo conveniat: *rubra* dicitur propter radicem rubram. Hujus plurimæ sunt species, *montana*, *aquatica*, &c. in sylvestribus locis crescit.

Usitata sunt in Officinis Folia & Radix.

Tota planta, & imprimis radix, vi diuretica, & simul incisivâ & attenuativâ pollere solet; unde usus ejus satis frequens est in nephritide ad diffringendum & stimulandum calculum, renes abstergendos, renum atque vesicæ sabulum, rudimentum calculorum, expellendum: Verùm, quod speciali vi lithontripticâ polleat, vix sperandum. Alias etiam a quibusdam commendatur adversus scrophulas & strumas, dum eadem cum radice scrophulariæ, & radice rusci solet misceri, vel in decoctis vel in pulveribus contra scrophulas: Sic habemus in *SENNERTO lib. 2. Praxeos. P. 1. c. 25.* tale Decoctum contra strumas *p. 132.* ex eadem filipendula & scrophularia cum aliis ingredientibus non inelegans, quatenus resolvit & incidit materiam strumarum, eamque educit per urinam.

FILIX.

Fllix planta est ubivis obvia, præprimis crescit in locis asperioribus. Habetur mas & fœmina: Hæc pro illo est ramosa; mas vero non ramosa, & foliis incisis. Græcis dicitur πτέρις, quod alas avium florum multiplicitate, ac incisurarum varietate, æmuletur; Germanis das Farrenkraut. In dorso alarum conspicua sunt corpuscula nigricantia, quæ sunt capsulæ seminales, in quibus maturis plura semina continentur, quæ se sponte suâ vi elasticâ deinde pandunt. Aliàs inter plantas steriles semine carentes, non secus ac polypodium, fuit relata; sed malè Elegantem Historiam habet *SCHRADERUS in Tractatu parvo de Microscopiorum usu*, ubi semina hæc ope microscopii fuerunt conspecta. Vanæ de hac radice relationes, quod nempe discissa repræsentet aquilam, discussæ sunt à *VELSCHIO Hecatost. 1. p. 105.*

Planta tota, una cum radice antiquitus in frequenti admodum fuit usu in morbis chronicis, ex melancholia seu acido vitioso natis, præsertim in quibus splen simul affectus fuit, in specie in malo hypochondriaco, scirrhis lienis & pancreatis. Nam ex vegetabilibus omnibus spleneticis palmam facit dubiam, adeoque maximè commendatur contra splenis vitia, ut vocant, & reperimus, quod omnia ea, quæ conveniunt spleni & pancreati, sint quasi naturæ terrestris duræ, & imprimis consistentis. Nam hæ plantæ, quæ dicatæ sunt Marti vel Saturno, potius habent vim destruendi acidum, & conducunt in affectibus lienis, quæ ab acido primariò oriuntur; unde commune est ingrediens omnium potionum, Decoctorum, nodulorum, essentiarum aperitivarum & antispleneticarum compositarum. Decoctum filicis, præsertim radicis, ex blando dulci non nihil amaricans, urinam pellere solet, & multi usus est in lienis tumore ac inflatione humida, sive in Magnis lienibus Hippocrati dictis; item in eorum obstructionibus, vel per se, vel per consensum natis, veteribus fuit: Ita *FORESTUS* valdè commendat Decoctum radicis filicis cum cuscuta in vino, ceu arcanum expertum, in affectibus splenis; Vid. *SENNERTUS P. 4. Praxeos cap. 6. p. 488.* Alii commendant singulariter sequens Decoctum in scirrho lienis, & dicunt expertum esse ad tumorem & duritiem lienis:

℞. *Herbar. filicis c. sua radice,*
sabinæ,
absinth. à. q. s.

Decoquantur in s. q. ▽æ *ferrariorum*, quæ impregnata est particulis Martialibus & ferreis, ad consumptionem tertiæ partis (nam quæ sunt naturæ fixioris, diutiorem requirunt coctionem, quàm quæ ⊖ia habent in se volatilia; & contrarium fit in Antiscorbuticis acribus, cochlearia, nasturtio, & similibus, quæ diuturniorem decoctionem non, sed blandam tantùm & vase cooperto institutam

tutam, aut saltem infusionem postulant: quod observetur in formulis præscribendis, quoniam multum inter est) addendo

passulæ minor. contusæ. q. s. pro grato sapore. De quo sub ingressu lecti bibatur bonus haustus.

Possunt addi passulæ circa finem decoctionis, ut saporis gratia remaneat, quoniam aliàs facile acescunt in diuturna decoctione.

Præterea quoque in affectibus melancholicis radix hæc cum Sabina in vino, vel cum aqua simplici, vel speciatim cum aqua ferrariorum decocta, non absque fructu adhibita fuit; sed cum hodierno tempore delicatioris sint palati homines, ac ad ejusmodi decocta diu continuanda nauseent, nec quorumvis ægrorum stomachus eadem continuare valeat, rariùs hodiè usurpantur.

Sanè, quæ hodiè nos per Martialia & volatilia præstamus, illa veteres cum polypodio, filice, ac Adiantho præstiterunt, quod tamen in consvetudinem abiit. Interim cerevisiæ ejusmodi medicatæ, ac per fermentationem paratæ, non secus ac cum scolopendria parata cerevisia, remedium sunt non contemnendum.

FLAMMULA.

FLammula est duplex: vel *repens* vel *surrecta*. *Flammula repens*, sive *Clematis urens*, quæ κατ' ἐξοχὴν etiam dicitur *Flammula Jovis*, Germanicè Breunwurzel / nomen acquisivit ex vi sua caustica & acri, quæ utplurimum consistit in particulis actibus, acidis, volatilibus, macris, non oleosis; hinc commesta pustulas & vesiculas in lingva excitat.

Flammula surrecta species est clematitis, & magni usus in Medicina. colitur hic in hortis: in agro Norico motu spontaneo crescit. Convenit ferè cum cochlearia vel nasturtio, quia obtinet sal volatile insigniter acre, ratione cujus conspirant vi antiscorbuticâ alterativa sicut nonnullis hodie singulariter laudatur internè contra scorbutum; unde à Belgis, imprimis à *LINDANO in Collegio privato super Hartmanni Praxin Chymiatricam*, ubi huic absolutam curationem scorbuti attribuit, in experientiam Practicam translata; siquidem sapor ejus acris valdè penetrans ad saporem ferè piperis Indici accedit, hinc penetrantiâ suâ volatili acidum fixum macrum alterat & enervat, viscidum incidit & abstergit, adeoque est splenetica, epatica, & aperitiva. Potest usurpari in substantia cum aceto, vel Decocto vel infuso; Vel potest plantæ affundi vinum generosum, & ita simul per alembicum destillari; sic enim prodit *spiritus flammulæ*, sive sal volatile; vel potius per frequentem *spiritus vini* cohobationem spiritus egregius antiscorbuticus inde elicitur.

Extrinsecùs adhibetur ob sal istud acre ad rubores & pustulas vel vesiculas excitandas in cute.

FLOS AFFRICANUS.

FLos *Affricanus* Germanis Schreiber-Rosen/ item Studentenblume/ ita dicitur, quia à *CAROLO* V. primùm ex Affrica in Europam fuit translatus. Vocatur etiam *Caryophillus Tunetanus*.

Usum nullum in officinis habet.

FOENICULUM.

FOEniculum Græcè μάραθρον, Germanice Fenchel. Μάραθρον dicitur ἀπὸ τοῦ μαραίνειν, quod, ubi emarcuit, condendis cibis inserviat.

Fœniculum autem ob copiam seminum, quæ largo fœnore reddit, planta est culinis & officinis nota. In usu sunt ejusdem summitates, cum herba, item Caules concavi, & Semen, uti etiam Radix. *Planta tota* est svaviter aromatica, testante id odore & sapore svavi, blando & aromatico. Vis ejus consistit in particulis salsis, oleosis volatilibus, svavi inter sese commercio sociatis, & particulæ ejus acidæ volatiles pingves sunt, in quibus primario vis aromatica consistit. Ab his effectus calefaciendi dependet, nephriticum est egregium, mirificè abstergens renes, & promovens urinam; unde in renum doloribus, stranguriis & aliis affectibus, fœniculi planta polychresta est. In defectu item lactis decoctum fœniculi recentis mirum in modum conducit, quod expertum ab *AMATO LUSITANO. Centur. 6. Curat. 86. & HARTMANNO in Praxi Chymiatr.* Unde in frequenti fit usu nutricibus lacte destitutis. Imo dicunt lac tale emulctum spirare odorem fœniculi. Dicunt, quod mulieres recipiant folia fœniculi viridia, decoquant in vini vel aquæ s. q. & hoc utantur pro potu ordinario, sic impossibile perhibent esse, quod non semper abundent lacte; quod etiam decoctum commendatur adexpellendas variolas, quod notum, & menstrua retenta vel impedita. In oculorum vero affectibus tota herba, ejusque semen, est commendatissima, iis imprimis, qui lucubrationibus nocturnis oculis nocuere; unde & liquor ejusdem saccharatus pro usu ophthalmico à Bartholeto in Encyclop. p. 172. tanti æstimatur, quem ita parat: Recipit nempe *surculos fœniculi*, eorumque cavitatem *saccharo pulverisato* replet, ac ita per integram noctem relinquit, ut hac ratione rore deciduo dissolvatur *saccharum*, sicque liquor saccharatus, *BARTHOLETO & RIVERIO* multum laudatus emergat, qui in pannorum & macularum oculi detersione, discussione ac consolidatione, omnibusque oculorum affectibus, est præstantissimus. *PLINIUS* habet, serpentes primo monstrasse fœniculi mirabilem vim ophthalmicam; siquidem verno tempore dicuntur cœci propter inductam oculis cuticulam: hanc ut deponant, visumque hyberna latebra obscuratum recuperent, vescuntur fœniculo: de quo videre possumus *MINDERERUM in Aloëdar. c. 11. p. 120. & AROBELBERGERII de Fœniculo p. 18.*

Radix & Semen ejus, quæ aroma svave ac blandum ventriculo, & hinc toti generi nervoso conveniens continent, inter aromatica nostratia referuntur; hinc etiam semen inter carminativa quatuor calida majora, viscidum nimirum attenuando, & stomachi intestinorumque flatus potenter discutiendo, primatum obtinet. Egregium est Stomachicum, dum præter alia commoda, vi aromatica spiritus influos recreat, digestionem valide promovet, acidas cruditates in primis viis, & inde natos flatus internè aut externè egregie discutit & resolvit. Unde in Trageas pepticas post pastum assumitur semen fœniculi; hinc in colicis, pathematis, in convulsivis intestinorum malis, herniis, &c. horum usus est egregius. Convenit pectori & renibus, dum scilicet, ut dixi, semper est inter hæc convenientia, dum tussi & asthmati medetur, postmodum renes detergit, neve calculus concrescat, impedit, quatenus sal volatile temperatum corrigit acidum calculi coagulatorem. Stranguriæ ab acido oriundæ, & renum doloribus à quacunque causa, potenter medetur, quo-

quocunque modo usurpatum. Præterea, præter semen Euphrasiæ, nullum præstantius est ophthalmicum internum hocce semine Fœniculi. Propterea, cum etiam sit pectorale, gravidæ mulieres illud debent comedere in tussi & affectibus pectoris, ut remittant; Et dicunt Autores, quod fœtus in lucem postmodum editus clareat elegantibus oculis. Qui ergo vult filios oculis pulchris habere, commendet hoc semen gravidæ maritæ in tussi, & aliis pectoralibus affectibus. Imò sunt, qui dicunt, quod si fœminæ comedentes fœniculum, halitum inspirent oculis infantum, & illis oculos illis reddant clariores, & lucidiores, quod etiam ad oculos variolis clausos jubetur applicari.

Radix est primaria ex radicibus quinque aperientibus: vilcidum nempe attenuat, pectori, renibus, utero, ac mensibus ciendis dicata est. Porro Decoctum radicis hujus vel solitariè, vel etiam (quod quibusdam placet) floribus sambuci, aut lumbricis sociatum, ad lactis abundantiam commendatur; sicut & *HELIDÆUS PADUANUS in Curatione p.* 83. pro lacte generando commendat Decoctum lumbricorum in brodio vel decocto fœniculi: egregium quoque est diureticum. In variolarum cura sæpiùs adhibetur, quarum expulsionem promovet, & oculos ab exulcerationibus protegit.

Oleum fœniculi destillatum sub forma Eleosacchari propinatum in iisdem affectibus adhiberi potest, imprimis ad visum clarificandum, contra flatus, & nutricibus pro augendo lacte.

Syrupus adhibetur ad expellendas variolas.

FOENUM GRÆCUM.

FOenum *Græcum* habetur *sativum* & *sylvestre*; & hoc vel *siliquis oblongis*; vel *polycerason*, ita dictum *a multitudine cornuum in floribus*: quot enim flores sunt, tot prodeunt *cornua oblonga rotunda*, unde & Germanis Bockshorn / alias etiam *Glaucus dicitur*.

In usu tantum est *Fœnu Græcum vulgare sativum*, & in specie ejus *semen* pro scopo anodyno & resolutivo, quia turget substantia mucilaginosa, qualis mucilago vim habet temperandi & obtundendi, & quasi invisceandi acres aculeos salinos quorumvis succorum in corpore peccantium, ratione cujus emollire, maturare & suppurare, & hinc blandè dolorem demulcere assolet; unde in tumoribus resolvendis fomenta & Cataplasmata discutientia & maturantia ingreditur, cui utrique scopo satisfacit. Pro collyriis in ophthalmiis mucilago hæc usurpatur, quin &, ut ut rarius, clysteribus pro emolliendis fæcibus, & temperanda acrimonia humorum, sæpiùs nimium corrodente intestina, & reseranda alvo incoquitur. Uno nomine: omnia ea præstat, quæ ipsi adscribuntur ab *AVTORE*. Ad eadem etiam valet, atque tragacanthæ mucilago utilis est, de qua *suo loco dicetur*.

FRAGARIA.

FRagaria Erdbeerkraut / etiam dicitur *Trifolium fragiferum*, quia folia tantum tria habet. Profert Fructus

In usu sunt *Fructus*, *Radix*, & *Folia*.

Fructus, uti sunt noti in culinis, ita non adeò cogniti in Officinis, quoniam rarò præscribuntur. Succulenti sunt, sed admodum temperati; & ex eo, quod facile effervescibiles sint, blandissimum alcali volatile, suo tamen occulto acido, demonstrant. Copiosam urinam fundi faciunt; exinde habent vim nephriticam, renes purgant, & calculum eliminant. Unde & quibusdam in usu est Spiritum vini affundere, & ita hunc Spiritum pro usu diuretico & calculi præservativo administrare. Præterea phlogoses & æstuationes corporis blandâ temperaturâ solent sistere, quo scopo etiam *ex fragis* potest fieri elegans *Julebus* ad immitationem *TIMÆI in Responso 8. p.* 16. ubi *fragis* conquassatis addit ana ▽ *cichorii*, atque *endivia* & *fragaria* partem dimidiam, & *spiritus vitrioli* tantillum; non secus ac *ex rubro idæo* similis *Julebus* elegans & suavis paratur in *TIMÆI Descript. Med. p.* 433. Cavendum tamen interim est, ne nimio eorum ab usu choleram aliosque affectus intestinorum excitemus. Rarum est, quod singularem vim diaphoreticam in fragis observaverit *BARTHOLINUS Cent.* 3. *Hist.* 57. *p.* 112 quæ alibi non reperitur.

Herba ipsa *Fragaria* dicitur *Epatica*, quia egregie convenit in temperando epate & tono, ac dyscrasia sic dicta epatis; Unde in affectibus chronicis, in specie cachecticis, ictericis, & similibus, haud minimum præstant usum: sicut & *LINDANUS* huic plantulæ vim mirabilem attribuit pro temperando epate, vel pro restituenda crasi sanguinis. Propterea ejus Decoctum cum passulis est usitatum in talibus affectibus, imprimis, si usurpetur pro potu ordinario. Hinc etiam *RULANDUS in Curat. Empir.* Decoctum ejus cum passulis pro potu ordinario in affectibus & morbis epatis frequenter præscribit sequenti modo:

℞. *HB fragar.* M. ij.
passul. min. cont. ℥jv.

Decoquitur in ▽ *font.* q. s.

Quod Decoctum optime valere dicit in Ictero flavo: iqsi tamen est usitatum in aliis Cachexiarum generibus. In delicatulis additur aliquid Cinnamomi.

Virgini cuidam, asthmate, & tussi afflictæ, hanc præscripsit botionem:

℞. *HB. fragar.* M. iij.
rad. liquirit. rasa ℥ß.
uvar. passar. ℥iij.
cinnam. ℥j.

Coqu. in s. q. ▽*a simplicis.*

Idem *RULANDUS* curavit ictericum longo tempore detentum, & consistentis ætatis, sequenti Decocto:

℞. *flor. centaur. minor.*
fol. fragar. à M. j.

Infundantur per horas tres in ▽*a* & *Vini* à ℔ iij: postmodum decoquantur lentè ad consumptionem medii.

Hujus Decocti ℥viij. mane bibit, sudavit, & curatus est.

Succus fragorum valde diureticus, renum absterstivus, & in purganda Massa sangvinea quoque non otiosus est. Vulgò refrigerare dicuntur, unde & Julepos exinde conficiunt in febribus ardentibus & malignis.

In usu quoque est magno *Syrupus fragaria* exinde paratus.

FRAXINUS.

FRaxinus ita dicitur à frangendo, quia facili negotio frangitur, Germanis Eschbaum. Arbor

certe singularis est, apud nos incognita, in agro Norico & Anglia sponte suâ copiosissimè crescit.

Plura ex hac arbore natura pro usu Medico suggessit; *Folia* nempe, *Corticem*, *semen*, & *Lignum*. In foliis enim residet vis vulneraria; in cortice vis splenetica, diuretica, & febrifuga; in semine vis diuretica, & aphrodisiaca; in ligno denique vis sympathetica vulneraria.

Arborem in genere quod concernit, quidam existimant, serpentes ad hanc arborem non appropinquare, nec sub umbra ejus commorari posse; cum umbra ista sit ipsis lethalis. Sed de hoc ulterior est consulenda experientia.

Quod attinet vero *Folia*, internè rarò adhibentur. Si verò eadem recentia contusa vulneribus recentibus, & locis quibus hæmorrhagiæ contingunt, imponatur, revera Balsami vulnerarii vices sustinent, quæ vulgaris rusticorum est curatio.

Succus recens *foliorum fraxini* specificè contra morsum viperarum commendatur: de cujus succi vera & certa experientia vid. *ZACUTUS LUSITANUS l. 3. Prax. Admir. Observ. 90.*. Vulneribus infusus valdè conducit.

Aqua ex tenellis fraxini foliis destillata ad surditatem valdè commendatur: uti etiam hæc ipsa aqua valdopere laudatur pro lotione in tremore manuum, in quo experta dicitur.

Cortex arboris adultæ subnigricans, ejusque Decoctum, non secus ac cortex & decoctum tamarisci, item infusum & fermentatum, in quibusvis morbis chronicis, in quibus splen ac hypochondria malè se habent, est egregium: Observarunt enim, quod sale essentiali blande adstringente, nihilominus tamen etiam parum resolvente, ac attenuante, turgeat. Sapore convenit cum gallis & tormentilla; præcipitat enim vitriolum etiam in atramentum: hinc loco digestivi in splenetics Decoctum ejus usurpari potest. Præterea acidum corrigit & detergit. Nobilissimum sudoriferum, & singulare Diureticum est cortex, quippe quæ diuresis est optima morborum chronicorum evacuandi ratio. Jam vero omnia medicamenta, quæ habent vim diureticam, sunt optima; Unde etiam cortex fraxini & tamarisci, cùm simul sint splenetica, optimè conducunt in splenis morbis, & simul quoque in essentiis spleneticis præscribuntur. Denique cortex fraxini nobile quoque est febrifugum, ita, ut moderni, imprimis Angli, corticem hujus fraxini in locum Chinæ Chinæ, seu Febrifugi illius Peruviani, substituere non dubitarint. Verùm optimè etiam huic China Chinæ substituitur radix gentianæ, aut etiam lignum colubrinum, quippe, quæ æque ac Chinæ Chinæ, teste experientia propria, tertianas curat. Sic nonnulli ex cortice fraxini parant quoque febrifugum; cortex enim fraxini vim habet detergentem, & per sudores evacuantem.

Sal corticis fraxini calcinatum, non verò exactè adeò alcalisatum, potentissimum est Diureticum.

Sequuntur *semina*, quæ ob figuram, quâ avicularum linguas repræsentant, *Lingua avis* vocari solent. Oe volatili acri nitroso turgent; unde sunt diuretica: propterea quoque nephriticis & calculosis singulariter prosunt, in quibus affectibus commendantur à *GLAUBERO in suis scriptis pag 23.* Præterea eadem quoque semina acrimoniam genituræ acuunt, & viros ad venerem valde stimulant.

Semina hæc destillata subministrant *Oleum empyreumaticum*, (quod tamen per rectificationem ab empyreumate liberandum) per quam acre, potentissime diureticum & nephriticum, & cui vix par existit: Unde à *GLAUBERO in sua Pharmacia Spagyr.* tantopere laudatur.

Lignum denique à quibusdam *Germanorum Gvajacum* dicitur, & non immeritò: quia similiter nitroso sale volatili turget, & exinde sudoriferum, & hinc singulariter diureticum est; adeo, ut incertum sit, an magis sudorem vel urinam pellat? Habet enim lignum hoc & cortex omnes Qvajaci Indici proprietates, & conducunt in usu antivenereo, atque per urinam, quicquid adversi offenduit, expellunt, eorumque vis afficacior dicitur Qvajaco Indorum: videatur *AGRICOLA in Chirurgia parva pag. 903.* Ratione salis hujus nitrosi, licet viridis sit Fraxinus, tam facile inflammabilis est. Conf. *MAYOW. de Nitro p. 57.* Prodest etiam in affectibus splenis, aliisque morbis chronicis. Lignum hoc egregium est sympatheticum in curandis vulneribus vim ungventi armarii imitans, unde vulgo dicitur das Heyl oder Wundholtz; quibusvis enim vulneribus cæsim aut punctim inflictis applicatum, eorum consolidationem brevi promovet, inflammationes arcet, ac dolores sedat; sive recentibus istis affricetur, sive instrumento cruento illinatur, & in locum tepidum seponatur. Imò omnem hæmorrhagiam quoque vulneribus junctam, modo lignum admoveatur, ut hocce sanguinem calidum excipiat, mirè sistit. Vidi aliquando non sine stupore & admiratione aliquando virginem hic locorum, tanta narium habituali hæmorrhagia laborantem, ut capillorum profluvium passa, ac anasarca imminerent, adeo, ut nec ullum remedium huic malo sufficiens potuerit reperiri; quæ tamen hoc ligno fraxini naribus applicato se post plane immunem ab omni hæmorrhagia reddidit. Alias & in dentium doloribus cavitatibus eorum intrusum, dolorem fugat, ubi & gingivis affricari poterit, cessante tamen hæmorrhagia, secutæ sunt cephalalgiæ per biduum horrendæ. Atque sic lignum hoc fraxini certo & determinato tempore cæsum, est succedaneum pulveris sympathetici, de cujus vi sympathetica videri potest *SCHOTTIVS in Jocoseriis Naturæ & Artis.* Totius rei cardo vertitur in hoc, quò nimirum tempore cædendum sit lignum fraxini? quod a variis varie determinatur. Solent tamen & multæ superstitiones concurrere ad ligni hujus efficaciam: ut quando quidam dicunt, lignum hoc cædendum esse die Johannis Baptistæ, præcise tempore meridiano: Alii circa Festum Jacobi (seu uti vulgo vocant) zwischen 2. Frauentagen / hoc est circiter diem 12. Aug & 16. Septembris, mane ante Solis ortum, vel juxta alios, tempore conjunctionis Solis & Lunæ in Tauro, Mense Aprili, vel in conjunctione solis & lunæ in Leone Mense Julio; in plenilunio autem meridie, si est sol in exaltatione, domo 10. vel tempore conjunctionis, uno ictu cædendum; quidam ipso festo Jacobi, inter 11. & 12. horas, & quidem non nisi à juvene venerem nondum experto, & securi omnino nova, tribus ictibus, lavatis manibus, & in recessu non loquendo: Alii noctu volunt cædere hoc lignum, & in his sunt, qui dicunt, latere arcana quædam contra veneficia. In hac superstitione *PARACELSVS in scriptis* suis primis adeo operosus fuit in demonstrandis modis, & temporibus herbarum colligendarum, utut vagus, & confusus: observari enim vult *quinque tempora collectionis*

1. Tem-

1. *Tempus anni solaris*, id est, in qua solis statione sint colligendæ.
2. *Tempus mensis lunaris*, seu an circa novi, vel plenilunium sint colligendæ.
3. *Tempus diei naturalis*, id est, an matutino, vespertino, an meridiano tempore.
4. *Tempus vigoris plantæ*, ubi tunc est in vigore ipsa planta, quando florere incipit, & semina generat.
5. Denique *modum colligendi plantas*, qui adhuc maxime suspectus mihi videtur, utut non de nihilo esse, & plurima exempla etiam vulgaria probent.

I. *Primum* ergo, quod attinet, nempe tempus anni solaris, multùm sane refert, an circa solstitia? an alio anni tempore colligantur herbæ vel flores?

II. Quoad *secundum*, nempe menses lunares, observandum: an plenilunio magis? an novilunio herbæ sint colligendæ, vel semina serenda? sic constat ligna tempore decrementi lunæ ante novilunium cæsa durabiliora, & à vermibus libera esse; non secus ac poma, pyra, &c. eodem tempore collecta durabiliora sunt. Nec ignotum, quod semina, quæ circa vel ante plenilunium seruntur, plures flores, paucos verò fructus proferant; econtrà verò, quæ circa novilunium seruntur, paucos flores, multos vero fructus ferant.

III. Quoad *tertium*, nempe diei naturalis tempus, aliæ plantæ convenientius manè, aliæ meridie, aliæ verò vesperi colliguntur.

IV. Et alius *quarto* plantæ vigor est in radicibus tempore verno, & sic dicatæ sunt capiti; alius in floribus tempore æstivo; alius in bruma in conjunctione solis & lunæ, &c. in plantis est vigor, quando incipiunt semina generare; seminum vigor est, antequam maturuere perfecte.

V. Quoad *quintum*, nempe modum colligendi, dicunt: quod vires varient pro diversa collectione; unde aliæ herbæ sursum, aliæ deorsum debeant evelli: Radices asari, Haselwurtzel sursum versus, evulsis foliis, vomitum cient; deorsum versus secessus movent: sic & sambuci summitates sursum versus evulsæ magis vomitum; deorsum verò per inferiora purgant: atque idem de esula, iride nostrate, &c. dicunt.

In his ergo quinque enarratis circumstantiis maxima vis herbarum balsamica consistit. Optimum autem ligni fraxini tempus videtur ante solis ortum die Joh. Baptistæ; vel cæditur lunâ & sole in leone existentibus circa punctum meridiei. Alii conjunctionem luminarium in Ariete eligunt: Vid. *BORELLUS Cent. 3. Obs. 78.*

Aliàs & plantæ à nonnullis secundùm certa signa cœlestia dividuntur variè & superstitiose; sed effectus illorum signorum nulli sunt: Vid. *HELVETIUS in Amphitheatro Naturæ* & *CARRICHTHERUS in Herbario*, qui sub certos Planetas distribuit.

Alias *lignum fraxini recens* unâ extremitate igni commissum, alterâ exsudat *liquorem* seu *aquam*, ut omnia ligna solent, quæ aqua maxime commendatur in affectibus aurium, scilicet surditate.

Quoad *Præparata*, omnia ex illo parari possunt eodem modo, ac de ligno quajaco dicetur.

In usu quoque est ⊖ ex ligno incinerato.

FRAXINELLA.

Fraxinella, malè *Dictamnus albus*, dicta videtur, quod folia hujus plantæ fraxini folia imitentur. Planta in hortis colitur & fortem, aromaticum ex parte, odorem habet.

Quoad *usum* ejus, iisdem affectibus consecrata est, quibus Dictamnus genuinus. Ab Autore quidem multa dicuntur, ego autem nil habeo, quod moneam, quoniam nunquam allquid de ea memini me legisse.

Interim, cum hujus loco chelidonium majus vel Zedoaria usurpari possint longe potentiora, non amplius usurpari solet.

FUMARIA.

Fumaria vel *Fumus terræ*, dicitur etiam Capnos Minor, Germanis Erdrauch. Flores fert purpureos & albos; semen fert, ut coriandrum nigricans tamen. Egregia est planta, saporis admodum acris, amaricantis, penetrantis, adeoque innuit, vim ejus in sale nitroso volatili temperato, non tamen adeo copioso, residere.

In officinis tota planta cum foliis adhibetur. Nullum mundificans sangvinis præscribitur, quod non ingrediatur: nostris enim corporibus apprimè convenit in depuranda massa sangvinea, & dyscrasia ejusdem corrigenda; unde in morbis epatis & lienis sic dictis, cachexiis, aliisque morbis chronicis, uti & in morbis vocatis melancholicis; pro corrigendo sapore vitioso causæ morbificæ, & sangvinis fermentatione, nulla planta magis est usitata. Præter vim autem alterantem, spleneticam, epaticam, & attenuantem, urinam egregie ciet, laxat quoque leniter, & purgat serosos, biliosos, & adustos humores sensim, viscera reserat, roborat & purificat; adeò, ut in malo hypochondriaco, scorbuto, morbis mesenterii, lienis, quartana, ictero nigro, & scabie recenti, utramque faciat paginam, recens infusa & epota. In scabie enim, & morbis similibus, ubi adhuc est infecta massa sangvinea, fumaria commendatur; imprimis si sit scabies scorbutica, in qua flores & folia coquuntur in lacte caprino, bibuntur, & sic egregie talis scabies scorbutica curatur. Sunt etiam, qui commendant hanc plantulam in cura morbi Gallici; in quibus casibus pro sangvine purificando non datur præstantius remedium, cujus efficaciam videbitis confirmatam in *PAULI Quadr. Botan. p. 63.* Coctionem autem diuturnam non fert hæc herba, quia avolat sal volatile. Unde laudatur imprimis recens eadem in infusis, aut etiam in succo usurpata, cum non parum virium exsiccatione successivâ perdat.

Succus hujus herbæ recens expressus cum succo buglossæ, & seri lactis caprilli part. ij. mixtus & in vere calide mane sumtus, in dictis affectibus egregiè confert; unde & præprimis in scorbuto, malo hypochondriaco & scabie & splenis affectibus assumitur, vel solus, vel mistus cum ana succi cochleariæ, & sero lactis, cujus volatile alcali nitrosum egregie confert in promovendis fumariæ affectibus, hoc est, quod vulgo dicunt, fumariam corrigere adustos, salsos, acres humores, eosque abstergendo per alvum evacuare. Sane *FREITAGIUS in sua Aurora Medicorum p. 254.* dicit: se Hypochondriacis, quos simul scorbutus infestaverit, quique aliis remediis diu exagitati frustrà fuissent, succum fumariæ & cochleariæ ana in sero lactis caprilli, idque imprimis verno tempore, cum successu exhibuisse. Externe succus acris ex parte visum acuit, & lacrymas movet in modum fumi, hinc Germanis dicta videtur Erdrauch. Cum gummi distemperatus oculis illitus præcavet duplicaturam ciliorum. Cum lapatho, oder Mengel-Wurtz/ & aceti aut mellis pauxillo mixtus, pro scabie & fœdi-

fœditatibus cutis, præmissis præmittendis, & evacuato corpore commendatur.

Essentia usurpatur in scabie, malo hypochondriaco, & scorbuto præprimis, in quo sanè B. *SENNERTVS* quotannis aliquot libras essentiæ fumariæ consumsit.

In nostris Officinis prostat quoque *essentia fumariæ composita* ex fumaria, radice helenii, aliisque similibus, cum spiritu vini tartarisato, concinniùs cum spiritu quodam antiscorbutico, præparata; quæ egregia est in suppressione mensium, & aliis chronicis affectibus.

Aqua destillata sudorifera est, cum Theriaca vel Mithridatio, aut alio composito mixta.

Conserva fumariæ SENNERTVS sæpissimè usus est in affectibus scorbuticis, hypochondriacis, & spleneticis, aliisque morbis chronicis, ut ei vix duo centenaria suffecerint, ut ejus Pharmacopola B. *Doctori MICHAELIS retulit.*

Syrupus fumariæ est egregius pro purgatione massæ sanguineæ.

Pilulæ de fumaria, quoque in usu sunt, quæ usurpantur in purificando sanguine, in scabie, lue venerea, scorbuto, & similibus affectibus; imprimis, si misceantur cum Mercurio dulci, in quo consistit radicalis cura talium affectuum. Observetur tamen, quod is, qui laborat scorbuto, non sine periculo ferat mercurium; unde apud Belgas, & apud nos inusitata est curatio luis venereæ per mercurium propter metum scorbuti, qui exasperatur à mercurio.

FUMARIA BULBOSA.

FUmaria bulbosa etiam *Capnos chelidonia Plinii*, vel *Pistolochia*, vel *Corydalis*, *Hirundinaria*, & absolutè *Radix Cava*, ob cavam radicem, vocatur; Germanis Erdkraut / falsch Hollwurtzel. Est vel *flore rubro* vel *albo*. Radix est rotunda, exterius nigricans, interius flavescens, amari saporis.

Usurpatur in Officinis *Radix* & *Herba*, valdopere cognata & naturæ & figuræ Aristolochiæ rotundæ, cui substituitur. Hinc quæ de Aristolochia dicta sunt, etiam hic conferantur; adeoque non magis quam ipsa est uterina, insignis epatica, sudorifera, & alexipharmaca, abstergens, subadstringens, aperiens, diuretica, vulneraria, &c. Imprimis tamen internè convenit in affectibus uterinis, in suppressione & decoloratione mensium, fœtu mortuo, lochiis & similibus pellendis, ictero, scabie &c. Confert etiam ad vermes, vulnera, fistulas, & ulcera antiqua sordida, quæ egregie abstergit, & sordes detergit. In tonsillarum antiquis affectibus tumentibus, putredine oris, hæmorrhoidibus dolentibus & tumentibus cum ungvento populeo: item scabiem, dolorem podagricum à frigidis humoribus sanare dicitur.

G.

GALANGA.

G*Alanga* Radix est aromatica exotica, ex *Cyperorum* classe; sive sit major, sive sit minor: qui *Cyperi* sunt *referendi ad irides aromaticas*, quarum radices sunt nodosæ, elegantemque spirant odorem, ex quibus etiam est *Galanga*. Videantur *rerum Indicarum Scriptores*, *BANTIVS* & *PISO*.

Galanga hæc *ratione virium convenit* cum Zedoaria, aut etiam Acore nostrate; cum enim habeat odorem & gustum aromaticum, satis patet, quod constet sale volatili acri non admodum oleoso, ratione cujus pro usu stomachico valdè usurpatur, adeo, ut *PARACELSVS* eandem non inconcinnè *externum ventriculum* vocaverit propter vim restituendi ventriculi interni labes & defectus: atque hinc in omnibus affectibus abdominis & ventriculi flatulentis, ex cruditate acida ortis, frequenti est in usu; præcipuè, quoniam fermentationem humorum, ab acido oriundam sopit, & hinc flatus productos discutit, & corrigit. Unde non immeritò unum ex primariis stomachicis, nervinis & uterinis est, atque adeò etiam in passionibus hystericis mulierum commendatissimum est remedium. Similiter, quando ob imbecillitatem ventriculi affligunt tempore matutino vertigines caput, vel, quando propter consensum ventriculi sunt suffusiones nothæ, da einem ist / als führen Stäubgen herumb vor den Augen / in talibus casibus Galangæ pulvis est egregius.

GALEGA.

G*Alega Græcorum* unde dicatur? Interpretes hærent: Latinis dicitur: *Ruta capraria*; Germanis Geiß oder Ziegenraute. Datur simplex: *cærulea*, & *alba*.

Utraque quoad integram plantam est *officinalis*.

Galega ut ut simplex sit adeo temperatum in qualitatibus, ut neque sapore, neque odore, neque alio aliquo modo afficiat sensus, atque ideo valde contemptum sit; Usitatissima tamen est in usu alexipharmaco, & sudorifero, epileptico, &c. Sed miror, qua ratione, aut qua experientia ad asserendum hoc inducti fuerint Practici? Utriùsque sanè defectu nihil Galegæ tribuendum censeo. Vis ejus alexipharmica in specie est contra morsum viperæ, qua lacerta cum vipera pugnans se munit, & ab hac de morsa se curat, & quam describit *FORESTVS*, *2. de Incerto urinarum Judicio*, *p.* 209. & *MEIER in Selectis Medico pag.* 27. subtestæ tamen fidei esse videtur, modo non fabula subsit. Olim tanquam alexipharmaca in peste, in febribus malignis frequentiùs fuit in usu, quàm nunc. Legimus enim aquam imprimis pro scopo sudorifero adhibitam fuisse in febribus malignis, ac continuò ardentibus, item epilepsia infantum, in qua etiam illis terna superiora folia propinabantur: sicut & adhuc misturis & emulsionibus propinandis in febribus petechialibus, aliisque morbis malignis, à multis usurpatur.

GALLIUM.

G*Allium* triplex sese offert: *luteum*, *album*, & *Molluginosum*, seu *latifolium album*; German. dicitur Meyerkraut / item unser Frauen Bettstroh. Planta est vulgatissima. Dicitur autem *Gallium* a γάλα Lacte, quod hujus usu lac coaguletur, si nimirum planta recens contusa lacti injiciatur: Vid. *BORRICHIVS in Actis Haffniensibus Volumin. 1.* ubi refert; plantam hanc suppeditare phlegma sive aquam suaviusculo sapore impræguatam, quæ lacti affusa in momento id coagulat.

Usum in officinis habet nullum, nec memini, me legisse apud Practicum illam præscriptam fuisse, de quo testatur etiam *AUTOR*. Externè dicit contra hæmorrhagiam narium & scabiem prodesse: quod tamen an verùm sit, nescio, ut ut compositionesingredi soleat.

GENISTA.

G*Enista* variæ sunt *species*, ac idem est, quod σπάρτον Græcorum, unde & Germanis Genstkraut / ac in specie Pfriemenkraut dicitur. Duplex est: *Genista spinosa minor* seu *Germanica*, & *non spinosa*.

Genista

Genista spinosa officinis plane est incognita, & forte cum genuina Genista conspirat; *Non spinosa* vero *Genista* simpliciter dicta, & cum additamento *tinctoria*, Germ. Färbergenst / Färber-Pfriemen/ *flore luteo*, & officinis sat nota est, & in pratis cultis provenit. Ita dicitur, quod tinctores floribus ejus frequentius pro lanis & pannis colore flavo tingendis utantur; unde etiam *Magisterium tingens* è floribus cum solutione aluminis per elixivium parari solet.

In officinis tota Genista inter herbas diureticas refertur, in specie Decoctum, quia egregie urinam ciet; unde excellens est medicamentum contra hydropem, aquam hydropicorum potenter & efficaciter per urinam pellens. Usurpantur tam *semen*, quam præsertim *Flores*. Utrumque partim est alterativum, partim laxativum.

Flores, si in Decocto propinentur, per inferiora educunt; si in substantia, vomitus cient. Ex omni conveniunt cum floribus capparis; hinc cum aceto conditi usu diuretico sunt egregii, & loco capparum embammatis quibusdam apponuntur. Vis est nitrosa & oleosa; hinc, quæ de capparibus dicta, hic applicari possunt in affectibus mesentericis & splenetieis. Singulariter enim dicuntur splenetici, & cujus saburram, vel ex vitio lienis coacervatos succos promovent, hinc in lctero nigro, cachexiis musculorum ac virginum, aliisque morbis chronicis, Nodulis alterantibus spleneticis & hepaticis, vel Essentiis aut Elixyribus ordinatiè adduntur, testantibus id ipsum omnibus Autoribus.

Semen imprimis solet movere per alvum, & per vomitum; unde si assumatur & frequentes cieat vomitus, summoperè in arthritide prodesse dicitur. Urinam etiam pellere dicitur, abstergere renes, ut nullum sabulum, vel aliud quid adhærere, & crescere possit.

Singulare refert *BORELLUS* (. 3. *Obs.* 18. quod, si Genista viridis circumvolvatur arboribus in stipite, omnes erucæ ab illis fugentur.

Sal Genistæ è cineribus elicitum est unum ex primariis ad præservandum à lithiasi; hinc dissolutum in vino usurpatur pro usu diuretico in hydropicis, quorum aquas potenter & efficaciter per urinam pellit. Sed cautè calcinatum sit, ita, ut salsum maneat:

In *ROSENKREUZERI Astrologia Infer. p.* 58. *&* 60. habetur, quod in calcinatione Genistæ in cineribus verum stannum fuerit repertum: id quod non tantum habet *ROSENZREUZERUS*, sed confirmatur etiam ab aliis scriptoribus. Hinc quæstio orta est inter Medicos: quid habendum sit de tali stanno? *CROLLIUS* quidem dicit, quod detur consensus & correspondentia microcosmi cum macrocosmo, & sit consensus planetarum superiorum & plantarum. Dicunt ergo Chymici: quod est Jupiter æthereus, id esse Jovem terrestrem; & propter hanc correspondentiam stannum habere Genistam. Unde ulterius quæritur: an non ex plantis mercurialibus possit haberi mercurius? an non ex Martagine, hyperico, & plantis solaribus possit parari aurum, uti ex lunaribus luna? & à multis affirmatur. Imprimis *KIRCHERUS* illi aliquam affundit lucem in *Tr. de Magnetismo*, ubi statuit: posse aliquid attrahere vegetabilia ex mineralibus; sicuti certum est, in montibus Mediolanensibus plantam reperiri ex qua dicitur mercurius vivus. In Ungaria vites proferunt uvas lineis sureis tinctas, quoniam tota Hungaria ditata est auro, quod credunt etiam quidam in Genista. Sed revera vanum est, & vel casu stannum simul commistum, vel tota historia commentum est.

GENTIANA.

Gentiana, ut ut plurimæ sint species, nihilominus *flore cæruleo* tantum est usitata, quæ dicitur *Gentiana cruciata*, quoniam folia sese cruciatim intersecant & dissecant.

Quia non crescit in nostris hortis, usitata tantum est radix, quæ ex aliis locis affertur.

Quoad *Vires* saporis est acris & amarissimi, hinc fortiter penetrantis, & aliquantisper adstringentis; unde monstrat sal volatile acre adstringens & amarum, ratione cujus acidos in corpore humores temperat, & coërcet. Unde etiam inter simplicia alexipharmaca & febrifuga non est ultimum, pulverisata à ʒß ad ʒj ante insultum paroxysmi in vino calido exhibitum elicit sudorem, & repetito usu perfectissime fugat febres intermittentes chronicas, imprimis tertianas nothas, & quartanas, ut *GESNERUS* affirmat; hinc ab usu sudorifero in febribus malignis, contagiosis & pestilentialibus, à *PALMARIO c.* 18. *pag.* 155. *Tract. de Morbis Contagiosis* commendatur, quam malignitatem præservare, vel contractam curare dicit. Unde & Theriacam ex 4. simplicibus ingreditur, dia Tessarum dictam. Propter hanc vim febrifugam non immeritò usurpari potest ad instar Chinæ, sive pulveris Jesuitarum, cujus succedaneum fere est: Nam hæc habet similiter saporem amarum ut Gentiana. Cæterùm cum cortex ille sit (1.) carus, (2.) relinquit recidivam, & (3.) à mercatoribus adulteretur; considerate illi substituitur Gentiana in curatione intermittentium tertianarum & quartanarum. Optimè quoque confert in morsu canis rabidi, vel interne cum lapillis cancrorum præparata, aut myrrha mixta & deglutita; vel externè pulverisata cum Theriaca morsui, a cane rabido inflicto, applicatur. Præterea sapore amaro in substantia resinosa fundato aciditates viscidas, sive fermenta acida, specialiter acidum austerum stomachi & primarum viarum mitigat; hinc in doloribus colicis pituitosis cum vino calido ad ʒj propinata conducit, ut & in passionibus hystericis euporiston non contemnenda est; pulveratenus dosi ʒß ad ʒj assumpta. Et cum ratione amaritiei specialiter contrarietur acido, & affectibus ab illo oriundis; inde facile judicare possumus, quomodo, quod *AUTOR* habet, conducat hepati, hypochondriacis &c. sicut etiam in cachexia & dyscrasia sangvinis elegans remedium est; unde in nodulis sangvinem corrigentibus præscribitur, ut ut sit valdopere amara.

Externè in excitatis fonticulis, si fluere renuunt, gentianæ pulvis inspergitur, & res optime succedit ante paroxysmum exhibitum & repetitum; vel globuli ex Gentiana imponantur. *Radix* quoque sæpius fistulis angustis immittitur, ut callum ulceris fistulosi exedat. Videatur *HOEFERUS in Hercule Medico.*

Succus inspissatus, & in vehiculo appropriato assumptus, cum myrrha in morsu canis rabidi, in cachexia, & dyscrasia sangvinis, nec non febribus intermittentibus chronicis & nothis, in specie quartanis, ante paroxysmum exhibitum & repetitum, per sudorem insignem vim exerit, & à rusticis expertus est, quem etiam *GESNERUS libro* 2. *Epistolarum pag.* 62. valdopere laudat, & dicit:

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0593-1 DFG

se illo aliquoties tuto, citoque sanasse tertianas longas, & nothas, & hujusmodi alias. Ex hoc fit *febrifugum Extractum* cum spiritu vini tarta risato, quod potentissime sudorem movet, speciatim verò virtutis ejus alterativæ ad febres intermittentes, præsertim chronicas & nothas, ante paroxysmum exhibitum & repetitum est egregium. Aliis quoque permiscetur, & fiunt Pilulæ Antifebriles, v.g.

Rec. *Extr. Gent.*
centaur. minor.
absinth. à ℈j vel potius ʒß.
f. Pilulæ No. LX,
d. s.
Fieber-Pillen.

Quarum 20 adsumantur horâ unâ ante paroxysmum, præmissis universalibus & sæpè solis his febris curata est.

Miscetur quoque Extractum gentianæ dosi ℈j ad ʒj cum spiritu salis ammoniaci simplici ʒß. ante paroxysmum cum aqua appropriata propinando, quod in tertianis & quartanis, siquid aliud, præmissis tamen præmittendis, feliciter mihi usu cognitum. Mistura hæc in Praxi admodum proficua observatur, sociata cum salibus volatilibus. Valdopere alii commendant Extractum hujus radicis contra Asthma, ortum vel propter ventriculum copiosa mucilagine acida refertum, vel ex vitio pulmonum ex infarctu bronchiorum à materia crassa, quæ non permittit liberum aëri per bronchia ingressum, & aditum: & ne sapor amarus admodum afficiat lingvam, sub forma pilularum proprinatur, uti etiam in cachexia & dyscrasia sangvinis.

Plura, qui cupit *de Gentiana*, *ZAPATAM in Clave Medic. c.* 8 & 9 *pag.* 99. videre potest.

GERANIUM.

UT ut plurimæ *Geraniorum* sint *species*, à rostris vel capsulis seminalibus sic denominatæ, præstò tamen sunt 8. species demonstrandæ.

(1.) Est *Geranium commune*, passim obvium, *fœtidum*, *Robertianum*, *Parckinsohnii*.

(2.) Est *Geranium montanum fuscum* à flore, seu *Creticum tuberosum Montalbani*.

(3.) *Geranium Macrorhizon*, longius radicatum, in Horto Eustadiensi descriptum.

(4.) *Geranium Batrachoides minus.*

(5.) *Geranium cicutarium*, sive *Cicutæ folio, majus*, Geranio Robertiano in omnibus simile, quod internè est vulnerarium, & externè in tumoribus pedum œdematosis conducit.

(6.) *Geranium cicutarium minus*; &

(7.) *Geranium fraxinarium*, quod in hæmorrhagiis sistendis est egregium.

Hæc inter *Geranium Robertianum*, Rupprechts-Kraut / seu propter figuram Storchschnabel / tantum in officinis adhibetur, quod provenit in muris antiquis, & locis de relictis, fertili tamen solo gaudentibus: unde, cum *Geranii Robertiani* fit mentio, generaliter dicitur *Rupertinum*, seu *Robertianum*, quod observetur in lectione chirurgorum. Flores purpurissantem habent colorem.

Usitata sunt *folia* & *tota planta*.

Ex signatura fructuum, vel seminum, quæ repræsentant aliquomodo gladium, putarunt primùm convenire in vulneribus, vel flictim, vel cæsim productis, interno & externo usu: quod etiam experientia confirmavit, cum sit vulnerarium usitatissimum, & præstantissimum præ cœteris temperatum; dum interne in omnibus fere potionibus & essentiis vulneratiis adhibetur, quoniam sangvinem grumosum dissolvit, & contusiones & lacerationes ita disponit, ut dispareant, & facile consolidentur.

Externè conspirat ferè cum Chelidonio majore, quippe non minus, quam chelidonium majus, tollit tumores pedum œdematosos, qui sæpius post morbum chronicum vel acutum apparent. Quod si Geranium non videtur sufficiens, potest misceri cum stercore columbino vel caprino, contundi, atque in forma cataplasmatis applicari, & sic tumores œdematosi, si disparebunt, & dissipavuntur. Ulterius exquisitissimum externo in usu est contra tumorem pedum, qui est à lympha advecta in pedes & coacervata, sive subtili, unde tumor serosus, sive crassa, unde pituitosus. In genere in tumore pedum Hydropico contusum & instar cataplasmatis plantis pedum applicatum, vel solum, vel cum sale & aceto subactum, quod etiam valet in æstu febrili. Succus ingreditur ungventa & emplastra cum terebinthina subactus, & recentia vulnera cito, tutò, & jucunde percurat. Quod si contraxerint labem vitio aëris, vel alia ex causa, vulnera facile degenerant in ulcera. Ne autem hoc fiat singulare est Geranium; quoniam vulnera mundificat, & acidum corruptivum ratione salis volatilis alcali, uti reliqua vulneraria omnia, mortificat. Solet etiam commendari interno & externo usu in cancro mammarum, si scilicet usurpetur interne, in ungventis & empiastris contra cancrum sive sit exulceratus, sive non exulceratus.

GLYCYRRHIZA.

GLycyrrhiza est *duplex*; vel *echinata*, ubi semen capitibus hispidis est inclusum: vel *siliquosa*, seu *Germanica Officinalis*, cujus semen siliquis est inclusum. Prior veteribus in usu fuit; posteriore autem hodie nos utimur, & quidem eâ, quæ provenit circa Bambergam. Vid. *PAULI Quadrip. Botan. Class.* 3. Ita dicitur à γλυκὺς dulcis & ῥίζα radix: Est enim Radix svavissimo dulcore impregnata, unde & Germanis Süß-Holz dicitur, in fine tamen masticationis semper aliquid amaritiei sentitur.

Radix saltem est in usu.

Ratione saporis sui dulcis in recessu tantillum amaricantis; conjuncto aliquali odore aromatico, ut recte observat *HOFFM. de Med. Officin. p.* 313. vim habet egregiam temperandi, & obtundendi quamcunque acrimoniam seri & sangvinis, & speciatim salsam: Hinc, ubicicunque dolor ex acrimonia oritur, illic Glycyrrhiza suam exerit virtutem. In Raucedine ergo, aphthis, asperitate, & aliis affectibus faucium, vitiisque vocis & sermonum à lympha nimis acida ex glandulis vicinis destillante, crebrius masticata ac cum aliis decocta est egregia. Præterea decoctum hujus radicis ordinarie potiones lignorum sudoriferas vel vulnerarias pectorales, vel diureticas ingreditur ad tusses siccas, & asthmata, & sputa cruenta, quoniam, ut dixi, lympham nimis acrem dulcificat, & sic causam talium affectuum tollit. Nam Glycyrrhiza Pectorale principale & Pulmonarium dicitur. Denique hoc Decoctum etiam in Dysuria, stranguria, & doloribus renalibus multum laudari solet; unde *Autor noster* recte Nephriticam dicit; in nephritide enim, & aliis calculi affectibus mitigandis mire confert, quoniam temperat humorum acrimoniam, sangvinis materiam glutinosam dissolvit, penetrat renes.

Nephri-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0594-7 DFG

Nephritica autem sunt triplicia: quædam sunt *purè alcalina*, quæ destruunt acidum; quædam sunt *nitrosa salsa*, quæ fundunt serum sanguinis per renes; quædam vero *modeste temperant*, cujus quoque generis & nostra Glycyrrhiza est. Plures specificos affectus, in quibus convenit, habet *AVTOR noster*.

Præ cæteris autem dulcibus commendatur, quia minus effervescibilis est; hinc qui alias à dulcibus offenduntur, ut sunt hypochondriaci, hystericæ mulieres, & id genus alii, hâc Glycyrrhiza tuto uti possunt, citra nauseam. Id vero notandum, ut, si decoctum aliquod ingrediatur, in fine decocti infundatur, alias dulcedinem suam amittit.

Præterea ex radice hâc, mediante coctura *succus* elicitur & inspissatur, alias Lucretien oder Lactrizen Safft dictus, qui polychrestus est in temperanda & obtundenda humorum in corpore contentorum acrimonia salsa, speciatim in sero ac lympha acriori corpus nostrum turbante, & hinc in partibus solidis ab hac acrimonia excoriatis ac arrosis leniendis, demulcendis, ac restituendis; unde idem succus tum in affectibus urinariis dolorosis, tum in affectibus pulmonalibus est egregius; si nimirum in asperitate, aliisque affectibus faucium, linguæ & laryngis, qui ortum itidem habent ex lympha nimis acri, succus sub lingua aliquandiu detineatur, ut sensim sensimque liquescat in ore. Solet etiam hic succus cerevisiæ ad tusses infundi, sicque propinari.

Succus autem hic variis quisquiliis, pulveribus, arenulis, & aliis rebus inquinatus est, quò pondus ejus aggravetur; unde ut purus habeatur, in aqua appropriata, v. g. hyssopi dissolutus, filtratus, ac transcolatus, & ita lento & moderato igne iterum inspissatus præscribendus est: qua ratione abjicit impuritates ex parte, & quisquiliæ in fundo manent. Dico lento & moderato igne; quia intensior ignis facilè empyrevma illi inducit. Ex hoc apparebit, quod ex ℥j succi glycyrrhizæ vulgaris ʒij ad ℥vj acquirantur, reliquum pondus æquant quisquiliæ, quæ potius exasperant, & ad augent malum, quam quod levent. Propterea dicto modo prius, quam præscribatur, depuretur, & inspissetur. *LINDANVS pilulas* quasdam *catarrhales* præscribit ex tali succo in catarrho ex lympha acri orto, sequente rejectione materiæ purulentæ è pulmonibus in illorum tabe:

℞. *succi liquirit in* ▽ *hyssopi soluti, colati & denuò inspiss.* ʒij.
MP. *de cynoglos.* ʒj.
Laud. opiat. gr. iij.
M. f. *Massa*, è qua formentur *Pilulæ*.

Modus hic est legitimus præscribendi, & convenit in catarrhis, & similibus vitiis. Aliàs etiam in affectibus renum similibusvè convenit, ac Ficus.

GNAPHALIUM.

Gnaphalium in officinis est *duplex: Vulgare majus montanum* & *minus repens*. Dicitur autem quasi ἀνὶ γναφάλῳ, quod folia ejus pro tomentorum usu in vestimentis antiquitùs fuerunt adhibita. Græcis χρυσοκόμη, quæ est genus quoddam plures sub sese comprehendens species; ad hanc enim pertinent omnes Stæchades, Gnaphalia, aliæque plantæ tomentosæ.

Gnaphalium majus Germanis dicitur Ruhrkraut/ quòd Veteres Decoctum ejus in vino mediocri (non generoso) multùm conferre in dysenteria putarint: hodie tamen pro scopo hoc ratò usurpatur. *Gnaphalium majus* sive *Filago minor* das kleine Ruhrkraut/ conspirare videtur cum majore. Imprimis contra dysenteriam, ac in eo casu, ubi exulceratio est intestinorum, Infusum ejus pro potu ordinario, aut ejus decoctum, inservire potest.

GRAMEN.

Hic intelligitur *Gramen vulgare caninum*, ex quo apud veteres in usu fuit *Semen* & *Radix*. Commendatur à veteribus ad hypochondriaca mala, ad epatis & lienis infarctus. Occasionem hujus effectus suggessit experientia in bobus, qui hyemali tempore fere obstructioni folliculi fellei, ductusque ejus cystici, vel a mucilagine viscosa, vel concremento calculoso obnoxii sunt; ast æstivo tempore esu graminis iterum curantur & liberantur: Hinc apud Galenicos præsertim Practicos Decoctis ac Syrupis magistralibus longis frequenter addi radices solent. Hodiè autem vix adhibentur, nisi decoctum radicis, quod à *BARTHOLETO in Encyclopedia p.* 185. in enecandis & abigendis infantum lumbricis commendatur; sicut etiam *SIMON PAULI in Quadripartito Botanico*, in quo multa de eo refert, ubi *ossifragi titulo*, illud dignatus est. Aliàs contra hæmorrhagias fortiores commendatur propter vim adstrictoriam.

Aqua ex gramine destillata eodem usu convenit in vermibus puerorum.

GRAMEN PALUSTRE, FLORE SIMPLICI & ALBO.

Seu unifolium palustre.

Gramen Parnassi, sive *gramen epaticum*, item ἑνιαδύναμις *Polonorum*, revera juxta omnia indicia ad *Pyrolarum species* referendum, unde & Pyrola hederacea alba proprie dicitur, item *Hepaticum hederaceum* Lebertraut/ & elegantiæ gratia in hortis colitur.

Dicitur vero *Hepatica*, quoniam ad intemperiem, hoc est, atoniam ac dyscrasiam Hepatis conducat. Quibus verò in specie morbis hepatis medeatur, altum est silentium; unde de vi ejus dubia potius, quam vera habetur relatio.

Externè quidem, quia est planta temperata, inter vulneraria, uti omnes Pyrolæ talia sunt, refertur. Cum vero vulneraria alia meliora prostent, facile hac carere possumus.

GRANATA.

Malus Granata Arbor est exotica, cujus flores vocantur *Balaustia*, imprimis si sint *ex malo granato sylvestri*, quæ habet *florem plenum*; *Domestica* vero saltem *simplicem*. Vocatur alias *Malus Punica*. *Granata* dicitur à granorum copia, quibus fructus est refertissimus. In *Flore* duæ partes sunt, sed inter se distinguendæ:

1. Calathus floris domestici, seu Cytinus; &
2. Flos sylvestris, seu Balaustium: quæ in Officinis confundi solent.

In *Fructu* verò distinguenda sunt tùm *Cortex*, qui cordis formam refert, & speciatim *Malicorium* dicitur; tùm *Pulpa* ipsa seu *nucleus*.

Officinas nil ingreditur ex Balaustia flore pleno (nullum enim fert fructum, uti reliquæ plantæ, e. g. rosæ flore pleno; sed tantùm, ex granata flore simplici)

In officinis recipiuntur *Flores*, *Fructus*, *Malicorium*, & *Grana* succulenta.

Flores seu Balaustia quod attinet, ubique commendantur usu adstrictorio, &, ut heri dixi, in hoc puncto cum foliis rubris exsiccatis conveniunt;

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0595-2 DFG

& recte: Nam & Mechanicè & Medicè conspirant cum gallis. Uti enim decoctum gallarum, rosarum item rubrarum; ita & hoc decoctum florum Balaustiorum, Vitriolum in atramentum præcipitat, acidum nimirum Vitrioli absorbendo, & hinc naturam aluminosam acquirendo. Interne propter colorem sanguineum non incommodè eosdem usurpare solemus in sistendo fluxu sanguinis quocunque, unde in decoctis adstrictoriis solent adhiberi.

Externè Gargarismata ingrediuntur ad firmandas fauces, & pulveres dentifricios, & decocta ad firmandos dentes, & illorum abstersionem: Colorem simul conciliant rubicundum & elegantem, sicut etiam pulvis balaustiorum cum melle ac pauco sale in linimenti formam redactus, Gingivis affectis illiniri solet. Infusum quoque florum cum aqua theriacali instillatur oculis variolis laborantium, ut caliginem, exulcerationem, & suppurationem eorum impediat: Videatur *AUGENIUS.*

Malicorium seu Cortex cum gallis ejusdem naturæ ac usus est: vis tamen adstrictoria in hoc est potentior, quam in floribus; propterea tonum partium, ubicunque opus est, roborat. Interim neminem turbare debet historia illa apud *BARTHOLINUM Hist. Anat. C. 4. Obs. 39. & Epist. Med. C. 3. Ep. 63.* de muliere mensium obstructionem passa, & usu corticum granatorum penitus curatâ; Origo enim affectus hujus à vi acidum absorbendi, in balaustiis jamjam explicata, dependebat: Conf. *TACCHENIUS in Hipp. Chym. cap. 17. p. 113.* Sed etiam benè consideranda ea, quæ ad hanc observationem habet *BARTHOLINUS in Epist. l. a. p. 255.* quod nempe cortices non in substantia, sed in decocto cum cerevisia facto propinandi.

Imprimis ejus decoctum solet usurpari externo usu in variolis pro præservandis oculis, naribus, & faucibus. Nam variolarum hæc est malignitas, ut oculos, fauces, & nares valdoperè lædere soleant. Ut ergo hoc non contingat, hæ partes muniendæ. Equidem testatur experientia, quod variolas insecuta fuerit cæcitas & gutta alba, partim in uno oculo, partim in ambobus. Propterea usitatum est, ut præcaveatur læsio oculorum per quandam lotionem, inter quæ primatum obtinet Decoctum granatorum, e. g.

℞. *Cort. Granator.* S. *Malicor.* ℥iij.
In fund. in s. q. ▽ *rosac.* l. *plantag.* stent in loco calido, posteà filtretur & addatur
smaragdi præp.
margar. præpar. à gr. vj.
croci gr. jv.
camph. gr. iij.
M. D. S.

Aeusserlich Augen-Wasser wohl umbzurütteln.

Periculosæ enim sæpe sunt variolæ in oculis, & aliis vicinis partibus: propterea sunt præservandæ.

Longe alia est ratio *Fructus*, imprimis ratione saporis, quo est impregnatus. *Granata* enim sunt in *triplici differentia*; alia *dulcia*; alia *acida*; alia *medii saporis*; &, ut alii loquuntur, *vinosa*. In genere conveniunt stomacho in morbis calidis. *Dulcia* temperata sunt, & pro conservanda massa sanguinea commendata; hinc & hepatica recte dicta sunt, quia ex hypothesi Veterum putatum est, illa hepati succurrere. Sed rari sunt usus poma granatorum *acida*: cum succo citri & limonum conveniunt, & singulare sunt stomachicum. *Vinosa* media imprimis confortant; sic enim fit, ut vomitum, & nauseam corrigamus potentissime granatorum vinosorum usu.

Succus granatorum dulcium temperatus est, acrimoniam bilis imprimis mitigans & temperans; unde *BACO VERULAMIUS in Historia suæ vitæ & mortis*, ad hepar fervidius & ejus phlogoses temperandas, eundem satis laudare nequit. Potentior in hoc scopo est *succus Granatorum acidus*, qui convenit cum succo citri, sanguinem fervidiorem demulcet, ventriculo quoque nidoroso conducit, ac in febribus ardentibus & malignis optimum levamen ægris est; non tamen per se sumendus, sed Juleporum forma propinari potest. Sic & in Gonorrhæa, à turgescente liquore seminali, compescenda ac emendanda, non secus ac succus citri valdè conducit, vel solitariè, vel cum succo citri mistus. In appetitu vitioso gravidarum, seu pica, specificum est, non minus, quam succus ac syrupus de corticibus citri, qui sunt in tali casu experta remedia; uti etiam succus vel miva cydoniorum in tali pica vel appetitu depravato, item in hæmorragiis ab æstu oriundis quibuscunque, & nimiis hæmorrhoidum fluxibus convenit; sive solus, sive cum coralliis rubris haustus. *Succus* denique *vinosus* medii saporis, mediæ quoque naturæ se habet, & modò in hoc, modò alio in casu, pro aliquali confortativo, æstu, siti morborum acutorum, &c. potest usurpari.

Quæ dixi de succo, valent de syrupo, ut ut magis sit fermentescibilis propter admistum saccharum; quod de omnibus syrupis verum est, & propterea raro soleo præscribere syrupos, præsertim in majori dosi.

QUAJACUM.

Lignum Quajacum, seu Lignum sanctum, sunt unum & idem, cujus notas genuinas, & debitum inde instituendi selectum, videbitis in *HOFFMANNO de Medic. Offic. pag.* 380. Ipsius Ligni Decoctum quidem frequenti in usu est, acrem & amaricantem habet saporem, plus minus tamen, prout magis vel minus recens fuerit. Fit enim interdum, si bonum sit lignum, ut decoctum piperis instar sit acerrimum. Imo notabile est, quod observavit. *MAYOW. Tract. de Nitro p. 37.* quod nempe decoctum ligni cum instillato spiritu vitrioli effervescat. Ab effectu Germanis dicitur das Franzosen Holtz/ quia in curatione luis venereæ nunc solum ejus decoctum, nunc vero aliis junctum, in die bis vel ter ab ℥vj ad ℥viij haustum, specificum & potentissimum sudoriferum est, simulque diureticum multiplici usu expertum. Insigniter enim prodest hoc lignum, ejusque Decoctum ad sudorem, & hinc urinam ciendam. Quin usitatum est apud Galenicos in morbis chronicis ut arthritide, morbis catarrhalibus, asthmate, febribus chronicis, & id genus morbis aliis, ceu ad ultimum asylum refugere ad Decoctum ligni Gvajaci, ut ita per sudorem tandem curent necessariò suos ægros. Post catarrhos usurpatur in phthisi imminente, aut jam inchoante, à lympha nimis acriore & acidiore oriunda, Decoctum hocce, blandum sudorem expectando: Et sæpius usu venit in scorbuto, qui non rarò cum dicta phthisi solet complicari. Formulæ quædam contra catarrhos & phthisin prostant in Sennerto: e. g. commendabo vobis talem, qualem Lindanus habet in Collegio:

℞. *Ligni gvajaci*,
tamarisci à ℥iij.
rhodii,
sassafras gummosi à ℥ij.

Herb.

Herb. Absinth. Vulgar. M. ij.
scolopendr.
eupator.
meuthæ
hyssopi à M. ß.
rad. Helen.
centaur. major.
Zedoar.
cinnam. à ʒj.

Incisis & contusis affundantur Mens. vj. *Vini generosi*, sumatur haustus horâ, ante pastum; hocque in catarrhis & phthisi.

In mundi sicanda pariter massa sangvinea non ultimum locum habet, hinc in scabie, lepra, & aliis cutis vitiis sub forma decocti in aqua non caret fructu.

Sequitur jam Cortex ejus, ubi omnia ea, quæ de ligno dicta sunt, huc applicari quoque poterunt. Imo majores effectus præstare solet, quàm lignum, quia vis major ipsis inest. Notum enim est, quod omnis cortex lignorum sit epar ligni; nam digerit succum pro totius arboris nutrimento.

Vis ejus sudorifera residet in decocto, quod habet saporem acrem amaricantem penetrantem, non nihil nauseabundum, aromatico tamen affinem; constat enim ex principiis salino nitrosis oleosis, quæ in recessu habent acre alcalinum & acidum volatile, quæ aliàs & in fuligine reperiuntur. Fuligo autem nihil aliud est, quàm omne illud, quod sub lignorum concrematione avolat, & quod in decoctione aquæ se insinuat. Repertum autem ex aliorum observatione, quod fuligo intrò assumpta sudorem mirè moveat in sangvine congrumato, imprimis in pleuritide & aliis affectibus ejusmodi. Ex hoc igitur judicari potest, quod nimirum salia enarrata in ligno hoc reperiantur, quod etiam testatur (1.) Spiritus acidus, & (2.) Sal volatile in forma sicca.

Ut ergò paucis multa comprehendam, vis ejus consistit in parte resinosa, sale volatili oleoso turgida; ratione cujus incidit viscidum, corrigit lymphæ vitia catarrhalia emendat. Cæterùm, cùm sit exoticum, *AMATUS LUSITANUS C. 2. Curat.* 95. substituit lignum buxi, succedaneum hujus ligni Gvajaci: Et credo ego, esse efficaciorem illo, propter vim anodynam, quâ caret Gvajacum; ut taceam ciere simili modo sudorem, atque Gvajacum. Ejusdem quoque naturæ est lignum Sassafras, Radix Sarsæ parillæ, &c. Non pauci sunt, qui ligno huic Gvajaci exotico fraxinum æquipollere existimant. Sunt qui volunt, quod lignum Gvajacum, sit verum *lignum Heraclinum Rulandi*, in qua sententia est *STROBELBERGERUS in Tractatu de Dentium Podagra cap.* 47. Verùm ex antecedentibus notum erit, quod sit lignum corylinum.

In usu pariter est Gvajacinum Gummi, utut rarum cujus usus revera singulariter specificus est in gonorrhæa Gallica, quam certò sistit aliis non cedentem; vel in substantia in forma pilularum usurpatum, vel cum spiritu vini tartarisato in essentiam solutum, vel Abstracto spiritu vini in Extractum redactum, & à gr. jv. ad v. vj. in aqua plantaginis exhibitum, cum successu in tali Gonorrhæa usurpatur. In scabie maligna admodum quoque commendatur, ut & in lue Venerea, ubi specifice convenit.

Plura qui vult de viribus egregiis Gvajaci, adeat *THEOPHILUM de Garanziers in Tractatu de Tabe Anglica p.* 146. qui satis decantat hoc ipsum lignum. Potest etiam videri *FREITAGIVS de Phthisi, ubi de ligno & ejus decoctis* multa dicit lectu digna.

Inter *Præparata* præprimis est *Decoctum*, quod describit *AVTOR*, & rectè dicit, quod ad ℔j. lignorum sint assumendæ ℔xij. seu ℔j aquæ simplicis: quod observetur in decoctis lignorum omnium & radicum, ut talis sit proportio, & ad tertiæ partis consumtionem decoquatur.

Ratio hujus rei est hæc: quoniam lignum quodcunque non facile tribuit suas vires aquæ, nisi post diuturnam coctionem. Jam verò in hac coctione copiosissimè aqua exhalat; hinc, ut sufficiens affundatur quantitas, necessum est: Et in genere notanda dicta ab *AVTORE* pro Decoctis lignorum & radicum. Hoc decoctum saporem acrem habet: attamen mire confert in dictis morbis; item contra odontalgiam, si teneatur in ore.

Essentia quoque seu *Tinctura* ex rasura ligni Gvajaci, non secus ac ex aliis lignis quibusvis paratur nunc simplex, nunc verò cum aliis composita, additis scilicet lignis sassafras, rhodio, juniperino, &c. cum spiritu vini, aut fumariæ, aut sambuci; quæ vel præcipitando cum aqua in resinam, vel evaporando in Extractum redigi potest; quod dosi ℈j. vel ʒß. sudoriferum potentius est, quàm Decocti ℥iv, vel v. Porrò sunt, qui alio modo resinam parant ex ligno Gvajaco, decoquendo lignum cum aqua simplici, cum parum spiritus vitrioli vel nitri acidulata, & ad consistentiam picis evaporata. Ex hac etiam cum spiritu vini Tinctura & extractum parari potest: ex hac cum arena destillatum oleum ligni Gvajaci obtineri potest.

Ipsa *Tinctura* seu *Essentia*, præsertim cum spiritu vini tartarisato vel sambuci parata, internè, præter usum diaphoreticum, commendatur scabiosis & catarrhosis, dosi ʒj ad ʒij, & longè utilior est, quam decoctum; etiam minore dosi facit id, quod Decoctum in majore. Quidam etiam externè in odontalgia, & non sine fructu, eadem utuntur, scilicet cum bombace denti dolenti indita, vel admota extrinsecus, præsertim, si pauco opio acuata fuerit. In destillatione ligni Gvajaci per retortam igne aperto prodit vel spiritus acidus volatilis, qui non adeo frequentis est usus: internè tamen à ʒj ad ʒij pro purificando sanguine propinatur, & egregie sudorem movet; Hinc etiam spiritus lignorum habetur compositus. Sub destillatione prodit simul oleum empyreumaticum: in cinere aliquantulum salis relinquit, quod rarò internè usurpatur ob odorem gravem, & pauci erunt, qui bona cum venia usurpant, utut à Cornu cervi usto rectificatum, & ad aliquot guttulas usurpatum, penetrantissimum & excellens sudoriferum sit in suprà dictis affectibus; ut & carminativum in affectibus hystericis, colicis, & febribus malignis egregium. Extrinsecus utiliter administratur; Imprimis contra ulcera Gallica emollienda, tophos Gallicos, & in similibus Symptomatis. In bubonibus Venereis applicatur pro emollitione & suppuratione Emplastrum diachylum, malaxatum cum oleo destillato Gvajaci, vel loco hujus cum oleo tartari fœtido. Crasis consistit in sale volatili, & sapor maxime ingratus est. Præterea habet vim & conspirationem cum oleo fuliginis. Alii spiritum exinde parant, subigendo cum spiritu vini & fermento q. s. Sed minus genuinus est.

Sal paucum quidem in cinere relinquitur fixum, cùm ferè omne sal decoquendo, vel cum spiritu &

oleo destillando, jam separatum fuerit; hoc enim est sal nitrosum volatile, quod sub forma olei fere transit. Interim tamen non penitus est nullum contra *WALÆUM in Methodo medendi p. 68.* Ratio, quare tam paucum sal fixum suggerat, & quomodo ex decocto ejus inspissato, postmodum calcinato, pretiosius præparandum sit, videbitis in *ZWOELFERI Animadversionibus p. 416.* Potest etiam ex Decocto ejus ad Extracti liquidioris consistentiam inspissato in cella per crystallisationem *sal ligni sancti essentiale* parari, quod aliàs sub textura oleosa maximam partem prodit specificum in lue venerea, & pleuritide ab eadem nata, teste *BARTHOLETTO in Dispn. l. 5. c. 4. p. 458.*

H.

HEDERA TERRESTRIS.

HEdera *terrestris* seu *pumila*, *Chamacissos*, id est, *parva hederula*, *Elatine*, Gundermann; est vel *major* vel *minor*.

Herba sanè, ut ut exilis, nobilissima tamen & polychresta est, saporis sub amari & sub acris. Usu diuretico, & copiosæ urinæ provocativo, in malo hypochondriaco per urinæ fluxum curando, hydrope, malo nephritico, abstergendo, & fibras ac nervos urinarios blandè irritando, atque sanguinem leniter fundendo, operatur; unde in cura hydropis, crurum, & pedum intumescentia, Decoctem hederæ terrestris cum vino & absynthio exhibent: item ad affectus urinarios demulcendos, & acrimoniam urinæ temperandam, & in nephritide præservanda, egregiè convenit, cùm in hac vires insignes habeat, & diathesin sive dispositionem ad calculum removeat; sicut aliàs pulvis hujus hederæ terrestris cum aqua hederæ terrestris propinatus, fidem superare dicitur, quantum calculum atterere valeat, teste *PAULI in suo Quadripartito Botan.* Item quidam infundunt foliis hederæ terrestris spiritum vini, & singulis diebus assumunt cochlear unum vel alterum contra calculum & colicam: Vid. *BOYLE l. a. p. 163.* Mulier hic locorum Ictero nigro cum calculo laborans, ejusmodi placentis & embammatis se sanavit recentibus. Vulneraria præterea est inter celeberrima, & partium excoriatarum sanativa; & hinc præcipuè erosionibus, exulcerationibus, & ruptuvis viscerum internarum, pulmonum imprimis & renum dicata. In his enim consolidandis nulli cedit, uti in tussi & in phthisi pulmonali præservanda & curanda, præsertim, quæ ex læsione externa, aut erosione interna contingit. Et quoniam tam polychrestum est remedium; hinc etiam varie usurpatur pro pectoris affectibus, imprimis verò pulvis inde formatus: Vid. *WILLISII Pharmacia Rationalis P. 2. pag. 115.* & *BOYLE de Specificis pag. 162.* Pro iisdem pectoris affectibus hedera terrestris, præsertim cum eherefolio, vel in vino, vel in cerevisia, vel in aquæ & cerevisiæ ana, addito vel omisso pauco melle, cocta convenit. Ancilla, quæ diu hic locorum laboraverat phthisi scorbutica, præmisso vomitorio, Decocto hujus herbæ unicè curata est. *LINDANUS* in empyemate, & vomica pulmonum, & pleuritide malè curata & suppurata, non parum habere virium asserit, sive usurpetur ejus Decoctum, sive Conserva: materiam enim purulentam in pectore collectam mirum quantum evacuat, & ulcus potentissime detergit. Sanè ad abscessus & suppurationes pectoris mirabilis est, speciatim ad sputum ac mictum cruentum seu purulentum, vel ex ruptura, vel ex erosione natum, curandum, & consolidandum; item in casu ab alto, & imprimis grumo sangvinis, indeque orta difficili respiratione, cum solutione lapillorum cancrorum in aceto; hinc & plus per urinam evacuat, & consolidat. Addi autem sub fine decoctionis potest aqua nasturtii quantum sufficit: Chymicus hic locorum, ex odore aque fortis gravem tussim contrahens, coquendo cum ana cerevisiæ & aquæ, ac per tempus usurpando, restitutus est. Vis ejus consistit in sale essentiali nitroso abstersivo & mundificativo.

Syrupus & *Conserva* exinde prostant, quæ constituunt ferè corpus Electuariorum contra sputum sangvinis cum semine hyoscyami.

HEDERA ARBOREA.

PRæter Hederam terrestrem, datur etiam

1. *Hedera arborescens* seu *scandens.*
2. *Hedera canadensis*,
3. *Trifolia*, &
4. *Quinquefolia.*

Posteriores sunt exoticæ & officinis incognitæ; prior tamen est usitata: quò etiam pertinet *Hedera minor*, seu *Helix*, ita dicta ad differentiam *Hederæ majoris*; utut placeat quorundam Botanicorum epicrisis, qui existimant, non esse differentiam magnam inter has duas, sed dependere tantum differentiam ex soli varietate. Germanis vocatur der Epheto.

Commendantur *baccæ* ejus nigræ usu externo & interno.

Interius quidem apud veteres rariùs erant in usu, quia norunt, eas deglutitas vomitus & secessus insigniter movere, atque adeò solum adhibebant contra philtra, quæ ita per superiora & inferiora rejiciuntur, & malignitas insimul corrigitur. Interim per Recentiorum experimenta baccæ hæ maturæ pulverisatæ, & in minima quantitate assumtæ, vi diaphoretica & antipestilentiali laudantur: Hinc celeberrimus ille *BOYLEUS* testatur, in ultima peste Londinensi baccas hasce pulverisatas ad ℥j in aceto, vel vini albi haustu, assumptas, excitato sudore, egregias fuisse; cui etiam assentitur *PALMARIUS in Tract. de Peste & Morbis contagiosis, pag. 455.* & *KIRCHERUS in Scrutinio Pestis, p. 317.* sicut & in nuperrima peste multi hoc ipso liberati sunt. Alii quoque easdem ad hydropem ascitem commendant.

Folia internè nullius sunt usus. Externè verò optimè inserviunt pro vesicatoriis & fonticulis, ad fluxum eorum promovendum, eaque viridia & leviter contusa.

Sic *lignum* quoque ejus in globulos formatum optimo cum successu fonticulis imponi solet, eam ob causam, quod lignum hederæ, non facilè corrumpatur. Perpetuò enim & herba & semen cum æstivo tum hyberno tempore virescit, meliorem que hi globuli ibidem præstant usum, quàm imposita pisa, & hac ratione quoque lignum sassafras & lignum rhodii fonticulis inservire possunt, cum ejus modi plantæ balsamo vegetativo singulari præditæ, præprimis in peste laudentur.

Gummi ipsius à quibusdam venit in usum: nihilominus in præparatione hallucinantur, quia incertum est menstruum pro ejus dissolutione. Optimè ii faciunt, qui resolvunt cum terebinthina; hæc enim

enim est genuinum menstruum pro dissolutione ejus: de quo videatur *ZWVOELFERUS in Animadvers. in Pharmacop. Augustanam. p.* 338.

HEDYSARUM.

Hedysarum duplex est:

1. *Hedysarum triphyllon Canadense Cornuti.*
2. *Hedysarum clypeatum* seu ἀσπίδιον, ita dictum à figura, seminum clypeatorum.

Hedysarum latinè vertunt *Securidacam*, quod securim Veterum folia ejus æmulentur; Germanis Welschkraut. Utrumque est exoticum, adeoque officinis incognitum.

HELENIUM.

Helenium seu *Enula* ita dicitur, quod ex lachrymis *HELENÆ* genita fuisse putetur, Germanis Aland. Revera ad Chrysanthema pertinet. Folia profert magna, altum est aliquot ulnarum: Flore est luteo.

In *usum medicum* recipitur imprimis *radix* crassa polychresta, quæ tempore exaltationis est colligenda, quando incipiunt erumpere surculi, & succulenta est; tunc enim temporis maximè impræguata est facultatibus primariis. Saporis est ex dulci insigniter amaricantis aromatici, similemque efficaciam obtinet, adeo, ut à *PLATERO* & *HOFFMANNO de Medic. Officinalibus pag.* 319. Zingiberi præferendum. Maxime convenit cum Angelica; hinc præter vim diaphoreticam & insigniter alexipharmacam (de qua videatur *CRATO, GABELCHAVERUS*, & *DIEMERBROCC. de Peste*) laudatissimum est, speciatim in ventriculi & pectoris malis: Ventriculo & pulmonibus prodest pro incidendis, & absumendis eruditatibus viscidis pituitosis acidis, à prima digestione ortis, & dyspepsia ac anorexia corrigenda, mucoque ventriculi abstergendo; unde simplex ex pulvere radicis helenii, cum melle vel rob juniperi paratum Electuarium, pro expellendo & expectorando muco viscido, tussi & asthmate, tam stomachali quam pectorali, egregium. Præterea est specificum egregium in affectibus colicis ex vitio acido ortis, speciatim colica flatulenta & scorbutica cum vino decocta: vid. *FINCKIUS in Enchirid. Dogmatico Hermet. p.* 111 *cap.* 22. Alii radici Helenii addunt herbam absynthii, unà cum corticibus aurantiorum, decoquunt cum vino, & in colica calidissimè potant, additô tantillo Theriacæ seu Mithridatio, & commendantur à *MINDERERO in Medicina Militari p.* 325. Sunt, qui singulariter in Paræsi ex colica, seu in artuum ad motum impotentia, superstite tamen sensu, quæque est species motus convulsivi. Decoctum radicis cum vino, vel solum, vel cum corticibus aurantiorum, largiter haustum expectando sudorem, tanquam appropriatum ejus remedium, singulariter laudant. Frequens est hæc Paræsis in Austria & Moravia, ubi potant vinum acidum & crudum: unde fit ut propter nimiam austeritatem succi pancreatici oriatur Colica gravissima, & hinc excitetur Paræsis. In hac certè Heleniata omnia optimum remedium constituunt expectando sudorem, imprimis si misceantur cum spiritu ☾i benè rectificato, vel alio spiritu urinoso, à ʒß ad ʒj. Quod dixi de Paræsi ex Colica, intellectum & concludendum volo de Paræsi in scorbuto, quæ non est rara in scorbuticis; item de arthritide & paralysi scorbutica. Aliàs qui usi sunt Mercurio vivo in lue Venerea, Decoctum helenii & fœniculi commendatum sibi habeant, ut ☿ vivus in lue Gallica usurpatus è corpore rursus propellatur, expectando sudorem post ejus usum, e. g.

℞. *Rad. enulæ* ℥ij.
fœnic. ℥iß.
Coqv. in *Vini* ℔ij ad consumptionem tertiæ partis.

Colatura usurpetur pro 4 vicibus.

Imò inquavis impuritate, v. g. scabie, scorbuto, &c. prodest. *RONDELETIUS in Pr. libr. 1. cap. 9.* celebrat radicem helenii tanquam hilaritatis remedium, & hinc commendat illam in melancholicis affectibus, ubi homines sunt tristes: propterea nititur hac radice succurrere eorum tristitiæ. *DEODATUS in Valetudin* in anasarca optimam observavit.

Externè cum decocto helenii membra paresi affecta possunt fricari & foveri, ut acquirant denuo suum debitum motum.

Inter *Præparata* in usu est Radix condita, quibus stomachus frigidus & viscida aciditate obrutus est: permisceatur etiam Electuariis, & aliis in affectibus pectoris.

Usitatum est apud quosdam infundere radicem in mustum, & per fermentationem facere *Vinum enulatum*, quod in asthmate, raucedine à catarrhis oriunda, tussi pectorali & stomachali, colicis eruditatibus aliisque ventriculi affectibus, egregium est *STOECKERUS Prax. cap.* 121. ubi de viribus vini enulati stomachicis, & aliis pro confortatione intestinorum egregia habet.

Syrupus Enulæ in pectoris malis, in bronchiis pulmonum materia oppletis, pro ea resolvenda ac incidenda multi solet esse usus.

Extractum & *Essentia* optime paratur admodum *LUDOVICI Pharmac. pag.* 246. in affectibus ventriculi, tussi & asthmate pectorali & stomachali, raucedine, incidendo & resolvendo muco viscido in bronchiis pulmonum hæreate, colica, & inde orta paresi, item in arthridide & paralysi scorbutica exhiberi solet, imprimis si Essentia misceatur cum spiritu appropriato; extractum vero cum Rotulis pectoralibus, aliisque.

Habetur quoque quibusdam in locis *Ungventum Enulatum* experti usus contra scabiem, v. g.

℞. *Rad. helen. rec.* ℔ß.
afung. porcin. ℥v.

Misceantur in mortario plumbeo, & contundendo f. Ungventum, quod valde commendatur. Vid. *AMATUS LUSITANUS Cent. 2. Curat.* 98.

In casu pertinaciore ☉☾ aut ☿ dulcis, aut ☿ vivus, addi potest.

HELIOTROPIUM.

Hujus grana IV Quartanariis, gr. iij. vero prodesse scribit *STROBELBERGERUS Tract. de Febr. p.* 45. ex *Corneliv AGRIPPA.*

HERNIARIA.

Herniaria, *Millegranium* aliàs dicta, Germanis Tausendkorn / weil sie überall Saamen hat/ in curandis herniis, imprimis intestinorum & ementij

omenti, quæ propter laxitatem peritonæi descendunt in scrotum, speciatim est proficua, unde quoque denominationem est adepta. Provenit in locis cultioribus.

Primus, qui nobis hoc manifestavit, fuit *MATTHIOLVS*, cujus assertum jugi experientia confirmavit *HOLLERIVS in Tr. de Morb. intern. cap. 62.* ubi tractat *de Herniis*, & mirum quantum commendat Herniariam. Dicit namque: *Herba est in sabulis crescens, foliis minimis, & rotundis, gustus adstringentis, cujus succus expressus, & affusus vino albo, expertum est remedium in Herniis, quas intra 9. dies certò curat.* Et propter hoc Encomium *Herniaria* vocari solet *Herba Hollerii*, qui virtutes contra hernias manifestavit, & in apricum produxit. Usurpatur vel crudo modo in pulvere, secundum ductum *HOLLERII* vel decocta, & quidem nunc sola, nunc cum aliis mista. Præter hæc singulare etiam est experimentum in vulneribus quibuscunque, sive externis sive internis, cùm sit ex celeberrimis vulnerariis. Jam vero, sicut ut plurimum usu venire solet, ut plantæ vulnerariæ, si non omnes, tamen plurimæ urinam cieant: ita hæc valde commendari solet in cienda urina, & promovendo sabulo, in renum & vesicæ fistulis stabulante: in talibus enim casibus nephriticis usurpatur herniaria non sine fructu, nec sine emolumento insigni.

Externe in aqua decoquitur, & sub forma cataplasmatis loco herniosò imponitur. Conferatur *PAULI in Quadripart. Botan. pag. 462.* ubi habet cataplasmata ex perfoliata, & herniaria, cum paucis aliis contra hernias puerulorum experta. Fiunt ungventa ex ejus succo, quæ post repositionem omenti, vel intestinorum rupturam consolidant, & restituunt.

Inter *Præparata* in officinis tantum prostat *Aqua.*

Potest tamen ex eadem quoque præparari *Essentia* cum Rore majali, vel *simplex*, vel cum aliis vulnerariis *composita*, quæ in consolidandis vulneribus egregiæ.

HIERACIUM MAJUS.

Hieraciorum variæ sunt species, quas videbitis in *BAVHINO p. 64.* Ex his nobis quatuor præsto sunt:

1. *Hieracium foliis Taraxaci*, in specie *Hieracium angustifolium majus erectum.*
2. *Hieracium majus sonchites.*
3. *Hieracium intybaceum, folio caulem ambiente*; cum foliis enim cichorii convenit, &
4. *Hieracium majus.*

Hieracia alias dicuntur, quod accipitres succo hieraciorum delectentur, item, quod affrictu oculorum, acies acuetur, unde & *Accipitrina.*

Priores tres plantæ sunt cognatæ, omnesque nitrosæ. In locis enim fertilibus & pinguibus omnes crescunt, unde & vi suâ nitrosa refrigerant, ac vi diuretica pollent. Quia tamen Sonchus vulgaris, & in sese Cichorium usibus hisce sufficit, hinc illis facile carere possumus. Sequitur

HIERACIUM MINUS.

Hieracium minus pilosissimum, seu *Pulmonaria Gallica Taberna montani*, Germanis Coste-Kraut / Pulmonariam Galli ex usu vocarunt: Egregiè enim prodest pulmonibus, detergetque sordes inter earum vesiculas hærentes; hinc in hæmoptysi multum illi tribuunt Galli, & ad eam, tanquam ad sacram anchoram, confugiunt, quod etiam non contemnendum, modò debito judicio fiat. Aliàs præter hunc usum alium non agnoscit: non dubito tamen, quin & in aliis affectibus usurpari queat.

HISPIDULA.

Hispidula dicitur *à foliis hispidis.* Planta enim est hirsuta, & nil aliud, quam *Pilosella minor*, de *qua supra sumus locuti sub nomine Auriculæ muris*, quoniam in officinis sunt una eademque planta. Et ut ut aliqualis sit differentia in forma externa, illa tamen non attenditur in Officinis, sic semper inter sese confunduntur, & recipitur nunc hispidula, nunc auricula muris promiscuè, unde quæ dicta sunt de auricula muris, etiam de pilosella veniunt intelligenda. Vocatur etiam à quibusdam *Gnaphalium.*

Est singularis in pulmonum, aliisque pectoris affectibus, eorum exulceratione, phthisi & empyemate; ubi & consolidatione opus est: habet enim vim vulnerariam, & consolidativam; adeoque in sputo nimio & cruento convenienter adhibetur Decoctum ejus vel Syrupus. Cocta etiam, & in pulpamento exhibita infantibus, contra herniam laudari solet.

Paratur ex succo florum florescentium *Syrupus*, contra inflationes hypochondriorum infantum, wieder das Hertzgespann / qui etiam in infarctibus pectoris, in specie in tussi, & suppuratis affectibus, cum aliis ad expectorationem adhibetur; incidit enim, abstergit, & resolvit. Commendatur etiam in sputo cruento.

HORDEUM.

PLanta est satis nota in *Officinis pistoriis*, *cerevisiariis*, *culinis*, & *officinis*, Pharmaceuticis, ex qua usitatum *semen*, & exinde parata *Farina*, de quo videatur *AUTOR.*

Crudum *Hordeum* extrinsecus cum sale imponi olim nuit in inflammationibus stomachi & intestinorum, uti etiam in colicis torminibus, haud secus atque avena.

Farina externè est ordinarium ingrediens in tumoribus duris emolliendis, maturandis, & suppurandis.

Inter *Præparata* sunt *tres aquæ*: *Aqua hordei destillata*, *Aqua decoctionis hordei*, & *Ptisana veterum*, quas tamen moderni magis ex avena conficiunt.

Aqua hordei destillata fit ex hordeo madido, & est rari usus. Potius prostat *Decoctum* ad crepaturam hordei; quod est vel *simplex* cum aqua communi & hordeo, vel *compositum.* *Simplex* est usitatissimum in temperando æstu febrili, imprimis si oriatur ex effervescente acrimonia humorum, oborta ex sale volatili pingui oleoso & copioso, quod aliàs vocatur bilis: in tali æstu, propter effervescentiam salis biliosi cùm acido, optimè convenit aqua decoctionis hordei pro potu ordinario; quoniam sub coctura blanda quædam temperans & aliquantulum nutriens mucilago, & quasi gelatina, elicitur, quæ ipsa vi suâ temperativa effervescentias sanguinis, aliorumque humorum acrium nonnihil attemperando confert, unde temperata acrimonia, etiam sensim deficit calor & æstus. Unde constituit basin Juleporum in febribus ardentibus, aliisque morbis acutis usu alium: Sic e. g.

℞. *Decoct. hordei* ℔j,
adde
succi ribium
berber à ℥ß.
syr. acetos. citri ℥ij.
Aris, l. *Gali*, l. alius, q. f. pro grata aciditate,
M. sub forma Julebi pro usu in febribus, & in æstu nimio hauriatur.

In febribus ardentibus, ubi sitis est ingens, & ardor totius corporis, pro potu potest talis ordinari Julepus:

℞. ▽ *Decoct. hordei*, l. ▽*a destillata Decoct.* ℔iiß.
flor. rosar. opt. ℥ß. (propter colorem)

Stent in ℳ per horas tres: Colentur. Colaturæ addatur:

syr. jujubin. l. *syr. acetos. citri* ℥iij.

& fiat sic Julebus seu Potus.

Fit tamen nonnunquam in quibusdam, ut non possint ferre acida talia; In tali casu nihilominus præscribatur talis Julebus sine acido adjecto, qui ipse eidem scopo satisfacit:

℞. ▽ *Decoct. hordei* ℥xx.
cinnam. ℥x. (pro sapore & odore)
☉ *Cati* ℥j.
syr. violar. simpl. l. *rosar.* ℥iiß. M.

Vel etiam commodè hujusmodi Decocto hordei, quod est basis, admiscentur Tincturæ appropriatæ. In pleuritide fit potus ex decocto hordei, in quo resolvuntur Tincturæ papaveris rhœados seu erratici, & bellidis, item Syrupi papaveris & bellidis, & sic in quam plurimis casibus potest eodem modo usurpari. Item Emulsiones ex hordeo ad crepaturam cocto cum hujus decocto paratæ, in febribus benignis egregiæ sunt.

Decoctum hordei compositum fit cum cornu cervi, radice scorzoneræ, vel cum radice Chinæ, quod apud Dresdenses usitatum. *Decoctum hordei cum cornu cervi* in expellendis variolis & morbillis est egregium. Idem cum radice Chinæ in febribus ardentibus, & cum radice scorzoneræ in petechialibus. Aliquando à Domino D. *LUJA* sequens præscriptum vidi:

℞. *Decoct. hordei c. C. C.* ℔ß.
Alterant. ℥iij.
℞. *flor. violar.*
bellid. à ℥j.
Syr. de canella ℥j.
Juleb. rosar. ℥ß.
M. D. S.
Kühl-Trank.

Hæc omnia decocta usurpantur loco potus in febribus malignis, aut ardentibus communibus, ubi suspicio est malignitatis latentis: In Gallia & Italia loco potus ordinarii bibunt ptisanam in aqua hordei, & inprægnant aliquot corticibus citri aromatisatis, & certè valde conveniens est potus in ejusmodi climatibus & regionibus calidis: vel in analignis, imprimis simplicibus, recipiatur Decoctum hordei cum cornu cervi, vel cum radice scorzoneræ, addantur Tincturæ, dissolvantur in illo Syrupi, imprimis rubi Idæi. Sed observetur ne crebrius aut copiosius usurpetur tale Decoctum, quia propter crudam viscditatem, cruditates stomachi viscidas, indeque flatuosas, generat: ob id consultum est, anisum verbi gratia, & coriandrum in decoctione simul addere. Notum enim est, quod propter mucilaginem illam viscosam hordeum per se ad fermentationem pro cerevisia paranda ineptum sit, nisi priùs per germinationis motum visciditates illæ mucilaginosæ nonnihil tollantur.

HORMINUM.

Horminum odoratum Græcorum dicitur quasi ab ἱέμαν, quod quævis Hormina ad venerem stimulandam facere credantur; Latinis vocatur *Gallitrichum*. Hoc in specie vocatur *Sclarea major sativa*, Germanis der grosse oder Garten-Scharrlach/ ac præ cæteris est officinalis. Vid. *TABERNÆMONTANUS*. Herba est admodum elegans, cujus flores, uti & planta ipsa, spirant odorem citratum penetrantissimum, & acutum. Refert formam salviæ, folia saltem sunt majora, saporis est acris, unde etiam vocatur *Salvia Romana*.

Duæ sunt differentiæ:

1. *Flore caruleo*,
2. *Flore perfectè albo*.

Planta hæc Oenopolis imprimis innotuit, & quidem pro vinis suis adulterandis: Solent namque è floribus hujus sclareæ cum floribus sambuci per infusionem vinum Rhenanum transmutare in moschatellinum.

In *usu Medico* innotuit apud plebeculam, quæ hanc vocavit das Mutterkraut/quòd decoctum ejus contra affectus uterinos & passiones hystericas, wieder die Mutter Beschwerung/ præsentaneum sit remedium. Præterea hujus folia & flores albi sunt medicamen commendatissimum contra fluxum album mulierum, qui affectus aliâs admodum frequens in mulieribus, & curatu difficillimus est, sive decoctum ejus cum rore marino in vase clauso, sive essentia, aut quocunque modo alio usurpetur; unde etiam est principale ingrediens D. Michaelis Essentiæ contra fluorem album.

Semen ejus granulosum inditur oculis, si aliquid extranei fuerit illapsum. Ratio est, quia lympha oculi acrior prolicit è semine hoc tumefacto mucilaginem, quâ id, quod in oculos illapsum fuit, quasi obvolvitur, & dein ejicitur. Aliàs & ex semine hoc communiter mucilago ope liquoris aut aquæ appropriatæ extrahitur, pro vitiis oculorum plurimis proficua; est enim admodum temperata.

Externè non parum conducit in passione hysterica, ipsaque suffocatione, ubi quoad vires nec ipsi quoque Castoreo cedit. Sunt qui extrinsecus eandem applicare suadent pudendis profluxu albo: Imo referunt Practici, & imprimis *CORBEJUS de Morbis Mulierum cap. 3. p. 83.* facit mentionem, quod mulier quædam curaverit alias mulieres fluxu albo laborantes hoc unguento: ℞. *Sclaream*, hanc contrivit cum *butyro non salito* miscuit, & ita ad tempus putrefieri passa fuerit, postmodum hoc ipsum coxit, transcolavit, & ad usum servavit, quo genitalia mulieris umbilicotenus ad pudenda usque inuncta fuerunt: Intrinsecus herbam istam comedendam dedit, & sic omnes istas mulieres certo experimento liberavit.

Observatum quoque fuit, quod tale unguentum omnes post partum dolores, eodem modo inunctum, sedare soleat.

Essentia cum spiritu vini parata est usitata ad passionem hystericam, colicam convulsivam virorum, dolorem post partum, fluxum album: propterea est pars *Essentiæ contra fluxum album D. Michaelis*, uti *superius dixi*.

Spiritus Sclareæ cum spiritu vini à summitatibus florescentibus sæpius cohobatus, ut spiritus vini omnes secum rapiat partes aromaticas, cùm in Colica convulsiva virorum, tum in passione hysterica, mediante sudore potentissimum est remedium, adeò,

adeò, ut in hoc puncto nec ipsi cedat castoreo: In summa, in his tribus affectibus: 1. suffocatione hysterica, 2. in colica, in qua præstantius remedium vix habebitur, quàm isthæc herba, & 3. in fluxu mulierum albo, Horminum est optimum.

HORMINUM UNCTUOSUM.

H*Orminum Unctuosum* ita dicitur, quod summitates ejus sunt unctuosæ: Aliâs in specie dicitur *Colus Jovis.* Malè ab aliis inter Lamia refertur *Usum* habet nullum in officinis.

HYOSCIAMUS.

H*Yosciamus* corrupto nomine Latinis ita dicitur Ὑοσκύαμος seu *Juquiamus*; idem sonat, quod Latinis *Faba suilla* seu *porcina*, unde Germani vocant Saubohnen/ ex eo, quod porci ejus usu demententur, &, si non inebrientur, tamen ad tempus in functionibus suis quasi deliquium patiantur. Est enim interplantas narcoticas non postrema, sed inter illas præ aliis eminet. Testatur experientia, pueros & infantes è seminibus maturis, per errorem commestis, cum vitæ periculo fuisse dementatos. Vocatur alias vulgo das Bilsenkraut.

Planta hæc ubivis ferè locorum obvia *duplex* est: vel *sylvestris niger*, vel *albus.* *Niger* est suspectus propter nimiam virulentiam: Ergo meritò eliminatur ex officinis; albus vero usurpatur. Simplex est toto genere vi insigniter narcoticâ stupefactiva, & mentis turbativâ præditum, ut, ne ipsi quidem opio cedat. Unde etiam nimius ejus usus solet vertiginosos, & semi delirantes, & amentes reddere homines, adeo ut dicatur, si passeres comedant semen hyoscyami, illos decidere in terram torpidos & stupidos tamdiu, usque dum à natura superata fuerit vis stupefactiva. Hæc autem vis narcotica consistit in principio sulphureo: id quod ejus visciditas pingvis, quæ circa flores reperitur, ostendit; sicut omnium narcoticorum vis consistit in parte eorum sulphurea.

Semen pariter sicut tota planta, nobis virulentiâ narcotica perquam est periculosum, unde ejus quoque usus internus est rarissimus. Contra hæmoptysin tamen seu sputum cruentum (uti in genere omnia anodyna ac papaveracea in fluxibus cruentis commendari solent) antiquissimum experimentum est; ex commendatione Plateri, & aliorum. Unde pulvis seminis hyoscyami tanquam basis cum bolo, & hæmatite ab *HEURNIO in Aphorismus Hippocratis* §. 13. *Sect.* 5. & Electuarium de hyosciamo ab *HELIDÆO PADUANO* laudatur, quod in Arcanis habuit, & istud nulli revelandum putavit: scilicet miscuit semen hyoscyami cum conserva rosarum, vel violarum, & hanc conservam, sub forma boli propinavit internè, & sic miraculi instar sangvis expuitiones & rejectiones percuravit. Alii hoc *Electuarium* simplex *Helidæi Paduani* correxerunt, & illud in hanc formam redegerunt:

℞. *Cons. rosar. antiquiss.* q. s.
adde
sem. papav. albi.
hyoscyami à ℥x.
sigillat.
corall. rubr. præp. à ℥v.
c. s q. *Syr. portulacæ* f. Electuarium.

Et hoc ipsum mirabilia præstare dicunt: quin & in genere contra quascunque hæmorrhægias applicari potest; cùm in his ingrediens semen hyoscyami aliis permistum remedium planè singulare sit.

Alii sub forma pulveris propinant:

℞. *sem. hyosc.*
papav. albi à ℥ß.
coriandr. ℥j.
pulv. hirund. præp. ℈ß.
Mastich. gr. jv.
thuris gr. ij.
sacchari ℥ß.
M. f. Pulvis.

Cujus usus est, ut assumatur ℥j duabus horis à cœna ante somnum, in sputo sangvinis à catarrho nimis acri & corrosivo, à lympha nimis acida, exedente vascula pulmonum.

Facit hoc semen istud, non saltim vi narcotica impetum spirituum & sangvinis sistendo, sed speciatim acrimoniam istam erodentem, in lympha vel sanguine, sputi cruenti Aurorem, temperando, & hinc oscula vasorum promptiùs quasi conglutinando; quod tamen etiam ab opio correcto expectare possumus. Cautè verò usurpandum, quia propter vim ejus stupefactivam caput tentat, & facilè dementat, & sic varia incommoda provocat. Aliàs noxas & virtutes hyoscyami pluribus deducit *WEDELIUS in Miscell. A. N. C. Ann.* 3. *p.* 37. & *SCHULZIUS Anno* 4. *Obs.* 124. *p.* 134. Internus ergo usus Hyoscyami cùm minus tutus sit, parcus & circumspectus esse debet. Externè ob vim suam stupefactivam, ac impetum spirituum elasticum quasi ligativam, hincque dolorum sedativam, in doloribus post partum si non superat, tamen æquivalet ipsi opio. Speciatim est singulare anodynum scorbuticum, dolores plurimum partium, eosque in scorbuto, atrocissimos compescens. Sic quantum in doloribus stomachi scorbuticis valeat Cataplasma ex hyoscyamo, vel Decoctum ejus cum lacte, stomacho dolenti, aut calidè abdomini instratum, expertus est *DRAWIZIUS* von Scharbock: Sulphure enim suo copioso acrimoniam materiæ scorbuticæ, & spirituum impetum compescit.

Exemplum horrendæ Cardialgiæ, ortæ ex haustu improviso mercurii sublimati, habet *VALERIOLA l.* 1. *Observat.* 7. in quo, præter interna, primum quidem usurpavit hoc Fomentum extrinsecus:

℞. *fol. hyosc. albi*
Absinth. Rom. à. M. iß.
Mastich. ℥iij.
Crystall. puriss. ℥ij.

Quæ omnia coxit in *oleo rosaceo*, *violaceo*, *liliaceo* & *anethino* à q. s. cum *Vini rubri* ℔ß. applicavitque subinde cum linteis calidis stomacho.

Obiter addo: Crystallus additur, qui tamen externe usurpatus nullius est efficaciæ, quoniam particulæ crassæ non possunt penetrare ad stomachum: Ergo potiùs ab hoc in Fomentis abstinendum. Alias crystallus interno usu est egregia contra mercurium sublimatum, quia absorbet acidum. Deinde apposuit Cataplasma fere simile, cujus formula fuit hæc:

℞. *fol. hiosc. albi*, *malvæ* } *sub prunis coctor & per setaceum trajector.* à ℥iij.
farinæ hordei, *lentium* } *cum Decocto malvæ ad debitam consistent. coctar.* à ℥ij.

mucil.

mucil. Tragacanth.
sem. psillii.
cydonior. à ℥j.
M. f. Cataplasma.

Quod egregiè profuit.

Præter vim anodynam solet etiam hyoscyamus adhiberi in tumoribus nimis calidis, ubi est nimius dolor & ardor: Ita sunt, qui recipiunt folia, & contusa applicant partibus arthritide affectis. In odontalgia commendari solet, in specie, si à vermiculis, in radicibus vel cavernulis dentium hæremibus, & nervulos dentium & gingivarum corrodentibus, fuerit; ubi non exiguus est dolor, non curabilis, nisi extrahantur vermes ex dentibus: In tali casu optimum est experimentum suffitus ex foliis hyoscyami receptus in dentem, ubi hospitari solent vermiculi; tunc enim necessario egredi coguntur. Vel ex semine hyoscyami albi cum succo cepæ vel porri Trochisci fiant, qui postmodum carbonibus impositi suffitus inserviant, ut fumus per foramen dentis dolentis hauriatur, qui elicit vermes, & dolorem, ab eorum corrosione oriundum, compescit. Imo in quacunque odontalgia radix ejus gingivis affricta, vel dentibus cavis inserta certissimum est remedium. Noxam è contra hujus suffitus habet *HAGEDORN Hist. Medic. p. 395.*

Fit etiam *unguentum pro dentibus sine doloribus evellendis* ex *Gummi ammoniaci, seminis hyoscyami albi*, & *succi ejusdem* à ℥iß. His additur *pingvedo ranæ viridis*, & *therebinthinæ ceraque* parum pro consistentia ungventi, quo inunguntur gingivæ, ut facilè dimittant dentes in evulsione.

Applicatur etiam semen hyoscyami cum aliis externè in cephalalgia & agrypnia; vg. fieri potest Emulsio, applicanda fronti & temporibus.

℞. *nucl. persic.*
sem. papav. albi à ℥iij.
hiosc. ℥j.
c. f. q. ∇ *nymph.* f. Emulsio:
D. S.

Aeusserlicher Umbschlagk zum Haupt.

In Officinis prostat ♃ *ex seminibus* ejus *expressum*, quod pro scopo anodyno, somnumque conciliandi, & dolores dentium, aliosque scorbuticos, & cephalalgiam scorbuticam sistendi, multum valet, temporibus applicatum: In quibus casibus non ineptè miscetur cum Extracto verbenæ, aut unguento populeo, aut oleo Chamomillæ, & nuciſtæ expresso, modò non conjuncta sit inflammatio erysipelacea; solitarie enim usurpatum spiritum insitum nimis alterat, unde cum aromaticis insuper misceatur. Vel etiam sit talis formula:

℞. *Ungv. Alabastr.* ℥j.
♃ *expr. nucl. persic.* ℈j.
sem. hyosc. gutt. vij.
M. D. S.

Aeusserlich Sälblein.

Item pro vigiliis:

℞. ♃ *nymph.*
expr. sem. papav. à ℥j.
hyoscyam. ℈j.
M. D S.

Aeusserlich Oehl zum Schlaaff.

Conferatur *LUDOVICI Pharmac.* ubi de unguento hyoscyami agit.

Potest etiam parari *Balsamus sulphuris anodynus* mediante hoc oleo expresso, si sulphur pulverisatum lege artis in eo ebullierit.

Alii & *oleum hyoscyaminum* ex herba parant *succulentum*, quod docet *MOELLENBROCC de Arthritide vaga in Thermatia p. 628. & 671.* Si cum butyro recenti non ♁ito frixetur hyoscyamus, & factâ leni expressione fiat *ungventum viridei* cui aliquot guttulæ olei destillati baccarum juniperi addi possunt, egregium contra quoscunque dolores & tumores duros scirrhosos, quos singulariter resolvit *Emplastrum* fit ex succo foliorum & oleo seminis expresso, cum cera & terebinthina subacto; vel ex hoc ipso ungvento cum cera & oleo proprio expresso ad consistentiam emplastri redacto; quod extra applicatum pariter ac superiora illita, spirituum motum & pathemata plurima dolorosa in partibus externis sistit.

Observatum quoque fuit, quod succus hyoscyami recens expressus parti sæpiùs illitus, faciat, ut pili decidant, & nunquam regenerentur, posteaquè locus ille illitus attactu semper frigidus sit. Problema satis est curiosum, quodquè in demonstrando calore nativo multum in recessu habet.

HYPERICUM.

Hypericum seu Græco nomine *Androsæmon*, ab ἄνδρος gemma seu summitas, & αἷμα sangvis, eo quod summitates expressæ liquorem fundant sangvinis instar rubicundum: Vocatur etiam *Perforata*, quia folia soli admota perforata quasi apparent, Germanis das Johannes-Kraut, à tempore, quo floret, dicta. Dicitur etiam *fuga Dæmonum*, siquidem diabolum, venificia, cæteraque incantamenta, fulmina & tempestates, præcavere, imo fugare, & fulmina ac tonitrua pellere, & nescio quæ miracula, præstare dicitur; de quibus viribus videatur *AUTOR*, & simul tempus Collectionis. Egregium exemplum hujus plantæ, quomodo resistat spectris & dæmoni, affert *SCIPIO MERCUR.* im Hebammen-Buch à D. D. *WELSCHIO vernaculè reddito*, de muliere sæpiùs compressa à Diabolo, qui plantâ hâc ab illo recepta, non ampliùs eam vexare potuit. De ratione hujus rei, & quomodo soleat usurpari in ædibus & corpore, videre possumus *PARACELSUM in Herbario* sub nomine Johannes-Kraut / *STARICUM* in seinem Helden-Schatz / qui tamen cum grano salis legendus, & *JOEL in Praxi.* Sed nimia hæc suis cultoribus relinquimus.

Plures ejus sunt *differentiæ:*

1. *Androsæmon* seu *Hypericon vulgare*,
2. *Hypericon fœtidum* seu *Tragodes*,
3. *Hypericum fruteſcens Americanum flore albo Parkinsonii.*
4. *Hypericon maximum fruteſcens*, seu *Herba Siciliana.*

Relinquamus tres species posteriores non usuales, & persistamus in priori Androsæmo vulgari, in officinis usitato. Planta est benedicta, ubivis proveniens, polychresta valdoperè, multi usus & emolumenti in affectibus quam plurimis. *Flores* ejus, & *semina* contrita spirant odorem gratum, & habent saporem therebinthinatum; succum verò fundunt rubeum.

In *usu* vero sunt potissimum *summitates floreſcentes*, quæ propter analogiam cum terebinthina, & hinc vi balsamicâ salino alcalinâ oleosâ temperatâ,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0603-2 DFG

tàm internè, quàm externè pro usu vulnerario diuretico par sibi remedium non habent, adeo, ut hypericum sit unum excelebrrimis; sicut & præ aliis vulnerariis resinosius existit, unde quoque internè ahhibentur summitates in Potionibus vulnerariis ac ulcerariis, quæ suaviter quoque & blande alvum laxare solent. Hinc præter vim istam vulnerariam internè egregium est Hypericum in affectibus renum & vesicæ, & resolvendo sangvine grumoso, imprimis in dysuria, renum, & vesicæ ulceribus, sive solum, sive cum Decocto agrimoniæ propinetur, utut Decoctum hoc sit nauseosum. Non enim saltem mictum cruentum, excoriationem & exulcerationem istarum partium tollit, sed speciatim *Timæi Electuarium* ex *conserva violarum* vel *malva* vel *rosarum* cum *semine hyperici* paratum, & castaneæ quantitate, bisque in septimana usurpatum, nobile specificum est præservativum in dolore nephritico, de qua vi antinephritica hujus seminis videre etiam potestis *ZACUTUM LUSITANUM l. 3. Med. Hist. 38.* Valde quoque æstimatur in affectibus animalis facultatis deliriosis, qua ratione cum *Anagallide mare flore phœnicio* non ultimæ æstimationis est. Ad hæc lumbricis singulariter resistit hypericum, tàm generandis quàm generatis: cujus rei experientia habetur ex *RIVERIO Cent. 1. Obs. 91. & C. 2. Obs. 16.*

Externus ejus *usus* primarius est Chirurgicus & vulnerarius; in specie verò vulneribus nervosarum partium dicatur, item in contusionibus & ulceribus, præcipuè partium nervosarum, sibi simile non habet. Nullus est Balsamus Vulnerarius, quem non ingredi soleat ordinariè hypericum. Multa egregia de hoc pro usu Chirurgico habet. *PARACELSUS in Herbario*, item *HENRICUS ab HEER in suis observationibus.*

Aqua destillata Potionibus contra sangvinem congrumatum, vulnera & ulcera internarum partium quarumcunque, inservit. Præter alias vires, infantibus contra vermes, ne & generentur, & ut geniti enecentur, propinatur, vel sola, vel cum aqua graminis. Sunt qui dicunt, quod hausta, quocunque die hausta fuerit, in die vini potationis reddat illud innoxium, ne scilicet inebriet, aut aliquo modo noxam capiti inferat. Ex summitatibus hyperici florescentibus fit cum Tinctura seu spirituvini essentia coloris rubicundi, quæ non est vulneraria saltem, & quæ sangvinis grumos dissolvit, sed hunc etiam purificat; egregia est in quarumcunque partium internarum læsionibus, exulcerationibus & affectibus nephriticis. Præter has vulnerarias & nephriticas facultates usurpatur quoque in tremore artuum, delirantibus, melancholicis, in specie maniacis & similibus, adeò ut soleat misceri cum Essentia Anagallidis contra maniam: hinc quoque *Essentia florum hyperici composita cum Anagallide MYNSICHTHII in Armament. Chym.* & *ROLFINCII in Chymia in Artis formam redacta*, contra quævis delira parari solet. *Tincturam simplicem* habet quoque *TENZELIUS in Exegesi in Salam.*

Prostat etiam in officinis *Oleum* per infusionem tantum florum cum oleo olivarum, quod admodum egregium est in vulnere quocunque, & affectibus nervorum, eorundem contusionibus, luxationibus, ac similibus malis, præsertim, si addatur paululum olei destillati terebinthinæ. Notabilis est *observatio*, quam *FORESTUS* refert, *l. 9. Observ. 32.* de puero in fronte graviter contuso, qui exinde statim desipiebat, & quicquid in buccam veniebat, evomebat cum cranii fractura, quæ satis est periculosa, & repositione indiget: Hic fuit perfectè curatus solâ inunctione in fronte cum oleo hyperici per infusionem. Post hæc oleum rubicundissimum ejus expressum; valdopere expertum est in vulneribus nervorum.

Fit *Oleum* quoddam *hyperici compositum*, seu *Balsamus*, cum quibusdam aliis ingredienitbus, imprimis visco corylino, qui Balsamus valdè commendatur contra veneficia: cui etiam additur momordica. Insigniter prodest contra vermes, & in specie contra dysenteriam. In *FREITAGII Aurora Med. cap.* 8. habemus quædam *olea Vulneraria*, quorum basis fere solet esse Hypericum.

Ita sunt, qui habent tale Balsamum Vulnerarium excellens:

℞. *Flor. hyperici, dum adhuc sunt in gemmis,* part. j.
gemm. verbasci part. ß.
℣ *rectif. opt.* part. iij.

Stent in Infusione, usque dum tingatur ℣: post expressionem tincto add.

Terebinthina, l. etiam. ♃ *infusionis momordica*, & mista digerantur per ʒ. ☌ in cucurbitula, eritque egregius *Balsamus Vulnerarius.*

Item elegans *Balsamus* ad vulnera & ulcera inveterata, *ex floribus hyperici* recentibus cum aliis, infuso oleo ex semine expresso, & vino rubro vid. in *HEINRIC.* ab *HEER Observ.* 10. *p.* 150. Quod si oleo ex seminibus hyperici expresso, aut foliis ejusdem oleo infusis, ac per annum in infusione relictis, postmodum addantur flores sulphuris, habebitur per digestionem *Oleum* sive *Balsamus sulphuris vulnerarius* egregius, qui se ipsum satis commendabit. Vel cum cerusa aut saccharo Saturni *Balsamus Traumaticus refrigerans*; vel camphorâ additâ cum terra vitrioli dulci, *Balsamus incarnans*, & sic ex eodem remedia alia polychresta fieri possunt. Aliud elegans *vulnerarium compositum* ex basi hyperici videbitis. In *Quadripartito Botanico SIMONIS PAULI Class. 3. p. 350.*

In *FABRI l. 4. Myroth. spagyr. cap.* 21. videre possumus *Oleum hyperici destillatum*, ejusque eximios & excellentes usus.

Conserva, facta ex semine hyperici cum saccharo, ceu expertissima & non satis laudanda, commendatur ad præservationem calculi.

Denique fit etiam Sal ex planta incinerata, quod specificè convenit, & ceu experimentum singulare laudatur in pleuritide, à ℈j ad ʒß usurpatum.

HYSSOPUS.

HYssopus, Germanicè Ysop / quæ sit genuina? Veteres dubitarunt. In Horto Medico nostro habemus *triplicem*: *flore cæruleo*, *purpureo*, & *albo*; quæ omnes usu conveniunt. Planta est aromatica, saporis acris, odoris fortis & gravis, unde vi incidendi, attenuandi, & discutiendi gaudet.

Tota planta est in *usu*, quia flores & folia ad invicem maximè sunt consita. Floret Julio & Augusto.

Est celebertrima, & quidem ex decantatissimis quoddam Thoracium & stomachicum; acrimoniâ enim suâ aromaticâ mucum viscidum, tàm ventriculi quàm pulmonum, incidit, simulque deterget, & expectorationem promovet. Hinc Decoctum vel Infusum in vino, vel mulso, vel cerevisia ordina-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0604-7 DFG

dinaria in affectibus pectoris, asthmathe, tussi chronica, item in empyemate & similibus, cum lignis Decoctum, ubi sufflaminatur respiratio propter abundantiam pituitæ crassæ, viscidæ & mucilaginosæ, in bronchiis pulmonum stabulantis, resolvendi & expectorandi gratiâ adhiberi potest, dum medicamenta ex hyssopo præparata amarore penetrante imprimis acidum éx læsa digestione prima attenuant, incidunt, & resolvunt, & excretioni per quascunque vias aptas reddunt. Unde *Syrupos* & *Elixiria pectoralia* ingreditur; præprimis in cardialgia flatulenta, & ubi ventriculus mucô ex pituita vitrea est obsitus, in eo casu Infusum in vino frequentis solet esse usus, & hinc dicitur mirabiliter stomachum confortare, & corroborare.

Externè quoque in oculorum suggillationibus, & sangvine sub cornea collecto, wenn es braun und blau ist / sive à causa interna, sive contusionibus, nil conducibilius est, quàm summitates hyssopi recentes vel exsiccati nodulo inclusæ, quæ immersæ aquæ bene fervidæ, vel vino calido & instar fomenti humidi impositæ oculis, quemvis sangvinem grumosum & extra vasatum dissolvunt. Verùm usus ejus est continuandus; Hoc ex *GALENI* temporibus jam consignatum habemus, quod dictô modô applicatus hyssopus quasi visibiliter sanguinem congrumatum resolvat; sicut & *RIOLANUS in Tractatu de Affectibus Oculorum p. 133.* se hoc expertum fuisse narrat.

Syrupus, tàm *simplex* quam *compositus*, singulariter expectorat pituitam vitream, & alias mucilagines in ventriculo, primis viis & pectore stagnantes; Unde conveniunt asthmati & tussi chronicæ. Notetur: ubi expectoratione opus, in Syrupis mel potiùs loco sacchari accipitur; Mel enim egregium per se Expectorans est. Quin & *Aqua hyssopi spirituosa* in stomachi malis est egregia, & absumendo cruditates, hac ratione anorexiam, apepsiam, &c. tollit.

Quidam aquam hyssopi & hyoscyami conjungere solent, externèque applicant ceu expertam in suggillatione: Videatur *SENNERTUS Tom. I. Prax. P. 3. Sect. 2. cap. 22.*

JACEA.

INter Jaceæ varias species præsto est:

1. *Jacea lutea capitulo spinoso*, quæ est hortensis.
2. *Jacea nigra pratensis folio lanciniato.*

Hæc dicitur *Jacea*, quod post florem deciduum pappas seu flocculos de se spargat & jaciat; Unde & Germanis Flock-Blume / dicitur: *Nigra* verò dicitur ob flores ac folia obscura.

Eadem, quæ de Scabiosa dicentur, etiam de hac Jacea dici possunt: nimirum valet contra apostemata. Officinas non ingreditur, cum Scabiosa multum præstat.

3. *Iacea oleofolia capitulo simplici*, seu *Ptarmica Austriaca.*

Ad Stæbas refertur, unde & ab aliis *Stæbe Salamantica* dicitur: Curiosum est, quod vix marcescere soleat.

4. *Iacea tricolor*, quæ est violarum species, & propter coloris elegantiam etiam *Viola tricolor*, item *Viola Trinitatis* dicitur. Et hæc sunt ejus primaria Synonyma, quibusdam, sed falso je länger/ je lieber / & Freysamkraut / quòd a quibusdam infantibus contra epilepsiam in pulte commendetur. Sed vana hæc est persuasio.

Nullus aut *rari* est *usus medici.*

Nihilominus Jaceæ quævis quam proximè accedunt ad genus Scabiosarum, & inter vulneraria non est ultimum. Hinc etiam in affectibus pulmonum insigniter solet laudari in asthmate & similibus. Imò flores & folia usurpata laxare alvum & leniter purgare dicuntur; unde quidam inter emollientes, alii diureticas referunt plantas: quod an verum sit? experientia consulenda. A Practicis rarò præscribitur.

JACOBÆA.

Iacobæa est vel *sylvestris* vel *marina* seu *cineraria*, ita dicta, quod folia hujus quasi cinere sint conspersæ. Germanis vocatur Jacobskraut / ratione temporis, quo floret. Hanc colunt horti, illum arva. Usum verò medicum habent nullum.

JASMINUM.

Iasminum quod habet *AVTOR*, est *vulgatius Dodonæi flore albo*, quod in Italia provenit. Dicitur ita vel ab ἴασμα, quod florem medicatum, vel ἴον, quod florem violarum, indicat: Latine dicitur Gelseminum. Apud nos rarum est, raròque præscribitur.

Prostat tamen in officinis *Oleum Iasmini*, paratum ex infusione florum cum oleo Been, cui post impressionem flores novi denuo infunduntur, uti dictum superius; nam si destillatur Jasminum, nunquam tamen elicitur aqua fragrans. Oleum hoc Jesmini valdè commendatur ad generationem capillorum, quos longiores facit & copiosiores; item pro usu emolliendi & flatus discutiendi, casdemque obtinet vires, quas Chamæmelinum, quod & illi pro usu carminativo præponendum; sicut pro usu emolliendi oleum amygdalarum dulcium; quia crebrioris sunt usus, nec adeo cara. Unde in officinis Jasmino carere possumus.

Præter hoc in horto nostro Medico colitur

JASMINUM INDICUM HEDERACEUM CORNUTI,

in *plantis suis Canadensibus* descriptum.

Hoc aliàs etiam dicitur *Gelseminum Mexicanum Maximum*, quo nomine apud *IOHANNEM-BAPTISTAM FERRARIUM in Tract. de Florum Cultura* (qui Tractatus quoad stilum quidem florem elegantissimus, quoad vero realia non adeo magnifaciendus) insignitur. Planta aliàs est rara, & quæ curiositatis tantùm gratia in hortis colitur.

IMPERATORIA.

Imperatoria, vulgò Meisterwurtz / utut falsò, vocatur Ostrutium. Radix est exotica, nec spontè apud nos provenit; nihilominus satabunde colitur in hortis, & sat feliciter etiam crescit. Species est Angelicæ, cui odore, sapore, & omnibus qualitatibus similis est, & ferè tam potens quam Angelica: Ideò etiam, cùm conspirent in facultatibus radix Angelicæ & Imperatoriæ, illa huic uti & enulæ, gentianæ, & radici olsnitii in defectu substituuntur.

Usitata est *Radix*, quæ saporis est admodum penetrantis & acris, egregiè aromatici; ex alexipharmacis sudoriferis & febrifugis haud postrema; quæ adeoque, præter vim carminativam, quam obtinet à sale volatili acri oleoso, est sudoriferum, & egregium Alexipharmacum. Videatur *AVTOR*, & omnia, quæ supertus de Angelica dicta fuerunt, huc commendari possunt. Hoc tantùm noto, quod contra febres intermittentes quascunque per sudorem curandas, in cruditatibus ventriculi aci-

dis absorbendis, pulverisata Radix ceu expertum specificum commendetur. Aromatica hæc omnia meliùs conducunt, si in spirtu proprio seu spiritu vini assumuntur; quia vis particularum earundem activarum velut menstruo hoc nativo optimè elicitur. Ad fœtorem oris, malum non tàm periculosum quàm molestum, corrigendum Imperatoriæ radix comesta quoque usurpatur. Quæ habet *AUTOR* per se constant.

Sal Imperatoriæ in febribus intermittentibus quibuscunque curandis ceu catholicum febrifugum existimatur, à ℈j ad ʒß ante paroxysmum exhibitum.

IRIS NOSTRAS.

IRis Græcis dicitur propter colorum in flore varietatem, Iridis in modum, Germanis blaue Lilchen. Planta est satis cognita, que dividitur in *Tuberosam* & *bulbosam*. De *tuberosa* jam loquimur, quæ est *cærulea*, & in officinis pro usu catharctico & diuretico asservatur. Alias quoque *gladiolus* dicitur, sed minus rectè; quia hæc est alia herba: nempe *Iris lutea*, nullam cum Iride cærulea convenientiam habens, nisi quoad folia: à forma quidem externa sic dicta conveniunt. Quando ergò de vi purgante gladiolorum scribitur, intelligitur *Iris nostra cærulea*, quæ inter Purgantia non ultimum obtinet locum. Gladiolum vero seu Iridem luteam *suprà* habuimus, *ubi de Acoro adulterino.*

Radix autem hujus Iridis cæruleæ *colligenda* est tempore verno, antequam germinare incipiat; ita enim egregiam vim obtinet purgantem. Usitatissima est in hydrope pro evacuandis aquis abdominis, quas copiosissime & sensibiliter evacuat, adeò, ut observatum fuerit, Hydropicos nulla arte sanabiles Ireos hujus succo fuisse curatos. Præterea vi singulari diureticâ renum vim sopitam fortiter simul excitat: in ascite itaque optimus ejus usus est infuso. Errhinum quoque est efficacissimum. Ordinariè quidem è radice recenti rasa & contusa exprimitur succus, qui posteà in vase clauso digerendus & depurandus, ut partes crassiores secedant. Hic succus per residentiam depuratus, & ab ʒß ad ʒvj aut ʒj propinatus, validissimè purgat, & pro evacuandis aquis hydropicorum commodissimus est. Sed propterea acrimoniam suam, quâ fauces erodit & excoriat, solitariè non propinatur, sed in jusculo pulli, vel aqua fœniculi, vel vino Malvatico, vel alio dulci, vel cum Syrupo violarum exhiberi debet, ut temperetur hoc modo nimia succi acrimonia.

Rec. *Ergo succi rad. Ireos nostrat.*
Syr. violar. à ʒvj ad ℥j.
M.

Propinetur pro usu hydragogo:

Vel radix recens minutim incisa ebulliat in jusculo pulli, decoctum leniter expressum propinatur successive, donec sufficienter evacuatus fuerit æger. *FALLOPIUS* quidem hunc succum rejicit, sed *SENNERTUS* hujus usum *in Praxi* diversis observationibus confirmat; præsupponit tamen viscera, & ventriculos optimos. Vis ejus consistit in acrimonia stimulante fibras intestinorum nerveas excretrices, & vellicando renes, exeretionem utramque præstat. Arbitror succum hunc non solummodò evacuationis ratione, sed etiam speciali vi alterativâ, in acrimonia sua fundata, Hydropicis proficuum esse. Potest etiam usurpari hæc radix, si incisa ad aliquot ℥ias cum radice helenii, & radice armoraciæ recentis aliisque infundatur vino, nodulo incluso, & ita pro scopo alterandi & purgandi propinetur.

Quidam destillant succum, & *aquæ destillata* ℥iij dant pro purgante.

Prostat & *Syrupus*, sed radix hæc, nec succus, diuturnam fert coctura, quia vis omnis purgans avolat.

Oleum irinum per infusionem paratum, in obstructionibus, aliisque affectibus narium, præcipuè coriza & gravedine, vel solum, vel additis guttulis nonnullis olei destillati majoranæ, commendatur insigniter: promovet enim potenter lymphæ effluxum. In scrophulis & strumis curandis efficacissimum est hoc Oleum & succus, ut scilicet eas resolvat, & successivè per alvum ejiciat. Et tanè hoc in casu remedium est specificum.

Fecula radicis nullius valoris & pretij est.

IRIS ILLYRICA AC FLORENTINA.

IRis *Illyrica* seu *Florentina flore albo*, planta est satis cognita; quæ aliàs valdoperè suaveolentem in recessu aromaticum spargit odorem. Dicitur Venedische / oder Florentinische / oder riechende Veilwurzel. Optima est, quæ crescit in Dalmatia.

Nihilominus Florentina est egregium pectorale, & adhibetur in affectibus pectoris, à lymphis acriore oriundis, ut Tussi sicca, vel catarrhis tenuibus, tussi sicca & asthmate, asperitate faucium, raucedine & similibus, cùm insignem habeat vim non saltem temperandi, & corrigendi non nihil vi aromaticâ acrimonias, sed & purgandi successivè genitas sordes, & mucilaginem plus minus crassam pulmonum, eorumque bronchiis impactam, indeque pulmonum læsiones restituit. Unde Pulverum pectoralium, Rotularum, & Morsulorum, primarium est Ingrediens. In asthmate, tàm in pulvere, quàm in oxymelite decocta, admodum commendatur, e. g. in tussi à læsione pectoris:

℞. *Pulv. rad. Ireos Flor.* ʒvj.
flor. Δis ʒj.
So destillat. anisi ℈j.
fœnic. gutt. xij.
sacch. opt. ℥iij.
M. f. Pulvis in forma *Eleosacchari Pectoralis.*

Dosis est ʒj. bis in die.

In torminibus ventris infantum radix pulverisata à gr. viij. ad xij. pro purgatione leni & vomitorio commendatur.

Extrinsecus usus est primarius inter Cosmetica, vel inter ea, quæ solent delere maculas & sordes cutis; item masticata & in ore detenta, adhiberi solet contra fœtorem oris.

In Officinis prostant *species diaireos simplices* & *compositæ*, quæ similiter in pulveribus, rotulis & morsulis pectoralibus solent præscribi. Et denique admiscetur *pulveribus Cypris*, dem Puder / qui insperguntur capillis.

ISATIS.

ISatis vel *Glastum*, Germanis dicitur Wind.

Galenus spleni dicatam vult hanc plantam in Decocto. Alias etiam tinctoribus in usu est: Ex planta contusa globulos formant, siccant, aut cum hisce cæruleum colorem pannis inducunt.

VVEDE-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0606-9 DFG

WEDELIUS & CAUX putrefaciendo salia volatilia hujus occasione præparare docent, quæ salia volatilia plantarum *ZWOELFFERUS* non credebat. Sine ☵ putrefacta hæc planta spiritum urinosum; cum aere verò sal volatile simul suggerit materialiter, non formaliter, in plantis existens, ex activitate salis alcali volatilis in particulas terreas fixiores & oleosas genitum.

JUGLANS.

JUglans arbor est ubivis nota, imprimis in Sabaudia, ubi integri montes pleni reperiuntur.

Multa Officinalia subministrat; crebri enim usus in Praxi Medica.

Cortex seu putamen nucis juglandis exteriùs viride vi quadam vomitoria dicitur prædita esse: habet saporem adstringentem vitriolicum, unde ex hisce putaminibus viridibus Vitriolum quoddam vegetabile pro extractione tincturæ coralliorum inde paratur hoc modo:

Nempe in autumno *putamina nucum* contunduntur, & conquassantur; quibus affunditur *aqua*, ut modicè ebulliant, hinc exprimatur & filtretur per pannum laneum. Porrò

℞. *Succi* hinc *filtrati* Mens. iij.
adde
☉*is commun.* M. ij.

& in loco calido evaporetur ad cuticulam, hinc in loco frigido Crystalli perfectè Vitriolicæ virides, ☉ *Vegetabile* dictæ, generantur, blando calore exsiccandæ. Tandem

℞. ☉*is* hujus ℔ j.
Boli rubri ℔ ij.

Destillentur gradatim per ♏am, & acquiritur acre ac acidum ✝ seu spiritus, mediante quo corallia, perlæ, aliaque solvi possunt.

Succus ex his putaminibus viridibus expressus, ac melle inspissatus, dicitur *Rob nucum*, seu *Diacarion*, quod ipsum meritò commendatur ab *HARTMANNO* in omnibus faucium affectibus ubi adstrictione opus est, imprimis quidem in inflammatione faucium, uvulæ, tonsillarum & anginæ, ex lympha acriore natis, & in principio morbi frequentissime solet adhiberi pro sistenda inflammatione in angina. In tali casu sub forma Gargarismatis præscribi solet Rob dictum, v. g:

℞. ▽ *sempervi.*
prunellæ à ℥iij.
rob nucum ℥ß.
syr. sempervi. maj. ℥j.
M. D. S.

Saft zum Halse auff etliche mahl.

De hac Mixtura una vice aliquot cochlearia in ore detineantur, & sensim sensimque ad fauces protrudantur, & sic gargarisentur. Vel

℞. ▽ *cort. nuc. virid.*
sempervi. maj. à ℥ij.
☉*xei* ℥ß.
Rob dia nuc. ℥ß.
M. D. S. ut suprà.

Est egregium in laxatione uvulæ & Angina. Optimum est hoc:

℞. *Sedi major. rec.* M. ij.
Cancror. fluviat. No. vj.

Contundantur in mortario lapideo, & exprimatur succus: cui addatur

℞. *Rob. nucum* ℥j.
M. D. S. ut suprà.

Aqua destillata ex his corticibus viridibus valdopere commendatur ad calculum.

Subsequitur jam *Cortex interior*, qui collectus, dum adhuc succulentus est, & blandè exsiccatus à ʒß ad ʒj validissimum est Vomitorium, ut dicit *AUTOR*; sicut etiam *PLATERUS* Vomitorium ex hoc paravit, junctis radice raphani & ☉e: Vid. *HARTMANNUS Pr. Chym. p. 12.* aliàs non propinatur. Sunt tamen etiam, qui commendat hunc corticem contra calculum.

Ulterius se sistit Cortex intimus calculum ambiens, qui, uti habet *AUTOR*, juvat Colicos. *PLATERUS* solet eundem applicare pulsibus seu carpis manuum in iis, qui laborant febre tertianâ intermittente, am kalten Fieber.

Sequuntur *Juli*, die Büsthen; sunt enim nihil aliud, quàm flores.

Hi ipsi Juli habent vim vomitoriam, ut ut leniter operentur. Tempore verno in Majo collecti, exsiccati, & cœlo sereno pulverisati, ad ʒj commendantur ceu arcanum specificum contra dysenteriam in aqua appropriatâ. Ulterius ad passionem hystericam etiam commendantur in aqua appropriata cum aliquot guttulis olei destillati succini assumpti: Videatur *JOEL in Praxi Med.* & *HOFFMANNUS de Med. Officinal. p.* 499.

Ipsæ nuces maturæ per se raro usurpantur, sive sint recentes, sive exsiccatæ. Recentes habent vim alexipharmacam. Sunt tamen etiam, qui dicunt, illas inducere Cephalalgias: & certum est, quod versantes vel dormientes ad tempus sub juglande, cephalalgia affligantur. Aliàs rancidæ comestæ raucedinem & asperitatem faucium excitant, uti notum. Adhæc contra pestem & morbos malignos præservativè & curativè commendantur; hinc & Antidotum Mithridatii Regis ingrediuntur, quo se præservasse dicitur à quocunque veneno; & constat ex aliquot nucibus juglandibus, aliquot foliis rutæ, & aliquot ficubus: videatur *SENNERTUS de Febribus l. 4. c. 5. p.* 447. adeò, ut ab omnibus semper nucibus juglandibus fuerit adscripta vis contra venena. Sanè non paucæ hinc sunt Compositiones Alexipharmacæ & antipestilentiales, quas simul ingreditur nux juglans, e. g. in Belgia prostat *Aqua prophylactica* contra pestem, & morbos, malignos & epidemicè grassantes, cujus ferè primarium ingrediens & basis sunt nuces juglandes immaturæ. Ejus compositio est hæc, quam describit *STLVIUS, in Praxi*, & *BARBETTE in Pr. l. 3. c. 3.* uti etiam in *Tractat. de Peste.*

℞. *rad. Angelic.*
zedoar. à ℥j.
petasit. ℥ij.
fol. rutæ ℥jv.
meliss.
scabios.
flor. calend. à ℥ij.
nuc. jugl. immat. concis. ℔ ij.
pom. citr. rec. concis. ℔ j.

Contundantur omnia simul, deinde affundatur ✝ *vini optimum* ad 3. quartas partes ex ∴ in cucurbita vitrea per se destillati ℔. xij.

Digerantur per ♐: deinde destillentur igne cinerum lento ad siccitatem; idque sine ustione, & ⁂ hoc usui servetur.

Compositio est elegans, & quæ frequentis est usus, ut dixi, contra pestem & alios morbos malignos & epidemicos. Pertinet huc quoque *Aqua alexi-*

alexiteria singularis *ex nucibus*, vid. *HAMEL in Affect. Corpor. p. 440.*

Nuce, recentes *conditæ*, & morsui canis rabidi impositæ virus extrahere asserit *MARCUS MARCI in Phil. veterum restituta, p. 436.* Nuces immaturæ saccharo condiri solent, vel melle, & cum aromatibus impræguantur, quæ tanquam singulare analepticum pro corroboratione capitis & stomachi, etiam membris ad venerem torpidis erigendis, laudantur; ubi tamen in hoc negotio addita aromata potius, quam ipsæ nuces, effectum edunt, cùm alias conditura juglandis perquàm nota sit.

Radices juglandis *succum* dant efficacissimum. Scilicet mense Februario foditur usque ad radices, harum maxima pars perfoditur, unde emanat succus ille reverà singularis, qui commendatur in doloribus dentium chronicis, quin & podagram curat, & nephriticos dolores ad miraculum placare dicitur, tam externè illitus, quam interne haustus, ubi per urinam malum eliminat. Adhæc singulariter convenit in cephalalgia, de quo vid. *BARTHOLINUS Cent. 3. Histor. 97.* uti imprimis de nucibus agit juglandibus, quas ob figuram capiti & cerebro æmulam in affectibus capitis convenire, & in Belgio felicem hujus rei factam esse experientiam asserit. Nonnulli hanc aquam tanquam secretum habent in plurimis morbis, præsertim chronicis. Eodem quoque modo *succus tiliaceus* quibusdam colligitur, quem contra epilepsiam maximè commendant: Videatur *TILEMANNUS in Materia Medica.*

JUJUBÆ.

Ujubæ seu *Zizyphæ*, rothe Brust-Beere/ crescunt in Italia.

Succo dulci & blando constant, adeoque inter temperata remedia referuntur, & in temperanda acrimonia humorum quacunque admodum conducunt. imprimis leniunt asperitudines, acredinem & salsedinem lymphæ, & propterea in affectibus pectoris, pleuriticis, tussi, asperitate faucium, raucedine, & similibus morbis, egregium sunt remedium, & nulli comparandum. Post faucium affectus ex lympha acri ortos in affectibus renum, item urinariis, ut in stranguria, dysuria &c. ex nimia urinæ acrimonia, & exinde inducta corrosione renum, & viarum seu fistularum urinariarum temperanda, suas quoque virtutes insigniter exserit. Ob dictos ergò usus potissimum adhibetur sub forma decoctionis pectoralis & nephriticæ, vel his ipsis pro tali scopo admiscetur Syrupus Jujubinus, qui semper in officinis prostare solet, & in tussi sicca, quæ in principio pleuritidis & variolarum affligit, commendatus est.

JUNCUS CYPEROIDES.

Juncus Cyperoides floridus major, seu *Cyperus floridus maximus* ita dicitur, quod ambæ plantæ, nimirum Juncus & Cyperus, in hac planta propter florem speciosum conspirare videantur. Cyperus enim dicitur ratione foliorum, qui sunt trifida; Juncus verò, quia interior ejus facies habet porositatem.

Planta alias est speciosa, ac quæ præter odoris ac floris gratiam nullum alium habet usum.

JUNIPERUS.

Juniperus frutex est satis cognitus nobis, Italis vero non, quamobrem nobis quoque indignantur; & quoniam insignis usus est in officinis, meretur sanè, ut integer Tractatus de ea scribere-tur: id quod & *MICHAEL BABST* fecit, qui *librum in 4to.* scripsit *de Junipero*, quem intitulavit *Juniperetum*, & *Conradus Conradi*, qui integrum *caput de Junipero Medullæ suæ destillatoriæ p. 270.* inseruit: multos brevitatis studium tacere jubet.

Inter partes autem Officinales. I. Se offerunt *Baccæ*, quæ quotannis bis maturescunt, vere scilicet & autumno, crasinque totius concreti obtinent. Scatent sale volatili oleoso aromatico singulari, & sunt quasi *Aroma Germanorum*, insigniter diureticæ, æquè ac sudoriferæ & nephriticæ, prosunt in affectubus ventriculi, intestinorum flatulentiis quibuscunque ex viscido acido natis, & uterinis. Non mirum ergò, si in affectibus catarrhalibus & chronicis, quæ senes in specie affligunt, & plerumque in stomacho & primis viis hærent, tam egregie conducant, lympham vitiosam corrigendo, abundantem per renes evacuando. Primam stomachi digestionem mirè adjuvant. Imprimis etiam in affectibus mensium laudantur. Aliàs & in hydropis cura baccæ sunt optimæ. Valdoperè etiam commendantur in affectibus capitis & oculorum, item admiscentur quoque commodè Potionibus Vulnerariis invulneribus & ulceribus partium internarum. *TERZELIUS in Medic. Diastat. p. 169.* commendat contra lepram. Suffitus baccarum prodest iis, qui laborant catarrhis, si misceantur cum succino, aut fumus extractus per os, iis qui laborant phtisi, seu ulcere pulmonum. Suffitus hic ex baccis & ligno omnes dicitur inficere muscas; sed hoc est ludicrum. Fit tandem egregium remedium in ambustis, recipiendo baccas Juniperi recentes, quæ cum butyro non salito leniter frixentur, exprimantur, & sic non inelegans ad ambusta remedium habetur.

Inter *Præparata* ex baccis sese offert, quæ colicis & nephriticis est singularis & multi usus, urinam ciendo, vias urinarias abstergendo, moderate easdem stimulando, & imprimis dispositionem calculosam renum in fermento vitioso sitam, ratione cujus etiam ex quibusdam eduliis calculus semper regeneratur, corrigendo, tàm præservativè quàm curative, si jejuno stomacho potetur, sive simplex per vesicam, sive per Balneum Mariæ destillatur. Quod si verò baccæ contundantur, & communi methodo fermententur, dant spiritum ardentem instar spiritus vini, ubi &, si hic recte præparetur, sal volatile se simul elevat, quod incrustat alembicum eleganti formâ & facie. Spiritus hic commendatur in affectibus capitis & partium nervosarum interne & externo, eleganter urinam ciet, & imprimis dispositionem renum calculosam vi balsamicâ corrigit, & sic à calculo præservat.

Rob Juniperi vi balsamica præservat contra calculum ac nephritidem, valdopere detergit renes & vias urinarias, sabulum in iis coacervatum & concretum expellit. Aliàs & in affectibus menstruis quoque convenit. Imprimis autem vis sudorifera egregia in hoc se manifestat, quâ de causa ab Italis quoque *Germanorum Theriaca* meritò dicitur, ob vim egregiam alexipharmacam & antipestilentialem, quam per sudorem exserit, quoniam non cedit Theriacæ, laboriosæ satis compositioni. Unde inservit pro corpore Electuariorum stomachicorum & nephriticorum, item antipestilentialium, in quibus loco mellis optime usurpari potest.

Exinde fit *Elixyr Juniperinum*, cujus descriptionem habemus in *AUTORE*, una cum experientia certa

contra

contra calculum & affectus nephriticos vocari solet alias Malvaticum Juniperinum, quoniam ferè saporem habet vini Malvatici. Nihil aliud est, quàm *Essentia Juniperi*, ex Rob, & spiritu per fermentationem affuso & digesto, constans. Elegantissimum est remedium stomachicum, anticatarrhale & antinephriticum. Experientia hoc confirmat, teste *HORSTIO Obs. pag* 158. Potest usurpari in quocunque casu, aliquot dies ante & post novilunium, manè jejuno stomacho singulis vicibus ad cochlear unum vel alterum, & præter dictos affectus egregiè prodest in scorbuto & peste.

Pari modo & *Malvaticum sambucinum* parari potest ex Rob sambuci cum spiritu proprio, diaphoreticum, & ad erysipelata.

Præter hoc & *Quinta Essentia Juniperi* datur, ex oleo, spiritu, & sale fixo Juniperi; quæ tamen minus firmiter cohærent.

Extractum baccarum Juniperi convenit cum Rob.

Syrupus singulariter confert in obstructionibus viscerum, imprimis lienis, & hinc etiam in obstructione mensium, quos ciere solet.

Oleum destillatum *Juniperi* est aromaticum, quod cum aqua & spiritu in viribus conspirat: unde contra affectus nephriticos internè & externè, curativè & præservativè, usurpatur; uti etiam ad colicam, morbos malignos & contra pestem, in quibus cum aliis assumtum potenter sudorem movet. Externè ingredi solet *unguenta nervina*, & *antiparalytica*.

Quibusdam in locis Potum egregium hypochondriacum, *Cerevisiam* nempe *Juniperinam* sub nomine *Fermentati Juniperini*, parant ex baccis: quando nimirum *cerevisia* fermentat, adduntur *bacca Juniperi* cum *passulis* & *tartaro*, ut simul subigantur, & mitigetur baccarum acrimonia: Vid. *HOFFMANNI clavis in Schrœderum pag.* 492.

Sal fixum ex baccis calcinatis per aquam aut vinum elixiviatur, quod est optimum diureticum in hydrope & affectibus hypochondriacis, quoniam valdè ciet urinam: Videatur *HELMONTIUS, Tract. de Febr. cap. 6. §. 13. p. m. 33.* ubi hujus elegans anatomia reperitur. Imò sunt, qui dicunt, quod *lixivium* paratum *ex cineribus baccarum & ligni Juniperi*, si illo lavetur caput singulis septimanis, ita roboret visum, ut per totam vitam nullum detrimentum quis patiatur in illo: imo arcet pediculos, quorum exercitus satis est frequens & molestus nonnullis. Dicunt etiam, quod color capillorum nunquam mutetur, ut ut longissimè quis vivat.

Summatim: ex baccis Juniperi habetur, *Aqua, spiritus, Oleum* copiosum aromaticum, *Rob, Elixir, Extractum*, & *Sal fixum*: quæ omnia in dictis affectibus conveniunt.

II. Se sistit *Frutex* perpetua fronde virens, & continuò fructus ferens; quò ipso virtutem singularem balsamicam, ad vitæ conservationem utilem, secum habere prodit. Omnia enim ejusmodi vegetabilia, quæ perpetuo virent, resinam aut vim balsamicam in recessu habent. Resina hæc ejus oleosa & balsamica est, quæ quasvis aëris negligit injurias, & perpetuam arboris juventutem conservat; propterea Juniperus ceu arboris cedri succedaneum ad vitam longam habetur *Tackio in suo Chrysogon. pag.* 167; quæ duæ arbores veteribus unum idemque vegetabile fuerunt. Ex cedro enim *HELMONTIUS in Tractatu de Vita longa, & Arbore Vitæ* medicamenta ad longam vitam parare commendat. Cùm verò hæc sit rara apud nos, propterea *TACKIUS*, ut dictum, Juniperum illi substituit, cùm eundem sortitus sit effectum ac cedrus. Alii alia cum hoc ipso ligno tentant. Imprimis videre possumus *TENZELIUM in Med. Diastat. p.* 166, ubi disserit de modo, quo virtutes serpentis balsamicæ possint transplantari in Juniperum. Et certè, lignum Juniperinum tantarum non immeritò censetur virium, ut non cedere dicatur ligno Gvajaco, sassafras, similibusque, ab ultimis Garamantis adductis, unde in potionibus Antivenereis, seu in curatione luis gallicæ optimè potest substitui ligno sassafras Gvajaco, ac Radici Sarsæparillæ, pro scopo diuretico ac sudorifero, & acidi viscidi, lymphæque vitiatæ correctivo seu catarrhali; cùm & exinde decocta egregia sudorifera, æquæ ac diuretica, parentur: ut taceam sarmenta lupuli. Aliâs rasura ligni juniperi: in interno & externo usu confert, in affectibus nervorum, quod est elegans sudoriferum. Suffitus ejus usitatus est in corrigendo aëre pestilentiali, veneno infecto, & commendatur contra veneficia & incantationes.

Oleum ex ligno rectificatum potentissimum est sudoriferum, simulque diureticum, multis morbis egregium remedium.

Turiones seu *summitates juniperi* laxant eodem modo, atque istæ ex sambuco.

Datur etiam *Gummi Juniperinum*, quod aliàs vocatur *Sandaracha*. Cæterùm observetur, quod etiam *Arsenicum* vocetur *Sandaracha*, sed cum additamento; *Græcorum*, juniperinum vero contra vocatur *Sandaracha Arabum*, quod probè notandum, ne fiat confusio in Praxi. Rarò tamen est in usu, & usurpatur tam pro suffitu in affectibus capitis catarrhalibus.

Dicit *AUTOR*, quod inserviat *Aquæ ophthalmicæ*. Paratur autem exinde hoc modo:

℞. *Spongias* seu *fungos juniperi recentes* exiles, mense Majo, quo tempore sunt molles instar pultis, contunde, & in cucurbita bene clausa expone radius solaribus, & sic resolvuntur spongiæ seu fungi in liquorem seu aquam, quæ colatur per linteum, aut filtretur per chartam emporeticam, & postea pro ulteriore depuratione acervo formicarum imponatur.

Liquor hic, ubi opus est, ceu catholicum remedium in quibuscunque affectibus admodum est proficuus. Conferatur *CONRADUS CONRADI in Med. Destillat. P. 1.*

L.

LACTUCA.

Lactuca ita dicuntur, quoniam nutricibus lac præbent. Est planta non ignota, planè congener Cichoraceis; hinc iisdem facultatibus convenit, abstergit, refrigerat, magisque temperata est, adeoque magis alimentosa.

Ex hac *Folia* & *Semen* sunt in usu.

Folia rarò usurpantur, ut ut referantur inter Refrigerantia, de quibus *superius* sum locutus, quod constent sale blando nitroso volatili, copiosâ aqua diluta; cujus ratione omnia olera refrigerant. Quidam recipiunt, & ebullire sinunt in jusculo Gallinæ, & hoc propinant contra vigilias, aperiunt, & urinam cient.

Alias solent præscribi *externè* in pediluviis contra Agrypniam & vigilias. Quæ habet Autor, per se constant.

Semen

Semen ejus, ut & ipsa planta, pro augendo lacte commendatur admodum; à quibusdam pro absumendo semine. Sed, quia hæc duo sunt contraria, & non conciliari possunt, meritò de hoc effectu dubitatur. Interim & lac & semen imminuere solet, quando nimirum in nimia copia affluit, temperando illam, quod tamen non sola, sed cum vitice facit. Unde Emulsio ex semine commendari solet contra gonorrhoeam, item contra libidinosa somnia, & nimias pollutiones nocturnas.

Externè usurpatum somnium conciliat.

LACTUCA SYLVESTRIS.

Lactuca sylvestris dicitur etiam *Costa spinosa*, quòd costa seu nervus medius, item ambitus foliorum, sit spinis præditus. Proximè ad *sonchorum naturam* accedit, sicut quivis sonchi, intybi, Lactucæ &c. plantæ sunt congeneres. Pertinet quoque ad Lactucas propter lac, quod folia ejus plorant.

Culinis magis, quàm Officinis est nota.

LACHRYMA CHRISTI.

Lachrima Christi seu *Jobi* reverà ad arundines pertinet; unde rectiùs *Milium solis arundinaceum* appellari meretur, quippe quæ genuina ejus videtur esse denominatio. Planta est curiosa, sed quæ difficulter apud nos crescit.

LAGOPUS.

Lagopus herba est ubique crescens, sed nullius, aut rarissimi est usus in Officinis; & vix memini, me legisse illum præscriptum apud Practicum, nisi quod interdum à quibusdam, ubi opus est adstrictione, soleat commendari. Aliàs, ut dixi, nullius est usus, nisi, ubi est adstringendum.

LAPATHUM.

Lapathorum seu *Rumicum* plures sunt species, de quibus *videatur Müntingius* in Herba Britannica. Hîc intelligimus *Lapathum folio acuto plano*, seu *angusti folium Bauhini*, seu *Oxylapathum sylvestre*; Germanis Mengelwurtz/oder Grundwurtz speciatim dicitur, propter specialem usum in scabiosis, & crustosis, aliisque cutis affectibus, qualis est scabies, pustulæ, pruritus, & ita ulteriorem progressum inhibendo, in quibus ἐυκόμισον est non contemnendum, tàm internè quàm externè usurpatum. Saporis est quodammodo acris, & usurpatur Decoctum ejus internè pro purificanda M. S. in affectibus cutaneis, contagio ejusmodi ulcusculorum affectâ. Vid. *LUDOVIC. in Pharmac.*; in quibus & similibus affectibus solet etiam adhiberi fumaria: cui tamen & omnibus simplicibus ferè præfertur; mirè namque sanguinem purificat.

Externè succus radicis Lapathi, vel Infusum usitatum est in scabie, lentigine, & aliis similibus cutaneis affectibus, dum vel loco lavamenti, vel fomenti, vel ungventi applicatur pro purificanda cute. In serpiginibus quoque seu herpetibus, den Schwinden/ feliciter prodest, si subigatur radix, & misceatur cum aceto in formam linimenti. Decoctum hujus radicis in aqua simplici, addito stercore gallinaceo, in scabie contumacissima & ferina pro lotione partis affectæ commendatur à *SIMONE PAULI in Quadripart. Botan. Class. 3. p.* 361. ubi loco testimonii habet historiam cujusdam, cujus integrum bracchium serpigo invaserat, qui liberatus hoc Decocto, quo lota pars affecta; ejusque magnâ residuum instar cataplasmatis impositum fuit. Loco stercoris gallinacei sufficit quoque stercus ovillum. Vidi aliquando, quod ancilla, cui ex scabie humida pedes ac genua magno œdemate erant tumida, ex applicatione foliorum recentium hujus herbæ circa pedes egregium levamen habuerit, copiosum serum eliciendo, & ita tumorem imminuendo. Sunt etiam, qui valde commendant Lapathum acutum contra hæmorrhagias narium præprimis. Amuletum ex Lapatho contra pestem ex literis *BENEDICTI HINCKELMANNI, Archiatri Elect. Saxoniæ JOHANNIS GEORGII. II.* ad ejus *Serenissimam Conjugem* datis, fuit sequens: Radix Lapathi majoris spatula ferreâ effossa, ita ne tangatur (in nomine S.S. Trinitatis) lavatur, & in taleolos dissecatur, postquam in umbra fuit exsiccata, quorum taleolorum tres collo appenduntur. Aliàs, præprimis herba, rari usus est.

Oxylapatho huic majori adjungo.

LAPATHUM ACUTUM MINIMUM.

Lapathum minimum acutum, die kleine Grund-Wurtz/ in defectu illius majoris commodè substitui potest; Viribus enim conspirat. Officinas autem fugit, & culinas tantùm visitat.

LARIX *seu* LAREX.

Larix, der Lerchen-Baum/ arbor est in Germania exotica, frequens in districtu Tyrolensi, & suggerit *Resinam* & *Fungum*.

Resina vocari consuevit *Terebinthina vulgaris*, de *qua suo tempore inter Alterantia secundaria*.

Fungus est Agaricus purgativus, de *quo*, cùm etiam *inferius* sit *dicendi locus*, & nihil præter hæc duo Larix subministret, idcirco pergo, & quidem in ordine Aphabetico sequitur.

LATHYRUS REPENS TUBEROSUS.

seu Chamæbalanus, Germanis Erckel/ Erdstiegen/ item Erd-Nüsse;

Ut &

LATHYRUS LATIFOLIUS vel NARBONENSIS,

seu *Climenum Matthioli*. Alia vero est *Lathyris*, quæ est *species Cataputiæ*, & ad esulas pertinet; sed *Lathyrus* ad leguminosas.

Neutrum horum est in usu.

LAURUS.

Laurus der Lorbeerbaum/ arbor aliàs est satis cognita, dum ex odore & sapore prodit vim aromaticam, adeò, ut sit aroma Europæum, substituendum aromatis Indicis.

Hujus Baccæ sunt in usu, & ratione salis volatilis oleosi quodammodo congeneres sunt baccis juniperi, inferiores tamen; unde solent conjungi cum his in præscriptis formulis.

Egregiæ sunt carminativæ, diureticæ & uterinæ, imprimis verò decantatæ sunt ob vires anticolicas & uterinas; unde in affectibus flatulentis, & pro corrigendis mensium vitiis commendantur, promovent menses, pellunt fœtum & secundinas. Aliàs quoque pro Diaphoretico adhiberi possunt, v. g. pauperibus in peste, morbis

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0610-0 DFG

bis & febribus malignis ʒj pulveris baccarum in aceto, vel in vino, vel in aqua appropriata detur, atque sudor expectetur, & quidem, si adsit febris ardens, sumitur in aceto, & aqua appropriata; si non ardens, assumitur cum vino; & sic per sudorem curare pestem asserit *PEDEMONTANUS.* Sunt, qui instituunt δοκιμασίαν pro cognoscenda fœminâ, si habeat tumidum abdomen, an gravida sit vel non; propinant enim haustum vini, infusum per diem & noctem super quatuor vel quinque baccas, & dicunt quod si vomat, sit signum, quod sit gravida; si verò non vomat, illam non esse gravidam perhibent. Quidam dicunt; quod lauri baccæ putrefactæ, si destillentur, solô odore haustô sequatur purgatio per alvum.

Externè in vino coctæ, in affectibus nervorum paralyticis, & doloribus post partum accidentibus, egregiæ sunt.

Folia propter vim aromaticam, in sale volatili radicatam, in multis conveniunt cum sæpè laudatis aromaticis; partibus nerveis amica sunt, unde conveniunt in colicis & hystericis affectibus.

Externè adhibentur in emplastris, cataplasmatibus, & fomentis discutientibus, & attenuantibus.

Inter Præparata se offert *Electuarium de baccis*, quod usitatum est in Clysteribus discutientibus flatus ad ʒj.

Deinde *Emplastrum de baccis lauri* extrinsecus applicatur in torminibus ventriculi ex flatibus, inflatione stomachi, suffocatione uterina, & flatulentia hypochondriorum.

Oleum denique *laurinum* tàm *expressum*, quam *destillatum*, utrumque valde est usitatum. *Oleum expressum* tam *per infusionem*, quàm *coctionem* paratum, extrinsecus apprimè convenit in affectibus uteri, & nervorum, præsertim paralyticis, tàm solitarie, quam cum aliis unguentis illitum. Ad hæc in scabie experimentum est triviale rarò fallens, quod videlicet internis diaphoreticis præmissis, illi flores ♃is aut sulphur pulverisatum admisceatur, & externe corpori scabioso illinitur, cujus tamen tutior usus est, si simul sal tartari adatur: contra pediculos quoque & furfures capitis die Schupffen adhibetur, nec non maculas faciei die Finnen / contra quas D. D. *ANDREAS KLAVNIG in Manuscripto* sequens habet Unguentum:

℞. ♁ *expr. laurin.* ʒj.
Ungv. rosati ʒß.
Cij dulc. ℈ß.
♁ ♃ *p. æ.* gutt. iij. M.

Oleum baccarum lauri destillatum convenit imprimis interne contra flatus & affectus flatulentos, contra colicam & passionem hystericam, item in doloribus post partum; *externè* in affectibus nervosis, in specie vero in paralysi, spasmo flatulento, in dem Krampffe / membris affectis, illitum convenientissimum est, pubi quoque & pectini muliebri illinitur contra passiones hystericas, dolores post partum, & varia uteri mala, contra mensium suppressionem, & difficultatem, & imprimis contra sterilitatem, sicut & gutt. vj vel viij clysteribus carminativis adduntur.

LENS PALUSTRIS.

Lentes sunt *duplices: palustres* & *sativæ. Palustres* die Meer-Linsen / quid sint? omnibus est notum, & rarissimi vel nullius usus sunt, nisi quod soleant applicari plantis pedum pro temperando æstu febrili. *Sativarum* autem decoctum laudatur à quibusdam contra variolas & morbillos, ubi expulsione opus. Sed mera vanitas est, demonstrante id ipsum *SEBIZIO p. 198. in Tract. de Facultate Alimentorum.*

LENTISCUS.

Lentiscus resinam notissimam, quæ *Mastix* vocatur, præbet de quo *suo loco inter alexipharmaca secundaria.*

De *ligno lentiscino* verò hoc noto, quod; licet rarò inveniatur nihilominus Decoctum ejus nonnullis, in specie Italis tanquam singulare remedium in Diarrhœa arrideat, in specie illa, quam hepaticam seu fluxum alvi hepaticum, affectum difficillimum curatu vocant, qui sæpissime inducit Cachexias. Loco hujus ligni Lentiscini quidam, cum sit rarum & carum, decoquunt & infundunt in vino lignum cotoneum, & ejusdem efficaciæ dicunt decoctum illius in uteri fluxibus, hæmorrhagiis uteri nimiis; uti etiam in sputo sanguinis valde laudatur.

LEVISTICUM.

Levisticum in officinis male cum Ligustico seu Laserpitio Germanico confunditur: Germanis dicitur Liebstöckel / à subdulci & suaviter aromatico odore & sapore. Planta est umbellifera, abundat sale volatili oleoso penetrante, unde inter plantas nostrates aromaticas tantùm non primatum obtinet; odore enim perquam forti & diffusibili gaudet. Ad Angelicæ naturam proxime accedit, utut Levisticum quasi sit oleosum minus acre.

Radix sapore tenui aromatico, longo tempore gustum & olfactum afficiente, aromaticam vim ostendit, & præter vires, quæ ipsi tribuuntur, alexipharmacas singulari vi gaudet carminativâ ac flatuum discussiva, uterina &c. hinc in inflatione uteri ex aëre frigidiore, aliisque affectibus flatulentis, doloribus post partum lochiis sistendis adhibetur, quo ipsam *Zedoariam* antecedit. Et quoniam est virtutum aromaticarum, quodcunque acidum in corpore blande temperat & corrigit, flatusque ab acido oriundos discutit. Est stomachicum egregium, & in morbis uteri, qui tàm menses, quàm partum concernunt, est usitatissima planta; unde & in mensibus provocandis, in suffocatione hysterica sopienda, & partu difficili, magnopere commendatur. Sunt, qui inter Alexipharmaca referunt, jubentque radicem in aceto macerare, & mastricare contra aërem infectum. Solent etiam per talem caulem potum haurire in anginosis faucium affectibus, in quibus singularis instar experimenti laudatur.

Externè in affectibus flatulentis abdominis cum Zedoaria Clysmata anticolica ingreditur; sicut & sola radix in vino macerata aut contusa, & nodulis vino immissa, applicatur naribus contra passionem hystericam.

Semen carminans est, & usitatissimum mulieribus in doloribus ventris, sive ipsæ adhuc fuerint gravidæ, sive in torminibus post partum. Videre possumus *FORESTUM l. 28. Obs. 32. in Scholio*, ubi ad longum decantat virtutes uterinas levistici tam seminis, quàm plantæ. Alias semen intro assumtum, vel solitarium, vel cum aliis medicamentis mistum, urinam nigro colore tingere dicunt; cujus rei fides sit penes experientiam: interim

observetur hoc in Praxi, ne post ejus usum pro infausto habeatur signo talis urina nigra, absque hoc satis horrenda.

Folia Levistici singulariter prosunt in affectibus uteri, & promovendis mensibus suppressis. Exemplum hujus rei luculentum subministrat *GABELCHOVERUS C. 1. Cur. 81. in Annotat.* de quadam muliere, quæ ex terrore ob nuncium de filio interfecto suppressos menses revocavit in fluxum comestione paucorum foliorum Levistici, quæ simul retulit, se potuisse eosdem suppressos, quandocunque voluerit, provocare.

Extractum Levistici cum spiritu vini paratum est egregium medicamentum in suffocatione hysterica & partu difficili.

LIBANOTIS.

Libanotis latifolia est vel *alba major, seseli Æthiopicum Clusii* aliàs dicta, vel *vulgatior* ab odore sic dicta; Germanice Hirschwurz / unde etiam *Cervicaria major* dicitur; Vel *vulgatior* ab odore sic dicta, quod quasi odorem thuris de monte Libano spiret. *Prior* planta est rara, tantumque in hortis colitur; in officinis enim nullum adhuc habet usum. *Posterior* dicitur in specie *Cervicaria*, & à *Libanotide alba majore latifolio* seu *seseli Æthiopico Clusii* parum differt.

Usum præterea habet nullum.

LICHEN.

INtelligitur hic *Lichen petræus* seu *Hepatica saxatilis* seu *fontana*, parva plantula; cumque sit rara, substruitur illi commode *arboreus*, si non haberi potest. *Saxatilis* seu *Petræus*. Vocatur, etiam *Pulmonaria*.

A plurimis quidem commendata herba est pro infuso & Decocto ad morbos chronicos, nullius tamen, vel exilis effectus, unde rarissimi usus est. *Arboreus* itidem *rari* est *usus*; nihilominus sunt, qui illum commendant in affectibus pulmonum, & & propterea pulmonariam dici volunt. Alii laudant in affectibus hepatis, in hydatidibus, seu vasculis lymphaticis obstructis. quoniam ejus pustulæ ex signatura referunt talismodi hydatides. Fides sit penes experientiam. Lichen siccatus extrinsecus expertus est, laudatus satis & cognitus pro compescenda hæmorrhagia vulnerum.

LIGUSTRUM.

PLanta est cognita satis, *flore albo*, crescit sponte in dumetis & locis cultis, odoris est non inelegantis.

In usu sunt *Folia & Flores*.

Et quidem in genere tota planta, folia, & flores sunt ex numero Vulnerariorum & adstringentium, potenter adstringunt fibras laxas, & partium usum conservant. Interne vix, aut rarissimè in usu est; externè vero singulariter commendatur in affectibus faucium, imprimis ex comestione caustico-rum contractis. *Folia* ejus sunt frequentissimi usus in exulceratione oris, inflammatione & excoriatione faucium & uvulæ, uti contra ejus laxationem & procidentiam; item contra laxationem gingivarum scorbuticam, in quibus casibus sanè valdè convenit: etiam in aphthis exulceratis faucium, & ulceribus gingivarum sub gargarismatum forma. Sic in laxitate gingivarum, præsertim scorbutica, Decoctum foliorum & florum cum aqua ferrariorum in ore detentum cum tantillo aluminis, admodum juvat *FORESTUS l. 14. Observat. 81.* valdè commendat Decoctum foliorum ligustri pro collutione oris, & gargarismate: si sint depascentes, & exulceratæ, miscet cum melle, & pro inunctione adhibet non sine egregio successu. *PLATERUS* idem Decoctum commendat pro Gargarismate ad excoriationem faucium; si simul addantur folia scabiosæ, referit eò melior, ubi adest solutio continui, & consolidatione opus est: item, si addatur Rob nucum, vel Tinctura bellidis & rosarum pro aciditate subtili, erit convenientius.

Succus Ligustri in ulceribus faucium scorbuticis cum melle illitus, haud parum conducit.

Aqua Orum Ligustri contra siccitatem, fissuram ac duritiem lingvæ, exulcerationemque oris & faucium, valdè convenit. Experientiam hujus rei habet *GABELCHOVERUS C. 5. Cur. 7.* Formula est talis:

℞. △ *flor. ligustri,*
rosar.
plantag. à ℥ij.
Rob diamor. ℥j.

Misce, pro curanda siccitate, fissuris & duritie lingvæ.

In Annotatione supra citatum locum habet elegantem historiam exulcerationis, inflammationis & excoriationis faucium, factæ ex esu esulæ pro alvo movenda, curatæ per aquam ligustri in ore detentam, quæ calorem lenivit. Ita memini, aliquando puerum inunxisse membrum genitale succo esulæ, ut tumesceret & augeretur, & exinde incidisse in inflammationem: qui benè potuisset curari per aquam ligustri; nihilominus per fotum serilactis, cui incocta fuerunt folia & semen sambuci, cura peracta est: contigit, hoc in Polonia Ad putredinem gingivarum, malum satis frequens in scorbuto, convenit aqua ligustri, si dissolvatur in illa aliquantulum mellis rosati, & addantur aliquot guttæ spiritus salis & vitrioli, & sic putredo præservatur, & roborantur gingivæ.

Oleum ex floribus ligustri per deliquium laudatur ad scrophulas, & quævis ulcera: vid. *M. A. N. C. Ann. 4. Append. pag. 35.*

LILIUM.

Lilium est planta satis cognita & usitata, & quidem inter varias species usitatum est *Lilium album*, quod odore svavi se commendat.

Ex illo I. in usu sunt *Flores*, qui sunt temperatissimi in sua compositione materiali, & mucilaginem aqueam temperatam in se habent; hinc que vim egregiè anodynam, dolorum sedativam, & consequenter simul digestivam & maturativam: unde ingredi solent clysmata emollientia, cataplasmata & emplastra maturantia, suppurantia, dolorem sistentia & emollientia.

Hæc *de Floribus.*

Sequitur II. *Radix*, quæ usitatè usurpatur externè, ubi est dolor sistendus, tumor emolliendus, suppurandus & maturandus, cum sit ex primariis emollientibus, maturantibus & suppurantibus; unde est ordinarium ingrediens cataplasmatum. Unde nullum cataplasma vel bubones vel anginam suppurans datur, cui non addatur radix liliorum alborum; sicut & clysmata inde feces alvi emollientia parantur, ubi opus est.

Denique III. *Anthera* seu *stamina* ejus *flava* sunt in officinis usitata, quæ pulverisata laudantur pro

propellendo fœtu, & accelerando partu, si cum aliis propinetur in aqua verbenæ, vel artemisiæ. Ad menses provocandos, & abortum procurandum adhibentur; etiam ad rejiciendum fœtum mortuum in usu sunt; de qua tamen efficacia valde adhuc dubitatur.

Quoad *Præparata*, ex floribus liliorum alborum destillatur *Aqua*, quæ est egregie cosmetica, dum adhibetur addealbandam faciem, & detergendas ejusdem maculas, sive sola, sive cum ▽ spermatis ranarum, vel florum fabarum, & similibus aliis mista, & in his dissolvitur aliquid olei ℞i per deliquium, vel tantillum camphoræ: nam hæc duo valde commendantur in affectibus cutaneis. Obiter hic noto: quod ubi sunt pustulæ, ibi sit acidum ex vitio vel digestionis, vel insensibilis transpirationis, ut in varis in denen Finnen/ in gutta rosacea, in dem Kupffer-Handel. In tali casu ergò conveniunt talia, quæ habent in se alcali volatile, ut istæ aquæ & camphora, propter vim penetrantem, cùm tota sit volatilis, detergit sordes collectas, quod etiam verum de oleo tartari per deliquium, & mercurio dulci, qui omni acido caret. In his consistit nervus omnium Cosmeticorum. Dicunt quidem, oriri ejusmodi maculas ex vitio hepatis & bile, sed falso; tantum est vitium partium subcutanearum, & propterea etiam saltim conveniunt, quæ absorbent acidum; unde alcalia optimè conveniunt in his vitiis. Hæc obiter.

Præter aquam destillatam prostat *oleum simplex* ex infusione foliorum in oleo communi, quod externè egregium anodynum & blandum emolliens & laxans est. Etiam suppurat & maturat abscessus, inflammationes &c. unde in tarda suppuratione tumorum, bubonum vel anginæ cataplasmatis additur pro aliquali consistentia. Idem oleum, cum sit saporis quodamodo aromatici, convenit in affectibus renum & vesicæ, ortis ex acrimonia urinæ. Ita in ischuria & difficultate urinæ, pro laxandis viis & dolore sedando inungitur regioni pubis, in quali casu etiam miscetur cum ungvento de Althea, & iisdem partibus illinitur. In nephriticis doloribus sedandis lumbis illinitur cum oleo scorpionum; hoc enim calculum pellit, hoc laxat, & dolores lenit. Quin & vulneribus non adeo magnis instillatum, ea cito, tutò & jucundè conglutinat & consolidat in quibuscunque partibus; item partui difficili confert, qui ex præmaturo aquarum effluxu oritur; hinc & ipsæ mulieres aliquot diebus ante partum circa pubem & genitalia ea illiniunt pro facilitando partu. Usurpatur etiam in clysteribus, tam alvum emollientibus quàm laxantibus uterum ante partum; sicut & obstetrices solent inungere manus oleo amygdalarum dulcium, & oleo liliorum alborum, quas sic immittunt inunctas in sinum muliebrem, ut ita emolliatur, leniatur, & lubricetur pro partu faciliore.

LILIUM CONVALLIUM.

Lilium convallium, Germ. Megen-Blümlein/ planta est cognita ubivis & omnibus nota. Tres ejus dantur species; imprimis tamen usitatum est *commune* seu *flore albo*, ex Polygonati minoris genere.

Usitati sunt frequentissime *Flores*: externè interdum etiam adhibetur *Radix*.

Flores concretum sunt singulare, odoris svavissimi, qui consistit in substantia salina admodum volatili & oleosa, idest, substantia volatili mercuriali, quod genus nervosum fortiter sine sensuum alteratione afficit in ejusmodi defectibus & affectibus; hinc flores inter analeptica spirituosa svavia referuntur. Curiosum est, quod svaves & odoriferæ illarum particulæ nulla arte destillando in oleum redigi possint; sicut etiam flores Jasmini, narcissi, hyacinthi, rosarum, syringæ Italicæ, &c. ad oqua ex magno acervo vix ʒj elicitur. Sal enim, quod habent, est magis mercuriale, quam sulphureum; unde & phlegma per destillationem parum odoris naturalis svaveolentis exhibet; utut fermentando spiritum suggerant. Hinc propter volatilem & penetrantem spirituositatem singulare sunt Analepticum, & in spirituum tam vitalium quam animalium vigore restaurando & augendo multum valent, atque adeò in affectibus capitis, epilepsia, apoplexia, vertigine, lypothymia & primatum ducunt. Unde etiam omnes spiritus & aquas analepticas, cephalicas, epilepticas, apoplecticas, aliaque medicamenta cephalica ingrediuntur harumque animam quasi constituunt.

Externè flores pulverisati inter errhina & sternutatoria blanda adhibentur, vixque datur pulvis sternutatorius medicatus, cujos non sit basis, vel saltem principalissimum ingrediens. Formula potest esse talis:

℞. *flor. lilior. convall.*
fol. majoranæ a ʒj.
℘ *destillat. major.* ℥ß.
M. f. *Pulvis sternutatorius.*

Quod si debeat esse fortior, possunt addi, vel *pulveris hellebori* albi ℈j, vel potest addi *pulveris Euphorbii* gr. j. ad gr. v. vel vj, qui valdopercè elicitum ex naribus: Quod si ambiatur odoris gratia, potest addi *pulvis radicis Ireos Florentinæ*, vel aliquot grana *Ambræ* & *Moschi*, sicque potest specificari pro lubitu.

Fit quoque Errhinum blandum è radice hujus plantæ pulverisatâ: vid. *FUCHSIUS p. m.* 240. Radix enim hæc, utut fortior sit flore, satis temperatum remedium pro basi errhinorum habetur.

Quoad *Præparata*, *Flores destillati* dant ▽m, quæ ordinarium est vehiculum medicamentorum cephalicorum, in syncope, apoplexia, epilepsia, aphonia.

Deinde prostat *spiritus ex floribus hisce* destillatus per frequentem cohobationem vel spiritus vini vel vini generosi per fermentationem; vel denique per se flores rore matutino madidos destillando:

Si per cohobationem. Recipiantur *flores liliorum convallium recentes tempore matutino collecti, & rore adhuc ebrii*, qui mox *spiritui vini* immersi, destillentur blando igne in balneo Mariæ: *liquor destillatus* rursus cohobatur, *novis* semper *floribus superfundendo*, idque ter vel quater repetendo: sicque tandem habebitur *spiritus* egregius, qui ad effectus nephriticos, capitis, & alios nervinos, & imprimis ad syncopen, apoplexiam, epilepsiam, & imprimis ad amissam loquelam, maximè conducit.

In secundo modo notandum, quod nisi terrarius observetur, in acetum degenerent.

Denique & *flores liliorum convallium bene maturos, ante ortum solis*, quando rore Majali adhuc madent collecto: Est enim in hoc rore vis singularis, tam respectu florum, menstrua, quàm respectu nostrorum spirituum, analeptica. Hi protinus, atque colliguntur abscindendi sunt à suis pediculis, & immittantur in cucurbitam, beneclaudantur, & ita destillentur, qui ita destillatus spiritus iterum novis floribus roridis infundatur & destillatur. Hoc sæpius repeti debet, & habebitur *Aqua spirituosa* perquàm egregia.

Melior & elegantior est *spiritus*, qui fit ex *floribus liliorum convallium fermentatis*, & à floribus recentibus, rore matutino adhuc madidis, crebrius cohobatur: & convenit in apoplexia, epilepsia, vertigine, paralysi, lipothymia, & syncope, roborat corpus & spiritus deficientes denuo reficit.

Cum hoc spiritu rore matutino adhuc ebriis affuso, elicitur *Essentia Liliorum convallium* præstantissima, quæ pro scopo analeptico, restaurativo, &c. in dictis affectibus utilis & potentior est solo spiritu.

Cum eodem Spiritu affuso Ambræ fit *Essentia Ambræ*, corroborativum optimum, & nulli cedens in omnibus aut virium defectibus, aut subitaneis capitis affectibus remedium. Erit quoque egregium venereum, quod specificè armabit impotentes maritos ad bellum venereum. Item hæc Essentia Ambræ convenit in Aphonia, si ejus præprimis aliquot guttæ imponantur lingvæ; si cum bombace applicetur auribus, prodest in surditate, tinnitu, & similibus aurium affectibus specifica est in corroboranda memoria, & firmandis operationibus sensuum internorum: item resistit pavori nocturno, quæ est species convulsionis; & huic non minus medetur, quam incubo.

Præterea, *sal volatile* ex iis per putrefactionem elegans, & penetratissimum haberi potest; Vid. *WEDELIUS de sale volat. Veget. pag.* 259. item *HOFFMANNUS in Clave pag.* 497.

Sunt qui etiam singularem vim anodynam substantiæ volatili lilii convallium tribuunt, quò respexisse videtur *CNOFFELIUS in suo Spiritu sedativo*, tàm *simplici* quàm *composito*; quod vid. in M. A. N. C. *Ann* 6. *pag.* 36.

Prostat inter *Præparata Acetum liliorum convallium* egregium in lipothymia, & spirituum dissipatione, ex sangvinis nimia effervescentia contracta, sive applicetur naribus, sive cum sacculis pulsibus. In præservanda peste, imprimis, si sit pestis, in qua læduntur operationes mentis, & facultates capitis.

LIMONIA MALA.

Limonium Malum figura, sapore & cæteris qualitatibus externis pomis citri est simillimum, quorum etiam virtutes æmulatur, ut dicit *AUTOR*; sicut etiam ipsa Malus fere similis Citro est.

Nihilominus in *usu medico* adhuc quandam habet præ eminentiam. *Succus* enim *Limonum* recenter expressus ad calculum expellendum commendari solet, quod in secretis fuisse dicitur D. *TIMÆO*, qui Recepit *succum limoniorum recentem* ad ℥ij cum *Vini Hispanici* seu *Malvatici* ℥vj. Quibus pro dosi mistis sabulum; & quicquid ad calculum facit, expulit.

Ulterius in ischuria, gonorrhœa quacunque, & nimio æstu venereo, succus limonum adhibetur, quo *AMATUS LUSITANUS* omnes Gonorrhœa laborantes restituit, vid. *C.* 6. *Cur.* 71. ubi tractat *de Ischuria* ex obstructione meatus urinarii à crassis, lentis, & viscidis humoribus, si adhibeantur à ʒiij vel ℥j. Unde apud italos quosdam solet commendari hæc Potiuncula, quam habet *SYLVATICUS C.* 4. *Observ.* 1. *Consiliorum*, ceu præstantissimum remedium ad compescendam Gonorrhœam:

℞ ▽ *rosar.* ℥iij.
succi limon. ℥j.
album. Ovi crudi No. j. M.

Propinavit quarta qualibet die.

Videmus etiam compositionem aliam à *FABRO Cur.* 18. qui itidem commendat hunc succum, ceu expertum. Quod si tali potioni addatur aut antimonium diaphoreticum, aut succinum album, aut os sepiæ præparatum (quæ omnia sunt specifica) erit eò magis præsentaneum remedium.

Dixi quod conveniat hujusmodi succus in Ischuria, imprimis ex succis crassis, obstruentibus meatus urinarios ad ʒiij vel iv in ▽ dilutus; Unde *RIVERIUS in Obs.* 42. *à FOMIO communicata*, commendat hanc Misturam ceu specificam:

℞ *succi limon.* ℥ij.
terebinth. ℥ij.
Vini albi ℥iv.
M. & hauriatur.

Alii exhibent in febribus ardentibus.

Syrupi elegantem *compositionem* habet *FABER l.* 6. *Myrothecii Spagyrici*, ubi etiam ejusdem affectus copiosius declarat.

Denique ex Muria limonum quidam *sal volatile* parare volunt, abstrahendo muriam ad siccitatem usque, & in phiola alta blando igne sublimando; sicque dicunt sal volatile adhærere alembico super imposito, quod in cella aqua florum fabarum dissolutum pro singulari habent cosmetico. Fides esto penes experientiam. Interim puto, non esse sal volatile, sed potius ammoniacale, quod cuique rem intelligenti videbitur verum.

LINARIA.

Linaria dicuntur illæ, quæ habent plura folia instar lini angusta, non tamen lactescunt; aliàs enim ad esulas pertinerent. In Officinis usurpatur *Linaria intea flore majore*. Vocatur etiam *Osyris* non raro apud Practicos; quod observetur; Germanis Harnkraut/ Leinkraut/ & wilder Flachs.

Interno usu hactenus non, aut raro, fuit applicata. Interim laudatur 1. contra icterum flavum, quocunque modo adhibita; 2. ad diuresin provocandam; Decoctum enim ejus vino dilutum egregie urinam pellit: vid. *SENNERTUS P. v. l.* 3. *cap. de Ascite.*

Conspirat alias hæc planta cum verbasci floribus, quod externè specialissimè in hæmorrhoidibus cœcis tumentibus ac dolentibus, quomodocunque adhibita, admodum proficua observetur, nimirum, si linaria vel flores ejus vel solum vel cum chamomilla in lacte coquantur, locoque fotus applicentur: vel plantas has recentes contundunt, & applicant; sin fuerint siccæ, sacculo includunt, & in lacte coquunt. Omnes certè Practici valdopere commendant hanc Linariam in hæmorrhoidibus cœcis, affectu molesto propter dolorem, & periculoso propter gangrænam & inflammationem; sicut & propriâ experientiâ illustrat dicta *HOEFERUS in Herc. Medic. pag.* 195.

Multum alias tribuitur *Vngvento* vel *Linimento de Linaria* in hæmorrhoidibus dolentibus curandis, si scilicet è *linaria recenti*, vel ejusdem *floribus recentibus*, cum *pingvedine porcina*, seu quod melius, cum *butyro non salito*, in mortario plumbeo vel marmoreo contusis, & cum pauca *camphora* probe animatis, fiat *Cataplasma* aut *Vngventum*: Vid. *HORSTIUS Obs. l.* 4. *Obs.* 50. *RIVERIUS*, & *HARTMANNUS in Praxi Chymiatrica c.* 160. qui recepit *herbæ linariæ* m. j. contrivit, & cum *sevo hircino* miscuit, addendo *vitellum ovi*, applicat: His si addatur *oleum scarabæorum* vel *asellorum*, erit eò melius; cùm oleum scarabæorum per se à *SOLENANDRO*, & Oleum asellorum per se à *BOREL-*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0614-3 DFG

BORELLO insigniter soleant commendari. Usitatissimum quoque est in tali affectu *Vigventum de Linaria compositum*, de quo *ZVVELFERO Pharm. Reg. pag. 279.*

Alias ferè *nullius* est *usus.*

Ratione ordinis Alphabetici pertinet huc

LINARIA AUREA,

seu *Linaria capite aureo foliosa.* Sed malè ita dicitur: utut enim folia ejus cum foliis Linariæ aliquo modo conspirent, charectere tamen Linariarum essentiali carent. Omnes enim *Linaria florem* habent *cucullatum non pappescentem*; *hac* vero *florem pappescentem.* Idcirco potius ad *asteris species* vel *Virgas aureas* pertinet, ut reverà *Virga aurea minor angustifolia* dici mereatur.

Habetur etiam

LINARIA *seu* OSYRIS PANNONICA

flore caruleo, quæ in hortis tantum colitur.

Nec prætereunda est

LINARIA SCOPARIA,

ita dicta, quod instar scoparum crescat *TABERNÆMONTANUS* eam vocat *Herbam Studiosorum*, utut *BAUHINUS* rationem hujus etymi nesciat. Existimat verò, eam exinde ita vocari, quod studiosi, solum paternum relinquentes, & ad exteras Academias abeuntes, ex muta diæta scabiosi plerumque facti, hac Linaria (quippe quæ derergit) curentur.

Alias Officinis est incognita, & tantùm in hortis colitur.

LINUM.

Linum flore cæruleo subministrat in Officinis *Semen*, ex quo fiunt quædam Remedia.

Et quidem lini semen mucilaginosum est, cujus ratione convenit in usu cum semine fœnu græci. Per se est emollitivum & maturativum; unde sæpius etiam unà cum semine fœnu græci in cataplasmatis resolventibus, emollientibus & maturantibus misceri solet & applicari; præcipue vero Farina ejus, quod intelligendum etiam venit de mucilagine, methodo consvetâ ex semine extracta.

Præ cæteris usitatum est *Oleum ex semine expressum*, quod inquam, plurimis convenit affectibus; interne quidem temperat, relaxat, expectorat, & primariò quidem ceu singulare specificum mire commendatur contra pleuritidem, si scilicet ad aliquot uncias vel solum, vel cum oleo amygdalarum dulcium propinetur. Fit enim, ut hoc modo & compescatur inflammatio pleuræ; & promoveatur sputum. Miscent simul pulverem dentis apri præparatum, quod specificum est contra pleuritidem, non sine successu: v. g.

℞. ℥ *lini* ℥jv.
dent apri sine ♏ ℥j.
Sacchari parum. M.

Hoc hauriunt ægri, & exinde miram solutionem in pleuritide, partim per alvum; partim per sputum sentiunt, attestantibus omnibus.

Cæterùm necessum est, ut hoc *oleum lini*, quantum possibile, pro usu interno sit recens, quod non inelegantis saporis est, & palatum svaviter afficit. Aliàs quidem est inveteratum, nauseam concitat, & palato ingratum est propter rancorem; quo in casu huic oleum amygdalarum dulcium præferri debet. *GESNERUS* tamen illud *in suis observationibus & Epist.* maxime laudat, eoq; sæpissime se usum esse asserit; sicut & pro oleo lini loquentem videmus *GABELCHOVERUM Cent. 4. Curat. 68.* in pleuritide; & *BARTOLETTUS de Respiratione l. 5. cap. 12.* in pleuritide, & peripneumonia, magis periculoso affectu, hoc oleum commendat: Oleum vero amygdalarum dulcium commendat *Thoner. in Praxi p. 128. Obs.* uti etiam *PLATER. l. 2. Observationum p. m. 493.* Videri quoque potest *SENNERTUS in Scriptis.* Aliàs in affectibus pectoris, in phthisi, tussi, & similibus, tanquam remedium, quod vix habeat par, oleum lini commendatur. Sumitur autem recens expressum ad ℥ij vel ℥iij cum vehiculo syrupi scabiosæ, vel aqua Card Mariæ; laxat, promovet sputum, & dolorem valdopere mitigat. Singulares ejus vires & effectus, quos usu interno exserit, videbitis in *ZVVELFFERI Animadversionibus pag. 328.* item *M. A. N. C. Ann. 3. pag. 398.*

Si recens haberi nequeat, istud ad solem depurandum, & ita reservandum est:

Nempe

℞. *olei lini,*
▽ *tepida* aa

Concutiantur bene invicem, & quantum possibile, invicem commiscentur: postea ponantur in solem, relinquendo, & semper quod in fundo est, separando, hocque toties, donec oleum lini purificetur. Conf. *M. A. N. C. Ann. 6. & 7. pag. 106.*

Aliàs singulariter commendatur internè in contumacissimis alvi obstructionibus, adeoque etiam contra volvulum seu passionem iliacam imminentem, in quibus non semel salutarem præstitit effectum: externè in forma clysteris, vel solum ad ℥viij, vel cum oleo raparum expresso aa ℥iv. infusum confert, imprimis in obstructionibus alvi à dolore nephritico ortis. Secretum in dictis affectibus clysma hoc fuit D. *MICHAELIS*, quod illum nunquam reliquit, sed semper felicem effectum produxit.

Sic refert *RULANDUS in Thesauro, pag. 234.* de rustico, cujus alvus ob scybala constipata fuit, adeo, ut abdomen plane durum evaserit, curato per clysterem ex oleo lini ad ℥v injectum: Usus est oleo lini nunc solo, nunc misto cum trochiscorum alhandal ℥ß, & hoc ipso non una vicè desperatam alvi obstructionem curavit. Omnibus tamen præferendum oleum lini. Tale Clysma pariter in colica applicari potest: Vel

℞. ℥ *sem. rapar.*
lini à ℥v.
dia Colocynth. Everc. ℥vj.

M. pro *Clysmate*, infundendo tepide.

Oleum hoc lini per se ex ♋ in ♎ ex igne cautè destillatum, dat ℥ omnium subtilissimum, & penetrantissimum, unde dubito: an pro usu Medico adeo necessaria sit præparatio ejus, quam docet *BECKIUS in Med. & Experiment. circa Rerum Natural. Princip. pag. 57.* quia vereor, ne acre nimis futurum sit.

LOTUS.

Loti cum *varia* sint *species*; usitatus tamen in Officinis est *Lotus hortensis odorata* seu *Trifolium odoratum alterum Dodonæi.*

Usum Medicum hactenus habuit nullum, nisi quod ornamenti causa in hortis colatur. Germanis dicitur das Sieben-Zeit / quod septies de die odorem mutare dicatur.

Internè accenſetur quodamodo Alexipharmacis, & ingreditur Potiones vulnerarias, in affectibus, ubi eſt ſangvis congrumatus.

Externè uſurpatur in Ungventis & Emplaſtris Vulnerariis. Sed ejus loco Meliloto utimur, cum quo, ſi ſuſpicari fas eſt, ejusdem uſus eſſe videtur.

Aqua deſtillata eſt inter ▽as ophthalmicas, quarum claritati non parum conducit.

Oleum ejus *infuſum* eſt vulnerarium, quod extrinſecus in contuſis & ruptis ſolet adhiberi utiliter.

LUPULUS.

Lupulus, Heppe / planta non eſt ignota propter ejus Decoctum cum hordeo, quod cerevisia dicitur: Anima enim eſt cerevisiarum ratione pingvedinis ſuæ ſeu olei Amaricantis ab aceſcentia præſervat.

In officinis ſubminiſtrat *Flores*, quibus in Italia utuntur, & tempore verno prorumpentes *Julos*.

Flores recentes pingvedinem vel reſinam aromaticam in ſe continent, à qua primario ejus amarities, ſvavique admodum odore & ſapore ſubamaro & glutinante præditi; adeoque monſtrant impregnatos eſſe ſale volatili oleoſo, & convenire cumprimis cum virtutibus abſinthii, utut in gradu remiſſiori. Condit hæc ipſa amarities cerevisias, ne tam promptè aceſcant; unde etiam lupulus in chronicis morbis ad aciditates vitioſas primarum viarum corrigendas, à veteribus præſertim, crebrius adhibitus fuit. Et hinc ab Italis ad incidendam mucilaginem craſſam & viſcidam in febribus chronicis intermittentibus adhibentur; item in tumoribus ſplenis valdè commendantur, urinas movent moderatè, abſtergunt renes, ne ſabulum ſenſim ſenſimque coacervetur, & concreſcat in calculum. Macerati vel decocti in ſero lactis caprilli commendantur ad purificationem ſangvinis, & procurandam fermentationem, quæ ſeparat particulas heterogeneas non miſcibiles cum ſangvine; unde conveniunt in affectibus cutaneis, ut ſcabie, ſerpigine &c. nI malo hypochondriaco, ſcorbuto, melancholia hypochondriaca, aliisque morbis melancholicis & ſpleneticis ictero, cachexiis, ſimilibusque morbis chronicis commendantur. Ratione enim ſalis volatilis acris corrigunt acidum vitioſum, à quo ferè omnes morbi chronici oriuntur. Cum verò à nobis tantum non quotidiè potu ordinario aſſumantur, factum eſt, ut eorum uſus Medicus fere evluerit. Notabile interim, lupulum ſuggerere multum ♃i lutoſi, teſte *SALA in Tartarologia p.* 140, & tamen nec cerevisia, nec hujus acetum, ♃i quicquam ſuggerunt.

Julos quod attinet, illos ſemper recentes comedere debent ſub forma acetariorum, qui à ſcabie ſecuri eſſe volunt. Fermentatione enim blandâ depurgant maſſam ſangvineam, & hinc alvum paulo lenius cient; unde præſervativum ſunt à ſubſequentibus morbis.

In quibusdam de cætero Officinis proſtat *Syrupus Lupuli*, qui uſurpatur, ubi opus eſt depuratione maſſæ ſangvineæ, v. g. in morbis chronicis. Interim ſuccus turionum lupuli, & fumariæ huic ſcopo ſatisfecerunt egregiè.

LUTEOLA.

Luteola ſalicis folio, in ſpecie *Catanance*, communiter *Reſeda Plinii*, ſed male dicta, German. Streich-Kraut; ad Erucas potiùs accedit.

Uſum Medicum non habet, præter mechanicum. Tinctores enim illa utuntur, quâ mediante lintea bomycina alba flavo tingunt colore. In hortis tantum colitur.

LYCANIS.

Lychnis vocatur ob flores lucidos & luculentos, i. e. elegantes. Variæ hujus ſunt differentiæ:

1. *Lychnis coronaria flore rubro*, { *ſimplici*, *pleno*.
   albo,
   variegato.

Germanis vocatur Morgen oder Sammet-röſlein. Porro præſto eſt.

2. *Lychnis Chalcedonica flore miniato pleno*, & *ſimplici*, aliàs *Flos Conſtantinopolitanus dicta*. Coluntur hæ *Lichnides* elegantiæ tantùm gratiâ in hortis.

In Officinis autem *nullius*, aut parvi ſunt *uſus*.

3. *Lychnis Arvenſis*: Vid. *Nigellaſtrum*.
4. *Lychnis Marina Anglica repens*, *flore* { *purpureo*, *albo pleno*,

ſeu, uti in ſpecie dicitur, *Ocymaſtrum flore pleno*.

Officinis ſunt incognita.

5. *Lychnis Viſcoſa latifolia lævis flore rubro*, & *albo*; quibusdam etiam *Muſcipula alba* & *rubra* dicuntur, quod glutine circa genicula muſcas inviſcet. *TABERNÆMONTANO Viſcago*; *Centaureum minus viſcoſum purpureum* quibusdam, ſed malè, vocatur.

Datur præterea in Horto Medico noſtro

6. *Lychnis Viſcoſa anguſtifolia flore rubro pleno*.

Uſus harum in Officinis eſt nullus. Curioſitatis gratia, non verò ob uſum Medicum, coluntur in hortis.

LYSIMACHIA.

Lyſimachia dicitur à *REGE LYSIMACHO*, *AGATHOCLIS filio*, à quo primum inventa & exculta fuit. Dicitur etiam *Salicaria*, quod folia ejus Salicis foliis conſimilia ſint, German. Weiderich.

Plures in Horto noſtro Medico coluntur *differentiæ*:

1. *Lyſimachia ſpicata purpurea Dodonæi*, quæ vulgatior eſt, & magis uſualis.
2. *Lyſimachia lutea latifolia*.
3. *corniculata*, quæ mala *Alpini Hyoſcyamus Virgianus* dicta eſt.
4. *Lyſimachia Chamæcerion Geſneri majus*
5. minus
6. *Lyſimachia ſiliquoſa hirſuta*, *flore parvo*; quæ quibusdam etiam *Filius ante Patrem* dicitur, ex eo quod ſiliquæ quaſi ante flores extent, ut Filius ante Patrem.

Præ cæteris *prima* tantùm *Lyſimachia*, nempe *ſpicata purpurea*, eſt uſualis, & quidem vi ſuâ vulneraria adſtringente, ac fluxus cruentos ſiſtente; Unde quidam Decoctum ejus imprimis contra dyſenteriam & hæmorrhoidum nimium fluxum, & huic cognatum epaticum fluorem, commendant. Nec impoſſibile eſt, quin huic ſcopo vi ſuâ adſtrictoriâ ſatisfacere queat.

Externè

Externè planta contusa ad vulnera & ulcera est usitatissima.

Sunt, qui *Conservam* è floribus, item *Oleum* parant.

Succus expressus ungventa & Emplastra vulneraria ingredi solet.

M.

MAJORANA.

Majorana est planta cuivis cognita, quæ se prodit per suaveolentiam odoris: Vocatur aliàs Amaracus; *Sampsuchus* ab iis, qui solent ludere in præscriptione ejusdem, quod faciunt imprimis Itali & Galli.

Folia & *Semen* sunt in usu.

Tota planta aroma spirat satis volatile & elegans, & reverâ est aroma nostras, cujus vis consistit in sale volatili admodum oleoso mercuriali. Hinc vires ejus conveniunt cum cæteris aromaticis, in affectibus capitis, paralysi, apoplexia, vertigine, & similibus affectibus nervinis, & in specie catarrhalibus, conducit maximè; unde aquas & spiritus cephalicos & nervinos internos & externos ingreditur: sicut & texturâ sua oleosa volatili, non secus ac alia nervina; doloribus, spasmis, & atoniæ fibrarum nervearum curandis optimum est. Convenit item in affectibus uteri, dum fortiter solet ciere menses. Præ cæteris dicata est naribus, & læsionibus olfactus, item corizæ, in quibus narium affectibus nulli cedit remedio. Et notum hoc est mulierculis, quæ in coryza & gravedine nimia solent coquere folia Majoranæ in jusculo, & sic curant coryzam. Nempe in Majorana delitescere perfectum arcanum pro odoratu abolito, asserit *HARTMANNUS Prax. Chymiatr. pag.* 111.

Externè usus est varii: contusa vel pulverisata loco sternutatorii adhibetur.

Oleum Majoranæ, tàm *expressum* quàm *destillatum*, maximè conducit in affectibus paralyticis, aliisque nervinis, sive vera sive notha ex colica fuerit paresis, inungendo nervos spinæ dorsi; vertici quoque capitis illitum restaurat olfactum amissum, in quo & coryza usurpari potest sequenti modo:

℞. ℞ *nicot.*
trin. à ℥ß.
destillat. majoran. ℥j.
M. D. S.
Oehl zur Nase/

Pro aperiendis meatibus obstructis.

Si addantur aliquot grana *camphoræ*, in tali Coryza, & olfactus læsione, erit remedium magis proficuum.

Vel fiant Noduli olfactorii hoc modo:

℞. *Pulv. fol. major.*
sem. nigellæ à ℥ij.
℞ *destillat. major.* gtt. v.
M. f. l. a. Nodulus c. stylo, S.
Riech-Puschel.

Et in talibus casibus oleum destillatum majoranæ est ordinarium ingrediens *Pulverum sternutatorio-rum.*

Familiare est malum infantibus, ut nares obstruantur, difficulter respirent, & in lacte sugendo impediantur. In tali casu oleum majoranæ naribus illitum pro resolvendo muco egregiè succurrit: idque vel solum, ubi mitius; vel mixtum cum oleo irino infuso nicotianæ, ubi fortius operari debet; & quidem externè tantum naribus illinatur, oben auff das Nässgen gestrichen; intrinsecus enim non potest tutò operari propter acrimoniam: Videatur *HARTMANNUS in Praxi Chymiatr. cap.* 57. qui Extractum majoranæ cum spiritu vini paratum frequentius usurpat in infantibus pro reserandis naribus obstructis, tam externè quam intrinsecus assumptum. Commendatur etiam cum conserva in affectibus capitis.

Balsamus Majoranæ naribus applicatus, & illitus in Odoratus affectibus, est optimum remedium.

Ipsa △ humorem per nares in Coryza educere solet.

MALABATRUM.

Malabatrum das Indianische Blat / Veteribus in usu fuit. Hujus autem natale solum controversum est apud *scriptores rerum exoticarum*; cumque non statuatur certum, nec vires ejus constent, rari vel nullius est usus in officinis: Eodem ergo carere possumus. Dubitatur enim an nostrum cum Veterum folio conveniat? Nostrum est Arboreum; Veterum fuit Aquaticum. Sunt, qui solent præscribere in affectibus capitis, & confortanda memoria; sed incerta experientia. Cosmeticum etiam creditur, sed incertæ naturæ.

MALVA.

Malva die Poppel / imprimis *vulgaris*, planta est satis cognita. Græcis μαλάχη à μαλάσσειν seu malaxare, unde & *Molis Herba* dicitur ab usu primario emolliendi: hinc folia & flores inter *herbas* 5 emollientes (quales sunt Althæa, Parietaria, Branca ursina, Malva vulgaris, & violaria, de quibus videatur *AUTOR noster lib.* 2. *cap.* 11. *pag.* 107.) primatum obtinet. Dividitur alias in *Malvam foliis rotundis*, & *foliis aliquantisper lancinatis.* Sed dubito, an hæc duo revera inter se differant? & potiùs hoc lusui naturæ sit tribuendum? Utraque est in usu promiscuè. Vis est blandissima, & temperata: præbet succum mucilaginosum temperatissimum, quod quosvis acriorum humorum, imprimis nimis acidorum, aculeos intra corpus nostrum lenit & obtundit, qua vi humectare, emollire, dolores lenire, seri urinarii, item lymphæ catarrhalis acrimoniam mitigare, & alvum laxare, recte dicitur; unde veteribus Romanis quoque planta hac, unà cum lactura, vesci, ad alvum laxandam, in usu fuit. Decoctum enim ejus cum pauxillo passularum minorum alvum egregiè laxat, ad quod & sola planta cum lacte decocta adhibetur. In affectibus renum ex urina nimis acri; stranguria & dysuria, est egregium remedium, uti etiam Decoctum radicis malvæ in tali casu est usitatum.

Externè convenit pro emolliendi scopo, resolvendi, maturandi, relaxandi, & temperandi acrimoniam salsam; unde in Clysteribus prostimulanda alvo, & emolliendis scibalis induratis, nulla habetur melior planta hâc malvâ; imprimis, si ejusmodi Clysteribus addatur tantillum salis gemmæ, quod egregiè convenit, ubi opus est incisione & abstersione mucilaginis viscidæ. Sic pro fecibus nimis induratis emolliendis, si non velimus infundere Clysterem ex oleo lini & raparum, de quo *paulò ante* locutus sum sub lino, possumus habere talem:

℞. HB.

℞. HB *malvæ* M. ij.
flor. meliloti M. j.
malvæ p. j.
chamom. p. j.
Coqv. in f. q. ▽ *simpl.* Colaturæ ℥viij l. x adde
Elect. lenitiv. ℥j.
⊖*is gemmæ* ℥j.
Vitelli Ovi No. j.

Et erit potens Clyster pro induratis fecibus emolliendis & incidendis.

Ulterius ad Emplastra & Cataplasmata quoque maturantia, doloresque demulcentia cum ▽ aut lacte ubique adhibetur, ut nimirum acria temperet, exasperata lubricet, & loricâ quasi obducat, & sic tumores duros & abscessus emolliat, maturet & suppuret. In tinea & ulceribus capitis, siccâ crustâ Decoctum Malvæ pro lotione capitis singulariter commendatur. Melius in ▽a, acuatâ cum lixivio paululum acri, aut urina humana coquitur, quàm in ▽ simplici; urina enim & lixivium corrigunt acidum erodens cutim in tinea: sin verò tinea sit humida, & achores sint manantes, tunc coqnitur Malva cum pisis in ▽ simplici, vel cerevisia. Alii Unguentum seu Linimentum flavum parant ex malva ejusque radice, subacta cum butyro Majali non salito, & additâ paucâ camphorâ, & fit elegans Linimeatum ad loca tinea & achoribus affecta detergenda.

Radix malvæ, Sole aquarium ingrediente, effossa & appensa, singulare est ophthalmicum, imprimis in ophthalmia, Epiphora, wenn die Augen trieffen / & similibus aliis affectibus; de quo vid. Hartmannus in Praxi pag. 90. & tali modo appensa etiam ad lippitudines & similes casus convenit: unde etiam solet hoc modo appendi in variolis pro præservatione oculorum, ne occupent oculos, & sequitur, quod sit interdum, Cœcitas.

Conserva Malvæ paratur ex floribus, quæ ab *AMATO LUSITANO C. 6. Cur. 58.* & *HOCHSTEDTERO in Dec. VI. cap. 2. scholio* tanquam specificum expertum in stranguria, dysuria, & aliis affectibus urinariis, commendatur, uti & stomachi & pectoris affectibus dicata est.

MALVA ARBOREA.

Malva hortensis major arborescens Herbstrosen / revera est malva, saltem, quod insignis sit luxuria præsertim in varietate floris: nunc enim *flore pleno*, nunc *vacuo* apparet. Hinc ipsa planta omnibus cognita, minus temperata est, quàm ejus flores rubri, qui tantummodò usitati sunt, sive sint simplices, sive sint pleni, in textura sua blandè sunt adstrictorii & ob hanc caulam à *PARACELSO* quoque inter vulneraria relati.

Raro interim in usu sunt, nisi à Barbitonsoribus in affectibus faucium imprimis in inflammationibus tonsillarum, angina, in qua ferè nullum præstantius est remedium, in exulceratione faucium, & aliis, ubi ordinario Gargarismata ingrediuntur, v. g. Decoctum florum in lacte, alioque liquore egregium Gargarisma anodynum constituit. Præterea, uti Prunella in faucium inflammationibus, in specie Prunella dicta adhibetur, ita hi flores quoque iisdem mederi affectibus observata.

In genere ergò pro quibuscunque faucium affectibus posset fieri tale Gargarisma, commendatum ab *HARTMANNO in sua Praxi p. 126.* cujus basis est Malva, ad cujus imitationem sequens correctius præscribere soleo:

℞. *HB prunellæ*
veron.
salviæ
flor. rosar. r. à M. ß.
malvæ rubr. Mj.
rad. polypod. querc. ℥ß.
sem. sinapi contus. ℥ij.
Coquantur in ▽ *simpl.* ℔iiß, & ✠*i vini* ℔ß ad casum transversi pollicis, coletur cum levi expressione: Colat. adde
Sacchari ℔iij.
M. f. Gargarisma.

Hoc est fere Catholicum in omnibus faucium affectibus, tàm in principio, quàm in incremento: dum additur semen sinapi, magis est appropriatum pro discussione. Nam sinapi prodest in discutienda inflammatione faucium & gingivarum, ratione salis volatilis acris. Quin & pulvis horum florum cum, melle mixtus cum pauco alumine ad oris gingivarumque corrosionem & laxitatem scorbuticam, imprimis ad mulierum fauces scorbuticas inire convenit. Alias flores hi rarius usurpantur.

MANDRAGORA.

Planta hæc, quæ ad nos apportatur, est rara, & crescit non, nisi attenta cultura in nostris hortis. Radix similis est corpori humano; propterea vetulæ faciunt exinde veneficia, virunculos die Alträungen / cum careat crinibus seu capillis: propterea, ut & ipsos acquirant, solent perforare radices, & inderegrana aliquot hordei: Videatur de his mangoniis, quos sancte colunt, *BARTHOLINUS in l. 2 Hist. 51. M. A. N. C. ann. 1. Obs. 48. p.* 141. 142. & 143.

Solet distingvi *Mandragora radix* in marem & fœminam, hac differentia, quod mas sit sterilis, fœmina vero ferat fructus.

Planta hæc, uti usus est rari, ita rara etiam est in Officinis.

Radix, & ipse *Cortex*, & *Poma* ex se vi narcotica & stupefactiva sunt prædita, & est una ex primariis Narcoticis & stupefactivis. Hinc vinum infusionis Mandragoræ ægris propinatur, quando membrum aliquod resecare volunt. Cum vero narcosis hæc admodum periculosa sit, hinc modus hic narcosin inducendi apud nos exploditur; sicut & interne rarò, imo rarissime, & fere nunquam usurpatur: extrinsecus vero familiarius usurpatur.

Nam *Cortex* & *Radix* ejus pro scopo emolliendi & resolvendi tumores duros, scirrhosos & strumosos adhibentur, ubi hoc in pacto cicutam, de *quo supra locutus* sum, imo nicotianam superat. Unde est, quod conjungunt succum Mandragoræ cum succo cicutæ vel nicotianæ cum Gummi ammoniaco in *Unguentum* vel *Cataplasma*, vel *Emplastrum contra Tumores duros splenis.*

Habetur etiam *Emplastrum de Mandragora* contra eosdem scirrhos, & tumores duros splenis in *HARTMANNI Praxi Chym. pag. 218.*

Sic habetur in Officinis *oleum de mandragora*, cocta in oleo communi, sed est rarum.

Faber in Myrotheca spagyrica lib. 4. cap. 1. habet *Oleum Mandragoræ* per descensum destillatum, quod valdopere commendat, ad ejusmodi mala; externe pro emolliendis duris tumoribus, & sistendis doloribus, quoniam est narcoticum & anodynum.

MARRU-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0618-6 DFG

MARRUBIUM ALBUM.

Marrubium album seu *Prassion*, Weisser Andorn, est simplex primarium ex *verticillatis* officinalibus *plantis*, crescit vulgariter, & facilè cognoscitur, quoniam *flores verticillatim circa caulem congesti* sunt minores.

Folia sunt usitata, quæ odorem habent citratum, saporem subamarum, & leviter adstringentem, adeò, ut pateat, quod sale volatili aeri & penetrante sint diluta.

Primarium sunt remedium in affectibus pectoris & morbis chronicis pro incidendo muco viscido & tenaci stomachi & primarum viarum, & hinc ortis obstructionibus, & tumoribus viscerum solvendis & reserandis, multisque aliis affectibus ex tali causa occasionali natis. Conveniunt imprimis in affectibus pectoris, in tussi inveterata, imprimis senum, quæ oritur ex ventriculo, nimis acida mucilagine & crassis humoribus referto, ob deficientem Chylosin; pro quali mucilagine attenuanda & expectoranda Decoctum Marrubii in ▽ vel vino cum pauco melle dulcificatum est egregium remedium; indequè inter pulmones mundificantia marrubium non est ultimi loci; sicut etiam in ▽, vel pituita in utero collecta laudatur, quæ utplurimum in hydropem ascitem degenerat. Præprimis verò in Ictero flavo, si ex infarctu ductus cystici, vel simili occasione oritur, Decoctum ejus cum anserina, vel in vino infusum, vel succus ejus cum vino mistus & potatus, prodest, de quo vid. *FREITAGIUS in Aurora Med. cap. 36*; quod ipsum confirmatur à *FORESTO l. 19. Obs. 40.* qui etiamceu expertum Specificum commendat ad Icterum flavum, qualis sæpe alias est lethalis nihilominus *FORESTUS* dicit, illam curari posse Marrubio albo, uti etiam *HARTMANNUS*, ubi *tractat de Ictero*, Marrubium valdopere commendat in hoc & hepatis affectibus, item ad hydropem ascitem laudatur, qui ex Ictero oritur. Ulteriùs hepatis obstructionibus, iis præprimis, quæ conjunguntur cum tono laxato, ejusque infarctu scirrhoso ex mucilagine crassa, ab acido coagulata, commendatur insigniter videatur *ZACUTUS LUSITANUS l. 1. Praxeos admirandæ Obs. 41.*

Externè in Ictero fit Cataplasma ex Marrubio, juncta anserinâ in vino coctis, quod plantis pedum applicatur Videatur *JOEL in Praxi.*

In Officinis prostat ▽ *destillata*, quæ ad eosdem usus ac herba usurpatur nihilominus Decoctum est melius. Prostant enim quamplurimæ in Officinis Aquæ destillatæ, quæ nihil participant de viribus herbæ, ex qua destillantur, de *quibus inferius suo loco.*

Syrupus de Prassio, seu *de Marrubio* (utrumque legitur) usitatus est ad asperæ arteriæ & pulmonum infarctus, aliosque affectus pectoris, asthma, & tussim imprimis senum inveteratam humidam, ex mucilagine & pituita crassa vel viscida, sive stabuletur in bronchiis pulmonum, sive in ventriculo & primis viis.

MARRUBIUM NIGRUM.

Marrubium nigrum seu *Marrubiastrum* vocatur etiam *Ballote*, der schwartze Andorn. Cum ubiq; *Marrubium album* in officinis prostet; hinc factum est, ut de *Marrubio nigro* Practici non fuerint soliciti; quam ob causam hoc officinas non ingreditur.

MARUM.

Marum est *planta Syriaca* nobilissima; *similis* ferè *Majoranæ*, utut sit *statura minor*, odore subtili ac penetrante, sapore magis aromatico constans: quare usum plane singularem habet; hinc cephalalgiæ & nervinis affectibus maximè conducit, adeoque medicamentum est egregium in Apoplexia & catarrhis, ita, ut merito, quibusvis Essentiis & spiritibus Cephalicis addenda fuerit. Dictamno Cretico substituitur.

Alias propter raritatem rarus est ejus usus in officinis, imò rarissimè præscribitur, nec memini, me unquam legisse præscriptum. De virtutibus Mari videre possumus *MINDERERUM in Alcedario cap. 2.* ubi *pilulas* habet, quarum primarium Ingrediens est Marum; unde & *Marocostina* dicuntur. Quibusdam autem in locis substituitur meritò loco hujus Majorana; iisdem fere gaudens proprietatibus.

MATRICARIA.

Matricaria, Græcis μαγδαλιον, quasi *Planta Virginialis*, quod uteri seu matricis vitiis conducat, unde & Germanis Mutter Kraut dicitur, *refertur* alias *ad Artemisiam*, quæ valdopere est uterina; sed revera est *species Chamomillæ latifoliæ*, & ad *Chrysanthema* potius referri potest, utut viribus in plurimis cum *Artemisia*, uti & *Chamomilla* conveniat.

Odor penetrans & sapor acris loquitur de sale volatili penetrante, & acri; unde pituitam & mucilaginem viscidam, in vasis uteri stabulantem, ibi turgescentem, sicque flatus & mensium suppressionem causantem removet, incidit, & propulsioni aptam reddit. Usus ergo ejus, uti dictum, est mulieribus in passione hysterica, uteri inflatione, mensium vitiis, pathematis abdominis, lochiis remoratis, doloribusque post partum, & aliis uteri vitiis dolorosis & incommodis à partu oriundis, si scilicet vel sola, vel cum arthemisia & chamomillæ floribus decoquatur, & Decoctum usurpetur; sicut & ejus usus cum chamamillæ usu carminativo & anodyno conspirat; magis tamen aromatica, adeoque fere efficacior solet esse matricaria, quam ipsa artemisia. Alias viribus & usu conveniunt.

Externè in Clysteribus propter vim carminativam usurpatur. In uteri vitiis dolorosis ejusque inflatione, in doloribus post partum, pathematis abdominis, mensiumque fluxu doloroso, matricaria cum chamamilla vulgari, vel quod melius est, Romana, in vino decocta, vel probe macerata, & cum sacculo duplicato calide abdomini applicata, valdè prodest, propter vim aromaticam discutientem. In Cephalalgia etiam planta recens contusa, capitique dolenti vel fronti applicata, ceu proficuum remedium adhibetur, modò illius odorem ferre posset æger, præstantissimum enim est auxilium.

Inter *Præparata* prostat *Aqua destillata*, *Sal*, & *Syrupus de Matricaria*, non minus, quam *Syrupus de Artemisia.*

Prostat etiam in quibusdam officinis *Conserva de Matricaria*, sed est rara, & non in omnibus reperitur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0619-5 DFG

MELILOTUS.

M*Elilotus* est notissima herba. Datur vel *flore albo*, vel *flore luteo*, diciturque *Lotus odoratus* & *Trifolium odoratum*, quoniam svavem spirat odorem. *Pertinet* in genere *ad Trifolia*; *propriè* vero ac in specie ad *Lotos*, ob foliorum magnitudinem. In eo namque *differunt Lotus & Trifolium*, quod *Lotus* habeat *folia majora*; *hoc* vero *minora & exiliora*. Germanis dicitur Steinklee.

Usum etiam *internum nullum* aut rarum agnoscit; utut *externè* creberrimi sit usus propter vim anodynam, emollientem, & temperativam, in quo conspirat cum malva & althæa, nisi quod sit magis volatilis, adeoque magis resolutiva in tumoribus, cujuscunque sint generis. Nullum enim fit Cataplasma Paregoricum vel malacticum seu emolliens, vel blande discutiens & suppurans tumores, quod non ingrediatur Melilotus. In Decocto præbet mucilaginem, usibus hisce inservientem. Unde ratione virtutis anodynæ, lenitivæ & incisivæ, obtinet vim anodynam, propterea in doloribus arthriticis & podagricis quibusdam, instar Cataplasmatis cum Malva & althæa applicatur, & affert levamen non contemnendum, Iquoniam discutit tumores, & lenit dolores. In inflammatione uteri, ani, & testium, fotus ex Decocto meliloti est egregius, imprimis si ipsi recenti addatur aggrimonia & chamomilla, quæ in vino vel aqua decocta dolorem & inflammationem egregiè sistunt. *Alias* in Clysteribus simili usu anodynis & emollientibus usitatus est melilotus cum malva.

Semen est rarissimi usus.

Prostat in officinis famosum illud *Emplastrum de Meliloto*, cujus descriptio vulgaris, ac prout habetur in Officinis, cruda satis est, ac rudis. Concinniorem descriptionem videb. apud *SIMONEM PAULI in Quadripart. Botan.* Ad emollitionem, discussionem & dolorum sublationem egregiè conferre solet; hinc in emolliendis tumoribus quibuscunque & abscessibus pro suppuratione est usitatum: cui, si tumores sint scirrhosi, nervini, glandulosi, & strumosi, admisceri potest Gummi ammoniacum; sin sangvinei sint tumores, addatur Ungventum de Althæa; in tumoribus malarum, item colli, & glandularum, ut parotidum, in denen bösen Hälsen, discutiendis, doloribusque mitigandis, egregium hoc est Emplastrum; imprimis, si misceatur cum dimido Tacamahacæ, ac malaxetur cum oleo destillato succini in robustioribus, cum oleo verò scorpionum per infusionem parato in junioribus ac tenerioribus: Ubi scopus est tantum maturandi & emolliendi, commode miscetur cum Emplastro diachyli, cum gummis, ac cum ungvento dialthææ, vel oleo amygdalarum dulcium expresso, vel oleo chamomillæ, aut liliorum alborum: in tumoribus dolentibus emolliendis & discutiendis tres ejus partes cum theriaces p. j. misceri, & cum oleo Philosophico malaxatum applicari potest. Imprimis usitatum est in principio anginæ & inflammatione tonsillarum, ubi externè applicatur gutturi, & potest malaxari seu subigi vel cum oleo amygdalarum dulcium, vel Chamamillæ, additis aliquot guttulis olei destillati cumini.

MELILOTUS CÆRULEA.

M*Elilotus cærulea*, seu genuino nomine, *Medica cærulea erecta* non est in usu. Cum tamen cum Meliloto vulgari officinarum externe ferè conspiret, non dubito, quin idem quoque sit præstantiæ; nempe laxandi temperandique vim habeat.

MELISSA.

M*Elissa Vulgaris* seu *Melissophyllum* dicitur etiam *Melissa Citrata*, seu *Citrago*, quod odorem citratum de se spargat; Latine *Apiastrum* quod apes sub opificio mellis planta hac delectentur. Datur & *Melissa Turcica* seu *Moldavica folio oblongo*, *flore cæruleo*, quæ in hortis solum colitur. Cæterum *Melissa* quoque *vulgaris* vel *vera* est, vel *adulterina*.

Prior autem tantùm in Officinis usitata est, & eò frequentiùs adhibetur. Usitata est ipsa planta cum floribus, colligendo imprimis tempore exaltationis seu balsamico, quod est, ut colligatur luna decrescente, quando versatur in signis igneis & martialibus, qualia sunt Aries, Leo, & Sagittarius.

Simplex est aromaticum sui generis, sed tamen citra sensilem calorem, & analepticis nostratibus frigidis (dividuntur alias analeptica in calida & frigida) vis ejus aromatica consistit in parte spirituosa & admodum volatili, adeoque Mercuriali, parum admodum oleosa. Propter has ergo particulas in specie ventriculo, capiti, nervis, indeque utero dicata, spiritus deficientes refocillat, atque totum corpus humanum restaurat, & in vertigine, apoplexia, epilepsia &c. specifice conducit. In peste est egregia, imprimis in illa, quæ hoc habet maligni, ut statim adsit prostratio virium. Contra sterilitatem vino infusa laudatur; item pro conservanda memoria, in affectibus melancholicis, hypochondriacis, tristitia & anxietate, ut & palpitatione cordis inde oriunda. Spiritus animales senum utplurimum restaurat & reficit quoad vires. Mirabilis virtutis melissa in affectibus cordis, & quidem interno usu, exemplum habet *FORESTUS l. 3. Observat. 29.* Ad hæc in roborando conceptu, indeque mensibus rite ordinandis, singulariter laudatur. Alias ⊖ *essentiale* ferè tartareum continet, quod etiam ex ejus succo commode parari potest; qua vi sua tartarea primas vias abstergendo pro usu diuretico esse potest. Verùm pro sco analeptico tantùm adhibetur. Modum parandi docet *SALA in Tartarol. p. 138.*

Ex *semine Melissæ* fiunt Emulsiones egregii usus in febribus malignis, uti etiam in palpitatione cordis: in quibus affectibus parantur tales Emulsiones, vel cum aqua spirituosa melissæ, vel quod est melius, cum △ destillata cordis cervi, quæ malignitati adversatur, & alias in palpitatione cordis est arcanum remedium.

De usu Melissæ externo in Syncope & palpitatione cordis egregiam habet experientiam *FORESTUS l. 17. Observat. 1.* qui in palpitatione cordis & syncope gravi, orta ex vulnere pectoris, & sangvine circa præcordia concreto, recepit, præmissa venæsectione, melyssam viridem & borraginem, quas calefactas, & aceto rosaceo aspersas, applicavit regioni cordis; unde miraculi instar omnis palpitatio cessavit; id quod *ÆLIDORUS PODUANUS* soli Melissæ attribuit. *HARTMANNUS* commendat sacculum cum melissa, & spiritu vini adspersum, cordisque regioni admotum. Aliàs Melissa cum caryophyllata quoad proprietates convenit, & multis quoque cum salarea.

Quoad *Præparata*, ex omnibus excellit *oleum melissæ*, & *Essentia*. *Oleum destillatum melissæ* ex herba usitatum in peste est pro fricatione pulsuum

&

& temporum, si misceatur cum aqua carbunculi, & oleo scorpionum Matthioli.

Essentia Melissæ cum spiritu vini, vel spiritu proprio extrahitur, & est earundem virium atque Melissa simplex. Imprimis senibus malè se habentibus, in omnibus subitaneis virium prostrationibus & lipothymiis, item in apoplexia, epilepsia &c. item mulieribus in quibusvis mensium vitiis, pro tono uteri roborando: item in sterilitate, ex atonia uteri & nimia ejus humiditate orta, frequentissimi usus est.

Spiritus ex Melissa destillatus per fermentationem valdoperè confortare dicitur memoriam, & movere facultates mentis & operationes capitis, quæ consistunt in sensu & motu; hinc prodest in subitaneis virium prostrationibus, apoplexia, epilepsia, lipothymia, affectibus melancholicis, in quibus tristes exhilarare, & lætificare dicitur: Cumque simul sit uterinum, propterea in Melancholia virginum & viduarum, oriundâ sæpius ex mensibus non ritè fluentibus, & per consensum uteri, egregius est hic spiritus. Specificè commendatur contra sterilitatem, de quo habet *ROSENCREUZERUS in Astrolog. Infer. ubi* tractat de *Auro p.* 253.

Sunt, qui ex Oleo & Spiritu Melissæ *Quintam Essentiam* in mulierum vitiis egregiam parant. Sic *le FEBURE*, Regis Galliæ Pharmacopola, *in Tract. suo Chymico, Idiomate Gallico conscripto, Tom. I. cap. 9. pag. 282. & seqq. Arcanum* seu *Quintam Essentiam*, item *Primum Ens* describit, quod ex Melissa secundum manuductionem *PARACELSI* paravit: quâ ipsâ ad rejuvenescentiam quasi restituuntur homines, dum senibus decidunt pili & ungves, novique regenerantur; vetulis revocantur menstrua, & renascuntur dentes anteà deficientes, & similia. Imprimis *FEBURE*, quid præstet in renovatione virium, propriam allegat experientiam; propinando primum Ens Melissæ aniculæ cuidam plusquam sexagenariæ, cui jam naturaliter menses defecerunt, exin intra 10 dies omnes crines antea defluentes renati, novique dentes proruperunt, mensiumque fluxus fuit restitutus, cum colore corporis admodum laudabili; ipsaque anus ad multos annos convaluit, adeo, ut ætatem senilem cum juventute commutasse visa fuerit. Idem refert, illud se gallo gallinaceo decrepito comedendum obtulisse, & eundem denuo juvenili vigore imprægnasse, unde pennas antiquas & unges amiserit, novas recuperarit, ungvesque illi renati fuerint. Plura videri possunt apud citatum Autorem qui descriptionem ejus habet, eamque ex Paracelso. Præparatio non est adeò difficilis, requirit saltem solertem & peritum Chymicum, & habet se sequenti modo:

Collige *Melissam* tempore balsamico (postquam flores deposuit, semen tamen nondum profert) ante solis exortum *rore turgidum*, q. s.

Contunde in mortario lapideo ad consistentiam palliformem impalpabilem: Inde magma hoc matracio vel cucurbitæ longioris colli, obsirmatæ sigillo Hermetis, digere vel in fimo equino, vel in VB scobe lignea repleto, per sex septimanas: quo tempore præterlapso materia in liquorem redacta exprimenda, & in MB. digerenda, ut fundum petant partes terrestres & crassæ, quas a liquore per inclinationem & filtrationem separabis:

Liquoris hujus *depurati*,

&

☉*is marini fusi* atque *p. d. soluti* (*quod PARACELSUS vocat*
▽*m* ☉*is* & ☉ *solutum*) vel ☉*is resol. fixi Melissæ*, à part. æqv.

Inde cucurbitæ Hermeticè sigillatæ, expone calori ☉is per 6 septimanas, donec omnes impuritates in fundum secedant, & liquor supernatans pellucidus appareat.

Juventus tamen inducta hoc Ente primo non est vera, sed palliativa, demonstrante Helmontio in *Tr. de Vita longa.*

Aqua Melissæ cum vino destillata iisdem convenit affectibus, quibus Spiritus Melissæ, speciatim uteri & capitis. Externè vel pulsibus vel regioni cordis applicatur in lipothymia & Syncope.

Syrupus easdem habet vires, atque ipsum simplex. In affectibus uteri magni est usus. Sunt, qui non minus in affectibus ventriculi ex cruditate acida provenientibus, eundem commendant, quibus tamen Syrupis omnibus præferuntur. Essentiæ legitimè paratæ.

MELO.

MElones seu *Melopepones* sunt fructus satis cogniti & usitati, magis tamen in culinis, quam in Officinis, pulpâ nihili æstimanda pro usu Medico, ideò plane nullo est in usu; quoniam facile fermentationem inducit massæ sangvineæ, & ad febres, inflationes stomachi, & tormina colica esitata disponit: Vid. *PANAROLL. Pent. 1. Observ. 29.*

Semina ergò saltim sunt usitata, & inter quatuor frigida majora referuntur, de quibus ea, quæ *supra dicta*, hic repetantur.

Semina Melonum in specie substantiam oleosam temperatam continent; adeoque viribus coincidunt cum amygdalis dulcibus, saltim quod diuretica magis, simulque abstersiva existunt: moderate temperant, & ardores epatis compescunt, & nephritica sunt, quatenus urinam moderate cient. Hinc crebrior eorum usus est in Emulsionibus, quæ tamen stomacho debili non semper æque grata sunt, cùm de facili acorem contrahant, & oleosa substantia tonum stomachi laxent.

Prostat in Officinis △ *destillata melonum*, quæ refertur inter Cosmetica, seu inter illa, quæ pro cutis atque faciei nitore adhibentur; imprimis, si imprægnentur cum tantillo mercurii, qualem describit *MYLIVS in Basil. Chym. l. 2. cap. 9. p. 199.* Hæc eadem ▽ solet à quibusdam commendari in febribus purpuratis mulierum, indem Friesel/ pro vehiculo appropriato. Dico pro vehiculo tantum inservire: Nam huic soli non fidendum.

MENTHA.

MEnthæ aliquot dantur species.

1. *Mentha crispa spicata* Krausemünze.
2. *Calamintha montana Officinarum*, Bergmünze; de qua supra actum.
3. *Mentha spicata arvensis vulgaris*, Korn- und Ackermünze.
4. *Mentha Aquatica*, seu *sisymbrium aquaticum*, Bach oder Wassermünze/ à loco natali sic dicta.
5. *Menthastrum*, quia Mentham mentitur, seu *Mentha folio rotundiore ferè incano*, wilde Münze.
6. *Mentha Cattaria*, seu *felina*, Katzenmünze/ de qua infrà suo loco.

7. *Mentha Saracenica*, de qua titulo sequenti.

Mentha in genere dicitur ad imitationem Græcorum à Mentha, Virgine Cocythi filia, quæ in hanc plantam conversa dicitur.

Tres priores usitatæ sunt, & conspirant fere viribus. Præ cæteris autem in usu est *Mentha crispa*, de qua hic loci agemus; reliquæ Menthæ species non sunt adeo in usu.

Vis ejus consistit in amarore insigniter aromatico, sale volatili oleoso impregnato, quo virtutes prodit similes virtutibus aromatum Orientalium, atque ideo pro stomachi affectibus, & quidem in Anorexia, in dyspepsia, apepsia, propter depravationem fermenti stomachici, primatum ducit; item cruditatibus, imprimis acidis, & malis quibusvis, è muco ventriculi acido, plus minus viscoso oriundis, ut in cardialgia & in iis, qui debilioris sunt stomachi, cujus tonum relaxatum nonnihil restituit & fortificat, maximi solet esse pretii; hinc & Choleræ morbo prodesse solet, cùm vomitus nimios etiam in istico morbo compescere soleat, interno & externo usu. Præterea vi suâ aromaticâ, seu sale volatili oleoso, simul carminativa est, & acidi viscidi correctiva; hinc in quibusvis abdominis affectibus flatulentis, & in specie in torminibus intestinorum ab acido pontico, seu per essentiam ortis, sicut etiam in quibusvis alvi fluxibus, in quibus ventriculus vel primario peccat, vel simul afficitur & per consensum patitur, Mentha hæc maximè conducit; unde pro mille stomachi & intestinorum morbis nullum medicamentum est melius & exoptatius, quodque suas vires præ aliis conspicuas reddat, quam hoc. Si mulieribus passiones hystericæ, & tempore gravidationis lancinationes circa vertebras præprimis (quæ utplurimum solent esse prodromi abortus) oriantur, Mentha hæc cùm interne, tùm externe prodest egregiè. Specificum etiam censetur in Cholera morbo, ubi ægri sursum deorsumque cum impetu rejiciunt: in quo casu jam ab antiquissimis laudata fuit mentha; adeò, ut omnibus aliis ejus usus præferatur pro vomitu compescendo. In singultu, qui fit ex convulsione diaphragmatis per consensum stomachi, egregia est mentha quocunque usu, sive externe, sive interne. Vertigo ex consensu stomachi adolescentibus frequens est malum, ob lassam, quod sæpe fit, dictam: pro hâc vertigine curanda, Mentha est excellens Simplex. Experta etiam est contra coagulationem lactis: Sic refert *HORSTIUS in Dispensatorio*, Mentham lacti infusam id à coagulatione præservare, nec in caseum condensari posse, das kein Käse werde: & propterea conducit mulieribus ad impediendam lactis coagulationem, quæ coagulatio valdopere solet nocere, & varia inducere mala, quæ præcavet Mentha; utut simul conjunctum habeat hoc incommodi, quod soleat aliquantisper imminuere lac, ejusque proventum nimium impedire. Hinc ceu secretum à quibusdam habetur in lactis coagulo:

Recipiunt *Mentham viridem*, contundunt, & instar Cataplasmatis applicant mammis, ubi metus est coagulationis; quod faciunt per 8 dies, singulis diebus cataplasma renovando, & ℥j *seminis anethi* interius assumunt quotidie, sicque non fieri posse inquiunt, quin hoc coagulatum non resolvatur, & ulterius coagulum impediatur.

Quod si cui molesta sint Cataplasmata, potest recipi Decoctum menthæ vel solius, vel cum feniculo aut chærefolio &c. linteis, instar fomenti, applicari mammis, pro impedienda atque tollenda lactis coagulatione, & duritie mammarum discutienda.

In vomitu & nausea paratur cum fermento & s. q. aceti Cataplasma: scilicet, contunditur herba, & miscetur cum fermento in forma Cataplasmatis, & habebitur egregium remedium contra vomitum, nauseam, singultum, aliaque stomachi symptomata.

Radix quoque lactis proventum nimium nonnihil, & coagulationem ejus, in decocto cum aceto, interne & externe nunc præcavet, nunc resolvit; sicut etiam fotus ex ejus decocto, herniis applicato, intestinis flatu tumentibus conducere solet.

Quod attinet *Præparata*, *Spiritus* per fermentationem paratus convenit contra affectus stomachi, imprimis contra choleram & vertiginem, per stomachi consensum ortam; in quâ etiam prodest *Essentia* ad aliquot guttas assumpta.

Elixyr Menthæ ex infusione menthæ in spiritum proprium paratur, quod egregie prodest in cholera, aliisque affectibus stomachi, & mulieribus gravidis in lancinationibus lumborum, & hinc metu abortus; si nimirum Elixyr menthæ interne ad cochlear unum mediocre propinetur, aut externe etiam ventriculo applicetur.

Aqua menthæ cum vino parata valdopere convenit in affectibus ventriculi & intestinorum; unde vehiculi loco inservit reliquis medicamentis in talibus affectibus: Sed ▽ menthæ crispæ, contra lactis proventum nimium, & speciatim in ejusdem coagulatione impedienda, duritie mammarum discutienda, est usitatata, mammis imponendo. Quæ ▽ menthæ crispæ secreta habetur in tumore testium & scroti, ex hernia ex intestinis in scrotum prolapsis flatu tumentibus, ut & scybalis in illis obduratis propter rupturam vel laxitatem peritonæi, ubi ex compressione vasorum sangvineorum oritur inflammatio: in tali inquam inflammatione & tumore testium ex fæcibus induratis, dicta ▽, artificiose & multiplicem cohobationem super plantam parata, interno & externo usu est egregia

Syrupus menthæ commendatur in singultu, nausea, vomitu, ructibus, & similibus affectibus.

Oleum menthæ destillatum interne cum successu in singultu, nausea, vomitu, ructibus & similibus affectibus potest adhiberi, imprimis cum saccharo sit Elæosaccharum, quod potest assumi interne. Externe in Cardialgia, nausea, appetitu dejecto, flatibus in stomacho & intestinis, & aliis jam dictis affectibus illinitur regioni stomachi, vel solum, vel cum Tacamahaca, pauca cera & terebinthina potest fieri Emplastrum stomachale; vel potest præscribi sub forma Olei stomachici; vel potest fieri cum corpore pro balsamo Balsamus: si conjungatur cum oleo nucis moschatæ expresso, vel cum Balsamo Peruviano, vel cum utroque erit eò melius, v. g.

℞. ℞ *expr. nuc. moschat.* ℥j.
Bals. Peruv. ℥ß.
& *destillat. menthæ* ℈j. M.

Nervinum quoque egregium est.

Prostat

Prostat & ✠ menthæ in quibusdam Officinis, quod in vomitu, nausea, & stomacho æstuoso usurpatur internè cum aliis: & externè xe aceto menthæ cum fermento acerrimo & pulvere menthæ fit Cataplasma egregium contra affectus stomachi, & est ferè catholicum. Formula Cataplasmatis in affectibus ventriculi potest esse talis:

℞. *ferm. acerr.* ℥iij.
pulv. mentha ℥j.
nuc. moschat. No. ij.
mastich.
caryophyll.
macis,
cinnam. à ʒj.
c. f. q. ✠ *mentha* f. l. a. Cataplasma,
Eusserlicher Umbschlag.
D. S.

Quod si exsiccatum fuerit, denuò potest humectari cum *aceto mentha*: est egregium in affectibus stomachi quibuscunque.

Simile ferè est *Cataplasma Mynsichti contra singultum*, quod habet in *Armament. Chym. Sect. 38. pag.* 524: Calidè stomacho applicatur, id quod commendat h. m. *SCHMVCK in Secretis Medicis in affect. stomachi.*

MENTHA SARACENICA.

Mentha Saracenica vocatur aliàs *Mentha Corymbifera*, & *Salvia Romana*, item *Costus hortorum*, das Koste Kraut: a quibusdam Practicis vocatur καθ' ἐξοχὴν *Balsamita*; item in quibusdam Officinis utut falso, *Herba costa* nuncupatur.

Rarò est in usu, nisi quod *inter consolidas & herbas vulnerarias* vulgò referatur. Interno usu admiscetur potionibus vulnerariis, in quibus semper prodesse dicitur. Cæterum folia aromatica odore & sapore innuere videntur, quod vires habeat non absimiles absinthio: & credo, si in usum revocaretur, quod in affectibus chronicis, perinde ac absynthium, valde conveniat. In affectibus uterinis commendatur, pro mensium evocatione est egregium.

Acetum ejus conducit in stomacho æstuoso.

MERCURIALIS.

Mercurialis duplex est: tàm mas, quam fœmina. Dicitur ita, quod Mercurio antiquitus dicata fuerit. Mas dicitur, quia habet binos quasi testiculos, capsulas nimirum seminales; fœmina vero spicata apparet. Usurpatur promiscuè; experientia tamen docuit, quod fœmina in mundificando utero, ejusque sordibus nimis humidis evacuandis, multùm valeat; hinc vulgus persuasum fuit, Mercurialem marem à fœmina comestam pro generandis filiis; fœminam verò pro filiabus inservire: Et certè non est reperibilis planta, quæ adeo commendatur pro arcenda sterilitate, & expurgando utero, quam Mercurialis, sive interne sive externe. Alias suo modo ad *Anagallides & Atriplices* pertinet.

Planta est nonnihil nitrosa, & effective suo modo refrigerans, simulque ratione salis sui nitrosi Mercurialis internè omnes impuritates detergere, ac nonnihil laxando primas vias mundificare solet. Usurpatur sub forma pulmenti oleracei, Grüntraut; unde quædam mulieres in pulte propinant infantibus pro emollienda ac laxanda alvo bono cum successu. *QUERCETANUS in suis scriptis* mirum quantum commendat Mercurialem pro purificando & abstergendo utero: in medicamentis enim uterinis ratione salis sui nitrosi purificat sangvinem, & abstergit uterum, & hinc contra sterilitatem valdè solet laudari.

Externè Clysmatibus abstergentibus & laxantibus incoquitur, quibus plerumque succus Mercurialis cum vel sine melle additur. Speciatim admodum commendatur ad repurgandum uterum, & detergendum eundem, sive succus recens per siphonem injiciatur, imprimis post fluxum sangvinis menstrui, remoratum à crassa & viscida mucilagine, vasa uteri infarciente, quæ impedit fœcunditatem & impregnationem, pro eadem expurganda; seu è bombace, succo hoc Mercuriali imbuto, fiat turunda; aut ipsa planta recens succulenta blande contusa, & syndrone involuta; sub forma pessi applicentur, tam utero mulierum sterilium, quam parturientium. Multum enim convenit in sordibus uteri mundificandis, ac detergendis, mensibus retardatis & lochiis non rite fluentibus: stimulat etiam insigniter, & facit, ut talia excrementa feliciter ejiciantur maxime à Practicis contra sterilitatem laudatur, tam præservative, quam curative, quod tamen merum commentum est, nisi sterilitas à muco viscido, similibusqe impuritatibus inducta sit. Imprimis fit Pessus elegans, si taliter contusæ addatur crocus & myrrha pro mensibus: Potest fieri talis præscriptio:

℞. *Myrrha el.* ℥ß.
crocus ℥ß.
c. *succo Mercurialis* & pauco *Mellé* f. *Pessus*, qui obducatur *syndone rubro*, & applicetur in forma consueta.

Quod si addatur ℥ß *trochiscorum alhandal*, erit eò efficacius pro provocandis mensibus, & etiam pro stimulandis lochiis.

Essentia pro sterilitate & utero expurgando usurpari solet.

MESPILUS.

Mespilus est arbor satis cognita, magis fructus ipsius: Usitati tamen sunt *Fructus* ejusdem & partes.

Cæterum *fructus mespili* recipitur in usum, quando est *immaturus* (nam maturi sunt fermentiscibiles, quod veteres dicunt putrescibiles) propter vim adstrictoriam, quam prodit gustus austerus adstringendo lingvam & fauces; unde etiam intrinsecus pro restrictivo excellenti Mespila immatura solent commendari: & exinde in quocunque fluxu alvi, uti etiam in vomitu, nausea, & diarrhœa: in genere in omnibus casibus, ubi partes sunt nimis laxæ, ut fibrarum adstrictione roborentur. Exemplum hujus usus habet *FORESTUS l.* 22. *Observat.* 1. qui felicissimum usum maspilorum expertus est in diarrhœa fere desperata compescenda; & aliquando in quibusdam contumacissima, quos alii iteritis & nihil juvantibus usu tantum mespilorum crudorum restituit. Cum simili successu solent etiam adhiberi in dysenteriis, in quibus adhuc magis convenire videntur; hinc Germanis dicuntur die Arschflammern.

Folia, propter vim styptica & adstringentem. Decocta adstringentia subinde solent ingredi; raro tamen adhibentur interne: externe capiti sæpe applicantur ad inhibendum capillorum deflu-

defluxum : Adstrictoria sunt, & in Gargarismatis pro faucium exulceratione & inflammatione usurpantur : Quin & injectionibus chirurgicis, in fistulis & abscessibus usitatis adduntur. In Decoctis quoque pro balneis uterinis adhibentur in nimiis fluxibus mensium vel lochiorum, vel post puerperium, ut gratiores fiant mulieres viris, adjuncta tunc temporis pauco alumine, ut sic de novo possint celebrari nuptiæ.

Osticula reperiuntur in mespilis, quorum nuclei cum persicorum nucleis, suo loco tractandis conveniunt. Osticula hæc seu lapilli non secus, ac similia alia concreta dura vegetabilium, pulverisata usu diuretico adhiberi solent; in præservando renum calculo admodum laudantur, quatenus acidum destruendo in primis viis, atque adeò etiam urinam suppressam, & sabulum renale fortiter pellendo, tam præservant à calculo, quàm præsentem rollunt. Sunt, qui dicunt, illa solvere & atterere calculum; quod tamen non ausim dicere. Observandum est de ejusmodi concretis osseis, in fructibus nonnullis reperibilibus, in cerasis, persicis, amygdalis, mespilis &c. quod hæc ipsa destillata suggerant spiritum acidum unà cum oleo empyreumatico. Spiritus iste rectificatus egregie est diureticus, & suo modo lithontripticus. Non sunt propriè dicta ossa, aut lapides, sed verè substantia media lignea quasi mutuo intorta, & ita durioris præ cætero ligno compagis, unde etiam igne aperto solent suggerere, quæ ipsa ligna assolent.

In Officinis prostant *Mespila immatura condita.* Condiuntur autem vel Saccharo, vel melle, ut a putredine conserventur; sic enim gratiorem habet saporem, & palato arrident, nihilque deperdunt de vi adstrictoria. Pro stomacho roborando, ejusque fibris adstringendis, optima sunt: hinc in vomitu nimio, nausea, diarrhœa, dysenteria, aliisque fluxionum generibus, maximè conducunt.

MEUM.

Meum sativum Athamanticum, foliis anethi, seu *Anethum ursinum*, die Beer-Wurtzel/ nomen hoc accepit, quia conducit utero muliebri.

Radix tantùm in usu est, quæ & odorem & saporem spirat quodamodo aromaticum, levistico ferè, vel angelicæ, vel fœniculo similem; cum quibus & in viribus conspirat, tam alexipharmacis, quam carminativis, & uterinis: in quibus affectibus, nec non doloribus post partum, nec non flatulentis intestinorum, & uteri imprimis morbis, vi suâ, aromatica maximè commendatur. Hinc etiam in mensibus provocandis & lochiis propellendis vulgatissimi est usus apud mulierculas radix pulverisata; sicut & propter vim carminativam & aromaticam convenit in suffocatione uterina, compescendo acidum corruptum effervescens in intestinis, & inducens suffocationem uterinam, affectum convulsivum, &c.

Multa quoque composita sunt, quæ ingreditur hæc radix, v. g. Theriaca &c. interim illi sæpe radix angelicæ & fœniculi substitui possent.

MEUM ADULTERINUM.

Meum Adulterinum angustifolium species est siseris, seu *Levistici Montani.* Planta est aromatica, ad *Daucorum naturam* accedens, unde non dubitò, quin pro scopo uterino ac alexipharmaco cum Dauco conspiret.

MILIUM.

Milium, fructus ille cerealis, nulli non notissimum est.

Semen tantum in usu est, & quidem maximè culinario; quod contritum dat farinam. Pulmenta enim exinde parata admodum nutritiva sunt. Vis autem hæc nutritiva consistit in mucilagine temperata copiosa, quæ in stomacho, fermentationibus residentibus, ceu semen cereale, chylum suggerit copiosum optimè & subtiliter nutrientem, imprimis, si cum lacte coquatur; ita enim copiosum & oleosum dat nutrimentum: est facilis, contra *AUTOREM nostrum* digestionis, & optimæ nutritionis adsuetis. In usu verò Medico *Decoctum Milii* sub nomine *Syrupi divi Ambrosii* in usu est sudorifero ad crepaturam usque coctum. Hoc non tantum in quibusvis tertianis febribus, & variis casibus aliis, sed & imprimis in variolis morbillis, & similibus affectibus in principio tuto adhibetur ad mitigandum sanguinis fervorem, & variolarum promotionem, simulque acrimoniam earundem temperandam, nunc solùm nunc cum radice fœniculi, vel scabiosæ, vel ficubus conjunctum, ubi milium in duplo vel saltem æquali proportione ficubus vel reliquis additur, & sic quoque alvum laxat. Vid. *ANGELUS Sala in Pharmacop. p. 825.* Hoc ipso suppurationem promovet, & foveas simul præcavet: & quidem perlibenter admiscemus radicem scabiosæ, quoniam variolæ valde solent lædere partes internas, sicque phthisin, sæpe mictum cruentum, dysenteriam &c. inducunt. Hæc mala ut præcaveamus, addimus radicem scabiosæ, quia ejus vis vulneraria notissima est; unde etiam Syrupus scabiosæ in decocto hujusmodi solet dissolvi pro præservando pectore & partibus internis contra exulcerationes à variolis. Sæpiùs contingit, ut intrinsecus deglutiantur frustula vitri, acienlæ & similia: in tali casu, ne deglutitæ res nocumentum afferant corpori, assumatur pulmentum milii, cum lacte ad consistentiam crassiorem coctum, in magna copia, & nihil potus desuper affundatur: Hoc modo enim fit, ut res acres & pungentes, involutæ pulpæ milii, egrediantur è stomacho, & proreptent per intestina absque nocumento: cujus rei egregiam historiam refert *KECKERMANNUS in Systemate Physico*, item *SENNERTUS l. 3. Prax. Part. 1. Sect. 11. cap. 3. p. 15.* de quodam, qui in gratiam amici devoravit vitra, ex quo magnum dolorem sensit in uentriculo, curato tamen per pultem ex frumento Saracenico, vom Türckischen Korne. Loco hujus potest sumi vel ex milio, oder von Heyde-Grütze / & sunt ejusmodi pulmenta satis experta. Interni usus alias & rarioris. Cæterùm narravit mihi Hospes meus Parisiis, Chirurgus expertissimus, de puella, quæ de glutivit aciculam, quam post triennium ex ulcusculo in pede prope talum extraxit, adeo, ut sensim atque sensim penetrando ad partes inferiores fuerit delata: & hujus penetrationis non sunt raræ observationes. Videatur *PFIZERI* vernünfftiges Wunden-Urtheil/ ubi refert de cultro, quod penetravit, & ex ventriculo extractus est. Sic etiam legitur de arista deglutita, & postmodum, orto abscessu circa ventriculum, ex illo extracta.

Externe

Extremè frequentissime semen milii cum sale tosto mistum capiti in affectibus catarrhalibus, in dolore capitis gravativo & tensivo in vertice & bregmate, qui dolor gravativus frequens est mulieribus per consensum uteri cum capite, item in dolore capitis inveterato à causa externa. In talibus doloribus expertissimi sunt sacculi ex *milii*, vel *tosti*, vel *non tosti* p. iv. & *salis communis leviter tosti* p. j. vel ij capiti impositi. Addi potest his sacculis pro re nata vel Herba verbenæ, vel chamæmelum, vel alia medicamenta. *LINDANUS* sane in *Collegio super Hartmannum* non potest satis commendare tales sacculos in talibus doloribus capiti applicatos, uti & auribus in surditate, tinnitu, & similibus aurium affectibus. Formula potest esse talis:

℞. *sem. milii* (præscribi potest prout lubet) vel *leviter tosti*, l. *leviter cocti*. Mij.
Sis comm. leviter tosti Mj.
HB. *verbenæ* (specifice in cephalalgia) *flor. chamam.* à M. jß.
Rad. rhod. (quæ est specifica in dolore capitis) ℥j.
Zedoar. ℥ß.
Ex Contusis f. *Sacculus interpassatus.*
d. s.
Säcklein zum Haubte.

Si debent esse duo, præscribitur in dupla dosi. Applicatur bregmati, ossi bregmatis, & vertici. Adspergi possunt cum aqua appropriata, etiam cum spiritu vini non adeo generoso vel minus rectificato: vel irrorari possunt oleo destillato succini, vel baccarum juniperi, vel alio simili. Quin & in ventris torminibus sacculus ex milio vel solo, vel addito Rhabarbaro, calide abdomini applicatus egregie conducit.

MILIUM SOLIS.

Millium solis seu *Lithospermon*, vel secundum Mauritanos potius *Siler montanum*, à montibus seu loco natali sic dictum. Communiter solet præscribi in Officinis lithonsperma, quo nomine etiam venit apud Practicos, seu Semen lapidum, propter vim atterendi & pellendi calculum, Germ. Meer-Hirse/ Stein-Saamen; cujus 2 sunt species: *Majus*, & *Minus* seu *Sylvestre*.

Lithospermon majus parva est planta *cum foliis angustis*, cujus *flores* sunt *albi*, in principio cujusque caulis siti, ex quibus semen albicans in modum unionum egreditur; hinc Belgis Perlkraut dicitur.

Semen est duriusculum magnitudine milii, habetur pro nobili diuretico. Vis ejus residet in sale volatili temperato oleoso ac mucilaginoso, blande anodyno; hinc amicum est partibus nerveis, ac specificè ad ciendam urinam & stimulandum urinæ sabulum, & calculum, ejusque materiam conferre dicitur, si pulverisatum ad ʒj in appropriato vehiculo detur; unde etiam solet abstergere renes à mucilagine viscida, calculorum fotrice & nutrice. Novi qui in sabulo & calculo pellendo tritum semen cum vino malvatico propinatum proficuum experti sunt; pro qua intentione alias emulsio ex hocce cum semine violarum purpurearum, & aqua alkekengi præparata polychresta est. *MATTHIOLUS* & alii ad ʒij cum vino albo propinant ceu certum experimentum partu difficili laborantibus, uti & in secundinæ retentione, de quo tamen consulenda ulterior experientia. Quin & in Gonorrhœa cohibenda cum Asplenii ʒß, succini albi ℥ß ad ℈ij, & hujus ʒj ad ℥ß pulverisata cum succo vel ▽ plantaginis aut lactucæ commendat idem: idque suo experimento hoc didicisse affirmat *FREITAGIUS in Aurora Med.* Pari modo contra febres quotidianas in vino ʒj ante paroxysmum aliquot dies exhibetur.

Radix cum carne loco petroselini cocta omnia, quæ semen præstat in affectibus nephriticis. *Externè* cum malva & chamomilla cum ▽ cocta pro balneo in calculo pro dolore leniendo, & urina cienda ab eodem commendatur.

Lithospermon erectum majus latifolium falso dicitur *Passerina*, milii solis defectu in usum potest recipi semen, coriandri semina referens, in affectibus urinariis, calculosis &c. Partum promovere dicitur: id quod confirmat *FREITAGIUS in Aurora Medicorum pag.* 551. qui dicit, quod ʒii seminis minoris *Lithospermi* propinati cum lacte, sint certissimum experimentum ægrè parturientium, quoniam fœtum egregie promovent.

Datur etiam alia *species Lithospermi, nigro semine.*

MILLEFOLIUM.

Millefolium seu χιλιοφύλλον sic dicitur, quod folia ejus mille quasi foliis aliis sint stipati; Germanis das Tausend-Blat oder Schaffgarbe.

Triplex ejus est differentia:

1. *Album*,
2. *purpureum*
3. *tomentosum luteum.*

Dividitur alias in *majus* & *minus*; quorum illud etiam dicitur *Achillea.*

Præ cæteris tamen in usu est *Millefolium album*, planta nobilissima adstrictoria ac sanguinem sistens: idquod videmus sufficienter deductum ab *AUTORE*, adeò, ut non sint multa de eadem dicenda. Hinc etiam est excellens & primarium vulnerarium, quod ingredi solet Essentias vulnerarias, & sic propinatur in vulneribus malignis & venenatis, ubi malignitatem corrigit: unde Decoctum ejus in dysenteria, mictione cruenta, nimio mensium fluxu, & quibuscunque hæmorrhagiis internis, ac omnibus hæmorrhoidum generibus, nec non hæmorrhagiis narium, item abortu imminente, multum laudatur; in suppressione vero mensium fluxum eorum promovet. *AUTOR* dicit: quod conveniat in fluxu albo mulierum; quod verum est, & huic fluxui in viris respondet Gonorrhœa virorum. Unde succus millefolii est egregius in compescenda eadem, si ʒj recipiatur, & propinetur cum lacte dulci: hæc enim potio certò curare Gonorrhœam dicitur: idque imarimis; si admisceatur aliquid de antimonio diaphoretico, vel succino præparato; hæc namque duo specifica sunt contra Gonorrhœam: Eo melius foret, si applicetur extrinsecus testibus succus lactucæ cum pauco camphoræ; hæc enim vel sola commendatur contra Gonorrhœas.

Externè plebejæ mulieres suffitura ex hac planta paratum in nimio mensium fluxu adhibent: planta recens contusa contusionibus ac plagis, item vulneribus recentibus imposita, egregiè sanguinem grumosum discutit, vulneraque intra 24 horas, citra omnem suppurationem, consolidat & sanat, sicut & pulvis vulneribus inspersus non minoris creditur virtutis. Vel & succus ejus recens iisdem instilletur, quod singulare est euporiston in quibuscunque vulneribus. Propterea succus millefolii est ordinarium ingrediens in balsama vulneraria: uti etiam pulvis.

Radix

Radix recens naribus intrusa, & illic agitata, hæmorrhagiam movet.

De cæteris vid. *AUTOR.*

MOMORDICA.

MOmordica à quibusdam etiam *Balsamina cucumerina* vocatur, planta est rara & exotica, nec ubivis obvia.

Hujus fructus spinosi una cum semine in usu sunt, ex quorum signatura ubique aculeata videtur ferè indicare suam virtutem vulnerariam, propter quam vocatur Balsamina, quoniam habet vires Balsami, & revera fit Balsamum quoddam pro curandis & consolidandis vulneribus.

Pulvis hujus herbæ in aqua plantaginis assumptus intestinorum vulnera curare dicitur, etiam si intestina in utraque parte fuerint perforata. Alias interno usu nondum est recepta, sed vis balsamica tantum *externo* usu se sufficienter commendat. Certe usus Momordicæ non potest satis commendari in vulnetibus recentibus, quia illâ adhibitâ dolor remittit, & vulnera, nulla accedente inflammatione, persanantur. Plura de hoc habeo exempla, quæ mihi satis confirmant vim momordicæ vulnerariam.

In ulceribus & apostematis matricis decoctum sub forma Clysteris uterini injectum, est expertum; cujus rei exemplum habet *WITTICHIUS in Consil. pag* 632. In fissura & Apostemate uteri, malo sæpius degenerante in cancrum, convenit. Siquis recipiat fructum maturum in manum, & illum retineat tamdiu, donec incalefiat, fit, ut cum crepitu rumpatur, & suum ejiciat semen. Ex hac signatura fuit conjecturatum: numne prosit in partu promovendo? numne possit expellere & propellere fœtum? quod postmodum jugi experientiâ confirmatum, & Clysteris uterini ex momordica, uti inquit Autor, conveniunt in partu promovendo.

Prostat in Officinis *Oleum Momordicæ*, quod fit, quando hujus poma, exemptis seminibus, macerantur in oleo olivarum vel lini: & revera est optimus balsamus in quibuscunque vulneribus consolidandis, uti & fissuris labiorum, faciei, manuum, aliarumque partium, ac simul anodynum est fere sine pari. Quidam oleum ex semine exprimere satagunt, sed res non succedit, quia est nimis durum & minus oleosum: Videatur imprimis *de stupendis virtutibus* hujus *Momordicæ balsamicis WITTICHIUS in Consil. p. 632.* & impr. 634. qui stupendas virtutes attribuit in vulneribus recentibus Oleo Momordicæ in conglutinandis illis sine ulla suppuratione, & in ulcus degeneratione. Dicit enim, quod oleo tanta insit vis, ut etiam partes abscissas reglutinet. Præterea, si equo albo & nigro aures amputaveris, & nigro equo aurem albi agglutinare volueris, præstabis hoc Oleo Momordicæ, quod quidem hyperbole sapere videtur. Sic historia refertur de servo stabulum purgante, cui, dum præsepe mundaret, lima illic delitescens manum perforavit, & ita periculosissimum vulnus sibi inflixit propter partes tendinosas & nervosas; & sic facilè inflammatio cum gangræna supervenire potuisset; hoc tamen solo Oleo Momordicæ, oleum bis vel ter quotidie illinendo, intra 13 dies sine suppuratione percuratum esse constat sine ulla sensili læsione superveniente. Alius faber lignarius idem ferè vulnus accepit; cum scilicet lignum aliquod vellet attollere, illudq; decideret, conquassando, sic miserrimè omnes fere digitos abrasa cute: solo autem hoc oleo vulnus grave & dolorosum, continuatis vicibus, illinendo, ab inflammatione & suppuratione illud præservavit, & consolidationem facile promovit, atque sic se restituit. Imprimis in vulneribus, ulceribus, & sinubus mammarum, Oleum Momordicæ & alia exinde parata medicamenta, mira faciunt citra omnem inflammationem atque suppurationem sanando: Omnia alias vulnera mammarum & glandulosarum partium periculosa sunt, ac difficulter curabilia propter glandulas ibi locorum, copiosissimas: ulcera enim omnia, ubi glandulæ sunt, periculi & discriminis plena sunt; hinc optime oleo momordicæ per infusionem, nunc simpliciter cum turundulis, nunc cum balsamo sulphuris pauco mixto & applicato, radicitus sanantur. In induratis puerperarum papillis, & mammarum fissuris, quæ impediunt suctionem, oleum hoc egregie convenit; quoniam est specificum in talibus fissuris, sive sint in viris, sive in mulieribus, sive sint fissuræ mammarum, sive pedum à frigore. Experta hoc fuit gregarii cujusdam uxor, copiosas in papillis fissuras habens, quas solo hoc oleo curavit. Fissuræ autem hæ ex lacte acescente, post suctionem circa papillas hærente, oriuntur, & satis periculosæ sunt ob copiosas glandulas illic existentes. *WITTIGIUS loco allegato* ad vulnera & apostemata sinus & vaginæ uteri post partum, in cancrum sæpius degenerantia, hoc oleum tanquam appropriatum remedium maxime laudat: mirabiliter harum partium lenit dolores, & consolidationem promovet. Alii in oleo lini infundunt & macerant, quâ ratione ambustionibus appropriatum est, imprimis, si post expressionem addatur ii nonnihil sacchari seu oleum Saturni, & interdum aliquid camphoræ; sita enim citra insigniorem dolorem, citra ullam ulteriorem inflammationem & suppurationem & vesiculas, ambustiones sanat: Quia & ad leniendas hæmorrhoides nimis dolentes oleum momordicæ illitum confert. Matronæ cuidam à suppressione mensium hæmorrhoidum tormina accessere, quæ oleô hôc per infusionem parato, & hoc illito, à cruciatibus istis, ultra quatuor septimanas durantibus, se liberavit. Hinc & D. *MICHAELIS* hoc in casu ejusmodi sæpissimè usus est.

MORUS.

MOrus duplex est: *alba* & *nigra*.

De hac *Cortex*, & præcipue *radicis*, *Folia*, & *Fructus*, *Mora* vocati, imprimis usui medico inserviunt.

Cortex, & arboris & radicis, sunt ex adstrictoriis moderate, & conveniunt in iisdem affectibus, in quibus cortex fraxini & tamarisci, in affectibus, in quibus cortex fraxini, & tamarisci, in affectibus splenis; unde credo, quod possit simili modô præscribi contra splenis affectus, ac exotica ejusmodi.

Quod attinet *Fructus maturati*, succo dulci ac temperati, adeoque analeptico quidem turgent, sed propter facillimam fermentescibilitatem citissime putrescunt: exsiccati adstringunt, & conveniunt in fluxu nimio, tam sangvinis quam aliorum humorum.

Externè in oris ac faucium inflammationibus prosunt.

Propter saporem & vim adstrictoriam *succus ex immia-*

immaturis moris expressus, aut in △ coctis, ad quoscunque alvi fluxus quoque commendatur.

Porrò ex *fructibus immaturis Rob*, *Diamoron* vocatum, conficitur, quod est succus inspissatus cum melle vel saccharo, & in uvulæ laxatione, faucium, palati, & aliarum, imprimis partium vicinarum, affectibus, excoriatione & aliquali exulceratione, ubi adstrictione in faucibus opus est, commode adhibetur: & quod superius dixi de Rob Dianucum, similiter intelligendum venit de Rob diamoron. Propterea præscribuntur in formulis simul, rarissimè solum rob dianucum, vel diamoron. Alias sunt rarissimi usus in officinis. Hoc observetur, quod extractatione fructus mori soleant, tingi manus colore rubro, qui difficulter tollitur; simul ac verò immaturo adhuc fricantur manus, subito color ruber disparet.

MOSCHATA ET MACIS.

NUx *moschata* fructus est exoticus mirabilis, & aroma elegans. Adfertur ex India Orientali, insula Sumatra, Madagascar, & tractibus Chinensibus, de cujus generatione proventu, &c. vid. Rerum Indicarum & exoticarum scriptores, imprimis *NIEHOFF* & *FRANCISCI* in den Ost-Indianischen Lust-Garten *p.* 396. Offert autem se primo in fructibus hisce *Pulpa carnea*, eodem ferè modo ac in Persicis malis, ubi mediante cortice laminoso, tenui & duriusculo, nucleus est inclusus, qui vocatur *Nux moschata*.

Post pulpam hanc se offerunt *filamenta flava*, quæ ambiunt immediate corticem illum lapideum, & vocantur *Macis*, sive *flos Moschata*, & huic demum ipsa *Nux* involvitur.

Duplex de cætero est nux moschatæ: vel mas, vel fœmina. Differunt in eo, quod fæmina sit rotunda ac minor; mas verò major & oblonga. Vulgus autem longiorem seu marem pro fæmina habet, unde vocatur die Mutter Moschaten / à quibusdam etiam Männlein Moschaten / & vulgaris est superstitio, quod sint meliores reliquis, & conducant mulieribus pro arcenda sterilitate; viris pro augenda genitura. Nihilominus hic error vulgaris obtruditur à Rerum Indicarum Scriptoribus, quod indi longiores flocci pendant, & omnino negligant, vid. *NIEHOFF.* adeò, ut sit falsa superstitio, esse meliores oblongas, cum contrà sint viliores, cum fæmellæ seu rotundæ ac minores nobiliores æstimationis habeantur, & vulgò usurpentur.

Nux moschata in se est salubris & aromatica tota: Nihilominus adulteratur in Indiis, & transfertur in alias regiones: maceratur nimirum in ▽ calcis vivæ: sic enim fit, ut quidem non corrumpatur, quod transvehitur; sed tamen vis extrahitur, adulteratur, & pervertitur.

Nux moschata oleosa est magis & temperata, & minime acris; macis vero magis est volatilis, acris & penetrans: Unde Nux moschata, alias stomachica & uterina, nihilominus propter nimiam oleositatem suam sæpius stomachum aliquantisper gravat, & fermenti digestivi acrimoniam minuit & obtundit: quod malum præcavere videntur ipsi Chinenses, dum recipiunt nuces moschatas recentes, & benè maturas infundunt in ⊖ commune & acetum, sic committunt mensis ante pastum, quoniam oleositas corrigitur ab aceto, & sic stomacho proficuum parant medicamen, & gulæ oblectamentum. Uterina est; insigniter enim roborat uterum, & aliqualiter confert pro arcenda sterilitate. In metu imminentis abortus pro roborando fœtu, & abortu præcavendo, adhibetur nux moschata. Post partum puerperæ adhibita summæ est utilitatis. In doloribus post partum flatulentis sæpe egregium remedium est: sic quando mulieres post partum statim aërem frigidum, vel potum non satis calidum, hauriunt, uterus exinde subito flatibus distenditur, ut alter fere fœtus restare videatur; quæ res difficillimæ est curationis: Unde in hoc sibi caveant puerperæ, ne in talia incommoda incurrant, & in tali casu decoctum nucis moschatæ pulverisatæ cum matricaria in vino usurpent. Flatulentias primarum viarum discutit; hinc & in alvi torminibus confert, unde purgantibus pro aliquali correctela addi solet.

In dysenteria nux moschata affricatur pani super carbones tosto, ac cerevisiæ vel potui ordinario immittitur, quod & in vomitu, nausea, diarrhœis, & omnibus alvi fluxibus nimiis optimè convenit; vel in aliis potibus acidiusculis, v. g. cerevisiæ acidæ, vel inivetæ, quæ facile stranguriam inferunt. In dysenteria alias quoque laudant, si

℞. vitellum Ovi ad duritiem cocti, temperatum cum aceto rosaceo & nuce moschata, & comedatur; est enim optimum in Diarrhœis medicamentum.

In lienteria, affectu, in quo assumpta per alvum excernuntur indigesta, pulvis nucis moschatæ cum vitello ovi est egregius, de quo refert *FOREST US l. 22. Observ.* 328. quod quidam lienteria ferè emaciatus præter omnem spem curatus fuerit per vitellum ovi, pulvere nucis moschatæ unius inspersо, & super tegulam ignitam aflatum; quo exhibito æger convaluit probè curatus: unde etiam in vomitu compescendo est usitata, aut pulvis assumatur interne cum medicamentis aliis. Alias & pulvis nucis moschatæ cum rhabarbaro tosto, tanquam remedium specificum ad dysenteriam, atque specificum in nimio fluxu menstruo, mire laudatur. *HELMONTIUS* recipit cortices aurantiorum, resinam animæ, & pulverem nucis moschatæ, & contra diarrhœam adhibet: Pulvis nucis moschatæ cum pulvere baccarum lauri assumptus brevi stranguriam curare dicitur. Externe ubi recreatione opus est in fœtu materno, & metus imminet abortus, pro hoc præcavendo, & fœtu roborando, intingitur ▽æ vitæ mulierum, vel vino malvatico, vel alii generoso frustum panis, & umbilico imponitur, inspergendo simul pulverem nucis moschatæ. Simili modo stomacho applicatum protest valdopere in cardialgia, & abdomini impositum pro arcenda diarrhœa, & compescendo fluxu alvi nimio. In affectibus uteri flatulentis, in dolore uteri, & inflatione ejus post partum, ab aëre frigido admisso, quod malum est satis frequens in mulierculis magis addictis pompæ quam sanitati, expertum remedium est suffitus nucis moschatæ; sumum nimirum nucis moschatæ in duas vel quatuor partes dissectæ, & carbonibus impositæ, per infundibulum genitalibus muliebribus immittunt; hac enim ratione uteri orificia sedenuo aperiunt, & flatus ibidem hærentes dissipantur, ut cum sonitu erumpant, & uterus in debitam constitutionem

reducatur. Experimentum hoc fuit *SOLENANDRI*, & postmodum ab omnibus *PRACTICIS*; *HARTMANNO*, *RIVERIO*, *CORBEJO*, &c. felici cum successu tentatum.

Quod attinet vires *macis* seu *floris*, est unum ex nobilissimis aromatis, impræguatum totum copioso sale volatili, quod sepultum jacet sub copiosa pingvedine oleosa; unde easdem dicitur habere virtutes cum ipsa nuce moschata. In Colica aliàs eam decoquunt in vino, quod decoctum in flatuosis uteri & intestinorum affectibus vi carminativa, & acidum viscidum attenuativâ, egregiè conducit. Præterea humorum vitia, renes & urinarias vias affligentia, corrigit, quod manifestum; quia odore suo urinam ipsam impræguat, adeoque renes & vesicam à causis occasionalibus læsas suo modo afficit.

Externè in tibiarum ulceribus inveteratis non ultimum obtinet locum pulvis macis inspersus; delet enim ulceris alimentum, & carnis corruptionem in specie confert illis subjectis, quæ emplastra perferre non possunt.

Ex Præparatis in Officinis prostat *oleum nucista* & *macis destillatum* & *expressum*.

Oleum nucista expressum vim stomachicam pariter & uterinam exerit, unde in Cardialgia & dolore ventriculi, falso cordis, vehementissimo, dolore in præcordiis, & vomitu compescendo, & flatulentiis primarum viarum, stomacho illitum egregium est; regioni verò umbilicali illitum in doloribus post partum flatulentis, diarrhœa, & cholera conducit, in specie colica. Externè cum Oleo nucis moschatæ miscetur, ac sub forma balsami in dictis affectibus illinitur. Pro conciliando svavi & leni somno illinitur temporibus, imprimis si unum vel alterum granum opii, vel olei expressi hyoscyami admisceatur, egregius erit *Balsamus suporiferus*.

Oleum nucista destillatum potentius multò & penetrantius est Oleo expresso.

Oleum destillatum macis magis est temperatum, & quodammodò viscosum. Admodum conducit in vomitu, diarrhœa, lienteria, dysenteria, nausea & eruditatibus, inflatione ventriculi, intestinorum & uteri; quia vi carminativâ non cedit oleo corticum aurantiorum: aut internè guttatim usurpatum, aut externè umbilico illitum. Dorso, renibus, ventriculo & umbilico inunctum compescit dolores colicos, imprimis flatulentos, & stranguriam ex eadem regione ortam. Ulteriùs Oleum destillatum macis solet pulveribus purgantibus pro correctione ad aliquot guttulas admisceri; sic enim ratione odoris svavis faciliùs retinentur in ventriculo, & sine flatibus & torminibus blandè purgantem, vim exserunt.

Alii *Magisterium ex N. M.* cum spiritu vini parant hoc modo:

Recipiunt *nuces moschatos*, atque contusis affundunt *aquam fontanam* purissimam calidam quam plurimam, posteà destillant per alembicum in arena, tunc Oleum volatile prodit; aquæ vero innatat fixius, quod ascendere nequit: Hanc aquam trajiciunt per linteum, aqua frigefacta separatur oleum supernatans beneficio chartæ emporeticæ: Deinde cum spiritu vini blandissimo calore omnis color extrahitur, donec Magisterium in fundo siccum & album remaneat, quod corpus pro Balsamis constituit. In omnibus capitis affectibus Dysenteriis, diarrhœis ac aliis profluviis, & mensibus immodicis compescendis, optimum est ἐυπόριστον. Datur à ʒß ad ℈ij vel ʒj in vehiculo calido: Vid. *HOFFMANNI Clav. p. 507.* cum quo conferatur simul *ZVVELFERUS Pharmac. Regia. pag. 225.*

Si nux moschata cum alcali exaltato ritè tractetur, spiritum evehi odoreum, cor exhilarantem, membranosis, nervosis adeoque & cerebri partibus apprimè convenientem, narrat *THOMSON Epilog. Chym. pag. 78.*

Nux condita in Electuariis, corroborantibus caput & uterum, solet præscribi, etiam in morsulis.

MUSCUS.

Muscus triplex est usitatus; vel *arboreus*; vel *terrestris*; vel qualis *cranio humano adnascitur*. *Arboreus* in specie quercubus adhæret, & in *usu* est adstrictorio; sive in decocto, sive in pulvere applicetur, vulneribus recentibus, & locis hæmorrhagia infectis, quibuscunque sangvinis profluviis, spontaneis & violentis.

De *musco* seu *usnea ex cranio humano*, cujus mentionem facit *AUTOR*, erit inferius dicendi locus. Observetur tamen hoc, quod semper debeat esse muscus ex homine violenta morte interempto, aliàs vel nullas, vel paucas admodum habet vires, quæ ipsi adscribuntur.

Muscus terrestris seu *clavatus*, *Lycopodium* alias dictus, copiosè Dresdæ, Wittenbergæ & Annæbergæ nascitur. Apud Veteres nullum de hoc ipso prostat vestigium, nec ullus est usus, nisi quod hodie Polonis pro cura plicæ esse soleat in usu: Conf. M. A. N. C. *Ann. 2. Observat. 52. pag. 94.* Moderuis saltem in usum venire solet. Ante omnia quidem pulvis seu farina ejus volatilis, quæ uno tempore in eo reperitur, & itidem vulneribus recentibus, ulceribus manantibus, ut & hæmorrhagiis inspergi potest, vel sola, vel cum pulvere thuris & colophoniæ mixta; sic enim hæmorrhagias compescit, & conglutinationem promovet: conferatur *FEHR de Scorzonera Curios. pag. 12.* Caute tamen observandus hic pulvis aut farina, nec candela ardens admoveatur; facillimè enim inflammabilis est, & si cochleari excepta candelæ admoveatur, instar pulveris pyrii strepitum ferè edit, atque adeo in eo ♃ quoddam *vegetabile* se prodit, quo nomine etiam audit. Similem farinam quoque habent Juli corylini tempore verno collecti, Juli alni, atque tenelli coni, pini, & abietis. Farinæ hæ, præsertim corylina & musci terrestris, nobile & commendatissimum constituunt antepilepticum; nec cedunt in hoc usu visco corylino, præsertim in epilepsia infantum, in qua singulare sunt remedium. Hoc modo præscribi solet:

℞. ♃æ *flor. tiliæ* ʒj.
far. lycopod. ℈. j.
☉*ris fulmin.* gr. j. M.

Præterea farina lycopodii egregium est in suppressione infantum urinæ, de quo videbitis curiosas observationes in M. A. N. C. *Ann. 1. Obs. 97. p. 225.* & *Ann. 3. Observ. 15.* *Antihecticum* etiam *puerile* dicitur; quia in affectibus hecticis puerorum dosi ℈ß remedium singulare est. Colligi autem debet ♃ hoc seu farina illa; quando Juli vel muscus

muſcus ſe leviter aperiunt, Sole in Leone exiſtente, menſe ſic Julio; quin & ſvaviſſimam alvum laxandi vim obtinet. Confer. *HOFFMANNI Clavis in Schroederum l. 4. Sect. 1. p. 508.*

MYRTILLUS.

Myrtillus, die Heidelbeere / Fructus eſt notus, & ob nigredinem ſuam ſatis cognitus, cujus planta adſtringit.

Uſitati ſunt *Fructus exſiccati*, qui vulgò pro ſcopo adſtrictorio, & propterea in quibuscunque quorumcunque humorum fluxibus, in diarrhœa, hæmorrhagia uteri, narium, & dyſenteria laudantur: quia adſtringere, fluxumque ſupprimere putantur. Sed meritò hic ſuſpicatur *LUDOVICI*, metum eſſe, ne copioſius aſſumpti fermentationes p. n. in talibus fluxibus, & periculoſas denuo excitent diarrhœas, propter ſuccum exſiccatione quidem condenſatum, ſed in corpore humano denuò reſolutum. Aliàs rariſſimi uſus ſunt in Officinis.

Notandum quoque, quod ea æſtate, quando copioſè provenunt hæ baccæ, dyſenteria plerumque graſſari ſoleat: Scilicet baccæ in magna copia comeſtæ aut potus, quando venenatis nebulis afflantur; aut exhalationibus acrioribus corroſivis imbutæ, abſque prævia lotione devorantur, inteſtina vellicant & ſtimulant, ut neceſſariò inteſtinorum tormina & exulcerationes oriantur, quæ facillimam occaſionem dyſenteriæ præbent.

Proſtat in Officinis *Syrupus Myrtillorum*, qui in Diarrhœis & Dyſenteriis, & in ſpecie hæmorrhagia pulmonum, vel in ſputo ſangvinis, in vomitu etiam, laudatur. Refert *FORESTUS l. 16. Obſ. 20. in ſcholio*, quod in tuſſi cum ſputo ſangvinis, affectu ſatis periculoſo Syrupus myrtillorum propinatus ſit egregium remedium, cùm vel ſolus ſoleat conducere pro compeſcenda tuſſi & ſangvinis excretione.

Oleum quoque *Myrtillorum* per infuſionem & coctionem proſtat, qui extrinſecus ſolet illini capiti contra defluxionem capillorum: item inungi ſolet partibus abdominis cum Oleo maſtichino in nimiis alvi fluxionibus, vomitu, diarrhœa, cholera, & ſimilibus.

MYRTUS.

Myrti variæ ſunt *ſpecies*: ſed rari ſunt uſus, utut tota planta ſpiret odorem aromaticum, & impregnata tota arbor oleo balſamico aromatico, qua natura illam perpetuo virore veſtit.

Hujus fructus cognitus eſt, cum *Baccæ* & *Folia* præprimis in uſu ſint *Baccæ arefactæ* cum odore grato & aromatico vim ſtomachicam adſtrictoriam obtinent, unde affectibus ſtomachi conducunt: Aliàs tàm folia, quam baccæ inſigniter ac potenter adſtringunt, ſive adhibeantur interne, ſive externe. Et quidem in laxitate gingivarum ſcorbutica baccæ & folia commendantur pro arcenda putredine, & procuranda adſtrictione gingivarum. Solet etiam admiſceri decoctionibus & præſcriptionibus pro capite purificando in tinea, vel à furfuribus, & aliis impuritatibus capitis ſub capillis occultatis.

Syrupus Myrtinus & *Oleum* in frequenti uſu eſt, ubi opus fuerit adſtrictione; v. g. in dyſenteriis, & tuſſi conjuncta cum hæmoptyſi compeſcit enim & mitigat ſangvinis excretionem.

N.

NAPELLUS.

Napellus cæruleus, etiam Aconitum cæruleum, German. Eyſen-Hüttchen / quod flos ejus galeam ferream militarem referat; item Münchskappe dicitur. Refertur hic Napellus inter aconita lethalia & venenata: Non autem omnia aconita ſunt lethalia, ſed dicuntur quædam ſalutifera. Unde vero Aconita dicantur, videatur *PLINIUS*. Verùm pro varietate ſoli variant quoque Aconita. Sic, quæ in montibus Helveticis & alpibus creſcunt, ſunt lethalia; quæ vero in Polonia creſcunt, ſunt ſine noxa, cum folia & flores ejus unà cum aliis in juſculo uſurpata fuerunt. Conf. M. A. N. C. *Ann. 2. Obſ. 42* it. *Obſ. 78.* & in hortis maxima copia coluntur. Sic mihi ipſi ab amico quodam, in Polonia vivente, relatum eſt, quod flores hujus napelli cærulei decerpti ornatus gratia communiter acetariis, in menſa Regia Crocavienſi expoſitis, ſine noxa inſpergantur. Contrarium etiam videbitis in *Ann. 3. Obſ. 223.*

Quæritur aliàs de vero Antidoto appropriato contra hunc Napellum! Magna eſt fabula de μῦς ſeu mure Napelli: Dicunt nimirum, quod propè radicem Napelli reperiatur mus, qui hac radice veſcatur, & quod optimum remedium præbeat contra napelli venenum hauſtum. Reſpondeo: mera fabula eſt; nullus enim unquam talis mus circa radicem napelli fuit repertus. Verum tamen eſt, in montibus Helveticis plures reperiri muſcas, flores hujus plantæ circum volitantes, quæ muſcæ cum terra ſigillata miſtæ appropriatum hujus napelli præbent remedium. Verum nec hoc eſt remedium certum, niſi experientia confirmetur. Videntur igitur Veteres decepti vocabulo μῦς, quod & murem & muſcam ſignificat. Confer. *Theatrum BAUHINI Tom. 3. lib. 34. pag. 654*, item *VELSCHIUS Hecatoſt. 1. p. 71.*

NAPUS.

Napus, Bunias Græcorum, Stäg oder Merſeburgiſche Rüben / eſt ſpecies *Rapi ſylveſtris oblongi*; *ſativa* eſt ad *ſpecies Thlaſpi* referenda.

Solum *ſemen* eſt in uſu alexipharmaco atque diaphoretico, & ea propter jam à *GALENI* temporibus laudatum. Inter *ſemina expulſiva* refertur, & uſurpatur potiſſimum in Emulſionibus, ſcopo diaphoretico & expulſivo variolarum & morbillorum, unà cum ſemine cardui Mariæ, aquilegiæ, naſturtii, & ſimilibus, v. g.

℞. *ſem. napi,*
aquileg.
Card. bened. (quæ corpus emulſionis conſtituunt) à ℥j.
C. ſ. q. ▽æ cujusd. *deſtillatæ* f. Emulſio ad ℥jv. l. v.

Quæ & in febribus malignis cum excretione cutanea junctis, purpuratis & petechialibus; ut & in ictero propter ſemen aquilegiæ, adhiberi ſolet.

Vis expulſiva ſeminis napi conſiſtit in ſapore acriuſculo, quod ad Naſturtiorum ſemen accedit, ratione ſalis volatilis acris; hinc in febribus malignis conducit expellendo. Infantibus etiam ſolet præſcribi in nodulis, cum ſemine aquilegiæ; quos injiciunt Mulierculæ cereviſiæ pro expellendis variolis & morbillis, item in tinea & achoribus ratione ſeminis aquilegiæ; atque ita promovent eruptionem variolarum. Tandem interdum mulieribus in uſum venit pro expellendis lochiis, ſecundinis, & menſibus, ut ut raro in tali caſu ſoleat adhiberi: aliàs rari erit uſus, niſi in prædictis.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0629-0 DFG

NASTURTIUM AQUATICUM.

Nasturtium dicitur quasi nares tortium, quod nares tormentet; est *duplex*; vel *commune* seu *aquaticum*, quod acrius seu fortius est, & melius; vel *hortense*, quod mitius. *Nasturtium aquaticum* ordinariò vocatur apud Practicos, & quidem usitatius *Sysimbrium*, Græcis κερδαμον. Est *flore simplici & pleno*; crescit in locis humidis & paludibus.

Semen & *folia* in usu sunt, quæ saporem habent acrem penetrantem, & fortiter lingvam afficientem; unde & inter quatuor calida & sicca numerantur. Vis enim consistit in copioso sale volatili admodum acri, simul oleoso, quod acredine sua vellicando & pungendo nares vellicat. Semen hoc quoque Oleum possidet; non tamen adeo copiosum, ut aromata.

Est planta nostris corporibus maximè appropriata, cujus sapor aliæque proprietates conveniunt omninò cum cochlearia; unde parilis usus, parilis etiam adhibendi modus, eidem conveniet: adeoque in affectibus hydropicis, hypochondriacis, spleneticis, & scorbuticis, aliisque morbis chronicis, ex acidi hypochondriaci fomite natis, optima suggeret remedia: quoniam omnes mucilagines crassas corrigit & incidit, quodcunque acidum fixum acre peccans sale suo acri volatili temperat, & potenter emendat, vel sangvescentem partim, partim depravatam sangvinis fermentationem, cum sale scorbutico concurrendo, suscitat, auget, & fortiorem reddit; ac denique ad urinæ excretionem disponit & promovet, & sic vulgò e siccare dicitur; cum tamen potius attenuet & aperiat, quoniam hi, vel ipsi cochleariæ non cedit, cum sal ejus æquè, non tamen adeo volatile sit, atque sal volatile cochleariæ. Et cum valdè incidat atque abstergat, primatum ducit inter nephritica, quod habet AUTOR, quatenus sal volatile acre temperat, & corrigit acidum calculi coagulatorem, & sabulum atque calculum expellit. Hinc quoque ad obstructiones vulgo dictas lienis, hepatis mesenterii, specificè vero ad dictos affectus chronicos, proficua est, urinam fortiter pellendo. Præterea solet valdè commendari, quod sangvinem congrumatum omnium optimè soleat dissolvere. Febres quoque intermittentes, in specie Quartanas inveteratas & catarrhos PARACELSUS crebrò Nasturtii usu percuravit: idquod imprimis in Quartana scorbutica conducibile est, cum & vomitum interdum moveat, & per sudorem agat, simulque acrimoniam scorbuticam Quartanæ temperet. In Caro pituitoso & frigido FORESTUS l. 10. *Obs.* 39. valdopere commendat, nilque præstantius esse dicit, quam usum Nasturtii, sive cocti, sive in acetariis usurpati.

Externè planta contusa & calide applicata in nephritide proficuum est: per noctem imposita scabriticm cutis, & fœditatem delet: ad puncturas insectorum & crabronum commendatur. Rectè dicit Autor, quod viridè & adhuc recens Nasturtium adhibitum melius sit: quod verum est de omnibus sale ejusmodi volatili præditis; avolat enim sal, quando exsiccatur, & sic depauperatur viribus.

Semen nasturtii unà cum semine napi & reliquis contra malignitatem variolarum & morbillorum adhibetur; optimum enim est expulsivum variolarum in infantibus, sivo in substantia usurpetur, sive cum reliquis seminibus in forma emulsionis. In infantibus ejusmodi morbi ex vitio lactis nutricis oriri dicuntur, quatenus in infantum vuntriculis acescit & corrumpitur: tunc fit, ut ejusmodi succedant morbi. Quoniam autem nasturtium ex sale volatili acri constat, hoc ipso lac & fontem illorum morborum emendat, denique sangvinem congrumatum egregie dissolvit.

Externe contra tineam puerorum inveteratam nil melius est, quam si semen nasturtii probè teratur, & cum pingvedine porcina subigatur, sicque sub forma linimenti applicetur capiti, & temperat acidum in ulceribus uti laudatur à PAULI in *Quadripart. Botanico.* Idem semen Nasturtii pulverisatum in curandis, præsertim juniorum herniis satis commodum est, externe & interne adhibitum: idque hoc ex fundamento, quod acrimonia sua caustica uberiorem alimentorum affluxum excitet, quo ipso peritonæum eò facilius consolidatur. Sic FORESTUS *lib.* 22. *Obs.* 15. itidem semen nasturtii eximie laudat, non secus ac FONSECA *l.* 2. *Cons.* 36. qui sequentem describit herniarum curam:

℞. *pulverem seminis nasturtii*, subigit cum *albumine* ovi: hinc extensum super alutam apponitur ad hernias, nec moveatur, quoad ex se decidat: item ejusdem pulvere datò mane seroque ℥j cum vino rubro per aliquot dies, noctesque.

Sic Medicus quidam pueros hernia laborantes restituit, propinando interius semen & nasturtium infusum vino, exteriùs vero applicando frustum pellis vel cutis angvillæ cum albumine ovi oblitum. Quo pertinet Cerotum ad herniam omentalem, & intestinalem expertum:

℞. *Gumm. carann.* part. ij.
Sem. nasturt. pulverisat. part. j.
Misce cum pauco terebinthina cocta, superinduc alutæ, & applica loco herniosò.

Succum nasturtii expressum quidam in febribus scorbuticis ad ℥j. in vino haustum commendant. Quidam recipere solent *succum nasturtici aquatici* expressum cum ana *aceti communis*: Misturæ hujus recipiunt cochlearia ij, vel iij, addunt gr. vj. vel vij *salis absinthii* fixi, & propinant ante paroxysmum; idque ter quaterve repetunt, sicque curari Quartanas dicunt. Alias observatum est, quod ii, qui scorbuto laborant, lumbricis latis, & aliquot ulnarum longis, sæpè afflictentur, quos succus nasturtii necare & expellere dicitur, & est quasi juratus hostis illorum succus recens expressus. Imo optimè sæpè propinatur infantibus in lacte, quod ita vomitum movet, quod in curatione variolarum & morbillorum non contemnendum est remedium. Externè in vitiis subcutaneis, in crustosa puerorum scabie, adhibetur. Succus hic cum aceto, vel simplici vel rosaceo, mistus, & per spongiam naribus admotus, certò experimentò Lethargicos excitare solet. Ex hoc patet Autoris nostri error, qui dicit: quod succus nasturtii inspissatus cum aceto illatus naribus, soleat arcere vigilias immoderatas, & quasi inducat somnum; cum tamen vigilias magis promoveat: Quinimo acetum per se agrypniam inducere solet. Propterea in Epithematibus cephalicis moderatus aceti sit usus, ne vigilias inducat; Unde non potest esse, quod conducat contra vigilias; potius conveniet contra Lethargum. Si inspergatur spongiæ, cum succo nasturtii & aceto rosaceo impregnatæ, pulvis castorei, ejusdem efficacia magis appropriata redditur, quia pulvis dictus expertus est in lethargo. Et quidem, quod

acetum

acetum prosit contra nimium somnum, patet ex eo, quod ad arcendum ex nimis frequenti & immoderato opiatorum & narcoticorum usu inductum somnum sæpe lethalem, sit optimum Acetum, & corrigat vim opiatorum narcoticam. Ergo cum nasturtio vel ejus succo conjunctum magis vigilias inducet, quàm somnum contra Autorem. Dicit præterea Autor noster, quod Succus Nasturtii polypum extinguat (qui est caro propendens ex naribus, ubi sæpè metus est, ne inducatur suffocatio, nisique rectè tractetur, abit in gangrænam, & ulcus cancrosum exinde fieri potest) quod verum est. Et fuit hic succus secretum cujusdam mulieris nobilis Lotharingiæ, quæ hoc ipso succo quam plurimos polypo laborantes curavit: Quod testatur *HARTMANNUS in scriptis ad MICHAELIS transmissis.* Alii solent commendare succum ari vel asari, qui succi non minus, quam Nasturtium aquaticum impregnati sunt sale volatili acri.

Hinc sequitur ♈ *Nasturtii* per ♏; sicut notus quoque est ♎ *Nasturtii* tam ex succo recenter expresso, quàm ipsa planta instar spiritus vini destillandus: qui *spiritus* & *aqua* in affectibus scorbuticis egregia sunt, & ad eadem conveniunt vitia, ad quæ ipsum nasturtium aquaticum simplex.

Præparationem *Spiritus urinosi*, & *Salis volatilis* elegantem mediante fermentatione putrefactivâ, & curiosam videbitis in M.A.N.C. *Anno 6. Observat. 21. pag. 32. Spiritus* autem ♎*eus* per fermentationem Nasturtii, aliorumque antiscorbuticorum, quomodo parandi, videbitis in *PAULI Quadrip. Botanico pag.* 409.

NASTURTIUM HORTENSE.

Nasturtium Hortense in hortis solet seri & coli, saporem habet eundem cum Nasturtio aquatico, ut ut sit aliquantisper mitius.

Est alias ejusdem usus & naturæ cum Nasturtio aquatico, convenit itidem in scorbuto, ac Nasturtium aquaticum, & quicquid præstat, ratione salis volatilis acris præstat. Sunt, qui commendant singulariter contra vermes, & imprimis contra vermem pericardii: de quo verme Cordis in capsula vid. *HARTMANNUS in Praxi Chymiatrica cap.* 3. qui inter alia commendat succum Nasturtii aquatici contra tales vermes: simile meminì me legisse in Observationibus *GABELCHOVERI Centur.* 3. *Curat.* 1. de vermibus cordis: Historia est elegans, quæ videri potest apud Autorem jam citatum de puella, simili succo nasturtii & alii cum brodio, in quo maceratus fuit raphanus rusticanus, curata haustibus repetitis: In annotatione sequenti facit mentionem vermium, qui non facilè possint arceri, nisi succo nasturtii, alii, & raphani rusticani. Est rara & observatu dignissima historia. Alias ejusdem est usus cum Nasturtio aquatico.

Adhuc notandum de Nasturtio, quod detur etiam Nasturtium Creticum & Indicum.

NASTURTIUM CRETICUM.

Nasturtium Creticum est planta rara, aliis speciebus odore & sapore similis.

NASTURTIUM INDICUM.

Nasturtium Indicum commendatur valdè in curatione phtiseos, sive ejus folia, sive succus usurpentur. Si assumatur cum Conserva rosarum, valdopere ad phtisin curandam confert: hoc que expertum Secretum fuisse dicitur B. D. *MOEBII*, Professoris quondam Jenensis. Et quidem in phtisi scorbutica valdopere prodesse dixerim, ubi acidum scorbuticum corrodit pulmones: Unde talia antiscorbutica, sive cum conserva rosarum, sive cum sero lactis caprini usurpentur, prodesse vix dubitem: cum lacte præprimis sumpta coercent febrem hecticam cum phtisi conjunctam.

NEPETA.

Nepeta sive *Mentha Cattaria* aut *felina*, *species* est *mentha*, utut ignobilior, non odoris grati, uti reliquæ species, sed admodum molesti. Dicitur Katzenmünze / quod feles hac planta vulgo delectentur, cujus rei exemplum refert *PETRUS JOHANNES FABER* Chymiater quidem optimus, sed non semper veridicus, *in Myrothecio Spagyrico lib.* 2. *cap.* 34. quod Q. E. ex hac Mentha Cattaria paratam, vitroque inclusam asservaverit, cui feles & canes semper magno cum delectamento assederint.

Usus ejus propter fœtorem rarus est, nisi in uterinis affectibus; estque unum ex primariis Emmenagogis vel menses & lochia expellentibus, in quibus affectibus interne & externe solet præscribi.

Externè in balneis uterinis, aut etiam in clysteribus uterinis. Sed loco hujus Mentha, & Calamintha sufficiunt.

LIGNUM NEPHRITICUM.

Lignum Nephriticum, das Griepholz / est exoticum, & ex America affertur, lignum admodum crassum & durum, quod aquæ infusum eandem colore cæruleo tingit; unde & quibusdam *Santalum cæruleum* dicitur. Santala alias sunt tria: *Santalum rubrum, album* & *luteum* seu *citrinum*: de quibus inferius: unde hoc propter varietatem multiplicis coloris, speciatim cærulei, quo aquam tingit, solet vocari *santulum quartum* seu *cæruleum.* Aquam autem eo ipso impregnat vi nephritica & diuretica calculum pellendi. Interim non tam santali quam *fraxini species* videtur, ut non ineptè suspicatur *Pauli in Quadripart. Botan.* Ubi de fraxino quod confirmat, quia interior fraxini cortex aquæ immersus simili prorsus colore tingit eam, ac lignum nephriticum, utut etiam alios colores repræsentet: Infusum enim hujus cum ▽, pro varietate loci, varium colorem nanciscitur. Sic in vitro & loco pellucido exhibet colorem luteum vel croceum, in umbroso autem perfectè viridem, in perfecte autem umbroso & caliginoso cœruleum, & præter hos etiam aliam colorum varietatem solet exhibere: Videatur *SCHOTTUS Mag. natural. P.* 2. *l.* 5. *Acroam.* 1. & *KIRCHERUS*, *ubi* tractat *de ligno nephritico in Arte magna lucis & Umbræ l.* 1. *P.* 3. *cap.* 4. qui vim colorandi ligni nephritici à sale quodam ammoniacali, in quo omnes resident colores, deduere amant, quod ex ligno isto derivetur in aquam; aut pro diversa radiorum solis incidentia ac refractione varios ac diversos repræsentet colores. Quoniam autem solet adulterari, fit probatio, quando infunditur in aquam, ut videamus, an tingat illam? & quidem in loco umbroso, an colore cæruleo? Quomodo color infusi talis nunc delendus, nunc veto restituendus sit, videbitis in *HOFFMANNI Clave in Schrœderum p.* 175. & 511.

Usus est diureticus, hinc Infusum & Decoctum ejus ad purificandos renes, & abstergendo eorundem vitia perquam egregium, in omnibus affectibus calculosis & nephriticis, sive debeat promovere calculum, sive ejus genesin impedire, adhiberi solet. Propter hanc enim insignem vim antinephriticam hoc nomen accepit, adeò ut nullum sit simplex, quod ita simpliciter usurpatum

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0631-7 DFG

talia præstet, quæ lignum nephriticum, absque omnis saporis ingratitudine, & aliis molestiis; sicut etiam potus ratione coloris gratus est. Solet præterea usurpari in affectibus hydropicis, & aliis morbis, in quibus diuresi opus est: quin & in affectibus spleneticis, in tumore ejus & duritie, dum materiam crassam potenter resolvit, & resolutam per urinam eliminat. Infusum ejus est polychrestum. Optimus namque curandi lienis vitia modus est, qui fit per diuretica:

Præter simplicem hunc in decocto vel Infuso usum quidem *Essentiam* ex hoc ligno cum spiritu salis ammoniaci & fragorum parant: Conferantur M. A. N. C. *Ann. 3. p. 74.* Alii vel lignum nephriticum cum liquore betulæ infundunt, de quo vid. *CNOFFELIUS* in M. A. N. C. *Ann. 6. & 7. Append. pag. 126.*

Huic ligno nephritico usitate tanquam exotico substituitur nostra Betula pro dictis usibus, de *quo supra*. Videatur etiam *HELMONTIUS*. Commendatur quoque in scorbuto & lue venerea à *FEBURE in Chymia.*

NICOTIANA.

Nicotiana datur *flore rubro & luteo*; estque *major*, vel *minor*. *Nicotiana major latifolia*, alias *Hyoscyamus Peruvianus*, & *Nicotiana minor*, *Hyoscyamus luteus*, quibusdam dicitur: & recte quidem; *utræque* enim sunt *de prosapia Hyoscyami*, & ad eorum genus referendæ; sicut & instar Hyosciami habet vim narcoticam, & stupefactivam. *Nicotiana* dicitur à *JOHANNE NICOTIO*, *Regis Galliæ Legato in Hispaniam*, tanquam ab Inventore, qui eam, & ejus usum Anno 1560. primitus ex Americæ Insulis, præprimis ex florida Insula, Virginea, & reliquis Indiæ Orientalis in Lusitaniam, hinc in Galliam, transtulit, ac Reginæ, matri Regis Galliæ, obtulit, unde & *Planta Regina* dicta. Alias ab Hispanis Indico nomine *ab Insula Tabago*, utpote loco natali *Tabacum* dicitur, & hoc reliquis præfertur. Communiter Practici *Petum* vocare solent, unde & oxymel & Syrupus de Peto Quercetani &c. sed malè: Nam *Petum* alia longè est planta, & quæ, referente *LERIO in suis Peregrinationibus*, nuspiam, nisi in India, crescere ac conspici solet. *VELSCHIUS in M. A. N. C. Ann. 1. Obs.* 153. meminit *Tabaci Japonici fibrosi*: sed non Japonicum, sed *Chinense* esse, videbitis *Anno 9. & 10. Obs.* 195.

Scilicet in Tabaco distingvenda est duplex particularum compositionem Tabaci materialem ingredientium differentia.

1. Sunt enim primò *particulæ salinæ volatiles* acerrimæ, ac naturæ *specificè acidæ*; cum recens herba trita saporem subamarum & acute penetrantem piperinum repræsentet. Ab his dependet vis summè irritativa partium fibrosarum ac nervosarum, hinc est, quod fumi tantillum inspiratum, ac cum saliva simul deglutitum, fibrasque ventriculi irritans, tantos excitet vomitus, & enormes dejectiones: quod etiam fit, si tantillum tabaci masticetur, ac cum saliva deglutiatur: etiam externè applicatum vomitus ciere, habet *VVILLISIUS in Pharmac. Rational.*

Ex Infuso in spiritu vini paratur *Essentia* fortiter vomitoria: melius tamen paratur cum dimidio ⊕i fixi, prout eam insinuat *LUDOVICI Pharm. p.* 501. vel cum alcali ☾i, quod virulentiam ejus multum corrigit. Proditioribus, e. g.

℞. *Tabaci Virgin. opt.*
flor. rosar. incarnat. in umbra exsicc. à part. æqv.
vel *rosar.* part. ij l. iij, & *tabaci* part. j.
⊕*i fixi* part. dimid. respectu Tabaci.

Extrahantur c. ♈ *non* adeò *rectificato* in vitro clauso & loco calido, sicque fiet ℞ ſ. *Essentia emetico-purgans* fortissima.

Pro pauperibus:

℞. *Tabaci Virgin. minutiss. concis.* ad ℥j.

Infund. per ♃ in quemcunque lubet liquorem, imprimis in ♈ l. *Vinum*, manè lente exprimatur, & assumatur.

Hoc Infusum manè assumptum fortiter purgat, & cochleatim si saltem propinetur, vomitus movet.

Cinnamomum unà infundi potest, & *santulum rubrum*. Potest & ad consistentiam Extracti inspissari, & internè & externe commodè usurpari. Internè datur gr. ß ad gr. j instar pisi majoris.

Merentur, quæ hic annotata habet *LEMERY in sua Chymia p.* 528.

Hic

Recipit *Tabaci boni minutim incisi* ℥viij.

affundit ana *Phlegm.* ⊕*is*, digerit in cucurbita vitrea △e ∴æ per ♂♃: destillat ℥v, & asservat seorsim.

Vomitorium insigne est hic liquor, à ℥ij ad ℥vj.

Residuum hujus decocti per retortam △e aperto destillatur, obtinetur *Phlegma*, *Oleum nigrum* & *Spiritus.*

Olei hujus ʒj cum ℥ij pingvedinis mista, egregium est in scabie. Est etiam Oleum hoc Tabaci tam potens vomitorium, ut, si aliquandiu nasus admoveatur phiolæ, in qua asservatur, vomitus superveniat. Feci aliquando parvam incisionem pellis in coxâ canis, & immisi parvam turundulam oleo tabaci imbutam, & subito postmodum suprà & infra cum insigni vehementia purgatus fuit.

Violentos Olei tabacini effectus in variis animalibus videbitis in *HARDERI Apiario, Obs. 16 usque ad 7.*

A dictis particulis salinis dependet vis ejus aperitiva, resolutiva, incisiva, sordium viscidarum expectorativa, item emetica, & purgativa, cùm sit unum ex vehementissimis Purgantibus; hinc est, quod in Asthmate humoroso, Orthopnœia, tussi humida, & similibus affectibus, ex muco crasso viscido & mucilaginoso, pulmonum tubulos infarciente obortis, wenn sie starck röcheln / pro muco hoc eliminando, item purulentiis pulmonum extergendis Infusum ejus per digestionem probe paratum, item Syrupus, Oxymel ejus &c. medicamenta sunt expectorantia fere sine pari, & divinum remedium. Sit v. g formula inde talis:

℞. *Syr. de hyssopo*
nicot. à ℥iij.
emet. ℈j.
m. d. l.

Erweichend Säfftlein.

Resolvit mucum, & vomitum blandè movet.

Sed attendendum est, ut legitime sint præparata per crebras purificationes & repetitas infusiones; Sic enim domatur Nicotianæ vis nimium purgans, & vomitoria. Unde expertus est *Syrupus* vel *Oxymel de Petro Quercetani*, quæ Compositiones duæ sunt elegantissimæ contra humorosum Asthma. Unde *Aqua destillata* ex foliis Nicotianæ commendatur à *FABRO* in Asthmate: quæ ▽ mista cum succo Nicotianæ per residentiam

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0632-3 DFG

tum probè depurato, & aliquot guttulis olei seu spiritus sulphuris, uti vult *LANGIUS*; erit egregia in Asthmate. Sed omnium optimè internorum remediorum pectoralium ex Nicotiana præparationem docet *MAGNENUS Tr. de Tabaco.*

Ex dictis particulis salinis est, quod Nicotiana masticata, ceu copiosissimum Apophlegmatizans, copiosissimas excitet salivationes, sale volatili acri & penetrante penetrando in vasa excretoria glandularum salivalium, easque irritando: Hinc sunt nonnulli, qui tabacum infundunt spiritui vini, ac exinde parant *Extractum*, quod pisi magnitudine linguæ impositum, osculaque vasorum salivalium irritans, magnam pituitæ ac salivæ copiam per os educere solet. Ubi tamen omninò cavendum est, ne vel minimum ejus in stomachum dilabatur; secus enim vi narcotica caput stupefacit, ita, ut omnia rotari, tanquam ebriis videantur, & hinc vomitus & secessus vehementes provocantur.

Uterque effectus tam narcoticus ex Oleo resoluto, quam apophlegmatizans ex sale volatili acri manifestus est in ejus fumo per tubulos hausto, de *quo infrà.*

Ab hoc sale volatili acri quoque vis sternutatoria dependet, si sc. Tabacum pulverisetur, & tantillum ejus naribus immittatur.

Unde *Oleum Nicotianæ per cochlearem* aut *infusionem* paratum, per nares attractum prodest in Coryza. Formulam suppeditavi, *ubi* egi *de Majorana.*

Aliàs & in herba arida *Sal* hoc reperitur & *Oleum*, & quidem acrius & exaltatum, quia per putrefactionem, præparationem ejus antecedentem sal volatile acre non nihil separatur ex concreto misti, & longè fit acrius. Per putrefactionem enim *Spiritus urinosus*, & *sal volatile* optimè fiunt: è contra in planta succulenta recenti vires magis temperatæ sunt, quia ⊖ ejus volatile aliis humoribus temperatur.

Præter has vero particulas salinas penetrantissimas considerandæ etiam sunt

II. *Particulæ oleosæ sulphureæ* non adeo maturatæ, sed adhuc per quam crudæ & fumosæ, quæ celeri passu totum perambulant corpus, usq; influxu obnubilant, eorumque impetum elasticum ita compescunt, ut summus torpor ac stupor narcoticus totum corpus excipiat, cujus intuitu *Nicotiana species* quædam *Hyoscyami*, cui nec cedit, esse videtur. Hinc est, quod, qui ejus fumo utuntur, plerumque somnulenti sint, imo, qui eodem nimium abutuntur, stuporem mentis contrahant. Vim hanc stupefactivam autem non tantum sub fumi forma exserit, sed & externe usurpata eandem patefacere solet, cum in enecandis pediculis capitis, & curanda tinea capiti applicata, ægros stupidos & quasi ebrios reddit, nisi summa cautela adhibeatur.

Modus applicandi hic est, ut Nicotiana coquatur in ▽ & aceto, & cum hoc caput lavent; vel Nicotianæ pulvis cum melle illinatur: sicut etiam in quibusdam locis *Unguentum Nicotianæ* prostat, quod expertum est contra pediculos enecandos, seu phtiriasin, wenn die Läuse zu der Haut herausstrechen. In Officinis prostat etiam *Unguentum contra pediculos*, quod solet malaxari cum Oleo nicotianæ, & fit magis appropriatum & expertum; vel si solum Oleum Nicotianæ inungatur vesperi capiti, manè mortui reperientur. Sed periculosus est ejus usus, unde, ut dixi, cautelâ opus est, quia exinde infantes, monente *PEBURE*, propter virulentiam plerumque in cardialgiam & syncopen incidunt, & stupidi ac ebrii fiunt, & suprà ac infrà purgari solent. Harum particularum ♃ earum seu oleosarum ratione fit, quod fumus tabaci famem & sitim extingvat, omnemque appetitum prosternat (quod arcanum est militibus) & quidem ex duplici fundamento partim, quia inducit stuporem orificio sinistro, partim quia ratione contenti salis volatilis oleosi saturet, & obtundat fermentum ventriculi, quo temperato, cessat stimulus, famis origo. Hinc Indi quando ad tempus sine victu peregrinari volunt, faciunt globulos ex conchyliis calcinatis cum succo nicotianæ, qui in ore detinendi, quoniam conchylia fermentum saturant; succus vero nicotianæ stimulum inhibet, & sensationem tollit. Hinc moderni, præprimis Angli, Clysmata ex fumo tabaci in passione iliaca, colica convulsiva, obstructione alvi, & affectibus flatulentis applicata, tanquam præsentaneum remedium commendant, non tantum dolores sistendo, sed & alvum laxando, unde etiam fumus haustus choleram inducere solet. De talibus Clysteribus *SIMON PAULI in Quadrip. Botan. Class. 3. p. 462. & 463. BARTHOLINUS Cent. 4. Epist. 92. & in Histor. Anatomicis Cent. 6. Observ. 66.* ubi modum & instrumentum, quo sine noxa & molestia applicantur, describit. Verum *BARTHOLINUS loco allegato Cent. 5.* observavit, Clysma ex decocto tabaco paratum mire turbasse corpus, ac convulsiones, sudores frigidos, aliaque maxima mala induxisse; id quod & ipse, Clysma ejusmodi aliquando tentandi gratia cuidam præscribens, in Praxi mea expertus sum, quæ tamen omnia post haustum vini calidi generosi evanuerunt. Porrò, propter vim ejus anodynam & nervinam est, quod in ore detenta aut masticata dolores dentium ab acido oriundos sedet, vi narcotica sensum doloris fallendo, & per copiosum fluxum salivæ acidum in radice dentis rodens, à sale volatili Nicotianæ prius concretum eluendo: Vid. *RIVERIUS Cent. 4.* item quod folia contusa non secus ac hyosciami dolores alicujus partis dolentis sistant; unde folia recentia, vel exsiccata noviter humectata commendantur imposita auribus contra otalgiam, seu aurium dolorem. In specie in cruribus œdematosis & pustulosis folia recentia leviter contusa & applicata extemporaneum sunt remedium.

Utrisque his particulis; tam salinis quam oleosis, excellentissimum præbet vulnerarium in vulneribus inveteratis aculceribus quibusvis, & manantibus, modò non nimis malignis, etiam phagedænicis persanandis, ut & contusionibus; particulis enim salinis ea mundificat, oleosis verò eadem efficacissimè consolidat, ac dolores lenit. Hinc recens planta, dum succo, sal volatile acre sulphureum temperante, adhuc pollet & turget, etiam hujus succus recens expressus, vel decoctum vel Infusum in ulceribus ac vulneribus inveteratis quodvis Chirurgorum Balsamum antecellit: sicut & ordinarium Ingrediens est Balsamorum vulnerariorum & ungventorum, quæ applicantur partibus exulceratis: suppurat enim egregie, optime mundificat, & ad sanationem producit; unde etiam in ulceribus vulgatum ungventum, diapompholygos malaxatur cum Oleo Nicotianæ. Sic sola folia nicotianæ viridia contusa paulisper, manè & vesperi imposita recenti vulneri, sine ulcere curant, ut & ipsa ulcera tibiarum, satis alias difficilia

difficilia curatu; item pedibus pustulosis, simulque œdematosis hoc modo imposita, mirabiliter succurrunt: Sic & in ulceribus fistulosis sinuosis, & ipsis fistulis laudem meretur, ubi vel Oleum, ejus pro inunctione & malaxatione unguentorum, & emplastrorum, vel succus, tàm per se quam in emplastris, vel Decoctum vel Infusum pro lotione & injectione satis est efficax; imprimis, cum succus nicotianæ cum pulvere exuviarum serpentum per siphonem fistulis injectus easdem mirabiliter sanare dicitur. Alii recipiunt succum cancrorum fluviatilium cum foliis nicotianæ, & pulvere exuviarum serpentum, & fistulis ac ulceribus fistulosis applicant. Alii loco pulveris exuviarum recipiunt Mercurium dulcem, & cum succo cancrorum fluviatilium ac foliis nicotianæ mistum, fistulis & ulceribus fistulosis felici cum successu injiciunt. In mundificatione ulcerum est expertissimum & elegantissimum decoctum, factum ex plantagine, nicotiana, aloë & myrrha. Parant quidam Balsamum vulnerarium ex nicotiana hoc modo:

℞. *Fol. Nicotian Ind.* ℥vj.
terebinthin.
baccarum junip. à ℔j.

Infunde, circula vel digere per 8 dies & noctes, exprime cum prelo, & sanabit omnem plagam intra 24 horas.

In arefacta vero nicotiana principia ejus dicta, texturam medicamentosam constituentia, acriora & quasi violenta existere solent.

Porrò in affectibus cutaneis externis, scabie v.g. herpetibus, impetigine &c. admodum egregium remedium est Nicotiana, & quidem Oleum per infusionem, & unguentum nicotianæ; non secus ac ad cancros parum confert. Conf. *VELSCH. Hecatost. 2. pag. 24.*

Ulterius quantum in empyemate, sive ex pleuritide suppurata, sive vomica, sive vulnere pulmonum ad materiam purulentam evacuandam, ulcusque consolidandum, valeat Decoctum, Infusum, Syrupus, aliaque medicamenta ex nicotiana, non satis laudare potest. *MAGNENUS l. a.* & *EPIPHANIUS FERDINANDUS in Hist. Med. Mir. 32. & 45.* imò per decoctum foliorum recentium nicotianæ se quendam à morte præsentissima liberasse dicit.

Verba hæc sunt: *In empyemate me nunquam deceperunt, semperque in felici cum successu usus sum vaporatione & decocto tabaci, mediantibus quibus mira puris per tussim facta est excretio, idque continuando, sanati fuerunt:*

℞. *fol. tabaci vel nicot.* ℥j.
Bulliant in
∇a *dulc.* ℔ij.

ad consumptionem medietatis: sic multum sub fumi specie de particulis acrioribus avolat: addatur in fine *fol. malvæ*
brancæ ursinæ
violar. à M. j.

Colentur, & cum sapa seu musto inspissato misceantur.

Detur calidissimum pluries in die.

℞. *fol. nicotianæ:*

Reponantur in cineribus adhuc ignitis, & fumus per fistulam seu embolam assumatur.

Res procedit eò felicius, si imprimis huic Syrupo Medicus adjungat Syrupum de hedera terrestri vel de symphito Fernelii: Hæc namque sunt vulneraria, & sanant vulnera, quæ Nicotiana purificavit; simul etiam vi vulneraria & anodyna uberiorem mucositatum proventum præcavet, & partes læsas optime restituit.

Aliàs interne, præterquam in affectibus pectoris, dyspnœa, pleuritide suppurata, asthmate infantum, vulneribus & ulceribus pectoris, rarum habet usum propter violentiam emeticam, & virulentiam narcoticam satis superque demonstratam. In tumoribus itidem duris & scirrhosis emolliendis, resolvendis & discutiendis, præsertim splenis & hepatis, admirabilis est hæc herba, unde in *ZVVELFERI Pharmacopœa Regia editionis ultimæ pag. 312.* prostat egregium *Emplastrum splenaticum*, cujus basis est nicotiana. Quin & in Quartanis febribus succus aut Extractum ejus lienari regioni applicatur non sine sensibili effectu: unde quidam habent *Emplastrum contra Quartanas* ex Nicotiana, qui applicant regioni renum pro cura Quartanarum, sicut *HELMONTIUS Tr. de Febr. c. 14.* Quartanas, quarum nidum in splene esse statuit, per Emplastrum se curasse asserit, quod ex nicotiana fieri, sunt qui asserunt.

Satis notus etiam est *externus Tabaci usus*, quando ejus fumus per tubulos attrahitur. Parandi modum videre possumus in *Chym. FEBURE*, qui habet totum processum: unde quoniam paratur cum urina, destillatus dat sal volatile, quod non est ex tabaco, uti putant nonnulli, sed ex urina. *Fumum tabaci* quod attinet, hic satis usitatis, adeò, ut quidam, referente *THONERO Obs. 3. lib. 2. pag. 103.* statuto pretio 200 imperialium exhauserit 300 fistulas: Et utut propter abusum sit inutilis, ratione tamen principii sui jamjam nominati Phlegmaticis dictis seu illis conducit, quibus caput partesque vicinæ quacunque occasione succis chylosis, & lympha copiosiori nutritivâ irroratæ sunt, seu qui sal volatile temperatum habent, multisque aliis affectibus narium & faucium, coryza, laxatione uvulæ, & similibus, in inflammatione faucium, & affectibus catarrhalibus infestantur. Nam vi narcotica stimulum causæ externæ, lymphæ effusionem provocantis, sistendo, ejusque acrimoniam temperando, uberiorem effluxum prohibet; sicut ipsam lympham per sputum copiosius promovendo successive partes capitis & faucium interiores à nimia illuvie defendit. Quin & pestis præservativum & singulare curativum in fumo tabaci consistere, proprio exemplo ostendit *DIEMERBROCK. Tract. de Peste.*

Sed hoc ipso patet, quod nimio hujus fumi abusu cerebrum contabescat, & arescat, indeque functionibus animalibus, præsertim memoriæ, valde obsit; unde tàm ex hac causa, quam ex narcosi nicotianæ, qui nimium hoc fumo utuntur, tandem fatui reddantur. Fit hoc, ut monitum, propter successivam lymphæ, & hinc nutrimenti cerebri roridi exhaustionem, cum post evacuatas lymphas serosas ipsum nutrimentum pratium roridum colliquefacere, & ita sub forma seri evacuari faciat Nicotiana.

Laudatur autem iste fumus in specie, qui more Anglorum Succus, tàm per se quam in emplastris, vel Decoctum vel Infusum pro lotione & injectione satis est efficax; imprimis, cum succus nicotianæ cum pulvere exuviarum serpentu per siphonem fistulis injectus easdem mirabiliter sanare dicitur.

Alii

Præprimis autem *Tabacus compositus* sub *specierum Diatabaci nomine* catarrhosis commendatur, si nicotianæ addatur succinum pulverisatum, mastix, sandaracha, styrax, flores spicæ, nardi, & quædam aromata, & irrorentur aliquot guttulis olei destillati anisi, vel succini, item unum, alterumve granum camphoræ: sic enim usus ejus capiti & catarrhalibus affectibus valdè conducit: alii, qui habent serosum caput & lymphaticum, etiam cubebas addunt.

Dubium est, *an ex fumo Tabaci continuò hausto cerebrum nigrescat, nec ne?* Sunt qui affirmant, sunt etiam, qui negant: sed lis vana est; non enim substantialiter penetrat ipse fumus in cerebrum, unde nec hoc denigrare potest. Abusus tamen ejus multùm nocet; non, quòd immediatè cerebro & capiti incommodet, sed quod pulmones actu afficiat, quos retorridos facit, & maculis variis, imprimis lividis & nigricantibus, defœdat. Conf. quoad hanc controversiam *BARTHOLINUS Tract. de pulmon. p. 9. Cent. 3. Epistolar. p. 371. SCHNEIDERUS de Catarrhis l. 2. p. 265. HORSTIUS in Manuductione ad Medic. p. 371. & in Epistolis, TULPIUS l. 1. c. 6. KERKRINGIUS spicil. obs. 90.* & deniq; *LINDANUS in Medicin. Physiolog. c. 61.* uti etiam *HOFFMANNUS l. 2. de Medicamentis officinalibus c. 3 p. 327*, qui omnes varias habent experientias vitiorum pulmonum ex suffitu tabaci attracto: unde hi tales ad phtisin, contabescentiam, atrophiam & anhelitus difficultatem inclinant; stomacho verò nocet, si statim à pastu hauriatur, fermentum ejus obtundendo, & concoctionem turbando, hinc eruditates valde augentur: unde nil nocentiùs, quàm, si post pastum tabacus hauriatur.

Cavendum igitur, ne
1. à pastu assumatur; Et
2. ne nimius sit ejus usus. Aliàs mille malis via aperitur.

Notabile est, quod *GREMBS in arbore ruinoso & sano*, quendam ex nimio tabaci usu in apoplexiam incidisse, referat: cum quo conferatur *BARTHOLINUS, TULPIUS, KERKRINGIUS, BARBETTE cum notis DECKERI*, & alii.

Utilitates suffitus Nicotianæ videndæ sunt in *HOEFERI Hercule Med. p. 34.* ubi etiam legitimus usus, & illegitimus abusus suffitus nicotianæ *in Dispens. Horstii p. 137.*

Interim loco nicotianæ etiam pro variis saucium, glandularum & pulmonum affectibus etiam alia vegetabilia in forma fumi hauriri possunt, v. g. flores spicæ, semen anisi &c. De Trifolio fibrino hoc modo hauriendo vid. *BARTHOLINI Acta Medica Haffniensia Volum. 3. pag. 128.*

Plura *de Nicotiana* videbitis apud *MAGNENUM, Medicum Italum, ac Professorem Ticinensem in Gallia Cisalpina in Tract. suo de Tabaco*, ubi multa sunt egregia, & imprimis *SIMONEM PAULI de Tabaci usu Americanorum veteri, & herba Thee Asiaticorum in Europa novo.* Scripsit etiam *NEANDER Tobacologiam:* verum scriptum hoc valdè est rude.

NIGELLA.

Nigella, seu *Melanthium*, in officinis habetur vel *Damascenum flore cæruleo, magno, pleno* &c. vel *arvense* & *vulgare.* Dicitur *Nigella à semine nigro*, Germ. schwartz Nardensaamen: semen enim exsiccatum spirat odorem suavem aromaticum. Damascenum provenit in hortis.

Usum quod attinet, *internè* quibusdam in mensibus ciendis admodum laudatur: experientiam videbitis in *FORESTO lib. 28. obs. 4.* ubi multùm commendat hoc semen pro dicto usu; quo tamen in casu rarò apud nos usurpatur.

Externè valdopere usitatũ est in affectibus catarrhalib⁹, præsertim nariũ in coryza sistendis, referturq; inter errhina, & ita videtur *HARTMANNO Praxi Chymiatr. c. 22. §. 6.* qui inter omnia palmam defert nigellæ nostræ ejusq; semini, si pulverisatũ in ▽ majoranæ per nares attrahatur in coryza & obstructione nariũ Imò vel solo odore prodesse dicit, quod cõfirmat *SENNERTUS l. 1. Prax. p. 710.* qui etiam habet formulam seminis nigellæ per nares attrahendi contra catarrhos. Vid. etiã *TABERNÆMONTANUS in Herbario cap. de Nigella*, ubi decantat vires nigellæ contra catarrhos. Unde pro eodem usu nodulus ex semine nigellæ aceto, vel ▽æ majoranæ immersus, naribus applicandus parari potest; vel semen nigellæ, cum majorana conjunctum, sacculo inclusum, aut in forma pulveris applicatur naribus pro restaurando olfactu, obstructionibus narium reserandis & coryza, vel solum, vel cum camphora. Formulam habuimus *superius*, ubi *de Majorana* egimus.

Oleum per infusionem paratum cum tantillo olei destillati majoranæ idem præstat.

Præterea è semine per destillationẽ elicitur *oleum*, quod cum oleo irino, & nicotianæ, v. g. ʒj, & ▽ aliqua appropriata ad gt. j. vel ij mixtum, in gravedine est egregium; utut oleum hoc & ▽ rari sint usus, & rarò prostent in officinis.

NIGELLASTRUM.

Nigellastrum seu *Pseudo melanthion* dicitur genuino nomine *Lychnis arvensis major*, Germ. Raden.

In *usu* Medico est nullo, saltem quod scriptor quidam recentior semen ejus, si sc. quâvis vesperâ sub introitu lecti, dosi ac vehiculo convenienti capiatur, contra vertiginem laudat.

NOLI ME TANGERE.

Hanc neglexit *AUTOR*, sed tamen observetur, quod circa folia sint noduli succi pleni & turgiduli, & quando semen maturescit, dispergitur. Crescit in hortis publicis.

De hoc noto ex *GESNERO l. 1. Epist p. 21.* quod prosit ad provocandã urinam, uti etiã folia imposita conducunt in stranguria, in sedando dolore, & uti dixi, quod juxta folia sint noduli turgidi & succi pleni, ex qua signatura *GESNERUS* autumavit, ac si conveniret in tumore arthritico & podagra nodosa, quod etiam postmodũ confirmavit experientia, sive per se contusa instar cataplasmatis, aut cũ oleo liliorũ albor. vel alio appropriato decocta, iisdẽ applicetur.

NUMMULARIA.

Nummularia lutea major reverà est *anagallidis species*, & apud Veteres de hac nihil prostat. Dicitur ita à foliis, quod nummos quasi repræsentent, Germ. Pfennigkraut: Dicitur & *Centummorbia* ex usu polychresto, quod multis medeatur morbis. Vocatur etiam *Hirudinaria*, quod hirudinis instar super terram repat, & hinc inde radices figat.

Est planta parva, quæ ubiq; crescit in locis cultioribus, flore est luteo, sed nõ adeò usitata. Recentiores tamen plantis antiscorbuticis temperatiorib⁹ accensent, & in scorbuto eandem haud parum efficere observarunt, in cuj⁹ cura videtur accedere ad vires beccabungæ, quoniã est temperata, nec excedens acris, uti reliquæ plantæ antiscorbuticæ; unde nummulariã acriorib⁹ antiscorbuticis pro illarum acrimonia temperanda miscent. In specie, cum consolidativâ vi instructa sit, inter vulneraria refertur, ita ut etiã in vulneribus recentibus & inveteratis, aliorum defectum impleat, si op⁹ est, tam interno, quàm externo usu; & quidem interno usu in vulneribus pulmonũ, & dein herniis.

Externè verò succus expressus, aut ipsa planta contusa unguenta atque emplastra ingreditur.

NYMPHEA.

Nymphea, die Seeblume/crescit *flore luteo* & *albo*: vocatur etiam à quibusdam *Nenuvar*.

In usu potissimum sunt *Folia*, & *Flores lutei* ac *albi*.

Tota planta est succulenta admodum, & temperatum in recessu habens sal alcali volatile, ratione cujus refrigerare vulgo dicitur. Sed peculiare quid videtur latere in ea, dum effervescentiâ sanguinis atque humorum, & genituræ acrimoniam, & inde natam pollutionem nocturnam, suo usu temperat & mitigat; unde flores nympheæ ad omnes affectus ex nimia genituræ abundantia, gonorrhœam, priapismũ, satyriasin, salacitatem, & furorem uterinum, & pro temperanda cholera, à turgescentia seminali sæpe orta; imprimis verò contra ardorẽ renum in gonorrhœa frequentem optimè laudatur. Ad hoc ad arcendas vigilias nimias, & aliqualem somni dispositionem inducendam, & similia symptomata, non incommodè adhibetur internè & externè. Eadem planta à *PARACELSO* commendatur ad maniam.

Radix nympheæ utriusq; singulare quid etiam præstare dicitur contra maniam, si assumatur *pulvis* ad ʒj vel ʒiß, item nymphæa flore luteo contecta in ipso puncto ingressus solis in canerũ, & exsiccata appensa tollit vertiginem, quod alio tempore collecta non facit.

▽ *destillata* internè usurpatur in febribus ardentibus; externè ingreditur epithemata contra cephalalgias & agrypniam.

Syrupus nympheæ simplex internè usurpatus dolorem capitis sedat, & blandum somnum inducit in affectibus biliosis, & febribus ardentibus: convenit etiam in ardore renum interno usu, & gonorrhœa.

Oleum ex infusione *florum Nympheæ* inungi solet calidis temporibus & fronti, ut suavis & temperatus inducatur somnus.

O

OLEA.

Olea, der Oelbaum/vel *sativa* est, vel *sylvestris*. Crescit in Italia vulgariter, & integri montes pleni: unde exinde *oleum* expressum *commune* ad nos adfertur.

In usu præprimis est *Fructus* & *Folia*.

Fructus oleæ *olivæ* dicti, *immaturi cum muria conditi* saporem habent acido austerum, quo appetitum conciliant.

Sal autem, quod ex muria illa extrahitur, egregiam vim habet stimulandi urinam: uti enim maturi fructus ob nimiam oleositatem stomachum gravant, sic immaturi ob aciditatem juvant, & præterea vim habent stimulandi alvum & diureticam, atque instar asparagi reddunt urinas fœtidas.

Folia sunt rari usus, utut singularem habeant vim adstringentem.

In specie ex olivis maturis & immaturis *oleum* expressum habetur. Ex maturis scilicet *oleum usuale & vulgare* prostat, *olivarum* dictum, quod omnibus cognitum, alvum laxat, emollit, maturat, & feces induratas leniter solvit, in jusculis cerevisiæ ex eo pinguefactis adhibitum. Unde sunt, qui cum cerevisia, quod etiam habet *AUTOR* noster, assumunt in affectu colico pro temperandis humoribus acribus in stranguria, & calculo movendo, quo laxentur viæ, dolor sistatur, & postmodum fiat calculo & arenulis transitus. Micam panis leniter torrefactam, & oleo olivarum largiter irroratam, matutino tempore largiter alvum laxare, testatur *BORELLUS Cent.2. obs.14.* cum saccharo mistum adhibetur in affectibus pectoris. Cæterùm in tali casu tutiùs oleum amygdalarum dulcium usurpatur, quoniam hoc olivarum in se habet acidũ, de quo *postmodum* locuturi sumus. Oleum enim hoc nimio interno abusu stomachum insigniter dejicit, eiq; nocet (1) quia fermentũ ventriculi, ejusq; vim digestivam, oleositate suâ obtundit, atq; (2) orificium ventriculi superi nimis lubricum reddit, ut facilè vomitus sequantur; cum accedente levi constrictione pylori omnia in ventriculo contenta per superiora rejiciantur: sicut & ipsum hoc oleum per se quoq; vomitus creare potest, cum insignis in eo acrimonia lateat, imò acidum acerrimum, quo & metalla fortiter corrodere valet; unde est, quod oculis guttula una immissa sensibilissimas earum tunicas magis ferè vellicet, quàm ipse succus citri, uti quilibet in se ipso experiri potest.

Oleum Philosophorum testatur hujus olei acrimoniam & penetrantiam, propter quam cautus sit ejus usus. Interim tamen & sal volatilissimum reperitur in oleo olivarum, ex quo cum sale ♀ singulare quoque menstruum parari potest. *Externè*, ubi relaxatione partium nervosarum, & emollitione partium fibrosarum opus est, adhiberi potest; emollit enim alvum obstructam & feces induratas leniter solvit & educit, si in clysteribus applicetur. Sic *PRÆVOTIUS* curavit in quodam nobili contumacissimam alvi obstructionem solô oleô ad ℔j infuso, unde per biduum alvi beneficium habuit. Facit huc, quod habet *RULANDUS in Thesauro Practico* de quodam, cujus alvus per tres hebdomadas ita fuit constipata, ut nullo clystere, neque suppositorio potuerit moveri, cui singulis horis ℥iv olei hujus injecit instar clysteris; quô facto, post tres horas ex ℔j olei injecti scyb. la multa rejecit, alvo postmodum apertâ manente. De portentosa alvi constipatione, qua quidam ad 20. dies, imò sæpe per tres menses, nõ deposuit, vid. *PANEROLLUS Pent 1. Obs. 7. p. 1.* Propter hanc vim temperandi & laxandi adhiberi solet etiam, ubi in copia habetur, nimirum in Italia, in balneis contra febrem hecticam, atrophiam nimiam & tabem corporis; in calculo & nephritico dolore, ut laxentur & humectentur viæ, & inde pateat calculo exitus, doloresque sistantur, præprimis cum oleum externè habeat vim anodynam.

Cæterum de hoc oleo communi suprà dixi, quod illi insit copiosum acidum, à pinguedine quidem temperatum & correctum, ut gustu se non prodat; nihilominus tamen est acidum satis potens, adeò, ut soleat corrodere omnia metalla, excepto solo auro. Immittat enim aliquis vel Martem, vel Venerem, vel aliud metallum, in hoc oleum, & videbit illi adhærentem rubiginem, quæ non est ⊕, sed crocus metalli ab olivarum oleo corrodente. Unde valdopere errant ii, qui gladios, aut alia arte ex metallo quodam facta inungunt oleo communi, quippe quod magis præter hoc, quod lubricet, rubiginis autor est, quam quod eandem arcere valeat. Unde, qui ferramenta à rubigine volunt præservare, melius faciunt, si rasuram plumbi oleo infundant; hoc enim absorbet olei acidum, unde tale oleum ita correctum, optimum est ad ista præservanda: Et ex hoc fundamento videtur natum oleum Philosophorum, in quo nempe acidum relictum est maximam partem correctum, prodeunte oleo volatiliore, subtiliore, magisque alcalino: aut potiùs inungendi sunt cum sevis animalium, sive sit commune, gemein Rind-Unschlit/ sive sit hircinum, quod præ cæteris omnibus habet vim arcendi rubiginem. De oleo hoc communi, quod corrodat metalla, vid. *SCHOTTUS in Techn. Curios. l. 9. cap.*

cap.8.Propos.30.p.691. uti etiam *TACHENIUS in Hippocrate Chymico*, ubi sufficienter probat, quod in oleo communi sit copiosum acidum *p.17.& p.175.*& habet simul egregia quædam de oleis: id quod de omnibus oleis expressis est intelligendum. Propterea talia olea, quæ habent acidum in se, inimica sunt omnibus vulneribus & ulceribus, & fiunt exinde Telephia chronica.& difficillima curatu.

His præmissis, non immeritò, quoniam in se habet acidum contrarium, & inimicum vulneribus hoc oleum, quæritur (1) unde sit, quod ingrediatur Unguenta & Balsamæ vulneraria? (2) unde oleum hoc temperet acrimoniam humorum? Rationem subministrat *TACHENIUS*: quoniam nimirum, quando sentit ignem, fit, ut exhalet subtilior acida pars, & relinquitur oleum alcalisatum contrarium omni acido, unde potiùs spissum, acido vacuum, impatiens, novô acidô rursus desiderat saturari; illudq; dum in membro dolente reperit alcalisatum, absorbet, corrigit, extrahit, inq; se recipit, & dolor inde cessat, aut saltē mitigatur. Videatur *TACHENIUS citato loco.*

Fuit hoc oleum commune, quod exprimitur ex olivis maturis.

Ex olivis immaturis, quod exprimitur *oleum*, vocatur *omphacinum*, in quo aciditas austera manifesta deprehenditur, atque adeò pro usu adstrictorio & roborativo fibrarum commendatur.

Ulterius oleum olivarum non tantum per se ordinarium ferè est Ingrediens in Balsamos, Linimenta, Emplastra, & cataplasmata & unguenta vulneraria, sed etiam infusione plurium vegetabilium magis appropriatur, & specificatur ad plures usus: unde parant nonnulli *Balsamum Samaritanum* ex hoc oleo & vino, juxta locum scripturæ sacræ, ubi hominem istum in latrones illapsum à Samarita vino & oleo obtinctum fuisse legimus: Hæc duo coquuntur invicem ad spissitudinem unguenti seu Balsami, de quô vid. *Chirurgi* hinc inde *in scriptis*, Balsamum hoc correxit & augmentavit cum aliis Ingredientibus *THEOPHRASTUS in Chirurgia parva.*

Lotionem quidam, imprimis *Mercurialis*, *de Compositione Medicamentorum, lib.3. cap.26.* præcipiunt, quam autem ceu ineptam & infantilem taxat *Zuvelferus in animadvers. in Pharmac. August. p. 416*, præprimis cum illotum ad cibos capiendos quotidiè sine noxa usurpetur.

Deniq; sequitur *oleum Philosophorum*, quod aliàs fit, quando laterum frustra, probè candefacta, immittuntur oleo olivarum, ut hujus magnam portionem imbibant, & si lateres sint quantitate sufficiente olei impræg̃nati & saturati sunt, pulverisantur & destillantur vel in arena, vel in aperto △e per retortam, atq; tunc prodit oleum volatile insigniter penetrativum, à cineribus per arenam rectificandum, quod vocant oleum lateritium, & Philosophorum.

Potest etiam mediante arenâ parari. Glauberus elegantiùs reddit per concentrationem, abstrahendo hoc oleum à ~ ♏i. Processum videbitis in Scriptis in 4to P.1.pag.90. Sunt, qui recipiunt *olei olivarum* p.j.⊖ ♏i part.iij, destillant per retortam, sicq; oleum mirandæ virtutis, tàm Chymico quàm Medico usu, eliciunt; idem cum calce viva fieri potest. Sanè ipsum oleum olivarum per se destillatum suggerit oleum penetrantissimum, pariter ferè, atque modò de oleo lini dictum fuit.

Oleum ergò Philosophorum egregiè penetrat, discutit, resolvit, attenuat & incidit, in quibus indicationibus non habetur ei par remedium; unde in tumoribus duris, frigidis, strumosis & scirrhosis resolvendis & emolliendis optimum habetur remedium. Adnervorum affectus à frigore quoscunq;, externo illitu convenit, cum egregiè calefaciat: cum pauco bombace auribus inditum surditati & deficienti auditui, seu subauditioni, succurrit: egregiè discutit, & per poros cutis expellit. *STARICIUS* in dem Helden-schatze *p.13.* refert, quod si quis in oleum Philosophicum intingat, & maceret lanam bombacinam, vel aliam, exque hâc posteà cum cera vel sevo faciat candelam, hâc ipsâ semel accensâ, neq; à pluvia neq; à vento extinguatur.

Istud, quod suprà insinuabatur, acidum olei corrigi à plumbo, suggerit fundamentum emplastrorum chirurgicorum veterum & modernorum, quæ maximam partem ex plumbo & oleo constant. Nempe oleum ipsum, propter latens acidum & viscosiorem consistentiam, inimicum est vulneribus atq; ulceribus, utraq; sordida reddit; sed dum ipsi permiscetur plumbum, hoc ab acido atrosum disponitur, ut faciliùs aciditatem imbibere queat. Ipsum oleum alcalinum magis magisque subtile & penetrans factum, vi balsamicâ partibus læsis optimè succurrit, & ita talia emplastra, qualia sunt nutritum, album coctum, de cetussa camphoratum, de spermate ranarum, de minio, de lythargyrio, &c. pluribus scopis satisfaciunt, indeque creberrimi sunt usus.

ONONIS.

Ononis purpurea spinosa seu *Resta bovis* dicitur etiam *anonis*, quasi à nullo usu, eò quod ubiq; prostet in agris, & aratoribus inter arandum sit impedimento: unde & *Remora aratri* nonnullis audit, Germanis die Hauhechel. Litigant autores, ad quodnam genus plantarum referri debeat? Verùm reverà ad Trifolia pertinet, & *Trifolium frutescens* esse videtur. Dividitur in *non spinosam*, & *spinosam*; quô & asini delectari dicuntur. *Utraq;* est vel *flore purpureo* vel *albo.*

In usu est *tota planta*, præprimis hujus *radix*, & *radicis cortex.*

Radix inter aperientes & resolventes vulgò numeratur, & meritò: Resolvit enim mucum agglutinatum, & crassos ac induratos humores; unde in obstructione hepatis, icterо & similibus prodest. Dehinc usum obtinet diureticum, ubi primatum ferè tenet; & nephriticum, cum singularem habeat vim pellendi urinam & calculum, & exturbandi arenulas ex renibus, cui usui imprimis convenit herbæ infusum in vino Malvatico, quod vinum infusionis herbæ egregiam acquirit vim antinephriticam, conf. *Crato l.6. Conf.83.* in tanta tamen diureticorum copia vix adhibetur. Vis ejus consistit in sale essentiali bolari, & seminitroso. Radix aliàs pulverisata ad ʒj assumpta, vel decocta, & continuando aliquandiu usurpata, in sarcocele in dem Fleischbruche/ ubi testiculis caro nigra accrescit, euporiston & polychreston egregium est. Sic cortex quoq; commendatur à *MATTHIOLO* ad hernias carnosas, de quo vid. *SENNERTUS l.3. Prax. Med. pag 919.* quod confirmat *HORNUNGIUS in Cista Med. p.311.* dum inquit: *decoctum radicis ononidis prodesse singulariter in hernia carnosa: externè simul applicantur Emollientia.* Extrinsecus tandem eadem radix in ▽ & aceto seu oxycrato cocta, pro gargarismate in gingivarum laxitate & putredine ab exulceratione, item in dentium dolore à scorbuto, laudatur.

Prostat *Essentia ononidis* in affectibus calculosis insigniter commendata, quæ paratur hoc modo:

℞. *plantam integram cum radice & floribus*, mundatam, & minutim incisam; affunde *vinum Malvaticum*, vel *spiritum vini* ad eminentiam 4 digitorum: stent in loco calido in digestione per 8 dies noctesque; post destillata, & in

hunece liquorem destillatum de novo infunde *herbam eandem recentem cum Radice & floribus*, iterumque digerere per tot dies & noctes; postmodum misturam fortiter exprime & cola: Colatura digeratur in ℳB tandem per chartam emporeticam filtretur & servetur: abhinc à capite mortuo restitante calcinando eliciatur sal fixum ⊖sum (quod si nimis alcalisetur, fit sal urinosum) Hoc sal addatur prioribus, & habebitur *Essentia diuretica* & *Lithontriptica* egregia, etiam ad hernias carnosas curandas.

Aqua destillata quibusdam in locis in usu est, cum quâ etiam habemus exemplum herniæ, non omissis externis, apud *SCULTETUM in armamentario Chirurgico, obs. 74.*

OPHIOGLOSSUM.

Ophioglossum, Natterzunge/ dicitur ita, quoniam flore refert linguam viperinam, crescit in pratis umbrosis & nemorosis, & à similitudine, quam habet flos ex folio erumpens cum lingua viperina, inter vulneraria non extremum habetur, sive internè in decoctis & potionibus vulnerariis, sive externè inter balsama & unguenta, & emplastra vulneraria. In utroq; casu est planta satis commendata à modernis, qui etiam inter alia eam in herniis infantum multùm commendant. Succus expressus & ex hoc parata unguenta & emplastra vi chirurgica ad eorum vulnera & ulcera sunt usitatissima, aliàs de hac nihil prostat. Composita ex illa possunt videri apud *TABERNÆMONTANUM.* Autor noster planè omisit.

Origanum Græca vox est: Unde verò sic dicatur, interpretes litigant: Germ. Dosten/ Wohlgemuth: Duplex prostat in officinis: *Vulgare* & *Creticum.* Vulgare est planta satis cognita, quoniam crescit in locis sylvestribus; aromatica congener majoranæ, unde etiam vocatur *majorana latifolia*, minus tamen acris atq; penetrans, vires serpilli atq; majoranæ ferè superans. Sale nitroso volatili oleoso est impregnatum; propter vim aromaticam aquas & essentias analepticas, nervis ac cerebri affectibus dicatas, ordinariè ingreditur; singulare enim est cephalicum & uterinum, non minus etiam quàm stomachicum, utut usus ejus internus admodum sit rarus. Imprimis verò convenire dicitur stomacho, ejusq; affectibus flatulentis, iisque, qui acida ructant, aut qui nauseâ & fastidiô torquentur. Menses etiam peculiariter ciere dicitur.

Externè in Pediluviis, Lotionibus, Fomentis ac Balneis plerumque adhibetur, unà cum aliis plantis cephalico-aromaticis in affectibus catarrhosis, quin & in morbis mulierum hystericis & affectibus capitis, cum floribus chamomillæ, thymo, & similibus usurpari potest.

Suggerit quidem *oleum* per destillationem, sed admodum paucum, quod contra odontalgiam tanquã specificum, item contra cephalalgiam, laudatur. Interim origani hujus loco origanum creticum substitui potest, quod magis pingue, & plus olei suggerit.

ORIGANUM CRETICUM.

Origanum Creticum nobilius est vulgari; interim tamen nec nostras rejiciendum.

Vim habet alexipharmacam, & convenit in morsu ab animalibus venenatis, viperis &c.

Per retortam destillatum suggerit *oleum*, quod pro singulari remedio contra dolores capitis, & dentium contumacissimos, habetur, cum bombace illis illitum; adeò ut rectè ipsi caryophyllorum & macis oleo, aliisque remediis præferatur hoc in passu ob egregiam vim & facultatem, quam in dictis morbis, & imprimis in odontalgia, incantamenti instar exerit. Quod si sit nimis forte, diluitur cum pauco oleo amygdalarum dulcium expresso; si sit impotens ac debile, adduntur gr. j. vel ij. camphoræ, sicque fit oleum laudatum ad odontalgiam: potest etiam admisceri oleo caryophyllorum, quod non minus est odontalgicum, quàm ipsum oleum origani.

P.

PALMA.

Palma, der Palmenbaum/ arbor est exotica, ejusq; fructus sub nomine dactylorum ad nos adferuntur ex Italia, Syria, aliisque locis calidis.

Ex hac palma tantummodò officinis noti sunt dactyli, seu palmi, die Datteln/ de quorum electione videatur autor. Usus tamen eorum est admodum rarus, nisi quod ratione dulcedinis à quibusdam unà cum ficubus aut sebesten præscribantur, pro scopo scilicet temperandi acrimoniam quamcunq;, & nimiam corrosivitatem lymphæ, aliorumq; humorum, ac leniendi asperitates faucium: Hinc decocta & hydromelita pectoralia ingrediuntur, ut & misturas in dysuria, & ardore urinæ frequenter adhibendas. Sed loco hujus sufficiunt solæ passulæ; Lapilli contenti vi insigni diuretica pollent, quæ optimum exhibent euporiston: horum enim rasura, cum syrupo de althæa usurpata, egregiè confert in dysuria, urinæ acido salsam acrimoniam temperando & sistendo; Hinc ex carne dactylorum & lapillis quidam singulare parant remedium contra ardorem urinæ seu dysuriam, cujus compositio est hæc:

℞. *Dactylorum* q.v.

Lapilli limâ terantur in pulverem tenuissimum; *caro* scindatur in particulas, in furno exsiccetur, & pulverisetur in mortario: Hi duo pulveres misceantur, & à ʒß ad ʒj usurpentur manè & vesperi in syrupo di Althææ Fernelii, vel in mistura sequenti:

℞. ▽ *chamamill.*
lactuca,
nymph. à ℥jv.
cinnam. ʒß.
syr. de alth. Fernel. ℥iij.
cichor. de rhab. ℥j. M.

Atque certè egregium est remedium ad temperandũ ut & purgandam omnem ejusmodi acrimoniam.

Rari aliàs & pauci usus sunt Dactyli.

PAPAVER SATIVUM.

Papaver duplex est: vel *sativum*, vel *sylvestre* seu *Rheas.* Differentia est in foliis, quæ notatu digna, ne fiat confusio, errorum mater; sativum enim habet folia latiora, & papaver rhæas folia angustiora laciniata. Græcis dicitur μήκων, quasi μὴ κοιεῖν, aut non ministrando, quia homines torpidos reddit, ita, ut ministeria sua obire non valeant, unde *Meconium.* Papaver verò dicitur (ut nonnulli volunt) ab infantum voce PAPA, quod lacti seu pulti infantum permistum infantes reddat ad somnum proclives.

Ratione seminis *Papaver* dividitur in *album* & *nigrum*: Hoc, scilicet nigrum, magis narcoticum, hinc deterius, sc. albo, putatur, de quo videatur *FORESTUS l. 9. observat. 14. in scholio*; sed falso sic judicatur juxta *LOWERUM in Adversar. ad Rondeletium*; & promiscuè ferè in usu est.

In usu sunt *Flores*, in specie *semina*, & *capitula semine turgida*, quæ omnia habent vim narcoticam & anodynam, sed temperatam. *BORELLUS l. 4. observ. 25.* in capitibus papaveris maximam vim narcoticam latere dicit, imò majorem, quam in foliis, quæ etiam chymice præparata ad gr. v. exhibita, miros præstare effectus dicit: videantur etiam *BARTHOLINI Acta Anglicana Vol. 1. pag. 717.* odorem spirant tetrum, nonnihil nidorulentum, cùm tota planta

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0638-8 DFG

ſcateat lacte ſeu ſucco nonnihil pingui & oleoſo ſeu ♃eo crudo, in quo fundata eſſe creditur vis ejus anodyna & narcotica; in quo ferè omnia ipſi ſimilia narcotica conveniunt, v.g. hyoſcyamus, vitex ſeu agnus caſtus &c. Lac iſtud oleoſum, quod tàm in capitibus recentibus, quàm in ſemine concentratum deprehenditur, vim habet anodynam ſeu ſedativam: unde in ſiſtendo dolore & ſiſtendiis vigiliis ſeu agrypniis, ut & conciliando ſomno, in deliriis, dyſenteriis & diarrhœis, flores & capita cum ſeminibus ſunt uſitatiſſima; nimium enim ſputum & ſanguinis motum ſiſtunt, & morbos inde oriundos ſedant, quibus ſcopis inſervit primario. Cæterùm, ut papaver magis ſit appropriatum ad cephalalgias cum vigiliis conjunctas, propterea neceſſum eſt, ut colligatur tempore balſamico, ſole in cancro exiſtente, & in conjunctione Martis & Lunæ in Trigono, vel Sextili; quod monet imprimis *RHUMELIUS in ſcriptis Iatrochymicis p.* 352.

Pro uſu dicto ſemina ſicca ad emulſiones parandas recipiuntur pro conciliando ſomno. Eadem quoq; quoſvis ſpirituum motus elaſticos ſiſtere valent, ob vim ſuam, quam habent, ſenſus externos ac ſus demulcendi, ſomnumque inducendi; hinc in deliriis, agrypniis, febribus, & quibuſcunq; humorum fluxibus, ſive ſint naturales, ſive ſint præternaturales, ut in hæmorrhagiis, vomitu, cholera, diarrhœa, & alvi fluxibus aliis, adhibentur: ſcilicet ſicuti Quinta quaſi papaveris Eſſentia eſt opium, ita, ubi religio eſt ipſo opio uti, commodè remediis ex papaveris capitibus paratis uti poſſumus. Ulteriùs, præter has virtutes anodynas, commendatur etiam valdoperè in affectibus pectoris & catarrhis, imprimis tenuibus & ſalſis, qui oriuntur ex lympha acida vel ſubacida &c. in talibus caſibus eſt expertum, dum ſolet temperare, & impedire ejusdem motum p.n. ac ardorem; unde in raucedine, in tuſſi tenui, & in phthiſi, hæmoptyſi, & ſimilibus pectoris pulmonumq; affectibus, uſitatiſſima ſunt remedia ex papaveris ſeminibus parata.

Externè capita papaveris, imprimis ſemine turgida, propter vim narcoticam uſitatè tantum præſcribuntur in pediluviis, pro ſiſtenda cephalalgia, & levi ſomno inducendo. Exemplum habui ſuperius, ſemen uſurpatur ſub forma Emulſionis, temporibus applicando, pro ſiſtendo dolore.

Quæſtio diu fuit agitata: *num prædicta vis hujus plantæ in ejusdem calore, an frigore conſiſtat?* Reſp. eam nec in calore, nec frigore conſiſtere. Frigidam tamen effectivè eam eſſe, hinc colligo, quoniam nimio ejus uſu, aut potiùs abuſu, calor quivis notabiliter infringitur, dum ſpiritus ſopit, & humores ſiſtit. Quoad formalem ejus texturam, conſiſtit eadem in particulis oleoſis perquàm temperatis, ſed facilè in corpore noſtro longè lateque diffuſibilibus, quibus ſpirituum vis elaſtica nebulis quaſi inducta hebeſcit. Prolixiùs hoc diduxit *BORRICHIUS in Tract. de ſomno & ſomniferis.*

Quod attinet *Præparata*, videamus *Autorem*, qui habet *Extractum* ex Quercetano, quod eſt quaſi *opium noſtras* & opio ſæpiº adulterato exotico commodè ſubſtitui poteſt; quoniam opium iſtud exoticum eſt nimis narcoticum, dein magis quoq; eſt virulentum. Imò papaveris capita opio magis temperato, & mitiori ſulphure, abundant, quàm ipſum opiũ. In ſpecie *papaveris ſativi ſuccus* expreſſus & *inſpiſſatus* vocatur *Meconium*; deſtillatus verò ex capitibus nobis audit *opium*; de quibus *infra in Alterantibus ſecundariis.*

Præterea *ſyrupus papaveris ſimplex* valde convenit in catarrhis ſalſis & acribus, fauces, aſperam arteriam & pectus infeſtantibus, tollit aſperitatem, & temperat lympham acidam vel ſalſam. Infantibus pro ſomno valdoperè commendatur. Obſervetur tamen, cautos nos eſſe oportere in propinando medicamento papaverino infantibus: nimius enim ejus uſus, & in exceſſivâ doſi, valde eſt nocivus, quoniam reddit eosdem ſtupidos: videatur *PANAROLLUS Pentec. 2. obſervat. 44.*

Syrupus compoſitus commendatur, ubi opus eſt incraſſatione tenuium humorum, & ubi opus eſt, ut ſiſtantur effervescentiæ nimiæ: in dyſenteria eſt crebrimi uſus.

Veteribus ſyrupus Diacodion in uſu fuit, ex capitibus papaveris albi paratus, qui variorum Autorum nomine inſignitus eſt; ſpeciatim ſyrupus *diacodion Montani* in raucedine faucium, tuſſi ſicca, & ſimilibus egregium habet uſum, temperando, ſiſtendo, & ſimul demulcendo. Apud modernos verò ejus uſus in deſuetudinem abiit, & ejus loco Laudanum opiatum in uſu eſt in varia doſi pro varietate compoſitionis, de quo ſuo loco.

Lohoch ſeu *ſuccus craſſus papaveris* valde convenit in catarrhis ſalſis atq; tenuibus, & inde ortis faucium affectibus; ſenſim enim ſenſimq; tunc temporis ſorbendo deglutitur, ut corrigat ita affectus faucium. Notum enim eſt, quantum remedia papaverina valeant in ſufflaminandis catarrhis, lympham temperando, ejusq; motum præternaturalem ſiſtendo, unde in tuſſi nocturna convenientiſſima ſunt.

Oleum ex ſeminibus papaveris expreſſum, & temporibus illitum in agrypniis & cephalalgiis optimum eſt remedium anodynum & polychreſtum.

Hæc de papavere ſativo; ſequitur

PAPAVER ERRATICUM.

Papaver erraticum ſeu *Papaver Rheas*, ita dictum à ῥέω fluo, quod flos citò decidat, Germ. Klatzſchroſen. Conſpirat ferè in multis cum viribus papaveris ſativi, ſed longè mitior, & multò exilior eſt, quàm prioris, præprimis in vi aliquali ♃ea, ſoporifera, anodyna & ſtupefactiva.

In uſu ſunt ejus *Flores* imprimis, qui præter vim hanc moderatè ſoporiferam & anodynam (unde hujus ratione præparata ejus æquè ac iſta ex papavere ſimplici uſurpari poſſunt) egregiè quoq; conferunt in ſanguine grumoſo diſſolvendo, & æſtuationibus corporis temperandis, adeò ut nulli in hoc puncto cedant, & in extinguendis omnibus inflammationibus, eryſipelaceis externis & internis, quâcunq; ratione uſurpati; adeoque in ſpecie in inflammatione partium internarum cum febribus acutis junctis, v.g. in angina, in pleuritide, hepatitide, peripneumonia; in quibus non datur præſtantius remedium: item in febribus petechialibus, nephritide, hepatitide, inflammatione uteri, lienis &c. idq; ob mucilaginem ſuam, quæ potenter ſolet temperare ac corrigere acidum volatile, ſpecifico ſapore in inflammationibus ejuſmodi plerumque peccans. Hinc infuſum florum papaveris erratici cum pauxillo ſpiritus ſulphuris acidulatum inſervit pro Julapio in febribus ardentibus ad æſtum & ſitim temperandam, v.g.

℞. *flor. papav. errat.* p.iij
irrotentur ~ *ſulphuris per campanam*, vel ♃is (quod idem eſt, uti poſtmodũ patebit) affundatur ſ.q. ▽ *flor. papav. erratici*, ſtent in loco calido per aliquot horas, & ita brevi poſt colorem rubicundũ acquirent: Colaturæ addatur *ſyr. papaveris erratici* qs. pro grato ſapore, & ſimul parum *de ſyrupo Jujubino*, ſi lubet.

D. S.

Kühl Julep gegen das Seitenſtechen.

Pertinet huc *Julepus antipleuriticus* extemporaneus, seu ℞ florum papaveris rhæados similis vid. apud *TIMÆUM in casu 3.& 9.p.83.& 93.* Potest etiam fieri talis Julepus ex foliis cyani, calcatrippæ, aquilegiæ, bellidis & similibus, pro varietate affectus.

Externè flores recentes fronti & temporibus applicati in compescenda cephalalgia experti sunt. Plura de horum usu videbitis in *WILLISIO Pharm. Rational. Vol.1. pag.323.*

Prostat quoque *Succus, Syrupus, Extractum succosum, Pulvis, ▽ destillata* à novis floribus sæpius cohobata, &c. quæ imprimis in casu ab alto, pleuritide, peripneumonia, &c. nequeunt satis extolli.

Aquæ usum polychrestum videbitis in *VERULAM Hist. vitæ & mortis pag.97.*

Sic ℞. *papaveris erratici* extemporanea cum spiritu vitrioli, & phlegmate vitrioli paratur, quæ imitatur in multis tincturam florum bellidis, imprimis ratione virtutis ejus, in sanguine congrumato dissolvendo, angina, pleuritide, & aliis inflammationum generibus. Præterea etiam Tinctura hujus sistit hæmorrhagiam narium, & moderatũ inducit somnum.

Conserva ex floribus, uti etiam Extractum est ejusdem usus.

Acetum florum papaveris erratici commendatur contra pleuritidem & pestem, miscetique solet inter Potiones & Julepos antipleuriticos.

PAPAVER CORNICULATUM.

Prostat in Horto Medico nostro *Papaver corniculatum majus flore luteo, ac folio laciniato.* Corniculatum dicitur, quod capsulæ ejus seminales non sint rotundæ instar reliqui papaveris, sed instar cornuum oblongorum efformatæ.

Planta est speciosa, ac quæ curiositatis tantum atq; ornatus gratiâ in hortis colitur. An usu ac viribus cum reliquis papaveris speciebus conspiret, res est incerta, imprimis deficiente experientia.

PARIETARIA.

Parietaria à loco natali sic dicitur, quod circa muros ac parietes antiquos, & rudimenta antiquarum domuum, crescere soleat, Germanis Tag und Nacht. Vocatur etiam *Parietaria Lipsiensium*, quasi à loco natali, sed malè; Nam & Wittebergæ, multisq; aliis in locis, crescit. Fortè exinde nomen hoc ipsi impositum, quod hîc Lipsiæ luxuriosiùs crescere observetur. Ex plantis verticillatis non ultima est. Propriè est *tritici vaccini species*, unde rectius *Melampyrum foliis* in summitate *amethystinis* diceretur juxta *MORISONIUM.* Est vel *major* vel *minor.* Imprimis usitata est major. Recipitur autem in usum Medicum genuina, id est illa, quæ in ædificiorum antiquorum calce & limo extructorum parietibus reperitur, quippe in quibus accedente pluviâ & aëris sale universali, aut succo salino seminitroso, sustentatur, & magis diuretica evadit; alia enim, quæ in locis pinguioribus colligitur, minus talis observatur. Tota hæc planta est ex primariis emollientibus; & inter plantas diureticas non est postrema, cùm non tantùm abstergat renes, & vias urinarias purget, & calculum promoveat, sed & copiosum urinæ fluxum moveat; in hydrope v.g. & aliis talibus morbis, ubi diuresi opus est. Notandum enim est, quod hydrops nulla alia ratione, & meliùs & perfectius tolli possit, quàm per diuretica, quæ lympham peccantem per ureteres ad vesicam detrudunt: quo igitur in passu præsens herba singularem laudem meretur, utpote, quæ ratione salis copiosi nitrosi temperat renum ardores, abstergit eorum meatus, ac urinam potenter ciet. Præterea vi gaudet abstersivâ & resolutivâ, unde vis illi inest laxandi alvum, & externè frequenter in clysteribus, cataplasmatibus, & fomentis emollientibus adhiberi solet, & sic porrò. In Ischuria seu suppressione urinæ parietaria incisa in aqua cocta, & hinc cum s.q. olei scorpionum in forma cataplasmatis subigatur, & regioni pubis vel vesicæ imponatur: id quod ceu optimum euporiston meritò laudatur in urina, in vesica stagnante; de quo videatur *FORESTUS l.24.obs.25.& l.25.obs.8.* Ejus verba sunt hæc: *herba parietaria cum oleo scorpionum experimentum est Helidai in ischuria, quod rarò me fefellit* &c.

Facit etiam mentionem ischuriæ puerperæ ex frigore desperatæ, in qua egregiè profuerit hæc parietaria, quod notatu dignum remedium fuit hoc:

℞. *HB Parietar.* M.ij.
Cherefol. M j ß.
Incisa coque ad mollitiem; adde
Butyri recent. ℥ ij.
℞ *scorpionum* ℥ ß. Misce,
applicetur calidè.

Nota bene: supprimuntur cum urina in tali casu sæpe etiam lochia, quod probè observandum. Videatur etiam de hoc Parietariæ effectu in Ischuria *AMATUS LUSITANUS l.4. Curat.10. THONERUS l.1.obs.10.& CRATO l.6.obs.83.84.& 87.*

Vel alio modo ad eundem morbum ita paratur:

℞. Decoctum Parietariæ in vino:

Cum cepis subigatur (sive statim à coctione addantur, sive in aceto subigantur) in formam cataplasmatis, & applicetur ad expellendam urinam.

Item in renum doloribus, & calculi torminibus solet cataplasma ex parietaria & oleo scorpionum applicari lumbis pro adjuvando calculi transitu, & sistendo saltem ejus dolore.

Semen parietariæ contusum, & cum aceto applicatum, pedibus tumefactis valde eorum tumorem discutere dicitur à *SCHMUCK Thesaur.2. Secreto Med.18.*

In Anglia consuetudo obtinuit, ut per syrupum parietariæ, ex succo nimirum integræ plantæ in muris crescentis, cum saccharo, vel simplici vel candisato, paratum curatio hydropis instituatur mediante diuresi; sive sit hydropis ascites, sive anasarca, qui tepidè & sæpè usurpatur, donec malum remittat: sicut relatum mihi fuit à Medicastra quadam Anglica, quod syrupus hic in hydropicorum aquis, per vias urinarias educendis, præmissis præmittendis, multum præstiterit.

HERBA PARIS.

Herba Paris, seu *uva inversa*, das Enbeerkraut/ est satis usitata planta, folia nonnunquam habet 5, utplurimum 4; hinc etiam ab aliis vocatur *solanum quadrifolium*, item Uva Vulpina. Alii salutant Aconitum salutiferum, quoniam aconita reliqua sunt lethifera venena: id quod observetur, ut intelligantur Practici.

Usitatæ sunt Baccæ, rarò Folia.

Interne Baccæ commendantur contra venena, resistere dicuntur pesti, & per sudorem promovere malignitatem ex vi alexipharmaca. Quod dico de peste, intellectum etiam volo de reliquis morbis malignis. Specificè convenire dicitur in comestione nucis vomicæ, de qua virtute videatur *GESNERUS l.1.Ep pag.16.* Baccæ hæ pulverisatæ summoperè etiam laudantur ad epilepsiam, imprimis infantum, de qua virtute vid. *BLOCHWIZIUS in anatomia sambuci p.62.67.& 68.* Baccæ item, quoniam ferè pupillæ signaturam habent, propterea quidam specificè ad oculorũ affectus commendant, quæ tamen signatura est vana. Verum internº usus est rarus.

Exter-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0640-7 DFG

Externè verò baccæ & herba utplurimum in inflammationibus malignis, tumoribus & bubonibus pestilentialibus adhibetur, & in his vix habetur melius remedium simplex in regno vegetabili, sive in Decocto, sive sola contusa, aut cum fuligine impastata herba in forma cataplasmatis, imponatur bubonibus ad maturationem & suppurationem producendam. Interdum tamen solet etiam applicari cum aliis: sic v.g. in bubonibus pestilentialibus:

℞. *HB parid.* M.ij.
rad. lilior albor.
alth. à ℥j.
ficuum pingu. no.ij l.iij.
Coqu. in s.q. ♁ *lilior. albor.* adde
fulig. splendent. ℥j:
sapon. Venet. ℥vj.
♁ *aran.* ℥j.
M. pro cataplasmate.

Vel adhuc melius:

℞. *ferm acerr.* ℥iij.
pulv. sol. parid.
bufon. exsicc. à ℥j.
ficuum pingu. ℥ß.
Misc. in mortario c.l.q. *mellis:* addendo
fuligin. splendent. ℥iij.
M. D. S.
Eusserlich Pflaster oder Brey.

De hac vi proficua contra bubones pestilentiales videatur *GESNERUS in Epistolis*, raris quidem, sed elegantissimis p. 110. item *PETRUS JOHANNES FABER in Pathologia cap. de Peste.* Sic & ad inflammationem & tumorem scroti ac testium folia paridis imposita admodum laudatum sunt remedium, non minus, quàm in inflammatione ipsius penis cataplasma ex herba virente contusa factum & applicatum, egregiè convenit. Nempe folia hæc præ cæterorum solanorum natura ferè aliquid anodyni & narcotici in recessu habere videntur; unde & æstum & dolorem solent nonnihil refrænare: Hinc in cancro tam exulcerato quàm occulto, seu nondum maturato, folia hæc contusa in mortario plumbeo & imposita, non leve levamen adferre solent.

Succus herbæ expressus in affectibus oculorum vulgò commendatur propter signaturam pupillæ in oculo, quam baccæ nigricantes habere creduntur. Sed meritò dubitatur de effectu hujus succi in oculorum affectibus, de quo videatur *BLOCHWIZIUS loco allegato.*

PASTINACA DOMESTICA.

Pastinaca domestica Græcis Σταφυλῖνος, est vel *alba*, vel *rubra*, vel *lutea*. *Pastinaca lutea* die gelbe Möhre/ quæ vocatur aliàs etiam *Daucus*, est vel *latifolia*, vel *tenuifolia*. *Latifolia* Græcis dicitur *Elaphoboscum*, Germanis Hirsch-Pastinack. De differentiis ejus videatur *TABERNÆMONTANUS.*

Radix ejus quibusdam in usu est culinario; apud nos verò nec culinaris, nec officinis nota. De Pastinaca tenuifolia in officinis usitatum est imprimis *semen & herba.*

Omnes *Pastinacæ* seu *Apii species* diureticæ sunt: præprimis *semen lutea* ferè convenit cum virtutibus seminis dauci; unde cum semine dauci specificè commendatur ad suffocationem uterinam arcendam; carminativum enim est, & flatus quoscunque pellit. Sanè in ischuriis etiam desperatis succus Pastinacæ luteæ recens expressus ad aliquot cochlearia mirè opitulari solet; novi enim exempla ischuriæ desperatæ mediante hoc succo expresso curatæ, remediis aliis irritis: sine acrimonia insigni urinam pellit, seu, ut *HELMONTIUS* loquitur, recens quasi consolidando, acre illud potiùs demulcendo, quod ischuriam excitabat, prodest. Aliàs rari usus est hæc planta.

Pastinaca alba convenit cum apio, & imprimis propter vim diureticam extolli solet: menses ciere creditur. Aliàs in Medicina rari usus est hæc planta.

Pastinaca rubra in specie dicitur Carota.

PASTINACA SYLVESTRIS.

Pastinaca sylvestris facilè cognoscitur in *fimbriis* suis sub *flore instar coronæ illum ambientis.*

Ex hac officinæ cognoscunt totam plantam, quæ convenit cum Dauco Cretico, non secus ac pastinaca domestica lutea cum Dauco nostro; unde etiam solet esse succedaneum ejus in compositionibus quibusdam theriacalibus. Nobile diureticum est præsertim calculi præservativum, & renum absterstvum & mundificativum; unde cerevisiæ cum dauco medicatæ contra calculum & scrophulas singularis sunt effectus: videatur *CHARLETON de Spiritu Gorgon. p.* 177, item *Helmontius de Lithiasi c.* 1. § 19. *p.m.* 15. *c.* 7. §. 14. *p.m* 59, & *c.* 8. §. 23. *p.m* 73. Ulterius internè & externè solet convenire in affectibus mulierum, tam in partu difficili, quàm etiam in mensium & lochiorum vitiis, utut pro his, uti domestica, rationis sit usus *WILLISIUS Tract. de Anima Brutorum P.* 2. *c.* 10. dicit, quod habeat vim delirium introducendi.

Datur etiam Lignum exoticum ab auctore neglectum, quod vocatur

LIGNUM PAVANA,

& apud modernos in usu est creberrimo. Scripserunt de eo *ACOSTA in Descriptione Rerum exoticarum:* vid. ex eo imprimis *BAUHINUS Histor. plantar. Tom.* 1. *lib.* 3. *p.* 342, qui vocat *Lignum Moluccense.* Conferatur *JONSTONIUS libr. de arbor.* 9. *cap.* 6. *articul.* 2. *fol* 458.

Notum, uti dico, est apud modernos, & commendatur specificè contra paralysin & affectus paralyticos, & quidem tantùm in paralysi, quæ fit ex laxatione tendinum & nervorum motui inservientium, & liquore seu lympha acida subtili, quæ coagulat spiritus animales, & in aqua resolvit: in tali casu decoctum Pavanæ remedium est expertum, per pudorem expellendo ejusmodi humiditates, & membro restituendo motum valde commendat hoc *LINDANUS in Collegio privato super Praxin Hartmanni.* Repetitur aliquoties, & non sine successu paralyticis propinatur.

PERFOLIATA.

Perfoliata ita dicitur ad differentiam *Perforata* (de quo vide *suprà sub Hyperico*) quoniam illius caules perforant folia. Planta est satis usitata in officinis, Græcis autem pariter ac Latinis incognita fuit: Germanis dicitur Durchwachs / item Bruchkraut/ ab usu ejus primario, quem habet in herniis curandis.

Certè in curis herniarum, imprimis Enteroceles, sive illa sit in scroto, sive in umbilico, usitatissima est, quam vim ex signatura, quâ Perfoliata repræsentat intestina perforantia peritonæum, quidam deducere conantur, si nimirum vel internè pulvis radicis, sive ejus essentia, sive tota planta cocta, cum vulnerariis propinetur; expertissimum enim est vulnerarium, & vix datur vulneraria potio, in quam non ingrediatur Perfoliata; vel *externè* in formam cataplasmatis redigatur, & loco herniosо imponatur. Conferatur *PAULI in Quadripart. Botan. p.* 426. ubi cataplasmata habet ex perfoliata & herniaria, cum paucis aliis contra hernias puellorum experta. Præter hunc usum vix alium in officinis obtinet. Interdum extremita-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0641-3 DFG

mitatibus pedum in florum tumore, vel post morbos chronicos, vel ab hydrope incipiente, applicari solet herba contusa cum successu.

Inter *Præparata* prostat ▽ in officinis, & prostare etiam deberet *Essentia* pro usu interno.

Succus est frequens in unguentis & balsamis vulneratiis.

MALUS PERSICA.

Persica Malus arbor est omnibus nota, cùm satis se commendet Florũ & Fructus gratiâ, qui in usu sunt.

Quod attinet *Fructus*, potiùs illi sunt culinares, quàm officinales, & parum vel nihil prostat de illis in officinis, nec diu possunt asservari; quoniam sunt adeò succulenti, ut propter faciliorem fermentationem & putrefactionem facilè diarrhœas excitare soleant, præsertim iis, qui sunt stomacho debili.

Quod attinet Flores, habent vim laxandi alvum, quæ se exerit in educendo humore tenui & fluido; unde inter Hydragoga referuntur. Unde etiam sunt, qui recipiunt flores, eosque infundunt in vinum vel serum lactis, & infuso isto pro purgante tempore vernali commodè utuntur; moderatè tamen laxat & purgat sine ingenti molestia & torminum cruciatu, & mirum, illos habere vim purgantem, cùm nihil in tota arbore sit, quod purget: serum certè eliciunt sine omni dolore & torminibus. Lumbricos etiam, si quid aliud, enecant, & potenter expeliunt, infusi vino, & propinati infantibus, & aliis, illis conflictatis. Propterea etiam sunt, qui recipiunt folia persicorum cum felle tauri, exq; his duobus faciunt cataplasma, quod applicant decrescente Luna umbilico pro ejiciendis molestis lumbricis.

Destillatur ex his *floribus* ▽, quæ purgat, & imprimis adhibetur pro expellendis lumbricis infantum, quod etiam facit succus ex floribus expressus. Pro externo usu potest etiam fieri Epithema in dolore capitis, in agrypnia seu somno deficiente, v.g.

℞. ▽ *flor. persic.*
chamomill.
verben. āā ℥j
Laud.opiat. gr.vj
M. D. S.

Eusserlicher Umbschlag zum Haupte.

Ex floribus hisce rorulentis, id est, rore adhuc madentibus, per sequentem infusionem paratur etiam *syrupus*, qui blandè laxando lenissimè alvum stimulat, purgando serum & lymphaticã materiam in alvo contentã, ut & lumbricos ad ℥ij aliquoties propinatus: Podagricis etiam plurimum conferre pro evacuando acido noxio, dicit *CARDANUS in Scriptis.*

Conserva ex floribus loco vehiculi cum Mercurio dulci mista, est remedium in pellendis lumbricis egregium.

Nuclei amygdalis similes sunt, & internè contra calculum, & pro usu diuretico laudantur, ad quem scopum & Emulsiones inde fiunt. Unde & pulvis nucleorum persicorum pondere ℥j in vino albo tenui spatio novem dierum assumptus, longâ experientiâ probatũ, quod mirè à renum calculo liberet. A *SOLENANDRO l.1. Consil.15.* commendantur 10, vel 12. jejuno ventriculo præservationis gratia à calculo.

Præterea & externè vim anodynam habent, unde Emulsiones exinde fiunt cum ▽ nymphææ, vel cum ▽ verbenæ ad cephalalgiam ex causa frigida & ad agrypniam seu deficientem somnum, addendo, si lubet, ana seminis papaveris albi. Contra dolorem capitis Emulsio potest esse talis:

℞. *nucl. persicor.* ℥iij
sem. papav. albi ℥ij.
c.s.q. *decocti rad. rhodiæ* f.l.a. Emulsio: cui addantur
pulv. zedoar. ℥ij. M.

In agrypnia verò, seu somno deficiente, fieret talis Emulsio:

℞. *nucl. persicor.*
sem. papav. albi ā ℥iij.
hyosc. albi ℥j.
c.s.q. ▽ *hypnot. Dorncreil.* f.l.a. Emulsio,
D. S.

Eusserliche Ruhe-Milch.

Ulteriùs parari solet ex nucleis hisce *oleum* per expressionem, quod oleum singulare arcanum est in affectibus aurium, imprimis quidem in vermibus aurium eliciendis, item in dolore, surditate & tinnitu aurium; idq; magis, si misceatur cum oleo decoctionis colocynthidos, quod mirè etiam commendatur in aurium affectibus. Idem oleum etiam temporibus illitum admodum conducit in agrypniis & doloribus capitis, unde sæpius solet ingredi unguenta & olea in cephalalgia usitata; verbi gratia Linimentum contra dolorem capitis potest fieri tale:

℞. ♁ *expr. nucl. persic.*
sem. papav. ā ℥i.
succ. inspiss. verbena ℥j ℔.
M. f. l. a. Linimentum;

quo vertex & tempora illinuntur.

Dn. D. *LANGIUS oleum ex nucleis & floribus compositum* frequenti in usu habuit ad omnes aurium affectus, surditatem imprimis, obstructionem & dolorem aurium, quod sequenti modo paravit:

℞. *Oleum ex nucleis expressum:*
Huic infundantur
Flor. persic. recent. q.s.

stent in digestione in loco calido per aliquot tempus; pòst per linteum colentur: Colatura rursus stet aliquandiu, ut fæces secedant.

Lapidosi eorum *Cortices* pro scopo diuretico laudantur, non secus atq; lapilli dactylorum & mespillorum, è quibus chymicè *spiritus acidus & oleum empyreumaticum* elicitur igne aperto; quæ spiritui & oleo Lignorum similia sunt, & rectificata egregiè calculum pellere dicuntur. Unde constat, quod ejusmodi lapilli & cortices nihil aliud sint, quàm ligna duriuscula, quæ continent & ambiunt nucleũ.

PERSICARIA.

Persicaria alàs *Hydropiper* vocatur, quod acre sit & causticum instar piperis. Ordinariè in officinis *Persicaria* dicitur ob foliorum figuram, quâ flores Persici imitatur; Germanis Wasserpfeffer / quod acrem & penetrantem habeat saporem, & nihilominus tamen in locis uliginosis crescat; item Flöhkraut / quod ejus præsentiâ pulices abigantur: autore *PARACELSO* vocatur Wasserblut / quia maculas rubicundas in caule habet.

Plures dantur species, tùm *Hydropiper maculosum*, tum *non maculosum*, utrumque *majus*; datur etiam *minus*; item *acre* & *mite*: In usu tamen est *Persicaria acris* & *urens*, sive *maculosa*, sive *non maculosa* fuerit. Convenit saporetenus cum nasturtio, piperitide & flammula Jovis; unde & inter antihypochondriaca & antiscorbutica rectè refertur. Nam eædem quoque particulæ acidæ acres, quæ aliàs in plantis antiscorbuticis reperiuntur, hic quoque offenduntur. Ex sapore enim facile notum est, quod acerrimum & copiosum sal volatile in se habeat hæc planta, ratione cujus incidit egregiè, penetrat potenter, quæcunque coagula p.n. resolvit, & per urinam evacuat; unde egregium est alterativum in affectibus hypochondriacis, scorbuticis & spleneticis, item in tumoribus & in infarctibus mesenterii, similibusq; aliis cognatis affectibus; & dum in foliis maculas nigras habet, propterea quidam dicunt,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0642-9 DFG

cunt, quod hac signatuta quasi maculas scorbuticas repræsentet, & hoc ipso innuatur illius vis expellendi vermiuosam malignitatem scorbuti: Videatur *PARACELSUS in Herbario suo.* A multis etiam pro singulari secreto venditatur in curatione Luis Gallicæ, sive sola sive aliis permista, quacunque sub forma, vel Decocti vel Essentiæ: Melior tamen est Essentia extracta, quàm Decoctum, cum in Decocto multùm pereat de sale volatili.

Externè pro scopo vesicandi aut saltem cutim tubificandi adhibetur. Frequens etiam est Decoctum cujusvis Perficariæ in vulneribus & ulceribus malignis & inveteratis, cacoëthicis, & difficulter coalescentibus, in specie in ulceribus Gallicis. Propter vim in ulceribus etiam prodest Perficaria contusa, vel cum aliis cataplasmatis forma imposita equis compressis, wenn die Pferdte wundt gedruckt seyn: Imò commendari solet in ulceribus & doloribus podagricis; idque non sine ratione, cùm oriantur ab acido corrosivo. Hoc acidum, quid mirum, si corrigatur à sale volatili acri perficariæ? Videatur *SCHMUCK Thes. 2. Secreto Phys. 8.* Hæc est illa planta, quam *PARACELSUS loco allegato* ad transplantationem morborum, & curam sympatheticam adeò commendat, id quod etiam experientiâ, imprimis hippiatrorum, confirmatur: utuntur enim hac planta tum, quando e.g. equus nimis comprimitur, wenn ein Pferdt gedruckt ist. Modus est hic: Protrahunt vel abluunt plantam recentem per aquam frigidam, eamq; pòst parti contusæ & dolenti, ulceribus & vulneribus, contusionibus, & inde natis ecchymomatis, item in odontalgia, applicant, ac linteum superimponunt, ut probè incalescat: altero die pòst plantam istam adhuc tepidam sepeliunt sub fimo equino, vel alio in loco, ubi citò aut facilè putrescat; & sic sponte, planta putrescente, tumor quoque cessat, aut vulneratus convalescit. In gravioribus contusionibus ac vulneribus secundâ vel tertiâ vice usus ejus repetendus est, & experimentum est haud contemnendum: sic refert Meysonnerius, se in Gallia vidisse puellam quandam in tota facie per casum ab alto miserrimè contusam, lividam ac cæruleſcentem (braun und blau gestossen) quæ cum quamplurima, sed incassum, adhibuisset, plantâ hâc suasu mulierculæ impositâ, ac sub fimo dein sepultâ, feliciter ac subitò curata fuit. Simili modo hanc adhibitam odontalgiam periodicam chronicam commendat *PARACELSUS*, qui si quis alius, in hoc casu, inque quamplurimis aliis, maximè ejus vires perscrutatus est. *FONSECA l. 1. Cons. 47.* alio modo instituit hunc Magnetismum: Decoquit herbam Perficariæ cum corticibus hyoscyami in aceto rosaceo: aceto hoc pro gargarismate utitur; reliquias verò hujus decocti vel gargarismatis sepelit in terram, & dum putrefiunt, dolor sedatur: quod idem habet *RIVERIUS*, qui solet comburere reliquias post decoctionem, ut eò faciliùs & citiùs sedetur dolor. Sed de Magnetismo Perficariæ hinc inde apud autores mentio fit: Imprimis tamen legatur primus ejus autor *PARACELSUS* l. c. ut & *HELMONTIAS de Magnet. Vuln.* curatione, & *MARCUS MARCI in Philosophia Veterum Restituta P. S. Sect. 1. Subsect. 6.* ubi *de Magnetismo Perficariæ.* Utut autem magneticâ vi dicta mala curet, nihilominus tamen etiam corporali contactu, ut *suprà* dixi, dictis malis egregiè medetur.

Aqua perficariæ per frequentem cohobationem à planta abstracta; & sic sale volatili suo impregnata, nobile est præservativum & curativum à calculo, Anglorum quorundam experimentum, uti hoc refert *BOYLE.* Valde hi quoque Angli commendant ad tormina ventris, passionem cardiacam, colicam & hystericam, scorbutum, malum hypochondriacum, renum affectus, & omnes morbos chronicos. Specificè commendatur contra vermes, contra venena, & ulcera Gallica, ut & contra lepram.

PETASITES.

Petasites planta est hortensis valde usitata, & reverà *Tussilago major* esse videtur; tempore verno prodit, florem habet album & rubeum, & folia tempore æstivo crescunt in magnum: Germanis Pestilentzwurzel ab usu vocatur.

Est planta pulmonaria & alexipharmaca, resistens quibuscunque venenis, quod odor confirmat aromaticus acris, qui de principio ejus volatili oleoso acri, ex parte mucilaginoso, testatur, in quo vis ejus residet. Hujus radix gummosa, acris valdè, amari & penetrantis saporis, tantùm in usu est contra pestem & febres malignas, quæ pulverisata ad ʒij cum vino albo pro scopo sudorifero & alexipharmaco adhibetur; per poros enim cutis malignitatem potentissimè expellit. Hinc & aceta alexipharmaca seu bezoardica, spiritus & essentias alexipharmacas, aliasque compositiones magnas theriacales, & cum aliis extracta alexipharmaca, ingreditur ad colicam etiam & uterinam suffocationem, pulmonum affectus, pro promovendo eorundem muco, & expectorandis coacervatis sordibus lumbricos infantum, retentionem urinæ, & menstrua obstructa prodest. In equis pro vermibus & affectibus pulmonum asthmaticis adhibetur.

Externo usu contusa radix viridis, vel sola vel aliis admista, commendari solet contra bufones pestilentiales, ut eosdem maturet, & malignitatem foras evocet. Aliàs vix in usu est.

Præparata, quæ recenset Autor, rarò, imò ferè nunquam, in officinis prostant.

PETROSELINUM.

Petroselinum planta est satis cognita, & in culinis & in officinis. Notandum hîc in genere, quod Σέλινον Græcorum, Latinis *Apium* dicatur. Petroselinum autem istud apium est, quod pro usu culinario vulgò colitur, & aliàs etiam dicitur *apium hortense* seu *sativum*; cum contra id, quod nos *apium* vocamus, sit *sylvestre* & *palustre.* *Nostrum* ergò præsens *Petroselinum* in occulto quasi aroma quoddam repræsentat, imprimis folia recentia, quæ proximè ad chærefolium nostrum accedunt, & similiter vi diureticâ commendantur.

In usu est *radix*, & imprimis *semen*, rarò verò *folia.*

Radix est ex 5. aperientibus majoribus, & juxta vim aperitivam est elegans diureticum, & leniter & suaviter solet ciere per urinam materiam in hypochondriis stabulantem; unde in obstructione partium internarum valdè est usitata, & convenit in omnibus affectibus, ubi opus est apertione, acidi contemperatione, & massæ excrementitiæ per urinam evacuatione. Quin & folia æquè atque radix in affectibus à lacte oriundis commendata sunt, cujus congrumescentiam nonnihil impediunt, & nonnihil siccata in nodulis infusa, abundantiam ejus impediunt. Urinam certè insigniter pellunt, & cunctis morbis chronicis subinde cum aliis in Decoctis & Infusis succurrere perhibetur. Aliàs magis culinaris, quàm officinalis est planta.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0643-4 DFG

Superlus dixi, ubi differebam de apio palustri, quod conveniat ad discutiendum tumorem mammarum ex coagulatione & abundantia lactis: id quod etiam de Petroseliuo sperandum est: Lac enim dissolvit concretum in mammis, ejusque abundantiam impedit extrinsecus usurpatum. Reliqua, quæ habet *AUTOR*, satis sunt cognita de hoc ipso.

Aqua destillata usurpatur pro usu diuretico. Potius adhibetur radix, ejusque Decoctum ex aperientibus, & medicamentis contra morbos chronicos & cachexias.

Succus petroselini massam sanguineam aliis atque aliis humoribus infectam purificat, & externè in mundificandis & curandis abscessibns; & detergendis ulceribus inveteratis multum valet;. quod etiam facit succus apii. Unde Galli *unguentum compositum* habent *de apio* dictum, quô omnia ulcera sanare & mundificare possunt: vid. *PARÆUS*, qui ejus compositionem habet.

PETROSELINUM MONTANUM.

Petroselinum montanum planta est usitata, conspirat ferè in omnibus cum Petroselino dicto, nisi, quod paulò majus acrius & volatilius sit, ut omnia montana solent. Unde tota plauta, imprimis ejus semen, solet esse excellentiorum virtutum, quam Petroselinum hortense. Sudoriferum & diureticum egregium est, & inter alexipharmaca refertur, etiam stranguriæ mederi solet.

PETROSELINUM MACEDONICUM.

Petroselinum Macedonicum est genuinum *Veterum Petroselinum*: Nam *Petroselinum nostrae hortense* & montanum non est illud Veterum, quod adhibuêre in compositionibus Theriacalibus, sed hoc apud illos solummodò in usu esse consuevit. Nihilominus, cum non possit haberi, utut colatur in hortis, loco illius potest substitui Petroselinum montanum sine fraude ægri. Convenit cum virtutibus petroselini dictis, nisi quod in virtutibus alexipharmacis idem antecedat, & propterea semen ad compositionem Theriacæ & Antidoti Matthioli, requiritur: aliàs nullo in usu est.

PEUCEDANUM.

Peucedanum, der Haarstrangk / planta est apud nos non adeò vulgaris, quæ tamen in quibusdam pratis & locis cultis solet provenire. Duplex habetur: *Germanicum*, & *Italicum*. Hoc in omnibus cum Germanico conspirat, saltem quod speciosius ac majus sit. Vocatur verò ita à πευκὴ, quod idem est ac pinus, unde & pinastella dicitur ob folia piniformia. Convenit quoad florem cum petroselino, quoad folia verò est diversitas.

Usitata est *Radix*, quæ colligenda tempore verno, quando est succi plena & turgida, non verò in autumno, uti vult *AUTOR*, quando est effœta.

Gummate aromatico perquàm medicamentoso pollet, quod planta hæc à vermibus sauciata copiosiùs de se fundit. Hocce gummi nonnulli substituere volunt gummi ammoniaco; Verùm deficit nobis adhuc experientia. *Radix* valdè commendatur in affectibus pectoris in infarctu & inflammatione pulmonum, ex effervescentia succorum excrementitiorum in pulmonibus stabulantium, à qua effervescentia pectus inflatur: Refertur non immeritò inter radices aperientes, easque ferè superare dicitur; unde in affectibus hypochondriorum convenit. Nam ratione salis volatilis acris temperat acidum, à quo oriuntur hypochondriaci affectus; id quod Veteres aperire dixere. In scabie senum sicca usurpatur pro balneo. Refertur etiam inter capillares herbas, quatenus efficit, ut tenaciter adhæreant cuti capilli. Hæc & plura alia *SCHROEDERUS noster* ex *DIOSCORIDE* & *GALENO* Peucedano tribuit; an verò omnia cum veritate conveniant? multum apud nos dubitatur. Rarissimi enim est usus.

Præparata, quæ recenset *AUTOR*, rarò prostant, atque sic, uti tota planta, rari sunt usus.

PHASEOLUS.

Smilax hortensis major flore rubro, aliàs *Phaseolus*, Germanis Indianische Bohnen / planta est exotica, & non officinalis; sed loco ejus pro usu Cosmetico fabæ officinis inserviunt.

PIMPINELLA BIPENELLA.

Pimpinella duplex est, *saxifraga* & *sanguisorba*, quæ posterior in quibuscunque sanguinis fluxionibus non parum efficit, & usitatissimè à Practicis in scriptis *Pimpinella* vocatur.

Pimpinella saxifraga hujus loci est, & *species* est *Petroselini*, quæ propriè *Tragoselinum* seu *Bipenella*, vulgò Bocks-Peterlein / dicitur. Nam reverà inter *Selina* seu *Apia* locum habet. Est planta umbellifera, cujus folia sunt ferè similia sanguisorbæ.

Refertur inter plantas vulnerarias & adstrictorias, & propter vim diureticam & calculorum pulsivam saxifragas, adeò, ut primaria ejus vis resideat in virtute diuretica & lithontriptica, in quo cum selinis reliquis conspirat. Saporis est acris, propterea folia quocunque modo, speciatim in acetariis, usurpata sanguinem mundificandi egregiam vim obtinent; abstergit siquidem pimpinella, & omnia sanguinis recrementa salina per sudorem copiosiorem, & urinæ fluxum pellit. Præterea *radix* aromaticâ acrimoniâ stomacho dicata dicitur; unde post dictos hos usus, de quibus pluribus videatur Autor, prodest valdè in cruditate & imbecillitate ventriculi, quando est oneratus phlegmate acido copioso & crasso. In tali nempe casu mitum quantum commendatur *Saxifragum* hoc *Trogoselinum* seu *Bipenella*. In specie egregia est in partium internarum erosionibus & lasionibus curandis, qua ratione & phthisi & dysenteriæ egregiè confert, teste *RIVERIO C.3. observ.84.* ubi decoctâ hâc radice cum butyro dysenteriam curavit; sicut etiam alexipharmaca est, & malignitati resistit.

Quoad usum externum ferè cum aliis, speciatim polygono, convenit, imprimis in mundificandis ulceribus: in butyro frixa admodum commendatur ad extrahendos globulos ex corpore, Autore *AARICIO* im Heldenschatze *p.*130.

Inter Præparata radix condita, & conserva, solet prostare in officinis quibusdam. In electuariis stomachicis, & stomachum confortantibus, nunc etiam in electuariis alexipharmacis, & malignitati resistentibus, solent præscribi.

PINASTER seu PINUS SYLVESTRIS.

Litigia ista, quæ circa nomina *Pini* & *Pinastri* occurrunt, videbitis imprimis in *HOFFMANNO de Medicamentis officinalibus l.2.c.125.*

Pinus in duplici est differentia: vel enim *sativa* est seu *Italica* (de quo mox in sequentibus) vel nostras *Pinaster*, seu *Pinus sylvestris* & *montana*, seu *Teda*, die Kieffern / vid. *TABERNÆMONTANUS* *p.*1351.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0644-0 DFG

p.1351. item *Theatrum Botanicum Tom.* 1. *l.*2.*p.*253. quæ iterum vel *fructifera* est, de qua hic loci, vel *sterilis*. Deinde *Pinaster* quoque dividitur in *marem* & *fœminam*, de qua jam *suprà actum*, ubi *de abiete alba*. Ipse *Pinaster* seu *Pinus sylvestris AUTORIS ad abietes* pertinet, estque *arbor antiscorbutica* suprà dicta. Pini enim cognati sunt abieti, saltem foliis differunt; siquidem *abies* habet *folia ex adverso collocata*; *Pinus* verò *utrinque* & ex *omni parte sita*. Ratò usurpatur. *Strobuli* verum & inflammabile *sulphur* suppeditant.

Suggerit hæc arbor das Kienholtz, ex quo per descensum destillatur *oleum*, aliàs *Templinum* dictum, egregium experimentum ad partes elevatos à frigore.

PINUS & PINEÆ.

Pinus sativa seu *domestica* est arbor ex abietum speciebus, exotica, & quæ apud nos non crescit, utut in Italia satis copiosa reperiatur: propterea rarus ejus est usus in officinis nostris, nec memini, me legisse quicquam apud Practicos de ea, nisi quod *fructus* in usu sint, nuclei seu Pineæ, die Pineen dicti.

Has quod attinet pineas, conveniunt ferè cum amygdalis dulcibus, & similibus seminibus temperatis. Virtus eorum consistit in substantia oleosa, temperata tamen & admodum mucilaginosa ad instar olei amygdalarum dulcium. Hujus ratione nuces pineæ laudantur pro usu nutritivo humectante; & hinc contra atrophiam atque tabem corporis & similes affectus, maximè conducunt. Hunc in finem ex iisdem nucleis frequenter parantur Emulsiones, unà cum pistaciis & amygdalis dulcibus, insigne & laudabile nutrimentum præbentes iis, qui laborant atrophia. Hac quoque ex causa adhibentur in usu venereo, ut genituræ materiam præbeant, quam insigniter augent. Notandum enim, venerea medicamenta in duplici esse differentia: quædam enim massam seminalem augent, qualia sunt oleosa hujusmodi, & quasi lactea, amygdalæ dulces, pistachia, lac &c. unde in electuariis Venereis usitatè præscribuntur simul pineæ & etiam pistaciæ: quædam verò Venerem stimulant, uti sunt salina, & omnia aromatica seu acria, & acrimoniam quandam in se habentia, v.g. sinapi, eruca, macis, piper, caryophylli, cubebæ, coriandrum, &c. Porrò valde commendari solent in affectibus pectoris, imprimis talibus, ex lympha nimis acri salsa & acida in pectus destillante: cum enim hæ nuces sint temperatæ, quamcunque acrimoniam succorum imprimis lymphæ, quæ nimiâ acredine & ⊖sedine suâ posset corrodere pulmones, & partes pectoris, oleo suo temperant: non secus ac amygdalæ dulces, cum quibus de cætero in omnibus ferè conveniunt; unde in phthisi, raucedine & in asperitate fauciunt, & similibus magni sunt usus. Propter eandem aciditatem & salsedinem humorum temperandi virtutem conveniunt in temperanda acrimonia urinæ, & humorum in stranguria & dysuria, vel inchoata renum levi corrosione. Horum tamen loco amygdalæ dulces sufficiunt.

Oleum ex nucleis hisce recens expressum insigniter armat in venerem: id quod novit probè Princeps quidam magnus non longè abhinc diffitus, oleum hoc pinearum & pistaciorum recens continuò secum ferens tanquam arcanum singulare pro usu venereo cum vino vel Rhenano, vel Malvatico sumptum. Sed de his dabitur ulteriùs dicendi locus, ubi de Pistaciis.

PIPER.

Piper duplex habetur in officinis vel *rotundum*, vel *oblongum*. *Rotundum* itidem est duplex: vel *album* vel *nigrum*. De natura & productione piperis videantur rerum exoticarum Scriptores, qui testantur, quod sit planta ex speciebus *convolvulorum* aut *clematitis*; unde scandat instar clematitis & smilacis. Integra hæc planta saporem acerrimum habet, simillimum ipsis granis piperinis, ut apud nos cochlearia & sinapi. *Piper album* & *nigrum* non differunt specie, cùm omnia grana in principio, dum adhuc succulenta & immatura, viridia sint, tractu verò temporis, dum ad maturitatem pervenerunt, rubra evadant. Grana hæc rubra seu matura decerpuntur & exsiccantur in sole, atque sic sensim atque sensim acquirunt nigredinem, & sub exsiccatione, propter exhalationem particularum aquearum, extima cuticula corrugatur, & sic *piper nigrum* repræsentant. Quod si verò à granis non bene maturis ante exsiccationem cutis separetur maceratione in aqua salina, sic, quando exsiccantur, remanet *Piper album*, unde præfertur nigro. Conferantur *Acta Societ. Reg. Vol.* 1. *pag.* 879. item *FRANCISCI* in dem Ost-Indianischen Lustgarten *p.*399. *Longum Piper* potentius est rotundò, & crescit in frutice simili rotundo; hinc differentia potiùs in natali solo videtur, quàm planta, & inter omnia aromata non magis datur acre quàm hoc, quod summoperè mordet, & vehementiùs penetrat.

Piper cùm sit aroma, cujus sapor & effectus omnino loquuntur, quod ejus vis consistat in sale volatili acerrimo parum oleoso, minusque adeò temperato, uti reliqua aromata, sed verè concentrato: quare egregiè incidit & penetrat: Cæterùm, uti dixi, parum vel nihil olei possidet, ut propter absentiam hujus olei, quod aliàs inviscando quasi sal volatile nonnihil coërcet, est adeò penetrans volatissimum, & quod triturâ exactâ magnam acrimoniæ salis volatilis partem amittit. Ratione hujus salis volatilis penetrat adeò, ut incidit mucilaginem crassam in primis viis stabulantem, & absorbet acidum: propterea ubi peccat acidum, convenit piper. Hinc ratione hujus salis volatilis acris pro usu stomachi ad cruditates ejus acidas destruendas, in specie illas, quæ crapulam aut aliam causam frigidam superveniunt, indeque nata varia primarum viarum pathemata, optimè conducit, & appetitum prostratum resuscitat. Grana etiam ejus, vel integra, vel in forma pulveris grossi deglutita, ventriculum optimè roborant, & magis operantur, quàm si pulveris forma exhibeatur; maxima enim salis volatilis pars inter pulverisandum perit & avolat. Par ratio sit dereliquis aromatibus; horum enim vis tenuis valdè & volatilis, ex pulvere facilius avolat, dissipatur & perturbatur; piper autem integrum vires suas in ventriculo æquè exserit, atque pulverisatum, quamvis excernatur immutatum, quia patticulæ ejus subtiles atque volatiles facilè illic sensim sensimque separantur, & eliciuntur per menstruum aliquod conveniens in ventriculo latitans. Quod probatur ex eo, quòd integra piperis grana ▽æ per diem & noctem immersa insipida prorsus reddantur; ▽ autem istâ vi aromaticâ acri maximè imprægnetur: videatur *HOFFMANNUS de Med. officinalibus*, qui sæpiùs ejus usum commendat in colica, quatenus destruit acidum: v.g. post

crapulam, vel cerevisiæ non defæcatæ vitio contractam, & ex præcedente aliqua refrigeratione ortam, ubi grana aliquot vel integra, vel in 2. 3. vel 4. partes conscissa, cum vino vel spiritu vini, vel alio, inflammabili appropriato, propinata, satis commodum sunt euporiston. Ulteriùs in febribus intermittentibus remedium constituunt non contemnendum, & à vulgo sæpe usurpatum, qui grana vij vel x in binas partes discissa cum vino, vel spiritu vini, vel simplici vel anisato: idque præmissis universalibus, felici sæpe successu aliquot horas ante paroxysmum assumit, imò continuato usu quartanam quoque curant; si aut tardiùs, aut paroxysmo jam instante, assumantur, & ubi æstus ventriculi cum acrimonia ejus concurrit, ardor gravissimè intenditur; minus item adhibenda sunt, ubi solus vel major æstus urget; potius verò, si algor adest, præsertim si aliquis sudor expectatur. Juvenem 17. annorum novi, qui 70. grana piperis leviter contusa pro una dosi assumpsit, retinuit, & febris emansit, utut post dies aliquot ex haustu cerevisiæ secundariæ frigidæ redierit; piperis tamen usu continuato iterum se curavit. Et quamvis febris non semper in totum tollatur, rigores tamen maximè supprimuntur. Non igitur sunt de nihilo ii, qui omnia aromata integra potiùs, quàm pulverisata servari volunt, quia & sub pulverisatione, & pulvere diu servato, substantia volatilis avolat, & ita minus efficacia fiunt. In tuctibus acidis corrigendis quantum integra piperis grana deglutita conferant, videbitis in *RIVERII Observationibus Morborum infrequentium obs.* 37.

Externè de cætero piper unà cum aliis usurpatur in sternutatoriis & apophlegmatismis, ubi acri penetrante, & stimulante remedio opus est pro incidenda lympha crassa, fauces oblinente; item pro incidenda inflammatione, vel incidendo sanguine congrumato. In gargarismatis pro laxatione uvulæ cum tantillo aluminis. Vel solet fieri pulvis ex pipere, sale, & gentiana, qui sufflatus ad locum columellæ vel uvulæ, ejus laxitatem solet corrigere. Videatur *SENNERTUS de uvula laxata.* Familiaria quædam & elegantia remedia alia ex pipere videmus descripta in *BARTHOLINI Observat. l. V. Histor.* 48. tàm pro usu interno, quàm pro usu externo. Quando piper præscribitur in formulis absolutè & sine additamento, semper intelligitur nigrum, aliàs additur vel longum vel album.

Oleum piperis est egregium stomachicum, prodest in colica, & in quartanis specificè mederi dicitur, in quibus alii olei piperis destillati 3. vel 4. guttas miscent cum extracto gentianæ, & propinant sub forma pilularum ante paroxysmum quartanarum, quod remedium B. Dn. D. *LANGIUS* in usu habuit, & felici cum successu propinavit. In nimiis & horrendis rigoribus febrium intermittentium, imprimis quartanarum cum oleo laurino, & etiam cum oleo nardino, spinæ dorsi inungi solet. Ab aliis solet oleum piperis cum oleo nucis moschatæ expresso inungi regioni stomachi, quo usu valdoperè mitigant horrores febriles, in quibuscunque intermittentibus obvios.

Cum spiritu vini rectificato *Essentia piperis* paratur, quæ mirè appetitum acuit.

Species diatriων piperεων sunt egregiæ in stomacho, confortando stomacho, & promovenda ejusdem digestione: cum Tragea stomachali usurpantur ad cruditates, & exinde natam vitiosam digestionem tollendam, in vehiculo appropriato.

PIPER AMERICANUM.

Piper Americanum ita dicitur, quod in America, præsertim Brasilia, copiosissimè crescat. Veteribus fuit incognitum, & saltem à modernis, imprimis à *JOHANNE FABRO, Lynceo*, illustrata, ac Romæ edita est, detectum; item à *PISONE in Indiæ utriusque Re Medica.* Indi, ac in specie Brasilienses, plantam hanc vocant *Chili*; Latinè *Piper Indicum*, Siliquastrum, Capsicum. Plures sunt *differentiæ*, tùm *ratione fructus*; alius enim est *rotundus*, alius *siliquosus*; tùm *ratione coloris*; alius enim fructus est *coccineus*, (Scharrlach Farben) alius *flavus* seu *aureus*.

Piper hocce nullum habet usum præterquam in fructu. *Fructus* enim ejus maturus tantam habet acrimoniam, ut respectu piperis veri Indici sit lusus jocusq;, unde & loco condimenti miscent suis alimentis; norunt enim, quod appetitum augeat. Præterea etiam fæces alvi mordicantes, ac sæpius intestinum rectum exulcerantes, ejus usu redduntur. Hispani piper hocce Chocolatæ addunt, ut œstrum venereum magis accendant. Mihi etiam fructus exsiccatus ac pulverisatus in usu est febrifugo, ante paroxysmum scilicet intermittentium propinatus, quod remedium est paucis cognitum. Idem fructus recens spiritui vini infusus penetrantissimam ac acerrimam præbet *Essentiam*, ventriculo singulariter amicam, appetitum provocantem, mucumque ventriculi ac sordes abstergentem. Sunt, qui fructum recentem sine atillis aceto, unà cum fæniculo, infundunt, locoque condimenti medicamentosi cum carne assata adhibent, quod sanè ventriculo egregiè conducit.

Est planta ab autore neglecta, quæ vocatur

PIPERITIS.

Piperitis Græcis dicitur λεπίδιον, vel à λεπίζειν, quod acrimoniâ suâ soleat urere, vel quod λεπίδας seu maculas faciei abstergat vel curet. Rectiùs refertur ad *Iberides*, & hinc ad *Thlaspia.* Germanis vocatur Pfefferkraut, à sapore acerrimo.

Planta est procera, & haud contemnenda. Probe masticata prodit spicula tantâ atrociâ, ut non cedat sinapi, persicariæ, aro, vel ipsi piperi; cui ferè substitui potest. Sapor hic acerrimus penetrans, & quasi causticus, æquè ac piperis, loquitur de præsentia copiosissimi & penetrantissimi salis volatilis acris, ratione cujus in scorbuto unum est ex primatiis medicamentis, cui potentissimè mederi solet, non minus quàm cochlearia nasturtium &c. cum quibus ferè conveniunt; dum nempe conspirant vi antiscorbuticâ, alterativâ, viscidorum incisivâ, & absterstvâ, adeoque splenetica & epaticâ, aperitivâ. Et quamvis Autor mentionem hujus non fecerit, neutiquam tamen est postponenda reliquis, unde & folia hæc pro acuendis *aquis*, *spiritibus* & *essentiis antiscorbuticis*, imprimis in *compositione spirituum antiscorbuticorum*, rutæ, cochleariæ, nasturtio, & aliis convenientissimè adjungi, & incisa cum spiritu vini destillari, ac aliquoties abstrahi poterunt. Præterea egregium est stomachicum, quatenus pituitam acidam, id est relicta cruditatis acidæ in stomacho stabulantia, corrigit & incidit, hincque appetitum provocat & stimulat, quod aliquoties observavi. Stomacho enim jejuno si masticentur folia, famen tantùm non caninam & ingentem appetitum excitant; sicut ipse pro appetitu deperdito unum saltem foliolum ruditer masticatum, restaurasse eundem vidi. Quin & folia vino infusa, & simul hausta ac deglutita, ad appetitum defectum,

& inde

& inde natam anorexiam, commendantur; abstergunt enim, & omnes ventriculi cruditates nimias, ac viscidas, acidas & glutinosas, absumunt, & ita appetitum reconciliant. Et cum in stomachi cruditate acida sedes sit mali hypochondriaci, & mediantibus his multi è stomacho in massam sanguineam veniant morbi; unde sal acre conveniet in omnibus affectibus, ubi est acidum, quod corrigit, & sal volatile in MSea acrius & penetrantius reddit, & auget.

Planta recens simplici, & arenæ destillatione, suggerit phlegma ignei ac acerrimi saporis; Vel si plantæ affundatur spiritus vini, & parili modo destilletur, emergit menstruum ad extrahendas quasvis plantas antiscorbuticas.

PISTACIA.

Pistacia sunt fructus arboris *staphilodendri*, quæ duplex est; una *Italica*, altera verò *sylvestris* seu *Germanica*, cujus fructus *Nux vesicaria*, quibusdam Pimpernüssigen / dicitur; quorum usus nullus est, sed culinaris potiùs. Pulpa intra nuculas contenta nonnihil adstrictoria est. Ornatûs gratiâ in hortis colitur.

Quoad arborem Italicam, folia hujus sunt terna. Fructus sunt nuclei parvi saporis instar amygdalarum dulcium, quæ in omnibus cum pineis & amygdalis dulcibus conveniunt; cum quibus etiam simul præscribuntur in emulsionibus antiphthisicis & antihecticis; quoniam egregiè partes nutriunt. Temperati enim sunt quàm maximè, nec ullô modô excedunt, dum humore roscido & oleoso sunt impregnati; unde etiam in marasmo & atrophia valdoperè sunt usitati. Juxta virtutem nutritivam conveniunt in augenda materia seminali, & stimulanda venere: Et quod suprà dictum de pineis, intelligendum jam venit de pistaceis; augmentum enim seminis dant egregiè: unde, quod dixi de oleo expresso pinearum, valet de oleo expresso pistaciarum. Hinc Princeps quidam magnus in vicinia ante paucos annos mortuus, & valdoperè etiam in senio famosus, in re Venerea pro secreto habuit *oleum pistaciorum & pinearum recenter expressum* cochl. j. *vitell. ovi* unius, & *ambræ* quantum cuspide cultelli capi potest. & denique *sacchari candi*, quantum tribus capi digitis potest. Hæc invicem super cineribus calidis miscentur, sicque habent consistentiam electuarii, quod valde convenit in promovenda & stimulanda Venere.

PLANTAGO.

Plantago duplex est; vel *Plantago terrestris*, vel *Plantago aquatica* seu *palustris*; utut hujus nullam mentionem faciat Autor. *Terrestris* est *trinervia*, *quinquenervia*, *septemnervia*, & *multinervia*; item *spicata* & *rosea*, item *latifolia*, & *angustifolia* seu *canina*: & quidem, quando plantago absolutè ponitur, intelligitur *major*, utut communiter statuatur, quod minor sit efficacior majori. Plantago dicitur quasi planta κατ' ἐξοχὴν; Germanis der Wegerich / quoniam in viis crescit; & Hundsriebe / à fibris foliorum nervosis, costas quasi caninas repræsentantibus.

Plantagines hæ essentiali quasi sale ♀eo abundant, sicut hoc docet *LUDOVICI Pharm. pag. 755.*

In *usu Medico* in specie quinque aut septemnervia usualis. Planta est polychresta, saporem habens nonnihil amaricantem in recessu, & adstrictorium, & inter simplicia vulneraria est ex principalioribus internè & externè. *Internè* in fluxibus alvi quibuscunque, hæmorrhagiis per nares, renes & vesicam factis, inq; renum exulceratione, mictu cruento, item in vomitu cruento, hæmorrhagia uterina nimia, seu nimio mensium fluxu. Decoctum ejus, uti & foliorum pulvis, magni sunt usus. Ulteriùs planta hæc in jusculis consuetis coquitur, & pro cura diarrhœæ & dysenteriæ assumitur: vid. Poterius in suis scriptis. Porrò planta hæc ingreditur plerumque potiones vulnerarias; hinc in sanguine quoque grumoso dissolvendo, ac in specie in casu ab alto internè commendatur, sicut etiam in absessibus partium internarum mundificandis, ejus usus est egregius. Hæc *de usu vulnerario.*

Præterea Plantago simili usu interno est egregiè alexipharmaca, quoniam potenter resistit venenis, eaque arcet, adeò, ut contra quodcunque venenum commendetur pulvis ex radice & planta. Vis hæc alexipharmaca edocta fuit per bufonem. Refert namque *TAKIUS*, quod bufo cum aranea pugnaturus, se priùs muniat contra ejus ictum cum herba hac: quoties autem ictum ab aranea sustinuerit, statim plantaginem accessisse, & sanatum esse, non obstante, quod valdè ex ictu intumuerit. Observavit hoc Dominus in horto suo obambulans, videns sub tela araneæ sedentem bufonem; aranea conspiciens bufonem, eum ad intumescentiam aliquam punxit: hic vulneratus statim plantagini accurrens aliquid decerpsit, & se sanavit, indeque de novo cum aranea certamen suscipiens, vehementiùs & aliquoties ab aranea punctus, atque, ut antea intumescens, ad plantaginem repsit, seque curavit. Animadvertens hoc Dominus, interea plantaginem amovit: bufo tandem ab aranea iterum vulneratus, hac plantâ non repertâ, tumefactus exspiravit. Et hâc experientiâ vis plantaginis alexipharmaca primùm fuit detecta. Sunt &, qui suo modo ad juvandum naturæ conatum plantâ hâc internè utuntur. Semen ejus plantæ tanquam specificum in herniis, dysenteria benigna, in nimio mensium fluxu &c. adhibetur à nonnullis.

Externè folia ejus contusa, ac plagis seu vulneribus recentibus imposita, vel etiam decoctum ejus vulneribus applicatum, eadem non inflammari vel dolere permittunt, & mirè consolidant, non minus etiam, quàm in ulceribus & absessibus, quos egregiè mundificant, & ad consolidationem perducunt: ita, ut inter plantas vulnerarias utramque ferè soleat facere paginam plantago. Magni etiam usus est in ulceribus linguæ, unde solet ingredi decocta pro gargarismatis familiaribus in ulceribus tonsillarum, uvulæ faucium, similiumvé vicinarum partium. Cæterùm pro hoc usu vulnerario imprimis colligenda est inter 2. Festa Mariæ, zwischen 2. Frauen-Tagen. Quod si enim colligatur radix plantaginis in ♂ ♂is & ☽æ, ita quidem, ut ☽ existat in signo vel arietis, vel sagittarii, tunc collecta commendari solet contra apoplexiam. Novi etiam, qui quotidie manè fonticulis folia hujus plantaginis loco foliorum hederaceorum (quæ hoc in casu superant) summo cum successu imponunt. In nimio mensium fluxu Decoctum plantaginis cum aceto rosaceo, & aqua spermatis ranarum applicatur cum spongiis regioni pubis.

Succus plantaginis recens expressus in vulneribus cutaneis conglutinandis, iis in specie, ubi accedit simul tumor, aut inflammatio erysipelacea, tutissimè adhibetur, tam internè quàm externè; unde convenit in sputo sanguinis, in vomitu sanguinis, uti etiam in nimia uteri hæmorrhagia,

sive post partum, sive tempore menstruationis: Vulneribus quibuscunque instillatus aut applicatus, citra intentionem primam seu puris superventum, ulcera & abscessus egregiè mundificat, & mirabilem vim consolidativam suggerit. Vel inspissatus cum melle in formam Linimenti subactus, & ita ulceri applicatus, perquàm egregius est: in quo casu etiam Theriaca addi potest.

Syrupus pariter summoperè commendatur in sputo sanguinis, in vomitu sanguineo, hæmorrhagiis uterinis, & quibuscunque aliis sistendis, ad ℥vj exhibitus. Ab *HOECHSTEDTERO Decl. I. cap. 3. pag. 12.* in mictione cruenta ceu expertum specificum commendatur. Paratur autem syrupus ita:

℞. *folior. plantag.* M. xij
radic. symphiti maj. ℥vj

Ex incisis & contusis exprime succum, adde *saccharum*, & coque ad consistentiam syrupi, qui in prædictis affectibus apprimè conducit.

PLANTAGO AQUATICA.

Plantago aquatica est vel *latifolia*, vel *angustifolia*. Dicitur ita ad differentiam terrestris, Germ. Wasser-Wegerich.

Planta est, quæ tota æstate viget, & cujus scrutinium hactenus perperam fuit neglectum; attribuerunt enim huic virtutes tantùm plantaginis terrestris. Verùm multum inter se differunt: illa enim, terrestris, est insipida, vulneraria ac refrigerans; hæc verò, aquatica, est acerrima, aro ac Flammulæ, *de quibus superiùs*, simillima, exulcerans, ac ob particulas suas salinas volatiles acerrimas calefaciens; undeà recentioribus inter antiscorbutica refertur, cujus sal acidum corruptum temperat & corrigit, atque per urinam eliminat, imprimis, si cum aliis antiscorbuticis mista in infuso propinetur, aut exin essentia, seu spiritus abstractitius compositus, adhibeatur.

Folia exterius imposita pustulas & vesiculas excitare valent, unde & vesicatoriis annumerari potest: & propter has virtutes ulcerandi folia contusa carpis, pro febrium intermittentium chronicarum levamine singulari, imponuntur; sic enim ad instar emplastri febrifugi Strobelbergeri vi suâ causticâ febres intermittentes curant. Alii appendunt radicem pro amuleto in febribus intermittentibus. Præterea eadem folia hydropicorum cruribus œdematosis contusa & applicata vesiculas copiosas in iisdem feliciter satis excitant, per quas postmodum apertas copiosa aqua educitur, cum insigni ægrorum levamine.

Sequitur ratione ordinis alphabetici planta ab autore neglecta, non tamen inelegans, quæ vocatur

PLUMBAGO.

De hac *Plumbagine* imprimis Moderni observarunt singularem & specificam vim contra odontalgiam: ratione cujus virtutis hæc à quibusdam solet vocari *Denticaria*, propter vim nimirum succurrendi dentibus dolentibus. Et quidem adhibetur hoc modo: Contunditur & contusa applicatur carpo aut volæ manus, relinquitur per noctem, & manè macula plumbea invenitur in loco, ubi applicata fuit, doloríque dentium cessat: idque certo experimento à multis fuit compertum; De quo videatur *PANAROLLUS in Pent. 4. obs. 10.* item *STROBELBERGERUS in Tract. de dentium Podagra c. 43.* uti & *TABERNÆMONTANUS in Herbario*, ubi *de Plumbagine*.

POEONIA.

Pœonia, Germ. Pfingstrose / Pöonien / ita dicitur à *POEONE*, primo hujus plantæ inventore, qui, referente *HOMERO in Odyssea*, *PLUTONEM* ab *HERCULE* sauciatum, hâc Pœoniâ curasse fertur. Nonnulli ad aconitorum genus referunt, sed perperam, & conjecturâ tantùm. Rectiùs inter Papaverina refertur, quia ferè ejusmodi formam præ se ferre, ejusdemque virtutis esse solet.

Dividitur in Marem & Fœminam. Fœmina tamen nihil valet, mas verò in usum trahitur solùm, quæ pœonia mas admodum rara est; substituitur enim in officinis pro mare fœmina; & propter hoc succedaneum egregiæ virtutes, à Veteribus descriptæ, frustrà expectantur à Pœonia. Differt verò à fœmina radice, foliis, fructu & semine, vel capsulis seminariis. Mas habet radicem unam longam & continuam, in aliquas fibras desinentem, ad summum unum vel alterum crassum tuber; fœminæ verò radices constant ex plurimis bulbulis seu potius tuberibus invicem connexis: Mas habet folia magna, lata & crassa, ad formam foliorum nucis juglandis, sed exteriùs magis rotunda, & incisa instar foliorum smirnii; fœmina autem folia angustiora, & undique multiplicibus divisionibus dissecta sunt, copiosa, atque simul angusta, acuta, & uno pediculo invicem connexa; de quibus videatur *AUTOR noster*. Mas habet florem pendentem, colore coccineo, maculis nigricantibus interspersum. Fructus speciosiùs se gerunt, & post flores defluentes se expandunt in quatuor lacinias seu valvulas, quæ fatiscunt, & quasi quadruplex crista gallinacea reflexa intensè rutilant: quibus extrinsecus grana majora nigra instar pisorum adhærent; fœmina verò capsulas binas, tres vel quatuor acutas, quasi obtusa cornicula fert post florem, non tamen adeò magnas, in quarum medio reperiuntur grana minutissima & rubicunda. Differunt denique mas & fœmina usu Medico, qui est efficacissimus in mare, in fœmina languidus.

Pro usu ergo Medico saltem seligenda est Pœonia mas, quæ subministrat præsertim radices, semina & flores.

Notum est, quod tota planta sit insigniter cephalica, pectoralis & uterina, quæque in omnibus convulsivis, aliisque horrendis capitis, vel saltem capiti adscriptis affectibus, ut epilepsia, item in quavis vertigine, incubo & similibus, est expertissima & efficacissima. Radix Pœoniæ maris prodest præcipuè in vertigine & epilepsia, unde ingreditur *Pulverem Marchionis epilepticum*, cujus talis est descriptio:

℞. *rad. pœon. maris decresc.* ♃ *effossa* ℥ß.
visci querc.
rasur. eboris
ung. alcis
unic. l. C.C. ex apicib.
spodii præp.
corall. rubr. præp.
alb. præp.
margar. præp. à ℥j.
M. f. pulvis: cui addantur
folia ☉*ri fini* no. xx.

De hoc vid. *STROBELBERGERUS in Manud. ad curandos pueriles affectus p. 18.* ubi *de Epilepsia puerorum*. Datur à ℈j ad ℥ß in aquis conve-

convenientibus aut alio quovis modo; quin etiam in ipso pulte adhibetur. Plurimas ipsi *STROBELBERGERUS* laudes tribuit, utpote quem dicit, se fetè quotidie salutariter præscribere.

Flores & *semen* in simili usu antepileptico, vertigine, convulsione, & similibus valde commendantur. *Semen* ordinariò ingreditur emulsiones in epilepsia, convulsionibus, & in principio variolarum & morbillorum, unà cum aliis adhibendas; propterea, quoniam in his sæpiùs imminet epilepsia & convulsiones, in tempore eruptionis; quas, ut præcaveamus, tales emulsiones compositæ præscribuntur. Talis emulsio etiam pro pueris, terroribus & pavoribus nocturnis afflictis, qui prodromi sunt epilepsiæ, & qui dormire non possunt, optima est, & summè commendatur à *STROBELBERGERO loco allegato*. Somnum quodammodò inducit, valdè etiam prodest in incubo adultorum, in quo, uti & in pavore puerorum nocturno, talis potest præscribi emulsio:

℞. *Sem. pœon. maris* ℥iij
c.f.q.△*flor. pœon.* F. l. a. Emulsio.
adde
corall. rubr. præp. ℈ij
edulcorentur parum cum *rotulis manus Christi perlat.* S.

Abendmilch wohl umbzurütteln auffeinmal.

Externè radicem solam amuleti forma appensam epilepsiam arcere, jam ex *GALENI* tempore notum est: & hæc vis amuletica à *GALENO* experta adhuc noviter est comprobata à modernis, uti videre possumus in *Riverio in Observat. à D. des Grandspres communicata* 7. p. 299. Præterea idem videre est in *FORESTI Obs. l.* 10. *Observat.* 59. & aliis: hic enim appendit sacculum interpassatum ex radice pœoniæ concisa, & ex pulvere seminis pœoniæ: Videatur similiter *BARTHOLINUS Cent.* 4. *obs.* 69. Relatum mihi est, quod radix pœoniæ maris de collo suspensa vertiginem inveteratam sustulerit. Cæterùm, ut hanc virtutem amuleticam contra epilepsiam & alios quosvis morbos convulsivos exserat pœonia, necesse est, ut sit

1. radix ex mare,
2. ut collecta sit tempore balsamico seu suæ exaltationis, sub certa scilicet constellatione.

Anno 1599. prodiit Tractatus de Pœonia *SIMONIS BERGERI*, *Medici Augustani*, quem D. D. *SCHERZERUS* possidet, in quo modum colligendi, & rationem utendi, demonstravit. Curiosus est Tractatus, & admodum rarus. Ingens autem de modo colligendi est controversia inter Autores: *PARACELSUS*, qui magnam habuit experientiam effectus constellationum circa tempus plantarum collectionis, putat, effodiendam esse pœoniam *crescente Luna*, *sole in Leone radio* ✱ *aut* △ *eam spectante*, de quo vid. etiam *SCHMUKIUS in Curis Magneticis p.* 9. *Citato* verò *RIVERII loco* debet esse collecta *decrescente Luna*, *sole in ariete existente*: Alii, uti *FINCKIUS in Encheirid Dogmatico Hermet. p.* 26. eandem colligendam putant *Luna decrescente mense Martio & Aprili*: Alii volunt, hanc radicem colligendam esse *mense Aprili*, *sole in ariete existente*, & *Luna in opposito in Libra*; Ut adeò varii sint in hoc ipso Autores: Optimum autem colligendi tempus radicis est, quò *sol versatur in signo Leonis*, nimirum *mense Julio*, *circa tempus Henrici*, vel *Mariæ Magdalenæ*, *Luna in ariete decrescente*: Alii colligunt *tempore verno*, *Luna*, *aut Luna & Sole simul*, *in Ariete versante*, *Lunâque decrescente ante Solis ortum*, quod ultimum tempus magis conveniens esse existimo; non internè saltem ad dictos affectus, sed etiam amuleti instar appensa, uti patet non saltem ex *Observatione Riverii suprà allegata*, sed etiam amicus fide dignus retulit, se per radicem pœoniæ maris *die* 12. (22.) *Julii tempore meridiei* effossam amuleti instar appensam epilepsiam curasse.

Quæritur verò: *in quo consistat plantæ hujus vis antepileptica*, *& antispasmodica?* Respondeo; eandem residere in vi hujus plantæ anodyna, & quodamodo narcotica, cujus ope motus convulsivi sedantur, spirituumque motus elasticus blandè sopitur; spirat enim fortem & gravem odorem.

Quoad *Præparata*, egregiam ex pœonia *essentiam*, contra vertiginem frequentem, morbos convulsivos & epilepticos infantum & adultorum, composuit *BERGERUS loco allegato*.

Aqua pœoniæ ex radice recenter contusa, aut ejus recenti succo optimè destillatur; hâc enim ratione odorem ipsius pœoniæ potenter refert.

Ex remanentia exprimitur succus, & fit *syrupus* elegans, in morbis convulsivis & epilepticis infantum & adultorum.

Ex floribus pœoniæ fit methodo consueta ex spiritu vitriolicum phlegmate vitrioli ℞, quæ instillati potest potui in morbis, ubi adest vel metuitur epilepsia. Hæc ℞ cum ℞ cephalica composita potest misceri, & convenit in somniis truculentis, in böſen Träumen. Cæterùm, qui novit simplex, novit ex eo Præparata.

POLYGALA.

Polygala est vel *major*, vel *minor flore cœruleo*: datur etiam *flore albo* & *purpureo*. Ita dicitur, quod ejus usu lac nutricibus augeri putarint; an verò id præstet? penes experientiam sit fides. Aliàs vix amplius est in usu, neque recordor, me de ea aliquid legisse.

POLYGONUM.

Polygonum seu *Centumnodia*, Queckengraß / dicitur ita propter multos nodos, quos habet hinc inde. Vocatur etiam à Latinis quibusdam *sanguinea*, die Blutgarbe / propter singularem virtutem adstrictoriam, quâ quascunque sanguinis eruptiones potenter sistit; si contusa scilicet applicetur loco, unde sanguis erumpit. Est vel *majus* vel *minus*: utrumque tamen promiscuè potest usurpari.

Interno usu adstringit; unde in quibuscunque sanguinis fluxionibus sistendis internè & externè vile quidem est, sed non contemnendum remedium. Decoctum ejus in vino austero haustum usurpatur in sanguine grumoso dissolvendo. Hinc etiam internè imprimis convenit herniosis, & hernias feliciter curat: quo ipso Fallopius quamplurimos herniosos restituit, idque imprimis *polygono latifolio* seu *majore*.

Quoad usum externum, prostat mulieris cujusdam exemplum, quæ summâ narium hæmorrhagiâ periclitans suasu adstantis ani polygono in aqua & aceto ebullito, & sub axillis applicato, convaluit, ubi alia generosa medicamenta nullius effectus fuerunt; unde & hodiè adhuc Decoctum ejus mammis puerperarum applicant, quando pueros abla-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0649-2 DFG

ablactant ad repellendum lac. Hæmorrhoides nimis fluentes etiam sistere solet : Conf. M. A. N. C. *Ann.* 6. *pag.* 40. unde etiam succum ejus cum vino styptico in vomitu sanguinis multum commendat *PAULI in Quadripart. Botan.* Cæterùm hic conferatur *AUTOR*; quæ enim habet *AUTOR*, non opus est, ut multis dicam.

POLYGONATUM.

Polygonatum non confundendum est cum Polygono jam dicto propter radices geniculatas, quæ characterem exhibent : Vocatur etiam aliàs *sigillum B. Mariæ*, seu *sigillum Salomonis*; quæ nomina promiscuè usurpantur : Germanis dicitur Weißwurtzel / ab effectu in dealbanda cute, & nitida facie reddenda. Est vel *latifolium* κατ' ἐξοχὴν, vel *latifolium majus*, vel *spicatum Cornuti*, vel *angustifolium Clusii*.

Hoc Polygonatum seu Sigillum Salomonis exhibet pro usu Medico imprimis *radicem*, quæ est penetrans & acris propter sal volatile acre. *Baccæ* ejusdem referuntur inter vomitoria, & vomitum ciere dicuntur. Aliàs internè usum nullum obtinet hæc planta.

Externè in usu cosmetico primatum ducit. Cum vino aut aqua appropriata cocta vel infusa, & illita, maculas ac pustulas cutis ac faciei ac impetigines, pustulas, varios colores &c. bono cum successu abstergit & mundificat; quoniam sal volatile acre detergit omne acidum subtile, quod tales maculas & pustulas solet producere; si verò diutiùs maceratur, erodit cutem. Deinde usum habet vulnerarium. Expertissima est pro discutiendo sanguine grumoso in partibus externis, & curandis sugillationibus quibuscunque, contusionibusque gravioribus, sive à plagis, sive à cæsu ab alto exortis; ubi non habetur melius remedium radice sigilli Salomonis contusâ & applicatâ; dissolvit enim sanguinem congrumatum. Tale cataplasma impositum ex radice sigilli Salomonis & radice ari, vid. in *SENNERTO Lib.* 5. *Praxeos Medicæ P.* 1. *pag.* 89. *cap.* 16. ubi *de sanguine suffuso in partibus subcutaneis:* unde radix hæc jure basin constituit *unguenti contra livorem faciei Mynsichti*, quod describit *pag.* 501. *armament. Chym.* & *cataplasmatis contra livorem Zwelferi*; Loco ejus radix pulverisata cum vino subigatur, & calidissimè applicetur; vel quod melius, decoquatur radix vel in aqua, vel in vino, & Decoctum cum duplicatis linteis imponatur in iisdem maculis faciei. Cæterùm hæc radix sigilli Salomonis cùm sit acris, & quodamodo corrosiva, ut hæc acrimonia temperetur, addi potest ei ana symphiti majoris radix, & sub forma cataplasmatis usurpari, coquuntur, contunduntur & per setaceum trajiciuntur, & sic ad omnes sugillationes confert. Quin & in tumore brachii post ineptam venæsectionem nihil melius est hoc decoctô & cataplasmate, quoniam mitigat, & sanguinem congrumatum sub cute latentem, præter sugillationes, resolvit & curat; vel

℞. *rad. symphyti major.* part. ij.
sigilli Salom. part. j.

Contusa coqu. in cataplasma c. *vino*, vel ex △ : Colaturæ adde
flor. chamomillæ,
sem. anisi ana pro lubitu. M.

Imponatur toti bracchio tumenti & sugillato; Vid. *LEONHARDUS FUCHSIUS in Histor. Stirpium pag.* 559.

Pulvis hujus *radicis*, cum ℞ Benzoës, in ▽ rosarum ⊽ata subactus, exhibet egregium Cosmeticum, Cosmetico Clavii parum cedens.

POMUS.

Pomus duplex est : *sylvestris* & *domestica*; quarum fructus cuique nostrûm notus. Domestica est varia; unde *poma* sunt vel *dulcia*, vel *acida*, vel *subdulcia*, vel *subacida*, & sic porrò. *Dulcia* quod attinet, inter hæc in usu Medico excellunt in specie *poma Borsdorffiana*, quæ omnibus palmam præripiunt, & egregia sunt alimento medicamentosa. Hæc non tantum blandum aroma spirant, sed speciatim, sicuti quælibet poma dulcia, conferunt temperando acidum præternaturale corporis nostri, & sic consequenter in terrore & tristitia melancholicorum, melancholia hypochondriaca, aliisque affectibus melancholicis valdoperè conducunt; uti etiam singulariter prosunt in malo hypochondriaco : laxant simul alvum blandè & cum gratia, & effervescentias hypochondriacas compescunt, & ita per accidens palpitationem cordis, inæqualem sanguinis motum fermentativum, & imaginationes melancholicas tollunt, adeoque cordialia vulgò talia poma dicuntur. Modus usurpandi varius est; vel pro scopo temperandi acidum, & pro temperanda phlogosi infantum; vel pro scopo alterandi. Fiunt autem efficaciùs inde infusa unà cum aliis vegetabilibus. Paratur exinde vinum antiscorbuticum, si adduntur passulæ, tanquam vinum Malvaticum saporem habens, hypochondriacis convenientissimum. Ut autem citiùs fermentent, addi potest saccharum.

Externè poma putrida applicantur in ophthalmia. In inflammationibus certè & doloribus oculorum, ut & oculis ex percussione & contusione vulneratis, nil melius est cataplasmate pomorum coctorum, vel etiam putridorum, quâ putredine sua resolvunt cruorem, & sistunt dolores æquè ac tumores. Experimentum fuerunt *TIMÆI*, quod etiam habetur in *SCULTETI Armamentario Chirurgico.* Formula sit talis :

℞. *Poma dulcia* (si possunt esse *Borsdorffiana*, erit optimum) no. iij.

Coqu. in s. q. ▽ *euphras.* & *fœnic.* ad mollitiem : pulpa trajiciatur per setaceum, cui posteà addatur

saccb. albiss. ℥iij.
camph. gr. xv.
croci gr. v.

Misc. pro cataplasmate, quod imponatur tepidè oculis, cum linteolis duplicatis.

Quod attinet *Præparata*, omnibus notum est, quod ex pomis, pyris & cydoniis per fermentationem fiant *liquores vinosi* usitatissimi in Anglia & Gallia, qui dicuntur *Cidre*. Hoc *vinum pomorum*, imprimis ex pomorum Borsdorfianorum succo per fermentationem paratum, tàm solitarium, quam additis passulis, erit potus vinosus egregiè medicamentosus seu Medicatus, in melancholicis affectibus, & in specie in melancholia hypochondriaca; unde etiam cum succo pomorum Borsdorffianorum præparatur *Extractum Martis*:

℞. nempe *succum pomorum nondum perfectè maturorum*, & *limaturæ ferri* affunde; & ac-

& acquirit saporem vitriolaceum, quod *infusum Martiale* optimum est pro dictis affectibus remedium.

Inspissati etiam potest ad consistentiam *Extracti*, quod in vino dissolutum grati saporis est.

Extractum hoc per spiritum vini postmodum dat egregiam *Essentiam ciis aperitivam*, quam hinc inde describunt Autores, imprimis *ROLFINCIUS in Chymia in artis formam redacta.*

Spiritus ex vino pomorum Borsdorffianorum paratus valdè convenit pro scopo analeptico, & in affectibus melancholicis.

Ipse *succus pomorum* convenit in affectibus melancholicis, ex mœrore & tristitia ortis, in syncope, lipothymia, palpitatione cordis &c. Propter hanc vim antimelancholicam hic succus solet ingredi *confectionem al Chermes, de quo superius* locutus sum; Videatur imprimis *EICHSTADIUS in Tract. de Confectione al Chermes.* In obstructionibus alvi infunduntur folia sennæ in succo pomorum Borsdorffianorum, additur cremor ♃, exponitur in locum tepidum, ut fiat solutio, sicq; fit *potus laxativus*, qui ad antè dictos affectus, in specie melancholicis, scorbuticis & hypochondriacis, admodum convenit. Ingeniosum certè est infusum.

Sic & *syrupus de pomis Borsdorffianis compositus* datur in officinis, *Syrupus Regis sapor dictus*, qui in affectibus melancholicis blandè laxat, & emollit alvum insensibiliter, & cum delectatione, ut non melius optari queat pueris, imprimis alvô obstructâ cum phlogosibus laborantibus, unà cum pulvere lapillorum cancrorum.

Unguentum pomatum inde confectum conducit ad fissuras labiorum, faciei, manuum, aliarumque partium.

Ulterius ex pomis putridis ▽ destillatur per alembicum, quæ propter copiosum, quod unà ascendit, alcali volatile, quæ apud chirurgos modernos magni æstimatur in quibusvis inflammationibus, & contra gangrænam magni momenti est; non secus ac contra fluxus sanguineos vulnerum, atque ulcera maligna putrida antiqua, & ex quacunque causa orta, ut & in ambustionibus: videatur *SCHMUKIUS in Thesauro Medico 2. secret. 19.* & *AGRICOLA in Chirurgia parva.* Ratio in promptu est. Nam constat copioso sale volatili salso occulto, ratione cujus vim acrem putredinosam in ulcere attrahit & absumit, quo acido seu fermento putrido ablato non potest non fieri, quin consolidentur ulcera. In hac aqua, si solvatur ☿ dulcis, vel saccharum Saturni, & sic impregnetur talibus metallicis, fit egregia ad ulcera phagedænica, telephia & cacoethea, quæ experta est à quamplurimis, & arcana esse dicitur nonnullis; item in cancro putrido & corrosivo, qui magis cupit relinqui quàm tangi, prodest; si sc. linteum quadruplicatum hâc ▽ humectatum imponatur, & quidem hoc non in cancro solùm, sed etiam in ulceribus corrosivis verum esse experientia chirurgorum constat. Aqua hæc mista cum saccharo Saturni, & imposita cum linteis, est egregia in ambustis; quoniam refrigerat, & vitium per ambustionem illatum corrigit.

POPULUS.

Populus, die Pappel / arbor est ubivis obvia & nota: & quidem vel *alba*, vel *nigra*; quæ inter posterior tantùm est usitata.

Per se rarò, aut nunquam, solet præscribi, sed gemmæ tantùm populi nigræ in usu sunt, & quidem propter vim anodynam; hinc ex illis paratur *oleum populinum* & *unguentum* pro usu externo in cephalalgiis & agrypniis, temporibus inunctum. Alii in affectibus nervorum & membris paralyticis adhibere solent, in specie in paralysi notha scorbutica. Quidam recipiunt cont. Hamech cum unguento populeo, imponunt plantis pedum, ut fiat purgatio.

PORRUM.

Porrum planta sapore, odore, & figura congener allio est & cæpis, & reverà species est allii minoris, quo ipso sapore & odore testatur, quod copioso sale volatili constet.

Vim habet antipestiferam, & omnia, quæ de allio vel cepis, & succo ceparum dicta sunt, huc referantur. Rari est usus, cum semper cepæ sufficiant. Potest substitui his, si non haberi possunt, vel non sunt virides.

PORTULACA.

Portulaca est vel *vulgaris folio viridi*, vel *aureo folio flavescente.* Dicitur etiam *Porcellana.* Portulaca verò dicitur tanquam ad portum lata, quod circa portus ad littora marina crescere subinde observetur. Græcis Ἀνδράχνη, Germ. Burzelkraut. Planta est admodum succulenta ad sedi naturam accedens, propter quam succulentiam & crassitiem in phthisi usitata est.

Adhibetur *Semen* & *Folia.*

Folia sunt ex primariis refrigerantibus, de quorum virtute *superiùs dictum*, ubi *de Endivia* egimus, quod consistat in substantia salina alcalina, dilutâ copioso phlegmate, cujus ratione in temperando acido, præsertim primarum viarum, perquàm egregia sunt. Hinc conveniunt in subitaneis ebullitionibus sanguinis, phlogosibus in scorbuto, & similibus pathematis, à quibus solent ebullitiones oriri febriles, adeoque apparenter refrigerant; unde iis, quibus maximè conveniunt antiscorbutica acriora, commodè sociatur portulaca ac beccabunga, ut hac ratione acrimonia salis volatilis plantarum antiscorbuticarum aliquomodo temperetur; hinc est, quod in soda seu ardore ventriculi folia portulacæ cruda comesta tam egregium sint medicamentum evporiston, ac in momento juvans; quâ ratione quoque est, cur Itali, utpote hujusmodi affectibus calidioribus ob loci caliditatem magis obnoxii, portulacâ in acetariis suis utantur, utut gravare soleat ventriculum, & difficilis sit coctionis. Quin & in urinæ ardore, oriunda ex acrimonia acida convenit. Præterea effervescentiam oleosam à bile oriundam, & aliam quamvis acrimoniam erodentem & excoriantem temperat, læsiones factas adstrictoria vi denuò consolidat; unde in hæmorrhagiis quibuscunque, speciatim sputo cruento ex pulmonis erosione, aliarumque partium exulcerationibus, portulaca sive sola, sive cum plantagine usurpata, & quævis ex portulaca parata remedia, sunt egregia: & illa à *GALENI* tempore jam tum fuit in usu maximo contra hæmorrhagias; ubi tamen commodè addi potest lapis hæmatites. Quod si sanguis erumpat, vel ex dentibus vel gingivis, vel palato, ore & faucibus; quod usitatè in scorbuto oris contingit, portulaca masticata, & comesta sensim sensimque valdè convenit pro compescendo tali san-

sanguinis fluxu. Potest etiam fieri ex portulaca Decoctum, & addi syrupus simplex cum aliquot granis laudani opiati in sputo sanguinis, & aliis sanguinis ejectionibus, in quocunque fluxu & hæmorrhagia, sive capitis, sive pectoris, sive uteri: similiter potest commodè misceri cum syrupo de symphito Fernelii, utpote, quod cum illo conspirat in viribus & efficacia. Porrò in gonorrhœa benigna ex semine actiori, portulaca optimum quoque est remedium. Adeò polychrestum est medicamentum portulaca, præprimis in iis affectibus, ubi refrigeratione opus est.

Externè in hæmodia seu dentium stupore, quocunque ex casu nato, folia dentibus affricata præsentaneum sunt remedium; extinguunt enim acidum istud, ex quo oritur hæmodia. Folia hæc recentia contusa, & cum fermento recenti ac sale mista, & aceto irrorata, instar cataplasmatis applicata plantis pedum eorum, qui laborant febribus ardentibus, valdopere temperat æstum, & cephalalgiam compescunt.

Succus ejus turget sale essentiali, propiùs ad salia alcalia accedente, seu quod est de natura salium urinosorum alcalinorum paulò fixiorum; hinc est, quod impensè refrigeret, & effervescentiam sanguinis temperet, æstumque ventriculi atque hypochondriorum extinguat; unde & in scorbuto, ejusq; phlogosi, aliisque symptomatibus fervidioribus succus & syrupus conducunt; sicut & in urinæ ardore & stranguria, ex acrimonia acida ortis, nec non in soda, item quibusvis hæmorrhagiis ex acido, nervosas partes vel irritante, vel sanguinis ebullitionem excitante, natis, internè & externè sunt egregia; blandè & moderatè temperant & corrigunt acidum. Et quidem in sputo sanguinis, quod est ex pulmonibus, succus valdoperè expertum est remedium, in quo peculiares sanè exserit vires, sive sub forma syrupi seu loch, aut quocunque modo usurpetur, v.g. potest fieri talis mistura:

℞. ▽ *plantag.*
portul. (ubi deest portulaca, commodè substituitur plantago) à ℥jß.
succi portul. ℥j.
hæmatit præpar. ʒj.
sangu. dracon. ʒß.
℘ ⊖*li* gutt. xv.
syr. portul. ʒvj. l. ℥j.
M. D. S.

Tränclein gegen das Blut-Außwerffen.

In hæmodia ex usu acidorum exorta succus dentibus illitus optimum est remedium.

Habetur quoque:

PORTULACA SYLVESTRIS MINOR,

quæ ejusdem planè naturæ ac usus cum *Portulaca vulgari majore*: unde omnia ista, quæ tùm de usu ejus dicta sunt, huic quoque competunt.

PRIMULA VERIS.

Primula veris, Phlomis Dioscoridi, aliàs in specie & usitatissimè apud Autores *Herba Paralysis* seu *arthritica* dicta; quô nomine sæpius præscribitur, quàm Primula veris: ita vocatur propter vires antiparalyticas, dum in curanda paralysi nulla planta ipsi habetur par. Non incommodè à quibusdam vocatur *verbasculum*, item *verbascum odoratum*, *Betonica alba*, Germanis Schlüsselblum / Himmel- oder Peterschlüssel / weise Betonien. Diversæ species sunt: *vulgaris flore luteo*, vel *flore Byzantino*, quæ rara est; omnes hæ species habentur vel *simplici* vel *flore pleno*. Floret statim in principio veris. Semen fert nigrum.

Est planta omnibus nota, cephalica, & antapoplectica, antiparalytica, articularis, & nullam ferè compositionem, vel aquæ, vel essentiæ, vel elixyris cephalici &c. videbitis, quam non ingrediatur.

In usu sunt Folia & Flores.

Vis ejus residet in sale volatili oleoso blandè anodyno, hinc roborare nervos, demulcereq; videtur, hâcq; ratione in affectibus capitis & articularibus, unà cum aliis, usurpari solent, & speciatim paralyticis, & omnibus dictis morbis spleneticis, solent commendari cum vino cocti & epoti: vel ex integra planta succus expressus, & cum saccharo parum edulcoratus, ab ℥j ad ℥ij quotidie adhibetur. In acetariis quoque prima ejus folia recipiuntur. Radix cocta in calculo laudatur.

Externo usu inter unguenta paralytica & apoplectica solet assumi & misceri. Aliàs rarò usurpatur.

Aqua ejus numeratur intra aquas articulares, quare & *spiritus cephalico-apoplecticos* ingreditur. Aqua destillata ex floribus cum dictamno albo in vino maceratis, Cosmeticum est, cum succo limonum mixta.

Paratur etiam ex hac herba & floribus *spiritus* per fermentationem, uti etiam *essentia* contra paralysin: sic misturam antiparalyticam & apoplecticam præscripsi non ita pridem cum felici successu hoc modo:

℞. ▽ *prim. veris*
flor. tiliæ
lavend. à ℥ij.
apoplect. ℩ ~ *lil. convall.*
~ *cerasor. nigr.* à ʒj.
esc. prim. veris ʒiij.
⊖*is vel succini* ʒß ad ʒj.
syr. flor. tunicæ ℥j. M.

In usu etiam ex floribus parata *conserva* pro affectibus capitis, & imprimis paralyticis & apoplecticis. Recipiunt nempe quidam conservam hanc, & irrorant spiritu proprio, vel essentia propria, & addunt pulveres appropriatos pro Electuario præservativo apoplexiæ & paralyseos; imprimis, si recipiatur simul conserva florum lavendulæ vel florum author seu rorismarini, qui rosmarinus est totus cephalicus, & in paralysi erit eò efficacius.

PRUNELLA.

Prunella ab usu in prunella ita dicta. Braunellen-Kraut / propter vim vulnerariam inter consolidas numeratur; unde etiam à quibusdam vocatur *consolida minor*. Nam consolidarum tres aliàs sunt species; *major*, quæ aliàs *symphytum*; *media*, quæ *Bugula*, & hic *minor*, quæ *Prunella* vocatur, & similis ferè est bugulæ seu consolidæ mediæ: Est vel *flore albo* vel *purpureo*, vel *laciniatis foliis*, vel *montana* &c. Autumnali tempore floret, & ubique prostat. Usurpatur potissimùm in affectibus oris atque faucium, in specie symptoma illud in febribus acutis morboque Hungarico, Prunella dictum, (unde & herba hæc nomen habet; sicut nitrum quoque sulphuratum lapis prunellæ dicitur, quoniam easdem vires, quas prunella obtinet in angina, & hinc in Decocto vel aqua prunellæ dissolvitur pro gargarismate in prunella & angina;) ubi fauces tubent, lingua arida & squalida est, & ex obscuro livent: (quod non quidem periculosum in se, sed mali moris est) tulit. Decocta in urina, vel aqua & aceto, & mellis parum pro gargarismate. In inflammatione faucium ac tonsillarũ, in ulceribus oris & palati, in aphthis & gutturis inflammationibus, quæ

quæ sunt species anginæ, decoctum hujus in ore detentum specificè convenit; unde quoque ingreditur gargarismos in principio & incremento anginæ, ubi linguæ & faucium est aridita: à quibusdam additur salvia & album græcum. Modus est hic:

℞. *herb. prunellæ* M. ij.
salviæ M. j.
albi Græci ℥ß.

Coqu. in s.q. ▽ *e l. vini:* Colaturæ adde
V ℥ß ad ℥iß.
mellis rosat. ℥vj.
Rob moror. ℥ß. M.

Misc. pro gargarismate; cui vel *phlegma vitrioli* vel *nitri* addi poterit, cum ingenti ægri levamine.

Vel coquatur Prunella in aqua; pòst addatur phlegma vitrioli & mel; quâ misturâ irrorentur fauces & lingua in ulceribus faucium, & non leve levamen sentiat æger in exulceratione faucium.

Ulteriùs, quia est ex genere consolidarum, propterea folia & flores, imò tota planta, egregia est vulneraria, dum externo usu mundificat ulcera, & consolidat vulnera; interno usu resolvit sanguinem grumosum, & in vulneribus pulmonum specifica est, rariori tamen interni usus.

PRUNUS.

Pruni varia sunt genera: *Domestica*, *Exotica*, & *Sylvestris*, *Acacia* dicta, der Schlehendorn/ de quo *suprà suo loco* dictum.

Quoad *Fructum* Pruni domesticæ, *Pruna* sunt vel *majora* vel *minora*.

Inter *majora Pruna damascena* à Veteribus usurpata sunt, quæ ex Syria adferuntur Venetias, & apud nos rara sunt. Horum loco Hungarica habemus, quæ differunt à nostris & magnitudine & colore; magis enim sunt cœrulea, & apud nos in hortis solent coli & transplantari.

Inter *minora* offerunt se:

1. *Alba* & *cerea*, die Spillinge/ quæ, uti exulant è Pharmacopœis, ita exulare debent ex usu & esu communi; quoniam nihil magis tempore autumnali excitat diarrhœas & dysenterias, quam hæc ipsa.
2. Sunt *Pruneola*, quæ enucleata & exsiccata sub nomine *Prunellorum* è Galliis adferuntur.

In usu sunt tam esculento quàm Medico: Virtutes & facultates prunorum quod attinet, omnia domestica alvum laxant; magis recentia, minus exsiccata; textura enim illorum consistit in vi aliqua fermentativa, quæ reliquos humores in similem fermentationem concitant, unde sequitur talis purgatio. Pruna autem exsiccata mustaceo suo dulcore acrimoniam humorum obtundunt, partes hinc læsas leniunt & blandius laxant; unde in iis, quibus opus est alvi solutione, pruna exsiccata decoquuntur, & sic usurpantur. Usitatum est mulierculis incoquere cum prunis folia sennæ, & sic fit elegans laxativum & præservativum à quamplurimis morbis, & ob hunc usum quoque imprimis officinis inserviunt.

Inter *Preparata* sunt pruna condita laxativa, pulpa prunorum, & electuaria de prunis laxativa.

Pruna laxativa in quibusdam officinis usualia fiunt, quando infunduntur in liquorem laxativum, & virtute laxante imprægnantur, imprægnata exsiccantur, & exsiccata assumuntur.

Modi sunt varii. Non inelegans est compositio Prunorum laxativorum Timæi, quæ est talis;

℞. *Prunor. damascen. integr.* ℥jv.

Coqu. ex ▽ *simplici:* Colaturæ ferventis
℞. ℔ ij, adde
fol. sennæ sine stip. ℥vj.
crem. ♀ *i* ℥ij.
cinnam. acutiss. ℥jß.

Stent in Infuso per noctem, manè ebulliant semel atque iterum, exprimantur & colentur. Colatura successivè affundatur *prunis prioribus*, serventur in vase lati orificii, quo humiditas sensim sensimque exhalet.

Dosis à prunis v ad x vel xij.

Non minus elegantia sunt *Pruna condita Burseri*, Physici quondam Annæbergensis, quorum hæc est compositio:

℞. *fol. sennæ* ℥j.
sem. anisi ℥ß.
flor. cordial. à p. j.
▽ *e font. claræ* ℔ j.

f. Infusio, in quo bulliant *pruna damascena*, donec turgescant: deinde per decantationem separetur Decoctum à prunis, in quo dissolvantur
manna ℥iij l. jv,
quâ pruna condiuntur.

Leniter purgant humores acidos & nidorosos, & ubi clysteres odiô habentur, prosunt. Adsumuntur à tribus ad sex horâ unâ ante pastum.

Optimè parantur sequenti modo:

℞. *fol senn. sift.* ℥iij l. jv.
cinnam. ℥j
sem. anisi ℥ß.
crem. ♀ *i* ℥i j ad ℥ß.

Hæc ipsa infundantur in ℔ j vel ij *vini:* stent in loco calido per 24. horas: postmodum leniter ebulliant, ut dissolvatur cremor ♀, colentur:

℞. Colaturæ ℔ ij
infunde
Prunor. ℔ j.

& ad consistentiam debitam blando igne redigantur: pòst adsperso *saccharo* ad ℥ ij, & *cinnamomo* ad ℥ij, *Pruna* hæc *laxativa* adserventur pro usu.

Dosis pro infantibus Num. 1. vel 2; pro adultis 4. 5. l. 6. blandè alvum laxant. Sed loco prunorum laxativorum sufficiunt passulæ laxativæ.

Deinde etiam pulpa prunorum est ex usu pro laxatione leni, sive sola, sive permista cum aliis. Sic tale *electuarium laxativum ex prunis* quibusdam in usu est:

℞. *pulpæ passular.*
prunor. dulc.
tamarind.
sebestea
cassiæ rec. à ℥j.
Cinnam. acut. pulveris. ℥ij.

M. pro electuario, quo utuntur in obstructionibus, vel ubi adest dolor abdominis.

Electuaria de prunis reliqua, tàm simplicia, quàm composita, possunt videri hinc inde descripta *in Dispensatoriis inter Composita*.

PSEUDOMELISSOPHYLLON.

Pseudo melissophyllon est *Melissa Fuchsii*, quam substituit genuinæ, sed malè: est enim potius species lamii, *montanum majus dicendum*, *flore albo* & *variegato*, nullius usus officinalis.

PTARMICA.

Ptarmica ubique crescit in agris, *foliis acutis*,

flore albo. Nomen habet propter vim pharmicam seu sternutatoriam.

Usitata sunt *Radix* & *Folia*.

Pro errhino inservit, & propterea solet interdum usurpari in pulveribus sternutatoriis; sed etiam sicco nares illinuntur: Raro autem usurpatur, quod ipse *AUTOR* dicit, & raro etiam à Practicis præscripta legitur.

PULEGIUM.

Pulegium est planta satis nota, tam ex figura, quàm odore ita dicitur, quod, referente *PLINIO*, incensum pulices enecet; Germanis Poley / item Flöhkraut. Hoc *Pulegium* est vel *latifolium*, vel *angustifolium*, quod etiam vocatur *cervinum* vel *regale*; cùmque raræ sit inventionis, rari quoque est usus.

Latifolium solùm usurpatur, & quidem tota planta, caulis cum foliis & floribus colligenda venit tempore, dum madet & turget rore; sic enim vi ammonicali roris impregnatur pulegium, & cum ea combinatum ingreditur compositiones.

Subtile ac penetrans aroma spirat, ac volatilibus & acrioribus salinis particulis, nonnihil olei temperatis, egregiè impregnatum est; uti sunt mentha & similes. Ad naturam majoranæ proximè accedit; unde non minus quàm illa, in coryza odor plantæ vel pulvis foliorum insufflatus, multum confert. *Internè* inter plantas nervinas & ut vocant, cephalicas, non secus ac majorana, refertur, pro ratione scilicet hujusmodi simplicium aromaticorum, unde & essentias ejusmodi ingredi solet. Resolvit egregiè, & attenuat crassam & viscidam mucilaginem, ac moderatè acidum in intestinis & MSea absorbet & temperat, sine ingenti effervescentia: imprimis in affectibus mulierum, ad mensium nempe fluxum proritandum, & fluorem album corrigendum in specie conducit, in quibus etiam à *PARACELSO* commendatur, quoniam egregium est uterinum; in vino siquidem coctum majorem vim proritandi habet, quàm artemisia; unde etiam ad expellendas secundinas, fœtum & lochia, in vulgatissimo solet esse usu. Propter metum igitur abortus non datur gravidis. Carminativa aliàs est similiter, & ubi opus est discussione, cum serpillo usitatè adhibetur. Leviter etiam urinas pellit, sed in hoc non est magnæ consideration is.

Externè inter simplicia diaphoretica & resolventia numeratur; quoscunque enim tumores lenit ac resolvit. Pediluvia & capitiluvia communiter etiam ingreditur, sicut adhiberi solet in balneis & pediluviis pro ciendis mensibus, quæ solent fieri ex foliis pulegii, serpilli, matricariæ, origani, baccis lauri, & similibus: imò *GABELCHOVERUS C. 3. Curat. 61.* etiam in mensibus retentis pulegium calceis imponendum suadet. Porrò & in affectibus diureticis externè adhiberur, & ad podagram cataplasma exinde paratum pro resolvendo tumore & discutiendo dolore articulari, prodest. Denique egregia quoque est planta pro oculorum malis, & imprimis in incipiente oculorum lippitudine, seu obnubilatione; si scilicet planta recens contusa nuchæ imponatur; unde effectum non adeò inefficacem ipse observavi.

In usu etiam sunt *aqua*, *conserva*, *essentia* & *extractum*.

Essentia cum essentia ♂is aperitiva mista in mensibus ciendis est egregia.

Oleum destillatum est admodum rarum, quod per se usurpatum non levis est usus in dictis affectibus.

PULMONARIA ARBOREA.

Pulmonariam arboream ob signaturam crispam ita dictam, monstravi sub musco arboreo. Vocatur etiam *Muscus pulmonum*.

Non adeò est in magno usu; nihilominus adstrictoria facultate solet imprimis commendari; unde contra internas erosiones pulmonum, phtisin & ulcera ac vulnera pulmonum quibusdam, sed malè, usurpatur; siquidem in his affectibus nullius penitus est effectus. Adstringit leniter; unde rectè *AUTOR* dicit, quod extrinsecus conveniat in sanguine vulnerum compescendo. Transeat ergo, & rectà pergimus ad Pulmonariam veram.

PULMONARIA VERA.

Pulmonaria vera est vel *Latifolia*, vel *angustifolia*: *Latifolia* est vel *maculosa*, vel *non maculosa*; & imprimis ex usu in affectibus pulmonum id nominis acquisivit. Non est Buglossæ species secundum quosdam, sed *minor* quædam *symphiti species*; unde etiam à quibusdam, uti & propter vim insignem vulnerariam & consolidativam, quâ hujus naturæ reverà respondet, vocari solet *symphytum maculosum*. *Floret* in vere *purpureo colore*, sicut cynoglosson; item *flore albo*: utplurimum *purpurei* & *cærulescentes flores mixti* sunt.

Est vulnerarium egregium in rupturis, erosionibus, ac ulceribus pulmonum & pectoris, reliquisque ulceribus viscerum internorum, ut phthisi, ac inde dependente hæmoptysi seu sanguinis sputo. Vis in alcali volatili temperato residet, quod alcali ulcera corrigens, & lentore suo mucilaginoso temperans & alterans, partes exulceratas optimè conglutinat atque consolidat, & sic solutionem ulteriorem continuè præcavet atque impedit. Adhibetur in Decocto, vel per se, vel cum aliis pectoralibus, sicut & in Syrupis, Hydromellibus, & Claretis pectoralibus, item cum essentiis & electuariis pectoralibus, commodè permisceri potest.

Externè inter vulneraria quoque censetur, & ad vulnera quævis, imprimis tamen pudendorum, solet adhiberi.

PYRETHRUM.

Pyrethrum, propter vim causticam ita dictum, acerrimum est sapore, & linguam fortiter stimulat; sub lingua enim gestatum mucum viscidum & glutinosum extrahit: Ergo ad incidendam pituitam viscosam adhibetur. In hortis apud nos colitur; in Italia verò & aliis calidioribus climatibus spontaneo motu provenit.

Rari, imò ferè nullius, usus est pro *assumptione interna*. Inter sudorifera non ultimum locum obtinet cum gentiana. Internè etiam solet permisceri inter medicamenta aphrodisiaca seu venerem stimulantia, ratione salis volatilis acris, quô turgescentiam femini conciliat, uti etiam fermentum testium exsuscitat & exaltat.

Extrinsecus frequentissimè solet usurpari, primò quidem in lethargicis aliisque affectibus, ubi forti opus est stimulo. Cataplasmata & clysteria acria fortiter stimulantia non incommodè exinde parantur, ut acrimoniâ suâ intestina vellicando & irritando ægri excitentur, quippe radix pyrethri est impregnata copioso sale volatili admodum acri instar cujusdam gentianæ, & ratione istius salis acris adeò potenter stimulat alvum; sicque in clysteribus, quos

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0654-6 DFG

quos vocant revellentes, ordinariò usurpatur. Exemplum talis clysteris fortis, acris & revellentis in apoplexia vel lethargo, vel simili tali affectu potest esse tale:

℞. *HB origani*
vorismar.
fol. asari à M.j.
flor stœchad. Arab.
centaur. minor.
lilior. convall. à p.j.
rad. aristol. rot.
cyclamin
pyrethri à ℥ß.
pulp colocynth. in pet. lig. ℈j.
Coqu. in f. q. ▽ *communis*
℞. Colatur. ℥vj. l. x.
in qua dissolve
Elect. hier. c agar.
bened. laxat.
succi rutæ inspiss. à ℥ß.
Extr. castor. gr. vj.
M. f. *Enemæ* pro duabus vicibus.

Deinde externo usu post nicotianam, non datur fortius Masticatorium seu apophlegmatizans, dum radix vel in aceto macerata, vel per se masticata, uti copiosum elicit sputum per sal volatile acre, quod penetrat & aperit pororum meatus; ita crassam salivam & lympham justò acidiorem attenuat, resolvit, & fluxilem facit; sicque masticatione hujus pyrethri copiosissimum elicitur phlegma: ratione hujus effectus etiam vocatur Speichelwurtzel / item Geifferwurtzel/de quo *videatur AUTOR.* Ulterius usitata est radix pyrethri in gargarismatibus contra odontalgiam, & alios oris affectus, vel sola vel etiam aliis permista, & cum *aqua communi* decocta. Quod attinet tale decoctum contra odontalgiam, elegans est hoc, in quo omnia ferè contra odontalgiam ex regno vegetabili specifica & appropriata continentur:

℞. *HB persicar.*
serpilli à M.j.
rad. lapathi ac.
urticæ
pyrethri
ras. ligni sancti à ℥ß.
sem. hyosc. albi ʒij.
Coqu. in f. q. ▽ *communis*: Colat. ℥vj adde
syr. caryophyll. arom. ℥j.
M. pro *gargarismate odontalgico.*

HARTMANNUS in Praxi Chymiatr. cap. 73. §. 14. pro simili usu contra odontalgiam commendat pulverem gallarum succo radicis pyrethri sæpius imbibitum, & cum fermento mixtum, ac in parvos globulos redactum, quos globulos imponit denti dolenti, ut extrahatur phlegma, eliciantur vermiculi, & denique sedetur & compescatur dolor. Ulteriùs externo usu pulvis radicis pyrethri cum pinguedine coturnicis permiscetur, & hoc inungitur membrum virile, quando quis vult coire cum fœmina; hinc fit, ut membrum appareat solitò majus, & mulier denuò videatur esse virgo. In affectibus oris, in specie in batracho, id est, tumoribus collectis sub lingua infantum, qui *Ranula* dicuntur, usitata est ad resolvendum & attenuandum tumorem œdematosum Ranulæ, & extrahendum mucum. Adhibetur sub forma Decocti, vel sola vel cum aliis, ut salvia, origano, menthastro, pipere, allio, sale gemmæ, &c. quo Decocto colluitur os; vel in forma sicca pulvis ex pyrethro, sale, gallis & alumine inspergitur batracho.

Ex *Præparatis* nil prostat, nisi quod in aquis articularibus externis spirituosis usurpetur ad paralysin & stuporem membrorum.

PYROLA.

Pyrolæ variæ sunt species, Germanis dicitur Wintergrün / quoniam hyberno tempore toto semper permanet viridis.

Quod attinet usum, elegans est plantula, & una ex vulnerariis principalioribus, hanc imprimis prærogativam habens, quod non solùm interuè in Decoctis & Essentiis vulnerariis usurpetur ad consolidandas intestinorum vulnera, sed & ossa, ligna, aliaque heterogenea excrementa per vulnera, & quæ etiam in vulneribus sunt, eliminet: quod ipsum ipsum aliàs non parum facessit negotii Chirurgis. *STARICIUS* im Heldenschatze *p.* 132. commendat pro vulneribus magnis & ferè lethalibus totam herbam, quam coquit in vino, & per aliquot dies propinat ægro; unde, dicit, apparebit vinum in vulnere & contusione.

Externè, uti dictum, ad partes heterogenas è vulneribus eliciendas cum sabina coquitur & imponitur. Aliàs Decoctum elegans intérno & externo usu est hoc:

℞. *HB Vincæ pervincæ,*
pyrolæ,
sanic.
consol. Saracen. à M.ij.

(Quæ omnia ejusdem naturæ, atque adeò promiscui usus & effectus sunt)

Albi Graci ℥ij.
Mixta coquantur in f. q. ▽ *simplicis.*

Colatura tam pota internè, quàm externè instar lotionis applicata, vulnera & ulcera eleganter sanat.

Pro *usu externo* addantur etiam *folior. nicotianæ* M.ij.

PYRUS.

Pyrorum varietas magna est; quarum *Fructus* commendantur in culinis, &, utut rarissimè, in officinis; & quidem in usu sunt imprimis *pyra domestica dulcia.* Omnia tamen pyra vi adstrictoriâ pollent, & satis constipant alvum, eamque reddunt pigram, gravant stomachum, nec facilis adeò sunt in stomacho digestionis; unde arefacta commendantur in fluxu alvi nimio & diarrhœis. Saltem pyra moschatellina propter succum dulcem & mitem conspirant ferè cum usu pomorum Borsdorffianorum.

Ex succo pyrorum fit *vinum pyraceum*, quod elegans habetur stomachicum, cùm sit moderatum, & infirmitatem stomachi roboret in intestinorum fibris contrahendis: nullo tamen in usu est, nisi quod à quibusdam loco vehiculi aliorum remediorum usurpetur.

In Gallia habetur *spiritus* ex succo *pyrorum* & *pomorum* (ut & *acetum*) qui cum spiritu vini certare videtur.

In officinis *Pyra Muscatellina condita* in usu sunt, quæ adhibentur interdum pro fraude, quo talibus pyris medicamentum assumatur ab ægris. Sic v.g. tale pyrum leviter excavatur, & induntur aliquot grana pulveris ☿ialis emetici, v.g. Mercurii vitæ, vel tartari emetici; sic enim comesto pyro, pulvis unà assumitur sine nausea, & habetur vomitorium suavissimum pro delicatulis. Porrò recipiuntur aliquot pyra, leviter excavantur, & inditur pulvis mechoacannæ; quæ propinata & comesta ab infante purgando, leniter & eleganter subducunt alvum.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0655-2 DFG

Diatartarum solutivum à pyris præparavit *DEODATUS l.1. Panth. pag.* 304.

Q.

QUERCUS.

Quercus stypticam & vitriolicam vim obtinet, unde pro usu adstrictorio, imprimis in affectibus dysentericis, & quibuscunque fluxibus humorum quocunque ex corporis loco, omnia remedia ex quercu speciatim laudantur, ita ut vix habeantur alia, quæ potentiùs adstringunt, quàm ex quercu.

Ex hac in usu Medico sunt *Folia, Glandes*, harum *Cupulæ* & *Gallæ*, *Viscus* & *Fungus*.

Folia & *Glandes* refrigerare & adstringere, experientiâ duce, rectè dicuntur. Vis refrigerandi consistit in textura alcalina, quâ apertè ostendit atramenti præparatio. Eadem textura alcalina naturæ paulò fixioris & adstrictoriæ est fundamentum; unde foliorum quercus Decoctum internè auspicatò compescit vomitus sanguinis, nimias uteri hæmorrhagias, & quosvis sanguinis fluores (qui utplurimum acidi occasione in corpore oriuntur) cum priapo ceti vel tauri decocta nulli cedunt remedio in cura dysenteriæ; non secus ac gonorrhææ fluxum frequentiorem, ex acrimonia sanguinis acida natum, supprimit. Sunt quidam, qui horum Decoctum commendant pro dissolvendo sanguine congrûmato: sed pro hoc scopo alii rectiùs præferunt flores foliis.

Externè in tenesmo, im Arß-Kützel / qui est continua, sed irrita, deiiciendi appetentia, sive sit cum dysenteria, sive sine ea, cum ulceribus ani, experti sunt sacculi ex foliis quercus, in ▽ chalybeata decoctis, ano applicati. Alii

Recipiunt *fol. verbasci*,
quercus,
HB anserinæ à part. æqu.

Hæcque in sacculis cum *lacte* coctis adhibent.

Similiter faciunt sacculum ex foliis quercus, qui in aceto, vel aqua & aceto, coctus, si lumbis & regioni pubis imponatur, in nimia uteri hæmorrhagia, sive mensium, sive lochiorum, valdè prodest.

Juli quercuum, cum avena permisti, equos griseos totos reddunt nigros; de quo confer *PAULI in Quadripart. Botan. Class.* 3. *p.* 340.

Cupulæ glandium, uti & ipsæ *glandes*, & imprimis *gallæ*, adstringendo excellunt in quibusvis sanguinis fluoribus & gonorrhæa frequentiori jam allegata; imprimis quidem, si aliquantisper torrefactæ sint; hinc in dysenteriis à plurimis laudantur: dum enim adstringunt, simul vi alcalinâ destruunt acidum, quod impedimento erat consolidandis vulneribus & ulceribus.

Viscum quoque in quercu reperitur, der Mistel / quod post viscum corylinum optimum est in curanda epilepsia, dosi ʒj usurpatum: sed non immeritò viscum tiliaceum aut corylinum ipsi præfertur. Aliàs viscum quercinum est expertum remedium *PARACELSI* contra nimium mensium fluxum in mulieribus: scilicet assumatur viscum quercinum, pulverisatum in ovo sorbili, & sic statim sedare fluxum dicitur: seu

℞. *Visci querc.* ℥iij.
Bulliat in
vini opt. ℔ j.
addendo
vitellum ovi leniter ustum,
succi Acac sylvestr. ʒjß.
usneæ mortuor. ʒj.
Extr. rad. symphyti ℥ß.

Bibatur per duos vel tres ♂ calidè, sistit omnes fluxus, rubrum & album. Valet etiam in procidentia uteri.

Considerandus sequitur *Fungus quercinus*, *Uva quercina* aliàs dictus, qui tempore verno radicibus quercus adhæret, & æstate arescit: Hic tempore verno collectus, exsiccetur, pulverisetur, & contra dysenteriam detur, ubi ceu singulare specificum seu arcanum laudatur; etiam si tantummodò in potum injiciatur, potusque sic hauriatur: conf. *SENNERTUS l.3. Praxeos pag.* 359.

Compescit etiam hæmorrhagiam narium *externè*, uti etiam hæmorrhagiam vulnerum.

Tandem *ipsa arbor*, si quæ alia, pro curis morborum transplantatoriis ob longævitatem, ut ita dicam, seu propter longos annos, quos solet perdurare, vel maximè accommodata est: v.g. in affectibus podagricis, & scorbuticis, item in capillorum defluvio: sic pro firmitate dentium transplantantur dentes puerorum in quercum: pro firmitate capillorum transplantantur capilli in quercum: contra dolorem dentium fit transplantatio beneficio sanguinis ex dente dolente ligno adspersi in quercum: pro atrophia & hectica fit certa transplantatio in quercum: pro sedanda arthritide fit transplantatio unguium membrorum arthritide affectorum in quercum; de quo eleganter *MARCUS MARCI*. Sed sæpè superstitio accedit, quando v.g. tria in specie folia ad febrem tertianam valere dicunt. In genere, quomodo ferè omnes morbi possint curari per transplantationem animalem in quercum, videre possumus in *TENZEL. Medic. diastat. pag.* 87. v.g. in affectibus scorbuticis præscindunt ungues, in odontalgia dentes, in capillorũ defluvio capillos, &c. arbori hæc indunt, quæ sub illa unà cum morbis sepeliuntur.

Inter *Præparata est* ▽ *destillata ex foliis quercus*, quæ loco vehiculi commendatur contra dysenteriam, & omnes fluores alvi in potionibus; quod etiam præstat *syrupus*. Externè in nimia uteri hæmorrhagia laudatur, regioni pubis imposita.

Ex *Julis quernis* paratur à quibusdam *syrupus* in ardore stomachi ac siti egregius; de quo vid. *HORSTIUS Observat. pag.* 194.

Lignum quercinum per retortam destillatum dat *spiritum acidum* nonnihil adstringentem, & ♁ *fœtidum*. Hic ipse ∼ acidus, qui aliàs etiam ✠ *quercinum* vocatur, valdè commendatur ad curam luis Venereæ; item commendari solet in dysenteria; quod tamen non credo.

QUINQUEFOLIUM.

Quinquefolium, Græcis Πεντάφυλλον, Germanis fünff Fingerkraut / dicitur. Hujus variæ sese offerunt *species*, vobis jam demonstrandæ:

1. *Quinquefolium luteum vulgare repens*, quibusdam *palustre*.

2. *Quinquefolium erectum incanum flore albo*. Exotica est planta, cujus usus nullus adhuc cognitus; ob gratiam autem florum in hortis colitur.

3. *Quinquefolium erectum latifolium hirsutum*; quod verò potiùs est *Heptaphyllon*.

4. *Pentaphyllon agrimonioides*, quod folia habeat instar agrimoniæ.

5. *Quinquefolium semine echinato* seu *consolida quinquefolia*.

6. *Quinquefolium fragiferum paluste flore rubro*.

7. *Quinquefolium fragiferum repens facie potentillæ*.

Omnia hæc Pentaphylla ad fragariæ ferè accedunt naturam: id quod potissimùm testantur capsulæ seminales.

Ex

Ex his in specie usitatum tantùm est *Pentaphyllon repens luteum vulgare*, & humi ramusculos suos spargens. Coincidit ferè *radix cum radice tormentilla*, & ipsa *quinquefolii specie*; unde præter vim diaphoreticam & sudoriferam adstrictoriam vulneratium esse solet. Veteribus magis fuit laudatum, quàm hodiernis, quibus rarò in usum venit Medicum: Isti enim in omnibus ferè morbis chronicis ex obstructionibus hocce pentaphyllo fuerunt usi, tanquam aperitivo ac incisorio; unde & pro scopo diaphoretico idem adhibuerunt; hodiè verò è pentaphyllis non nisi tormentilla usurpatur.

Vim habet adstrictoriam, & vulnerariam insignem; unde ubicunq; est humorum aliquis fluxus sistendus, quinquefolium usitatè præscribitur, speciatim partibus urinatiis, renum nempe & vesicæ vitiis (vulneribus & exulcerationibus) confert: propter vim adstrictoriam contra febres intermittentes ante paroxysmum laudatur. Quorundam superstitio vult, pentaphylli folium unicum sanet febrim ephemeram; folia tria sanent tertianam, quatuor quartanam; sicuti etiam quod heliotropii grana tria tertianas; grana verò quatuor quartanas persanent. Verùm magis superstitiosè, quàm ex rei veritate hoc fit. Quatenus adstringit vehementer, facilè patet, in quibus affectibus possit commodè usurpari? Aliàs nullius ampliùs usus est.

R.

RANUNCULUS.

Ranunculorum in horto nostro Medico & pratis ac sylvis vicinis *variæ* jam sese offerunt *species*:

1. *Ranunculus tuberosus* dictus *flore pleno prolifero & simplici, Anglicus* dictus.
2. *Ranunculus Illyricus major*.
3. *Anemone nemorosa magna*, seu *Ranunculus nemorosus major*, qui *flore vario* est, *luteo, viridi, roseo* seu *carneo, simplici & pleno* seu *foliosо*.
4. Singularis *species* est *Aconiti foliis flore albo pleno & simplici, Aconitum Batrachoides* dictus.

Harum tamen specierum usus non est officinalis, nec adhuc notus.

Usui Medico autem inservit *Ranunculus gramineus ramosus* seu *sylvestris*, *Batrachion* quibusdam dictus, & *Pes Corvinus*, Germanis Hahnefuß: est vel *flore simplici* vel *pleno, varioque colore*.

Ranunculus hic totus causticus est, ac fortiter vesicas ciet: folia enim contusa, vel succus ejus, quibusvis corporis partibus applicatus, vesicas excitat, ut alia vesicantia, per dies sæpiùs 8. aut plures cum maximis doloribus serum ichorosum plorantes. Vis ejus in ⊖e volatili acri rodente consistere videtur, per quem fibræ partium nerveæ, sensus immediatum instrumentum, vellicatæ, ac in hisce ∽ insitus præternaturali molestiâ affectus (cùm in demortuis nec ruborem nec vesicam quæcunque caustica excitent, sed cutim saltem corrugent, si fortiora sint) fibras magis expandendo & contrahendo dolorem primò, posteà ex sero sanguinis acri secreto, ac intra fibras carneas recepto, ruborem, tumoremque sub epidermide collectum, sub specie vesicularum exhibent. Internè nunquam ferè, nisi à paucis quibusdam, folia 5. vel 6. cum passulis minoribus comesta pro purgatione per secessum usurpantur; extrà verò usus ejus causticus perquàm notus est, adeò ut etiam ungues deformes, digitorum verrucas & hujus generis excrescentias, tollere dicatur. Quibus capilli defluunt, folia quædam per semihorulæ spatium imposita, proficua creduntur, non tamen nimis diu relinquenda, ne cutim capitis exedant. Cocta folia perniones exulcerascentes eluendo & fovendo & curare, & partibus calorem nativum restituere perhibent. *Radix* siccata contusa, naribus sufflata, sternutationem excitat. Contra ischiadicum dolorem folia contusa regioni lumbari applicant per 6. horas, donec vesicas excitent, quæ discissæ pro more suo plorant serum acre, posteà butyro non ⊖ito eas illinunt; aut folium brassicæ recentis tepefactum & butyro illitum superimponunt, sicque dolorem lenire, & brevi iterum consolidationem promovere credunt Autores. Contra catarrhos oculorum, qui nulli alii remedio cedunt, pari ratione capiti, derasis priùs capillis, applicant: item in gravissima odontalgia, cephalalgia, doloribus articulorum atrocioribus, &c. carpo applicatur, purgato tamen priùs corpore. Bubonibus quoque pestilentialibus depressis, vel non extra cutim protuberantibus impositus, dicunt mederi. Mendici, aliique nequam homines, pedes exedunt hac plantâ, sicque quæstum ex corpore nefando hoc modo affecto faciunt.

RAPHANUS.

Raphanus duplex est: *Rusticanus* & *Orbicularis*.

Quoad *orbicularem*, den gemeinen runden Rettich, *radix* sola in usu est, cujus vis consistit in succo, qui imprægnatus est ⊖e volatili acri, & perquàm penetrante, admodum copioso: reliquum enim corpus detracto succo iners est, & nullius momenti. Hinc ratione hujus ⊖is volatilis acris incidit & dissolvit quælibet sordes viscidas, vias primas aut loca ⊡ria obsidentes, & incisas per vias ⊡rias copiosè amandat, serum ⊡rium acuit, renesque simul insigniter stimulando calculum promovet, fermentando cum viscido flatus generat: quinimò acrimonia ejus succi in tantum interdũ irritat stomachum, ut etiam vomitum inferre soleat; unde quando editur, cum sale communi assumendus est, ut ab hoc corrigatur acrimonia ⊖is volatilis, & figat vim emeticam. Præter usum hunc diureticum, incisivum etiam egregium est ad mucum viscidum ac tenacem in stomacho & pulmonibus, & inde frequenter oriundam tussim ac asthma humidum pituitosum, contra quæ succo hoc vix melius datur remedium pro facilitanda & promovenda per os rejectione, imprimis si succus vel cum sacchato albo aut candisato vel melle attemperetur, & cochleatim adhibeatur. Ad calculum promovendum, & ⊡am fortiter ciendam,

FORESTUS

Recipit: *HB cochlear.* M.ij.
rad. raphani ℥j.

Hæc tanquam singulare experimentum calculum promovendi Hispani secreti loco usurpant, quod in his casibus nulli cedit remedio.

TIMÆUS pro eodem scopo

recipit: *succi raphani nec express.* cochl.ij.
vini Malvat. s. Hispan. cochl.iij. jv. l. v.

Miscet, propinat, & validissimum calculos expellendi pharmacum, retentionique ⊡æ violentissimum asserit.

Quidam raphano excavato crocum adjiciunt, & ita succum colligunt, quem ipsum in calculo, ⊡æ retentione & difficultate, ob crassum, viscidum & glutinosum humorem, meatum obstruentem, usurpant. Contra tussim quoq; siccam evporiston est domesticum, quod probè notandum.

Externè autem plantis pedum appositus ipse raphanus in taleolos incisus, convenit in doloribus capitis, vigiliis, comate vigili, & etiam delirio, imprimis febrium ardentium & malignarum, ut & earum æstu compescendo. In talibus casibus imprimis sequens pulmentum conducit egregiè:

℞. *fol. rutæ rec.* aut *semper v.* M.ij l.iij.

rad.

rad. raphani no. ij l. iij.
℞ M.j.
ferm. acerr. M.ij.
℞ *rosac.* q. s.
f. l. a. *cataplasma*, quod applicetur plantis pedum: applicari etiam potest volis manuum.

Aliàs pauci est usus raphanus, nisi contra affectus jam dictos.

Seminis raphani decoctum tanquam vomitorium commendat *HARTMANNUS in Praxi Chymiatr. pag.* 14.

RAPHANUS MARINUS seu RUSTICANUS.

Raphani rusticani radix incisa, si in vinum infundatur, & vase clauso in loco frigido servetur ac filtretur, calculum potenter emitti facit. Si paretur Infusum unà cum radice helenii, remedium egregium est in ventriculi affectibus, præsertim scorbuticis, ubi intentionem habemus per ⊡m evacuandi, de quo *LAURENTIUS in Controvers. Anatomicis.*

Plura *de Rusticano Raphano supra*, ubi *de Armoracia* habuimus, sufficienter dictum: imprimis, quæ de Armoracia etiam dicta sunt, volo ut hîc repetantur, quoniam semper ferè loco illius adhibetur.

RAPISTRUM.

Rapistrum dicitur ita à foliorum similitudine & radice, Germanis Hederich. Invenitur *flore albo*, ordinariò autem *flore purpureo*. Sunt, qui ad *species sinapi* referunt, sed longè magis exhausta vis ejus deprehenditur. Aliàs nullius in officinis est usus.

RAPUM & RAPA.

Rapum & *Rapa* promiscuè sic dicitur.

Radix recens tantùm in usu est, & quidem non minus est officinalis, quàm culinaris; est nimirum alimentum medicamentosum. Temperata enim omnia simplicia sunt alimentosa; simul ac verò in sapore excedunt, fiunt alterantia & medicamentosa.

Quod ejus crasin attinet, succum habet nitrosum temperatum, ratione cujus tàm succus quàm decoctum, ac ipsa Rapa probè decocta, tàm recentia quàm exsiccata, singularem vim temperandi & demulcendi serum, lympham, &c. acres obtinent; hinc in affectibus catarrhalibus, pectus infestantibus, mirè prosunt. Certè serum ⊡rium nimis ⊖inum acre temperant; unde singulariter & specificè commendatur à Gabelchovero in ardore urinæ seu dysuria *C.3. Curat.* 2. ceu expertissimum, in cujus curationis annotatione adhuc invenimus de rapis non inconcinna. Quod dictum de ardore ⊡æ, dictum etiam sit de retentione; quoniam illam provocat. Hinc & *CRATO*, trium Imperatorum archiater, *FERDINANDI* I. *MAXIMILIANI* II. & *RUDOLPHI* II. Austriaci, Decoctum hoc valdè laudat in tussi sicca, & asperitatibus faucium, asthmate, & similibus pulmonum & pectoris affectibus, ex lympha mucosa acriori ⊖sa oriundis. Speciatim Decoctum raparum exsiccatarum cum passulis & caricis egregium est. Optima præparatio pro scopo pectoris anticatarrhali est, si recipiantur rapæ, & decoquantur in ▽ ad mollitiem, ▽ hujus decoctionis abjiciatur, & alia affundatur, & de novo exactè coquatur. Decoctum hoc paucis passulis, vel horum Rob, aut pauco saccharo candi edulcoratum, egregium est remedium pectorale & ⊡rium. Tanquam medicamentum domesticum raporum decoctum commendatur in malo hypochondriaco.

Externè rapum contra pedes manusque læsas à frigore, seu pernionibus, qui sunt malum, quod in principio videtur leve, periculosæ tamen sequuntur exulcerationes & gangræna, decoctum raporum, tàm recentium, quàm exsiccatorum, der weisseen Rüben / vel frigore antè conglaciatorum, maximè laudantur, quo fomententur membra à frigore læsa, &c. Alii nudè recipiunt rapa, & cocta in ▽ simplici instar cataplasmatis applicant: de quo vid. *FORESTUS l.5. Observat.*15. vel, quod melius, recipiatur rapa frigore conglaciata, & imponatur pernionibus, tunc glacies in membris contenta propemodum extrahitur; vel si exulceratæ sunt perniones, saltem eluantur & abluantur hoc decocto raporum, & pòst unguentum tutiæ imponatur: pro quo scopo ex rapis compositum unguentum habet *MYNSYCHTHIUS in Armament. Chymico.* Sunt alii, qui recipiunt rapum, & excavato infundunt olei rosarum & terebinthinæ ana, & hæc invicem coquunt vel ebullire sinunt, & tali unguento partes à frigore læsas inungunt: quod ℞ rosarum in rapa excavata assatum valdè etiam commendatur ad fissuras partium à frigore contractas. Sed observetur, ut, antequam inungantur partes refrigeratæ, immittantur in ▽m frigidam; deinde exponantur fumo ▽æ ferventis: & denique his factis fiat inunctio cum medicamentis externis. Uti dico; tales perniones abeunt non rarò in gangrænam & sphacelum; unde emplastrum tale expertum habet *FONSECA l.2. Consil.* 2.

℞. *rad. raphani hortens.*
rapi à no. j.
Terantur in mortario, addatur
far. sinapi ℥j.
pulv. caryophyll. ℥iij.
℞ *sem. lini*
jugland. veter. à q. s.
f. Emplastrum.

Elegans est compositio, & non credo, illud futurum frustraneum.

Singulare itidem experimentum suggerunt Rapa contra dolorem dentium, quod possumus videre in *citato GABELCHOVERI loco*: si scilicet sub cineribus calentibus assata post aures applicentur prope carotides, magnæ sunt efficaciæ, revellunt, & dolorem sedant.

Aqua destillata ex floribus raporum *BRENDELIO*, expertissimo Chymiatro, commendatissima est in asthmate.

Prostat imprimis in officinis ℞ *raporum*, das Rüben-Oel / quod egregiè discutit flatus, & clysma ex hoc oleo, vel solo vel cum oleo lini, expertum est in dolore colico, & aliis flatulentis affectibus. Hinc etiam in desperatissima alvi obstructione est expertissimum, ubi neque clysma, neque aliud medicamentum, profuit, quod tunc temporis intinctus digitus in oleo raparum, & sedi vel ano aliquoties immissus, egregiè provocavit alvum.

RHODIA RADIX.

Radix Rhodia vel *Radix Rosea*. die Rosen-Wurtzel / item *Herba Rosea flore luteo*, odorata nonnihil est, sed leviter. Reverà *ad seda* seu *semperviva* pertinet.

Tota plantula, Folia, Flos & *Radix* imprimis, est in usu, utut rarò. *Externè* saltem usurpatur in cephalalgiis chronicis ab ⊼e externo, vel frigido vel æstuoso vel squalido, seu ab odore fœtido.

Modus usurpandi varius est: vel enim integra planta in mortario cum sufficienti quantitate aquæ verbenæ & florum persicorum contusa sub forma cataplasmatis fronti cum linteo duplici circumponitur, quod optimum; vel si decoctum ex hac radice factum in ▽ verbenæ seu aqua betonicæ circumligetur fronti; aut radix pulverisata tantùm cum ▽ verbenæ instar epithematis fronti applicetur, præprimis si talis

si talis sit capitis dolor, ut metuatur erysipelas: in quo casu humidiuscula non conveniunt; vel

℞. *pulv. rad. rhod.*
verbenæ à ℥ß. ℥j.
D. S.
Eusserliches Haupt-Pulver auffzustreuen/
qui inspergatur partibus dolentibus.

Asiàs verò de radice hac nihil ampliùs in usu est.

RHODIUM LIGNUM.

Lignum rhodium, das Rosen-Holtz propter odoris gratiam, satis notum & usitatum, sub *nomine Aspalathi* quibusdam venit, utut varia sint Aspalathorum genera: vid. *AUTOR noster.*

Debet eligi, quod est valdè densum, & valdè odoratum, gustu valdè amarum, & benè denique ponderosum. Has 4. conditiones debet habere, quando recipitur in usum Medicum; utut rari sit usus, quoniam lignum est pretiosum; & vires, quas Veteres adscribunt, adstrictorias, & contra ulcera, cùm non habeat lignum nostras, propterea putatur, quod *lignum rhodium Veterum* sit aliud à ligno rhodio modernorum. A quibusdam nostras solet præscribi in affectibus renum calculosis sub Decocti forma, sed rarò.

Prostat in officinis *℞. ligni rhodii*, quod magis propter odoris gratiam, loco genuini rosarum olei aliis admiscetur, quàm usu Medico habetur, quoniam est pretiosum. Tantummodò adhibetur ad cosmetica, pulveres, unguenta & balsama odorifera, & similia alia cosmetica.

Interim curiosum est, dum ex rasura hujus ligni, addito saccharo *spiritum per fermentationem* parare docet *LUDOVICI Pharmac. pag.* 707.

RHAPONTICUM VULGARE.

Rhaponticum vulgare est *species Lapathi*, & *folia* habet *simillima Lapathi foliis*, quæ folia nervea sunt, longa, acuta, caulem altum gerit, & fert flores parvos. Nomen habet à fluvio Rha in Moscovia, in cujus ripis, ut & Italiæ alpibus, hoc Rhaponticum vulgare crescere solet; è contra apud nos rarum est. *Duo* autem sunt *Rha*; scil. *Barbarum verum* in Thracia & China, & *Rha Ponticum*. *Rha Ponticum* iterum duplex est: *verum* seu *Thracicum Alpini*, de quo elegantem *Tractatum* edidit, & quod in sequenti titulo tractabitur; vel est *vulgare*, quod aliàs à quibusdam etiam vocatur, & nihil aliud est, quàm *Centaurium majus*, à *CHIRONE CENTAURO*, quoniam ab ipso in usum Medicum fuit tractum. *Rhabarbarum* iterum est *verum*, & *Monachorum* ita dictum, cum vero Rhabarbaro convenit, nisi quod imbecilliùs laxet, ideoque in dupla dosi, respectu veri, est præscribendum.

Meretur, quod de his legatur *CASPARUS HOFFMANNUS de Medicament. Officinal. p.* 65. 192. & 350.

Quoad *Rhaponticum vulgare*, usurpatur tantùm *Radix*; quæ cum ex Italia soleat afferri, sæpiùs est adulterata, & vetustate corrupta, ideoque in officinis ferè exolevit: propterea eligenda est radix acris, amaricans, adeoque occultum quasi aroma repræsentans.

Pro usu alterativo multum laudatur in chronicis affectibus, vi abstersivâ, & acidorum vitiosorum correctivâ, simulq; toni viscerum aliquali stypticitate conservativâ. Non immeritò quoque commendatur pro usu vulneratio internè & externè; imprimis ubi sanguinis congrumati resolutione opus est: Hinc in casu ab alto, indeque sanguine coagulato, in ruptione partium internarum, hæmoptysi, tussi invetterata, pleuritide, dyspnœa, aliisque similibus affectibus, maximè usitatum fuit veteribus. Quæ omnia ostendunt vim acidi correctivam, viscidorum seu coagulatorum dissolutivam, adeoque, ut vocant, viscerum abdominis aperitivam. Iisdem facultatibus Rhabarbarum verum pollet, nisi quod prærogativam quandam habeat, ejusque usus sit in affectibus cachecticis.

Quintam Essentiam Centaurii majoris seu Rhapontici vulgaris præparandam commonstrat, uti etiam usum in Medicina, *FABER in Myrothecio spagyrico.*

RHAPONTICUM VERUM.

Rhaponticum verum seu *Thracicum* ex Asia afferri solet, quod etiam vocatur κατ' ἐξοχὴν *Rheum*: Nam *tria* habemus *Rhea*: *Verum*, *Vulgare*, & *Barbarum*, quod est purgans, & de quo *suo loco.* Hoc loco verum consideratur: & quidem valdè litigant Autores, quodnam verum sit Rha Ponticum officinale? cùm apud modernos non adeò frequenti sit in usu, sed autoritate veterum ad nos pervenerit, & saltem in hortis crescat.

Quoad *usum* ergò & *adhibendi modum*, videatur *PROSPER ALPINUS*, qui scripsit elegantem *Tractatum de Rhapontico vero*, in quo etiam de ejus effectibus & effigie. Modernis non est in usu, quoniam, cùm ignota sit, facilè exoluit; imprimis cum afferatur ex Asia, adulteratur à mercatoribus valdè.

RHUS.

Rhus coriaria ita dicitur à Græco ῥοῦς, quod idem est ac ἐρυθρὸν seu rubrum, propter acinorum seminalium colorem rubicundum; *coriaria* verò dicitur, quod coriarii & tinctores acinis hisce seminalibus contusis sub nomine Schmack / pro corio & pannis colore nigro tingendis, copiosè utantur: ☿em enim præcipitat ex ☉lo, unde quandam analogiam cum gallis & glandibus quercinis habere videtur. Observetur autem distinctio, ne fiat confusio inter *Rhus* & *Ruscum*, den Mäußedorn/ de quo *suo loco.* Arbores vocant *sumach*, unde Germanis corruptum istud vocabulum, Schmack ortum, ob usum jam dictum; vulgò vocatur Herberbaum.

Usum Medicum agnoscit ferè nullum, nisi quod flos ejus cum acinis pro usu adstrictorio externo (internus enim ejus usus est rarior) sc. in quibuscunque hæmorrhagiis, & aliorum humorum fluxibus, adstringendo & contrahendo fibras, laudetur, in specie in procidentia uterina: nempe fomentetur cum vino, cui Rhus incoctum, & reponatur in locum debitum: unde ex fructu & foliis floribusque contusis ac decoctis inspissatus succus pro scopo adstrictorio à quibusdam usurpatur. Imprimis sub gargarismatis forma adhibetur in scorbuto oris, putredine & corrosione gingivarum, & hinc dentium vacillatione. Hinc Infusum ejus oculis variolis clausis instillari solet ad eosdem aperiendos. Præterea flos ejus clysmatæ chirurgorum styptica adstringentia ingredi solet. De facultatibus plantarum adstringentium, quod sc. vis illarum adstrictoria à particulis acidis cum terreis fixis oriatur, alio dictum est tempore.

RIBES.

Ribis fructus omnibus satis est cognitus, qui vel *ruber* est, vel *albus.* *FORESTUS l.* 25. *Observat.* 18. *in scholio nigrorum* quoque mentionem facit; & horum foliorum, quæ odorem urinæ felis referunt, M. j. decoctis addere jubet; sic enim

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0659-7
DFG

pro usu diuretico in ischuria & ardore urinæ commendat, ut etiam sanguinem cum lotio reddere faciant.

Interim *ribes rubra* potissimum in usu pharmaceutico sunt, & sapore suo blandè acido cum rubo idæo, cerasis, & berberibus conveniunt in febribus ardentibus, pro temperando sale volatili nimis oleoso, acri, & copioso in M. S., seu, ut Veteres dicunt, in affectibus biliosis, & inde nato æstu & ebullitione sanguinis compescenda & restringenda, quoniam acida simul cohibent fermentationes p. n., & coagulant MS. eam nimis fluxilem & dissolutam: corrigunt etiam incalescentiam corporis ex ebullitione sanguinis obortam, & hinc dicuntur refrigerare. Aciditate moderatâ vim obtinent adstringentem, coarctando fibras; unde grata sunt ventriculo, quem roborant & constipant, item vomitibus & diarrhœis, supervenientibus morbis malignis & febribus ardentibus medentur, modò non succus sit nimis recens, ubi fermentando diarrhœeas inferre potest. In febribus ardentibus, in æstate post nimium potum post sudorem, succus & syrupus usitatè permiscetur Julepis & potionibus, quoniam sitim restinguunt, & calorem mitigant, & moderatè adstringunt.

Succus inspissatus vocatur Robribium.

Prostant etiam Baccæ conditæ, quæ solent præscribi in Electuariis ebullitionem MSeæ, seu æstum febrilem, attemperantibus, & sitim restinguentibus in febribus ardentibus & malignis: v. g. post sudorem in febribus malignis, ubi nimis fluxilis est MS, potest adhiberi tale electuarium.

℞. *Conf. rosar.* ⊕*lat.* ℥jß.
pulpæ citri ℥j.
Ribium condit. ℥vj.
Hepat. rubri ℥jß.
ebor. sine △*e* ℥j.
syr. acetos. citri q.s.
M. f. Electuarium, D. S.
Stärck-Lattwerge auff etliche mahl.

Dosis est ad magnitudinem nucis juglandis seu castaneæ.

ROSA.

Rosarum frutex ubivis locorum est cognitus, & vel *sylvestris* vel *domesticus*. De *sylvestri suprà egi* sub nomine *Cynosbatus*. *Rosa domesticæ* sunt, quæ coluntur & excoluntur in hortis. De his non immeritò dicit *PLINIUS l.1. Hist. Natural. cap. 3.* quod sit princeps florum, & maximum terræ hortorumque decus, & panacea morborum, & Pharmacopœorum. Inter has rosas, quarum mille ferè sunt species, *duplex* iterum est *differentia*: aliæ namque sunt *albæ* & *pallidæ* seu *incarnatæ*, die Leib-farbenen Rosen / & *odoriferæ*; aliæ verò *rubræ*, & hæ vel *odoræ* vel *inodoræ*. *Rosæ rubræ suaveolentes* vocantur etiam *moschatæ*, seu *Damascenæ*, propter suavem odorem, quæ cum incarnatis sunt optimæ, pòst assumuntur *rubræ rosæ inodoræ*.

Hæ 4. *species* imprimis sunt *officinales*. Sed reverà, nisi odorem excipiamus, pauca est differentia. Et quidem pro varietate præparationis nunc colliguntur, dum madent rore matutino; nunc sine eo: sic pro laxatione & purgatione recipiuntur, dum sunt madidæ rore matutino, qui habet vim salino-nitrosam, abstersivam & laxativam, & quò concentrantur rosarum particulæ laxativæ, quæ accedente sole exhalant.

In Rosa enim duplex consideranda substantia medicamentosa: vel est *substantia volatilis odorifera* nonnihil *laxativa*, item spirituum *confortativa*, & consistit in subtili & volatili oleo cum sale volatili minus acri juncto, quæ propter acidi in oleo defectum minus in concreto concentrata sunt, sed propter raram sui textutam, & ob aquæ seu phlegmatis uberiorem miscelam nimis diluuntur, indeque particulæ hæ facilè evaporabiles, & à concreto separabiles & dissipabiles existunt. Qualis volatilis oleosa textura *Rosis pallidis* & *moschatis*, *floribus liliorum convallium*, *caryophyllis hortensibus*, *violis* &c. inesse videtur, mediantibus quibus particulis & odoratum movent, & vi simul analepticâ & laxativâ pollent, adeo, ut *POTERIUS* dicat; quod *pulvis rosarum* ad ℥j exhibitus egregiè soleat purgare; id quod intelligendum imprimis est de rosis pallidis & de moschatis hinc *syrupus* etiam *rosarum pallidarum* aut *Damascenarum*, rore matutino adhuc madidarum atque repletarum, cum multiplici infusione sine coctione paratus, blandè alvum laxat.

Syrupum rosarum laxativum compositum habemus apud *FREITAGIUM Auror. Medic. c. 8.* qui valdè commendatur ab eo ad hydropem & icterum. *Syrupum rosarum solutivum aureum* cum rore majali paratum videbitis in *TIMÆI Casibus p.* 418.

Syrupus rosarum Regius obtinuit nomen à Medicis Parisiensibus, quia fuit *Regi Galliæ*, *FRANCISCO*, in deliciis.

Particulis dictis volatilibus in Rosis aridis & siccis exhalatis, remanet *secundò substantia*, paulo *fixior adstringens*, ex concreto terreo-salino texturæ quasi alcalinæ constans. Textura hæc est alcalina, quatenus acida destruit: est etiam simul adstringens quatenus & substantia terrea cum acido nonnihil juncto textura adstringens quasi aluminosa emergit; unde & ista substantia naturæ alcalinæ ex substantia terrea cum acido subtili, sed non ritè saturato, juncta nata videtur (quod tamen ceu paradoxon obiter insinuo) quæ ipsa vis in ipsa florum substantia observatur, & tam coctione elici, quam in substantia foliorum siccatorum usurpari potest. In hac vis adstrictoria dicta rosarum & refrigeratoria primariò consistit; quapropter foliola rosarum albarum usurpantur in fluxu albo mulierum. Unde coctionem longam ferre non possunt, ubi aliàs, si exhalat spirituosa illa & aërea qualitas odorifera, & laxativa portio, loco hujus vim adstrictoriam & amaricantem acquirunt.

Has inter duas substantias rosarum, media quasi, posteriori tamen magis affinis, naturæ est *Essentia* seu *Extractum rosarum succosum*, ex repetita infusione rosarum in aqua simplici blanda evaporatione paratum.

Hactenus dicta in rosis odoratis in specie conspicua sunt; rubræ enim inodoræ albæque de priori volatili substantia parum admodum participant, sed qualitate posteriori magis impregnatæ sunt.

Ex hisce sequitur: rosas quoad priorem volatilem substantiam esse calidas, quoad posteriorem esse frigidas; unde etiam *aqua rosarum* destillata per se calida, per vas verò plumbeum destillata frigida erit, de quo conferatur *TACCHENIUS Hipp. Chym. p.* 135.

Vi analepticâ & spirituum animalium roborativâ, ambræ simili, imprimis usitatæ sunt; sicut & ea

ea ipsa, quæ *suprà* de floribus borraginis, buglossæ, & succo dulci pomorum dicta sunt, reverà floribus rosarum Damascenarum applicanda.

Fermentando suggerunt *spiritum ardentem fragantem*, egregium analepticum confortativum, qui spiritus labentes, lipothymiam & syncopen imminentem arcet, & vires refocillat; cujus vis refectiva exaltatur admistione ambræ: unde sunt, qui miscent aliquantum ambræ pulverisatæ cum foliolis rosarum fermentescentibus, & sic fermentationis medio reclusa ambra spiritum suâ substantiâ impregnat, & *spiritum rosarum ambratum*, remedium suavissimum, summè analepticum, constituit, quod optimè pro *essentia ambræ* assumi potest, acquirituróque simul aqua ambram redolens. Optimè procedit negotium, si succo rosarum expresso pauco ambræ misceatur, & invicem fermententur.

Multiformia alia ex rosis destillantur remedia, quorum farraginem videbitis in *THEODATI Pantheo Hygiastico*: Omnes tamen cò recedunt, ut vel substantiam volatilem odoriferam analepticam exaltent, ut sunt ▽ rosarum, spiritus rosarum simplex & compositus, quò pertinet spiritus rosarum ambratus, Julebus rosarum, oleum rosarum destillatum &c. ut hoc ipso acquirantur remedia spirituum vitalium & animalium restaurativa & confortativa; vel substantiam styptica refrigerantem alcalinam adstringentem magis exaltent, uti sunt conserva rosarum, syrupi rosati non laxativi, olea insolata, & similia ex rosis inodoris, vel mediante coctione, aut diuturna digestione præparata: quæ ipsa in vomitu, diarrhœa, dysenteriis, hæmorrhagiis, imminente phthisi à lympha acida, ulceribus & inflammationibus faucium, &c. in usu sunt.

Conserva in specie bilem atram seu adustam corrigere, spiritus coinquinatos mundificare & corroborare, hominemque exhilarare dicitur; unde ea, quæ *suprà de floribus* horumque *conserva borraginis* & *buglossæ dicta sunt*, reverà hic applicanda.

Freitagius in Aurora Medicor. cap. 8. p. 426, 435. item *TIMÆUS in Epist. p. 421. WEDELIUS in Pharmacia p. 109.* & alii ex his recentibus rore matutino madidis *conservam laxativam* elegantissimam & suavissimam cum manna Calabrina, loco sacchari, parant iis, qui adstrictioris sunt alvi, simulque delicati, commendabilem. Fiunt inde Boli elegantes laxativi in febribus biliosis & intermittentibus, v. g.

℞. *Cons. rosar.* vel *flor. cichor.* ℥j.
pulv. epat. rubr. ℈j.
scamm. ♃*at.* gr. v l. vj.

Mista adspergantur aliquot guttis ∽ *rosar.* f. Bolus,

D. S.
Laxier-Bolus.

qui tribus vicibus purgabit: nam biliosi affectus non ferunt fortiora purgantia ob fermentationem sanguinis nimiam. Præscribuntur in declinatione febrium ardentium.

Oleum destillatum ex rosis est paradoxon chymicum rarissima avis, & una libra rosarum vix unam alteramve guttulam dabit olei. Sunt tamen quædam enchirises, quibus volunt copiosum oleum elicere: sed non semper respondet effectus sententiæ. Et mirum est, quod maximè odori flores, uti sunt Jasmini, liliorum convallium, rosarum &c. pauciffimum oleum subministrent, qui tamen odor in oleo consistere putatur. Nam odor est à sulphure, quod concentratum dat oleum: singularem tamen olei rosarum parandi modum, mediante quo oleum, butyri instar, aquæ supernatat, docet *BILLICHIUS in observat. paradoxis Chym. p. 29.* Conferatur etiam *EICHSTADIUS de Confectione Alchermes*, qui modum olei rosarum destillandi per linteum rostro alembici annexum docet. Interim non negligenda venit Encheirisis *GLAUBERI*, qui pro oleo rosaceo parando recipit; in specie flores rosarum nondum explicatos, die Rosenknöpffe, ex quibus oleum rosarum parare intendit: vid. *Oper. Vol. 1. p. 24. & P. 2. pag. 174. RHUMELIUS* equidem *Oper. p. 132.* oleum per alembicum cum ▽ sæpius cohobatum promittit, sed parum admodum erit, quod hoc modo acquirit. Sunt qui *oleum* singulare hoc modo parare volunt:

℞. *folia rosarum* in umbra exsiccata: affundunt ▽m propriam, digerunt per 18. dies noctesque in fimo equino, destillant per MB, tunc in fundo manet *oleum rosarum rubrum* perspicuum, moschi odore.

Ad *rosas rubras inodoras* quod attinet, refrigerant, & potenter adstringunt, imprimis exsiccatæ, & nullam habent vim purgantem: ut exinde constet, quod vis laxativa rosarum solùm à particulis odoriferis dependeat. Vis hæc adstrictoria consistit in particulis terreis, & acido pauco, unde hæmorrhagias & alvi fluxus cruentos sistunt. Vim quoque habent refrigerativam, hinc flores oleo infusi egregiè refrigerant in inflammationibus, ulceribus, ac quibusvis sanguinis excretionibus. Denique vim quoque habent consolidativam, hinc conducunt in phthisi, seu ulcere pulmonum. Hæc vires omnes consistunt in particulis terreis, aluminis ad instar, cum acido nonnihil fixis mistis. Substantia hæc foliorum rosarum styptica patet ex *experimentis Boyleanis de coloribus*, dum nempe decoctum vel Infusum foliorum rosarum, uti & quarumlibet plantarum adstringentium, eundem effectum præstat, quem vitriolum cum decocto gallarum, præcipitando vitriolum in colorem nigrum seu atramentum; ob rosarum nempe alcali, acidum supprimens: quod atramentum, cum rosis rubris factum, ex instillatione aquæ fortis nigredinem perdit; cui spiritus urinæ infusus nigredinem reddit. Hinc ℞ rosarum cum phlegmate vitrioli rubedinem retinet. Similia etiam experimenta cum floribus balaustiorum succedunt: terrestres hæ particulæ, acidum vitrioli imbibentes, & vitriolum præcipitantes, texturam alumini analogam habent. Præterea notatu dignum est, fumum sulphuris acidum rosas rubras convertere in albas: acidum namque ♃is saturat particulas terrestres rosarum rubrarum, earumque texturam planè invertit. Porrò mustum quoque, ex quo fit vinum album, si super vinacea affundatur, fit rubrum; si verò spiritus sulphuris accensi addatur, statim albescit.

Varia quoque ex iis præparantur medicamenta. Prostat in officinis *syrupus de rosis siccis*, qui convenit pro usu adstrictorio: unde medicamentis internis antiphthisicis, & hæmorrhagias sistentibus admiscetur pro sapore, & quia simul habet vim adstrictoriam.

De aqua rosarum destillata notum, quod habeat leviter adstringentem vim, & leniter refrigerantem. Observetur tamen, quod vulgariter per organum

cupreum destillatæ adhuc insit quoddam subtile, occultum ac insensibile acidum: de quo videri potest *TACHENIUS loco allegato & sequ.* 1. ubi comprobatur experimento egregio tale acidum in aqua rosarum, & propterea simus cauti in ejus applicatione pro refrigeratione, quoniam auget potiùs malum, quàm quod leniat. Usitatum est in doloribus oculorum cum linteis illam applicare: sed nunquam soleo præscribere tali in casu aquam rosarum. Modi destillandi ▽m rosarum sunt varii, per Retortam, per Balneum Mariæ, per organum vitreum, & per organum cupreum &c.

Oleum rosarum rubrarum, uti *& reliquarum simplex* refrigerare, & nonnihil adstringere dicitur: nempe oleum commune infundendo & decoquendo acidum suum saturat alcali rosarum, quô ipsô imprægnatum oleum refrigerare, & hinc adstringere nonnihil dicitur; unde inungi solet hôc ipsô regio epatis & renum, in nimiis ardoribus. Vulgò hoc fit, quod tamen minimè approbo.

Oleum compositum adhibetur in inflammatione partium externarum, quam praxin Chirurgis relinquo, & nunquam velim imitentur, nimis enim inconvenienter hoc fit.

Conserva rosarum rubrarum est insigne styptticum & adstringens; hinc etiam talis conserva, vel nuda, vel vitriolata seu spiritu vitrioli irrorata, usitata est ad compescendum vomitum, hæmoptœen, & fluxum alvi, modo minor sacchari quantitas sumatur. Item talis conserva rosarum rubrarum antiqua (sic enim præscribitur: ℞. *conservæ rosar. antiqu.* uncias tot vel tot) expertum est remedium in phthisi & ulcere pulmonum, jam à Veterum temporibus multis nominibus commendatum à *GALENO.* Vocatur etiam à quibusdam, & quidem vulgò saccharum rosarum, der Rosen-Zucker. De usu hujus conservæ in phthisi videatur *FORESTUS l. 16. obs. 58.* item *SCHENCKII Observationes*, ubi *de phthisi*: uti etiam *VALERIOLA libr. 5. observat. 5.* usurpatur sc. ad adstrictionem & consolidationem ulcerum pulmonum, ubi præmissa sunt ulcus purificantia, & adhibetur vel nudè, vel adduntur pulveres appropriati; sic solet *POTERIUS* miscere suum antihecticum. Alii addunt terram sigillatam vel lapidem hæmatiten, addendo scilicet ℥j conservæ rosarum, ʒß ad ʒj ♀æ sigillatæ vel lapidis hæmatitis. Ubi opus est consolidatione & adstrictione, dico: nam in principio potiùs est nociva: idcircò præmissis purgantibus expectorantibus est præscribenda. In omnibus fluxionibus, ubi opus est adstrictione, ut hæmoptysi, est egregia conserva rosarum cum semine papaveris, semine hyoscyami, vel bolo armena, & sub forma vel Boli, vel Electuarii cum succo portulacæ vel plantaginis exhibita.

Tinctura, cujus præparationem addidit *AUTOR*, præparatur cum spiritu vitrioli, quæ, sicuti aliæ Tincturæ, solet usurpari, ut instilletur vel potui, vel admisceatur Julepis in febribus ardentibus & morbis acutis pro moderata refrigeratione & refectione, sitimque restinguenda. *ZWELFFERUS* elegantem parat Tincturam cum sero lactis, acidulato cum pulpa Tamarindorum, quæ blandè laxat, & loco Juleporum in febribus ardentibus benignis usurpari potest.

ROS SOLIS.

Ros solis seu *Rorella* plantula est ab antiquis neglecta, de quo multa circumferuntur, quæ tamen adhuc sunt dubia. Moderni imprimis multum tribuunt liquori limpidissimo, ejus foliolis continuò insidenti; licet enim ros hic aliquoties abstergatur, semper tamen intra dimidiæ horæ spatium iterum sunt repleta succo, non obstante, quod tempore æstivo, & præsertim diebus canicularibus, ingenti urgeantur caloris æstu. Unde Chymici arbitrantur, sal universale aëreum, seu spiritum mundi, in his guttis latitare, & concentratum vel coagulatum esse: hinc *ARNOLDUS VILLANOVANUS* miratur, quare homines ægrotarent, ubi hic succus prostaret tanquam Panacea & cordiale summum in omnibus morbis. Etiam *RULANDUS* commendat eam præ reliquis plantis, plantamque ferè divinam appellat. Modum collectionis dat *AUTOR.*

Hæc, utut crescat in locis humidis, ut madeat semper rore; nihilominus saporis est acris & penetrantis, & constat copioso sale volatili acri. Imprimis frequenter commendatur in arescentia & ariditate corporis nostri, in affectibus pectoris, in specie in phthisi curanda, propter vim humectandi, & ita tabem præcavendi, de quibus virtutibus contra phthisin videatur *SCHENCKIUS obs. de Phthisi.* Habetur etiam pro insigni confortativo, uti habet *AUTOR.* Alii hunc usum negant propter acrimoniam, de qua videatur *LOBELIUS in Animadversionibus*; sed hanc plantam in morbis malignis convenire asserunt. Credo, quod in hac herbula multa lateant arcana, non omnibus nota.

Ros ille insidens inflammationibus externis, ut & vulneribus oculorum, sugillationibus, vel in casu ab alto, vel à plagis, vel aliter ortis, summum est solatium. Commendant etiam in cachexia. Plura de hac planta habet *AUTOR*, sed per experientiam non satis sunt probata.

Paratur etiam exinde *Essentia* cum spiritu vini, quæ maximè dicitur cordialis, & spiritus animales restaurativa.

Sunt, qui *aquam rorellæ cum vino* destillant, quam mirè commendant pro usu restaurativo, & reficiendis spiritibus animalibus, in cordis palpitationibus, tremore, syncope, & lipothymia, in tussi & asthmate, pro adjuvanda expectoratione. Sed reverâ defectu solidæ experientiæ aut fundatæ rationis omnia sunt dubia, indeque etiam rari usus. Conferatur imprimis *VELSCHIUS Hecatost. 1. p. 119.* sicuti hanc plantulam ovibus maximè noxiam esse, observatum est in *Actis Medicis Hafniens. Vol. 4. p. 162.*

ROSMARINUS.

Ros marinus, qui etiam vocatur *Libanotis Coronaria*, simplex est polychrestum, virtute & texturâ aromaticâ egregiè instructum, ita, ut loco exoticorum aromatum commodè à nobis possit substitui, cum æquè ac ista in stomachi, capitis, & uteri affectibus, & quibusvis chronicis morbis, egregium est simplex. Sanè non pauci sunt, qui instar Panaceæ extollunt.

Vis autem ejus consistit in sale volatili subtilissimo, admodum tamen oleoso, vimque obtinet balsamicam; unde totis mensibus hybernis

eadem

eadem viret. *Usu interno* speciatim spiritibus animalibus, & hinc capitis ac nervorum affectibus, adeoque & uterinis morbis, præcipuè confert, in quibus nulli cedit. In apoplexia ergò, paralysi & epilepsia, lipothymia, aliisque affectibus nervorum, & in virium restauratione, certissimum est remedium, & melius vix datur; unde nulla *aqua analeptica* aut *apoplectica* erit, aut *essentia*, quam non herba aut flores anthos ingrediantur. Solo decocto rorismarini curari epilepsiam, autor est *LINDANUS*, quod etiam specificè commendatur contra paralysin, si haustô hoc decocto paralyticus sudet: Hinc decoctum hoc in usu est in affectibus catarrhalibus diuturnis, adeò, ut nec ligno sassafras, nec juniperino cedat. Post usum cephalicum & nervinum autem decantata est hæc herba pro usu arthritico, suffocatione uteri, & in suppressione mensium. Contra sterilitatem mulierum à multis specificè commendatur, præsertim in illa sterilitate, quæ ex debilitate uteri, hoc est fibrarum ejus atonia, & ut vulgò vocant, intemperie humida & frigida, originem ducit; unde pariter in fluore albo mulierum egregium specificum est, cujus decoctum ceu expertum commendatur à *LINDANO in Collegio super Hartmannum.* Alii *Ternarium simplicium* Melissem, Mentham, & rosmarinum, ceu expertissimum, commendant ad eundem fluorem album. Ad corroborandum fœtum & abortum præcavendum ex rore marino parata remedia conveniunt. Præter has virtutes decoctum roris marini ceu arcanum commendatur ad curandas scrophulas expectando sudorem.

Externè folia & flores rorismarini frequenter adhibentur ad paralysin, apoplexiam in balneis vel alio; item cum formicis pro arcenda sterilitate, quod egregium in tali casu est balneum.

Quoad *Præparata*, prostant in officinis sal, essentia, spiritus per fermentationem paratus, aqua, conserva, oleum destillatum, & vinum rorismarini.

Spiritus in affectibus nervorum & capitis insigniter commendatur.

Nota quoque est *aqua vitæ Reginæ Hungariæ*, quæ nihil aliud est quàm spiritus rectificatus, ex rore marino nempe, cum ☿ digesto destillatus, ad quamplurimos affectus internè & externè, præsertim morbos articulorum & nervorum convulsivos.

Essentiam roris marini EPIPHANIUS FERDINANDUS Hist. 46. mirabilem esse dicit in affectibus capitis & nervorum; quæ essentia paratur ex floribus: extrahitur nempe per spiritum proprium, qui affunditur aliis floribus, & fit essentia, quæ abstracto spiritu inspissatur in formam *Extracti*, quod per aliam essentiam dissolutum, egregium dat remedium. *ZAPATA Medicus Italus in Clave Medicinæ* multus est in laudanda Rorismarini aqua & essentia, adeò ut tantum non panaceam faciat ex rore marino.

Vermes singulares alatos in rore marino, essentiam fragrantissimam suppeditantes, videbitis in M.A.N.C. *ann.* 2. *obs.* 189. *p.* 292.

Conserva florum anthos seu *rorismarini*, ingreditur electuaria & remedia alia, item morsulos, pro affectibus capitis catarrhalibus diuturnis, & uteri. Memoriam singulariter confortare dicitur, uti etiam oculos. Præservare dicitur ab apoplexia & paralysi, imprimis in senibus; cum tantillo enim olei destillati efficacissima est in vertigine.

Oleum, imprimis ex floribus destillatum tàm internè quàm externè in apoplexia & paralysi, vertigine aliisque cephalicis & uterinis affectibus confert. Refert *SIMON PAULI* se aliquoties observasse, quod Tertianæ nothæ per 4 vel 5. guttas olei destillati roris marini in appropriata aqua assumpti conferat. Refert *SIMON PAULI*, se aliquoties observasse, quod Tertianæ nothæ per 4. l. 5. guttas olei destillati rorismarini beneficio sudoris fuerint curatæ.

Alio modo *per deliquium liquor* seu *oleum magnarum in Medicina virium* paratur, si flores rorismarini in cucurbita vitrea sigillata plana radiis solis ardentissimis exponantur, quo modo in liquorem oleosum liquescunt egregiarum virium.

PANAROLLUS in Observat. suis Pentecoste 3. *obs.* 25. *pag.* 160. ad quoscunque affectus chronicos, ex vitio stomachi oriundos, mirificè commendat *vinum roris marini* per infusionem, ex floribus & foliis, infusis in mustum, ut simul cum eo fermententur usque ad defecationem & naturam vini, qui dein internè pariter ac externè cum fructu usurpatur. Conferatur simul *PAULI in Quadrip. Botan. p.* 133. *EICHSTADIUS in Tract. de conf. Alchermes* refert, quod ex stercore vituli, qui per aliquot dies pastus fuit rore marino, possit parari elegans *pulvis cyprius* odoratus.

RUBIA.

Variæ utut sint *species Rubiæ*, nihilominus *Rubia Tinctorum sativa major* hic intelligenda venit. Veteribus non ita fuit cognita; prostat tamen mentio ejus sub nomine ἐρυθρόδανον, Germanis Färber-Röthe / ex usu mechanico, quod radix ejus pro pannis ac linteis colore rubeo tingendis tinctoribus inserviat.

Falsum est, non habere *usum Medicum.* *Radix* enim in usu est, quæ inter vulneraria & aperitiva primaria recensetur, utut non adeò frequenter usurpetur: in specie autem vi sanguinem coagulatum dissolvendi, hincque per urinam evacuandi optimè pollet. Referunt usum quemcunque hujus radicis insequi urinam colore rubro tinctam (uti de opuntia *superiùs dictum*, *ubi de ficu*) non secus ac ab assumpto rhabarbaro tingitur colore flavo, utut substantia urinæ non immutetur. *Timæus in Casibus p.* 180. Decoctum hujus radicis in suppressione urinæ, à sanguine grumoso facta, commendat; sicut etiam radix hæc decocta in posca, id est, aceto & aqua, laudatur in casu ab alto, & sanguine congrumato à casu ab alto contracto. Nostratibus in usu est massa ex pulvere hujus radicis, quæ in specie dicitur CRAP tincturæ pannorum inserviens. Hæc enim in aceto vel in vino bulliata in casu ab alto in subluxatione vertebrarum dorsi, wenn man sich wehe gethan hat / ordinarium plebejorum est refugium; mirabilem enim vim habet sanguinem, & quovis succos corporis grumosos dissolvendi, potenter sudorem ciendi, & his mediis contorsionem vertebrarum dorsi curandi; de qua *Crap* vid. *SCHROEDERUS in App. Pharm. Medico-Chymico p.* 20. subinde etiam contra icterum flavum, hydropem, ac similes affectus chronicos, usu alterativo & diuretico non incommodè cum aliis propinatur; e.g. ad icterum flavum

℞. *HB marrub.*
chelidon. maj. à M.j.
rad. rub tinctor.
chelidon. maj. à ℥j.
⊖ ℥j.
Incisa misceantur pro *nodulo.*

RUBUS.

Rubus duplex est : *vulgaris* seu *caninus*, die Brombeer / *de quo hic*; & *Rubus idæus*, die Hindbeere.

Rubus vulgaris suggerit *Folia*, & *Fructus*, qui *mora rubi* ob similitudinem audiunt, & colliguntur immaturi pro scopo adstrictorio : id quod etiam de moro & ejus fructu fuit dictum. Observetur autem, quod fructus hic à Veteribus etiam vocetur *morum*, & distinguantur mora in *mora celsa*, & *mora rubi* : *Mora celsa* Germanis vocantur die Maulbeere / *mora rubi* verò die Brombeere.

Ambo adstringunt, unde in profluviis quibuscunque conveniunt, & propter hunc usum adstrictorium ex his duobus *Rob Diamorum Nicolai* solet parari, quod promiscuè solet usurpari in gargarismatis ad collutionem aphtharum, & reliquorum ulcerum ac vulnerum oris & gingivarum.

Mora matura non sunt usitata.

Folia adstringunt & exsiccant; quam ob causam herpetes cutis sanant, oris aphthis & ulceribus, *GALENO* testante, medentur; sicut & in vulneribus internè & externè usurpantur. Virtute adstrictoria similia sunt gallis, corticibus granatorum, corticibus juglandum viridibus, & habent in se occultum alcali, demonstrante *TACCHENIO.* Ratione hujus, inquam, folia rubi canini certè singularia sunt contra tibiarum ulcera; hinc *GABELCHOVERUS Centuria* 4. *Curat.* 5. sub forma decocti vulnera & ulcera tibiarum profunda & inveterata curasse testatur.

Difficillima sunt curatu ulcera hæc:

1. Propter defectum partium carnosarum, & abundantiam partium nervosarum.
2. Propter præsentiam ossis; unde metus est, ne acidum corruptivum corrodat os, & inducat cariem, quæ multum facessat negotii Chirurgis, dum impedit consolidationem vulneris, nisi auferatur.

In talibus ulceribus, quæ simillima phthisi inducunt symptomata, febrim lentam & hecticam cum atrophia, si folia seu summitates hujus rubi in vino decoquantur, & hoc vinum decoctionis pro lotione calidè sæpius adhibeatur, prosunt. Certè magna vis chirurgica in foliis hisce latet.

Dixi quod hæc folia, quoad naturam, similia sint gallis, corticibus granatorum, &c. & propterea vim habeant tingendi capillos colore nigro, uti habet *AVTOR noster*; quod fit eodem modo, quo ex gallis & vitriolo fit atramentum : copioso enim illæ alcali scatent, quod coit cum vitriolo, & absorbendo atque destruendo ejus acidum, particulas martiales nigro colore præcipitant. Idem fit, quando alcalicæ rubi caninæ partes absumuntur à transpiratione capillorum, quæ est acida. Certè ex hac mechanica, quâ fit atramentum, ex acido vitrioli & alcali gallarum, multa in natura possunt demonstrari.

Nunc sequitur

RUBUS IDÆUS.

Rubus idæus satis est cognitus, cùm etiam ubique crescat, imprimis in locis cultioribus.

Fructus dat succulentos, qui immaturi conveniunt omninò cum præcedentis rubi canis; ubi autem maturuerint, uti sunt elegantioris coloris, ita sunt melioris virtutis in morbis & febribus malignis, pro scopo confortandi vires, quas vulgo adscribunt cordi, & arcendi malignitatem.

Succus baccarum est blandè acidulus, & odorem habet suavem aromaticum, quo vi analeptica & virium restaurativâ singulari gaudet, unde in febribus malignis, & febribus ardentibus utplurimum commendatur.

Syrupus rubi idæi Julepis in hoc casu admiscetur, tanquam expertus; adeò ut *GESNERVS*, antiquus quidem Medicus, sed qui sincerâ fide omnia conscripsit, *in Epistolis suis l.1. p.* 4. syrupum hunc pro scopo analeptico, & confortando stomacho quibusvis aliis, omnibusque perlis & gemmis, præferat. Notum enim est, quod mulierculæ in prostratis viribus statim perlas & gemmas, exque his præprimis medicamenta præparata, ut sunt Essentia perlarum, &c. desiderent, & adhibendas esse putent; quæ quidem in usum & emolumentum Pharmacopœorum, in damnum verò ægrorum, cedunt. Hunc abusum perstringit *GESNERVS*, & præfert syrupum rubi idæi. Unde vel solus solet adhiberi in potionibus in morbis malignis, in specie in febribus petechialibus, non sine successu; sicut & in prostratione virium ac imbecillitate, ex morbo gravi dependente, egregius est : sitim extinguit, stomachum & præcordia æstuantia mirè refocillat : in se aliàs caliditate & frigiditate, ut vocant, temperatus est, & speciatim in febribus malignis, ceu optimum remedium, analepticis quibusvis potionibus ac misturis additur.

Prostat etiam *acetum ex fructibus* infusum, quod post sudorem nimium in febribus ardentibus usurpatur, & est egregium præservativum in peste : potest applicari pulsibus cum linteis pro compescendo æstu, & malignitate arcenda in febribus malignis.

Prostat apud nos quoque

RUBUS IDÆUS ODORATUS AMERICANUS CANADENSIS, *flore purpureo* CORNUTI.

Hujus *flos* mastichen spirat, primum à *JACOBO Cornuto in Histor. plantar. Canadens. c.*56. *p.*14. descriptus, & ex nova Canada in Europam allatus. Nihil commune habet cum nostro rubo idæo præter fructum.

In officinis locum non habet.

RUSCUS.

Suprà habuimus Rhus, quod aliàs vocatur Sumach : jam sequitur *Ruscus* seu *Bruscus*, der Mäußedorn.

Subministrat in officinas *radicem*, quæ apud Veteres majoris fuit commendationis, quàm apud modernos. Apud istos enim inter 5. usitatas radices aperientes majores refertur, & propterea in decoctis pro morbis chronicis, ex lienis & aliorum viscerum infarctu derivatis, in specie in cachexia, pro alteranda MS. ea fermentatione, est usitata; unde *syrupum de quinque radicibus* ingrediebatur. Præterea in urinariis affectibus, ischuria, stranguria & dysuria, item in ciendo moderatè calculo, commendari solet; sed leniter decocta; siquidem lon-

longam cocturam non fert, cum vis ejus avolet. Præ cæteris tamen valdè laudatur ab autoribus ad curationem ſcrophularum & ſtrumarum, ſi pulvis ad ʒj ſingulis diebus matutinis horis aſſumatur in vino, ſive ſola, ſive miſceatur cum radice ſcrophulariæ aut radice filipendulæ: Nam hæc 2. ſimplicia præ reliquis conveniunt in curandis ſtrumis. Videatur etiam *SENNERTUS l.2. Praxeos, cap. de Strumis p.* 131. Jam rari eſt uſus.

Dixi, quod conveniat Ruſcus in affectibus urinariis: ad quos etiam revocanda venit gonorrhœa, in quo uſu veniunt Fructus imprimis hujus Ruſci, de quibus in *conſervam* cum ſaccharo redactis, & ad ʒij ad ℥ß aſſumptis, experientia proſtat, quod valdoperè conveniant in cura gonorrhœæ in *RIVERII Obſervat.* 47. *communicata à FOMIO*: ad quem uſum ſimiliter commendari ſolet ▽ *Ruſci* deſtillata, item *conſerva baccarum ruſci*.

RUTA.

Ruta hortenſis, quæ nulli non poteſt eſſe cognita, & quidem imprimis *latifolia* ſeu *communis*, officinis ſubminiſtrat *ſummitates*, item *folia cum floribus & ſemine*.

Planta ſatis decantata eſt vi alexipharmacâ, diaphoreticâ & ſudoriferâ contra malignitatem, tàm præſervando à morbis malignis & peſtilentialibus, quàm etiam curando eosdem, adeò, ut vix proſtet mixtura alexipharmaca & theriacalis, quam non ingrediatur Ruta. Et quidem in præſervanda peſte à multis commendatur, ſi eſitetur matutino tempore cruda, ſicut & *KIRCHERUS in ſcrutinio Peſtis, Sect.*3. *pag.* 328. de *MITHRIDATE* refert, quod 4. ſimplicia in peſte pro arcanis habuerit; rutam, allium, nuces juglandes, & pimpinellam: & hæc Teſtamento quaſi contra venena reliquit Mithridates. In genere *Ruſticorum Theriaca* vocatur à *PALMARIO*, qui vires ejus alexipharmacas latius expreſſit in *cap.* 18. *de Febribus peſtilentialibus pag.* 462. Tanti uſus eſt ruta in peſte. Singularem antipathiam & inimicitiam geſtare dicitur cum bufonibus & cum ſerpentibus, ut non poſſint ferre præſentiam rutæ; unde dicunt, quod muſtela dimicatura cum ſerpente, rutam manducare ſoleat, & ſe præmunire, teſte *MINDERERO in aloëdario p* 134. Qui plura cupit, videre poteſt *ZACUTUM LUSITANUM l.* 1. *Med. Princ. hiſtor.* 31. qui multus eſt in decantanda ruta contra venena & epilepſiam. Nam ad affectus epilepticos valdopere etiam commendari ſoleat planta hæc, & eſt una ex uſitatis antepilepticis. Odor eſt ſingularis nidoroſus nonnihil & graveolentus ferè ad ſolanorum & narcoticorum odorem accedens, ratione cujus utilis eſt in arcenda libidine, & cum vitice convenit, ſicut & in gonorrhœa, ſatyriaſi, & priapiſmo commendari ſolet. Unde ordinarium eſt Ingrediens *eſſentiarum* & *aquarum caſtitatis* ſive *Mynſichtii*, ſive *D. Michaelis*. Propterea *ZECHIUS Conf.* 78. & *Conf.* 16. commendat valdè contra gonorrhœam & priapiſmum hunc pulverem:

℞. *HB mentha* ʒiij.
ſem. lactuca ʒij.
rutæ
vitic. ſ. agni caſti
rad. Ireos Flor. à ʒj.
ſacch. q. ſ.
M. f. *pulvis*.

Correctiori modo præſcripſit hunc pulverem D. *MICHAELIS* hoc modo; cujus ſcio experientiam factam in quodam juvene:

℞. *fol. mentha*
ſem. agni caſti
rutæ
ſuccini
oſſis ſep. à ʒj.
M. f. pulvis.

Cujus doſis à ʒß ad ʒj, imprimis in abundantia quadam ſeminis.

Porrò inter vegetabilia carminantia & anodyna refertur, adeoque reſiſtit flatibus præſertim in infantibus, eosque arcet. Veteres certè ad roborandum viſum ſingulariter commendabant, adeò, ut veteres pictores ſemper ad manus habuiſſe dicantur folia rutæ, quorum eſu viſum ſuum corroborarunt & conſervarunt.

Externè carbunculis peſtilentialibus applicata, vel ſola, vel cum aliis miſta, malignitatem extrahere ſolet. Aliàs recens contuſa cum fermento capiti, item plantis pedum, contra cephalalgiam & æſtum febrium malignarum & ardentium, non ſine ſucceſſu applicatur; imprimis, ubi metuendæ ſunt agrypniæ, & ſimilia mala; quod & de Raphano dictum. In flatibus infantum additur clyſteribus carminativis. Arcere etiam dicitur ebrietatem, *impr.* ſi aliquot ejus folia cum aceto applicantur pulſibus; ſic enim ſolvere ebrietatem, ſunt qui pro experimento habent. Si recipiatur decoctum rutæ cum vino, & hoc diluatur os, ceu expertum commendatur contra cariem dentium, & contra gingivas ſcorbuticas, dum ſimul abſumit vitioſam ſalivam in ore ſcorbuticorum, eamque corrigit. Contra pediculos in induſiis ſtabulantes etiam experimentum proſtat ex ruta, ſi ſcilicet induſium immergatur in ejus decoctum, aliquantiſper coquatur, & denique ſiccetur: ſic enim indutum omnes pediculos arcere dicitur, & quamdiu geſtatur hoc induſium, nunquam generari pediculos creditur. Idem fieri dicitur, ſi induſium vulgariter lotum coquatur in aqua communi cum viridi æris, & ſevo bovino: Videatur *STARICIUS* in dem Heldenſchatze *p.* 128. Imprimis ſingularem vim habet ruta præſervandi oculos à variolis; ſæpius enim fit, ut cœcitatem, guttam ſerenam, vel cataractam, deportent à variolis: ut ergo præmuniantur & præſerventur oculi, appendi ſolet radix rutæ, vel ſola vel cum radice ſcabioſæ, collo; hoc modo enim dicunt præſervari oculos, quo minus à variolis infeſtentur. Videatur *LIPSIUS in eleganti Tract. de Variolis*. In ſcriptis *LOTICHII l.* 1. *obſervat. pag.* 99. hoc commendatur amuletum, ut præſerventur oculi à variolis:

℞. *rad. rutæ*,
ſolani
ſcabioſ. à ʒjß.

Inciſa ſuſpendantur in *ſerico rubro* cum filo duplici.

Item, quæcunque partes fricentur cum ruta recenti & viridi, dicuntur manere immunes à variolis.

Acetum de ruta meritò inter Bezoardica refertur. De hoc aceto admodum ſalutari & uſitato in præ-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0665-7 DFG

præservanda peste Romana & Neapolitana periculosissima possumus videre *KIRCHERUM loco allegato p.370.* qui habet *acetum compositum* ex speciebus vulgaribus, sed valdè usitatis in peste; nimirum Recipit acetum exquisitissimum, rutam, pimpinellam, betonicam, nuces juglandes, allium, baccas juniperi; quibus additur, si suppetit, tantillum camphoræ. Dosis est ad cochleare unum pro præservatione ad diem j. Laudatur etiam in vulner bus, à bestiis venenatis inflictis. *Succus rutæ* permisceri potest medicamentis pesti curandæ destinatis: Ad corroborandum visum fieri solent Electuaria ex succis rutæ & fœniculi, cum melle mistis. Succus hic gargarisatus vel extrinsecus circumdatus collo, præservat, ne possint variolæ occupare collum, ubi aliàs res est periculi plena; quod mihi communicatum fuit ab amico, qui habet hujus rei experientiam.

Extractum rutæ epilepsiæ infantum externè applicatum egregiè confert.

Oleum rutaceum inter linimenta carminantia anticolica primatum ferè obtinet; unde, uti oleum rutaceum, ita etiam mel rutaceum, solet misceri cum clysteribus carminantibus & anticolicis, propter vim resistendi flatibus, quæ est in ruta.

Nam *oleum* ejus *destillatum* in doloribus colicis ac morbis flatulentis, aliisque torminibus ventris, imprimis, ubi simul metus adest epilepsiæ, optimo cum successu propinatur, vel clysteribus carminativis addendo, vel umbilico illinendo; valdopere enim se commendat in arcenda epilepsia infantum, sicut & linguæ applicatum in adultorum epilepsia & apoplexia conducit.

Item ex hoc oleo destillato cum oleo nucistæ & camphoræ fit *balsamus* præservativus in peste, quô inunguntur tempora & nares. *Aqua rutæ* destillata expertum ophthalmicum est, & in collyriis commendari solet ad visum acuendum, & nebulas discutiendas; sicut etiam in inflammationibus oculorum feliciter adhibetur.

Per incinerationem copiosum suggerit *sal fixum.*

Addatur his quoque *sal volatile rutæ*, quod ex semine per retortam destillando elicitur. Conferatur *WEDELIUS in sua Pharm. p.154.*

RUTA MURARIA.

Ruta muraria est *species* quædam *Adianthi* seu *capilli Veneris.* Dicitur ita, quoniam crescit in muris & parietibus antiquis calce incrustatis, item in locis saxosis. Est egregia & elegans, virens perpetuò.

Integra herbula assumitur, & de ea, quæ dicit *AUTOR*, videri possunt. Planta capillaris est, impregnata sale nitroso volatili; unde propter hanc ejus texturam in morbis chronicis quamplurimis, & in specie in scorbuto, cachexia &c. optimum est. Hinc Belgici milites, extremè scorbuto laborantes ex assumpta impura aqua, nullo alio medicamento curari potuerunt, quàm decocto rutæ murariæ adhibito, utut planta exigua sit. Id quod experimentum fuit B. D. *MICHAELIS*, qui non satis potuit commendare contra scorbutum hanc ipsam propriâ experientiâ & retulit, quod in arce Pirnensi, à militibus Suecis obsessa, omnes ferè milites propter pravam diætam, aërisque liberi defectum fuerint affecti scorbuto, & convulsivis contracturis scorbuticis; sed hujus rutæ murariæ usu perfectè curati. Denique sanguinis massam à salibus recrementosis mirè purgat, & in hoc puncto aliis palmam præripit. Reliqua habet *AUTOR noster.*

S.

SABINA.

Sabina ita dicitur, quod Sabinis frequenti sit in usu. Duplex est: vel *foliis tamarisci*; vel foliis *cupressi.* Arbor est baccifera, quæ accedit ad genera abietum, foliis tamen exiguis quadrangularibus.

Vis hujus consistit in oleositate volatili acri; est enim amaricans, acris, pinguis, & perquàm oleosa, balsamicum quid in se continens, & propterea perpetuâ fronde viret.

Subministrat præprimis *folia* pro *usu Medico*, qui est tam internus, quàm externus.

Internè inter remedia splenetica, & hinc inter Emmenagoga, non ultimum obtinet locum. Porro vi pollet vulnerariâ internâ, præprimis in purificandis vulneribus fœtidis, & ulceribus sinuosis, ubi scopus est partes heterogeneas & varia impedimenta, e.g. globulos injectos, officula, frusta vestimentorum, lignorum, vel alia exotica, è vulnere educendi, mireque accelerat vulnerum consolidationem. In his casibus internè optimè sabina vel sub pulveris forma, aut solitariè, aut cum lapillis cancrorum, (quippe qui melius sunt, quàm si cum sanguine draconis misceantur) vel sub forma decocti cum aliis vulnerariis propinatur, ita, ut sabinæ sit pars una & reliquorum vulnerariorum p.vj. Sed cum circumspectione est usurpanda, quoniam est admodum acris. Conferatur de his felix ille Chirurgus *FELIX WURZIUS in sua Chirurgia p.663.* Nam quæ habet *AGRICOLA*, ex *WURZIO* exscripsit. A Paracelso exinde laudatur contra vulnera & fœtida, in quibus simul vermes generantur. Inter Emmenagoga, abortum, secundinas ac molam ejicientia, ac lochia stimulantia, herba sabinæ ex omnibus plantis est decantatissima mulierculis, & iis, quæ volunt esse virgines; fortiter enim pellit menses & fœtum, sive vivat sive sit mortuus, si decoquatur in vino, vel sola vel cum artemisia, vel quacunque alia ratione usurpetur. Caveant ergo sabinam gravidæ, quoniam fœtum solet interimere, & periculosissima est enecare fœtum sine periculo matris.

Denique *externè* usurpata egregia est contra lumbricos, & in specie pro enecando verme umbilicali, cujus præsentia infantes planè marcescunt, & tandem tabidi fiunt. Modus usurpandi hic est.

℞. *Cort. nucis jugland. dimidiam* (eine Nußschale.)

Impleatur cum *pulvere sabinæ* vel solo, vel cum *pulvere vitri veneti* misto, & umbilico superimponantur hinc fit ut melle alliciatur, pulveribus verò brevi post enecetur vermis.

Videre potestis hac de re egregiè agentem *SENNERTUM l. 3. Prax. p.10. c.4. pag.984. & sequentibus.* Hoc quod habetis in *SENNERTO*, expertum est à D. *MICHAELIS* ad curandum vermem umbilicalem infantum, qui vermem digiti longitudine extraxit.

Signum autem hujus vermis præsentis est; si fundulus vivus applicetur umbilico circa noctem.

noctem, altero mane, si adest vermis, piscis reperitur in latere semicorrosus, & ferè exesus: cui experimento certo fidendum. Casus quidem est rarus; sed benè observandus. In Odontalgia, quæ à vermibus oritur, suffitus ejus egregius est.

Superius quoque dixi, quod folia mori rubi conveniant in ulceribus tibiarum: id quod non minus verum est de sabina, quæ sabina in vino decocta pro lotione pedis adhibita ulcera pedum antiqua & dysepulotica curat, extrahendo imprimis vermes, & alias res inconspicuas, teste *SCHMUCKIO Thesauro Medico* 1. *Secret.* 8. Alias in ulceribus fistulosis & cancrosis vino incoquitur cum nicotiana pro purificatione illorum.

Solus etiam *succus Sabinæ* cum melle mistus, sub forma linimenti applicatus, pro ulcerum tibiarum, aliorumque mundificatione & curatione est accommodatissimus: si cum succo persicariæ misceatur, citius curabuntur.

Alias *Rasura ligni Sabinæ* lienis vitia corrigit, l. sola, l. cum rasura ligni fraxini l. tamarisci conjuncta, & in forma liquida propinata. Prostant *Pilulæ de Sabina Mynsichti*, compositæ cum aliis egregiis speciebus, quas commendat contra mensium obstructionem.

Concentrata Sabinæ vis in *Oleo destillato* reperitur, quod potentissimum & elegantissimum ad fortiter pellendos menses, fœtum ac lochia promovenda remedium, si guttæ quædam adhibentur in appropriato vehiculo. Hinc *oleum Sabinæ crocinum*, *Mynsichtii* vocatum, efficacissimè fœtum & lochia & menses pellit, modo corpus ita dispositum, ut fluere queant menses. Cæterùm, quoniam sunt violentæ pilulæ & oleum hoc, non sunt adhibendæ, nisi in casibus quasi contumacissimis & desperatis, quia remedia nimis sunt fortia. Præterea in odontalgia à vermiculis, imprimis intra alveolos dentium hospitantibus exorta, oleum ejus commendatur.

Extractum cum spiritu appropriato paratum speciatim in mensibus fortiter pellendis, & fœtu ac lochiis promovendis, aliisque affectibus uterinis similiter solet esse in usu.

SALIX.

Salix, utut sit varia, nihilominus *folia salicis communis*, die überall an denen Bächen wächset / contra libidinem, imprimis muliebrem arcendam, usitata sunt; ad quam decoctum horum cum vino egregiè valet, uti habet *AUTOR*. Imo per salicem non saltem imminuitur appetitus mulierculorum, sed se possunt illâ reddere omnino steriles, wenn sie sich wollen feste machen / jejuno ventriculo aliquoties potum. Sic contra furorem uterinum, item contra nimiam salacitatem mulierum, prodest, si primo vere ex salicis surculis tenellis sauciatis *aqua* seu *succus* colligatur, & dein cum pane in placentulas formentur, ac mulieribus propinentur, sic melius coërcetur libido, ut nunquam amplius æstiment res venereas, & steriles reddantur. His placentulis etiam pulvis julorum salicis potest addi.

Aliàs internè rari usus sunt remedia ex salice, sed potius *externè Cortices salicis*, uti & *folia*, valde decantata sunt in balneis contra infantium ariduras atque tabem, si sit imprimis ex veneficio seu fascino, wenn sie beschrien sind / si tali balneo laventur infantes, uti perhibet *GABELCHOVERUS Centur* 4. *Curat.* 16. quod confirmat etiam *HARTMANNUS in Praxi Chymiatrica p.* 64 §. 6. Item in pediluviis adultorum folia salicis admiscentur reliquis, ad inducendum somnum & arcendas vigilias: Unde etiam *Bartholetus in Encyclopedia p.* 204. *oleum salicis* per coctionem paratum, & temporibus illitum, commendat tanquam elegans hypnoticum pro arcenda ἀγρυπνίᾳ.

Fungum salicis exsiccatum & pulverisatum ceu singulare secretum contra phthisin quidam commendant.

SALVIA.

Salvia ita dicta est, quod ad fœcunditatem salubris sit, Græc. ἰλιλιόφακον. Est planta aromatica, oleosa, elegans, nobisque satis cognita, vel *major* vel *minor*, item *auriculata, flore cœruleo, albo, & purpureo. Salvia* quoque datur *aurea*, ut & *floribus atropurpureis*. Imprimis intelligenda venit ea, quæ est *hortensis* & *odorifera*: quò magis enim est odorifera, eò magis est aromatica, analeptica, caloris incitativa, stomachica, & cephalica seu nervina.

Vis ejus consistit in particulis salinis volatilibus oleosis & acribus; quæ in oleo ejus destillato concentrata magis est: hinc *folia* & *flores* in affectibus ligamentorum, nervorum, ac tendinum, adeoque in morbis, ut vocant, capitis frigidis, vertigine ex consensu stomachi, apoplexia, tremore artuum, paralysi, lethargo &c. nulli ferè cedit, ubi infusum in vino haustum optimum est remedium. Mirè quoque in epilepsia convenit, sicut Monachum quendam epilepticum integrè restituit solo usu vini salviati, seu cui infusa fuit salvia, *RULANDUS*. Videatur *AUTOR*, & *GABELCHOVERUS C.* 2. *cur.* 39. qui multa habet de virtutibus salviæ in affectibus similibus. Vix est *Essentia* vel *spiritus apoplecticus*, aut *liquor cephalicus*, quem non ingrediatur hæc salvia, adeoque texturâ suâ oleosâ volatili partibus nerveis in robore conservandis, & acido istis inimico temperando, est salvia egregia. Præterea mulieribus utero, utpote corpori nervoso, ejusque inflammatione dolentibus, salvia internè & externè adhibetur; in specie convenit in morbis cachecticis, febre alba, seu leucophlegmatia, ex consensu uteri in mulierculis ortis. Itidem commendatur contra sterilitatem mulierum, non secus ac ros marinus. Salviam auriculatam in phthisi cum Saccharo comedunt. *STROBELBERGERUS Tr. de Febribus p.* 30. inter Febrifuga reponit Salviam recentem, &, ut eò succulentior fiat, cum aceto conspergit, succumque inde expressum ad cochlearia ij. cum aqua appropriata ante paroxysmum exhibet, deambulando post ejus assumptionem. Idem ex *RONDELETIO* commendat salviam, per noctem in vino albo maceratam in Quartana.

Externè pariter in vertigine, apoplexia, paralysi, similibusque sic dictis morbis frigidis, nobilissima est.

In Scorbuto oris commendatissima est salvia, sive succi salviæ & cochleariæ usurpentur, sive his duobus sub forma decocti gargarisentur gingivæ tumentes, dolorosæ & ulcerosæ, teste *LINDANO in Collegio super Hartmannum*, qui decoctô hoc in Belgio quosdam feliciter curavit: Apthas etiam oris abstergit, si decoquatur in aqua ferrariorum.

Oleum salviæ gratum admodũ est partibus nervosis.

Essentia ex salvia, seu Elixir & cum spiritu proprio paratum, in tremore, vertigine, & paralysi, est egregium medicamentum, sicut etiam est elegans præservativum senum contra vertiginem & apoplexiam.

Spiritum vitæ salviatum, item *aquam epilepticam salviatam* describit *THEODATUS in Panth. Hygiastico.*

Sunt, inter quos est *PARÆUS in Chirurgia*, qui suspectam reddunt salviam ex eo, quod bufones ob singularem sympathiam sæpius circa eandem reperiantur, & eâ delectentur, quibus dein salvia infecta usurpantes interimat, vel saltem truculenta symptomata inducat, de quo conferatur *DORINGIUS in Tr. de Opin. p. 122. & 126. HOFMANNUS in Clave p. 538.* & *MEIERUS in selectis Med. p. 74.* ubi exemplum habet de duobus desponsatis, ex esu salviæ mortuis. Sed fabulosum hoc existimo, cùm potius verrucæ in radicibus repræsentent bufones. Nec quicquam juvat *KIRCHERUM*, salviæ hujusque scabiosæ superficiei per microscopium inspectio, quam habet *in scrutinio Pestis cap. 7. Experim. 3. p. 71. & 72.* Ubi rejicit causam in vermiculos, qui salviam inctustent, & dicit; quod crusta illa sit congeries copiosissimorum vermiculorum, & ab his oriantur illa nocumenta, non verò à bufone; hæc ipsa enim phænomena ex naturali salviæ textura oriunda explicata videbitis ab *HOOCKIO in Micographia p. 142.* Signum quidem salviæ à bufonibus infectæ subministrare conatur *DORINGIUS*, inquiens: notum esse, quod folia sint quasi carbunculata, quodque tota planta sit retorrida & languidula, & quasi sphacelô correpta. Sed nugæ sunt. Hoc certum est, quod folia à rore aëreo, von dem Mielthau / ærugine corripi, & symptomata truculenta nobis inducere possint. Ærugo enim in plantis nihil aliud est, quàm gangræna in hominibus: quando nempe salia sylvestria, ex pruina aliisque malignis halitibus plantis affixa, causantur ejusmodi fermentationem & spirituum dissipationem, unde ærugine illâ animalium pestis seu strages oritur.

SAMBUCUS.

Sambucus arbor est, quæ ita dicitur *à Sambuca*, specie quadam instrumenti Musici, autore *SAMRICE* inventa, Germanis Hollunder / à surculis seu fistulis minus ligneis, sed medullâ potius repletis. Variæ hujus dantur species. Nobis in promptu est:

1. *Sambucus foliis laciniatis*, quæ rarior,
2. *Sambucus aquatica, flore simplici*, ita dicta à loco natali,
3. *Sambucus aquatica, flore roseo.*
4. *Græcorum acte* seu *Ebulus*, qui dicitur *Sambucus humilis*, de quo *supra suo loco* dixi. *Sambucus* nempe est *Ebulus erectus* & *magnus*; *Ebulus* vero est *Sambucus humilis* in terra quasi repens, quæ in figura & virtutibus multum cum Sambuco convenire solet, utut magis universalis & catholica sit virtus Sambuci, quam Ebuli.
5. Denique *Sambucus vulgaris*, quæ ex his omnibus speciebus tantum est in usu.

Sambucus Aquatica baccas rubras fert, & stypticæ virtutis esse videtur: Rosea nullius adhuc est usus.

Vulgaris reperitur triplicis generis; cum *baccis rubris, nigris*, & *albis*: sed *Sambucus vulgaris baccis nigris* hîc intelligitur quod sit in usu, de quo elegantem *Tractatum*, in quo multa reperiuntur curiosa, conscripsit *BLOCHWIZIUS*, quem intitulavit: Anatomia Sambuci.

Integrum in hoc Sambuco vulgari rusticorum continetur pharmacopolium: *Vomitorium* si expetunt, depromunt id ex *julis* seu *locustis* concisis & comestis; sic ἄνω & κάτω evacuant: quod si *potentius* desiderant, recipiunt *oleum ex arillis* baccarum expressum: Quod si *Catharticum*, seu *purgans* aliquod expetunt, *cortex medianus viridis*, qui scilicet griseum sequitur, se offert: hic vino infusus, ac bene maceratus, fortiter solet purgare, imprimis aquas Hydropicorum; hinc à *FREITAGIO in Aurora* sua *Medica* inter Hydragoga recenseturr: Porro si desiderant *Diureticum*, *Medulla ligni* minutim concisa, & vino infusa, potenter urinam movere dicitur: Si *Diaphoreticum*, *Rob baccarum* præsto est: Quod si porro expectatur ἐμπνευστικὸν contra *passiones hystericas*, ℞ *granorum Actæ*, vel potius *Essentia rob sambuci* cum spiritu baccarum per fermentationem parata, egregium est remedium: Pro *augmentando lacte Flores sambuci* in lacte vaccino, addito parum sacchari, coctos, prodesse sæpius expertum fuit. Externè in *podagra calida* & phlogosibus erysipelaceis *Cortex meridianus viridiusculus* præstans est remedium &c.

Quod attinet *vires sambuci*, de distinctis ejus partibus distinctè quoque erit loquendum. Et quidem primo loco *Flores Sambuci* se offerunt, qui saporem subacrem, viscidiate tenui involutum, moleculisque subpinguibus contemperatum habent. Usurpantur internè & externè internè vi sudorifera ut & alexipharmacâ, præditi sunt; unde Decoctum florum Sambuci in lacte aut sero lactis paratum pro sudore ciendo est elegans in erysipelate præservando, singulis ℞æ decrementis haustum: Videatur *SOLENANDER* & *SIMON PAULI.* Quod decoctum non vulgariter etiam convenit in scorbuto, & præter vim diaphoreticam moderatam habet vim laxandi. Non purgant nisi in lacte aut ejus sero cocti, & tunc obtinent vim moderatè evacuativam, Lac quoque mirè augent nutricibus, mediante quo etiam infantibus purpurâ laborantibus conducunt, si vel aridorum vel viridium ℳj in lactis ℔j. coquantur, additô parum sacchari, & decoctum usurpetur; sed non nimis diu flores hi ebulliant, aliàs utrique levem diarrhœam cient.

Externè verò antierysipelacei sunt; sicuti tota sambucus excellens est remedium in Erysipelate, & parti erysipelate affectæ applicantur in aqua calcis vivæ cocti; quod decoctum applicatum est egregium remedium, & non metuendum hic mulierum effatum, non esse humectandam rosam. Qui vero metuunt periculum, vel cum spiritu vini irroratos, vel solos pulverisatos applicant, vel recipiunt pulverem florum sambuci, & cum farina hordei, cerussa & creta inspergunt erysipelati, quod discutere & mitigare solet: additur etiam saccharum saturni, olibanum, & myrrha, & est magis conveniens, qualem pulverem descriptum videbitis in *MYNSICHTHIO*, cujus basin flores sambuci constituunt. Horum Decoctum in sero lactis vaccini mammis applicatum commendatur ad augendum lac nutricibus. Quin & vi egregiè anodynâ & discussivâ commendatissimi sunt externè in doloribus & tumoribus partium, ubi discussione quadam aut resolutione opus est. Unde cum vino vel aqua eorundem capiti circumligati prosunt in cephalalgia, deliriis & Vigiliis, somnumque moderatum conciliant: sicut & in doloribus partium vagis scorbuticis in lacte cocti optimè conducunt; unde inter cataplasmata etiam appropriatissima arthritica primatum ferè obtinent, & multa

& multa præstant. Multi pariter sunt usus in tumoribus emolliendis & maturandis.

Aqua floris sambuci est diaphoretica; unde in variolis & morbillis, aliisque febribus malignis quotidiè inservit pro vehiculo pulverum bezoardicorum. Externè est anodyna; unde quidam in ambustis commendant mucilaginem seminis cydoniorum, extractam cum aqua sambuci, in qua aliquot grana camphoræ fuerunt dissoluta, & mira facit.

Spiritus per fermentationem paratus est egregiè sudoriferus, & in Erysipelate multi usus.

Ex floribus recentibus tandem *Conditum* paratum nauseosum est.

Bacca sunt polychrestæ; sed crudè non adhibentur. Per fermentationem dant spiritum inflammabilem, qui aliqualiter est sudoriferus. Expressæ vero dant succum in *Rob* istud usitatissimum inspissandum, quod quasi nectar est senum, & totam M. sangvineam purificat; hinc in purpura, febribus petechialibus, expellendo maculas, & in erysipelate, cum cornu cervi sine ♎e, aut cum ebore sine igne, aut aliis pulveribus appropriatis sociatum, egregiè sudorem movet: e. g.

℞. *Rob sambuci* ʒj.
C.C. sine igne ℈j.
Specif. cephal. l. *Cinnab.* ☿ ij, l. ☿ ij *diaphor.* vel *Bezoard. miner.* ℈ß l. gr. xij.

Cum *Syr. card. bened.* f. *Bolus.*

Vel

℞. *Rob. Sambuci* ℥ij. l. ʒiij. ad ℥ß.
C.C. usti præp. ℈j. ad ʒß. M.

Est *Bolus Sudoriferus* usitatissimus.

Nempe C. C. ustum non saltem imbibit Acida vitiosa primarum viarum, sed etiam Acidum rob occultum simul corrigit; unde partes ☉inæ volatiles oleosæ potentissimè sudorem movent. Evporiston hoc est egregium in erysipelate, & affectibus inde natis per sudorem curandis.

Potest etiam Rob Sambuci cum cornu cervi sine ♎ in erysipelate cum febre ardente conjuncta adhiberi, cum aceto florum sambuci, vel aqua appropriata solutum, & sic pro usu alexipharmaco & sudorifero egregium exhibet remedium; quod etiam præstat in pleuritide & angina vel solitariè vel cum pulveribus animalium absorbentibus sociatum.

Externè hoc Rob contra ambustiones usurpatur, dissolvendo cum spiritu vini, & locis ambustis apponendo.

Ex hoc ipso Rob elicitur *Essentia Rob Sambuci* cum spiritu vini: Melior tamen est, quæ fit cum spiritu proprio, vel florum sambuci, aut utroque conjuncto: nam spiritus vini est admodum vulgaris. Hæc à ʒj. ad ij. l. iij. sudoriferum optimum est in passionibus hystericis, horum paroxysmis per sudorem finiendis, in erysipelate & similibus, & fuit evporiston D.D. *MICHAELIS*: sicut etiam externè illita resolvit tumorem & ardorem pellit.

Imò & ex baccis nigris exsiccatis contusis per infusionem cum spiritu vini, vel, quod melius est, cum spiritu proprio, vel florum sambuci per fermentationem, paratur *Essentia*, quæ etiam dicitur *Tinctura granorum actes*, & dosi cochlearis ß vel & ulterius, contra erysipelata, & passiones hystericas egregium est remedium, expectando sudorem: Conferatur *HARTMANNUS Praxi Chymiatr.* Item *BARTHOLINUS Observat. Anatomicis.* In forma vero Extracti potest assumi à ℈j. ad ʒß. Unde facilè potest fieri *Essentia uterina composita* ex castoreo, asa fœtida, & similibus; quæ omnia dant *Essentiam compositam.* Et sic etiam fieri possunt *Pilulæ in suffocatione uterina* usitatæ, si recipiatur Extractum paratum ex Essentia granorum actes, & fiant pilulæ, addito pulvere castorei; succino albo præparato, pulvere myrrhæ, & aliquot granis camphoræ, & in paroxysmo suffocationis uterinæ adduntur aliquot grana laudani opiati.

Succus harum *baccarum* recens convenit in dysenteria, unde ex hoc, & farina secalina *Tragea granorum actes* paratur, cujus modum habet *AUTOR*, & in dysenteriis ac fluxibus alvi quibuscunque excellens est specificum ad ʒj. vel ʒij. sumpta, uti videre est in omnibus Autoribus, qui de dysenteria scripserunt. Pulvis hic, præter præparationem, quam habet *AUTOR*, magis appropriari potest, si scilicet istæ pastæ, ubi tertiâ vice fuit pulverisata, addantur *sangv. leporini rec. crudi, certo modo collecti* ℥iv.

Pulv. priapi cervi ℥iß.
Succ. baccar. sambuc. rec. q. s.

Fiat Massa, & quartâ vice in clibano coquatur, pulverisetur &c.

Hæc Tragea est expertissima in dysenteria, & deinde in pleuritide.

Ex harum *baccarum arillis* seu *seminibus* denique exprimitur *Oleum*, quod aliquot guttularum dosi, aut ad summum ʒß, dosi, in cerevisia tepida datum, egregium est vomitivum & laxativum, efficax satis & valde commendatur post assumptionem philtrorum projiciendorum per vomitum. Præterea summe anodynum est, & expellit flatus.

Sequitur *Cortex medianus* seu *liber* ex flavo viridescens, qui scilicet griseum sequitur, qui purgat egregiè aquas & serositates hydropicas, (à quibus in hydrope & scorbuto scabies producitur, sicut & simplex serum sanguini permistum hoc facit:) dosi ℥ß vino recens infusus ac benè maceratus vel solus, vel cum aliis, quod bibitur. *FORESTUS l. 19. Obs. 37.* refert, quod hic cortex pro varietate collectionis nunc sursum nunc deorsum soleat evacuare ac purgare; quod etiam de asaro dici potest. Fuit aliquando quidam, qui vermes multos è corpore eduxit hoc medicamentô: accepit ovum, cui incubuit gallina per decem dies: hoc in urceolo calcinavit, & in pulverem redegit, cum admistione pulveris horum corticum, affudit lac caprinum, deditque patienti loco potus, sicuti refert *HILDESHEIM. in Spicileg. 2. p. 189.*

Externè easdem vires obtinet, quas flores. Erysipelati recens tepidus impositus, hoc discutere & mitigare solet. Specificus tanquam est contra ambustiones, si recens coquatur in oleo veteri vel lini, addendo succum expressum corticis ad impræguationem olei, postque exprimatur. Egregia alias unguenta fiunt ex tali cortice contra ambustiones, qualium compositiones aliquot videbitis in *SENNERTO, l. 5. Prax. ubi de ambustis.*

Succus expressus ex hoc *cortice* ad ℥j vel ℥iß in appropriato vehiculo solet specificè evacuare hydropicos, & in quibus abundat serum & lympha.

Syrupi ex eodem præparati habent eandem vim laxativam.

Gemmæ cum julis seu *turionibus* eandem cum corticibus mirabilem per vomitus & secessus purgandi habent potentiam, recentes incisi, & in acetariis cum aceto nonnihil bulliti, & cum oleo usurpati: pro scopo purgandi calculosos commendat *PARACELSUS*, & quidem præcipuè è turionibus. *AGRICOLA* vult, summitates sursum decerptas vomitum, deorsum secessum excitare; promiscuè decerptas sursum & deorsum non sine impetu purgare; quod etiam *supra de cortice* dixi.

Spongiæ sambuci, seu *Auriculæ Judæ*, die Hollunder Schwämme/ sequuntur. Hæ infusæ in vino vel aqua appropriata fortiter alvum laxant, & hydropicorum aquas miro modo pellunt, uti refert *SIMON PAULI*, quamvis pro hoc scopo rarius usurpentur. Spongiæ aridæ si infundantur in aquam cyani & calcatrippæ, optimum dant Ophthalmicum in inflammationibus & aliis affectibus oculorum, uti dicit *AUTOR*. Magis tamen appropriata est infusio spongiarum in affectibus faucium, tumoribus gutturis & angina, in quibus sunt appropriatissimum quoddam remedium: Macerantur in aceto, & hoc acetum adhibetur in gutturis tumore ad gargarisandum. Hæ spongiæ sunt parvæ admodum, sed tamen infusæ in liquorem appropriatum mirum quantum intumescunt, & sic quasi per signaturam tumorem gutturis referre dicuntur; & idem liquor in tumoribus gutturis intus forisque nondum satis laudatum est remedium. Videatur de hoc *WORMIUS in Musæo pag.* 138. & in his faucium affectibus præsentissimum auxilium esse ab illis, dicit *FREITAGIUS*, & omnes Autores. In aphthis infantum in aqua salviæ vel lacte infusæ, egregium dant remedium. In infantum batracho seu ranula & angina à *GRUNLINGIO* laudantur, si infunduntur in potum puerorum; item in lingvæ inflammationibus &, similibus affectibus, in febribus etiam obvenientibus: In tali enim casu decoctum harum spongiarum quantum prosit, videbitis in *Operibus ANGELI SALÆ in App. p.* 834.

Medulla, quæ in medio teneriorum surculorum ligno est inclusa, minutim incisa & deglutita, vel infusa, mirè commendatur in cienda urina, & expellendo sabulo & calculo. Ab hydrope & nephritide beneficio hujus nonnullos fuisse curatos testatur *BLOCHWIZIUS loco allegato p.* 212.

Picæ aliàs mirè delectantur baccis, & copiosè deglutiunt eas; quando autem grana per alvum reddunt, & in salice sedentes in locum vacuum aut terra mistum excrementa deponunt, tunc sambucus ex salice crescit, quod tanquam amuletum secretum laudatur contra epilepsiam. Applicandi gestandique modum docet optimè *HARTMANNUS in Praxi* sua *Chymiatrica*, ubi *de Epilepsia p.* 88. & hoc Amuletum valdopere commendat *THOMAS BARTHOLINUS C.* 5. *Obs.* 69. Item *Cent.* 3. *epist.* 79. *p.* 342. qui meretur, ut legatur, & *SIMON PAULI Quadrip. Botan. Class.* 2. *p.* 140. Rationem transplantarium virtutis amuleticæ in hoc Sambuco dat *TENZELIUS in Medic. diustatica* p. 179. *STARICIUS* in dem Heldenschatze *p.* 29. valde commendat eam sambucum, quæ in salice creverit ex passeris epileptici cadavere; quod an interdum eveniat? profecto nescio.

Radix pollet vi purgandi hydropicorum aquas.

SANGVISORBA.

Offert se jam *Pimpinella sanguisorba major & minor lævis* seu *Italica*; datur enim etiam *hirsuta*, item *Italica spinosa*. Dicitur ita, quod quasi sorbeat sanguinem atque absumat; Germanis Blutstropfle in/ à forma floris & capsularum seminalium: idque usus quoque pharmaceuticus confirmavit. Planta est tetrapetala foliis pinnatis, ubique proveniens in pratis, & ita ob capitula rubra dicitur.

Superius dixi, quod non debeat fieri confusio inter Pimpinellam saxifragam, & sanguisorbam, de quo hic locorum agimus; & sangvisorbam, de quâ hic locorum agimus; & hæ species nonnunquam, non sine detrimento tamen, confunduntur.

In *usu* officinali est *tota herba cum radice.*

Hæc, ejusque *folia*, imprimis juniora, singularem & egregiam vim obtinent purificandi sanguinem; Unde solet commendari in acetariis propter vim reparandi depravatam sanguinis fermentationem: Videatur *IORDANUS*, ubi tractat *de Pesse l.* 3. *cap.* 3. Aliàs in quibusvis hæmorrhagiis, in specie dysenteria, Decoctum ejus in vino imprimis, vel alio appropriato liquore, item pulvis ejus paulo rudior, ita, ut propinari queat, multum laudatur; sicut ad dysenteriam curandam Commendat *RIVERIUS*, tàm *in praxi*, quàm *in Observationibus*: idque non sine ratione; egregiè enim adstringit hæc sanguisorba. Hinc in aliis quoque hæmorrhagiis, v. g. hæmorrhoidum fluxibus, &c. decoctum hujus pimpinellæ juxta millefolium adhibitum eosdem diu suppressos retinuit. Uno verbo: in his duobus planta hæc maximè excellit; in difficultate nempe intestinorum, & nimio hæmorrhoidum & mensium fluxu, tam externè, quàm internè Decoctum ejus in potu ordinario, & frequentius bibitum. Aliàs est vulneraria; & interno usu in potionibus vulnerariis creberrimè adhibetur. Denique hujus quoque sanguisorbæ folia vino ad suavem odorem conciliandum immitti solent.

Externè folia contusa vulneribus recentibus applicata sanguinem cohibent; imo in manibus contenta solum hæmorrhagiam narium sedare dicitur: id quod ex signatura quidam probare volunt, dum capitulum floridum gutta sanguinis refert.

Radix sanguisorbæ pro usu stomachico optima est.

SANICULA.

Sanicularum quam plurimæ dantur *species*. Nobis in promptu est *mas* & *fœmina Fuchsii*. *Mas* aliàs etiam dicitur *Diapensia Matthioli*, item *Sanicula quinque folia*, quæ inter omnes sanicularum species in usum Medicum adhibetur; *fœmina* vero *Imperatoria nigra*, item *Echinopolium* seu *Astrantia*; falsò vero *Helleborus niger Hippocratis*.

Vulgò confundi solent mas & fœmina, viribus vero conspirant, quamvis præferatur mas in usu vulnerario, à quo, nempe à sanando, id nominis quoque acquisivit, quod sanet & consolidet vulnera & ulcera quarumvis partium usu interno & externo. Hinc non tantum interne Potiones vulne-

rarias

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0670-4 DFG

rarias, Infusa & Decocta, sed & externè Emplastra ingreditur. Cum Pyrola si miscetur, egregium habet usum. Cæterum optimam methodum componendi potiones & Decocta vulneraria potestis videre apud *FELICEM WUERZIUM in Chirurgia p. 663.* A modernis adhibetur ad Balsama, & ad Decocta pro eluendis ulceribus fistulosis, sinuosis, antiquis destinata (nam apud Veteres nihil prostat de hac plantula) rariùs tamen externè usurpatur.

Præter Saniculam, Marem & Fœminam, præsto etiam est

SANICULA MONTANA PEREGRINA, *VULGO.*

CORTUSA SPICATA AMERICANA *FLORE HERBACEO*

RUBINI.

Hæc, cum sit exotica, nec usus ejus innotuerit, non adhibetur in Medicina.

LIGNUM SANTALUM.

Ligni Santali tres habemus *differentias* in Officinis: *Album, Citrinum*, ac *rubrum*. *Superius* mentionem feci *Santali coerulei*, quod est *lignum nephriticum* exoticum. Hâc vice de tribus speciebus, quæ sunt etiam exoticæ, & ex Indiis ad nos adportantur. Usitatissimum est citrinum, & hinc rubrum.

Vulgo dicitur, quod sint Hepatica, id quod ex modernorum Theoria explicandum & applicandum venit ad Massam sanguineam. Adduntur decoctis Lignorum in morbo Venereo, phthisi, & catarrhis usitatorum, in quibus calorem, id est amaritiem, & vim exsiccandi reliquorum lignorum corrigunt. Sic imprimis in phthisi inveterata, quæ à quam plurimis curari solet per Decoctum ligni Quajaci. Sunt, qui præferunt Decoctum Santalorum, sive sit rubrum, sive, quod melius, citrinum; & commendatum fuit multum Decoctum tale à *PRÆVOTIO* in curanda tabe seu phthisi, etiam hæreditaria. Et imprimis virtutes hujus Decocti santalorum contra erosionem pulmonum & phthisin commendatam videbitis in *FONSECA L. 1. Cons. 58.* non minus quam in *RIVERIO*, ejus nimirum *Praxi l. 7. cap. 7.* A quamplurimis aliis præfertur etiam decoctis ligni quajaci & sassafras usitatis: imprimis tunc temporis erit egregium, si singulis dosibus addatur ℥j. terebinthinæ Venetæ; hujus enim vis pulmonum ulcera purificandi, & consolidandi est mirifica. Ut Decoctum magis fiat appropriatum vulnerarium antiphthisicum, addi possunt plantæ vulnerariæ, & præ cæteris in phthisi expertæ, ut hedera terrestris, pyrola, veronica, hypericum & similes. Quod dixi de phthisi, intelligendum quoque est de catarrhis, à lympha acida, & inordinatè mota obortis, sæpiusque cum phthisi conjunctis: in his non infimum obtinet locum hoc, ut & reliqua decocta lignorum debitè præparata. Paratur autem, uti reliqua.

Santalum album est vulgatissimum lignum arboris in Insula Timore, in Medicina minimè efficax.

Santalum citrinum solet esse optimum, unde reliquis præfertur. Est medulla solida Arboris Timorensis bacciferæ, Serrante dictæ, colore citrino ab integumentis exterioribus separata, saporis amari, aromatici, odoris fragrantis & grati. Nascitur in Insula Timor, Insulis Moluccanis vicina, in qua illæ tantum arbores ab incolis cæduntur, quæ gratum odorem spirant. Odorem enim habet suaviter aromaticum, & decantatum in temperanda ac corrigenda acrimonia bilis vitiosa, item corrigenda lympha catarrhali, unde maximè commendatur veteribus pro usu, ut vocant, epatico, in decoctis lignorum ad ἐνκρασίαν sanguinis conservandam. Sed modernis rarus est usus, nisi quod ad phthisin commendetur; simulque & atrophiam, in specie, quæ est ex vitio stomachi, vel massæ sanguineæ.

Santalum rubrum est lignum Arboris Indicæ siliquosæ spinosæ, ab integumentis exterioribus separatum, solidum est ponderosum, coloris intensè rubicundi, sapore fatuo c. levi adstrictione, odore nullo. Affertur ex India Orientali extra Gangem, in quo loco natali usurpatur contra febres, imprimis ardentes. Pariter optimo consilio additur decoctis, in phthisi & atrophia usurpandis. Experientiâ enim confirmatum est, quod rectificet & renovet massæ sanguineæ fermentationem, unde à quibusdam decoctum santalinum in Julepis usurpatur pro cura febrium ardentium continuarum, tertianarum intermittentium, & similium, qui blandâ diaphoresi vires restaurant; Conspirat enim Santalum rubrum cum aliis sudoriferis lignis, propterea etiam aliis additur. Decoctum hoc vocatur *Decoctum rubrum*, propterea, quia habet colorem rubrum, item *Decoctum alterans.* Habet præterea Santalum rubrum vim adstringentem, sicque corroborantem viscera, unde sputo sanguineo laborantibus interdum propinatur. Interim *LUDOVICI in Pharmacia non dubitat Lignum Brasilianum cum santalo rubro æquiparare.* Vim cordialem habet nullam.

Parari solet cum spiritu vini *Tinctura ex Santalo rubro*, quæ commendatur pro corroborando hepate, & Massæ sanguineæ fermentatione rectificanda. Huic Tincturæ si addantur aliquot grana scammonii, fit Tinctura moderate alterans & laxans; suave enim sic & elegans evadit medicamentum.

Ex ligno santalo per retortam igne aperto, uti & omnibus reliquis lignis, destillatur *spiritus acidus*, qui egregiè temperat æstum bilis, sive salis volatilis oleosi, & propterea convenit in æstu æstivo, & aliis incalescentiis corporis & morbis calidis.

Emplastrum & unguentum, de quibus habet *AUTOR*, sunt in usu contra nimium ardorem hepatis & renum: fit enim interdum, ut ex sanguinis stagnatione, & nimio harum partium tumore & dolore, facile in iis excitetur calor, inflammatio, & ardor; in quo ardore convenit tale emplastrum, quod cum oleo Nymphææ malaxari, & partibus nimis dolentibus applicari solet.

SANTONICUM.

Santonicum aliud *veterum*, aliud *nostrum* est. *Veterum Alexandrinum* dictum est species absinthii, quod in Alexandria Ægypti crevit, & non amplius apud nos prostat, sed hujus loco ferè usurpatur *Gallicum.*

Dubium est: an *Semen* istud, quod nomine Santonici in Officinis prostat, sit genuinum? an vero ex tanaceto desumptum? Non esse genuinum defendit *FEHR de absinthio p. 16.* Istud vero genuinum esse, nempe Gallicum Santonicum, & ex Santonia, Galliæ Aquitaniæ provincia, ad nos apportari, videbitis dilucidatum ab *ELSHOLZIO M. A. N. C. Ann. 6. & 7. Obs. 227. p. 169.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0671-0 DFG

Hoc adhuc commendamus ad lumbricos fugandos, propter quam vim specificam obtinuit nomen der Wurmsaamen / idque communiter cum aceto præparatum, hoc est reverà castratum. Potius ergò nudum semen propinatur à ℈j. ad ʒß pro diversitate ætatis in lacte materno; adultioribus in aqua Zedoariæ, graminis, florum persicorum, hyperici & similibus, vel in vehiculo lactis, ut hujus dulcedine allecti lumbrici, admisti seminis usu interimantur, quâ ratione solâ adhiberi solet, sive solum, sive admisceatur cornu cervi ustum, semen hyperici, aut etiam Aloë, & quod omnibus merito præfertur, tantillum mercurii dulcis, qui est infensissimus hostis omnis progeniei verminosæ.

Vis hæc, utut satis sit decantata, nihilominus *ROCHAS*, Gallus, qui scripsit *de Rebus mineralibus seu metallicis*, hoc rejicit, quando dicit: quod potius pro gignendis, quam enecandis vermibus faciat, ex eò, quod ex semine hoc tribus partibus farinæ optimæ, affundendo aquam tepidam, commixto, & in loco calido posito, vermes copiosissimi intra 24 horas generentur; & simili modo in corpore tales exinde asserit produci posse vermes. Sed vana hæc sunt; cùm omnia ferè fermentantia aut putrefacta vermes producant. Quoniam ergò hoc fit ab omnibus vegetabilibus, idem similiter verum erit de santonico. Sic v. g. Absinthium, quod, si quid aliud, resistit vermibus, si putrescat, & resolvantur ejus partes constitutivæ, fiunt ex illo vermes; id quod etiam verum est de aloë; quæ tamen non inferiorem propterea vim contra vermes obtinet. Imo ex omnibus plantis, quando putrescunt, generantur vermes, & quidem diversæ speciei, & singulares: sic ex melle & mica panis copiossissimæ generantur formicæ: item ex indusio usitato in acervum tritici immisso, brevissimo tempore generantur perfecti mures.

Experimentum ergò *ROCHAS* nihil probat. Aliàs notanda hic venit fraus & impostura Empiricorum & Circumforaneorum, quorum mentionem facit *TABERNÆ MONTANUS*, p. 25. Quod hi multos morbos attribuant lumbricis, utut ægri planè nullos habeant: utque suis dictis fidem faciant, recipiunt lumbricos, exsiccant, pulverisant, sicque propinant, indeque fit, ut generentur in intestinis exinde lumbrici alii, quos postero die per medicamenta vermes expellentia exturbant. Videatur *Tabernemontanus loco dicto*, qui multus est in perstringenda hac fraude.

SAPONARIA.

Saponaria, das Seiffen-Kraut / *simplex* habetur, & *flore pleno*. Veteribus incognita fuit, & propterea internus ejus usus rarus est.

Decoctum herbæ totius potens est sudoriferum, & quo ipso etiam feliciter in cura luis venereæ usus est *SEPTALIUS in Cautelis & Animadversionibus* p. 287. Unde nonnulli saponariæ folia, tanquam appropriata, addunt decoctis Venereis. *BORELLUS Cent.* 1. *obs.* 18. contra epilepsiam commendat, ex eô, quod si coquatur herba contusa, inter coquendum copiosam spumam & bullas emittat, qualis conspicitur circa os epilepticorum in paroxysmo, ex qua signatura concludit, epilepticis eam prodesse.

Post usum internum *externè* frequentiùs usurpatur pro usu cosmetico in balneis & lotionibus. Sic folia & flores saponariæ decocta maximè usurpantur pro scabie & totius corporis defœdationibus; abluuntur enim hoc decocto membra à scabie, aliisque impuritatibus correpta; item in declinatione uteri, pro abluendo colore, tàm flavo, quam nigro, decocta in balneis vel sola, vel cum fumaria, lapatho, & similibus; purificat enim cutim, & eandem nitidam reddit.

SARSAPARILLA.

Sarsaparilla planta est exotica, quæ à quibusdam Practicis etiam, & quidem sæpissimè, vocatur *Smilax aspera* vel *Radix smilacis aspera*. Hæc enim Smilax aspera vulgaris magnam similitudinem gerit cum sarsaparilla; & reverà est *Smilax aspera Peruviana*, quæ adfertur ex Insula Indiæ occidentalis Peru.

Radix lignosa, longa & teres est, sarmentosa calami crassitie, cujus plures ex uno capite prodeunt, intus candida farinacea, saporis subacris, magis tamen glutinosi, odoris nullius evidentis. Utut autem exigui admodum odoris & saporis sit, constat tamen particulis oleosis & unctuosis, non secus ac radix chinæ; quibus particulæ subtiles volatiles involvuntur, & impediuntur, ne sensibus percipiantur.

Quoad Vires, innotuit Indis pro curanda lue Venerea; unde usus est creberrimi in decoctis lignorum sudoriferis Galenicorum, pro scopo sudorifero in morbis vel malignis & pestilentialibus, vel chronicis pertinacioribus, à crassis lentisque humoribus ortis, & quibuscunque in casibus: vid. *GABELCHOVERUS C. 6. Curat.* 37. 80. Qui caisos saltem rudimento apparente in urina, in febribus malignis etiam ardentissimis, præmissis universalibus, Decoctum Sarsæparillæ felicissimè usurpavit: idque eò magis erit in usu, si non sint simplices, sed complicatæ cum peripneumonia, pleuritide, & inflammatione partium erysipelacea, sive internarum sive externarum, quæ non melius possunt curari nisi per sudorifera, inter quæ primaria est Sarsaparilla. Imo propter vim sudoriferam in omnibus affectibus, ubi opus est sudore, etiam in anasarca, & in affectibus catarrhalibus, & quibuscunque vitiis lymphæ, vel retardatæ, vel non debitè motæ, Decoctum vel Essentia Sarsæparillæ, vel solius, vel cum aliis mistæ, usitatissimum est; auffert enim peccantem humorem. Sed, si ritè rem consideremus, ejusdem, si non potentioris, est virtutis radix tormentillæ nostras.

SASSAFRAS.

Sassafras lignum est similiter exoticum, arboris bacciferæ *Pavan* dictæ, & ex India Occidentali, beneficio Hispanorum, ad nos translatum. Odorem habet instar fœniculi, & propterea à quibusdam dicitur *lignum fœniculatum*, propriè tamen loquendo *Radix* potiùs est cum Cortice cinereo ferrugineo, quàm sic dictum lignum; vid. M. A. N. C. *Ann.* 1. *pag.* 232. De hujusmodi lignis exoticis optimè omnium scripsit Manardes, Medicus Hispanus, in *Tract. de Plantis India*, qui satis prolixus est in describendis lignorum viribus, imprimis Sassafras.

Quoad *usum Medicum* observetur hîc, quod monet *CORTESIUS in Pharmacia Messanensi* p. 103. Quod sc. quoad electionem, debeat assumi recens, colore cinereo, saporis acriusculi subdulcis aromatici, & egregiè fragrans; cum cortice imprimis & radice: istud enim, dicit, quod cortice careat, non ita esse efficax, sed omnino invalidum. Cortex enim semper præstat ipso ligno, cum sit magis aromaticus, & odore fragrans, quam reliquæ lignosæ partes: ideoque semper cortice suo

adhuc

adhuc incrustatum lignum pro usu Medico eligatur. Dicitur *Panacea & Alexipharmacum Catarrhorum in Consiliis BRUNNERI*, & meritò; usus enim Decocti est in affectibus pectoralibus & catarrhalibus, pro vitiis lymphæ acidioris & acrioris corrigendis. Cæterum, quod hic dico de vi catarrhali ligni Sassafras, à quibusdam affirmatur de cortice Tamarisci, quod eodem modo præparatus & usurpatus ac lignum Sassafras, non minus usitatus sit, quam illud. Et cum catarrhorum fons sit ex stomacho, quando ob chylosin læsam massa sanguinea fit serosa, & exinde destillatâ lymphâ abundante ad glandulas fiunt defluxiones catarrhales, vim etiam egregiam Lignum Sassafras obtinet stomachicam, dum stomachi tonum roborat, & cruditates acido-viscidas corrigit; adeò ut *BARTHOLETUS in Tr. de Respiratione* commendet valdoperè contra Anorexiam & Apepsiam sal ammoniacum usurpandum cum decocto ligni Sassafras; quoniam aromatica ejus vis potenter apepsiam & anorexiam corrigit. Quin & vi sudoriferâ pollet & hinc optimè in febribus petechialibus usurpari potest pro Julepis cum Scorzonera vel cornu cervi. In cura luis gallicæ ingreditur similiter, ac lignum Qvajacum & alia, Decocta sudorifera, sicut etiam viribus conspirat cum ligno Quajaco diaphoreticis & sudoriferis, lui venereæ curandæ dicatis, sed magis hoc aromaticum & oleosum temperatum est. Sunt etiam, qui huic ligno lignum juniperinum æquipollere existimant.

Denique interno usu etiam commendari solet contra sterilitatem, ortam ex vitio seminis & uteri squalidi, ac serosis & mucilaginosis excrementis referti.

Ex ligno sassafras, ceu aromatico subjecto, egregia *Essentia* seu *Tinctura* cum aqua spirituosa serpilli, vel aqua benedicta serpilli Mynsichthii, vel spiritu serpilli appropriato, paravit B. D. *MICHAELIS*. Huic scilicet infunditur rasura radicis ac corticis sassafras, & stent in digestione ad aliquod tempus pro extractione Tincturæ, quæ in affectibus catarrhalibus, vespertino tempore sumpta, ad corrigendam acrem lympham, & confortandum stomachum in specie cruditates acidas primarum viarum corrigendas, egregia est; quia digestionem primam stomachi corrigit; hinc & in *Elixyrio stomachali* lignum hoc basin constituit. Dosis cochl. j. alterumve.

Propterea *Essentia ligni sassafras* cum spiritu vel aqua spirituosa serpilli parata vocari solet à quibusdam *Essentia catarrhalis*, idque imprimis, si addatur huic Essentiæ succinum vel Essentia ex succino, quod ipsum valdè quoque est commendatum ad catarrhos; de quo *plura* habebimus, ubi *de serpillo*; cujus spiritu ceu menstruo Essentia succini paratur *MYNSICHTHUS in* suo *Armamentario Chymico* etiam habet *Tincturam ligni sassafras*, quæ facilis paratu ac egregia est, & valde commendatur ab eo contra omnes defluxiones catarrhales, quas ipsas absumere, & radicitus tollere dicit. Paratur ℞ hæc solum ex ligno sassafras in aquam fontanam puram & calidissimam infuso; sic enim evadit ℞ rubinea, quæ parum aromatizatur cum cassia lignosa, vel cinnamomo, & *Nectar catarrhorum* dicitur. Contra sterilitatem ex causa suprà dicta commendatur, vel simplex, vel cum aromatibus uterinis, v. g. anthophyllis, cinnamomo, & similibus, utpote quæ, imprimis Anthophylli, vim uterinam egregiam habent: unde cum his mista Essentia sassafras erit utilis in sterilitate.

Propter resinam copiosam & aromaticam lignum sassafras oleum duplex suggerit.

1. Per se ex retorta destillatum empyrevmaticum, quod ut lignorum cæterorum olea super cornu cervi ustum rectificando fœtorem deponit, & sudoriferum potens evadit.
2. Rasura ejus per vesicam cum aqua destillatum oleum suggerit æthereum seu aromaticum, egregium & suave, actius tamen quam oleum destillatum fœniculi, cum quo sicut ratione odoris convenit, ita in casibus multis huic commodè substitui potest.

SATUREJA.

Satureja à quibusdam Practicis etiam solet vocari *Thymbra* & *Thymbron* Græco vocabulo à θυμὸν, quod fortem de se spiret odorem, & sæpius quidem hoc nomine venit, quam saturejæ. *Satureja* ita dicitur tum *à saturando*, quod in alimentis veterum condimenti loco fuerit adhibita, tum quod satyris, hoc est, ad excitandam libidinem, conferat.

Inter varias species *hortensis* seu *sativa* est in usu, planta pumila, suavem tamen spirans odorem.

Est simplex aromaticum & nervinum hyssopo & serpillo ferè congener, & ad eorum naturam accedens, affectibus pectoris, ubi expectoratione & detersione opus est, conducit; sale enim suo volatili aromatico egregiè detergit sordes pulmonum & pectoris, indeque enatas Tusses & Asthmata curat. Præter ea, quæ *AUTOR* enarrat, imprimis etiam commendatur ad lethargum, carum, & similes capitis soporosos affectus; sive internè misceatur cum aliis, sive in specie externe decoctum saturejæ in vino calidè admoveatur occipiti; sicuti etiam per hujus decocti aliquot guttas instillatas auribus, soporosi inde excitari dicuntur; vid. *LOTICHIUS. Obs. lib. 2. cap. 1.* Item *SCHENCKIUS l. 1. Obs.* Quandoque etiam in aphthis, & aliis faucium, oris & tonsillarum affectibus, nec non vulneribus & ulceribus faucium, in vino cocta, vel per se, vel additô paucô melle, usurpata legitur pro collutione oris. Diaphoretica est egregia, & discutiens insignis: unde inter alia etiam ad tinnitum aurium, item dolorem aurium, solet commendari, si ejus decocti suffitus recipiatur in aures; sic enim discutiendo tinnitum & dolorem auffert. Sed rari usus est, & vix usitata reperitur apud Practicos.

Aqua quibusdam in usu est.

Oleum est admodum rara avis.

SATYRIUM
seu
ORCHIS.

Satyrii variæ sunt *species*, quarum singulariores videbitis in M. A. N. C. *Ann. 2. obs. 41. p. 73. sequentibus.* Quædam habent radicem rotundam, quædam in digitos expansam; *priores* habent *radicem* nunc *unicam*, nunc *binas*; sicuti *posteriores digitatæ* vel *palmatæ*, aut *palmæ Christi* vocantur, & folia maculata habent.

Pro *usu Medico* inter omnia Satyriorum genera eligun-

eliguntur, quæ habent duos bulbulos in radice, & quidem ita, ut unus sit plenus & turgidus, alter inanis & flaccidus. De his curiosum est, quod, quando unus sit succulentus hoc anno, & plantam proferat, alter sit flaccidus, qui ipse intereà novo succo nutritio irroratur, ita, ut insequente altero anno idem frigidus redditus plantam sustineat, priore flaccescente, & sic mutuis vicibus singulis annis mutentur, atque successivas quasi vices in nutritione & vegetatione plantæ obtineant hi bulbi.

Ex signatura, quâ referunt hi bulbi testiculos, vel humanos, vel brutales, Medici, imprimis *PARACELSUS* & *CROLLIUS* aliique Philosophi Hermetici invenerunt, quod habeant vim veneream: quod ipsum etiam confirmavit experientia postmodum; bulbosus enim stimulat illam, flaccidus extinguit. Unde radices bulbosæ seu succulentæ pro stimulanda venere; rugosæ verò & effœtæ seu flaccidæ pro imminuenda venere & gonorrhæa adhibentur; materiam seminalem enim imminuunt, & gonorrhœæ ita succurrunt: pro quali usu bulbus flaccidus colligendus venit, Sole in Leone existente; pro usu autem Venereo, conciliando memoriæ robore & hac confortanda, nec non promovendis mentis operationibus, in plenilunio tempore verno: sic enim vis latet adhuc in bursula turgida, & nondum translata est in plantam. Insuper ingens vis analeptica & confortativa iisdem attribuitur, & speciatim talis, quæ feminis partim copiam largitur, eaque occasione partim Venerem stimulat: sicut etiam in debilitate & prostratione virium in statu neutralitatis & convalescentiæ conducunt; non minus ad dysenteriam propter vim, quæ instar roris spermatici consolidant intestina exulcerata. Paracelsistæ dicunt in satyrio latere singularem & peculiarem mumiam, ut propterea singularem habeat sympathiam cum Microcosmo & exinde specificè commendatur contra dysenteriam; si sc. tres vel quatuor radices infundantur in vinum, & vel Decoctum vel infusum bibatur; sic enim statim dysenteriam sisti & curari dicit, quoniam vis mirabilis corroborandi sit in satyrio. Inter *PRÆPARATA* in Officinis prostat *Radix* turgida *condita*, quæ in Electuariis usurpatur contra impotentiam & fortificandam Venerem, ratione roris mucilaginosi instar gelatinæ, quâ turget.

Electuarium diasatyrii, ut & *Extractum* seu *sanguis satyrii*, quod habet *AUTOR*, maxime laudatur in confortanda memoria, & vi confortativâ pollet, speciatim contra impotentiam & defectus Veneris.

Essentia composita Crollii ex Satyrii radice turgida pro stimulanda venere frequentissimè usurpari solet cum aqua cinnamomi spirituosa, additâ Essentia ambræ; qualem Misturam satis fortem, generosam & elegantem contra impotentiam *TIMÆUS* habuit, cujus hæc fuit compositio:

℞ ▽ *magnanim.* ℥ viij.
cinam. ℥ jv.
essent. Satyr. ℥ ij.
℞ *corallior.* ℥ ij.
es. Ambra ʒ j. M.

Hanc Misturam valde fortem commendat *TIMÆUS* pro stimulanda venere.

Præter vim veneream Essentia hæc pro confortanda memoria insignis est, idque imprimis, si misceatur cum Essentia Ambræ, omissis aliis Venerem stimulantibus. Conferatur *HEINRICUS ab HEER*, *Obs. oppidò rarâ* 94. *p.* 98.

Aliàs aqua herbæ Satyrii maculosi inter Cosmetica refertur, nitorem faciei nimirum conservantia.

Descriptionem *Pomambræ* pro eviratis, quam radix Satyrion ingreditur, videbitis in M. A. N. C. *l. a. p.* 77.

SATYRIUM MACULOSUM.

Satyrium maculosum, *Palma Christi* dictum, laudatur vulgò pro usu cosmetico, in specie contra lentigines, aliasque maculas faciei; & præterea ▽ *Satyrii maculosi* solet præscribi cum ▽ Leocoji bulbosi der Sommerthiergen / in delendis lentiginibus, wieder die Sommersprossen.

SAXIFRAGA.

Saxifraga, der Steinbrech / est *duplex* in officinis: *major alba foliis rotundis*; *altera* verò *Saxifraga aurea* cum *floribus luteis*, seu *Chrysosplenium Tabernæmontani*.

Plures etiam plantæ sunt, quæ dicuntur saxifragæ propter vim, quam habere putantur in alterando & pellendo calculo, quas inter etiam refertur *Pimpinella saxifraga* seu *Tragoselinum*.

Saxifraga tamen alba κατ' ἐξοχὴν ita dicta est, quia à Veteribus pro usu diuretico & nephritico, renibusque purificandis à calculo, frequentius usurpata fuit; sicut hodie adhuc quidam hujus semen cum semine lithospermi, alii plantæ Decoctum, internè in potionibus, externè in balneis, pro pellendo calculo renum & vesicæ, & detergenda mucilagine renum, quæ in calculum concrescit & coagulatur, propinant; sed vanè, & à modernis rarò usurpatur. Calculum enim non pellit, uti putatur; pro quo scopo etiam *Aqua* est valdoperè usitata in Officinis.

Saxifraga verò *aurea* ob vim renes purgandi egregia est: quibusdam dicitur *Epatica*, ob vim epaticam insignem, rectius *Chrysosplenium Tabernæmontani*. Non vero est Milzadella Italorum juxta quosdam, quæ species Lamii est, & splenetica quoque.

SCABIOSA.

Scabiosa, Scabiosen Kraut, *variæ* sunt *species*: usitata tantum est *foliis scissis* vel *integris*: provenit in locis cultioribus.

Planta est temperata & multi usus in plurimis affectibus: imprimis refertur inter plantas alexipharmacas, quia malignitatem sub forma sudoris ex corporis machina exturbat. Deinde pulmoni est dicata, cui specificè succurrere dicitur; Hinc ratione harum virtutum Apostematica dicitur. Germanicè Apostem-Kraut / Grind-Kraut. Et in Apostematis & Abscessibus quarumvis partium internarum, sive sint hepatis, sive lienis, sive ventriculi, sive pulmonum, & aliorum viscerum; & tumoribus suppuratis vel suppurandis & purificandis, speciatim tamen in pectoris affectibus, rumpit abscessum, eundem purgat, & fermentum corruptivum delet, ut illo purificato possit consolidari vulnus. Imprimis in Apostemate ventriculi post inflammationem rumpendo, valde commendatam videbitis scabiosam in *FORESTO l.* 18. *obs.* 32, qui multis commendat hanc plantam

pro

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0674-7 DFG

pro ulceribus & abscessibus partium internarum, tàm pectoris quàm in specie ventriculi. Hinc commendatur scabiosa, & ex illa præparata, contra pleuritidem & peripneumoniam, tam pro conservandis pulmonibus, quam temperanda acrimonia puris, & promovendà expectoratione, sive ex se incipiant, sive sequantur alios morbos; nam insigne est pectorale. Præterea in variolis & morbillis, ubi imprimis pulmones & fauces à variolis & morbillis, ubi imprimis pulmones & fauces à variolis & morbillis obsessæ præservandæ, ne ab his exulcerentur, aut hæ, aliæque partes internæ jam læsæ, curandæ & sanandæ: sicut &, quando cum gravi tussi sunt conjunctæ, & phthisin post se relinquunt, egregia est scabiosa, & remedia ex hac parata: id quod etiam verum est de helenio, quod non minus proficuum est in tali casu, ac ipsa scabiosa. In tussi etiam epidemica, quæ sæpe etiam est maligna, uti in febribus epidemicis catarrhalibus cum tussi, inter alia excellit scabiosa, & remedia inde parata; quatenus vi non nihil alexipharmacâ ac diaphoretica & pectorali pluribus scopis satisfacit; sicuti etiam interniè & externè in scabie, furfuribus, tinea capitis & similibus, optimè prodesse solet. Deinde quoque vi vulnerariâ & ulcerariâ se quoque ad casus internos & externos extendit; unde internè decocta, externe unguenta vulneraria, solet ingredi, & inde Balsamus gummosus colligitur, si juxta *AGRICOLAM in Chirurgia parva p.* 101. Mense Majo, conjunctione solis & Lunæ in Geminis radix leviter incidatur; dicto enim tempore emanat egregius & pretiosus liquor gummosus, qui vel solus præstans est remedium optimè consolidans vulnera quæcunque recentia.

Aqua & Syrupus in Apostematis & abscessibus viscerum resolvendis, maturandis, rumpendis & curandis, imprimis in pleuritide suppurata, & vomica pulmonum, frequenter adhibentur, & sequenti modo præscribuntur:

℞. ▽ l. *Decocti scabiosæ* ℥ij.
∽ ♀i *vol.* ʒj.
Syr. scabios. ℥iß.
M. pro aliquot dosibus.

In variolis expertus est Syrupus, quando internas partes lædunt; tussim conjunctam habent cum metu phthiseos.

Conserva prodest in Apostematibus internis, quæ resolvit, maturat & rumpit, speciatim tamen in pectoris affectibus.

Succus scabiosæ ad vermem cordis summum est specificum.

SCHOENANTHUM.

Schœnanthum dicitur aliàs *juncus odoratus*, & *gramen Cameli*. *Plantula* est aromatica parva & exotica, quæ ex Asia ad nos adfertur, nullius tamen usus, nisi quod Theriacam ingrediatur, cujus gratiâ etiam habetur in Officinis, aliàs non, aut raro in affectibus nervinis & uterinis, præscribitur. A veteribus solet addi purgantibus pro correctione earum virulentiæ.

SCOLOPENDRIUM VERUM.

Scolopendrium duplex est, vel *verum*, dictum aliàs ἀσπλήνιον, & ἀσπλένιον, Arabibus *Zederach*, vel *Vulgare*, *Phyllitis* aliàs dictum, *lingua cervina* de quarum differentia videatur præsertim *LANGIUS in Epistolis p.* 407. Scolopendrium verum est planta parva, exilis, crescens in locis umbrosis & montosis, sed raro apud nos, Jenæ autem copiose provenit, similis suâ natura est capparibus, modo quod minus sit oleosa, nitrosa tamen est.

Dicata est spleni, & valdoperè usurpatur ad affectus splenicos, aliosque chronicos; unde etiam ab Italis vocatur Milzadella, quæ Milze est Latinis Splen. Et propter hanc vim spleneticam Veteribus Practicis familiare est in Decoctis contra febres quartanas, cum splenis vitiis conjunctas, scorbutum, malum hypochondriacum, in quibus splen utplurimum est depravatus: in nodulis alterantibus & laxantibus, verno & autumnali tempore, qui infunduntur potui, ut purificent viscera in malo hypochondriaco, quando imprimis eò processit, ut etiam splen malè se habeat: præsertim cerevisias & vina medicata ingreditur, quæ ipsa non incongrui usus sunt pro cura dictorum affectuum, præprimis, si alia appropriata addantur, & cum istis liquidis unà fermententur. In aqua ferrariorum, in qua sæpius ferrum candens fuit extinctum, si decoquatur, ad tumorem & inflammationem splenis multum laudatur, adeò, ut dicatur à *DIOSCORIDE*, quod absumat lienem, vel potiùs imminuat; unde canes ferrariorum, qui bibunt sæpius talem aquam, dicuntur carere splene: Videatur *MAIOR in Apologia in Chirurgiam infusoriam*. In hisce autem affectibus virtute nitrosa convenit, & sanguinem per urinam purificat. Vitandum est, sicut etiam vulgare, à mulieribus, quoniam imprægnationem inhibere, & sterilitatem inducere dicitur; & Paracelsistæ dicunt, quod omnes plantæ saturninæ soleant impedire conceptionem, & inducere sterilitatem: quod de hac & similibus plantis verissimum esse dicitur.

SCOLOPENDRIA VULGARIS.

Scolopendrium vulgare seu *Officinarum* propter figuram aliàs solet vocari *lingua cervina*, indeque Germanis Hirsch-Zunge. Folia interdum sunt acuta, interdum habent in superiore parte lacinias. Quando apud Practicos legitur scolopendria, intelligitur vera; quando vero intellectam volunt vulgarem, vocant linguam cervi.

Hanc quod attinet, vulgare simplex est adstringens atque stipticum, viribus convenit cum scolopendria vera in affectibus splenis, quapropter cerevisias & vina medicata ingreditur, ut conservetur tonus viscerum & imprimi, convenit iis, qui affectibus splenis obnoxii sunt, (die da Milzbeschwerung haben) qualis potus medicatus in malo hypochondriaco, scorbuto, quartana & similibus, in quibus vel per essentiam vel per consensum affectus est lien, aliisque morbis chronicis multi est usus, præsertim si alia appropriata addantur, & cum istis liquidis unà fermententur. Aliàs autem rari est usus in Medicina. Omnes Plantæ, quæ vocantur saturninæ, subvirides nempe, quæ in locis umbrosis crescunt, (die in schattigten Orten wachsen/ und sehen so dunckel-grün aus:) quod semel pro semper sit dictum; quales cyclamen, cicuta, polypodium, scolopendria, filix &c. etiam conveniunt cum saturno microcosmi, splene, & affectibus spleni tributis.

SCORDIUM.

Scordium à σκόρδιον seu *allio* dicitur, unde & allium aquaticum, Wasser-Bathenig/ Wasser- oder Lachen-Knoblauch; in locis enim humidis crescit, & masticatum hoc in concreto suo allii saporem & odorem

odorem & etiam acrimoniam salinam nonnihil repræsentat; amarities tamen ejus nonnihil acris prævalet, unde in quamplurimis cum allio conspirat.

Planta est semper virens, & satis celebris in officinis, vi alexipharmaca, hinc simul diaphoretica, & insigniter sudorifera, in arcenda quavis putredine & corruptione corporis & veneno pestilentiali, functioni animali hostibus nulli cedens: vid. *GALENUS de Antidoto l. 1. cap.* 24. & ideò convenit in balsamatione cadaverum. Inter alexipharmaca sudorifera semper à *GALENI* temporibus constanti tenore laudatum fuit, quocunque modo usurpetur: In morbo enim Hungarico, peste petechiali, aliisque morbis malignis & febribus malignis, atque pestilentialibus, maximi & nunquam satis decantati est usus. Videatur imprimis de virtutibus scordii egregiis in morbo Hungarico & peste *GABELCHOVERUS Cent.* 5. *Curat.* 31. *scholio seu Annotatione*, ubi aliquot refert historias ex *BUSBEQUIO*, curatorum in peste & morbo Hungarico vel solo scordio. Unde prostat in Officinis decoctum hordei cum scordio, quod est basis decoctionum & juleborum pestilentialium. Præterea vermibus & lumbricis fugandis mirè confert: vid. *RIVERIUS Cent.* 1. *Obs.* 10. Sunt, qui scordium pulverisatum cum melle depurato subigunt, faciuntque Electuarium spissum, quod in empyematibus, item in illis, qui phthisi, & ulcere pulmonum laborant, aut de eo sibi metuunt, item in aliis affectibus corporis, v.g. raucedine, tussi chronica &c. cum successu propinant; Multum enim facit expectorando, & simul corruptelam visceris abarcendo, ac ulteriorem progressum impediendo.

Externè Chirurgis in gangræna & sphacelo, *in dem heissen und kalten Brand*, decoctum scordii, & ex eo cum myrrha, aloë, & spiritu vini paratus Fotus & Cataplasma, usitata & experta sunt remedia: vid. *HILDANUS Tract. de Gangræna.* In cataplasmatis contra Gangrænam utplurimum solet admisceri, quoniam putredini gangrænosæ potenter resistit, vulnera etiam ac ulcera putrida mundificat, & corruptionem eorum putredinalem corrigit, si eluuntur cum Decocto scordii cum vino parato.

Inter *PRÆPARATA* sunt *Aqua*, *Acetum*, & *Syrupus scordii*, quæ in peste, febribus & morbis similibus malignis, imprimis cum diarrhœa conjunctis, tam præservandis, quam curandis, usitata sunt.

Tandem mire decantatum est *Electuarium* inde paratum, *Diascordium Fracastorii*, à *FRACASTORIO*, Medico Veronensi, dictum, *die rothe Gifft, Latwerge.* Compositio est horrida, ad compositiones Theriacales pertinens; & quando Theriaca vel Mithridatium propter aromaticam acrimoniam, nimiamque caliditatem, non æquè conveniunt; Electuarium hoc diascordii propter opium & scordium contra morbos malignos & pestilentiales, illasque etiam febres, quæ cum variis corporis fluxibus, hæmorrhagiis aut diarrhoeis conjuncta sunt, egregium est: si enim cum vehiculo acidiusculo, v.g. succo citri vel aceto, succo acetosæ &c. usurpatur, elegantissimum est remedium pro sudore. Præstantiam hujus videbitis in *GABELCHOVERO, loco superius allegato.* Concinniorem ejus præparationem habet *SYLVIUS l. 1. Prax. cap.* 48.

SCORZONERA.

Scorzonera cum *variæ* sint *species*, imprimis tamen usurpari solet, quæ vocatur *Viperaria* dicta ob virtutes, quas habet in resistendis venenis, per morsum ab animalibus venenatis communicatis, in quo nulli cedit simplici. Reverà est planta cichoracea, adeoque temperata quoad suam naturam, utut virtutem alcalinam habeat.

Radix ejus usitata sub duplici ferè observatur sapore: Quædam enim sunt dulces, quædam amaræ, ut rectè hoc observavit *JUNGIUS p.*208. *in Doxoscopiis.* Ex his ea, quæ acris est & amara, usurpatur.

Viribus gaudet resistendi venenis alexipharmacis egregiis, & leviter sudorem movet, sicuti lenior ista ac dulcis pro usu alterandi accommodata magis erit. In usu præprimis est Radix scorzoneræ in curandis morbis malignis & peste, quocunque modo usurpetur; unde ordinariè syrupos, Electuaria, spiritus & Essentias antipestilentiales, item aceta bezoardica, aliaque solet ingredi. In officinis prostat *Decoctum Scorzoneræ cum cornu cervi*, quo utimur in variolis, morbillis, febribus petechialibus, aliisque malignis, loco corporis in julebis diaphoreticis pro vehiculo; in his enim egregia est Scorzonera, & leniter sudorem conciliat. Aliàs internè rarò adhibetur, nisi in affectibus & morbis malignis, utut etiam Autor eam commendet in suffocatione uterina.

Dum ex radice, maceratione præviâ, destillatur *aqua scorzoneræ*, in liquore residuo post ▽æ destillationem elegans *Extractum* remanet, depurandum & inspissandum: Vid. *WEDELIUS pharmac. pag.* 78. & 128.

Radix condita solet in Electuariis, Morsulis, & Rotulis alexipharmacis & bezoardicis præscribi.

De hac Scorzonera Tractatum scripsit D. *FEHR*, quem dicit *Anchoram sacram* seu *de Scorzonera*, in quo plurima invenietis de commoditatibus & utilitatibus ejus.

SCROPHULARIA.

Multæ *Scrophulariæ* sunt *species*. Nobis triplex est in promptu.

1. *Vulgaris flore rubente.*
2. *Major flore luteo.*
3. *Minor*, dicta *Rutæ canina vulgaris*, quæ paulò rarior.

Prior usitata est, & in locis cultioribus ubique provenit.

Scrophularia dicitur, partim ob radicem nodosam, quia multis nodulis, tuberculis & eminentiis est insignita; partim ob usum, quem habet in curandis scrophulis & strumis. Dicitur etiam alias *Ficaria*, Braun-Wurz / Feig-Wurzen-Kraut propter usum singularem, quem habet radix hujus, imo tota herba, in specie in hæmorrhoidum malis (uti sunt mariscæ seu ficus ani, die Feig-Warzen fistulæ, tumor, ardor &c.) imprimis verò cœcis, si pulvis radicis à ℥ß ad ʒj in taleolos concisa infundatur vino, quod sæpius haustum egregiè juvat in hæmorrhoidum quocunque statu, sive fluant nimis sive suppressæ & cœcæ sint; utut effectus hi sibi videantur contrarii. Sunt enim, qui dicunt, referente *SCHOLZIO Consil.* 207. Quod scrophularia hæmorrhoides tam sistat nimis fluentes, quam provocet suppressas, si scilicet radix in taleolos dissecta vino injiciatur, de quo vino infusionis patiens per noctes & dies bibat; posteà radices

debant

debent ſiccati, & eo modò, quo ſiccantur radices, etiam ſiccantur hæmorrhoides, & curantur: Si vero proritandæ eædem, infundenda eſt radix in vino, de quo bibatur, & eo modo, quo ſe extendunt rugæ radicis in vino, eò etiam ſe extendunt mariſcæ, & ſequitur fluxus: videatur *SCHMUCKIUS*. Ad hæmorrhoides cœcas & nimium dolentes &c tumentes, propriâ experientiâ commendat *HEINRICUS ab HEER Obſ. 20. pag. 144.* Si quis, dicit, hæmorrhoidum cœcarum atrociſſimo nimis torqueatur dolore, is minimum quid radicis vel foliorum ſcrophulariæ, cum cibo vel potu capere debet; hinc etiam fit, ut dolor egregiè mitigetur, ſive in ſubſtantia aſſumatur, ſicca aut viridis cum pane, butyro illito, ſive Decoctum ejus aſſumatur, ſive vinum infuſionis bibatur. Aliquando fœminæ hæmorrhoidibus, poſt partum annuatim recurrentibus, laboranti folia hujus ſcrophulariæ comedere, radicem verò potui miſcere juſſi, hacque ratione reſtitui. Conferatur *SOLENANDER in Conſiliis.* Poſt virtutes in hæmorrhoidibus, in quorum affectibus juxta linariam nulli cedit plantæ, radix quoque tuberoſa collo appenſa, ſæpius comeſta in nodis & ſtrumis, præcedentibus ſcilicet blande evacuantibus, tanquam ſpecificum certiſſimum commendatur, ſive internè, ſive externè, in quocunque loco ſint ſcrophulæ & ſtrumæ; Quod quidam ex ſignatura derivant, unde etiam id nominis accepit. Nam quod obiter noto, ſunt ſcrophulæ & ſtrumæ tumores duri glandularum, ſive ſint induratæ glandulæ in meſenterio, ſive ſint induratæ in collo, ſive induratæ in ingvinibus &c. In talibus tumoribus duris glandularum celeberrimum remedium eſt ſcrophularia, ſi ejus radix accreſcente luna fodiatur, poſtmodum verò decreſcente luna uſurpetur, & interea temporis exſiccetur; ſi ſcilicet interius ejus Decoctum, vel pulvis à ʒß ad ʒj. accipiatur, vel etiam, ſi decoctum, uti dixi, radicis ſcrophulariæ interius bibendo uſurpetur, ſimul etiam in potum infundatur. Etiam contra die Haupt-Düſen/uti vocant mulierculæ, (quæ ſunt tumores molliuſculæ glandularum infantum) ſimiliter uſurpatur ſcrophularia.

Externè, uti dictum, maximè convenit in hæmorrhoidum doloribus, tumoribus, exulcerationibus, & quibuſcunque aliis affectibus; ſi ſcilicet radix ſola recens à ſordibus purgata amuleti inſtar appendatur collo, ut attingatur nudum corpus, & ſic geſtetur; ſic enim fieri dicunt, ut miraculi inſtar omnia hæmorrhoidum vitia corrigantur & compeſcantur: id quod propriâ experientiâ confirmat *SCULTETUS in Armamentario Chirurgico Tab. 42.* Id quod eſt etiam experimentum D. *HORSTII*, qui adhuc in vivis eſt. Hic recipit radicem bene purgatam, & in hæmorrhoidum affectibus, item malo iſchiadico, appendit femori, ut radix nudum femur attingat; ſic enim fit, ut dolor evaneſcat, ſicut radix exſiccatur: id quod habeo ex *manuſcriptis Epiſtolis ad D. D. MICHAELIS*: Videri quoque poteſt *HORSTIUS in Diſpenſat. l. 1. pag. 3.*

Mulier juvencula ex partu primo difficili in tumoribus & exulceratione hæmorrhoidum graviter laborabat, quo ipſo ultra biennium affligebatur, ut non, niſi doloribus crudeliſſimis, fæces ſanguineas purulentaſque excerneret: huic tentandi gratiâ juſſi, ut radicem ſcrophulariæ recentem ſupra os ſacrum alligeret, aliaſque radices ejus recentes inciſas, noduloque incluſas, potui ordinario infunderet, & herbam ipſam minutim inciſam quotidie pro lubitu cum pane butyrato aſſumeret. Hoc cum non adeò diu feciſſet, optimè exinde curata eſt. In ſcrophulis & ſtrumis colli accipitur numerus tuberculorum horum impar, & hæ radices filo trajectæ appenduntur collo; ſic enim fiet, dicunt, ut ſcrophulæ brevi poſt evaneſcant. Vid. *SCHMUCK Curat. Magico-Magnet. p. 20.* Scrophulis exulceratis, aliiſque ulceribus mali moris, ſcrophulariæ ſuccus unguentis additur, aut etiam ſucco ulcera abluta, aliove modo applicatus, egregiè confert.

Paratur aliàs *Unguentum de ſcrophularia*, ſi ſcilicet radix hæc ſucculenta in autumno collecta ad ℔jß contundatur in mortario lapideo cum butyro recenti, deinde in vaſe clauſo ſepeliantur in fimo equino, vel ponatur in MB. per 14. dies noctesque: poſtmodum leni igne liqueſcant, & colentur, fiatque ſic cum pinguedine humana & cera *Unguentum contra hæmorrhoides* optimum, tam in affectibus hæmorrhoidalibus, quam etiam in tumoribus glandularum duris, ſcrophulis & ſtrumis, & hinc in ulceribus mali moris, & ferè cancroſis.

Altera & tertia ſcrophulariæ ſpecies in hortis tantum colitur, inter acetaria tamen à quibuſdam recepta.

SCILLA.

Scilla, die Meer-Zwiebel/ eſt *cepariæ ſpecies*, ſed omnium acerrima, adeo quidem cauſtica, mordax & acris, ut manibus tractata, illas ferè exulceret, & puſtulas excitet, unde deleterium puratum fuit; de quo videatur *ZWELFERUS Pharm. Reg. pag. 146.* Propterea à veteribus in uſu fuit in clibano torrefacta; ſed ſal volatile acerrimum, in quo omnis vis conſiſtit, hoc modo avolat. Radix eſt exotica, craſſa, rubicunda, ſaporis cum multa viſciditate amari & acris, odoris ferè nullius, in locis maritimis tantum creſcens, quæ ex iſtis etiam ad nos defertur.

Radix hæc magni æſtimata fuit à veteribus, & apud illos in magno fuit uſu; nec immeritò. Nam in multis morbis convenit egregiè, cum impræegnata ſit elegante ſale volatili acri, non minus, quam omnia cepatum, porrorum, & alliorum genera, imprimis quidem Radix, ſi ſit recens & ſucci plena; è radice enim marcida & flaccida ſal volatile evanuit, & eſt ſaltem caput mortuum, exutum omnibus viribus. Ratione hujus ſalis volatilis acris habet ſaporem amarum, acrem, penetrantem & reſolventem, attenuat & incidit mucilaginem viſcidam & craſſam, pituitam dictam, abſtergit, & valdoperè purificat viſcera à ſordibus, eorum meatibus adhærentibus, cujus ſalis ratione etiam ſolet ciere urinam. Ex quibus facile patet, in quibus affectibus conveniat: ſc. commendatiſſimum eſt in aſthmate & tuſſi, ſi nimirum oriantur aſthma & tuſſis ex mucilagine craſſa, viſcida & tenaci, quam veteres vocarunt pituitam vitream, optime convenit ſcilla, ſive hæreat in cavo ſtomachi, ſive in ramulis bronchiorum

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0677-4 DFG

pulmonum. Præterea alterando ſanguinem, ejusque ſerum, per vias urinarias ſimul evacuare ſolet; ſicut & in affectibus renum & veſicæ, urinæ ſuppreſſione & ſimilibus, â muco craſſo & viſcido, ſcilla eſt egregia.

Ex Infuſione radicis cum aceto oritur *Acetum ſcilliticum*, & ſic fit ex ſale acido aceti, & ſale volatili acri ſcillæ egregium ſalſum volatile, quod in magna fama & æſtimatione apud veteres fuit. Cum aceto enim ſcillam corrigere nonnihil, ſimul tamen etiam vim inciſivam & attenuativam conſervare voluerunt. De hoc, ejuſque viribus integrum *Tractatum* ſcripſit Italus quidam *DURASTANTES*: ſicuti etiam in deſcribendis hujus aceti viribus & laudanda præſtantia fuſus eſt *MINDERERUS in Aloëdario p.* 130. Item *Zapata in Clave Medic.* cap. 4. Nam veteres hoc ipſum, acetum ſcilliticum habuerunt pro panacea, ejuſque uſu primum inventorem per omne tempus vitæ benè vixiſſe dixerunt. Egregii eſt uſus in tuſſi & aſthmate pro incidenda, attenuanda, & reſolvenda mucilagine viſcida & pituitoſa; ſimiliter & in affectibus renum & veſicæ, urinæ ſuppreſſione, & ſimilibus, à craſſo tali ſucco oriundis. Ubicunque igitur opus eſt inciſione maſſæ viſcidæ & pituitoſæ, optimum eſt. Optimum faciei colorem uſu interno inducere dicunt, quod credo. In affectibus oculorum, imprimis per conſenſum â ventriculo, acetum hoc eſt egregium. Ad affectus ventriculi multum prodeſt; unde ad ejuſdem cruditatem acidam abſumendam, ad excitandum appetitum, & promovendam digeſtionem, acetum hoc maximoperè confert. In corpulentia nimia ſimiliter in uſu eſt: nam uti aceta omnia imminuunt, ita imprimis acetum ſcilliticum in hoc paſſu eſt commendatum. Præterea in præſervanda peſte & morbis malignis egregium eſt, ſicut omnia aceta, & ex aceto parata remedia. Porro in affectibus ſoporoſis, lethargo & aliis, acetum hoc tàm interne hauſtum, quàm externè naribus admotum, convenit; ſicut & in apoplexia, imprimis ſenum, apud veteres uſitatum fuit. *Doſis* hujus aceti poteſt eſſe ab ℥ß ad ℥j, imprimis quando gaudet vehiculis aliorum.

Cum melle miſtum dat *Oxymel ſcilliticum*, tum *ſimplex*, quàm *compoſitum Meſue*, quæ in cruditatibus, aliiſque affectibus ſtomachi & pectoris, ubi præſens eſt maſſa craſſa & tenax, egregiè conveniunt, vel ſola, vel permiſta cum ſyrupo nicotianæ, aliiſque remediis; & ſic in ſpecie in aſthmate ſuffocativo infantum egregium erunt remedium. In tuſſi ergò & aſthmate tali ex craſſa & viſcida materia, ſtabulante vel in pectore vel in ſtomacho, poſſet fieri talis præſcriptio pro inciſione materiæ viſcidæ, atque promovendâ expectoratione:

℞. ▽ *Hyſſopi*,
Nicot. ritè par. à ℥ij.
Aſthmatic. (quæ eſt ▽ ſpirituoſa ex infuſione aromatum quorundam:) ℥vj.
Oxym. ſquillit. (ſive ſit oxymel, ſive acetum, perinde eſt; utut oxymel ſit melius aceto propter admiſtum mel, quod etiam incidit:) ℥j l. ℥iß.
℞ ☉*is dulc.* vel ☉*is dulc.* gutt. xv. vel xx.
M. f. *Potio* pro aliquot doſibus.

Quæ experta eſt in tali mucilagine craſſa & viſcida, & hinc oriunda tuſſi & aſthmate.

Vel

℞. ▽ *Hyſſopi* ℥ij.
Aſthmat. Lud. ʒij.
Oxym. ſquillit. ʒvj.
Syr. nicot. ℥ß.
emet. ʒj. ad ℥ij. M.

Capiatur cochleatim.

Veteres valdè commendarunt Oxymel ſcilliticum ad epilepſiam, de quo videatur *ZACUTUS LUSITANUS l. 1. Med. Princip. Hiſt.* 29. Huic ſcillæ ſi adjiciatur in melle vel aceto ſtæchas Arabica, eò præſtantius remedium evadere dicunt ad epilepſiam & vertiginem, uti vult *FREITAGIUS in Aurora Medicorum.*

In uſu eſt etiam *Syrupus ſcilliticus* pro iiſdem uſibus.

SEBESTEN.

Sebeſten fructus eſt parvus exoticus referens fere prunum: vocantur etiam à quibuſdam Myxaria; ſed rarò. Hi Sebeſten Germanis audiunt ſchwarze Bruſt-Beerlein / propter egregium uſum, quem habent in affectibus pectoris, & ſunt ferè ejuſdem naturæ ac uſus cum jujubis, de quibus *ſuperius.*

Temperati ſunt admodum, & quaſi medii inter pruna & jujubas, unde temperando & corrigendo acrimoniam lymphæ, in fauces & aſperam arteriam tranſudantis & corrodentis, conducunt; id quod etiam de affectibus urinariis, ex nimia urinæ acrimonia ortis, verum eſt, quam ipſam ſimiliter temperat & obtundit, ſi hoc decoctum vel ſolum, vel cum jujubis ad ℥vj. frequenter manè uſurpetur, & loco horum ſufficiunt ſolæ paſſulæ, niſi quod â quibuſdam loco laxativi adhibeantur.

Electuarium diaſebeſtem, quod leniter purgat, & acrimoniam humorum attemperat & infringit, etiam proſtat: ſed non amplius in uſu eſt.

SECALE.

Secale eſt frumenti genus, ex quo conficitur noſter panis uſualis, & ex quo ſe offerunt *Farina* & *Furfures.*

Farina & *furfures* nunquam interne in uſum veniunt Medicum, ſed ſaltem externè. Et quidem farina pro diſcutiendis, reſolvendis, & ſuo hinc modo emolliendis tumoribus in cataplaſmatis, vel adſperſione nuda in tumoribus præprimis erysipelaceis convenit. Furfures autem inſignem vim obtinent abſterſivam, & interdum incoquuntur clysmatis, ubi opus eſt abſterſione inteſtinorum; vel & ſacculo incluſi & impoſiti, imprimis cum ſale, egregiè diſcutiunt, & flatulentias diſſipant; ſacculis incluſi, & cum aceto ebulliti, in teneſmo dyſenterico ano optimè admoventur.

Inter Præparata ſecale exhibet imprimis panem, qui ſatis quidem eſt uſitatus in eſu communi; nihilominus idem non eſt rari uſus in medicina.

Panifi-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0678-0 DFG

Panificii aliàs artificium consistit in fermentatione secalis. Dum enim per aquam affusam excitantur salia, acidum & urinosum, fermenti æquè ac farinæ, fit motus fermentativus, mediante quo in omni semine resolvitur omnis mucilago; & dein ex salibus resolutis excitatur spiritus acidus volatilis: Tostio deinde in clibano facit, ut salia illa nondum penitus spiritualisata remaneant in concreto, quæ habent saporem acidulum, volatilem tamen. Duo ergò hic fermentationis commoda observantur:

1. Ut mucilago omnis resolvatur, &
2. Ex salibus resolutis excitetur spiritus acidus volatilis, qui stomacho nostro est gratiosissimus, quatenus est naturæ congeneris.

Unde est, quod panis nunquam sui nauseam pariat stomacho ob spiritum hunc volatilem, utut quotidie comedatur; cum nimirum symbolizet, & amicitiam mutuam colat cum fermento stomachi.

Dum coquitur panis, avolat ejus spiritus reverâ analepticus, & quem meritò omnibus perlatis aquis meritò præfert *BECCHERUS in Phys. subterr.* Spiritus acidus exhalans pane solet compescere & curare vomitum, item nauseam, ac fastidium, si naribus saltem admoveatur. In morbis imminentibus panis appetitus amittitur, & in reconvalescentia eum ventriculus primum, tanquam homogenium, appetit, sicut cum reliquis cibis panis assumptus est quasi fermentum ciborum & stomachi, cujus intuitu vocatur *Theriaca alimentorum*: è contrà minus rite fermentatus pessimus est, & digestiones turbat. Externè usurpatur in confortando stomacho, si recipiatur crusta vel frustulum panis torrefactum vel tostum, adspergitur aceto & pulveribus aromaticis, v. g. cinnamomi, nucis moschatæ, zedoariæ, & pauxillo croci, sicque applicatur regioni stomachi, quod ad choleram sistendam, vomitus nimios, post medicamentum vomitorium nimis forte ortos, compescendos, & sedandam nauseam, est egregium medicamentum: quod ipsum tamen adhuc felicius præstant panes melliti die Pfeffer-Kuchen. Unde etiam panis recens solet olfactum inhibere post medicamentum ingratum, vel purgans assumptum, quò minus vomitus & nausea sequatur; imprimis, si panis aspergatur aceto simplici, vel rutaceo; sic enim solet compescere vomitum.

Deinde talis crusta panis, vel recens vel leviter tosta, & spiritu vini, vino Malvatico, aut balsamo embryonum irrorata, & umbilico applicata, convenit in roborando fœtu, & præcavendo abortu.

Panis si denuò fermentetur, dat spiritum volatilem inflammabilem; per se autem arefactus dat per retortam spiritum acidum volatilem, unà cum oleo empyrevmatico. Cum spiritu hoc in rectificatione per phiolam altam aliquid etiam salis volatilis simul latera cucurbitæ occupasse observavi, quæ egregium obtinent usum in confortando stomacho, & in succurrendo ejusdem symptomatis. Idem spiritus acidus videtur mihi proximè accedere ad naturam spirituum lignorum, adeòque erit compositus ex acido volatili, & spiritu oleoso volatili; hinc magnum obtinent usum in operationibus Chymicis, dum metalla & subjecta mineralia, v. g. Martem, corallia, perlas, antimonium & vitrum antimonii &c. ex parte solvit, & ex iis ℞am extrahit: quæ solutiones in ℞as redactæ sunt eò magis convenientes & amicæ corpori, quo magis est acidum volatile menstruum. Sed, utut solutio sit manifesta, ℞ tamen ista magis ab oleo, nempe spiritu, quàm subjecto soluto, dependet, cum idem spiritus corallis albis infusus æquè tandem rubedinem contrahat, quam si rubris affundatur.

Ultra spiritum acidum volatilem cum sale volatili, spiritum panis per fermentationem habet *GREMBS l. 3. cap. 2. §. 41.*

Quidam etiam *Oleum* & *Essentiam panis* habent, quæ fit ex crustis exsiccatis, vino generoso, vel Malvatico infusis, quæ digerunt per tres septimanas in phiola bene clausa: hinc destillant per retortam in cineribus igne forti, ubi primo loco *spiritus*, post ultimò *oleum rubrum*, seu *Essentia* instar rubini ascendit. *Spiritus* est elegantissimi saporis, & pro dysenteriis, appetitu dejecto, aliisque stomachi affectibus, egregius, teste *HARTMANNO in Praxi Chym. p. 178.* utut præparationem ibidem reticeat.

Oleum panis commendatur ab *HOEFERO* ad Epilepsiam, imprimis infantum, ut videre possumus in ejusdem *Herc. Medicop. 13.*

SEDUM.

Sedum, Græcis Aizoon, Latinis sempervivum dicitur, quod vitæ sit admodum quasi pertinacis, ac ferè semper crescat. Sedum dicitur satum quasi, quia Veteribus olim in tectis sata fuerit, superstitione hâc suffultis, quod domus hac ratione à fulmine libera sit futura. Germani vocant Hauß-Laub/ quod in muris domum crescat.

Plures sunt ejus *differentiæ*:

1. *Sedum majus.*
2. *Sedum minimum*, seu *Herba Vermicularis*, de qua *infra suo loco.*
3. *Sedum Telephium*, de quo *supra*, *ubi de Fabaria.*
4. *Sedum* quoque datur *minus arborescens.*
5. *Sedum teretifolium flore luteo.*
6. *Sedum* denique *foliis circinatis.*

Hæc inter *sedum majus* præprimis *in usu* est; ultimorum vero usus incognitus.

Quod attinet sedum majus, hoc ipsum, imprimis quidem *folia*, sunt ex primariis refrigerantibus, alcali volatili occulto copiosâ aquâ diluto constituris, ut reliqua refrigerantia omnia: Interhè rariùs adhibetur.

Extrinsecus magni usus solet esse ad refrœnandum sanguinis ardorem, in morbis acutis & febribus ardentibus: nempe si applicetur sedum contusum, & applicatum capiti instar cataplasmatis, multum solet conferre in phrenitide: applicatur vel plantis pedum, vel regioni frontis; sic enim sedat phrenitidem, & somnum conciliat, imprimis, si misceatur cum lacte muliebri, vel, quod melius est, cum succo cancrorum fluviatilium expresso, & instar cataplasmatis applicetur. In talibus casibus à quibusdam simili modo sedum solet applicari spinæ dorsi; sed hoc est periculosum, & nolim esse Autor talis applicandi modi, & hoc vulgari sum contentus. In affectibus faucium inflammatoriis multi est usus sedum: imprimis in angina,

angina, si sedum majus cum cancris fluviatilibus contundatur, & succo expresso fauces colluantur, est expertum remedium, quod debemus *PARACELSO*: vid. *SENNERTUS Prax. P. 1. l. 2. cap. 24.*

Folia detracta interiore cuticulâ, apponuntur clavis & verrucis pedum, mane & vesperi, quas emolliunt, ut possint sensim sensimque exscindi: quod quoque faciunt eadem folia in gangliis & nodis partium tendinosarum & nervosarum in denen überbeinen/ imposita, & semper mane & vesperi renovata; emolliunt enim tumorem, ut sensim sensimque invisibiliter dispareat.

Succus hic sale alcali temperatissimè turgidus refertur inter frigefacientia, & à quibusdam commendatur in nimiis incalescentiis totius corporis, vel in morbis acutis cum ardoribus, sive internè sive externè usurpetur. Internè sunt, qui succum sedi majoris potui miscent in febribus ardentibus, & ut vocant, biliosis, ex vitiato & nimis oleoso sale volatili urinoso massæ sanguineæ, quod corrigit & alterat; imprimis cum febribus cum inflammationibus conjunctis convenient. Externè optimè usurpatur tam in faucibus affectis, quam æstu totius corporis temperando. In Prunella notha, inflammatione gulæ & laryngis, aliisque faucium affectibus inflammatoriis, à febribus oriundis, succus vel solus, vel cum sale ammoniaco, egregiè juvat; sic ardorem & squalorem faucium & linguæ coërcet, vel illitus, vel cum Aqua exinde destillata pro gargarismate adhibitus, quod remedium commendat *PARACELSUS*; vid. *SENNERTUS loco allegato.* Sæpius fit, ut in ardentibus, arescat & arida fiat lingua, imò fissuras propter ariditatem & siccitatem accipiat; in tali casu impositus succus sempervivi linguæ, & detentus sine deglutitione, refrigerat linguam, corrigit siccitatem, & fissuratum dolorem lenit, easque consolidat: cum Aqua vel succo prunellæ potest misceri, & sic erit etiam expertissimum remedium in morbo Hungarico & febribus ardentibus. Quin & idem succus cum nitro applicatus, vel plantis pedum vel manuum volis, æstum febrilem egregie mitigat. Contra ebrietatem & hæmorrhagiam narium succo additur nitrum & acetum vini, scrotoque circumligatur; sic ebrietas compescitur, & ardor corporis depellitur.

Aqua & *Syrupus* interne prosunt in nimio æstu & ardore morborum acutorum; externè usurpantur pro faucium collutionibus, cum quibus potest misceri succus cancrorum fluviatilium, vel sal ammoniacum pro experto gargarismate in incipiente angina.

SENECIO.

Senecio vulgaris seu, Ἡρυθρῶν *Græcorum* Kreutz, Kreutz/ item Kreutz-Kraut/ nomen accepit à senio, quod promptè senescat, ac per totum vernum æstivumque tempus florere, ac in pappos flores suos explicare soleat. Datur & *senecio pinguis major*, ob folia sua pinguiuscula ita dicta. Hi, utut crescant ubique, pro loci tamen cultura nunc *major*, nunc *minor*, parvi autem, aut nullius ferè, sunt usus, nec memini me legisse præscriptos.

AUTOR multa senecioni tribuit, quæ tamen non scio, an sint experta? Angli succum hujus plantæ Vomitionibus suis immiscere solent.

SERPILLUM.

Serpillum Latinis, ac ἕρπυλλον Græcis, dicitur à serpendo, quod hinc inde humi quasi serpat, Germanis Quendel.

Planta est *flore rubro*, & ex nostratibus aromaticis notissima, volatilis & spirituosa, similiter ferè atque liliorum convallium flores multi usus in affectibus capitis & uteri, speciatim in affectibus capitis & nervinis à catarrhis affectis, & lymphâ catarrhali acida obsessis, unde pro specifico catarrhali ab Hartmanno habetur. Ciet urinam, & pro affectibus menstruosis mulierum usurpatur.

Externè ordinariò ingreditur balnea, Pediluvia ac Fotus discutientes, nervos confortantes, quæ in affectibus menstrualibus mulierum conducunt.

Aqua spirituosa serpilli, & ipse *spiritus* pro catarrhis in frequenti sunt usu. Modum docet *Hartmannus in Praxi cap. 41.*

℞. *Serpillum matutino tempore rore adhuc madens:* Huic concisо affundatur *Vinum generosum* vel *Malvaticum*, stent in digestione per 14. vel 20. dies destillato liquori per MB. addatur

serpillum recens roridum:

digeratur, quoties lubet (quo sæpius enim destillatur, eò melior erit aqua) sic fit ▽ *spirituosa serpilli* in usu catarrhali & diuretico elegans.

Item *Aquam catarrhalem* ex serpillo cum ligno sassafras *HOFFMANNUS Clav. p. 47.* & in *Thesauro Pharmaceutico pag. 6.* parare docet.

In *MYNSICHTII Armamentario Chym. p. 316.* prostat *aqua benedicta serpilli*, quæ dicitur ab eo benedicta in catarrhis & affectibus catarrhalibus curandis. Et sanè spirituosæ aquæ cerebro & capiti roborando, lymphæ catarrhali corrigendæ, & nervorum tono restituendo egregiæ sunt.

Aqua & *spiritus* conveniunt valde in uterinis affectibus quando menses sunt suppressi, vel nimis dolorose & inordinate fluunt.

B. D. *MICHAELIS Essentiam catarrhalem* cum spiritu serpilli ex ligno sassafras paravit multæ laudis in catarrhis: melius tamen est, si ex succino paretur.

SERRATULA.

Sequitur ratione ordinis alphabetici *serratula foliis integris*, in specie *Serratula tinctoria.* Dicitur *serratula*, quod *folia* ejus *serræ instar* sint *crenata* & incisa; *Tinctoria* verò vocatur, quia *tinctores* hac ipsa *utuntur pro panniciis* nigro colore *tingendis*, German. Schart/ fortè à variis crenis & incisuris.

Olim in quibusdam officinis receptum erat decoctum hujus herbæ in vino, & ad tertias partes consumptum, pro sanguine grumoso dissolvendo, in specie in casu ab alto, & subluxationibus vertebrarum. Hodie vero hujus loco Rubia, & inde paratum medicamentum Crapp dictum, solet recipi.

SESAMUM.

Sesamum planta est sylvestris, habet folliculos quadrangulares, ex quibus colligitur *semen*, cui præfertur exoticum ex Asia, quod etiam sæpius, quam nostras, solet præscribi in cataplasmatis cum semine fœnugræci, ubi opus est emollitione.

Internè commendatur ad augmentandam materiam seminalem. Præ semine tamen præstat oleum expressum, cujus adulterationem videbitis apud

AUTO-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0680-0 DFG

AUTOREM, utut interne rarius usurpetur, quoniam solet excitare nauseam, nihilominus tamen solet commendari internè in pleuritide, non minus quam oleum amygdalarum dulcium & oleum lini. *Externo usu* itidem est emplasticum, conveniens in emolliendis & suppurandis tumoribus. Idem oleum illitum cum oleo lumbricorum emollit nervos ac tendines, eosque flexiles ac molles facit.

SESELI OFFICINARUM.

Seseli triplex in officinis prostat: *Officinarum*, *Massilioticum*, & *Creticum*.

Seseli officinale Theriacam ingreditur, cujus ratione asservatur, aliàs nullius usus est: Commendatur etiam in mensibus ciendis. Sed quoniam est rarum & carum, non præscribitur.

SESELI MASSILIOTICUM.

Seseli Massilioticum celebris est usus in officinis in affectibus uteri in quibus solet præscribi internè, purificat egregiè uterum, & menses provocat; item in Epilepsia, per consensum uteri aborta, in specie valdè commendari solet: in Rotulis etiam & pulveribus pectoralibus pro facilitanda expectoratione solet præscribi.

SESELI CRETICUM.

Seseli Creticum, quod ex Insula Candia adfertur, easdem affert vires cum Massilioticо. Cæterùm noto, quod omnia ex Candia advecta remedia ob climatis constitutionem sint potentiora reliquis & operosiora; unde etiam seseli officinali & Massilioticо merito præfertur Creticum, utut cæteroquin in usu conspirent. Et, quod dixi, climatis constitutionem ad plantarum præstantiam quid conferre, probat etiam Dictamnus Creticus, quorum nullus tantas exserit virtutes, quantas ille, qui ex Italia adfertur.

SIDERITIS.

Inter varias sideritidis species præstò est *montana perennis* seu *hyssopifolia flore albo*. Dicitur sideritis à σιδήρῳ ferro, quod ferro inflicta vulnera sanet; Germanis Glied-Kraut/ quod circa articulationes soleat folia ac flores protrudere.

Solet referri inter Vulneraria, sed rarissimi usus est.

Externè tantum in abstergendis sordibus cutaneis, & aperiendis ejusdem poris corporis, quandoque præscribitur: vid. *HOEFERI Herc. Med. pag.* 267. Ubi habet historiam morbi infantis, curati per hanc herbam. Decoquitur herba, & decocto lavantur membra ab impuritatibus subcutaneis depurganda, & poris aperiendis. Mulieres hanc & vulgarem sylvestrem commendare solent in balneis infantum, ob fascinationes & incantationes malè se habentium, wenn sie beschrien sind/ cum tamen potius sordes in poris stabulantes removendo operari videantur.

SILIQUA.

Siliqua, Græcis κεράτια, vulgo das Johannes Brod / arbor est exotica, quæ in Italia crescit in tractu Neapolitano.

Adfertur ergo hic Fructus ex Italia, cum apud nos non proveniat, satis satisque se commendans dulcedine gustus. Apud nos duæ ejus in usu sunt substantiæ:

1. Dulcis seu ipse succus in capsulis contentus;
2. Ipsa lignea capsula.

Prima laudatur in stomachi & pectoris affectibus, imprimis contra tussim contumacem pro expectoratione & resolutione materiæ tussim causantis; in specie convenit in acrimonia lymphæ, asperitate faucium &c. demulcet enim acrimoniam humorum, simulque lympham tenuem inspissando expectorationi eandem reddit aptam. Hic succus etiam interdum prostat in officinis, dum spontè transudat per saccos, in quibus asservantur siliquæ; si non prostat talis, siliqua contusa ebulliat in aqua simplici vel nymphæa leniter; sic enim aqua elicit omnem dulcedinem succosam, qui succus mucilagineus tanquam Eclegma sensim sensimque deglutiatur ad fauces asperas sopiendas. Viribus enim convenit cum passulis minoribus & jujubis; secretum fuit D. Sanctorii in tussi contumaci & inveterata.

Posterior in substantia comesta sodam imprimis seu ardorem stomachi, ejusque acidum destruit, uti etiam cortex ejus lignosus contra stranguriam usurpatur: acidum enim, quod in stomacho effervescendo, in vesica vero corrodendo hos affectus producit, absumit, & dum hoc siliquam corrodit, amittit acrimoniam & acredinem, sicque affectus dicti curantur.

Quoad *PRÆPARATA*, ex siliquis & papavere paratur *Syrupus* [illegible] *Montani*, quod decantatum & polychrestum remedium est.

Ex succo recenti fit elegans vinum factitium, de quo videatur *BORRICHIUS in Herm. Sap. p.* 122.

SINAPI.

Sinapi, der rothe Senff / ad differentiam Erucæ, weisen Senff/ planta est satis cognita imprimis ratione seminis, tam officinis, quam culinis maximè nota & usitata ob Mostardam, & magnam alit confinitatem cum eruca, de qua *superius*, ubi etiam quædam de sinapi, datâ occasione, dicta fuerunt. Quoad electionem est notandum, quod sit eligendum pro usu *Hortense*, idque imprimis, quod est seminis aliquô modô lutei seu flavi. Habemus enim *sinapi semine flavo, luteo, & albo*.

Semen luteum flore rapi seu *vulgare* tantum est in usu, quod sapore acri, volatili, penetrante, & tantum non caustico turget ob particulas suas rigidas, acutas & penetrantes, incidentes, & partes sensiles stimulantes, quas per analogiam ad naturam acidorum volatilium referre possumus, ex quo facile hariolandum, ad quos affectus conveniat. Primo præter natam inde vim diaphoreticam in malo hypochondriaco, quatenus hoc radicem figit in stomacho, valdopere convenit, dum acrimoniâ sua crassas mucilagines & tartareos succos incidit, attenuat & resolvit & ita causam mali hypochondriaci potenter removet. Præterea quoque, cum ex acido per fermentationem fiant flatus, ordinarium & primarium mali hypochondriaci symptoma, illud ab acrimonia salina sinapi correctum imbecille evadit, quo minus possit in flatus abire. Ulterius si malum hypochondriacum splenem occupet, v. g. in tumore, in scirrho, & obstructione splenis, semen sinapi interno & externo usu est commendatissimum.

Quod dixi de malo hypochondriaco, intelligendum quoque est de Cachexiis, imprimis virginum cum mensium obstructionibus conjunctis, in quibus est egregium sinapi. Excessivus gradus mali hypochondriaci est scorbutus, de quo scorbuto *superius dixi* quædam sub Eruca, quod cum illo sinapi egregiũ antiscorbuticum

sit.

sit. Scilicet sinapi, cochlearia, nasturtium &c. in scorbuticis pathematis curandis revera conspirant; sicut relatum fuit à viro fide digno, nautas iter ad Indias suscipientes frequenter usos fuisse semine hoc sinapis contra scorbutum, quô partim præservarint, partim curarint illum, in longis navigationibus obvium. Præterea est & stomachicum insigne, acidam ventriculi cruditatem, quæ est, quando chylus non abit in salsum succum, sed materiam viscidam & crassam tollit, appetitumque prostratum restaurat, ac inde natos per consensum affectus removet, quatenus sal acidum fixum corrigit, & stomachi fermentum volatilisat, exaltat, ut felicius possit in cibos coquendos agere. Notum est, quod unâ cum cibis difficilis coctionis, quales sunt carnes induratæ, haleces fumo induratæ, die Betschlinge/ &c. in quibus omnibus est acidum fixum, pro condimento apponatur sinapi, vel cum musto, vel cum aceto subactum: fit enim, quando semen contusum permiscetur cum musto recenti, & sensim sensimque inspissatur in consistentiam, quam obtinet, quidam addunt tantillum aceti, nec incongruo consilio. Tale condimentum est salinum volatile, quod attenuat & incidit alimenta crassa, & incisa, cùm abundet sale volatili acri, corrigit, & dum ambo fermentantur, in salsum succum, seu chylum acido salinum, convertit, sicque meritò appetitum acuit, & alimentorum digestionem promovet. Propterea apud Gallos, uti etiam apud quosdam Latinos vocatur *Mustarda*, quasi mustum ardens, quoniam habet saporem acrem & quasi ardentem, & paratum est ex musto & sinapi. De his & aliis pluribus videatur *SEBIZIUS* in absoluto *Tract. de Alimentorum facultatibus pag.* 464. Hinc & in vertigine & imminente Apoplexia ex consensu ventriculi, matutino tempore semen vel simplex, vel saccharo obductum commestum commendatur, vel cum ficubus in formam Electuarii redactum, & jejunè usurpatum est egregium. In febre quartana egregium remedium est semen sinapi interiùs adhibitum, quod plura præstat, quam omnia Decocta Melanogoga, seu melancholiam præparantia. In affectibus soporosis nulli cedit remedio sinapi, imprimis in præservanda apoplexia, in qua multum facit, tam præservandâ, quam curanda: præsertim in senibus est egregium præservativum & munitivum, si singulis mane pugillum unum seminis assumant, vel solùm, vel in convenienti vehiculo jejuno stomacho: quâ ratione assumptum semen sinapi non minus convenit in vertigine essentiali. Hinc etiam pro scopo apoplectico miscetur semen cum dimidio corallorum rubrorum, & Cardamomi parte una pro Tragea; vel exinde Electuarium cum caricis pinguibus, addito Cardamomo & cubebis; item terreo quodam fixo e. g. cranio humano, paratur. Vel potest fieri compositio præservativa ex succino albo præparato, misto cum semine sinapi & erucæ; quod multis erit conveniens remedium. Ad hæc in reliquis affectibus soporosis, præter apoplexiam, in specie in catarrhis, convenit sinapi, tam interno quam externo usu. In passione hysterica non minus egregium est, qvam in malo hypochondriaco, cum passio illa tantum sit species quædam mali hypochondriaci.

Præter has vires internas *externè* quoque adhibetur in sinapismis seu inchoatis vesicatoriis, irritat fortius fibrillas nerveas, tactus organum, spasmum excitando, motum sanguinis sufflaminando, hinc colliquefaciendo, resolvendo &c. operatur. Cataplasma hoc in scirrho & obstructione splenis, cephalalgia & affectibus oculorum pro scopo aversorio in nucha &c. cum fermento & spiritu vini prodest. In tumore, scirrho, & obstructione splenis, prædecessorem habemus *BARTHOLETUM in Tr. de Respirat. p.* 431. qui in lienis infarctu, & in lienis ferè induratione, summo cum fructu utitur externe sinapismo humido ex semine sinapi & urina, quæ duo contusa applicat regioni lienis instar cataplasmatis vel emplastri: sic enim sal volatile sinapi maritatum cum sale volatili urinæ penetrat potenter infarctus lienis, & acidum corrigit ac temperat. Formula aliàs *sinapismi* externi posset esse talis:

℞. *Ferm. rec. acris* ℥j.
Sem. sinapi cent. ʒvj.

Irrorantur c. ▽, & applicantur pro *sinapismo*.

Vel si desideretur magis *compositum*:

℞. *Sem. sinapi*
sterc. columb. â ℥ß.
piperis ʒß.
picis
terebinth. à q. s.

M. f. l. a. *Cataplasma* seu *Malagma Rubificans.*

Operatur imprimis ratione salis volatilis sinapi, & ammoniacalis stercoris columbini, potenter penetrando cutem, attenuando, resolvendo, & in liquorem album mutando, sanguinem, pustulasque rubras faciendo, de quo modo operandi postmodum.

Denique in affectibus soporosis sinapi contusum cum aqua petonicæ vel lavendulæ instar cataplasmatis applicetur capiti, item in Lethargo conveniet, si pedes fricentur cum aceto, in quo decoctum fuit semen sinapi, quod similiter naribus est indendum contra lethargum, & similes affectus soporosos.

Meminit quoque *BOYLE in Tractatu* quodam ex hoc semine *spiritum* elicuisse *volatilem urinosum*, additâ duplâ portione *calcis vivæ* & parum *urinæ*. Hinc

℞. *Semen sinapi* part. j.
♃ ana l. part. ij.

Contusis & mixtis affundatur pauca ▽, & per ∴m in cucurbita, apposito alembico, destilletur ∽ ⊖*ino-volatilis acris urinosus*, antiscorbuticus ratione ⊖*is volatilis in sinapi*; qui rectificatus odorem sinapi refert.

Hujus pars j, juncta c. ∽ *cochlearia* part. ij, affundatur *STROBULIS pini*, & elicitur *ESSENTIA ANTISCORBUTICA* elegans. Idem spiritus sinapi junctus cum spiritu liliorum convallium ritè parato, erit egregius in affectibus capitis soporosis, apoplecticis & similibus.

SISARUM.

Sisarum Germanorum, Zucker-Wurzel / oder Zucker-Rübigen/ ita dicitur à radice suavi & dulci; radix enim est alba & saporis dulcis instar sacchari. Ad *Pastanacarum species*, imprimis vero illas, quæ *Elaphoboscæ* dicuntur, videtur esse referendum.

In officinis exulat, ac in culinis tantum, quod rectè dicit *AUTOR*, inter Acetaria adhibetur. Si tamen

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0682-1 DFG

Si tamen conjecturæ locus sit, more pastinacarum vi diureticâ non adeò vulgari radix ejus est prædita. *AUTOR* dicit: quod censeatur specifica antidotus Mercurii vivi: quod, an verum sit? nescio: potius in Mercurio vivo, quacumque ratione assumpto, expertum est *Decoctum Hæchstedteri*, quo vel haustus vel unguento attractus elicitur Mercurius. Formula est talis, quam per incidentiam addere libet:

℞. *Rad. enulæ camp.* ℥ij.
Fœnic. ℥iß.

Coqv. in △ *comm.* ℔iiß ad consumptionem tertiæ partis:

Colaturæ D.S.
Sonderlicher Tranck auf 4. mahl.

Quo poto semper expectetur sudor, & sic expellitur ☿ ex corpore, certâ experientia *Hæchstedteri* & aliorum, imprimis si simul in ore detineatur nummus aureus, qui extractus apparebit albus. Prompte enim accurrit ad aurum ☿, & illud inargentat; quod videre possumus, quando in una oris parte detinemus ☿ium, in altera aurum; & sic mercurius extrahitur, in quocunque corporis parte lateat. Sic in cephalalgia, quæ facta est à ☿iô in luis venereæ curatione, aurum in ore detinetur, & extrahitur ☿; unde in decocto illo usurpando meritò nummus aureus detinetur in ore.

SOLANUM.

Solanum dicitur quasi *Sulanum*, quod porcis & suibus in medicinam cedere soleat. Græcis dicitur σκόλυμος, Germanis Nacht-Schatten.

Sedecim ejus *species* nobis jam præsentes sunt:

1. *Solanum hortense* seu *Vulgare*, quod ubique locorum crescit, & baccas nigras profert.
2. *Solanum* aliud *Matthioli*, *post flores albicantes fructus rubros ferens.*
3. *Solanum vesicarium*, seu, secundum Arabes, *Alkekengi*, vel *Halicababus*, Juden-Kirschen/de quo *supra suo loco* dictum.
4. *Solanum Vesicarium Indicum*, seu *Virginianum*, vel *Halicacabus Indicus.*
5. *Solanum Indicum racemosum*, vel *magnum Virginianum rubrum Parkinsonii*, seu *Amaranthus baccifer Mexicanus*, de quo *supra*, ubi *de Amarantho.*
6. *Solanum scandens*, seu *Amara dulcis*, de quo *suo loco.*
7. *Solanum pomiferum majus, fructu rotundo molli.*
8. *Solanum pomiferum minus, fructu rotundo striato molli.*
9. *Solanum pomiferum fœtidum fructu spinoso rotundo, longo flore*, scilicet *stramoneum.*
10. *Solanum pomiferum fœtidum fructu spinoso oblongo*, vel *datura Turcarum* seu *Indorum*; de quo *suo loco.*
11. *Solanum racemosum*, *Christophoreana.*
12. *Solanum fruticescens bacciferum*, vel *arborescens*, seu juxta alios Amomum Plinii.
13. *Solanum quadrifolium bacciferum*, vel *Herba Paris*, de quo *suo loco* dictum.
14. *Solanum lethale*, aliàs *Solanum* μελανοκέρασον, quod scilicet nigra ferat cerasa; Italis *Bella donna*, pulchra fœmina dicta.
15. *Solanum Indicum Montalbani*, seu *Tabacum minus*, de quo *supra*, *ubi de Nicotiana.*
16. *Solanum Mexicanum flore magno*, seu *Flos admirabilis Peruvianus*, de quo *videatur Classis* 2. ubi *de Ialappa nostrate.*

In genere solana quævis de vi narcotica plus minus participare videntur: præterea succo, sale alcali turgido, impregnata sunt, præsertim folia, unde refrigerare, & acrimoniam causticam humorum coërcere observantur, externè admota: Et ex his multiplices ac varii solanorum effectus commodè possunt deduci.

SOLANUM OFFICINARUM.

Solanum hortense, & *officinarum* quod concernit, hoc reliquis temperatius est, nullum autem internum habet usum.

Externè ob vim narcoticam inter Refrigerantia ponitur. Dein folia contusa leviter imponuntur erysipelati ad temperandum æstum: contra cephalalgiam in febribus ardentibus capiti alligantur pro temperando æstu, & impedienda effervescentia sanguinis. Speciatim in tumoribus duris scirrhosis, etiam ad cancrum declinantibus, quocunque modo externe imposita singulare quid obtinet; unde in cancris, tam occultis seu nondum exulceratis, & ulcerosis seu manifestis, mitigandis egregium est: si sc. vel folia integra sola tantum, vel in mortario plumbeo optimè contusa, inque formam unguenti redacta imponantur locis, ubi cancer occultus est, ut impediatur ejus progressus & ulterior exulceratio. Acidum namque cancri occultum & malignum temperant, humoresque corrodentes blande mulcent, utut non perfecte & absolute sed palliative tantum curent, item in scrophulis ad cancri naturam accedentibus, ulceribus item ejusdem generis, pari modo usurpatur.

Aqua destillata applicatur externè capiti dolenti in Epithematis, in febribus ardentibus & similibus affectibus, uti & cancro exulcerato.

Succus solani contra cancrum exulceratum conducit unde semper unguenta & cataplasmata contra cancrum solent ingredi.

Agitatio fit in mortario plumbeo, ut succus hic cum aliis nonnihil de plumbo participet. Nam notum est, quod plumbum conveniat in cancro, & acrimoniam infringat. Unde quando fiunt in mortario saturneo unguenta, per agitationem corroditur & abraditur aliquid de plumbo, sicque fiunt gryfea contra cancrum & exulcerationes.

SOLANUM VESICARIUM VIRGINIANUM seu INDICUM.

Solanum Vesicarium Indicum seu *Virginianum*, vel *Halicacabum Indicum* primitus nobis detexit & descripsit *GVILIELMVS PISO*, Medicus Batavus (qui sæpius præsens Indiam Occidentalem, & imprimis Brasiliam & Peruviam visitavit) *in Medicina sua Brasiliensium*, & quidem sub nomine *Cameru*, quod rectè vertit *PISO solanum Vesicarium Virginianum.* *Baccæ* ejus non, ut Halicacabi, rubent, sed semper flavæ manent, ac suavem spirant odorem. Quamvis hocce solanum sit officinis inusitatum, refert tamen modo dictus *PISO*, quod Halicacabo nostrati, vi partim anodyna, partim diuretica, utut minori gradu, sit simillimum.

SOLANUM POMIFERUM *FRUCTU ROTUNDO, STRIATO, MOLLI,* Majus & Minus.

Solanum pomiferum, fructu rotundo molli, ita dicitur

 ad diffe-

ad differentiam ejus, qui est *fructu spinoso oblongo*; estque vel *majus* vel *minus*. *Majus* poma habet instar pomorum Borsdorffianorum, & colore perfectè aureo gaudet.

Ad solana refertur nociva & pro more solanorum anodynum est non àdeo tutum. Novi tamen, qui fructu maturo solani hujus pomiferi majoris absque ulla noxa sunt usi. Verum varia est ventriculorum humanorum constitutio, ita, ut uni noceat, alteri vero non. *Vires* hujus ad fluxus cruentos singulares expertus est *WELSCHIUS Hecatost.* 11. *pag.* 125. *f.*

SOLANUM POMIFERUM FOETIDUM *FRUCTU SPINOSO ROTUNDO, LONGO-FLORE.*

Solanum pomiferum fœtidum fructu spinoso rotundo specialissimè & κατ' ἐξοχὴν dicitur *Stramonium*. Sunt enim *solana* quædam *pomifera spinosa*, quædam *glabra*, quædam *fœtida*, quædam *odora*. Hujus solani fructus maturus se in 4. partes diffindere solet, seminaque de se hinc inde spargere.

Planta aliàs est ex *solanis malignioribus*, adeoque perquam narcotica, unde ejus usus simpliciter est interdictus, nimirum, tam culinaris, quam officinalis; reddit enim homines stupidos ac torpidos. Species est *Daturæ Indorum*, quâ mulieres pro dementandis maritis utuntur. Videatur *ALPINUS.*

SOLANUM FRUTESCENS BACCIFERUM.

Solanum frutescens bacciferum, vel *arborescens*, seu juxta alios amomum Plinii, non est in usu.

SOLANUM LETHALE.

Solanorum species alia est, quæ vulgo *Bella donna*, ab aliis *solanum lethale*, *Maniacum* seu *Melanocerasum*, quoniam habet fructus instar cerasorum, à *GESNERO* l. 1. *Epist. pag.* 34. *Solanum sylvaticum* dicitur.

Non est in usu, nisi quod folia ejus instar sativi possint adhiberi.

Bacca hujus, quæ cerasa referunt, maturæ vi suâ narcotica periculosæ & interdum lethales observatæ fuerunt à *SIMONE PAULI in Quadr. Botan. p.* 488. Unde ab iis abstinendum: porcis tamen & suibus suave sunt alexipharmacon. Observarunt namque nonnulli, quod si sues tempore æstivo â calore nimio defatigati, post frigidum potum periculosa admodum incurrant pathemata, Solano hoc se rursus fausto cum successu curare soleant.

Radix hujus solani, si ad ℥j in haustum vini infundatur, & hoc vinum infusionis per horam aut dimidiam ante cœnam alicui propinetur, in cœna ab omni cibo abstemium facit, & utut non ægrotet, nec doleat, edere tamen non potest.

Hunc ipsum autem ciborum appetitum possumus recuperare, si postmodum assumatur cochlear aceti, vel succi limonum, quo facto statim restaurabitur.

Bene notandum, curari optime Narcoticorum virulentiam per acida, sicut hoc ipsum etiam *GESNERUS* tanquam secretum quoddam nemini revelandum suadet.

Utut autem baccarum esus periculosus & lethalis supradictus fuerit, nihilominus tamen *GESNERUS*, ceu diligentissimus Vegetabilium simplicium scrutator l. a. refert, quod succus harum baccarum expressus, & ad syrupi consistentiam cum pauco saccharo redactus, sit conveniens & efficax medicamentum, ut cochlearis parvi mensura somnum inferat, quascunque fluxiones sistat, & dolores tollat, & dysenterias curet, in quibus curandis, propter vim narcoticam divinum dicitur remedium.

SONCHUS SYLVESTRIS.

Sonchus sylvestris Tabernamontani, *secundus* in specie, à *BAUHINO Lampsana* vocatur. Sonchus enim proprie sic dictus non est, unde potius ad Lampsana propius accedit, juxta *DIOSCORIDEM*, *PLINIUM* &c. hinc *Lampsana flore luteo* à nonnullis propterea audit. Datur præterea etiam alia *flore cœruleo*, German. Acker-König.

Usus ejus nondum hactenus constitit, unde nec officinalis.

Pertinet huc ratione ordinis alphabetici planta vulgaris, ab *AUTORE* neglecta, quæ vocatur

SOPHIA CHIRURGORUM.

Sophia Chirurgorum ita dicitur, quod usum egregium Chirurgis subministret. Alias etiam dicitur. *Accipitrina*, & *seriphium Germanicum*, item *sanguinaria*, quod sanguinem sistere valeat; Germanis Sophien-Kraut.

GESNERUS etiam l. 3. *Epist. pag.* 118. refert, quod vocetur à *THEOPHRASTO Consolida media*, Gülden-Grünsel/ & quod in vino calefacta, partique cuidam corporis superimposita venas & vasa sanguinea, utcunque minima, & lactea sub cute ad superficiem trahere soleat, ut commode scalpello incidi & aperiri queant.

In usu est non adeò frequenti, maximi tamen facit *PARACELSUS in scriptis*, & eidem multas adscribit virtutes quas autem ceu secretas reticet. Per experientiam notum est, quod egregia sit vulneraria, & imprimis interno usu in compescendis hæmorrhagiis quibusvis, in specie vero in dysenteria torminosa & fluxu hepatico, quocunque modo usurpetur, sive decoctum per clysteres infundatur, sive potetur, sive sub Essentia vel alia forma propinetur: Sanguinem quoque concretum & grumosum in partibus subcutaneis suffusum blande discutit, & foras ad superficiem educit; hinc planta hæc contusa externè plagis recens inflictis egregie medetur.

SORBUS.

SORBUS duplex est, utraque probe distinguenda: nempe *aucuparia* seu *sylvestris*, & *terminalis* seu domestica; utut vulgò hæ duæ male inter se confundantur. *Sorbus* enim *aucuparia* dicitur Vogelbeeren/ torminalis verò Elsch-Beere pro usu antidysenterico. Fructu quidem conveniunt, sed foliis differunt. In *sorbo* enim *terminali folia* sunt *hederacea*, in *aucuparia* verò *folia* planè *distincta* sunt *à terminali*, & in similitudine & effectu respondent foliis *Sumach* seu *Rhus*, referente *TABERNÆMONTANO*, ubi *de sorbo*, qui utriusque differentiam optimè delineavit.

Utriusque fructus, præsertim torminalis, in officinis prostat, baccæ scilicet ejus tam maturæ, quam immaturæ.

Miram habent vim vulnerariam adstringendi, & acrimonias corrosivas in primis viis absorbendi, indeque experimentum sunt vulgi non rarò optimum

optimum in omnibus fluxibus alvi, in specie diarrhœis & dysenteriis, præsertim epidemicis. Præstantiores sunt pro hoc scopo *fructus nondum* exactè *maturi*, sive exsiccatæ pulveris formâ à ʒß ad ʒj; sive ex iisdem contusis aquæ affusione & decoctione *Rob* paretur, & in quadam aqua destillata, vel in vino, vel etiam in cerevisia calida, assumatur. Cum enim Lipsiæ hîc Anno 1669. & 1670. dysenteriæ & diarrhœæ epidemicè valdè grassarentur, Rob & pulvis baccarum sorbi torminalis in cerevisia calida medicamentum erant evporiston optimum. Loco ejus sorbus aucuparia recipi solet & potest, imprimis verò baccæ ejus nondum exactè maturæ, quæ saporem habent utcunque acidiusculum & adstringentem, & cum fructu acaciæ sylvestris conveniunt: id quod de omnibus ejusmodi fructibus immaturis verum est. In stomachi ardore seu soda iidem fructus exsiccati valdè commendantur. Baccæ verò maturæ sunt dulces. *Ex* hisce *maturis succus inspissatus* gustu suavis, in recessu verò perquam acris est; succus vero ex baccis non adeo maturis expressus saporem habet austeriusculum, qui egregius est in quibusvis dysenteriis & diarrhœis, & vel per se, vel tanquam corpus in Electuariis loco conservæ rosarum adhibetur. Ipsum Rob quoque ex fructu sorbi aucupariæ maturo profectò rusticum, sed optimum experimentum est pro stomacho, appetitum dejectum, & digestionem vitiatam feliciter restituens. Novi mulierem, quæ Rob tanquam medicamentum domesticum in appetitu deperdito, item inflatione ventriculi, dosi, quantum cultelli cuspis capit, feliciter adhibuit. Si vero Rob sorbi torminalis haberi potest, longè melius est, quippe, quod istô est excellentius.

SPICA.

Spica triplex est: vel *nostras*, vel *Celtica*; vel Indica. Spicæ nostratis congener species aliàs vocatur *Lavendula*, quæ dicitur *fœmina*, *Lavendula angustifolia*; *spica* autem *mas* seu *Lavendula latifolia*, quæ non præscribitur in officinis, sed usitatius Lavendula: v. g. ℞. aquæ lavendulæ: nunquam aut rarò spicæ. Datur præterea etiam *Lavendula peregrina folio multifido* seu *laciniato*, *flore cæruleo*; quæ tamen non est in usu. Spica est odoris admodum grati, Lavendula ingrati. Vocatur aliàs *spica nardi nostratis*, aut *Pseudonardus* ad differentiam veri, de quo postmodum; quæ etiam verum nardum similitudine quodammodo repræsentat, hinc Germanice Spicanard.

Hæc ipsa spica, & imprimis flores, tam spicæ tam lavendulæ sunt aromaticæ, quam vim aromaticam subtilem satis & penetrantem, in oleo salino volatili acri admodum penetranti fundatam, sapore & odore testatur; unde usus ejus Medicus est nervinus, & hinc cephalicus, atque uterinus. Certè in uteri functionibus promovendis egregia est admodum; Oleositate enim suâ aromaticâ atoniam nervorum restituit, indeque dependentia sensus & motus vitia optimè corrigit. Ideo etiam in apoplexia & paralysi, item in catarrhis & affectibus catarrhalibus, remedia ex spica & lavendula parata maximè sunt experta: uti & in memoriæ debilitate & paralysi summitates florum spicæ & lavendulæ admodum in usu sunt, & omnes *aquas apoplecticas*, & *spiritus cephalicos* ordinario ingrediuntur. Remedia inde parata in amissa loquela sunt singularia: Sic *RULANDUS Curat. Empir.* beneficio spiritus vini, cui flores lavendulæ fuerunt infusi, curavit virum 70. annorum aphonia laborantem, cochleare j. pro dosi propinando. Distinguendum tamen inter amissionem loquelæ, & vocis: Illa enim oritur ex vitio linguæ; hæc vitio laryngis. *ZACUTUS LUSITANUS l. 5. Med. Princ. Hist. 57.* multus est in explicanda lavendulæ facultate ceu utilissimi stomachici. Nota est mulierculis vis lavendulæ & spicæ uterina; quæ simul roborat uterum, & fœtum & menses pellit. Ad hæmorrhagias, imprimis quidem uteri & narium, specificè adhibet pulverem spicæ nardi ad ʒj in aqua plantaginis *RIVERIUS*, qui valdè commendat hanc spicam nardi in hæmorrhagia narium ad ʒj adhibitam in ▽ dicta, vel succo portulacæ, similibusque simplicibus. In ore detenta & masticata multum commendatur spica à *FREITAGIO* ad inhibendos catarrhos, faucium affectus; quoniam instar masticatorii subtilis lympham derivat in os per ductus salivales, ut possit excerni.

In officinis prostat imprimis *Conserva*, quæ est Cephalica: Confectiones itidem.

Aqua florum Lavendulæ, eaque legitimè destillata, multum commendatur ad amissam loquelam, in quo commodè permiscetur cum spiritu cerasorum nigrorum, additâ Quintâ Essentiâ Matthioli, vel aliquot guttis olei destillati anisi, vel oleo caryophyllorum; uti & oleo destillato succini: quæ omnia destillata multum commendantur in paralysi linguæ. Externè insignis est pediculorum hostis: certè, si caput abluatur Aquâ spicæ, mirè exinde fugantur pediculi; id quod etiam in cæteris corporis partibus, v. g. pubis, præstat.

Denique *oleum spicæ destillatum*, quod ex Brabantia adfertur, in nervorum ac tendinum relaxatione, (quæ relaxatio est genuina veterum paralysis,) affectibus paralyticis, à nimia eorum humectatione à lympha serosa, ac proprièe paraplegiis, doloribus artuum lancinantibus multum prodest, sive internè guttæ iv vel vj propinentur in vino, sive oleum hoc cum spiritu vini crebrius membris illinatur.

Porrò *Oleum* quoque in paralysi linguæ est egregium, uti etiam externè cum oleo lumbricorum terrestrium in spasmo & similibus affectibus est proficuum, atque in litibus nervis dicatis frequenter adhibetur; unde affectus abdominis convulsivos, v. g. hystericas passiones, admodum coërceet, regioni umbilicali illitum; regioni vero pubis inunctum menses stimulat, & fœtum promovet, vel solum, vel cum ana olei succini mistum. In specie vero contra pediculos nil melius est oleo spicæ. Certè, si modo vesperi sub introitu lecti capiti, alisque locis pilosis, pediculorum latebris illinatur, vel solum, vel cum unguento pedicularii, vel oleo nicotianæ, aut oleo amygdalarum dulcium, aut cum alis mistum, hos mirè fugat, hincque manè omnes interfecti reperiuntur, atque tunc lavetur caput, ut oleum & pediculi removeantur: ut autem ab eorum regeneratione præservetur caput, aquâ spicæ lavetur. Sic *THONERUS in obs. p. 322.*

pediculos capitis fugavit numero magno præsentes, dum capiti oblinivit oleum spicæ, vittâ contegit, & per noctem reliquit: matutino tempore cum lixivio decoctionis spicæ lavare jussit caput, quô ablato, pediculi mortui deciderunt: Id quod etiam in cæteris corporis partibus, v. g. pubis, præstat; sicut hoc non tantum *SCHENCKIUS l. 4. observ. de Testibus*, sed & *SENNERTUS l. 3. Prax. P. 9. S. 2. cap. 1. p. 946.* commendat contra pediculos in partibus genitalibus. Quidam ad fugandos pediculos sub axillis & in partibus genitalibus se illinunt ungventis mercurialibus, sed hi sunt inepti ad venerem, utpote penis erectione inde privantur, & observatum est, quendam fuisse correptum febre ardente ex tali inunctione: oleum autem spicæ inungitur regioni pubis, absque læsione facultatis genitalis, vid. *SCHENCKIUS l. alleg.* Contrarium exemplum *PANAROLLUS in Pent. 4.* refert, quendam contra pediculos pubis fugandos crebrius Mercurii litu, sed admodum infeliciter, usum fuisse, qui continuo penis erectione exinde laboraverit; simul ac verò membrum oleo spicæ fuit illitum, ad pristinum statum membrum est revocatum, ac pediculi etiam fugati. In tinea capitis infantum, præprimis cum pediculis conjuncta, optimus est litus (lotione capitis præmissa) qui fit ex oleo ♀i per deliquium, cum s. q. olei amygdalarum dulcium subacto; cui s. q. olei spicæ destillati potest addi. Hoc illitum capiti, ratione alcali ♀i tineam curat, & ratione spicæ pediculos jugulat.

SPICA CELTICA.

Spica Celtica seu *Nardus vera*, planta exotica est, crescens in Italia, Liguria, & Tractibus Genuensibus. Aromatica est fragrans, pretiosa, & caro pretio venditur, & propterea rarò adhibetur, nisi in confectione Theriaces, ubi à Veteribus fuit usurpata.

Singulare aliàs est Carminativum & uterinum.

SPICA INDICA.

Spica Indica seu *Nardus Indica* ex Indiis Orientalibus adfertur per Asiam, & similiter est cara & rara, utut, uti quamplurimæ plantæ Indicæ, sit elegans.

Stomachica est & uterina, ut & nephritica, sicuti reliqua omnia aromata. Ipsa tamen per se rarò adhibetur, nisi in compositione Theriaces.

Inter *PRÆPARATA* ad usum vocatur *Oleum Nardinum simplex*, de quo vid. *AUTOR*; & *compositum*, quod in affectibus nervorum, spasmo, paralysi, & similibus, cum oleo lautino & similibus valde solet commendari.

SPINACHIA.

Spinachia in officinis usualis est *spinoso semine*, seu *Lapathum hortense*, quæ aliàs dicitur *spinachia nobilis*. Colitur in hortis, & culinaris magis quam medicamentalis est, utut non penitus exulare debeat ex officinis, quoniam in quibusdam convenit cum parietaria, & abundat succo copioso nonnihil nitroso, quâ ratione inter emollientes, & moderatè refrigerantes refertur; alvum enim laxat absque ullo sensu (non purgat) & eandem emollit, fluidamque reddit, simulque ebullientes circa primas vias, acres, acidos, & biliosos succos temperare, indeque natos ardores & phlogoses solet mitigare; sal volatile nimis oleosum corrigit, & tempore æstivo valdè est conveniens nutrimentum.

Externè inflammationes sistendo, dolores ab acido natos mitigando, partium hinc natas tensiones sufflaminare, & hinc emollire dicitur.

præter Spinachiam hanc, præsto nobis quoque est.

SPINACHIA BACCIFERA.

Spinachia baccifera aliàs & quidem rectius atriplex baccifera, seu fragifera dicitur. Planta est elegans ac rara, quæque in hortis saltem colitur. Baccæ ejus maturæ rubræ saporem habent gratum.

Usus ejus nondum innotuit: si tamen suspicari licet, cum species sit Atriplicis, ejusdem erit efficaciæ.

Pertinet huc

SQUAMARIA.

Squamaria, quam *AUTOR* noster omisit, *species* est *Dentariæ*, de qua nihil apud Veteres: modernis tamen à quibusdam contra epilepsiam commendari solet: Vid. *HOFFMANNI Clav. pag.* 553.

Præsto est, & propter ordinem alphabeticum hic jungitur

STÆBE VULGARIS MAJOR ANGUSTIFOLIA.

Stæbe hæc *Cyanum æmulatur*, unde *Cyani*, *stæbæ*, *scabiosæ*, & *jaceæ* facilè, nisi quis exacte noverit, *confundi possunt*. Cum vero scabiosa & cyanus usum Medicum suppleant, hinc stæbæ & jaceæ non ingrediuntur officinas.

STAPHIS AGRIA.

Staphis agria apud nos est exotica, imprimis in Italia crescit in copia, culturâ tamen apud nos in hortis provenit. Vocatur *Herba pedicularis*, in officinis vocatur *Triquetrum*, das Buckel-Horn/ propter formam triangularem.

Internè à veteribus usurpata fuit pro scopo laxante & purgante, uti & pro apophlegmatisante, qui tamen usus apud modernos exolevit, à quibus non multum adhibetur.

Externè in phthiriasi ad fugandos & enecandos pediculos & similia usurpatur, scilicet semen hoc contusum coquitur in lixivio, & caput eôdem lavatur, vel cum butyro recenti non salito miscetur in formam linimenti, & mirum est, quod quando pediculi hoc sentiunt, in fugam omnes se recipiant; quotquot enim ab hoc unguento attinguntur, interficiuntur monente *HORSTIO*, qui dicit in *Disp. lib. 1. cap. 7.* Quod sicut staphis agria vi incognitâ pediculos, ita conyza pulices necet. Aliàs nullius est usus.

STÆCHAS.

Stæchas est vel *Arabica*, vel *citrina*; de quibus deinde.

Stæchas Arabica est planta non vulgaris, quæ olim ex Arabia felici ad nos fuit allata; ea autem, quâ nos utimur hodie in Brabantia, provincia Galliæ, circa montem Vesuvium crescit, quæ tamen non æquat vires Arabicæ.

Vis illius est aromatica plane elegantissima, & odorem volatilem penetrantem & pergratum habet, qui magis de sale volatili quodam oleoso participare videtur. Herba recens valdè & specificè convenit in capitis & cerebri affectibus, senum præprimis, ut & in affectibus uterinis: imprimis sterilitati, & mensium suppressioni succurrit, pro quibus ciendis solet infundi potui, ut vis emmenagoga huic communicetur. Unde omnes fere compositiones cephalicas solet ingredi flos seu parva spica: videatur *AUTOR*. Ingrediens quoque est *Theriaca* seu compositionis Theriacalis *Andromachi*: Præterea virtute aromaticâ excellit hyssopum in affectibus pectoris, unde in tussi, asthmate & simi-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0686-4 DFG

& similibus commendatur, & Claretis pectoralibus sæpissimè admiscetur, quoniam partes crassas incidit, & vi aromatica instar croci partes læsas roborat, uti & partes nervinas.

In officinis conficitur inde *Syrupus de stæchade simplex & compositus*, qui cum stæchade Arabica earundem sunt virium.

Stæchas citrina, Rein-Blumen / apud nos provenit in hortis, putaturque quasi *species quædam agrimoniarum*; sed *malè*.

Hepatica est, id est in corrigenda MSâ, & alteranda, ac restituenda ejus fermentatione legitima convenit, quod alias hepaticis tribuitur. Urinam ciet, & recens abstergit, earumque materiam crassam ac sabulum attenuatum expellit: lumbricos enecat.

Externè in lixivio adhibetur pro lotione capitis ad capillos colore flavô tingendos, & pediculos fugandos. Nunquam alias vidi ejus usum.

SUCCISA.

Succisa vocatur etiam aliàs *Morsus Diaboli*, & propterea nomen hoc obtinuit, quod radix ejus raro integra, sed ex una parte mutila reperiatur, quamque Diabolus, generi humano infensus, propter vires egregias, quas habet, abscidisse dicitur. Reverà *species* est *scabiosæ*, & in multis cum illa convenit quoad vires & proprietates; hinc etiam simul præscribuntur: Vid. *Autor noster*.

Multi est usus, sive *Radix*, sive *Folia*, sive *Flores* usurpentur. Imprimis *Radix* vi alexipharmaca, ac blandè diaphoreticâ pollet, & in ciendo sudore ad ʒj multum commendatur, quâ præfertur adhuc scabiosæ: quasvis etiam compositiones Theriacales ingreditur, unde facile possumus colligere, ad quos usus etiam aliàs conveniat. Deinde est vulneraria, & internô & externô usu valdè commendari solet; hinc sanguinem coagulatum dissolvit quoque ac dissipat, indeque commendatur præcipuè ad pleuritidem & pectoris empyema resolvendum.

Externè in angina, tumoribus uti etiam in vulneribus ad suppurationem venientibus, aliisque affectibus faucium & tonsillarum, egregia est succisa, Gargarismis incocta: sicut in his affectibus elegans est Gargarisma, quod habet *TABERNÆMONTANUS* ex Herba succisæ, scabiosæ & betonicæ: Recepit nempe *succisæ* partes duas, & *scabiosæ* & *betonicæ* part. j, decoxit & in decocto colato dissolvit

Rob dianuc.
diamor. *à* ℥iß.
Alb. Græci pulverisat. ℥ß.

Nam album græcum est singulare specificum in suppurandis ac discutiendis tumoribus, & inflammationibus faucium, atque excellens Vulnerarium. Loco hujus Decocti possunt assumi

℞ *succisæ* ℔ß.
scabios.
beton. à ℥iij.
& dissolvi in illis
Rob. dictor. ab ℥j ad ℥iß.
Vel:
℞. *HB succisæ* M. jv.
scabiosæ,
beton. à M. j.
Albi Græci ℥ß.

Coqv. in ▽ *simplici* q. s. Colatura edulcoretur c. *Melle*.

Crebrius utatur pro Gargarismate.

Decoctum enim hoc cum melle conditum purificat & mundificat insigniter.

In ulceribus malignis valde solet commendari succisa, non minus etiam, quam scabiosa: imprimis succus harum expressus, in bubonibus & carbunculis suppuratis: item in aliis ulceribus malignis multum commendatur.

SYMPHYTUM.

Symphytum majus, seu quod vocant officinale, Latinis vocatur κατ' ἐξοχὴν *consolida major*, Germanis Wall-Wurzel. Species hujus plantæ variæ sunt: *album* nimirum, *cæruleum* & *purpureum*, uti & *luteo flore*, quæ ultima omnium est rarissima: omnibus tamen *præfertur flore purpureo*: Vocatur ab effectu *solidago* seu *consolida*. Insignem enim vim obtinet consolidandi in vulneribus externis. Substantia hujus plantæ est mucilaginosa, quæ mucilagine suâ oblinit partes vulneratas. Radix hujus pro usu Medico colligenda est mense Martio & Aprili, & quidem in plenilunio, quô est tempus balsamicum, & ejus vires in maxima deprehenduntur exaltatione, ut vocant.

Usum quod attinet symphyti majoris, usitatissimum est inter omnia Vulneraria, præsertim radix, & hinc etiam folia, usu pariter internô & externô. Vis ejus consistit in substantia mucilaginosa singulari, balsamicâ, quamvis acrimoniam humorum temperante, glutinositate suâ partes vulneratas quasi consolidante, & in casibus certis ab injuriâ externa, ratione consistentiæ mucilaginosæ, egregiè defendit. Unde interne & externe in vulneribus est proficua, & præ aliis in ulcere pulmonum, pro hujus glutinatione, usus istius commendatur valdopere. Balsami enim instar quasvis partium læsiones corrigit, acidum vulnerum & ulcerum corruptivum temperat, & optimè quibusvis læsionibus & erosionibus partium externarum & internarum opitulatur. Internè imprimis sub forma Essentiæ vel Extracti, vel Syrupi adhibetur: quorum præparationem subministrat *AUTOR in Catalogo Præparatorum*. *TIMÆUS in Epist. p.* 127. Decoctum compositum habet contra hæmoptysin & omnes sanguinis fluxus, cujus basis est symphytum: Ritè interim coquitur pro usu interno, ne decoctum reddatur mucilaginosum, & nimis viscosum, quæ mucilago ingrata reddit assumpta; ob quem finem non minus diu coquatur, sed quando resolvi incipit mucilago, sufficit. Nec in infusione commodè potest adhiberi: Refert enim *HOECHSTEDTERUS Dec.* 3. *Cas.* 5. quod cuidam rustico, ex haustu vini, in quo hæc radix macerata fuit, guttur, faucesque adeò præclusæ & quasi conglutinatæ fuerint, ut nihil deglutire potuerit; qui tamen haustu aceti iterum curatus fuit, quod mucilaginosam vim incidit & abstersit. In decocto ergo, uti dixi, & Infuso non commodè usurpatur; optimè vero in Essentia vel Extracto, vel Syrupo. *ZWELFERUS in Pharmacopea Regia Edit. ult. p.* 233. Subministrat modum, quo debeat coqui Symphytum, ut possit assumi, quod potest videri ab aliis, qui gaudent & delectantur Decoctis Galenicis. *HOEHSTEDTERUS* cum vino Malvatico infundit & propinat in febribus quartanis.

Externè Radix in balneo juvat virgines defloratas; genitalia enim iterum conglutinat, ut pro virginibus possint haberi: quale exemplum allegat *HOECHSTEDTERUS l. a. in scholio*. Mirè enim adstringit mulierum partes genitales. In contusionibus, incisionibus, & puncturis partium

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0687-0 DFG

externarum, maximè nervearum, similibusve, ubi opus est auxiliis Chirurgicis in vulneribus externis, mirè præstat, & sanguinem grumosum dissolvit: sicuti dixi, ubi de sigillo Salomonis, quod sit singularis in contusionibus, suffusionibus & ecchymomatis; sic contra suffusiones ex *symphyti* p. ij, & *sigilli Salomon.* part. j paratur *Cataplasma* vel *unguentum.* Contra easdem contusiones & suffusiones elegans hoc est *Cataplasma* ex basi symphyti, cujus hæc est compositio:

℞. *Rad. symphyti maj.*
minor. à ℥iij.
Far. fabar. ℥ij.
fænugr.
pulv. flor. chamam.
melil. citr. à ℥j.
Croci ℈j.

Coqv. ex ▽; & primô locô quidem radices: Decocto add:

pulv. absinth.
sem. cumini à ℥ß.

f. l. a. *Cataplasma*, egregium ad Contusiones.

Præterea in vulneribus conglutinandis ac curandis præsentaneum remedium est symphytum: Dicunt namque, quod ollæ inditum, in quo coquuntur frusta carnis, à mucilagine symphyti denuò conglutinentur, ut fiant quasi unum frustum, quare extrinsecus applicatum, mirum quantum consolidat vulnera, eaque ad sanitatem perducit. In fracturis nil melius est symphyto, si scilicet extrinsecus applicetur loco fracto *Cataplasma*, factum ex *symphyto* contuso, permisto cum *pulvere Osteocollæ*; vel etiam, si fiat tale Cataplasma ex symphyto majore, & ex geranio rubro seu sanguineo. Ulterius Decoctum mucilaginosum symphyti majoris prodest in vulneribus & contusionibus, imprimis nervorum, articulorum & tendinum, quæ præ reliquis omnibus sunt periculosissima & difficillima curatu; quoniam facilè degenerant in ulcera sordida, & hinc abeunt in gangrænam. Dein in inepta venæsectione, si nervus subjacens lædatur, & vena transfossa, ubi tumor & dolor enormis ob tendinem subjacentem læsum accedit, conveniunt folia symphyti confusa recentia, vel dicto modo applicata. Similem effectum habere dicuntur *folia betonicæ*, si sc. quis punctim læsus, & nervus fuerit affectus, & inflammatio cum dolore horrendo invaserit; vel

℞. *Fol. betonic.* part. j.
Radic. symphyt. maj. part. ij.

Applicetur.

Vel symphytum pulverisatum cum vino calido in forma cataplasmatis apponatur venæ vel vulneri, si recens haberi nequeat, & statim exinde talia gravia symptomata curabuntur.

Præter vim, quam habet consolidativam symphytum, in specie convenit, quod impediat sangvinis cursum, vel motum, nimiasque hæmorrhagias in vulneribus recentibus.

Mucilago radicis symphyti applicata, vulnera admodum consolidat, & herniis quibuscunque tam umbilicalibus, quàm scrotalibus imposita, remedium optimum est; harum enim rupturas conglutinat & consolidat, testante *ZWELFERO loc. all.* p. 233. & 312. Unde non ipsa saltem mucilago instar optimi Balsami vulnerarii sufficit, sed & incongruè permiscetur cum Emplastris vel unguentis vulnerariis in linimenti formam; si scilicet subigatur cum resina laricea, cera & terebinthina, & paretur Emplastrum herniis recentibus, & imprimis iis, quæ subitaneâ quadam rupturâ factæ, imponendum: quod jam fecit *BARBETTE in Chirurgia* p. 218. Ubi habet *Emplastrum* vel *Unguentum*, quod vocat *Fac Totum* propter usum egregium vulnerarium, cujus hæc est compositio:

℞. ♁ *rosar.* ℔j.
mucil. radic. consol. ℔ß.
Ceræ alba ℥jv.
ceruſſæ ℥ij.
lithargyr. aur.
minij
lap. calamin. à ℥iij.

M. f. s. a. *Unguentum.*

Si in vulnere læsus sit nervus, & dolores ferè intolerabiles adsint, unà cum tumore partis insigni, es fangt auff / und wird ganz schwarzbraun / recipiunt mucilaginem symphyti hujus & applicant toti loco affecto, & sic in continenti tumor cessat, & dolor evanescit.

Plura de hoc symphyto vid. in *HOECHSTEDTERI Observationibus*, & *FUCHSIO* p. 658.

PRÆPARATA, quæ habet *AUTOR*, satis sunt clara, adque eadem conveniunt, ad quæ ipsum simplex crudum, & nudè usurpatum.

Prostat *Syrupus de symphyto Fernelii*, qui egregius est in dysenteria, vomitu, sputo, & mictu cruento, vel aliis quibusvis sanguinis excretionibus; unde etiam permiscetur potionibus & misturis vulnerariis: acidum hostile primarum viarum corrigit, ac lympham in vulneribus acidam fermentantè alterat.

Extractum symphyti in vomitu & mictu cruento, vel aliis hæmorrhagiis commendatur, cum pulvere osteocollæ permistum, & in fracturis applicatum, mira præstat; sicut & vulneribus, ubi nervus læsus, si applicetur, mox tumor & dolor cessant.

TAMARISCUS.

Tamariscus est Arbor apud nos exotica, quæ tamen frequens satis in climatibus calidoribus, imprimis in Italia, ubi frequens visitur in hortis. Ab aliis vocatur *Myrica* seu *Myrix*.

In usum venit *Lignum*, *Radix*, & præprimis *Cortex*.

Cortex egregium est diureticum, Massam sanguineam, & viscera abdominis egregie abstergens, & per ⊡m evacuans, ac æqualium ferè cum cortice fraxini virium; unde frequenter simul solent præscribi in Infusis & Decoctis, item in Essentiis & Extractis, affectibus chronicis, spleneticis, imprimis autem hypochondriacis, dicatis. Incidunt enim, & resolvunt mucilaginem crassam ac viscidam, infarcientem lienem, ex qua infarctione solent oriri inflationes viscerum, & dolores tensivi, gravativi & flatus. Propterea sunt, qui dicunt, quod si bibatur exvase, ex ligno tamarisci confecto, non tantum præserventur, sed etiam curentur affectus lienis. Quin & speciatim vi anti-catarrhali non cedit ligno sassafras, si recipiatur *Cortex ligni & radicis fraxini* ad ℔ß, & coquantur in ℔vj ▽*a simplicis* ad remanentiam partis dimidiæ. Hoc decoctum si vel solum, vel addito tantillo vini, usurpetur sæpius, unà cum moderata diæta, optimum remedium est in affectibus catarrhalibus & artheticis, aliisque ex lympha acriori ortis, ciendo partim continuum ⊡æ fluxum, partim sudorem; hinc etiam cum aliis decocta lignorum sudorifera & diuretica ingredi solet. Commendatur item contra podagram, anasarcam & contra hydropem, hoc observato, ut in dictis affectibus omnis ☿itorum ciborum nimius vitetur usus, & alvus semper sit aperta.

Easdem

Easdem aliàs vires obtinet, quas fraxinus & alia ligna; adeò ut ea quæ de illis dicta sunt, de hoc quoque dici queant; modò excipio vim vulnerariam & sympatheticam: unde commodissimè fraxinus à modernis substituitur.

Ex Cortice & ligno tamarisci incinerato prostat in officinis ♃ fixum, quod est egregium spleneticum, & permisceri solet cum pulveribus aperientibus & digerentibus in affectibus spleneticis, & similibus aliis morbis. Ingreditur etiam *pilulas spleneticas* quorundam Autorum.

TANACETUM.

Tanacetum est planta vulgaris, quæ crescit in locis cultioribus prope rivos. Intelligitur hîc *Tanacetum vulgare luteum odoratum*: Nam datur etiam *Inodorum*, sed hoc non usurpatur. *Athanasia* à quibusdam vocari solet, & sic interdum invenitur in præscriptionibus: in specie à plebejis vocatur Wurm-Kraut/ quod ejus semen & flores contra lumbricos adhibeantur, simili modo ut *semẽ santonicum* seu *cinæ*, quod reverà est *species tanaceti*: Aliàs à Germanis etiam vocatur gemeiner Rheinfarren. Veteres etiam pro aliis scopis alterativis eodem ferè usu atque *Artemisiam*, *cujus* quasi videtur *species* adhibuerunt: omnia enim *Tanaceta affinia* sunt *artemisiis*, *matricariis*, *absinthio*, &c.

Planta hæc satis amaricans spirat aliqualem penetrantiam aromaticam, ad instar ferè *matricariæ*, ad cujus *species* etiam vulgò solet referri, & tribuuntur ipsi eædem vires, quæ matricariæ; hinc & à veteribus & plebejis contra affectus uterinos & alia tormina abdominis, eodem modo ac matricaria & artemisia, felici cum successu maximè usurpatur, utut sæpius soleat usurpari matricaria, quæ magis convenit.

Semen contra lumbricos loco veri santonici ordinariò substituitur, & admodum conducit, non tantum ad vermes intestinorum, sed etiam ad vermes præcordiorum solet commendari, affirmante *SENNERTO l. 2. Praxeos p. 393.*

Aqua destillata tanaceti contra vermes frequenter usurpatur, & in specie contra tormina abdominis ventriculi.

Paratur etiam ℞ *ex tanaceto*, quod internè assumptum, & extrinsecus inunctum, valdè convenit in pellendis lumbricis, imprimis quando simul adsunt dolores ac tormina intestinorum.

Plures præsto sunt nobis Tanaceti species: ut

TANACETUM ALBUM ACUTUM.

Tanacetum album acutum in specie dicitur *ptarmica Vulgaris foliis crinatis*, sed *non profunde incisis*, ad differentiam *ptarmicæ hortensis flore pleno*: Germanis vocatur weisse Rheinfarren/ quod prope fluvium Rhenum copiose crescat.

Usum internum habet nullum: *Externè* tamen ejus radicis, quæ ad pyrethri radicem ferè accedit, inter ptarmica refertur, utut rarò, cum plurima alia prostent.

TANACETUM ALBUM CAMPHORATUM.

Tanacetum album camphoratum in specie dicitur *Achillea*, item *Tanacetum millefolium* seu *Stratiotes*. Rarum est & exoticum, ac saltem, quantum memini, à solo *MONTALBANO* descriptum, officinisque incognitum.

TANACETUM CRISPUM ANGLICUM.

Est & *Tanacetum minus vulgare* aliud, *Anglicum* seu *Crispum* dictum, quod quidem non asservatur in officinis, sed tantum in hortis colitur, & præter usum contra lumbricos, in torminibus alvi in cerevisia coctum, & ita calide haustum, egregium est experimentum.

Denique offert se nobis adhuc

TANACETUM LEUCANTHEMUM BAUHINI ET TABERNÆMONTANI.

Tanacetum hoc exoticum est, & in officinis ignoratur.

TARAXACUM.

Taraxacum, quod vulgariter ubique prostat, alio nomine vocatur *Dens Leonis* seu *Caninus*, *Caput* seu *Corona Monachi*, *Rostrum porcinum*, *Hieracium majus simplex*, *Hedipnos major*, *Cichorium minus*, Germanis Pfaffen-Röhrchen/ Pfaffen-Blat/ Mönchs-Cappe. *Flores croceos* exhibet multifolios, ex quibus *semen lanuginosum* crescit: *folia* sunt *incisa*. Est reverà *Hieracii species*, quoad *virtutes* cum endivia ac cichorio in pluribus conveniens.

Turget succo lacteo amaricante satis acri, cujus vis in alcali lixivioso volatili, satis quidem acri, sed non adeò fortiter penetrante, residet: nam est etiam alcalibus sua respublica, quando unum est penetrantius altero, acrius & temperatius altero, &c. Hinc temperat omne acidum acre in corpore præ omnibus Cichoraceis, abstergit illud in primis viis, & inter plantas epaticas, seu eas, quæ M. S. dyscrasiam corrigunt & emendant, valdè commendatur: Unde est, quod in febribus intermittentibus quibuscunque, tam recentioribus quam inveteratis & chronicis, sit adeò egregium simplex, dum infusum vel in vino, & expressum, vel decoctum, vel alio quocunque modo assumptum ante paroxysmum, illas solet per sudorem curare. Coctum solum hæmoptysin, diarrhæam, pollutionem nocturnam vel gonorrhæam simplicem; cum lentibus verò dysenteriam dicitur sistere.

Extrà folia contusa & nuchæ imposita in affectibus & inflammationibus oculorum pustulas & vesiculas excitat, in affectibus oculorum & capitis proficuas. Maculas oculorum, vulnera quoque & ulcera quæcunque mammillarum dolorifica, ac nigras pustulas pudendorum ac tibiarum, podagram denique calidam, mitigare creduntur: idque non tantummodò si in substantia sua applicentur, sed etiam instar amuleti multum ipsis tribuitur. Refert nimirum *SCHMUCK in Cur. Magnetico-Mag. pag. 12.* quod contra ungues oculorum, wieder die Felle/ contra albuginem, nebulas & maculas, aliosque affectus oculorum, valdopere prosit Radix appensa istius plantæ, quæ vocatur Felltriß: ipse tamen nesciens, qualis sit hæc planta, putat esse taraxacum dictum, quod appensum primitus inducat dolorem compressivum, obtusum & gravativum; post hunc sentiant quasi contorsionem oculorum ægri, & his peractis affectus curatur.

Præterea *succus* lacteus ejus acris intense amaricans recenter expressus optime temperat acidum in corpore peccans, hinc in morbis chronicis, epatis & mesenterii obstructioni adscriptis, item in febribus intermittentibus, imprimis tertianis, & putridis inveteratis, certè non est remedium contemnendum. Item in curandâ pleuritide & sanguine grumoso solvendo egregius est; hinc & Misturis antipleuriticis miscetur, si scilicet succi ℥iß misceatur cum aquis appropriatis, additis lapillis cancrorum fit mixtura optimè dissolvens sanguinis grumos; qualia exempla habet *BARBETTE in Praxi*, & etiam *in Chirurgia*, qui potiunculâ sequenti pleuriticos aliquot periculose decumbẽtes curavit, cujus hæc Compositio:

℞. *Succi*

℞. *Succi tarax. depur.* ℥iß.
▽ *Plantag.* ℥ij.
Card. bened.
Scabiosæ
Syr. fl. papav. errat. à ℥j.
Lapid. ♋ *præpar.* ʒß.M.

Cujus Misturæ patiens singulis semihoriis aliquot cochlearia hauriat. Vid. *Praxis BARBETTE pag.* 32. & 35. uti etiam *in ejusdem Chirurg. p.* 60.

Hic ipse Autor eundem succum taraxaci commendat similiter in aliis partium internarum inflammationibus, cum febribus acutis conjunctis: & certè ipse in his casibus succum hunc mirè præstare arbitror. Nam obiter moneo, quod istæ febres ardentes, quæ conjunctæ sunt cum inflammationibus partium internarum, ut: pleuritis cum inflammatione pleuræ & pulmonum, nephritis cum inflammatione renum; sicut & istæ febres, quas sequitur inflammatio viscerum, imprimis stomachi, item tumores erysipelacei, &c. sint curandi eâ methodô, quæ adhiberi solet in curatione pleuritidis; unde idem succus erit egregius in similibus affectibus.

Hinc patet, quod ejusmodi Aperientia, Refrigerantia, Epatica, &c. simpliciter ⊖e volatili nitroso amaro, sapores acidos in chronicis peccantes alterante, & cruditates primarum viarum abstergente, saltem operentur. Atque hæc ipsa, quæ *modo de Taraxaco*, & *suprà de Cichorio*, dicta sunt, eadem quibusvis intybaceorum speciebus, v. g. Scorzoneræ aliisque similibus succo lacteo amaricante, non tamen caustico, imprægnatis applicari possunt: de quo Intybaceorum diffuso genere vid. præsertim *HOFFMANNUS de Medicam. officin. pag.* 214.

Externè Succus hic in affectibus oculorum commendatur oculis instillatus, leniter morsicat quidem, & pungit, attamen pro visu clarificando, & pro delendis maculis, nebulis, albuginibus oculorum, & abstergenda tunica cornea, succus hic lacteus optimus est, & visus impedimenta tollet, sive solus, sive propter acrimoniam cum aqua fœniculi dilutus. Lintea succo huic, quatenus alcali acri & abstersivo imprægnatus, intincta, ad vulnera quoque & ulcera quæcunque mammillarum, aliaque putrida manantia & sordida pudendorum ac tibiarum purificanda, & pro detergendo eorum pure, optimè conveniunt: quâ facta detersione ipsa ulcera à natura vel sponte consolidari solent; succum enim hunc post nicotianam omnibus præferendum censeo.

Aqua destillata *taraxaci* loco vehiculi aliis medicamentis in pleuritide, febribus intermittentibus, & similibus affectibus; externè pro cosmetico, ac contra maculas & pustulas faciei, mulierculis inservit.

TAXUS.

Taxus nota est arbor, quæ non solet esse officinalis, quoniam potius est deleteria, narcoticarum & noxiarum virium, quam salubrium: & quidem sub taxo morantes fiunt somnolenti & stupidi, captoque somno gravia habent insomnia; unde fit, ut taxo injecta in ▽, in qua stabulantur pisces, illi reddantur stupidi & quasi semimortui, ut ad superiora natent, & manibus captari queant: quæ aqua taxi pota similem corpore nostro potest inferre noxam lethalem.

Videre *de Taxo* possumus *SCHOTTUM in Pocofer. Artis & Naturæ*, qui fuit Jesuita Herbipolensis.

TERTIANARIA.

Tertianaria, aliâs *Lysimachia galericulata flore cæruleo*, & *Gratiola cærulea*, ita dicitur, quod in febribus tertianis curandis commendetur, unde & Germanis Fieber-Kraut.

Certè sapor ejus amaricans proximè ad centaurium minus accedit, quâ amaritie suâ vi abstergendi, bilemque inertiorem acuendi pollet, Infusum ejus seu vinum medicatum (quod exinde amarescit) item pulvis ad ʒj. ante paroxysmum febrium intermittentium propinatus, ac sæpius continuatus, non secus ac ♁ cardui benedicti, easdem fugare dicitur.

THEE.

De herba *Thee*, utpote modernis tantum cognita, nihil est in *AUTORE nostro*; in *Appendice* autem *nuper edito p.* 9. aliquid reperitur. Est arbor baccifera habens folia parva quasi bellidis, aut instar myrti, cum parvis in ambitu incisuris, provenit frequentissime in Insulis Japonensibus, & in tractu Regni Chinensis, unde ad nos affertur. Indigenis propriè *Cha* aut *Tcha* audit, *folia* sunt *nigro-viridia*, præsertim *Chinensium*, sapore amaricante aromatico, nonnihil adstringente. Imaginem & culturam ejus videbitis in *Actis Medicis Haffniens. Volum.* 4. *n.* 4.

Folia tempore verno collecta, & exsiccata in umbra, ad quotidianam reservantur decoctionem; cujus continuato usu, tam jucunditatis quam necessitatis, tam ipsi bibunt, quam hospitibus propinant.

Usus est, ut nempe

℞. *Foliorum Thee* j. ad ʒij.

Ebulliant in ▽ *fervente*, donec acris & amaricans, prorsusque aromatica, percipiatur decoctio, & subrubrum acquirat colorem; quæ colata saccharo edulcorata, instar jusculi calida propinatur, & ab Autoribus ad quamplurimas ægritudines laudatur.

Saporem decocti majoranæ mihi repræsentare videtur, cui deficit odor: è quibus arguo, vim in acrimonia volatili, paucâ vel nulla oleositate conjuncta, consistere.

Tres autem *effectus* habet: *stomachicum, cephalicum, & nephriticum.*

Quoad *vim stomachicam*, præprimis decoctum hoc aliquantisper saccharo edulcorarum convenit in affectibus stomachi, quem salvum & purum mirificè retinet, & apepsias, cruditates & similia vitia valdopere corrigit; sicuti Chinenses ipsi potu hoc utuntur ad confortandam digestionem primam, & M. S. per [illegible]æ fluxum purificandum. Unde etiam rarum est apud eos, ut laborent malo hypochondriaco, & aliis vitiis ex stomacho tanquam fonte oriundis; vis enim aromatica omnes cruditates acidas tollit.

Præterea celebre est *Cephalicum*, dum spiritibus animalibus ac capiti singulare robur addit, omni vertigini resistit, & insigniter memoriam aliosque animæ facultates confortat. Adhæc arcet somnolentias, & hominem vigilem absque lassitudine conservat; unde sorbitiones hujus decocti assumentes, totas noctes lucubrando sine molestia & sine labe ingenti transigunt. Id quod innotuit mercatoribus Italis & Belgis, qui, quando diu incumbere volunt scriptioni literarum in domo Germanica Venetiis, præmuniunt se decocto hujus herbæ Thee; quo assumpto, possunt per aliquot noctes absque defessatione exarare literas.

In specie nobilissimum est *Nephriticum* & *Podagricum*; unde qui hanc herbam in potu assumunt, calculis & sabulo, infestantibus renes & vesicam, non sunt obnoxii; dum partim exturbat & renes extergit, partim absumit acidum in primis viis

Ratione

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0690-9 DFG

Ratione posterioris etiam præservat à calculo & podagra, unde Chinenses & Japponenses, hujus decocto continuò utentes, aut rarò aut nunquam à calculo & podagra infestari solent: Vid. *AUTOR in Appendice*, & *THEODATUS in Valetudinario.*

Quæritur autem: *Annon Thee apud nos reperiatur quoque?* vel *annon loco hujus Thee commodius longè nostras quoddam Aromaticum simplex*, nempe vel majorana, vel rosmarinus, vel salvia, vel aliud quoddam succedaneum, *substitui possit, quod eodem modo ac pari frequentia usurpatum, similes effectus apud nos habeat?* Prius defendit D. *SIMON PAULI*, & herbam *Thee* reverà *eandem* esse putat *cum myrto Brabantica seu Chamæleagno Dodonæi*; Alii autem, qui huic fidem non adhibent, betonicam substituunt. Quod igitur *Myrtum Brabanticam* attinet, identitas hæc secundum Dn. *PAULI* ex planta arida judicari non potest, uti hoc ostendit *MORISSON de Umbelliferis*; quin & herbæ Thee major adhæret vis aromatica, quam myrto. Betonica quoque toto cœlo differt ab hac herba. Quid igitur in defectu faciendum? Ego profectò eâ non opus esse arbitror, sed Rosmarinum nostrum, vel aliud simplex aromaticum, illi substitui posse credo, quæ sane paribus virtutibus stomachicis, cephalicis & nephriticis, pollet, si nimirum decoctum eorum apud nos crebrius usurpetur, modò conveniens diæta respondeat: & hoc ad imitationem ipsorum Sinensium, qui pro una parte foliorum salviæ nostratis duplum herbæ Thee Belgis obtulerunt: Vid. *Ephemer. Erudit. Anno 1666. 9. Augusti*, item *acta Societ. Regiæ Volum. 1. pag. 191.*

Fuit Amicus quidam, qui

℞. *Passul. min.* ℔ jv.
HB. Thee ℔ j.

Utrumque separatim decoxit; passularum verò decoctum nonnihil inspissavit, Decocto Thee addidit, & ita lege artis fermentari passus est, & sic potum suavem nec inelegantem acquisivit.

Qui *plura* de Thee cupit, potest videre *OLAUM WORMIUM in Mus. pag. 165. THEODATUM in Valetud. pag. 169. TULPIUM in Observat. l. 4. cap. ultimo, LINSCHOTTEN in c. 26. ejusdem Itiner. varii, BORELLUM in observat. l. 3. Observat. 29. MOELLENBROCCIUM de Varis p. 117.* & denique *HOFFMANNUM in Clave p. 556.* uti etiam *MANDELSLOH in Itiner. Orient. ab Oleario edito.*

THLASPI.

Thlaspi Germanis vocatur der Bauer-Senff. Hujus variæ sunt species & quidem in genere omnes *planta*, quæ *habent bursulas*, sive *majores* sive *minores*, generali nomine *Thlaspia* vocantur, adeò ut sinapi & eruca, imprimis acri sapore prædita, ad Thlaspium genera referantur. Nec per Thlaspi unâ certa & determinata planta indigitatur, sed intelliguntur omnia Thlaspia, quæ in locis campestribus inveniuntur; quoniam omnia assimilantur erucæ vel sinapi, ⊖e volatili acri ac fortiter penetrante constantibus. Unde hoc semen Thlaspi, utut in officinis valdè sit neglectum, eodem modo potest usurpari atque semen sinapi & erucæ, dum facultates suas debet ⊖i volatili acri abstersivo & penetranti fortiter; unde potest intelligi Autor, & etiam plurima huc possunt referri, quæ dicta sunt de eruca & sinapi.

Veteribus fuit incognitum, à modernis verò demum in usum redactum est. Potissimus autem *usus* hujus plantæ est tinctorius, nimirum ad panna quævis tingenda colore purpureo, non verò Pharmaceuticus. Theriacam Andromachi ingreditur, & aliàs rarò usurpatur, quia sufficit nobis sinapi seu eruca, quæ jure substitui possunt: Vid. *FUCHSIUS pag. 902. seqq.*

D. WEDELIUS è succo hujus plantæ egregium ⊖ *volatile oleosum*, item *spiritum urinosum*, elicuit, & quidem per putrefactionem juxta communem methodum. Notetur autem, si △i non pateat accessus, prodibit tantum ∽ urinosus, & non ⊖ volatile; si verò liber concedatur △i accessus, prodit ⊖ volatile.

TEUCRIUM.

Teucrium verum, imprimis magnum seu latifolium, *idem* ferè est *cum Chamædry*, uti rectè dicitur ab *AUTORE nostro*, ita ut promiscuè usurpentur.

Rarioris igitur usus solet esse Teucrium, & frequentius præscribitur Chamædrys, utut in usu vulnerario illud præferendum sit huic.

Aliàs, quoad internos *usus*, ratione saporis aliqualis amaricantis, tanquam Hepaticum, seu ad M. S. dyscrasiam corrigendam, ad morbos chronicos, speciatim epatis & lienis, laudatur, quibus speciatim conferre arbitror, quatenus ⊡m moveat. Ulterius ad artuum & arthriticos dolores compescendos, speciatim ad podagram, solet à multis commendari: sed reverà ex his parum solatii promittere sibi possunt podagrici.

THYMUS.

Thymus Vulgaris folio angustiore seu *teneriore*, vel (ut alii volunt:) *asperiore*, officinalis est, congener satureiæ & serpillo, & ad ejus naturam proximè accedit, ita ut promiscuè usurpari possint; unde & Germanis Welscher, item Römischer-Quendel / vocatur. *Thymus* dicitur ad imitationem Græcorum à θυμῶν, quod antiquitus pro suffumigiis in sacrificiis fuerit adhibitus. Odor hujus aromaticus innuit vim egregiam nervinam, toti systemati nervoso dicatam; imprægnatus enim est ⊖e volatili oleoso temperato, unde non immerito & compositiones, quæ caput & nervos respiciunt, ∽ cephalico-nervinos, ordinario ingredi solet: sicut etiam quoque flatulentias intestinorum carminativâ virtute discutit. Omnia igitur ea, quæ de serpillo dicta sunt, etiam hîc applicari possunt; magis tamen oleosum subjectum thymus, quam serpillum, esse solet.

Præterea in pediluviis quoque, quæ capitis & uteri gratiâ, nec non pro totius systematis nervosi levaminibus instituuntur, valdè adhibetur; unde in affectibus articulorum arthriticis & paralyticis externo usu planta est satis celebris.

Reliqua quæ habet *AUTOR noster*, per se constant.

PETRUS JOHANNES FABER, l. 2. *Myrothec. Spagyr. cap.* 33. parat elegantem Q.E. Thymi, quam ad quam plurimos affectus commendat, quæ videri potest *citato loco.*

THYMIAMA.

Thymiama potius esset referendum ad *Alterantia secundaria.*

Est Cortex quidam instar thuris corticis, affertur ex Asia, odoriferus, & nullius alius est usus nisi in suffimentis, tam pro correctione affectuum pulmonum, quàm in iis, qui adhibentur pro correctione △is maligni & pestilentialis. Aliàs nullius est usus; & quoniam est pretiosus, semper cum fructu illi substituitur Thus; vel cortex thuris.

TILIA.

Tilia, Græcè φίλυρα, Germanis Linde / Arbor elegans

elegans est, cujus *flores*, *Folia*, *Cortex*, *Viscus*, & *Fungus*, sunt in usu.

Primaria hujus Arboris laus est cephalica, imprimis in epilepsia, vertigine, & Apoplexia.

De *Floribus* speciatim notandum, quod ratione saporis subacris & subamari, odorisque fragrantis, in ☉e volatili blando balsamico consistentis, virtute cephalicâ & antiepilepticâ polleant, hinc omnes ferè ▽as cephalicas ingrediuntur; sicut & in nodulis & potionibus cephalicis solent præscribi. *Flores* hi & *Folia* continent in se mucilaginem quandam, blandè imprimis in ambustis lenientem, uti habet *AUTOR*: Unde folia in lacte decocta, ut & in ▽ saltem, optimum remedium sunt in tenesmo, in dem Ars-Künzel; quando nempe volumus exonerare alvum, sed irrito conatu, dolorem sistendo, & blandissimè excretionem alvi promovendo, si decoctum instar fomenti cum linteis duplicatis ano applicetur.

Porrò *Cortex* tiliæ medianus in ▽ maceratus suggerit mucilaginem, in ambustionibus imprimis ac doloribus inde natis egregiam, qualem quoque folia & flores suppeditant.

In ligno Viscum reperitur, quod post corylinum multò est præstantius quercino, & ritè usurpatum egregium epilepticum. Unde quidam contendunt pro assumptione medicamentorum epilepticorum factum cochlear ex ligno tiliaceo conducere. Notetur autem, paroxysmum epilepticum hoc ipso caute, nec semper in momento debeti sisti, cum aliàs exinde æger febrem ardentem, & maxima alia pericula, incurrere possit.

Fungus Tiliæ vel in infuso, vel in pulvere valdè commendatur à mulo-medicis in morbis pecudum epidemicis wenn das Vieh sehr stirbet / uti hoc refert *SCHMUCKIUS Thes. 2. secreto Phys. 10.* *Aqua florum Tiliæ* destillata vehiculum accommodatum est medicamentorum in vertigine, & in affectibus epilepticis, si sub destillatione paulo urgeatur △, aqua tota mucilaginosa prodit: vid. *WEDELIUS Pharm. p. 74.*

Per fermentationem elicitur *spiritus ardens* & elegans, qui valde commendatur ad vertiginem, convulsiones epilepticas & similes affectus, ex uno fere fonte promanantes; unde elegans præbet menstruum pro parandis *Extractis* aut *Essentiis cephalicis* in Apoplexia, epilepsia, & vertiginosis aut similibus affectibus curandis: hinc etiam *Syrupus Tiliæ epilepticus* prostat *in Appendice M. A. N. C. anni 6. Tit. 7. pag. 52.* sicut & ex visco tiliaceo æque ac ex corylino parari potest *spiritus contra Epilepsiam.*

Lignum ipsum *tiliaceum* moderato △e *in carbones redactum* ac pulverisatum, inque aceto propinatum, ab *HARTMANNO* & Helmontio valde laudatur, tanquam evporiston in casu ab alto, & resolvendis grumis sanguinis, item ad vulneratos & ruptos homines rursus restituendos.

Inter cætera vero *Præparata è tilia* primatum obtinet *Primum Ens Tiliæ* dictum, quod nihil aliud est, quam succus è trunco circa radicem tempore verno sauciato effluens, qui multi laudis habetur, pro epilepsia etiam hæreditaria: Mediante enim hoc se curasse epilepticos quosdam non adeo inveteratos testatur Tilemannus, vir quidem eruditus, sed admodum mirabilis ingenii, in *append. materia sua Med. annexa suis Aphorismis Hippocratis.* it. *M. A. N. C. Ann. 6. & 7. in Append. p. 50.*

Extractum hujus *liquoris*, seu *liquor* ipse vel per se, vel additis floribus tiliæ, *fermentatus*, & in potum vinosum redactus, commendatur quoque in nephritide: Imo succus talis Tiliæ forsan non inferior erit succo betulæ ad nephritidem: conf. *HEERTODTIUS in Tartaro, Mastige Moraviæ p. 123.*

TORMENTILLA.

Tormentilla, Tormentill / & ex corrupto nomine rusticis Armentill; ita dicta est à veteribus, quod cum pauco alumine & pyrethro cavitati dentis indita, dolorem ejus sedet. Pertinet ad *Quinquefolia.*

Radix ejus, respectu plantæ satis cognitæ, est magna, lignosa, tuberosa in obliquum acta, & subruffa & quasi per signaturam prodere dicitur Tormentilla virtutes contra hæmorrhagias; videatur *CROLLIUS*, & *IOHANNES FRANCUS*; unde vocatur etiam Heil-Wurzel / item Ruhr-Wurzel. Nam certum est, quod tormentilla sit una ex plantis adstringentibus celeberrimis, & vi vulneraria commendatissimis, quæ potenter adstringendo oscula vasorum claudit; hinc in diarrhœis, dysenteriis, fluxibus uteri sanguineis, vomitu sanguineo, & quibusvis alvi & sanguinis fluxibus nimiis commendatur; speciatim verò cum variolis & febribus malignis conjunctis, certissimum est remedium. Ulterius acore suo stypticò acidum absorbet, unde quoque vitriolum, instar gallarum, in atramentum præcipitat, acrimoniamque habet potenter fauces erodentem. Hinc nobile est stomachicum: Nemo credit, quantum ad appetitum deperditum radix hæc in aqua decocta valeat; tonum enim ventriculi restituit, mucumque ejus ac sordes abstergere valet. Decoctum hoc odorem roseum spirat. Præter has virtutes adstrictorias commendatissima est vi alexipharmacâ & diaphoreticâ; sudorem enim movet, & sub forma sudoris malignitatem & venenositatem valdoperè expellit: pro quibus scopis quibusvis compositis alexipharmacis ordinariè addi solet. Unde in morbis malignis cum dysenteriis & diarrhœis conjunctis valdè convenit: nam malignitati resistit, & fluxum compescit. In morbis malignis cum hæmorrhagiis imprimis narium conjunctis Tormentilla est præsentaneum remedium, cum fluxum, ut dixi, arceat, & malignitati resistat. Propter hanc vim *AMMELUNGIUS in Apologia c. 2. p. 98.* non nullique alii non saltem loco radicis sarsæparillæ, sed etiam chinæ radicis illam commodè usurpari posse, asserunt.

Extractum radicis tormentillæ duplici modo concinnatur; vel

1. Simplici in aqua, sed diuturna coctione, expressione, & inspissatione in *Extractum*; vel
2. Si huic jam parato Extracto ♈ affundatur, & de novo *Essentia* extrahatur, abstractione spiritus in consistentiam siccam redigenda.

Posterius hoc Extractum in pulverem redigi potest: Tantæ quidem est acrimoniæ, penetrantis ac styptici saporis, ut ardorem faucium inducat, ventriculo tamen egregiè conducit; tonum enim ejus restituit, & mucum atque sordes abstergit, & in quibusvis dysenteriis, diarrhœis, fluxibus uteri sanguineis vel aliis excretionibus in quocunque loco, item variolis & morbillis cum dysenteria conjunctis, item febribus alvi colliquativis, à ʒß ad ʒj in haustulo vini est polychrestum.

TRAGOPOGON.

Tragopogon majus habetur vel *flore luteo*, vel *purpureo*. Latinis dicitur *Barba capri* vel *capra*; *floribus*

floribus compactis, German. Bocks-Bart / quod post florem deciduum insignis appareat pappus, quasi barba quædam prolixa. Datur etiam *Tragopogon minus flore luteo.*

Planta est tota lactescens, & species scorzoneræ; unde radix ejus, imo tota planta, simili modo vi alterativâ, temperativâ, ac speciatim alexipharmacâ ac egregie sudorifera, uti & nonnihil adstrictoria, cum radice Scorzoneræ, gaudet; si scilicet ejus Decoctum, vel solitatiè, vel cum cornu cervi propinetur; unde etiam in morbis epidemicis malignis frequentis est usus, in specie in diarrhœis & dysenteriis epidemicis.

TRICHOMANES.

Trichomanes seu *Polytrichon* species est ex herbis capillaribus, nempe ex Adianthis, cognata filici & rutæ muratiæ; unde rari est usus, & rarò præscribitur, quoniam cum dictis iisdem viribus gaudet. Carere ergo eâ, & hujus loco solum Adianthum adhibere possumus, referente Autore.

TRIFOLIUM.

Trifolii plures dantur *species*, rarò in usum venientes.

Tres quidem species officinales recenset Autor, de quibus omnibus in superioribus, & præter has nullam habet, de quâ impræsentiarum agat. Nihilominus datur

TRIFOLIUM AQUATICUM.

Trifolium aquaticum etiam vocatur *fibrinum*, quia flos constat *albis fibris*, cujus folia in pratis paludosis quasi innatant aquis, & flos tantum ex illis emergit: dicitur etiam *Ranunculus triphyllos.* Floret Junio & Julio.

Veteribus fuit incognitum, & nullus ferè Practicorum hujus mentionem facit, præter *SIMONEM PAULI*, qui herbam hanc mirè commendat â vi scorbutica in *Quadripart. Botan. pag.* 157. Modernis est familiaris satis ab usu in morbis chronicis. Saporis est admodum acris, instar piperitidis & nasturtii, turget enim sale volatili acerrimo simili antiscorbuticarum herbarum; adeôque valdè commendatur in cura scorbuti, in qua etiam ipsi cochleariæ solet præferri, dum dicitur; quod ei scorbuto succurrat, quem usus cochleariæ intactum reliquit. Unde apud Danos, qui scorbutum agnoscunt pro morbo endemico, in frequenti est usu pro cura scorbuti, vel solum, vel cum cochlearia. Conferatur & *BARTHOLINUS Cent.* 4. *Epist.* 14. *pag.* 57. cui jungantur *acta Haffniensia Vol.* 3. *pag.* 123. ubi usus hujus Trifolii in pluribus affectibus plane evporistus deducitur. Imprimis singulare remedium est in tumoribus pedum scorbuticis, & ubi metus est hydropis scorbutici. Ratione salis volatilis acris convenit etiam in malis, quæ ex acido in primis viis oriuntur, in malo hypochondriaco, colica, sanguinis cruditate, bilis inertia, & similibus aliis cum scorbuto complicatis: sicuti non rarum est, latentem scorbutum, arthritidem deteriorem reddere, de quo vid. *M.A.N.C. Ann.* 4. *p.* 133.

Præter *Præparata*, spiritum, & Essentiam, in Infuso admodum convenienter usurpatur, sive vino infundatur, & in eodem maceretur, sive sero lactis depurato, præsertim caprillo, usurpari potest; nunc solitariè, nunc simul cum aliis permistum.

Aqua ejus est acerrima; quæ destillata cum rore majali externè Cosmeticum est in nævis faciei, penetrando & mundificando ab excrementis, in poris per insensibilem transpirationem vel sudorem restitantibus.

Præter hoc præsto etiam nobis est

TRIFOLIUM ARVENSE LUTEUM CORNUTUM.

Trifolium hoc dicitur *Cornutum*, quod cornicula quasi habeat, in quibus semina concluduntur. Passim crescit, sed speciatim in Medicina usum nescit.

Offert se etiam nobis *Trifolium exoticum Hedysarum triphyllon Canadense Cornuti.*

TRITICUM.

Triticum fructus, frumentum omnibus cognitum, subministrat, *semen* nempe, *Farinam*, & *Furfures.*

Semen propter substantiam gummosam temperatam oleosam, magis esculentum est, quam officinale, cum potius in alimentis soleat habere locum, quam in medicamentis; nihilominus *farina*, uti reliquæ farinæ omnes, usurpatur *externè* à Chirurgis in cataplasmatis discutientibus, emollientibus, dolores mitigantibus, & suppurantibus, item aspergitur erysipelati, vel sola cum charta cœrulea, ubi farina quidem parum facit, sed potius charta tincta aliquid præstat; vel admiscetur aliis pulveribus, qui adsperguntur in erysipelate, cum pulvere nimirum florum sambuci, cretæ, sacchari Saturni, cerussæ &c.

Furfures vim habent abstersoriam, adeoque usurpantur in lotionibus capitum tineâ affectorum, in achoribus, favis & similibus capitis ulcusculis, in quibus lotionibus cum aliis permiscetur.

Paratur ex Tritico *sal volatile*, quod, utut sit coloris albi, nihilominus expertus *ROBERTUS FLUDD in Tract. ubi de Anatomia panis & tritici* refert; quod hoc sal album expositum soli in vase clauso acquirat colorem hyacintheum & rubineum; quod potest occasionem dare meditandi de colore rubineo in massa sanguinea.

In mentem hic venit artificium panificii, quando ex hac & aliis farinis fiunt panes, non tantum pro usu & esu communi, sed etiam medicati, quibus præter vim nutritivam inest vis medicinalis: Sic v. g. fit *panis tartarisatus*, quod est detergens, incidens & abstergens crassam ac viscidam pituitam in ventriculo & intestinis.

Fit ejusmodi panis ex floribus farinæ, sive sit secalina, sive triticea, & loco salis additur tartarus albus. Quidam faciunt *panes solutivos*, quando scilicet in pavimento furni coquunt medicamentum purgans, & postmodum panem in illo coquunt; unde acquirat ex furno vim purgantem & laxativam, quæ inerat plantis purgantibus: ita famulus cujusdam rustici per accidens fuit purgatus ex pane decocto in furno, in quo prius arefecerat esulam, quæ est fortissimum purgans. Item potest fieri *Panis solutivus* ex commistione cujusdam medicamenti purgantis cum pastâ, ex qua fieri debet panis: ita pueris solet componi pasta panis solutiva cum pulvere Rhabarbari: de quibus videatur *BARTHOLETUS in Encycloped. Med.* & quidem *Hygienis p.* 2. Sic alii faciunt *panes medicatos ad malum hypochondriacum*, quatenus scilicet miscent cum massa pulverem radicis ari, & Sic fit egregius panis medicatus conducens in malo hypochondriaco.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0693-6 DFG

Inter *Præparata* est *Aqua destillata*; est etiam *Oleum*, de quo dicit *AUTOR*, quod soleat parari, quando imponitur triticum laminæ. Modus est hic: Multum tritici imponunt laminæ ignitæ, terunt, & per expressionem eliciunt Oleum, quod laudatur valde in impetigine, in denen Flechten des Gesichtes / tanquam egregium cosmeticum & absterſivum.

TUSSILAGO.

Tussilago, der Hufflattich / dicitur à quibusdam *Filius ante patrem*, quia hujus flos verno tempore solet prodire ante folia; usitatissimè apud Practicos & in officinis vocatur *Farfara*, & præparata exinde, e. g. ▽ *farfaræ*, *syrupus de farfara* &c. *Ungula caballina* etiam dicitur propter figuram, quâ repræsentant ungulam caballinam folia.

Virtutes quod attinet, id nominis, quod vocetur Tussilago, obtinuit à Tussi, cui specificè mederi dicitur cuicunque, imprimis illi, quæ oritur à mucilagine crassa, quam sistit. Planta enim temperata est, subacris, adeoque læsionibus partium pectoris internarum dicata, in specie, ubi in affectibus pectoris opus est expectoratione, in tussi, pleuriticis, in vomica pulmonum & empyemate, excoriationibus à catarrhis, & aliis pectoris affectibus chronicis, in quibus vi temperativâ & vulnerariâ Decocta magistralia & Oxymelita pectoralia utplurimum solet ingredi; unde Decoctum Tussilaginis secretum fuit *LINDANI* contra Asthma.

Ad hæc in sua crasi succus ejus tartarum bolarem continet; ut observavit *LUDOVICI Pharm.* p. 757. ratione cujus acrimonias contentorum pectus lædentium absorbet & mitigat. Loco nicotianæ fumum foliorum tussilaginis exsiccatorum tubulis quidam per os attrahunt contra phthisin, & pro sistendis catarrhis seu exsiccanda lympha bronchiorum & pulmonum: quibus foliis contusis quidam addunt succinum & semen anisi, & præferunt hunc fumum fumo tabaci; sed præferendus est Tabacus.

AUTOR dicit, quod folia recentia imposita prosint in ulceribus calidis & inflammationibus; & rectè: sed melius est, si contundantur, ut fiant succulenta; unde volunt, quod conveniant contra incipientem gangrænam. Novi pauperculam, quæ in ulceribus mammillarum solis foliis tussilaginis contusis usa restaurata est.

Quod dixi de Tussilagine cruda, dicendum quoque est de *Essentia*, *conserva*, *aqua*, *succo*, & ex *succo foliorum parato syrupo*.

U

VALERIANA.

Valeriana Baldrian / octo species, vobis jam demonstrandæ præsto sunt:

1. *Phu majus*, quo nomine Græco *Valeriana* frequenter appellantur ex autoritate *DIOSCORIDIS*, cui non notum fuit vocabulum Valeriana.
2. *Phu Verum* seu *Ponticum*, seu *Valeriana hortensis major*, quæ est *flore rubro*, seu *Theriacalis*.
3. *Valeriana Græca*, *flore albo*.
4. *Valeriana Græca Dodonæi*, *flore cœruleo*.
5. *Valeriana sylvestris major Dodonæi*, seu *Phu vulgare*.
6. *Valeriana sylvestris minor*, seu *Phu minimum*.
7. *Valeriana rubra Dodonæi*, seu *Indica flore purpureo*.
8. *Valeriana rubra* seu *Indica flore albo*.

Harum *quatuor species* in officinis debent esse *usuales*; *prima* nempe, *secunda quinta* & *sexta*; quæ duo posteriores non differunt in forma externâ, nisi quod illa sit major hâc. Habent odorem & vim aliqualem aromaticam ceu Angelica vel etiam levisticum.

Radices harum usitatæ sunt, & virtute alexipharmaca seu sudorifera pollent, in specie *hortensis*, dum per sudorem expellunt malignitatem; unde in peste & morbis pestilentialibus commendantur. Deinde solet etiam esse uterina & morbis uterinis, à mensibus & lochiis provenientibus, solent succurrere. Singularem vim antiepilepticam ex *COLUMNA* annotavit *PANAROLLUS Pent.* 1. *Obs.* 23. Crebrius etiam in usu est ad roborandum visum, adeoque singularem vim habet ophthalmicam, si sc. pulvis radicis valerianæ internè usurpetur quotidie: Vid. *TABERNÆMONTANUS in Herbario* p. 456. ubi habet quædam de viribus hujus Valerianæ contra imbecillitatem visus, & curiosam historiam refert de aurifabro, lectu & observatu digna, es werden alle Geschlechte des Baldrians / &c. in curandâ certe visus imbecillitate mirabilem habet successum, unde meretur *locus modo citatus*, quid videatur; hôc enim in casu vix simplex tale habetur inter Vegetabilia, quale est Valeriana: Evporiston est mulomedicorum hæc valeriana pro conservandis jumentorum bonis oculis. Vim diureticam quoque habet.

Extrinsecus observavi, quod talia recentia pedibus ex podagra tumentibus & dolentibus imposita, omni mane & vesperâ reiterata, soleant egregiè sistere dolorem.

Superius memini aliquando, ubi *de simplicibus veneficiis resistentibus*, quod sit primaria ex illis Valeriana: id quod intelligendum est de *sylvestri majori*, seu Phu vulgari: & facultates hujus resistendi veneficiis videre possumus in *Appendice KARRICHTHERI* Kräuter-Buchs / ubi habet quædam medicamenta contra veneficia, in quibus Phu hoc est basis seu primarium Ingrediens remedium. Alias usus hujus plantæ est rarus. Vidi tamen *aquam ophthalmicam* ex hac planta sæpius cohobando destillatam, quæ mirè deprædicabatur, non tantum in ophthalmia, sed etiam nebulis, maculis, & albuginibus oculorum tollendis.

Reliquæ virtutes omnes, quas *AUTOR* tribuit Valerianæ, similiter firmô & experto stant talo.

VALERIANA RUBRA DODONÆI seu INDICA.

Flore purpureo & *albo* in hortis tantum, tanquam exoticum colitur, de cujus usu nihil constat.

VERBASCUM.

Verbasci variæ sunt species: *album*, *luteum*, & *nigrum*. Usitatum tantum est *latifolium vulgare luteum*, *mas*: crescit in magnam altitudinem, & provenit ubique in locis cultis. Dicitur *verbascum quasi Berbascum* seu *Barbata*, quod sit planta barbæ instar undique lanuginosa, German. Woll-Kraut / itidem ob folia lanuginosa; unde *Thapsus* quoque audit *barbatus*: Dicitur etiam *Candela regis* seu *Candelaria*, die Königs-Kerze oder Blume / uti vocant nostrates mulierculæ, quod candelæ instar erectæ crescat. Græcis dicitur φλόμος ab urendo, quod veteres in ellychniis suis hocce verbasco usi fuerint, unde & Germanis Brenn-Kraut.

Usus

Usus ejus *internus* est rarus: *externè* tantum *Flores* ac *Folia* pro scopo blandè anodyno, temperativo & emolliendi crebrò adhibentur; vires enim habent sedandi dolores quosvis partium externarum, imprimis vero, si verbascum hoc cum chamomilla, linaria, vel floribus sambuci, usurpentur; unde est ingrediens *olei anodyni Mynsichthii compositi.* Contra tormina ventris, sive sint colica, sive dysenteria, una cum floribus chamomillæ, vel cum sacculis, vel fomenti formâ applicati, sunt experti. Tenesmo, præprimis dysenterico, & doloribus hæmorrhoidalibus, mirè conducunt. Prostat & in hunc usum suffimigium Verbasci; paratur & exinde fotus, si flores vel planta hæc, aut sola aut unâ cum floribus chamomillæ & sambuci in aqua simplici, vel lacte vaccino vel vino coquatur; aut sacculis inclusa pro dictis affectibus leniendis dictô modô applicentur; sicut & *FORESTUS l. 23. Obs. 6.* refert, se expertum fuisse in quadam muliere, in qua dolorem hæmorrhoidum, nullis aliis remediis juvantibus, sedavit fotu ex Thapso barbato seu verbasco & semine hyoscyami in ▽cocto, ex quô subito cessarunt hæmorrhoidum vitia & dolor. Sæpius, quod notandum, vocatur Thapsus barbatus hæc planta apud Autores, quam Verbascum. Imprimis conveniunt, ubi tenesmus oritur ex nimia hypercatharsi & dysenteria, qui est periculosus curatu: quod testatur, præter alios Practicos, *la MONIERE in Tract. de dysenteria cap. 5. p. 169. RHUMELIUS in suis scriptis p. 419.* valde commendat fotus ex sacculis verbasci, foliis quercus & anserina, coctis in lacte contra tenesmum. Suffimentum ex floribus verbasci expertum contra tenesmum videbitis apud *MYNSICHTHIUM*, quod potiùs ob terebinthinam operatur.

Præterea quoque flores verbasci in clysmatis anodynis, in dysenteria & tenesmo dysenterico usitatis, adhibentur propter succum mucilaginosum; mucilaginem enim suggerunt suaviter temperantem ac lenientè, cujus clysteris formulam in tali casu elegantè & valde expertam videbitis in *SENNERTO l. 3. Prax. cap. de Tenesmo p. 415.* Præter vim in cura Tenesmi, post Linariam certè primatum obtinent in hæmorrhoidibus cæcis ardentibus, vel in quocunque hæmorrhoidum & ani affectibus: sic v. g. nimium fluxum hæmorrhoidum specificè compescunt flores verbasci in aqua ferrariorum vel vino adstringente decocti, & instar fotus ano applicati: Vid. *Praxis SENNERTI P. 3. cap. de hæmorrhoid.* uti etiam *Praxis RIVERII.* Ad hæmorrhoides cœcas, earumque dolores, egregium est experimentum *MYNSICHTHII*, quod habet *in Armamentario p. 133.* Ubi parat pulverem ex verbasco calcinato, permistum cum rhabarbaro, qui impositus hæmorrhoidibus cœcis, earum dolores ac tumores brevi curat. Propterea ne aloë hæmorrhoidibus noceat, sunt, qui eandem cum succo verbasci, aut hujus loco violarum temperare solent. *STARICIUS* im Helden-Schatze/ ceu experimentum expertissimum in contusione tendinum & nervorum, wenn die Adern / Nerven / oder Glieder zerknirschet seyn / commendat & applicandum suadet succum verbasci cum foliis contritis, quæ imposita huic malo optimè prosunt, dolorem sistendo, & tumorem discutiendo. Eæ imprimis mulieres, quæ gratam flavedinem suis conciliare volunt capillis, solent flores verbasci immittere lixivio, quo se pectendo & irrigando capillos, similem flavi coloris gratiam illis inducere satagunt. Verbascum ergò pro usibus modò dictis colligendum est in plenilunio Junii aut Julii antequam flores decesserint, tunc enim tempus balsamicum, ubi maximâ pollent virtute.

Radix verbasci dicitur etiam *radix* ῥευματικὴ, à rhevmate seu catarrho, quia instar amuleti, appensa specificè prodest ad affectus catarrhales præservandos & curandos: quam vim amuleticam, applicandi rationem, & operandi modum videbitis in *HARTMANNI Praxi Chymiatr. cap. 21. §. 5.* In genere solet adhiberi ad affectus ani, in quibus fusus est *TABERNÆMONTANUS*, qui videatur.

Porro & rectè *Oleum florum verbasci* per infusionem paratur, quod vel solum, vel mistum cum oleo scarabæorum, dolores ac tumores hæmorrhoidum egregiè lenit ac mitigat; post lini enim oleum nullum est melius.

Oleum Verbasci, quod ex floribus per deliquium in sole parandum monstrat *AUTOR* ex *MATTHIOLO.* Præparationem videre potestis in *SENNERTO*, ubi tractat *de arthritide p. 34. & 37.* Nempe:

℞. *flor. verbasc. contus.*

Indantur vitro claudendo & soli exponendo, atque ita intra duorum mensium spatium liquor habetur: post in furno vitrum massæ panis inclusum coquatur pro singulari anodyno in quibuscunque doloribus, speciatim doloribus nimiis arthriticis, in quibus liquor hic oleosus digestus est evporiston.

De hoc liquore florum verbasci dicit *STOECKERUS in Praxi*, quod sit ars mirabilis & expertissima in dolore podagrico & dentium: Vidi inquit, & feci hunc liquorem. Similiter *ex floribus sambuci* talis *liquor* elicitur, optimum evporiston in erysipelate.

Superius dixi, quod Verbascum hæmorrhoides retardet, & dolores compescat: propterea quibusdam in usu est, quod aloën pro usu interno cum hoc succo impregnant & imbibunt, & faciunt Aloën verbascatam, ut impediatur excretio, dolor & tumor hæmorrhoidum.

VERBENA.

Hæc *Verbena*, item *Verbenacea*, Germanis das Eisen-Kraut/ dicitur, propter *florem rubiginosum & obscurum*: Græcis ἱερὰ βοτάνη, *planta sacra*, eò, quod olim in Idolorum sacrificiis, eorumque aris coronandis, ceu planta sacra adhibita fuerit, imprimis apud Romanos: quô de videatur *MAJOR in Tractatu* seu *Inventis novis*, ubi *de inunctione verticis*, item *TERENTIUS Comœd. 1.* sed hæc nihil ad nos.

Considerabimus potius virtutes Medicas, & quidem *AUTOR* dicit, quod partum faciliter; quod ego non credo, quoniam abortum præcavet. *STROBELBERGERUS de Febribus Radices verbenæ* cum *carduo benedicto* & *asaro* in vino *coctas* commendat ad febres intermittentes. Aliàs usus ejus internus est rarus; *exteriùs* tamen admodum laudatur pro usu cephalico, præsertim contra cephalalgiam imprimis chronicam, & quæ extra febres contumacissimè affligere solet, in qua mirè à pluribus commendatur, speciatim propter observationem curiosam *FORESTI*, quam habet *l. 9. Obs. 52.*

Obs. 52. (quem locum etiam allegat *AUTOR*) ubi constat, horrendam & desperatam cephalalgiam plantâ hâc recenti contusa recens in sacculo amuleti loco de collo suspensâ, incantamenti instar fuisse penitus sublatam; de qua vi amuletica in dolore capitis vid. *HARTMANNUS in Pr. Chymiatr. l.* 2. *c.* 1. §. 13. Ex hoc tempore semper specificè fuit commendata in affectibus capitis. Planta autem recens, sive sola, sive cum radice Rhodia, de *qua superius*, vel etiam pulvere zedoariæ, in formam Cataplasmatis contusa tantum capiti dolenti circumligatur; quod etiam facit Decoctum ejus, vel solum vel cum chamomilla. Interdum solent fieri Emulsiones ex semine papaveris, nucleis persicorum & similibus, pro externo usu cum aliquo liquore instar epithematis, fronti & temporibus applicandæ in dolore capitis; loco cujus liquoris optime potest addi Decoctum radicis rhodiæ vel verbenæ, & sic fiunt Emulsiones magis appropriatæ ad compescendos capitis dolores. Contra incantationes quoque aliàs laudari solet. Plura videbis apud *AUTOREM*, quæ habet *de virtute Verbenæ.*

Porro *Pulvis* hujus *plantæ* cum pulvere radicis Rhodiæ mixtus in cephalalgia quoque adhibetur.

Sunt nonnulli, qui ceu experimentum, empiricum tamen, laudant succum verbenæ cum vino ante paroxysmum intermittentium assumptum, cum tamen meliora prostent, hæc missa facio.

Ex succo ejus expresso & inspissato fit *Extractum*, quod cum hyoscyamo vel opio in linimenti formam redactum, temporibus in cephalalgia applicatur. B. D. *MICHAELIS* succum verbenæ nonnihil inspissabat, ejusque ℥j olei semin. hyoscyami expressi, vel olei seminis papav. expresi ℈ß addendo, faciebat *unguentum*, quod fronti & temporibus illinebat in doloribus capitis scorbuticis gravioribus.

Aqua destillata à nostratibus mulierculis frequenter propinatur mulieribus gravidis ad præcavendum abortum, in quo est egregia: imprimis si cum ista misceatur præparatus succus ê cancris fluviatilibus; vel etiam, si ipse pulvis cancrorum fluviatilium in illa aqua assumatur; aqua enim sola, sicuti etiam soli cancri, sunt specificum ad præcavendum abortum. Externè solet applicari in epithematis capiti contra cephalalgiam.

VERMICULARIS.

Vermicularis seu *sedum minimum*, item *sedum vermiculare*, aliàs etiam *Illecebra*, planta est *è sedis* planè singularis. Cum enim aliàs seda communiter vim habeant refrigerandi ac humectandi, hoc econtra succo gaudet acerrimo, ac valde calefacit. Crescit in muris, parietibus & locis saxosis ac arenosis per totam æstatem.

Saporis est acerrimi penetrantis & acrioris longè quam persicaria, piperitis, armoracia &c. unde & Germ. Mauerpfeffer / ob acrimoniam suam volatilem salinam, vocatur, & simillima est illis, quæ est in plantis antiscorbuticis; unde internè cum aliis antiscorbuticis, tanquam singulare & maxime expertum remedium, in cura scorbuti & mali hypochondriaci adhibetur; ita ut in scorbuto curando D. *MICHAELIS* nunquam potuerit satis commendare: in quo ipso, uti etiam aliis affectibus, quantum valeat, conf. *M. A. N. C. Ann.* 6. *pag.* 49. Alii in febribus scorbuticis chronicis recipiunt plantulam hanc, & cum aceto vini contundunt pro exprimendo succo, quem usurpant ante paroxysmum, ita ut aliquando succedat vomitus, quo factô liberantur â febre: hoc modo quidam, qui per 11. septimanas; quidam, qui per 6. cum illa conflictarunt, curati sunt. In aliis non per vomitum, sed per sudorem & insensibilem operationem eædem profliguntur; si ergo vomitus non sequatur, expectetur sudor: Videatur *SIMON PAULI in Quadr. Botan. p.* 353.

Decoctum gargarisatum multum prodest in laxitate & putredine gingivarum scorbutica corrigenda. Præterea usu amuletico, quod *AUTOR* habet, in sacculo collo appensô commendatur ceu experimentum insigne in febribus intermittentibus chronicis, tertianis in specie. Vim hujus amuleti vel centies â se & suo Parente probatam fuisse retulit mihi quidam junior Medicus: Ubi non absurdum videtur, si ei camphoræ ʒj vel ʒij addantur propter volatilitatem; sic febres fugat, præmissis præmittendis; nisi tamen scorbuti ratio simul habeatur, semper recidivam patitur æger. Denique planta etiam hæc contusa rubificat cutim instar vesicatorii, sicque adhiberi potest instar vesicatorii.

Succus vermicularis acerrimus expressus cum vino, aut aceto vini assumptus, nimiâ acrimoniâ adeò vellicat fibras ventriculi, sicque violentissimum excitat vomitum, eumque non frustraneum. Unde ratione hujus vomitus solet commendari succus ante paroxysmum febrium intermittentium; novi enim qui hocce vomitoriô rusticum quendam â febre quartanâ, item tertiana intermittente, quæ jam per 10. septimanas afflixerat ægrum miserè, liberavit. Alius per 6. septimanas similiter cum eadem conflictatus per hoc ipsum sine vomitus sequelâ curatus fuit. Conf. M. A. N. C. Ann. 4. Append. pag. 54.

Externè succus hic cum pauco melle vel aliis subactus contra scorbutum oris & gingivarum est egregius, dum ratione salis volatilis acris aciditatem putredinosam in laxis gingivis corrigit, & gingivas firmat & consolidat.

VERONICA.

Veronica Germanis vocatur der Ehren-Preiß / tanquam planta & gloriâ & honore digna. Variæ hujus sunt species, quas inter usurpatur communissima: habet *florem* vel *purpureum* vel *cœruleum*, & sic porro, & cum teucrio & chamædry facilè confundi solet. Ipsa planta nota satis est, cujus *Folia* & *Flores* sunt in usu.

Simplex est amarum, adstringens sed simul abstergens, speciatim egregiè vulneraria est, & imprimis pulmonum nocumentis, tam exulcerationi quam vulnerationi, conducit, ex quo usu vocatur etiam Germanice Grund-Heil: Vulneraria enim & ulcera ex fundamento sanat, purificat, & consolidat. Præterea est simul diuretica elegans, ac nonnihil sudorifera existit. Diureticam, & hinc calculi curativam vim videbitis *in M. A. N. C. Ann.* 1. *Obs.* 107. *p.* 245. Sed præ ceteris usibus pectori, pulmonum obstructioni ejusque lasionibus confert. Certum est,

eam

eam mucum viscidum & crassum, ramos asperæ arteriæ obsidentem, attenuare, & si quid in pectore est læsum, vi vulnerariâ egregiè id corrigere; hinc in omnibus ferè potionibus pectoralibus & vulnerariis adhibetur cum fructu: Et uti in Praxi nephritica & Thoracica egregiè solent conspirare; ita etiam hæc planta non tantum in pectoris vitiis, sed etiam in renum malis, ut in renibus à sero acri corrosivo plus minus exesis, & à calculo exulceratis, in urinæ suppressione, &c. egregia præstat. Contra exulcerationes viscerum incipientes, imprimis pulmonum in pleuritide, propinatur satis frequenter. Deinde in affectibus lienis commendatur à quamplurimis Veronica, ceu singularis planta in corrigenda duritie, orta ex infarctu vasorum. *CRATO, trium Imperatorum Archiater*, per experientiam specificè laudat eam in Colica, sive internè sub potus aut decocti forma assumatur, sive clysteribus incoquatur, & ita applicetur. Denique observatum quoque est, Tyrolenses, utpote bronchocele, non vero strumis (nam differunt hæc) laborantes, non se tantum, verum etiam porcos suos eodem morbo laborantes & obnoxios, decocto & pulmento hujus veronicæ sanare.

Externè vulneribus & ulceribus curandis inservit: Ulcera enim maligna, inveterata & cacoethea mundificat & ad sanitatem perducit, teste *HORSTIO in Dispensatorio*: clysteribus incocta & applicata in colica convenit.

Aqua in tussi chronica & colica est usitatissima.

Aqua spirituosa, spiritus, & Essentia in iis, qui laborant copiosis excrementis in bronchiis pulmonum, pituitâ nempe crassâ & viscidâ, multum conducit pro adjuvanda expectoratione, ubi scilicet inanis est ejiciendi conatus, dum incidendo phlegmata, eorum expectorationem facilitant.

In promptu etiam jam est

VERONICA SPICATA
seu
ERECTA
flore cœruleo.

quæ malè & pessimô consiliô ab aliis inter Lysimachias refertur. Conspirat usu pectorali ac vulnerario cum veronica vulgari.

VICIA.

Offert se *Vicia multiflora*, Græcis ἀφακη, ut & *Vicia segetum siliquis hirsutis*, quæ est viciæ species. Differt alias vicia multiflora ab Araco, quod *viciæ semina* equidem sunt *rotunda*, sed *ad lentis formam compressa*; *Araci* vero *semina simpliciter rotunda*.

Plantæ sunt sylvestres, & nondum in officinis receptæ.

VICTORIALIS.

Victorialis alio nomine etiam vocatur *Allium montanum*, & primâ fronte statim apparet, quod *species* sit *allii* & *ceparum*, quas plantas odore & sapore prodit; unde ad eosdem usus commendatur, ad quos reliqua allia, uti dicit *AUTOR*. Ergo cum sit rara, lubentius & frequentius subsistimus in allio vulgari.

VINCA.

Vinca pervinca, Stingrün / Ingrün / aliàs etiam usitatius vocatur apud Practicos *Clematis Daphnoides*. Egregia est planta, utut tarò præscribatur ab autoribus. *Variæ* ejus sunt *species*: *flore albo, purpureo*, & *cœruleo*. Præ cæteris convenit, quæ est *flore cœruleo*.

Inter vulneraria primaria & principaliora usurpatur internè & externè in vulneribus & ulceribus, in potionibus vulnerariis, in quo usu non cedit veronicæ, nisi quod magis adstringat; unde commendatur præ aliis vulnerariis in sputo & mictu cruento. Interim nihilominus solet laudari similiter ad ciendos menses. Aliàs ejusdem naturæ, atque adeo promiscui usus & effectus est cum virga aurea, pyrola, ophioglosso, lysimachia, Consolida Saracenica, nummularia, geranio, pilosella, vel auricula muris Autoris.

Externè conveniens est in vulneribus consolidandis & ulceribus mundificandis. *AGRICOLA in Chirurgia parva p. 905.* specifice commendat hanc vincam per vincam in tumore & inflammatione uvulæ & tonsillarum, in denen bösen Hälsen / si ejus Decocto crebrius os colluatur, dum ita dicit: Singrün / vinca per vinca genennet / ist ein solch fürtrefflich Kraut in allerley Leibesbeschwerung / und insonderheit den bösen Halse / dergleichen fast keines zu finden / und so sich die Flüsse auff den Zapffen legen / und zugleich die Mandeln daran geschwellen / also / daß der Mensch vermeynet / daß er daran ersticken müste / solches in Wasser gesotten / und damit gegurgelt / ziehet den Schleim mit Verwunderung aus / und macht wieder weite Lufft / es muß aber in dem Mittel des septembris gesamlet werden &c. Lac extractum revocat: Medicus enim quidam *in Manuscripto quodam* ait; quod planta cataplasmatis forma uberibus applicatum ad proventum lactis copiosum parandum faciat; dorso verò applicata, ubera omni lacte privet.

Succus vincæ pervincæ solet permisceri clysteribus in dysenteria, ubi opus est consolidatione internorum ulcusculorum in intestinis; sicut adhiberi etiam solet ad compescendas hæmorrhagias quarumcunque partium.

VINCETOXICUM.

Vincetoxicum ita dictum est, quod Toxica seu venena vincere soleat: Observatum enim est, insectula nonnulla foliis hujus Vincetoxici insidentia, torpida & quasi semimortua esse facta. Græcis ἀσκλήπιας dicitur, ab autore ejus *ASCLEPIADE*. Vocatur etiam *Hirundinaria*, Schwalben-Wurzel / quô nomine imprimis apud Paracelsum & Practicos venire solet. Non tamen confundenda hæc planta cum Chelidonio majore. Hujus duæ sunt species; *flore nigro* & *albo*; quas inter flore albo convenit imprimis.

Radix est albicans fibrosa; plures enim fibræ ex uno cespite prodeunt, saporis acris amaricatis, odore fragrante gravi abundat & volatili sulphureo, & proinde planè est polychresta, & egregiè sudorifera, & alexipharmaca, simul etiam diuretica, cujus Decoctum in morbis malignis multum valet ad ciendum sudorem & expellendam malignitatem, quin & propter virtutem sudoriferam & sanguinis purificativam à nonnullis commendatur ad luem veneream, in qua in cerevisia vel ▽ decocta, & crebrius pro potu ordinario hausta, non leve affert levamen. Simile decoctum cum vino in specie, si quid aliud, appropriatum est, & magno-

magnarum virium remedium hydropis utriusque, *PARACELSO Autore*: scilicet ascitem curat per diuresin; Anasarcam vero per sudorem. Unde etiam *PARACELSUS* habet destillatum quoddam contra hydropem, quod ab aliis Medicis ceu expertum valdè commendatur, ex tartaro, hirundinaria, capite mortuo vitrioli, & spiritu vini. *Compositio* est talis:

℞. ♀ *i vini rubri* ℔ j.
rad. hirundin. ℔ ß.
Colcothar. seu ☿ui ℥ viij.
∀ q. s. pro incorporatione.

Destilla per alembicum.

Dosis est ʒß mane & sero sumptum pellit urinam, quam & fœtidam reddit. Assumi potest in vino Malvatico. Continuandum est per aliquot dies noctesque: nam primâ vice assumptum parum aut nihil operatur.

Præterea â Tyrolensium alpium incolis pro singulari habetur in curandis strumis, usurpando sæpius Decoctum herbæ & radicis, quas etiam in porcis continuatô usu curat. Conf. M. A. N. C. *Ann.* 1. *Obs.* 57. *p.* 155.

Externè usurpatur ad morsus viperarum & insectorum ictus, ut & in ulceribus mammarum, aliisque sordidis & malignis purificandis.

Extractum vel *Essentia Vincetoxici*, imprimis cum lumbricis ▽stribus composita, sæpius assumpta feliciter curat hydropem; pellit enim urinam, & movet sudorem. Unde tam in ascite, quam in anasarca multum prodest.

VIOLA PURPUREA.

Viola, eaque *purpurea*, alio nomine vocatur *viola Martia*: est satis cognita, imprimis ea, quæ odore suavi se commendat.

Florum horum odor consistit in parte volatili Mercuriali, adeoque parum in recessu habent. Temperatissimæ sunt naturæ, adeoque in lympha, aliorumque contentorum corporis acrimonia, præsertim salsa, temperandâ optimæ, hac ratione inter anodyna referuntur. Peculiariter pectus respiciunt & laryngem, & conducunt in affectibus faucium, laryngis & pectoris, ex lympha nimis copiosa & acidâ aut salsa natis, v. g. in tussi sicca, in catarrhis tenuibus, has partes infestantibus; item asperitate faucium, pleuritide &c. corrigendis; & ariditate linguæ; dum enim leniunt acrimoniam salsam lymphæ, simul fluidam inspissant ac incrassant, ut citius sequatur anacatharsis seu evacuatio per sputum. Quamdiu enim materia est tenius, tamdiu frustraneus est conatus ejiciendi, & nimis difficulter evacuatur lympha; simul ac vero adhibentur temperantia acrimoniam lymphæ & incrassantia, qualia sunt violæ, jujubæ, sebesten, succus glyzyrrhizæ & similia, resoptimè se habet. Non secus ac in viarum urinariarum affectibus simili ex causa, sero nempe acriore, acidiore aut imprimis salsiore natis, mitigandis, multi sunt usus: propter quam vim temperativam vulgò ad incrassantia materiæ pectus affligentis referuntur, & hinc in promovenda expectoratione sunt usitatissimæ. Hi flores colligendi sunt matutino præsertim tempore, quando eorum virtutes & volatiliorem substantiam nec calor solis resolvit, nec pluvia dissipavit: nempe dum madidi sunt adhuc & roscidi â rore matutino. Hoc modo collecti flores violarum vim habent moderatè laxativam; quoniam per alvum leniter & suaviter expurgant, & primas vias evacuant, uti omnia parata ex his floribus hanc habent vim. Hæc vis laxativa non tantum tribuitur violis recentibus, â rore madentibus, & ex his paratis remediis; sed etiam exsiccatis. Refert namque in *Pharmacia spagyrica POTERIUS*, quod pulvis violarum siccatarum ad ʒj exhibitus egregiè purget & laxet: vid. *SENNERTUS in Paralipomenis p.* 82. & *PECHLINUS de Purgantibus p.* 51. Præterea cordialis vis tribuitur violis; unde numerantur inter quatuor flores cordiales: quales sunt flores borraginis, buglossæ, tunicæ, & violæ, utut moderni non immerito addant flores calendulæ. Hinc adhibentur in affectibus dictis Melancholicis pro corrigendo humore melancholico, sive attemperandâ nimiâ aciditate: adhæc in bile atra corrigenda & attemperanda sunt usitatæ apud Autores; sicuti etiam reliqui flores cordiales.

Syrupus violarum simplex, qui ab *AUTORE* solutivus dicitur, paratur ex floribus matutino rore adhuc madidis: hic ad aliquot uncias propinatus leniter & egregiè purgat. Præscribitur in tussi, hinc in asperitate faucium & gulæ, uti etiam in gutturis & harum partium inflammatione. Singulariter etiam confert in exulceratione renum; quod etiam facit *compositus* cum jujubis & sebesten potentiùs, quæ simul etiam vim habent laxativam. *Syrupum violarum compositum*, elegantem, pectoralem videbitis in M. A. N. C. *Append. pag.* 80.

Ex hac ratione collectis violis etiam paratur. *Conserva violarum.* Pertinet huc *Conserva violarum Timai laxativa* non inelegans, quam hoc modo præparavit:

℞. *Succi violarum rore matutino adhuc madidarum recenter expressarum* ℔ j.
Mannæ purissimæ q. s. ad cohibendum succum.

Ubi Manna resiccata fuerit, novum succum affundit, donec Manna nihil amplius succi recipiat; hinc in vase vitreo soli vel blando calori exponitur ad aliquot dies noctesque, servaturque ad usum.

Dosis à ʒij ad ℥ß.

Blandè abstergit, & alvum egregiè laxat, atque in faucium asperitate, ariditate & squalore linguæ propter temperaturam suam magni est usus; in temperanda enim lympha, irrigante fauces, florum horum succus est decantatissimus; in promovenda etiam expectoratione pleuritica frequentissimi est usus.

Sunt, qui per fermentationem ex floribus violarum parare contendunt *Spiritum*, & hic ipse est pretiosus non minus, quam spiritus rosarum.

℞ *violarum* elicitur ordinariò cum ▽ propria ex floribus, de qua videatur *AUTOR*, & fit ℞ *purpurea*; sin vero huic ℞æ purpureæ addantur aliquot guttæ spiritus vitrioli, fit *rubinea*: Nam proprium est vitriolaceis spiritibus, ut cærulea in rubra mutent. Hæc tinctura parata cum spiritu aut phlegmate vitrioli est egregia in affectibus massæ sanguineæ nimis calidis, seu in nimiâ incalescentiâ sanguinis: nam effervescentias febriles temperat & corrigit, sitim extinguit, & ventriculum non minus ac epar egregie corroborat. Dari potest â guttis 12. ad 20.

PETRUS JOHANN FABER in suâ Myrothec. spagyr. l. 2. *c.* 11. habet tincturam ex violis somniferam seu anodynam quam videbitis l. c.

Succum

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0698-6 DFG

Succus inspissatus convenit in tussi, asperitate ac inflammatione faucium, gulæ & gutturis, nec non ariditate linguæ.

Quod attinet *Herbam*, quæ vocatur Violaria, refertur inter plantas emollientes; hinc pro scopo emolliendi ordinariè adhibetur, utpote cum usus sit admodum frequentis in clysteribus & cataplasmatibus, alvum emollientibus & leniter subducentibus; item in lotionibus pedum, ubi opus est emollitione, vel aliquali somni provocatione, & similibus applicandi modis.

Semen tandem sequitur, quod spirat odorem therebinthinatum, & nobile quoque est catharcticum & potentius quam flores. Præter vim alvum laxandi singulare est in promovendâ urinâ, quam blandè stimulat in paroxysmis nephriticis, estque egregium semen nephro-catharticum, vel, uti dixi, quod urinam pellit, simulque alvum laxat, & inter semina purgantia referri solet à nonnullis. Ex hoc semine paratur emulsio elevans cum aquâ veronicæ vel violarum, quæ certissimè desperatam urinæ suppressionem quamcunque, sive sit ex arenulis, sive ex mucilagine crassâ renes obstruente, sive sit ex aliis causis, tollit, alvumque obstructam moderatè simul solvit, unde & nephro-catharctica vulgò appellatur; confer. *AUTOR l. 2. cap. 54. de Emulsionibus pag.* 203. Hanc emulsionem in retentione urinæ valdoperè commendat *Crato & Hartmannus*; habuit tamen quasi secretum in tali casu, sive cum, sive sine calculo. Videre etiam possumus *Henricum ab Heer in obs.* 7. qui habet experientiam Ischuriæ ingentis obortæ ex ebrietate, curatæ per emulsionem seminis violarum purpurearum, factam cum aqua veronicæ, additis paucis guttulis ~ vitrioli. Mulier per 17 dies noctesque urina erat suppressa: tandem irritis aliis emulsionem Cratonianam ex semine violarum præscripsi, eamque sic, excitatâ tamen epilepsiâ, à suppressione urinæ liberavi. Prodest etiam in affectibus nephriticis, in quorum paroxysmi principio, quando necesse est, ut simul alvus moderatè laxetur emulsio hæc est conveniens. Determinari ulterius potest hæc emulsio cum semine papaveris, ubi magis dolorem lenire est animus. Commodè etiam additur lapis percarum pro corrigendo acido hostili, v. gr.

℞ *Sem. viol. purpur.* ℥ij. vel ʒiij ad ℥ß,
& vel ex solo, vel addito *sem: papav. albi*,
vel *sem. litho-sperm.* (pro intendenda diuresi) ʒj.
c.s.q. *aquæ alkekengi*, vel *petrosel.* fiat *Emulsio*:
adde
▽ *Cinnam. spirituos.* ℥j.
Lapill. percar. præp. vel etiam, quibus tamen præstant,
Lapill. Cancr. præp. ʒß ad ℈ij.
Sachari parum, misc.

Emulsio hæc propinata remedium erit suave diureticum in affectibus partium urinariarum, blandè simul alvum laxans, sicque duos usus simul præstans.

Denique succus veronicæ, quando inspissatur cum saccharo, & huic adduntur semina pulverisata violarum, pro tali casu in forma Electuarii est usitatus.

Præsto etiam est

VIOLA LUNARIA MAJOR.

Viola Lunaria Major flore purpureo & albo, & quatuor foliis constans, *siliquis majoribus* sive *latis*, Germ. Mond-Veilchen / ad differentiam illius oblongis & sinuatis capsulis prædita est, ac rarò invenitur. *Semen lunam* galeatam refert. Dicitur quoque *sinapi Persicum* ob saporem seminis acrum.

Usus medicus nullus est.

Sistit se porro in Horto Medico nostro

VIOLA MATRONALIS.

Viola Matronalis dicitur in specie *Hesperis Vulgaris, flore albo & carneo.* Dicitur autem *Viola Matronalis*, quia à matronis in hortis soleat coli.

Usum Medicum, quantum hactenus constitit, habet nullum.

Ulterius se jam offert

VIOLA NOCTIS.

Viola Noctis ita dicta, quoniam suaviorem tempore nocturno, quàm diurno, odorem præ se ferre solet. Vocatur alias *Hesperis Syriaca.*

VITIS.

Vitis primarium est inter omnia simplicia vegetabile, suggerit *Vinum, Acetum*, & ♀, in quibus sane multa latent; sed de his suis locis. Hic agemus tantum de planta, de qua aliàs scripsere *JACOBUS HORSTIUS Tr. de vite vinifera*, quod chumbe tamen scriptum est. *PHILIPPUS JACOBUS SACHSIUS* à Löben Heimb / Medicus Uratislaviensis, Vir multiplicis lectionis, scripsit *Ampelographiam*, in qua omnia, quæ ad Vitem, Vinum, Tartarum & Acetum faciunt, partim ex propria experientia, utut pauca, partim aliorum Autoritate satis copiose & prolixè, sed cum judicio non adeò insigni: *BECCHERUS* verò *in Physica subterranea* optimus Autor est, & omnibus commendabilis: *CONRADUS KUNRAD in Medulla Destillat.* Rhapsodiam amat.

Cæterum præsuppono de vite & omnibus ejus productis ex *TACCHENIO*, quod tota ex alcali & acido cum tertio sulphureo, scil. oleo, combinata sint, quæ mutatis mutandis ad totum regnum vegetabile applicari possunt. Acidum in vino se habet ut principium activum prædominans, alcali ut passivum, quæ duo, accedente utriusque quasi vinculo, sulphure nempe seu oleo, conjunguntur. Hæc ipsa cum terra & aqua omnem ludunt in vino tragœdiam, & plus vel minus, prout temperata sunt, varias induunt larvas, & quo plus sunt exaltata eo meliora & volatiliora dant producta in vino. In maturis uvis & mustò hæc duo sunt temperata mediante tertio, oleo nempe sulphureô, adeoque dulcem habent saporem. In vino prædominatur acidum spiritu volatili temperatum. Dominatur hoc acidum magis in aceto, in quô spirituosum & oleosum quasi depressum; in fecibus verò dominatur alcali spiritu copiosô temperatum. In tartaro æquali ferè vigore concurrunt alcali & acidum, utut quoad saporem acidum volatile se magis prodat.

Quæritur igitur de origine acidi tanquam principii præponderantis? Acidum in vino originem habet ex sale aëris Hermetico seu naturæ universali, omnium ☉ium primo ente; quod sal uti vegetat omnia semina vegetabilia; ita & radices fœcundas reddit, ut inde germinatio & totius plantæ productio fiat. Hoc sal aëreum universale cum pluviâ terræ commixtum, aut etiam in ipsa terra, imprimis nitrosa alcalina, quasi magneticè attractum, ipsique confermentatum, constituit sal terræ centrale, ex quo vires & germinatio & vigor omnium vegetabilium, ex quô etiam acidum hoc in vino dependet. Jam ergo cum V. acetum & tartarus participent de hoc sale aëreô, hinc in iis non levis residet clavis penetrandi & resuscitandi metalla.

Quod attinet officinalia, ex his se offerunt primò Lachrymæ. Quando scilicet amputantur vitis palmites,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0699-4 DFG

mites, liquor trunco exsudat, quem lachrymas vitis, succum item & aquam vitis appellant, qui simplicissima & defæcatissima aqua est, pauca substantia gummea non nihil acidâ imprægnata; ubi sane mirum est, quod ex perdulci & homogeneo hoc liquore tot producta Democritea fiant. Impossibile est, posse ex Philosophia Aristotelis produci. Lachrymæ hæ multũ sane habent in recessu, quia primum quasi ens vitis revera sunt unde optandum, ut in foro medico frequentius in usum venirent. Jam enim expertus sum, quantum valeant usu interno in febribus malignis, purpuratis etiam puerperarum; unde in febribus ardentibus frequentius usurpari deberent additis, tamen etiam appropriatis aliis. Qui phlogoses patiuntur, liquorem hunc usurpare possunt, habet quoque singularem vim nephriticam & diureticam & renum absterſivam, in qua laudata fuit à Cnœffel. in M. A. N. C. Ann. 6. Append. pag. 125. adeoque singulare quid obtinet massam sanguineam in debita ἰσοκρασίᾳ conservandi. Externè in oculorum affectibus hic liquor vitis, ubi eorum absterſione & clarificatione visus opus est; quia ob blandissimum & volatile acidum suaviter hæc aqua purificat & abstergit maculas, nebulas tollit, & obscuritatem visus corrigit, subtili enim sale volatili est imprægnata. Notetur tamen, quod in ophthalmia non prosit propter aciditatem, sed saltem ad nebulas & maculas; distinguendæ enim sunt causæ. Quin & humor aqueus liquore hoc restitui potest, teste *HEINRICO ab HEER.* Sunt etiam, qui commendant externè contra maculas & impuritates faciei, ceu cosmeticum. Tandem & tartarum, ejusque sal fixum, beneficio hujus liquoris volatilisare volunt, quod non adeo impossibile est.

Succedunt *Folia*, quæ vocantur Pampini, uti etiam Capreoli. Recentia saporis sunt subacidi, succo tamen blande acido volatili turgent, & exinde aliquali simul vi adstrictoria, & fibras partium contractoria gaudent, in qua fibrarum contractione legitimus partium tonus consistit, unde non tam contra diarrhæas, lienterias, dysenterias, vomitus & similes affectus valent, uti habet *AUTOR*; sed & vi stomachali appetitum dejectum restituunt. Externe contra æstus capitis, à sanguine ebulliente ortos, commendantur, plantis pedum applicata, pro conciliando suavi somno, & aquæ pro pediluviis ordinario in coquuntur.

Succus ex his foliis tantum expressus valde comendatur ad picam, seu appetentiam depravatam prægnantium, dysenteriam, diarrhæam, vomitus, & similes affectus. Externè capiti applicatus solet restringere æstum, ac temperare cephalalgias; ex nimiâ morâ in sole vel loco calido contractas.

Aqua ex his foliis recentibus & tenellis adhuc destillata in pica gravidarum valdè convenit, sive sola sive cum Miva cydoniorum permista, adhibeatur: specifica quoque est in purpura puerperarum, additis tamen etiam appropriatis aliis.

Ex foliis & sarmentis incineratis elicitur *sal rubrum*, quod continua agitatione tamdiu calcinandum, donec albescat; hinc cum aqua solvendum, & coagulandum; quod alias ☿ *Philosophorum* vocatur: vid. *BASILIUS VALENTINUS Testam. pag.* 260. & *TENZELIUS Exeg. de Auro potabili.* Inter cauteria solet referri.

Flores vitis egregiè ob odorem reficiunt spiritus nostros, unde hos omnium cordialium præstantissimos esse dicunt. Tempore illo, quo vitis floret, dicitur non facile reperiri bufones, & cum floribus vitis singularem inimicitiam habere: quod etiam habet *GLAUBERUS in suis scriptis.*

Sequuntur *Fructus* & *Uvæ*, quæ sunt duplices: vel *maturæ*, vel *immaturæ*. *Hæ* vocantur Agrestes, & sapore austero gaudent; unde constringunt & constipant, uti reliqui fructus immaturi omnes. Ergo ubi opus est adstrictione, commodè possunt usurpari; rari tamen sunt usus.

Paratur ex iis *syrupus de agresta* pro usu adstrictorio.

Hæ, scilicet maturæ, sunt vel recentes vel exsiccatæ. Recentes turgent principiis salinis, sed per fermentationem sub maturatione subactis, oleo tamen volatili temperatis: fermentatione enim concurrunt acidum & urinosum, unde mutua temperaturâ fit adeò, ut accedente sulphure sapor dulcis & suavis evadat: Hæc ita se habere, experimur omnes, cum subindè, si comederimus uvas recentes, soleant generare flatus, & inde concitare borborygmos ac murmura abdominis, & diarrhæas, quæ accidunt ob renovatam fermentationem. *ZACUTUS* tamen *LUSITANUS in libr. 2. Prax. admirand. observ.* 131. valde commendat usum uvarum maturarum rore adhuc madidarum in affectibus stomachi & aliis: singularis est observatio & digna lectu.

Magis autem pro usu Medico conveniunt Uvæ exsiccatæ seu Uvæ passæ, quæ sunt Uvæ vitis, vi caloris, sive furni sive solis exsiccatæ; aliàs uno nomine vocantur *Passulæ*; & sunt vel *majores* vel *minores*: Passulæ majores *Zibebæ*; minores *Passulæ Corinthiacæ* dicuntur, & hoc nomine solent præscribi. Hæ ipsæ passulæ quæcunque, imprimis minores, revera nihil aliud sunt, quam *mustum* quoddam *concentratum*, seu phlegmatis exhalatione condensatum, relictis & adhuc præsentibus ipsis salibus activis, à quibus dependit fermentatio. Unde ex his contusis cum aqua affusâ parari potest egregium *vinum*; quò ipsò innuitur, quod adhuc contineant duo salia, sulphure connexa atque temperata; sicut etiam destillatæ saltem *spiritum aciduluin & oleum empyreumaticum* suggerunt, ad instar musti.

Quoad usum, passulæ aliàs propter æquabilem acidi cum alcali & copioso oleo misturam temperatæ sunt, indeque conveniunt in temperanda massa sanguinea, aliorumque succorum in corpore acrimonia, à quocunque sale excessivo orta, indeque in lymphæ acrimonia, & inde faucium & pectoris affectibus, in quibus adest tussis nimia, asperitas & raucedo, ex lympha acri & acida, valde conveniunt: unde incoquuntur passulæ in nodulis & potionibus magistralibus pectoris; sicut & in partium ⊡riarum pathematis demulcendis & mitigandis sunt optimæ; hinc etiam sunt nutritivæ, & aliqualiter pinguefaciunt. Cum enim admodum temperata sint, sanguinis crasin in debita temperatura conservant; & temperatâ ita acrimonia chylum copiosum temperatum roscidum, pinguem ac oleosum suggerunt: Item crudæ sæpius comestæ in hæmorrhagiis narium copiosioribus ex fluxilitate & acrimonia sanguinis quasi scorbutica, sunt egregium remedium.

In specie autem conveniunt, ubi ex acrimonia sanguinis salsa provenerit atrophia: quam vim non tantum *JOEL in Praxi* laudat; sed etiam aliquot experientis comprobat *RIVERIUS c. 4. Observ.* 37. 43. & 44. id quod imprimis erit conveniens, si assumatur cum amygdalis dulcibus excoriatis; hæ enim habent vim nitrosam & absterſivam: Sic & quibusdam decoctum passularum cum rad. Cichorii iis qui ad phthisin inclinant, & in marasmo phthisico seu contabescentia corporis, convenientissimum est.

Dum supra dixi: quod passulæ conveniant in massa sanguinea & cachecticis affectibus corrigendis, idem est ac dixerunt veteres; quod sint hepaticæ, & conveniant in confortando hepate; stante illorum hypo-

hypothesi de sanguificationis munere, hepati delegato. Unde in quacunque sanguinis dyscrasiâ corrigenda, & ejusdem evcrasia conservanda, sequens habet Electuarium non inelegans *SOLENANDER cens.* 11.

℞ *passul. Corinth. contus.* ℔j.
pulv. rhabarb. ℥ß.
sacchari ℥j.
misce in consistentiam *Electuarii.*

Usus sit ante pastum cochlearis mensura plus minus, pro varietate circumstantiarum ad conservandam sanitatem. Incredibile est, inquit *SOLENANDER,* quam multa hoc electuarium prodest, blande alvum subducit, primas vias purgat, & sanguinis crasin egregie corrigit ac emendat.

Simile *Electuarium ex passulis* habet etiam *HORSTIUS Pater l. 4. observ.* 31. aliquantisper cum aromatibus magis compositum, expertum in cachecticis & hydropicis affectibus. Aliud ad hypochondriacum malum paratur ita:

℞ *passul. Corinth.* ℥Vj.
Crem. tartari ʒVj.
Sal. ♀ ʒiß.
Rhabarb. elect. ʒiij.
Cinnam. acerr. ʒj.
Misce fiat *Electuarium.*

Cæterum Passulæ comestæ & passulata omnia blando fermentationis motu explicando spicula salina, moderate intestina stimulant, & simul fæces emolliendo alvum laxant: unde hypochondriacis & scorbuticis & gravidis maxime conveniunt pro alvo aperta servanda, optimo cum consilio; quia sunt temperata. Pro hoc scopo convenit imprimis V. laxativum passulatum *TIMÆI* in Cas. 3. libr. 3. pag. 113. ad cujus imitationem

℞ *Passul. minutim in mortar. contus.* ℥iß
ebulliant in *aqua simplici* l. q.
colaturæ fervidæ ℔iß infunde
fol. senn. S. S. ʒiij
flor. violar. p. iij
crem ♀i ʒj.

Stent in loco calido per noctem ad dissolut. ♀ Colatura d. s.

Laxier-Tranck auf einmahl.

Potio est gratissima, quæ quantitate vitri ordinarii hausta egregie alvum laxat in affectibus hypochondriacis.

Observetur quod passulæ præscribantur exacinatæ: Nam acini vim habent adstrictoriam leniter, & hinc etiam leniter vim pellendi urinam, quod non semper est conveniens; nam sæpius præscribuntur pro scopo laxativo. Cum autem mustum habeat vim laxandi, unde & passulæ obtinent vires alvum obstructam & induratam reserandi.

Passulæ ulterius egregiam vim obtinent compescendi sitim. Non enim in omnibus affectibus conveniens est medicamentum vel acidi vel copiosæ aquæ ingurgitatio. Sitis namque oritur ex acri salivâ & aliis humoribus, infestantibus linguam aut guttur: v. gr. in hydrope, cachexiis, & scorbuto, ubi est intensissima sitis propter acrimoniam salivæ & lymphæ, & non licet aquosa assumere; hæc enim augent sitim; nec acida; quippe quæ quam plurimos, tam in intestinis quam massa sanguinea, inducunt affectus. In talibus ergo casibus, ubi non commode usurpantur aquosa vel acida, conveniunt passulæ & decoctum passularum pro compescenda siti; quoniam acrimoniam salsam, exque illa productam sitim corrigunt, & etiam dum temperant acrimoniam humorum, indeque obortas effervescentias compescunt, adeoque moderate refrigerant, & in multis affectibus propter acrimoniam humorum nimiam conveniunt.

Externè in alvi obstructione commendari solet clyster, qui fit ex passulis coctis in jure vituli, deinde colatis & expressis per linteum; ex qua expressione fit Enema in fecibus induratis, & longa alvi retentione à quiete nimia & potu parco, imprimis in gravidis, uti dixi.

Omnia hæc de uvis passis dicta, applicanda etiam sunt ipsis *Passulis Corinthiacis,* quibus illa ipsa longe magis conveniunt.

De cætero, cum passulæ, uti dictum, sint mustum concentratum, hinc & fermentatio in iis excitari, & beneficio hujus potus vinosi admodum suaves, instar vini Malvatici seu Hispanici, inde præparari possunt pro evcrasia sanguinis & sanitate nostrâ optimi: v. gr.

℞ *Passul contus.* q. v.

infunde in *aqua calida* q. s. addatur parum *sacchari,* quod simul promovet fermentationem, vel secum vini aut cerevisiæ; ita brevi post turgescunt, & fit Vinum instar Hispanici.

Nam non solum ex passulis & saccharo fermentando suave fit Vinum; sed etiam ex his passulis cum pyris moschatellis fit *Vinum compositum,* egregium ad corrigendam cachexiam massa sanguineæ, & utile in affectibus cachecticis. Uti etiam cum succo pomorum Borsdorffianorum si subigantur passulæ contusæ & fermententur, fit *Vinum compositum* suave & elegantissimum in affectibus hypochondriacis & melancholicis. Item si cum fruct. rubi idæi temperentur passulæ, elegantissimum habebitur vinum; modò observetur legitima fermentatio; nam in hâc totius rei cardo vertitur. *GLAUBERUS* pro solamine navigantium concentrationem musti & cerevisiæ instituit. His scilicet abstracto phlegmate ad consistentiam mellis redactis affusa aqua per fermentationem deinde vinum vel cerevisiam recuperare intendit. Verum negotium hoc non procedit; quia beneficio ignis omnis textura immutata fuit, adeo ut loco potus grati horridus prorsus proveniat; non secus, ac si spiritus vini Vino adderetur. Nam destilletur modo vinum, spiritus vini emergit: qui si additur iterũ remanentiæ, non emergit potus vinosus, sed horridus; quia textura utriusque est immutata; ergo non amplius possunt permisceri. Hoc autem in passulis aliter fit, quia sponte sua exsiccatæ sunt: non tamen fit præcise ex passulis solis Vinum tale, sed etiam ex aliis scilicet fructibus.

Rob passularum seu succus expressus & inspissatus valde convenit in affectibus pectoris, in quibus adest tussis, asperitas nimia & raucedo, ex lympha acri & acida. Veteres concedunt prægnantibus, in quibus purgantia sunt periculosa: imprimis quando intumescit uterus, ut alvus astringatur, uti etiam in fæcibus induratis, si hoc fiat, fit ex nimia quiete, vel pauco potu, quod contingit in vitam sedentariam viventibus; uti imprimis etiam in prægnantibus, ex his si adstringatur alvus, multum conducit rob passularum in eadem laxanda, ad magnitudinem nucis castaneæ assumptus; sicuti etiam ex rob passularum Electuarium polychrestum ad morbos chronicos, cachecticos, & eos, qui ad icterum vel hydropem declinant, conficitur, si

℞ *pulp. passul. Corinth.* ℔ß
rhabarb. pulverisat. ℥ß ad ʒVj.
cinnam. ʒj.
Misceantur.

Capiatur dosi parvi cochlearis.

Convenit etiam iis, qui varis & gutta rosacea ex causa interna corripiuntur.

Pro alvo laxanda in gravidis *Passulæ laxativæ* sunt optimæ,

optimæ, tam in forma humida, quam sicca. Compositio autem harum est multiplex; nihilominus imprimis ita fieri possunt; Et quidem in forma sicca Passulæ laxativæ optime fieri possunt, si hæ mundatæ irrorentur crebrius cum emulsione scammonii, exsiccentur, & iterum irrorentur; idque toties, quoties placuerit, & prout remedium magis vel minus forte expetitur: hinc facile paucis aliquot guttis olei cinnamomi aut macis aromatisari & asservari possunt:

Vel

℞. *Passul. min.* qv. v.

Coquantur, donec intumescant:

postmodum

℞. *Diagrydium dissolutum in vino albo:*

quod denuo inspissetur & pulverisetur.

Hujus *pulveris* ℞. ℈j, isque inspergatur

passul. ℥j.

dum imprimis adhuc calent ex coctione: misceantur probe, & siccentur ad solem; sic enim optime purgant, & grati atque elegantis sunt saporis.

Aliam compositionem videbitis in *ZWELFFERI Pharm. Reg. Class.* 3. *pag.* 48. *TIMÆUS* in forma humida egregiam habet sequenti modo:

℞. *Passul. min. optime mundat.* ℔ ß.

affundit

Vini Rhen. ℔ j ad ℔ j.

permittit in Infusione per diem noctemque:

addit manè

Sacchari clarif. ℥ viij l. ix.

post evaporet ad consumptionem vini, addendo

Resinæ jalappæ ℈ iv.

Miscet in consistentiam *Electuarii.*

Dosis ad ℥ß.

Passulæ autem magis *laxativæ* fiunt sequenti modo:

℞. *Fol. Senn.* ℥ iij

Crem. ♀ i ℥j

Mechoacann. ʒ vj

Diagryd. ʒ ij.

Sem. anisi,

Galangæ, ana ℈iv.

Infundantur in *aqua simplici*, & ebulliant ad dissolutionem tartari & extractionem Sennæ: Colaturæ adhuc calidæ infund. *passul. min. concis.* q. s.

Stent in loco tepido, ut successive evaporet phlegma ad consistentiam electuarii, quod in malo hypochondriaco pro laxanda alvo est egregium. Aliam compositionem habet *ZWELFFERUS loco allegato pag.* 47.

In officinis habetur *loh de passulis*, quod in asperitate faucium & pectoris, tussi sicca, aut etiam humida asperiore & raucedine usurpatur, & valde convenit, præsertim cum rob vel syrupo papaveris albi mistum vel sensim sensimque deglutitum. Temperat enim, acrimoniam demulcet, partes asperas & læsas restituit, & crebriorem tussim, mucique copiosioris proventum suspendit, adeoque, ut vulgo vocant, egregie incrassat.

In Uvis passis continentur *Acini.* Hi uvarum acini expressi fundunt oleum instar olei olivarum. Quidam illos in pulverem minutissimum redactos in phiolis leni digestione aliquandiu foverunt, & quasi putrescere permiserunt, tandem ex illis ♎ando ⊖ volatile elegans acquisiverunt. Non secus ac relatum fuit, quod acini baccarum juniperi per retortam igne aperto destillati cum oleo empyreumatico ⊖ *volatile* simul suggerant.

Expressas uvas sequuntur tandem *Vinacea*, die Wendrösten / cum quibus & urina non solum ex cupro ærugo paratur in Gallia, ex quo postmodum tam singularis *spiritus* præparatur: vid. *ZWELFFERUS in Apologia*; sed etiam in usum quoque veniunt medicum, quia cum acinis collecta adhuc turgent principiis fermentativis vinosis; unde si incalescunt, odorem spirant gravem, & pro cura morborum externorum multum habent in recessu: scilicet in cura doloris ischiatici, in dem Kreuz-Wehe / scorbutici, & similium affectuum arthriticorum dolorosorum & paralyticorum usurpatis vinaceis nil melius est; vel sub formâ balnei sicci, vel cataplasmatis.

Balneum hunc in modum fiat: scilicet ischiaticus, sponte fermentando calefactis vinaceis, ad umbilicum usque insideat, expectando sudorem: aut membra arthritica, vel dolentes partes nervosæ & articuli imponuntur in vinacea per se sponte incalescentia; quando enim ad tempus steterunt, incipiunt fermentatione ad putredinem tendere, & incalescere: Videatur *Petrus à Castro*, qui propriam sororem, annos natam 18. desperato ischiatico dolore prorsus intolerabili laborantem, post infinita remedia, tandem per insessum corporis in vinacea recentia per se incalescentia curavit. Nempe vinaceis his in vasis probe compressis, donec intra tres vel quatuor dies vaporem calidum emiserint, ægram medio corpore immerserunt; quo ipso sudores egregiè moti fuerunt & hoc fecerunt præter propter per semihoram; quâ elapsa per horam iterum in lecto sudavit ægra, quo medicamento ter repetito, à gravi & diuturno morbo liberata fuit. Unde hoc oriatur, videmus egregiè explicatum in *ZWELFFERI Apologia contra Tacchenium pag.* 204. qui derivat ex sale volatili vinaceorum per fermentationem exsuscitato; quod ubi ingreditur membra arthritica, corrigit acidum arthriticum evocando per poros cutis; quo evacuato cessat dolor, ab acido pungente & vellicante nervos inductus. Unde sal volatile vinacearum, dum corrigit acidum, & per poros evocat, sensibiliterque quasi his affectibus convenit. Idem *CASTRO in supracitata experientia* etiam hoc observavit, quod per talem insessum in vinaceis recentibus calentibus non tam curatus fuerit dolor ischiaticus; sed etiam menses cepterint fluere, qui per longum tempus restricti, per nullum aliud medicamentum potuerunt provocari. *BORELLUS Cent.* 2. *observat.* 42. *pag.* 145. tumorem testium chronicum cum inflammatione & rubore, ut & podagram ex causa frigida, iisdem per se sponte incalescentibus curatam refert. Sed semel in anno illud usurpandum est. Sponte tamen effervescant; hoc enim modo exaltantur salia volatilia: Si autem nolint sponte fermentare aut incalescere, tunc pro usu medico aspergatur parum de calce viva; sic facile ad incalescentiam debitam reduci possunt.

Ipse tandem succus ex uvis expressus, *mustum*, per fermentationem abit in *Vinum*, de quo *infra suo loco.* Saltim hic fermentatio ejusdem consideretur, ubi duo occurrunt observanda: nempe

1. Motus; &
2. Eructatio flatuum.

Quod attinet motum, ille fit, quando acidum & alcali invicem pugnant, unde motus fermentativus quando vero se unire & conjungere incipiunt, fit eructatio flatuum. Fermentationem hanc adjuvat calx viva inspersa, quia acidum & alcali occulta fovet. Impeditur vero eadem, si ferrum candens aut limatura Martis musto immittatur, quia ferrum aggreditur acidum vini, unde cessat omnis fermentatio. Sub unione hac acidi & alcali partes heterogeneæ extruduntur, quæ fundum petunt, & Feces constituunt; in quibus luxuriat Alcali.

Sub fermentatione hac, accedente aëre, volatilisantur partes vini oleosæ, & eructant copiosos flatus, & sic in spiritum ardentem abeunt. Quidam magnos alembicos doliis imponunt, & in spiritum vini

vini condensare, eundemque capere satagunt: sed stolidum hoc est, quia admodum volatiles sunt, & ens novum, ut nullo modo coërceri possint; & si arctius coarctentur omnia vasa disrumpuntur: Hinc ab *HELMONTIO* novo nomine *Gas* audiunt, quod mustum pariter ac cerevisia fermentans eructant. Tali Gas similes sunt flatus in corpore nostro. Naturæ autem sulphureæ est Gas istud; hinc & flatus corporis nostri facile sunt inflammabiles. Cæterum, quando depuratur mustum, fit nova textura, *Vinum*, ubi alcali volatile prædominatur, in quo partes spirituosæ volatilisatæ sunt per fermentationem & volatilisationem sulphuris concreti. In musto autem nullus est spiritus inflammabilis, sed per fermentationem demum fit spiritus vini; quia est compositum quoddam ex principio sulphureô & acidô, tantillum de alcali participante. Quò magis oleosa sunt vina, eò copiosiores spiritus suggerunt.

De his verò plura in *alterantibus secundariis*, ubi *de Vino agetur*.

Cum musto potest fieri *Tinctura Martis aperitiva*, si infundatur super limaturam Martis, donec probè impregnatum sit atomis Martis; hôc factô decantetur & inspissetur in consistentiam mellis; vel extrahatur hoc cum spiritu vini, vel cum spiritu vegetabili quodam appropriatô, & fiat *Tinctura Martis aperitiva*. Idem processus potest fieri cum succo pomorum Borsdorffianorum pro affectibus melancholicis & hypochondriacis.

VIRGA AUREA.

Virga Aurea aliàs etiam ex usu Consolida Aurea, Germanis Gülden-Günsel / it. Gülden-Wund-Kraut / dicitur. Datur vel *major* seu *herba Doria*, aut *Panax Chironium*; vel *minor foliis non serratis*.

Consolida aurea vocatur ex usu, quod præsertim illa major inter vulneraria referatur, quasi scilicet auro non sit redimenda ejusvis vulneraria. Folia & flores sunt experti in vulneribus recentibus & inveteratis curandis, interno pariter usu atque externo, & quocunque modo vulnera contingere solent.

Præter vim vulnerariam habet etiam nephriticam, dum conducit in affectibus renum & vesicæ, sive sint arenulæ, sive mucilago, & hinc obstructiones seu exulceratæ: in omnibus convenit, cum simul urinam pellat. Observetur benè, quod vulneraria sint imprimis etiam Diuretica, quod aliquantisper potest lucem affundere, quomodo diuretica moveant urinam: scilicet in suo concreto eminet alcali non nihil saltum, cujus ratione Mercurium præcipitatum revivificant, hujus virtute usu interno omnia sunt diuretica, sanguinisque grumosi dissolutiva: item excoriationum & exulcerationum quarumvis, præsertim pectoris, correctiva. Ingreditur plerumque emplastra vulneraria & remedia chirurgica.

Succus hujus plantæ expressus & *inspissatus* loco balsami cujusdam vulnerarii nonnullis fuit in usu: Verum in tanto horum apparatu vix adhibetur.

ULMARIA.

Ulmaria ita dicitur, quod folia ejus cum ulmi foliis conveniant: Dicitur etiam *Regina prati*.

Veteribus non fuit in usu: Modernis vero pro alexipharmacô ac sudoriferô inservit, unde etiam in morbis epidemicis, malignis frequentis est usus, in specie in fluxibus alvi, diarrhæis & dysenteriis epidemicis, in autumno ut plurimum grassantibus, quia simul vim habet nonnihil adstrictoriam, & sic quasi ad tormentillæ naturam accedit: sicut & compositiones theriacales, *pulveres alexipharmacos, essentias & elixyria antipestilentialia*, ingreditur. *SIMON PAULI in Quadr. Botan. pag.* 452. summis laudibus effert, quippe quâ lethale vesicæ vulnus in puella curavit: item in ossium fracturis propemodum immedicabilibus mira præstitit.

Multum laudatur aliàs ▽ ejus ex MB. destillata à *FABRO* pro usu sudorifero, præsertim si vehiculi loco cum aliis medicamentis alexipharmacis in morbis malignis propinetur.

Extractum, quod video *in Pharmac. Quercetani*, sudoriferum pariter est, & ab *AUTORE* contra pestem & in febribus malignis commendatur.

Habetur etiam

ULMARIA PEREGRINA.

Ulmaria peregrina seu *Barba Capri floribus oblongis*, *Drymopogum* proprie dicitur: German. Wald-Bart / sed planta hæc est penitus inusitata.

URTICA.

Urticæ dividuntur in urentes & non urentes. Hæ vulgo dicuntur Lamia seu Gallopsides: Illæ vero in specie Urticæ, quæ satis solent esse cognitæ. In urentibus autem distinguatur vis caustica à medicamentosa. Caustica vis consistit in spiculis concavis, per quæ urticæ hæ liquoré peculiarem limpidum acrem, peculiari folliculo contentum, intra cutim & cuticulam figunt, unde ab ejus salina acrimonia fibræ irritantur, & hinc dolor pruriginosus ac vesiculæ excitantur: vid. *LANGIUS*, & *experimenta Neotericorum*, imprimis *Anglorum*, in specie *HOCKIUS in sua Micrographia Anglice scripta*; item *Ephemerides Eruditorum*, qui observarunt per microscopia talia spicula concava, talemque humorem. *HELMONTIUS* autem putat, hoc à sale caustico provenire.

Virtutes Medicas quod attinet, Urtica urens minor, die Heyter Nessel / est dicata pulmonibus; Unde pulverisata folia urticæ solent commendari in pulmonum læsionibus, phthisin minitantibus & affectibus pulmonum. Deinde experta est contra calculum, & in affectibus calculosis pulmonum, renum & vesicæ. In gangræna internè decoctum singulare quid obtinet, & ad quascunque hæmorrhagias valdè commendatur, uti omnes testantur Practici. *FERNELIUS in M. M.* annotavit, quod etiam alvum laxet.

Externè solet commendari singulariter contra gangrænam & hæmorrhagias quascunque, contusa & applicata. Item in nimio narium fluxu, ubi propter circumstantias interna propinari nequeunt, adhibita extrinsecus folia urticæ conveniunt; si scilicet contusa plantis pedum & volis manuũ applicentur, & linteum aqua frigida urticæ vel ejus succo madefactum, circa scrotum vel testes ponatur: & denique turundæ ex gossypio vel etiam ex linteis paratæ, aqua vel succo urticæ immersæ, naribus indantur. Hisce enim externis brevi post narium fluxus intercipitur: vid. *BORELLUS Cent.* 1. *Observ.* 95.

Præterea *semen urticæ majoris* lithontripticum est & calculum pellit: scilicet colligitur urtica semine maturo ante solis ortum luna crescente, & exsiccatur in umbra, donec sponte decidat: post in decremento Lunæ usurpatur. Dosis ʒj. Egregium est præservativum à calculo, tam pulmonum, quam renum & vesicæ. Ne frigus noceat, solet ceu præsentaneum remedium commendari semen urticæ, cum sevo hircino aut oleo laurino & cera illitum; sic enim nullum frigus sentiri inquiunt.

Succus urticæ nonnihil nitrosus est, unde interne in quibuscunque hæmorrhagiis compescendis usurpatur ab ℥ß ad ℥iß & ℥ij. Sic *RIVERIUS Cent.* 4. *observ.* 81. expertus est, quod succus urticæ ad ℥ß propinatus, fluxum nimium mensium sistat: id quod etiam facit in nimio fluxu hæmorrhoidum, ad quamcunque hæmorrhagiam narium, ad expuitionem sanguinis, ad vomitum sanguinis: vid. imprimis *BORELLUS & RIVERIUS Prax. lib.* 4. *cap.* 8. *AMATUS LUSITANUS* habet etiam egregiam experientiam hæmorrhagiæ nimiæ, uti & mensium fluxus nimii, per succum urticæ curati: Sicuti folia urticæ contusa instar turundæ naribus applicata hæmorrhagiam narium optime solent sistere. *Externè* vero succus ex herba vel radice expressus cum linteis duplicatis applicetur loco affecto ad ulcera mundificanda, & contra ulteriorem gangrænæ progressum, uti & gangrænam ipsam curandam.

Aqua ex radice urticæ urentis destillata, & quidem cum spiritu vitrioli leviter acidulata, & frigida assumpta, vomitum sanguinis sedare dicitur.

Inter Urticas urentes jam etiam sese offert

URTICA ROMANA.

Urtica Romana foliis crenatis & non crenatis pilulas ferens, non est officinalis, sed exotica: cujus loco Urtica vulgaris major & minor adhibentur.

URTICA MORTUA
seu
GALEOPSIS.

Urtica mortua est vel *minor foliis rotundis, floribus exilibus*; vel *major foliis triangularibus*; utriusque variæ species dantur; quarum quadam vocantur *Lamia*, quædam Galeopsides: *Lamia* sunt *majora, Galeopsides minores. Galeopsidum tres* dantur *species, flore albo, rubro, & luteo*, & promiscue sunt in usu. Dicitur *Galeopsis*, quoniam flores quasi repræsentant galeam. Deinde quædam adhuc sunt *maculatæ*, quædam *non maculatæ*: *maculata* vocatur ab Italis *Milzadella*, quæ est species urticæ mortuæ, & aliàs dicitur Lamium album maculatum: Milzadella dicitur, quoniam usurpatur ab Italis ad scirrhos, indurationes & obstructiones lienis, qui ab Italis vocatur *Milza*: vid. *SOLENANDER Consil.* 12. & ex eo *SCHENKIUS lib.* 3. *observ.* ubi *de splene*; uti etiam *HARTMANNUS in Praxi Chymiatr. cap.* 178. §. 3.

Apud nos autem cum rariores sint lienis affectus, tanquam specificum contra fluorem album mulierum, qui dicitur aliàs *Gonorrhæa muliebris*, usurpari solet, imprimis si sclareæ vel hormino associetur; sive hæc gonorrhæa sit vera, sive notha. Assumitur aut conserva summitatum florentium, aut decocta in vinô: etiam externè in pediluviis commendatur. Novi exemplum mulieris generosæ ante paucos annos decocto solo galeopsidos in vino albo curatæ, cum aliàs nullũ conducere voluisset remedium.

Sequitur planta ab Autore neglecta, quæ vocatur

UVULARIA.

Uvularia, aliàs *Hippoglossum*, rectius *Hypoglossum*, à quibusdam *Bonifacia*, est *Laurus Alexandrina baccis, pediculis adhærentibus*. Datur enim *Laurus Alexandrina vera baccis, pediculis longis cauli affixis*, & *Laurus Alexandrina baccis folio insidentibus*: Germanis Zapffen-Kraut dicitur, quod in foliis ejus parvum foliolum, quod linguam quasi prominentem referat, enatum sit; hinc & Latinis *Bilingua* vocatur.

Posteriores lauri officinis sunt incognitæ; prior vero Uvularia, ejusque Decoctum, vi nominis ad gargarismata contrà affectus faucium, in specie contra uvulæ prolapsum & nimiam laxationem, item contra phlogosin seu inflammationem laryngis, aut serosam aliqualem glandularum intumescentiam, à pluribus adhiberi solet. Sunt etiam, qui in hunc usum radicem & folia potui, item infantulis ad præcavendam laxitatem uvulæ instar amuleti appendere jubent; sed fides sit penes experientiam. Postmodum in principio inflammationis uvulæ, item gangrænæ, cum aquâ veronicæ commendatur: vid. *TABERNÆMONTANUS in Herbar.* & *JOEL*. Eadem, quæ de ligustro dicta sunt in oris ac faucium affectibus, etiam de Uvularia à modernis affirmantur.

Z

ZEDOARIA.

Zedoaria est *Zingiber sylvestre latifolium*, cujus radix egregiè est aromatica penetrans insigniter & polychresta, impregnata copioso aeri volatili sale quod per destillationem patet; cujus beneficio ▽m aromaticam oleo copioso suggerit: cui in India ex radice recenti destillatæ ⊖ volatile nivis aut camphoræ forma innatat. Ex India ad nos defertur & in plurimis ferè cum Gentianâ convenit; nisi quod magis oleosa existat, adeoque stomachica magis & carminativa sit.

Vi alexipharmaca & sudorifera laudatur, adeo, ut interne theriacalibus remediis annumeretur, & imprimis Medicis commendetur, ut in ore eandem gestent ægros malignis & contagiosis morbis infectos visitantes: de quo videatur imprimis *RULANDUS in Tract. de Febre Hungarica*: unde etiam quæcunque purgantia corrigere veteribus dicta fuit. Quin & ad vapores mineralium acidos & venenatos reprimendos adhibetur; vomitus etiam egregie sistit; hinc vel metallariis, vel etiam chymiæ operatoribus crebrior usus ejus commendatur. Præterea egregium est stomachicum ad imminuendam & præcavendam imprimis pituitam seu cruditatum acidarum proventum in stomacho, in quo aliàs ab *HARTMANNO* & *LINDANO* multum commendatur: Carminativa vis pariter ei inest singularis, uti aromatis omnibus, & quidem vix datur aroma, quod magis vel impediat vel discutiat flatus quam Zedoaria; Præterea quoque egregie prodest in doloribus colicis & ventriculi, non secus ac mulierculæ nostrates contra passiones hystericas pulverem radicis feliciter usurpant. Etiam puerperis mox post partum optimè exhibetur cum pane butyro illito, partim pro doloribus post partum sedandis, partim pro lochiis insimul promovendis *JOEL* commendat. Sic & vi sua aromatica convenit tussi diuturnæ, ab aere frigido externo contractæ, in aqua cocta. Lumbricos intestinorum potenter enecat.

Extractum commendatum est mulieribus pro ciendis mensibus.

Aqua Zedoaria cum vinô destillata egregiè est carminativa & stomachica in colicis, hystericis, doloribus post partum & aliis muliebribus affectibus proficua: vid. *HOEFERUS Herc. med. pag.* 131. *Aquam Zedoariæ compositam* elegantem videbitis in *M. A. N. C. ann.* 6. *append. pag.* 102. Et egregium *Destillatum stomachicum ex Zedoaria* in *HORSTIO lib.* 4. *observ.* 1. *pag.* 150. & *observ.* 28. *pag.* 266. non quidem artificiosum, sed fructuosum.

Vinum & *oleum* sunt stomachica & singularia in colicis & hystericis affectibus, nec non in doloribus post partum.

Pertinet huc *Essentia Zedoariæ* per spiritum vini tartarisatum, qui exinde rubore coloratur, spiritus tinctus decantatur, & blando igne ad medietatem abstrahitur; quæ essentia in affectibus stomachi & intestinorum, in specie in colica & aliis ante dictis, proficua est.

Acetum Zedoariæ in peste, aliisque morbis malignis, egregium est remedium præservativum & curativum.

ZINZIBER, ZINGIBER.

Zingiber aroma est exoticum ex *Cyperorum generibus* ex Indiis allatum, *congener Zedoariæ*, & fere ejusdem saporis & usus.

Egregium est stomachicum, viribus fere cum pipere conveniens unde cruditatem acidam & viscidam in stomacho & intestinis solet absumere vel attenuare, liquefacere, & excrementorum promovere ejectionem. Convenit igitur in apepsiis, quæ post morbos chronicos plerumque supersunt, cum ægri plerumque cruditates acidas, viscidas congerant & omnibus stomachi & capitis affectibus per consensum stomachi, in vertigine senum, & oculorum suffusione notha (wann es vor den Augen herumb fähret / als wie Fliegen oder Staubgen/) qui affectus pariter oritur ex stomacho. *PLATERUS* observavit, quendam post quartanam diuturniorem, ex cruditate acida ortam, apepsia gravatum, pulveris Zinziberis usu diuturniore se mere restituisse: Idem quoque refert, pontificiis post jejunii quadragesimalis tempus crudita-

eruditatem ex piscium esu collectas, pulveris hujus usu optime corrigere, & mala inde nata avertere. Præterea Decoctum sudoriferum est; unde ex Zingibere & Quajaco fit insignis potio sudorifera, teste *LANGIO Comment. in Fabrum.* Denique Zingiber infarctum pulmonum attenuat, unde nonnulli addunt illud decoctis in parva dosi contra tusses inveteratas, & imprimis asthmate chronica, aliosque similes affectus, Optime corrigit folia sennæ; unde cum sennâ usitatè præscribitur in purgationibus.

In oculorum affectibus cum Zinzibere fit singularis *aqua ophthalmica*, quam vid. in *HARTMANNI Praxi chymiatrica pag.* 104. §. 3. item *BARTHOLINO* cent. 4. Epistolar. pag. 5.

Zingiber in India seu *china conditum* est egregium stomachicum, & in omnibus stomachi & capitis, nec non oculorum, affectibus, item in vertigine per consensum stomachi obortis, similiter corrigit

Et sic erit Finis Alterantium primariorum.

CLASSIS II.
DE
ALTERANTIBUS SECUNDARIIS,
quæ sunt
SUCCI, OLEA, LACHRYMÆ, RESINÆ, GUMMI-RESINÆ, GUMMATA, &c.

Absolvimus Alterantia dicta primaria, seu quæ sunt desumpta immediatè ex herba, foliis scilicet, radice, cortice, ligno, semine &c.

Sequuntur nunc *alterantia secundaria*, quæ sunt quasi producta immediata istorum primariorum, & ut plurimum succi ex ipsis vegetabilibus collecti & concreti partim naturâ, partim artis beneficio producti. Hi sunt sub duplici differentiâ: vel *gummata*, vel *resinæ*. Ut plurimum autem colliguntur ex arborescentibus plantis, vel per spontaneam effluxionem, vel per incisionem. Cum ergo in omni arbore sit spiritus acidus, hinc & omnia hæc primò liquorem acidulum, deinde oleosum dant, in quo est crassis eorum. Resinæ omnes naturæ sunt oleosæ: ergo in menstruis oleosis solvuntur, ut spiritu vini &c.

Gummata sunt varia: in hoc conveniunt, quod commodissimè solvantur in menstruis aqueis & aqueo-salinis, v. g. aqua, acetto, vino, succo nitri &c. utut in recessu multum de natura resinosa vel salino-mucilaginosa esse soleant: de quo confer. *ZWELFFERUS in animadverf. super Pharm. August. pag.* 128. Gummata resinosa sunt Ammoniacum, sagapenum, &c. mucilaginosa sunt gummi cerasorum, tragacantha, &c. Resinæ sunt aromaticæ, v. g. terebinthina, resina animæ, pix &c. Constant sale volatili admodum oleoso, ab acido concentrato: Sic enim oleum destillatum anisi mediante oleo vel spiritu acido vitrioli coagulatur in momento in perfectam resinam; vel oleum vitrioli additum terebinthinæ, baccarum juniperi, macis, &c. mediante blandâ digestione dicta olea condensat in perfectam terebinthinam; adeo quod saltim terebinthinæ sint resinæ liquidæ; resinæ sint terebinthinæ condensatæ utræque sunt salia volatilia oleosa ab acido concentrata. Gummata non ita pinguia sunt, quoniam in resinis plus olei; in gummatibus verò plus mucilaginis est.

In genere ergo Resinæ & Gummata nil aliud sunt, quam succus vegetabilis nutritivus, phlegmatis separatione condensatus. Resinosorum gummatum nucleus est resinosa ista substantia, altera mucilaginosa scilicet parte, ceu involucro, saltem addito: unde & illa resina spiritu vini commodè extrahi potest, nuda mucilagine residua: & hujus resinæ ratione etiam à terebinthinâ ceu resina liquida, solvi possunt; pro usu præsertim externô.

Jam de singulis in specie inter quæ primũ se offert

ACETUM,

tanquam spurius vini filius, de quo notum Plinii effatum, quod vini vitium vertatur in medicamentum: quod intelligendum est de Aceto.

Nihil enim aliud est, quam

Acidum vini, in cujus substantia media successive resolutum est fermentationis beneficio, sub quâ ipsa fermentatione simul oleosa substantia attenuata parte acidâ magis manifestatur, parte verò pingui invertitur & occultatur, non secus ac ipse spiritus volatilis unà deprimitur & figitur. Est itaque acidum vini per continuatam fermentationem, & successivam acidi solutionem & attenuationem, unà cum reliquorum ingredientium textura alteratum & in talem liquorem muratum, estque nihil aliud, quam Tartarus liquidus. Idem enim vini acidum; si proprias feces rodendo cum iisdem coaguletur, Tartarum constituit. In aceto ergo præter acidum in fluorem redactum, & phlegma illud probè diluens, spiritus vini, & oleum & alcali volatile adhuc abscondita sunt, & quidem quo generosius est vinum vel liquor, eò generosius dat acetum; vel quo spirituosior est liquor, eo acrius, eo acidius, & eo penetrantius fit acetum; adeo ut ex vino, ex quo per destillationem exhalavit volatilis spiritus, non fiat acetum.

Acidum quod attinet aceti, revera hoc in suâ textura cum cæteris ingredientibus potius nitrosæ, quam vitriolicæ esse naturæ, ut rectè hoc asserit *LUDOVICI de Sale Mercurii pag.* 42.

Inesse autem aceto vini adhuc spiritum vini, patet tam per generationem quam per resolutionem: Si enim vinum in vase hermetice clauso asservetur, acescit, in quo tamen propter clausuram nil spiritus evanuit uti *BECHERUS pag.* 414. *in Phys. subterr.* & *JUNGIUS Doxosc. part.* 2. *sect.* 1. *c.* 23. *asserto* 6. offendit. Unde etiam ex tartaro & ♀ ✠ generatum ostendit *KIRCHERUS de Ferm. pag.* 97. adeò ut per simplicem μετάγωγιν particularum ex vino fiat acetum: scilicet figuntur saltem particulæ volatiles spirituosæ in aceto, ita tamen, ut iterum volatilisari, & in pristinam libertatem vindicari possint; quod fit in solutione saturni vel coralliorum, per acetum facta. Unde concludendum: quo magis impræguatum est vinum vel liquores spiritibus, eo fortius & acidius fit acetum; quare etiam vinis vulgaribus, ut eo fortius dent acetum, solet infundi vel semen sinapi, piperis, semen erucæ, similiaque sale volatili aeri constantia, ut exaltetur liquor minus generosus. Fundamentum consistit in hoc, quod ejusmodi subjecta sale volatili impræguata augeant partes volatiles salinas liquoris minus generosi: unde auctis his, fortius congrediuntur cum acido, ex quo augetur fermentatio, magis subiguntur salia volatilia, & exaltatur aciditas, ex quo fit acrius & penetrantius acetum.

In fermentatione, quâ fit Acetum, dixi, quod à partibus acidis per fermentationem combinatis, cum volatilibus figantur partes salinæ & occultentur, non vero omnino exhalent, sed ligentur; uno verbo: quod partes salinæ spirituosæ occultentur, non vero exhalent, vel figantur tantum ab acido fixo. Probo: quoniam ex omni aceto potest de novo resuscitari spiritus vini, id quod monstrat, quod non omnino immutentur ☉ia volatilia, sed saltem occultentur. Probo etiam hoc ipsum de resuscitatione ♀, quando scilicet fit solutio saturni calcinati in aceto, vel

vel coralliorum in aceto solutorum; hinc inde paratum Saccharum saturni, aut sal coralliorum, si immittantur in retortam vitream, & leni igne destillentur dant spiritum volatilem ardentem instar spiritus vini; qui non est ex coralliis, neque etiam ex plumbô, quoniam impossibile est, ut iis insit, sed prodit ex partibus aceti, adhærentibus coralliis & satûrno. Eô enim ipso, quô acidæ partes rodunt corallia vel plumbum, fit ut ex arcto nexu acidarum particularum cum partibus terreis alcalicis coralliorum vel plumbi ♀, ab acido antea concentratus, liberetur & fiet sui juris: hinc fit, ut prodeânt particulæ volatiles ab acidis liberatæ, & antiquam suam formam vel spirituositatem nanciscantur: Est ergò impostura, quando alii ejusmodi spiritum pro spiritu ardente saturni vel spiritu coralliorum venditant, cum ex aceto regeneratus sit spiritus vini.

Inesse etiam in aceto alcali volatile, & oleum, pro vini natura varium, ostendit non tantummodò *TACCHENIUS Hipp. Chym. pag.* 124. & *in Clave Hipp. Chym. pag.* 88; Sed etiam si magna ab aceti destillatione residuum inspissetur, prodit spiritus urinosus instar ∽ tartari. Clarius hoc patet ex sale alcali quocunque, cum acetô sufficienter saturatô, ut fieri solet in præparatione salis vini essentialis seu terræ foliatæ Tartari: Nam si tale *alcali ab acido saturatum*, &, ut recte vocat *TACCHENIUS*, in *Tartarum regeneratum*, igne aperto destilletur, accipitur *spiritus urinosus* & oleum, simillimum isti, quod ex Tartarô habetur. Acidum ergo aceti mediæ est naturæ inter acidum volatile, & acidum fixum.

Cæterum non vinum solum; sed omnia vegetabilia quæcunque fermentari possunt, eorumque succi expressi fermentando acescunt, & acidum sui generis exhibent, Modum videbitis in *WEDELII, Pharm. pag.* 83. si scilicet fermentatione salia volatilia exaltentur & acido concentrentur, sicque acorem contrahant. Et non tantum *ex vegetabilibus nativis* fit *acetum*, sed etiam ex decoctis: ex nativis, v.gr. ex succo uvarum, pyrorum, pomorum, cydoniorum, & similium; sicut & ex decoctis & infusis fit tandem acetum. Quô pertinent *aceta* ex cerevisiis, & *ex quibuscunque infusis* parata: Recipiatur enim planta quæcunque, decoquatur in aquâ simplici, & in loco calido vel sole exponatur & acescet. Animalium partes, imprimis carnosæ, in acetum degenerant: sic v.gr. si quidam tempore æstivo decoquat carnem in aqua simplici, & brevi caro ista acescet, & acorem contrahet instar aceti. Mel etiam, cum aquâ simplici dilutum, uti fermentando vinosum potum suggerit, ita per ulteriorem fermentationem, quâ acidum resolvitur, pingue & spiritus magis invertuntur, in egregium acetum mordax & acre abit: quod à *QUERCETANO* vocari solet *Acetum Philosophicum*; quoniam usurpatur à chymicis in solvendis metallis & mineralibus: de quo vid. *AUTOR*, Potest tamen fieri etiam *acetum extemporaneum*, quod parandum docet *SCHMUCK, Thesaur.* 2. *secreto Phys.* 12. qui extemporaneum parat acetum ex cremore ♃i acido & fæcibus aceti, aquâ affusâ; subito enim fermentant & in acetum abeunt.

Ex animalibus etiam aliquid aceto simile obtineri potest: si enim tempore æstivô decoctiones carnis in ▽ simplici asserventur, brevi acescent, acorem spirabunt, & acidum gustui manifestabunt.

Modus generationis aceti fit per fermentationem, dum scilicet in liquoribus per fermentationem, vel succo crudo, v. g. mustô, volatilisantur partes subtiles, & blandè combinantur cum partibus acidis, & sic fit *Vinum*. Hoc quando superstat fæcibus propriis tartareis, quæ impræg̃natæ sunt copiosis partibus volatilibus & acidis, fit, ut partes fermentativæ fæcum sensim sensimque agere incipiant in vino, quo fit ut vinum fermentet, quâ fermentatione partes volatiles partim â reliquis acidis figuntur & subiguntur. Dum ergo acidum figit, subigit, & assimilat spirituosas partes salinas volatiliores & subtiliores, fit ut Vinum interim degeneret in acetum: unô verbô; aceti generatio fit per fermentationem, quando partes salinæ volatiles non tam exhalant, quam sensim sensimque subiguntur, & figuntur ab acido: quibus subactis fit acetum.

Qui plura cupit videat *SACHSIUM in Ampelographia*, ubi multa repetimus de aceto, & ejus generatione; *KERGERUM in Tract. de Ferment.* ubi non ineleganter modum generationis aceti per fermentationem explicat. *PORTZIUS in anat. vini Rhenani*, item *BECCHERUS Phys. subterran. lib.* 1. *pag.* 429. *seq.* & *HELMONT. Tract. Tartarus vini pag. mihi* 235. *seq.* In putrefactione alcali, in fermentatione acidum, primatum obtinet. Quomodo acetum optimum ex vappa vini conficiendum, docet *TACCHEN. Morb. Princ. pag.* 95.

Aceti partes non parum controversas optimè videtur declarasse *VERBEZIUS*, dum scribit *de Vitriolo contra Costellum pag.* 42. quod acetum non minus, quam ipsum vinum, ex diversis partibus sit compositum. Nam aceti anatomiâ spagyricâ & resolutione artificiali ex retortâ in leni balnei calore exhibet primò *spiritum* quendam *acidum* subtilissimum & volatilissimum in minima quantitate; deinde *phlegma*, quod insipidum; tandem *aquam subdulcem*; hinc tertio ignis gradu *liquorem acidum* vel *acetum destillatum*, quod metalla aliaque corpora duriora solvit; denique ultimo omnium prodit *oleum rubicundum fœtens & quasi sanguineum*; In capite verò mortuo remanet tandem *sal fixum* de naturâ alcalium. Et quidem iste spiritus volatilis subtilis parum acidus, qui primus solet esse in destillatione, ob volatilitatem statim solet evaporare, exhalare & resolvi, nec, nisi adhibito debito ignis regimine menstrari potest, aut saltem injectis iis, quæ effervescentiam excitant, qualia sunt sal tartari fixum, & alia alcalia: Nam subito motu & calore obortô, spiritus hic volatilis exhalat. Unde etiam jam *GALENUS* dixit suo tempore: quod vires aceti imminuantur coctione; & etiam *ISAAC HOLLANDUS* dicit; quod spiritus hic volatilis aceti sit millies subtilior ipso spiritu vini; quod intelligendum est non de communi spiritu, sed de illo, qui ex ignis regimine prodit; aliàs est acris & solvens. Plura qui vult de aceto, adeat imprimis *SACHSIUM* & *KIRCHERUM*, uti & *SENNERTUM in Paralipom.* ubi *de acetô & ejus generatione per fermentationem* quædam habet. Hæc de aceti naturâ.

Jam de usu quædam, qui est vel *alchymisticus*, vel *Medicus*.

Quoad *usum alchymisticum*, vis ejus est decantata; solvit enim metalla aliaque corpora duriora: magis tamen laudatur acetum à sale & nitro abstractum; sicut & acetum cum sale amoniaco acuatum, Menstruum non contemnendum est in usu Alchymistico.

In usu medicô acetum magni est usus, tam internè quam externe: egregie interne convenit contra venena varia, & resistit omni malignitati: imprimis decantatissima à *GALENI* ætate usque ad hæc nostra tempora est vis aceti alexipharmaca, ac venenis resistiva, cujus *superius*, ubi *de nuce juglande & ruta*, injecimus mentionem: unde in peste nil melius est acero;

aceto; vix enim aliud adeò præservat à morbis malignis epidemicis, quam acetum. Et sicuti vinum ratione sui acidi, quod idem habet cum aceto, tàm egregie prodest in febribus malignis, ita ut in peste potus vini generosi matutinus non sit inconveniens præservativum, ita & acetũ in præservatione à morbis acutis epidemicis malignis est optimum. Sic *SYLVIUS* in duplici peste Amstelodamensi ferocissimâ se præservavit solo aceti vini usu ad cochlear unum mane assumpti, ut nunquam illâ fuerit afflict⁹, utut sæpissimè peste corruptos visitarit. Acetum tamen ex appropriatis & specificis in peste præservanda præferendum est simplici. Corruptionem viscerum internorum præcavet, corpusq; ab internis putredinibus præservat; & quidem de usu aceti in peste & morbis venenosis vid. *BARTHOLINUS Cent. IV. Hist.* 13. ubi habet lectu non indigna. Tollit obesitatem, & homines reddit macros, daß sie das Schmeer müssen ablegen: imprimis quidem in tali casu convenit acetum scilliticum, item acetum rutaceum mistum cum aquâ chalybeata: Hoc enim acetũ valdè pollet reddere homines macros; sic refert *CATTIERE in Observat. BORELLI Observat. annexis pag.* 44. de quodam virô obesô, qui loco vini aceto utens in potu adeò rursus extenuatus fuit, ut 78. librarũ pondere decreverit ex usu aceti: Hinc etiam *STEPHANUS in Operibus Medicis pag.* 462. ad obesitatem tollendam nihil æque prodesse dicit, quàm acetum scilliticum, jejunô stomacho quotidie assumptum; diureticum enim est acetum; & quidem nunc solitarium, nunc aliis additum, urinæ fluxum solet excitare. Acetum valdè convenit in discutienda crapula, & præservando ab ebrietate; ratio est, quoniam acidum figit spiritus vini volatiles sulphureos, narcosin spiritibus nostris & ebrietatem inducentes. Ex eodem fundamento etiam pulvis hepaticus rubeus vocatur das sauere Pulver, qui etiam prostat in nostris Officinis, propterea quoniam arcet ebrietatem, adeò ut, qui se illô præmunivit, possit duplo plus bibere; factus enim est ex spiritu vitrioli & cremore tartari, quæ figunt spiritus vini sulphureos, & ebrietatem impediunt. In stomachi affectibus ✠ vini est egregium remedium, hinc in singultu, vomitu nimio & cholera, nausea & similibus, non incommodè aliis remediis, tàm internis quàm externi, additur. *Externè* in jam dictis & similibus stomachi affectibus cum pane, imprimis mellito, adspersis simul pulveribus nucis moschatæ & caryophyllorũ, egregiô cum successu applicatur: pro quo scopo *superius*, ubi *de Mentha*, dedi Cataplasma ex fermento & aceto. In curanda Grangræna, ulceribus putridis, malignis &c. maximũ offert solatiũ, cuj9 fum9 silicib9 vel lateribus candentibus infusus laudatur in discussione tumorum setosorum hydropicorum & ædematum: quâ ratione etiam non minus egregius est ad tumores duros & scirrhosos, sicut acetum externè regioni splenis applicatum scirrhosos & indũratos lienes dicitur curare; crassam mucilaginem incidit & sic duros lienes referat. Blandè coagulat & sistit sanguinem; hinc in sistenda hæmorrhagiâ narium linteum aceto madidum temporibus vel nuchæ circumponatur, cum vel sine bolo, vel bolus communis aut Armena subigatur cum aceto & fiat Cataplasma, sed applicetur fronti inter posito linteo, & sic solet sistere hæmorrhagias etiam contumacissimas. Habui de hoc experientiam nuperrime in quodam febricitante; vel acetum applicetur scroto cum succo semper vivi mistum, & sic similiter hæmorrhagiæ cessant: quod acetum scroto applicatum solet etiam arcere ebrietatem, ut ebrius jam mox denuò fiat sobrius. In nimio autem mensium fluxu, aliaque hæmorrhagia uteri, vel solum vel cum spermate ranarum, cum spongia imponatur vulvæ; vel potest fieri in tali casu hæc mistura:

℞. *Spermat ranar.* (quæ est egregia in hæmorrhagia) ℥jv.
Aceti rosac. ℥iß
Sperm. Croll. ℈j
Misc. signet.
euserlich auff zu legen.

Hæc mistura cum linteis duplicatis vel multiplicatis applicetur regioni pubis vel vulvæ & lumbari; sistit hæmorrhagias nimias & menses, arque lochia nimium fluentia, cum blandè coagulet sanguinem & constringat partes; unde sanguis non adeò est fluxilis, & fibris constrictis oscula constipantur, constringuntur pori, ne sanguis possit effluere.

Aliàs Acetum etiam narcosin corrigit; Ergò egregiè convenit in lethargicis affectibus naribus applicatum, uti & intrinsecus cum castoreo assumptũ; excitat enim potenter soporosos: Vel suffitus aceti è laminis ignitis naribus excipitur in lethargô, somnolentiis nimiis ex opiô, ex fumo carbonum, aliisque inductis, præmisso interdum vomitorio, & subitò excitat ægros. Unde aceto præparatur opium à quibusdam, ut corrigat vim narcoticam nimiam: & si ex opio assumptô nimius insequatur somnus, præsentanea est remedium haustus aceti. Externô olfactu & victu curat syncopen, si scilicet oriatur illa ex sanguinis nimia dissolutione & spirituum dissipatione, v. g. orta in balneis, exercitiis nimiis: in hâc acetum olfactum, vel temporibus & pulsibus applicatum, est egregium: imprimis in tali casu convenit acetum liliorum convall.

Porrò observetur, quod acetũ internô usu noceat:

(1) quidem melancholicis, seu qui abundant humore melancholico, id est, acido præter-naturali, adeòque hypochondriacis & scorbuticis.
(2) Cerebro, oculis, articulis, & quibusvis partibus nerveis acetum & omnia acida sunt inimica; Unde etiam podagricis interdicitur acetum: quoniam auget acidum morsicans, & dolorificum.
(3) Nocet etiam macilentis & extenuatis, cum vi resolutiva & diureticâ, homines obesos macilentos reddere soleat.
(4) Utero etiam, adeòque mulieribus, nocet in quibusdã, in specie fermentationes menstruas sistit, adeoque ad sterilitatem disponit.

Frequenter adhibetur in correctione medicamẽtorum, eorum imprimis, quæ suspicionem venenositatis ac vim obtinent nocivam corpori, ut sunt purgantia nimis generosa, & succi venenati: Horum purgantium generosiorum vis & venenositas cum consistere soleat in sale volatili acri, quod colliquefaciendo in massâ sanguineâ venenositatem exserit; hinc fit, ut per acidatem aceti corrigatur & mitigetur sal volatile acre; quoniam partes acres figuntur ab acidis, & sic fiunt remedium optimum. Id quod tàm de purgantibus, quàm aliis malignis valet, & locum obtinet.

Quæritur de aceto, tàm à Chimicis quàm Galenicis: an frigidum? an calidum sit? Quidam prius asserunt; quia sit acidum: Quidam posterius, quia spiritum vini contineat; sed lis est de lanâ caprinâ. Nihilominus certum est, quod aceti aciditas sit singularis, dum blandè coagulat sanguinem, & nimiam effervescentiam compescit, sicq; frigidis accenseri potest: attamẽ cum spirituosis partibus constet vola-

volatilibus & inflammabilibus, unô verbo partibus copiosis volatilib⁹ acrib⁹, hôc ipso egregiâ simul vim obtinet calefaciendi. In genere aciditas aceti est tota peculiaris & nullô modô convenit cum aciditate fixa mineralium, v. g. Vitrioli; sed volatilis & penetrans & dissolvens, non adeo potenter coagulans aut constipans & constringens, uti sunt acida fixa ex mineralibus, imprimis ex sulphure. Propter hanc vim aceti volatilem nocivum est hypochondriacis, scorbuticis & melancholicis, quoniam nimis solet effervescere, & imprimis exaltare acidum succum in istis subjectis, quem Veteres vocant Melancholiam, & dicunt non inconcinnè; quod sicut acetum fit ex vino, ita *Melancholia* fit ex sanguine; unde commodè ab *HIPPOCRATE* dicitur *acidus succus*. Hæc Melancholia cum in subjectis melancholicis & hypochondriacis soleat efferari seu explicari ab acetô, non mirum, quod acetum interno usu adeò sit nocivum iisdem. Interim utut acetum putredinibus quibuscunque resistat, nihilominus utplurimum in aceto minutissimi sunt vermiculi celerrimi motus, utut non in omni: vid. *SACHSIUS in Ampelogr. pag. m. 538. KIRCHERUS de Ferment: pag. 99. WILLISIUS de Ferment. pag.* 50. uti etiam *BARTHOLINUS supra dicto loco.* Eorum descriptionem videbitis in *HOCKII Micrograph. pag.* 217. sicuti etiam muscæ ex aceto generari assolent, vid. *BECCHERUS Phys. subterran. pag.* 421. Nec quemquam deterreat, quod insint vermes in aceto; nam in frequentissimis nostris alimentis copiosissimi solent esse vermiculi: ut & in omni lacte, si diutius justo steterit, ubertimus fit vermium proventus. Sic rarissima est aqua fontana, in qua non inveniantur vermiculi per microscopium detegendi. Cerevisia alba triticea, der Brühan/ innumerabilibus scatet vermiculis, quocunque tempore per microscopium conspiciendis: rarum est mel, quod non copiosos habeat vermiculos: in omnibus alimentis oleosis rancidis ac vetustis copiosissimi sunt vermiculi. Unde non nulli Autores sunt in hac opinione, quòd malignorũ morborum malignitas consistat in tali progenie verminosa, quæ per erosionem, morsicationem, punctiones &c. in ducat gravia illa symptomata, in morbis malignis occurentia. Videre potestis de hâc materia, quæ habet *KIRCHERUS in Scrut. Pest. de Putredine animata*, & *HAUPTMANNUS in Tract. de Viva mortis magine*; item *in Therm. Wolckensternensibus*, in quo *duæ* sunt *epistolæ scriptæ ad FABRUM* una, altera ad *KIRCHERUM*. Videatur etiam *LANGIUS nosterin Commẽtar. super JOHANN FABRI Pathologiã*, ubi hinc inde gravissimos, morbos oriri dicit à putredine tali animata. *HAUPTMANNUS Tractatum suum inscribit de vivâ Mortis Imagine*; & est in eâ opinione, quasi mors sit ens reale in naturali morte, nec violenta, scilicet vermis, infensissimus vitæ nostræ, minutissimus quidem, à quô fiat internecio. De his omnibus optimè judicat, *MARCUS MARCI in Tract. de* Philosoph. Veterum restituta, ubi tractat *de Putredine Animata in integrâ Sectione.* Concedit nimirum lubentissimè, quod in quamplurimis morbis sint vermiculi, in febribus malignis, pestilentialibus, petechialibus &c. Sic observatus est sanguis venâ sectâ emissus, plenus copiosissimis vermiculis; item reperti fuerunt in carbunculis & bubonib⁹ pestilentialibus; item quod emplastra his tumoribus pestilentialibus admota scatuerint & repleta fuerint copiosissimis vermibus. Unde etiam maculæ petechiales & scorbuticæ sunt progenies verminosa, secreta ex sanguine, & sub cute defixa. Nullum enim datur ulcus quocunque in locô, in quo non reperiuntur copiosissimi vermiculi. Elegantem historiam legi in Disputatione eleganti, ubi Respondens dicit; se vidisse aliquando mammam gravi ulcere affectam, quod fuerit difficilimæ consolidationis; unde in suspicionem venit vermiculorum, & ope microscopii se observasse dicit, quod pus fuerit verminosum & refertum vermibus; & licet multa remedia fuerint adhibita, nihil tamen profecisse: donec ipse curaverit per pulverem butonum cum pauxillo arsenici fixi; hoc enim enecatis vermibus brevi post ulcus fuit consolidatum. Imò ipsa gangræna copiosissimos habet vermiculos, adeò ut observatum fuerit per microscopium, quod talis vermis ex gangræna extractus in charta subitò alios 50. vermiculos produxerit, teste *HAUPTMANNO.* Quod dixi, rectum est judicium *MARCI MARCI de Putredine Verminosa*: quod vermes, consequens putredinis, non tàm sint causa morborum malignorum, quàm potius sint adjunctum, adeò ut morbi maligni & lethales esse possint nullis vermibus præsentibus, seu ut morbi isti sint lethales ante putredinem & misti resolutionem atque destructionem. Hæc occasione de Vermibus in aceto.

Sequuntur nunc *Præparata*; inter quæ se offerunt Aceta varia medicata simplicia, ut acetum scilliticum, rutaceum, &c. & composita theriacalia seu bezoartica. *Aceta theriacalia* fiunt ex solutione theriacæ in aceto vini, præcipue leni igne digeruntur & filtrantur: Vel possunt fieri ex infusione scordii, scorzoneræ, vincetoxici, rutæ, Zedoariæ, Zinziberis, caryophyllorum, valerianæ, tormentillæ, & similium in aceto, igne leni digeri, & denique per filtrum depurari. Acetum ejusmodi theriacale in peste optimum præservativum & curativum est, imprimis si in cochleari unô pro dosi camphora soluta. Item experti usus est Acetum theriacale *Timæi*, cujus descriptionem videbitis in ejusdem Casibus. Est & Acetum, quod vocatur *Acetum solutivum magistrale Comitis Montaldi*, quod paratur, quando

℞. *radic. polypod. quercc.* ℥iv.
Zinzib. ℔j.
Aceti destillati ℔ vj.

Infundantur omnia per horas 24. fiatque expressio. Colaturæ addatur.

fol. senn. ℥iiiß
passut. mundat. vel exacinat. ℥iiß
cinnamom, ℥ij.

Infundantur in dictam colaturam per horas 24. in vase vitreô lentô igne, & factâ colututâ servetur usui.

Acetum destillatum commune nihil aliud est, quàm concentratum Acetum. Observentur autem destillandi encheirises, quod

1. acetum, quô sæpiùs destillatur, eò fiat imbecillius: particulæ enim sensim mutant situm, & fiunt aquosæ.
(2.) Quod leni igne destillandum sit Acetum, ut separetur phlegma à reliquis particulis liquoris acidi fixi præcedẽtis.
(3.) Cavendum, ne nimis forti igne urgeatur Acetum: quod nisi fit, empyreuma contrahit, & ex acido fit amaricans.

Optimè destillatur per vesicam teste *WEDELIO in Pharm. pag.* 80. sed observetur ignis gradus, ut nempe lente procedatur, ne spiritus aceti unà cum phlegmate, quod aliàs antecedere debet, misceatur: hoc

hoc ut evitetur, phlegma prius in MB igne leni avocari, & residuum per vesicam destillari potest.

Sunt qui *Acetum destillatum fortissimum* ita parare solent;

℞. *Acetum:*

& blando MB igne phlegma evaporare sinunt, addendo semper novum acetum, quoties lubet: ubi per evaporationem phlegmatis sufficienter acuatũ fuerit, materia eadem relicta per cucurbitam in arenâ destilletur, & habebitur *Acetum destillatum* optimum.

Sunt qui etiam ex fæcibus vini, auß der Wein-Mutter / destillant acetum, & dicunt: esse acre & corrosivum, teste *KESLERO in suis Processibus.*

Solet etiam *Acetum fortificari*, ut penetrantius & in solutione rerum efficacius evadat: si nempe acetum abstrahatur à nitro vel sale communi; sic enim admodum fortificatum iri asserunt: vel etiam in *aceti destillati* ℔j addatur *salis armoniaci* ℥ß, fit *Acetum* admodum *acre*, quodque etiam metalla solvere dicitur, teste *RHUMELIO.*

Si acetum destilletur ex cucurbita cuprea per alembicum plumbeum, fit *Aqua* quam vocant *Asclepiadeam*, quæ vim obtinet vomitoriam, & commendari solet ad multos morbos: videatur *AUTOR lib. 2. cap. 38. num. 50.*

Acetum radicatum seu *alcalisatum* fit, quando abstrahitur à capite mortuô calcinatô, uti habet *AUTOR.* Rationem hujus rei dat non inelegantem *SACHSIUS in Ampelogr. pag. 572.* quod nimirum acetum habeat *duplex sal* in se *unum volatile* quasi *ammoniacale* ex acido & volatili, quod cum aceto destillatô transit; *alterum* v. sit *fixum*, quod cum aceto destillatô sit animandum, ut sic fiat *Acetum radicatum.* Curiosum est quod *HELVETIUS in diribit. pag. 95. 97.* refert, quod ex aceto, sale & calce vivâ sal dulce instar sacchari Saturni fiat, idque inflammabile.

Tandem sunt *Crystalli ex aceto*, parati eodem modò ut habet *AUTOR*, utut satis obscurè: nempe remanenti aceto destillato affunditur aqua simplex destillata, filtrantur, & evaporantur ad tertias, & sic frigido exponuntur, ut coagulentur in crystallos.

GUMMI AMMONIACUM.

Hoc *Gummi Ammoniacum* ex *Lybia* Media Asiæ meridionalis ad nos defertur. Colligitur ex *planta* quadam *ferulaceâ fruticosa ammoniacifera*, uti habet *AUTOR*, ex cujus truncis effluit hoc gummi. Odoris nauseosi est, & saporis admodum amaricantis.

Electionem habet *AUTOR noster.*

Conveniunt quidem inter se omnia gummata ferulacea, ut ammoniacum, Galbanum, Sagapenum & Opopanax; pro scopo tamen alterativo in morbis chronicis speciatim gummi ammoniacum in usu & internè polychrestum est in resolvendo, attenuando & abstergendo muco quocunque, etiam viscosissimo, unde concretiones tartareas in corporibus dissolvit, & vias exinde obstructas potenter aperit; quas vires adeò potenter exserit, ut in largiori dosi à ℈j ad ʒj usque assumptum etiam aliquoties purget, adeòque à quibusdam inter laxantia referatur. Quia autem nimis molesta, additur aliis purgantibus. Cum hâc vi pituitam viscidam, speciatim vitream seu mucilaginem tartaream incidendi & potenter attenuandi, tàm in stomacho & intestinis, quàm pectore & pulmonibus, acrem & amaricantem saporem possidet in substantia resinosa fundatum, ratione cujus simul acidum vitiosum corrigere, & inde nata pathemata sistere valet. Hinc in morbis revera spleneticis, præsertim ejus tumoribus, externo & interno usu Gummi ammoniacum est usitatissimum.

In affectibus hypochondriacis dolorosis, à mucô austerô viscidô oriundis, in scirrhis viscerum & quibuscunque obstructionibus, à materia viscida, egregium est gummi ammoniacum. Dissolvitur autem cum aceto vel simplici vel appropriato, & nunquam cum vino, in lactescentem succum: miscetur cum aqua menthæ & syrupo quodam: e. g. in hypochondriacis, alvô admodum obstructa sæpe laborantibus, à pituita viscida acida unâ cum copioso flatuum proventu, omnibus irritis detur Mistura ex gummi ammoniaco, quod mirabiliter convenit.

℞. ▽ *menthæ* ℥j
cinnam. ʒß
Gumm. ammoniaci in vino vel aceto soluti gran. XV. XVI. ℈j ad ʒj.
♃*i vitriolati*, ℈ß.
Extracti trochisc. alhand. gran. iii, vel *scammon. sulphurat.* gr. ij vel iii.
Syrup. de pom. Reg. Sab. ʒiij q. s. ad gratiam.

Misturam hanc præscripsi cuidã, qui dolebat in hypochondrio sinistro (affectus in intestino colo erat) & mucum viscidum excernebat cum ingenti levamine. Propter amarorem & ructus nonnihil ingrata est; sed propter enarratos affectus, & speciatim in alvo propter contenta intestinorum, vel viscidiora vel ab acido coagulata, revera commendabilis.

Massis pilularum etiam additur pro promovenda evacuatione materiæ viscidæ. *BARTHOLETUS in encyclop. lib. 5. cap. ult.* habet *lac ammoniacum*, paratum cum aceto ex citri succo destillato; elegans remedium in incidendis duris tumoribus.

Porro & in tussi chronica, paroxysmo Asthmatis humidi, ad incidendam pituitam crassam & viscidam, nil melius est gummi ammoniaco; sive materia stabuletur in stomacho sive in bronchiis pulmonum; nam in utroque loco potest inducere Asthma. v. g.

℞. ▽ *menthæ* ℥ii
Cinnam. ʒvi
Asthmat. Rudolphi ʒiii.
Gummi ammon. in aceto soluti ʒi ad ʒiii
Syrupi nicot. q. s. M.

Detur in asthmate desperato, ubi opus est laxatione.

Huc pertinet Mixtura expertissima *BRUNNERI*, cujus descriptionem habet *SENNERTUS lib. 2. Prax. pag. 328.* nempe,

℞. *G.* ✳*ci* ʒj. l. ʒiß.
& dissolvatur in
Vini Rhen ℥iß l. ℥ii.
▽ *hyssopi* ℥iij l. ℥iv. M.

Pro duabus vel tribus dosibus, aut ubi necessitas urget, pro una, propinat in asthmate, in quo ac incipiente catarrho suffocativo sanè egregia est potiuncula, amara quidem, mirè tamen incidens materiam crassam ac viscidam, & expectorans potenter, vel capiant de hac cochleatim pro lubitu ægri. Potest meliorari, si scilicet

℞. *Gummi* ✱*ci* ℥iß
Oxymel. squillit. ℥iß
Croci ʒj.

& hæc misceantur cum *aqua appropriata*, v. g. *aqua hyssopi*, *aqua nicotianæ* & similibus, ut fiat Potio pro aliquot dosibus.

Quando opus laxatione, miscetur cum trochiscorum alhandal aliquot granis.

Externè in tumoribus duris scirrhosis & similibus, ex viscido aut coagulato humore natis, emolliendis, resolvendis & insensibiliter discutiendis, in scrophulis v. g. partium carnosarum, aut strumis glandulosarum, in aceto dissolutum usurpatur, vel solum, vel cum emplastro de cicuta mistum: unde etiam Emplastrum *Aquapendentis* ex gummi ammoniaco egregium, externè applicatum in scirrhis, ac indurationibus lienis desperatis. Videatur *SENNERTUS lib. 3. Praxeos pag.* 492. ubi *de scirrho lienis.*

Inter *Præparata* est *gummi ammoniacum depuratum*; sed potius selectum & per se purum sumendum & usurpandum est. Nam solutione & inspissatione per acetum seu vinum pars substantiæ volatilioris exhalat, in qua tamen non levis ejus vis existit; altera pars verò per acidum nonnihil figitur, quo minus istud in corpore corrigere queat.

In destillatione dat phlegma spirituosum acidum, deinde Oleum acre: spiritus destillatur per arenam ex Retort. in capella vacua, qui ab oleo separandus & rectificandus. Hic celebris est in resolvendo muco quocunque viscido. Sic etiam B. *Doctor MICHAELIS* præparavit spiritum Asthmaticum ex gummi ammoniaco, sulphure & ærugine, qui ad expectorationem viscidorum convenit. Nempe

℞. Virid. æris l. Crystall. vir. ærnis ℥iij ad ℥jv.
Gumm. ✱*ci* ℥ij
♎*is* ℥jl. ℥iß.

Hæc invicem mista & destillata igne arenæ per retortam, dant *spiritum acidum volatilem* penetrantissimum, & *Oleum* admodum *fœtidum*, quæ in vicem separantur; spiritus verò rectifificatur.

Observetur autem △ regimen in hoc legitimum; nam aliàs omnia diffringuntur.

Egregiè hic spiritus incidit pituitam viscidam, tam in ventriculo, quàm in pulmonibus. In affectibus stomachi miscetur cum Elixyr stomachi; in affectibus pectoris cum Elixyr pectorali; & mirum, quantum faciat in acida, tenaci, ac viscida pituita temperanda; adeò ut in affectibus stomachi & pectoris eo vix detur par remedium; cum & ipse spiritus æruginis solus, si ritè paratus, incisivum sit, & penetrantissimum in asthmate pulmonali & stomachali.

Modus genuinus binas substantias, gummeam & resinosam, ex ferulaceis subjectis extrahendi, vid. *SALAM de Essen. pag.* 39. Aliàs etiam ℞a seu Essentia ex gummi ammoniaco, aliisq; similibus concretis paratur cum spiritu vini tartarisato, vel Tinctura tartari item c. ∽⊖✱ci vinoso &c. efficacia non multum à suo simplici recedens: vid. *WILLISIUS in Pharmac. Rat. Vol.* 2. *pag.* 13.

Prostant in officinis *Pilulæ de Ammoniaco Quercetani*, quæ egregiè conveniunt in expurganda materia cruda ac viscida, & imprimis in affectibus hypochondriacis, aliisque morbis chronicis, quibus tamen præstantiores sunt *Pilulæ de ammoniaco Hartmanni*, quas videbitis in *ejusdem Praxi Chymiatr.* sicuti etiam *BONTIUS in Med. Indorm.* habet *pilulas de ammoniaco*, quas commendat valdè in affectibus splenis.

GUMMI *seu* RESINA ANIMÆ.

Gummi seu *Resina Anima* est elegans gummi odoriferum & suaveolens. Inter balsama à non nullis, imprimis *WORMIO in Museo*, refertur. Differentia vid. in *AUTORE*. Adfertur ex India Occidentali, ex Insula ejusdem, Hispaniola. Rarò tamen interni est usus, sed *externè* saltem usurpari potest in affectibus nervorum, & capitis atque pectoris catharralibus, vel sub forma suffitus in catharris & coryza, in quibus est unum & elegans ex primariis ingredientib⁹, & evporiston *HARTMANNI*, vel in forma linimentorum & emplastrorum; idque imprimis in vulneribus & contusionibus capitis, atque miscetur commodè cum emplastris cephalicis, bregmati capitis applicandis; & nervinis in luxationibus articulorum, affectib⁹ paralyticis partium, nervosarum læsionibus, contusionibus, item pro his firmandis, & sic porrò, videatur *AUTOR noster.*

Gummi hoc cum arena intermixtum & destillatum, dat *oleum*, quod olfactum, valdoperè conducit in Coryza.

GUMMI ARABICUM.

Gummi Arabicum genuinum vix apud nos reperitur, sed in Arabia Ægyptiaca ex *arbore spinosa, Acacia Ægyptiaca* dicta, colligitur, ex qua Gummi hoc facillimè in aquam liquescens exsudat. Moderni ejus loco nostratia gummata recipiunt, quæ transudant; v. g. ex arboribus Persicorum, cerasorum, prunorum, & similibus. Paucissimi affirmant, plurimi contrarium statuunt. Optime facit *TOBIAS ALDINUS in horto Farnes. Sect.* 2. *pag.* 18. ubi tractat *de Acacia Ægyptiaca*, & ibidem controversiam habet & affirmat, quod gummi Arabicum nobis usitatum sit: vid. etiam *BELLON. l.* 2. *cap.* 56. quæ ejus asserta, ceu vera, confirmat *Petrus de la valle* in der Orientalischen Reise-Beschreibung *Vol.* 1. *pag.* 214. & *Part.* 3. *pag.* 148. item *BREYNIUS Cent.* 2. *Exoticar. plantar.*

De Adulterationibus & reliquis vid. Autor noster.

Substantia sua glutinosa & mucilaginosa pariter fere ac Tragacantha convenit pro temperanda, lenion-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0710-6 DFG

nienda, inviscanda, & ita demulcenda lympha acri, in affectibus faucium & in asperitate asperæ arteriæ; uti etiam in pleuritide: in qua imprimis convenit, si recipiatur pomum, & excavatum impleatur gummi Arabico, coquitur ad ignem, & coctum ita assumatur. Egregium erit remedium, in pleuritide, & tussi sedanda aliisque pectoris, uti & partium urinarium affectibus. Præscribitur in pilulis bechicis & lohoch seu Linctibus. Usurpatur quoque in dysenteria & aliis alvi fluxibus, ubi quidem *LUDOVICI* Tragacantham albam præfert.

Externè solvunt id cum aceto, & serpiginibus illinunt, quos curat. In ambustis c. albumine ovi applicatum pustulas præcavet.

ASA FOETIDA.

Asa fœtida est succus seu lachryma, viscosa, lenta ex granis variis splendentibus concreta, odoris instar allii, & *ex Lasere* in Lybia *colligitur*, ex qua sauciata magis gummosa quàm resinosa resudat; Unde à quibusdam vocatur *succus Lybicus*, seu etiam *Syriacus*. Olim appellatus fuit *succus Cyreniacus*, quoniam ex Cyreniaco agro copiosissime fuit advectus, quo ipso tamen hoc tempore carent. Est vel *clara, pellucida*, & *limpida*, vel est *obscura* & *turbida*, quæ à fœtore ingente dicitur Teufelsdreck: vid. *WORMIUS in Musæo*, ubi *de Asa fœtida* nonnihil agit.

Quoad *facultates*, frequentissimo apud Indos est in usu, tàm in condiendis alimentis quàm medicamentis. Commendant contra appetentiam dejectam & tollendum fastidium, flatus discutiendos, ad excitandam venerem, in qua apud ipsos quotidiano est usu; & etiam in dolore dentium, pro quo scopo dentibus cavis inditur: Conf. *WORMIUS in Musæo pag.* 223. Apud nos verò rariùs adhibetur propter odoris gravitatem, nisi quod in colica & suffocatione hysterica interne & externe certissimum sit experimentum. Nam uti testatur odor, constat sale volatili copioso, admodum acri & penetrante; cujus ratione acidum in intestinis torminosum ac corrosivum, ut sic dicam, emendat ac corrigit. Post Colicam usurpatur in passione hysterica cum castoreo, tàm in substantia quàm suffitu. Observetur autem hic, quod non in omnibus conveniant graveolentia & fœtida in suffocatione uterina; prostant enim exempla læsarum ex illis: sicuti nec omnes ferre possunt suaveolentia, nec omnes læduntur ab illis: Aliæ juvantur ab ambra, zibetho, aliisque suaveolentibus, aliæ rursus juvantur à fœtidis & graveolentibus: à veneribus & in affectibus pectoris, tussi, peripneumonia &c. cum oxymelite mista; cum ovo verò sorbili ad raucedinem usurpata fuit. Adhibetur etiam non inconvenienter in pellendis mensib⁹ & secundinis, si scilicet hauriatur cum pipere & myrrha in aqua mulsa; hoc enim modo multa facit, imprimis ad pellendas secundinas & lochia: videatur *WORMIUS in Mus. pag.* 325.

Essentia cum spiritu vini tartarisato inde extracta optimè convenit in colica torminosa & passione hysterica. Eadem asa fœtida cum castoreo constituit *Essentiam anodynam D. Langii*, in variolis felici cum successu usurpandam: sicut & cum castoreo, myrrha, & camphora Elixyr uterinum constituit.

Pilulæ fœtidæ Aug. & *de asa fœtida* conveniunt ad promovendos menses.

Externè in tumoribus lienis emplastra, nec non *emplastrum Mynsychthii*, contra morbos ab incantatione ortos, inde paratur. An verò semper conveniat, dubito. Marito interim noviter ligato haud ita quidem optimè successit.

B.

BALSAMUM VERUM.

Balsamum verum Arabicum aliàs etiam vocatur *Balsamum Ægyptiacum, Syriacum, Opobalsamum*, Balsamum Judaicum, & à loco natali Giliadense. De hoc videatur *VOLCKAMERUS*, qui omnia habet; sicut *de carpobalsamo* & *opobalsamo, hujusq;* genuini *notis VESLINGIUS Epist. & obs. p.* 122. 196. & 199. sicut, *de balsamis in genere & specie* eleganter tractat *DORINGIUS Medicus Vratislaviensis peculiari scripto*, nec non *WORMIUS in Museo*. Arboris descriptionem videbitis in *HOFFMANNI Clave pag.* 576.

Cœterum variæ de hoc balsamo (utut valdè commendetur, & decantetur apud Veteres, adeo ut etiam Theriacam ingrediatur) lites feruntur inter modernos; an tantum sit remedium, & an genuinum Balsamum Syriacum hoc tempore apud nos detur. Multi negant, paucissimi affirmant. Quicquid sit, in nostris regionibus non datur ampliùs, adeò ut quidam dubitent, apud nos unquam videri guttulam genuini Opobalsami; cùm in ipsa Syria & Arabia rarissimus sit ejus proventus, & non nisi inter magnates deprehendatur. Cum ergò non ampliùs aut rarò ad nos transportetur, quæritur de succedaneo ejus. In compositione autem Theriacæ hodiè facile ei substituitur cardamomum, aut oleum destillatũ caryophyllorum, utpote quod pro alio quovis usu illi substitui potest. Aliàs in usu Medico substituitur oleum destillatum succini, vel quibus hæc olea minus placent, Balsamum de copaiba substituant, quod ad Balsamum verum proximè accedit, & Peruvianum longè antecellit.

BALSAMUM DE TOLU *seu* TOLUTANUM.

Balsamum Tolutanum est liquor allatus ex India Orientali balsamicus, uti habet *AUTOR*, cujus proprietates proximè ad opobalsami veri naturam accedere asserit *BARTHOLINUS Act. Med. Hafniens. Vol.* 1. *pag.* 5. & *M. A. N. C. ann.* 2. *Obser.* 164. *pag.* 262. Sed revera rarum est apud nos, quoniam est pretiosum, quin sufficiat nobis abundè Balsamum Peruvianum & de Capiavve, quæ substituo; nec memini me legisse hoc præscriptum.

BALSAMUM de COPAIWE

autem est Balsamum coloris aurei, consistentiæ liquidæ, ipsi Terebinthinæ admodum simile, ita ut meritò *Terebinthina exotica* vocari possit, ex India Occidentali proveniens, uti habet *AUTOR num.* 383. *pag.* 193. ubi *de resina Copal*; quod proxime accedit ad proprietates opobalsami veri. De hoc videatur imprimis *BAUHINI Theatr. Botan. Tom.* 1. *P.* 1. *Lib.* 3. *cap.* 38. *pag.* 306. qui dicit; quod in Brasilia reperiantur arbores, quas vocant *Copaibas*, ex quorum cortice per æstatem inciso emanat liquor, dictus *Balsamus Copaiba*, qui sit singularis ad vulnera recentia curanda, & cicatrices inducendas. Sed præstantioris omninò, magis-

que præsentanei effectus est, quàm Therebinthina.

Constat particulis volatilibus balsamicis, cum ♎eis permixtis, humores viscidos stagnantes incidit, Acidum morbosum invertit, & acrimoniam inviscat, vulnera interna & externa mundificat, & eorum consolidationem promovet: Unde internè usurpari solet contra phthisin, quam sanare dicitur: In exulceratione renum & vesicæ itidem; specificè tamen & mirifice in Gonorrhæa à gutt. xii. xv. sumptum in lacte calido. Usitatissimum fuit remedium *SYLVIO & LINDANO*, qui dederunt guttas quinque vel sex in vino Hispanico omni mane, & dicunt, mirabile & nobile remedium esse; Id quod non tantùm verum est de Gonorrhæa vera, sed etiam virulenta, in qua dedit balsamum Copaiba, cum Mercurio dulci, idque felicissimo, ut dicunt, cum successu; stagnantem enim in vesiculis seminalibus genitalem liquorem per urethram cum ⊡ eliminat, gratâque & balsamicâ vi ab ulteriori humorum corruptione loca defendit. In diarrhæis quoque præsertim in cholera & dysenteriis, ab acrimonia humorum ortis, feliciter exhibetur. In stranguria, aliisque affectibus urinariis, similiter egregiè commendatur, quos balsami hujus guttæ aliquot in decocto petroselini subitò solvunt: Calculum & urinam promovet, renes confortat, & loca urinaria mundificat.

Utendi modus internus est à gutt. v. ad xii, vel cum dupla aut tripla Tincturæ tartari redigitur per solutionem in *Tincturam* seu *essentiam*, dosi guttul. xxx. admodum egregiam.

Externè antecellit Peruvianum in usu vulneratio, & vulnera, nisi sint nimis gravia, intrâ 24. horas promptè glutinat vix cum tantillo cicatricis vestigio. Id quod frequenti experientia, confirmant *Belgæ*, qui in vulneribus recentibus, nervis etiam vulneratis, usitatissimè adhibent, dum in iisdem conglutinandis mira facit.

BALSAMUM InDICUM

Balsamum Indicum Peruinum seu *Peruvianum* ita dicitur, quod adfertur, ex provincia Peru Indiæ Occidentalis. Succus est oleosus, plane singularis, densus, ponderosus, saporis acris, linguam & fauces vellicans, adeoque sal volatile penetrans ostendit; egregium est aromaticum, reverà balsamicum, analepticum, & spirituum confortativum, & summè anodynum; concretum certe anomalon, quia nec cum aqueis nec oleosis, neque volatilibus, neque fixis miscetur. Dissolvitur quidem in saccharo dissoluto; si vero in aquam infunditur, iterum se revolvit: Cùm spiritu vini calido optimè commiscetur, tamen si refrigerat, supernatat iterum. Propterea si eô internè uti voluerimus in ovo leniter cocto, in einem weich gesottenen Ey/ eleganter solvi & assumi potest; vel miscetur in forma pulveris cum saccharo. Externè propter viscosam consistentiam, & nimiam glutinositatem, non absque molestia applicatur; præcavetur hoc optimè, si in forma liquida cum vitello ovi probè subigatur: hoc enim modo facilè spiritibus & oleis commiscibilis redditur, qua ratione v. g. in doloribus partium musculosarum, ut vocant, catarrhalibus,

℞. Bals. Peruv. ʒj.
dissolvatur
cum s. q. vitelli ovi
addendo
∽ bacc. junip. ℥iij.
M. pro Linimento molli.

Et hoc ipso calido fricent membra, partesque affectas. Hoc simul curiosum, quod Balsamus hic ita cum vitello ovi solutus longè acrior & penetrantior fit, magisque fauces vellicet, quàm per se gustatus.

Duæ ejus sunt *differentiæ*, quas subministrat *AUTOR*: limpidum & crassum. Limpidum est, quod exstillat ex corticibus; Crassum, quod ex illis excoquitur. Limpidum est melius; posterius est ignobilius. Suffitum seu odorem habet elegantem, & quo gratior est suffitus, eò melius est Balsamum; item, quò gratius & purius, eò melius, quia valdè adulteratur; unde misceri potest cum aliis suffitibus odoris gratia. Est in frequenti usu, & non adeo carum, uti reliqua balsama, sed bono ac æquo pretio constat. Internè & externe adhibetur, *Internè* prodest insigniter partibus nerveis, harumque quibusvis, tàm internis quam externis læsionibus, speciatim valdopere convenit in ventriculi debilitate ac anorexia, item in affectibus renum & pulmonum, & internis partium corruptelis, in specie quidem in phthisi, si sit ex ulcere pulmonum quacunque causa oborto: in quali ulcere purificando & consolidando multa facit hoc balsamũ, si guttæ aliquot cum saccharo in pilulam redigantur, & quotidiè manè assumantur. Sunt qui miscent non ineleganter cum balsamo sulphuris, vel additione copiosioris sacchari in formam pulveris seu *Tragea*, ubi ulcus est purificandum & consolidandum. Unde *RIVERIUS* commendat has pilulas ceu tales, quæ singularia præstant in phthisi & similibus affectibus, non sine ratione. Compositio est hæc:

℞. *M. Ruffi* ʒj
gummi Guajaci
℥ij *diaph* à ℥ß.

cum Balsamo Peruviano fit M. Pil.
De qua capiatur ℈i per mensem integrum matutino tempore. Sunt elegantes pilulæ, & credo, quod satis sint efficaces in cura phthiseos.

Non minoris usus est hoc balsamum in asthmate, in quo curando egregiam solet monstrare efficaciam: Quin & in aliis pectoris affectibus, raucedine, tussi inveterata, aliisque Catarrhis usurpatur. Ulterius *CHARTELON* ad dolores nephriticos compescendos, & ad calculum mirè commendat, guttatim in vehiculo calido assumptum; uti videre potestis *in Tr. de spiritu Gorgonio pag.* 204. Item in affectibus uteri, imprimis in uteri debilitate & sterilitate, menstruationibus deficientibus, cum aliis permistum balsamum Peruvianum est egregium. Sunt etiam, qui volunt in intermittentibus, imprimis quartanis, usurpare Balsamum Peruvianum, si scilicet aliquot guttas ante paroxysmum, assumant ægri, cujus rei fides sit penes experientiam.

Cœterum externè frequentiùs ferè solet adhiberi, quam intrinsecus. Singulare est vulnerarium, & commendat se ubique suavitate odoris: & sanè

nè vulnera, quæcunque promptè consolidat citra ullam suppurationem, si iis recentibus quotidie bis tepidum, & nonnihil liquefactum, instilletur: in vulneribus gravissimis tam partium carnosarum, quam in specie nervosarum, permisceatur cum Balsamis & Unguentis Vulnerariis. In ulceribus sordidis quoque mundificandis æque ac consolidandis ratione amaroris optimum est, detergendo purulentiam & sordes ulceris & vulneris. Nervis autem imprimis est dicatum, unde in vulneribus & contusionibus partium nervosarum, quæ periculosa sunt præ aliis propter symptomatum catervam, præferendum simplicib° omnibus, alias in vulneribus partium nervosarum decantatis: Singularis enim vis nervina consistit in Balsamo Peruviano, sive adhibeatur solum cum spiritu appropriato dissolutum, sive mistum cum oleo hyperici & cum cerumine aurium, & sic fit *Unguentum* egregium *vulnerarium*. Præterea dolores partium nervosarum ex interno acido natos lenit, lympham discutit, membra paralytica ex laxitate & nimia humiditate nervorum, tendinum, & ligamentorum, restaurat & firmat; sive solum cum spiritu vini imponatur, sive cum spiritu salviæ vel florum anthos; vel permisceatur cum oleo lumbricorum terrestrium & formicarum, vel etiam oleo destillato salviæ, & illinatur spinæ dorsi & partibus affectis; & sic egregium erit Balsamum Peruvianum in paralysi, dolore ischiadico, & similibus affectibus. Ulterius externè in affectibus stomachi, in nimio vomitu, &c. est egregium, regioni hujus illitum; sive solum, sub forma unguenti, cum oleo nucis moschatæ, vel expresso vel destillato; sive cum aliis, in specie emplastro de Ladano Cratonis, vel in specie cum emplastro de Tacamahaca applicatum. Formula elegans & multi usus D. *MICHAELIS* est hæc:

℞. *Empl. de ladan. Craton.*
tacamahac. a. q. s.

malaxantur cum s. q. Balsami Peruviani pro emplastro in forma usitata scuti stomachalis.

Hoc Emplastrum est expertum in vomitu, singultu, ac cholera, & imprimis in dolore ventriculi nimio, & hujusmodi aliis stomachi affectibus.

Non minus etiam Balsamum Peruvianum convenit in affectibus intestinorum dolorificis, uti etiam in flatulentiis, illitum extrinsecus umbilico, sistit dolores, & flatulentias dissipat. Clysmatibus etiam in Dysenteria commode permiscetur: Conf. *M. A. N. C. ann. 3. Obs. 77. pag.* 138. & *VELSCHIUS Miscellan. C. 1. Obs. 79. annexo anno 4. & 5. M. A. N. C.* In doloribus & tumoribus partium est egregium; si scilicet permisceatur cum spiritu vini, & applicetur partibus dolentibus, & articulis affectis, & tumentibus; & nihil hac mistura efficaciùs & melius esse dicitur. Specificum etiam est in doloribus artuum ex contusionibus & læsionibus nervorum obortis, teste *THONERO in Observ. pag.* 203. In ossibus quoque fractis, permistum cum aliis remediis ad fracturam ossium conducentibus, est egregium, si applicetur super locum fracturæ; imprimis si misceatur cum Extracto symphyti, & addatur pulvis osteocollæ, & fit egregium *Unguentum ad ossium fracturam*. In Rhevmatismis, & inde oriundis doloribus, **wann einem ein Fluß in ein Glied gefallen**/ balsamum hoc non sine commodo illinitur. Commodè substituitur oleo destillato succini in affectibus capitis & nervorum: omnibus enim in genere scopis convenit, ad quos oleum hoc laudatur, cum non tam vehemens sit, quam oleum illud. Hoc nempe in apoplexia, affectibus capitis catarrhalibus, vertigine, & similibus in unctum vertici est expertissimum: quoniam verò ratione odoris graveolentis est infestum, à quibusdam loco hujus substituitur Balsamum Peruvianum, quod odoris suavitate satis se commendat; de quo videatur *HEINRICUS AB HEER* obs. 17. Hinc cum hoc ipso convenientissimè malaxantur emplastra cephalica, stomachica, & uterina. Denique spinæ dorsi inunctum, vel etiam regioni stomachi, proficuum est, in rigoribus & horroribus febrium intermittentium, in specie in quartanis, quæ ratione rigorum & percussionum est molesta satis.

Præparata videantur in Autore; si misceatur cum sale tartari, & affundatur spiritu vini, suggerit elegantem Tincturam stomachico nervinam, gustu acrem, & propter copiosos, quos excitat, ructus nonnihil nauseosam, sed proficuam, scilicet ad imitationem *WILLISII Pharm. Rat. Vol. 1. pag.* 81. hoc modo præparatur, qui ex Balsamo Tolutano cum Tinctura tartari Essentiam seu Tincturam extrahit.

BDELLIUM.

Bdellium est gummi vel lachryma ex arbore crescente in Asia, Media, & Arabia: Parum fragrans, pellucidum & purum. De electione videatur *AUTOR*.

Internè rari est usus, utut commendari soleat; in affectibus pectoris pro temperanda lympha acida & acri quæ sæpius est *Autor* affectuum pectoris, tussis, raucedinis & asthmatis.

Externè in *emplastra nervina* & *styptica*, ut vocant, in vulneribus recentibus usitata, recipitur.

Pilulæ de bdellio propter vim ejus adstrictoriam in fluxu hæmorrhoidali nimio, ac fluxu nimio mensium, commendantur, si ℥j propinetur, potèter nãq; fluxum inhibere nimiũ dicuntur, imprimis si ac cedat sufficitus bdellii, receptus per anum. Videre potestis de hac efficacia pilularum *SOLENANDRUM Sect. 4. Cons. 20.* & *FORESTUM l. 23. Obs. 5. Scholio*; non minus quam *RIVERUM in Praxi pag.* 511. qui omnes constanter asserunt; magnum illorum esse usum in hæmorrhoidibus nimis fluentibus.

BENZOIN.

Benzoë ab aliis communiter vocatur Asa dulcis; nihilominus Asa dulcis & Asa fœtida sunt duo gummata omnino distincta & discrepantia. Nostra interim non est eadem cum Veterum Benzoë. Collectionem & selectionem sufficienter describit *AUTOR noster*.

Internè speciatim valdè commendatur pulmonibus; adeo ut non incommodè vocetur à *BARTHOLETO Balsamum pulmonum*, *qui Lib. 5. de Dyspn. C. 1.* multa habet de Benzoë in affectibus pectoris & respirationis vitiis. Convenit enim vi aromaticâ tam in temperando acore lymphæ catarrhalis, nec non in vulneribus & ulceribus, phthisi pulmonum, & in genere in tussi & asthmate; quàm vi balsamicâ restituendo & confortando pulmones. Aliàs internè raro adhibetur; externè frequentius:

1. admisceatur in pulveribus sternutatoriis, propter gratũ odorem & vim, quam habet, errhinam seu sternutatoriam.
2. est egregium cosmeticum seu maculas faciei abstergens.

Modum

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0713-3 DFG

Modum utendi postmodum. Aliàs in manu detenta Benzoë arcere dicitur torporem & stuporem, quem inducere solet torpedo piscis: de quo notum est, quod torpidos & stupidos reddat piscatores, quam experientiam tribuo *IOHANNI STEPHANO*, qui videatur in Operibus Miscellan. Med. pag. 422. suffitus etiam adhibetur pro affectibus catarrhalibus, & pectoris pro sedanda tussi, raucedine, & asthmate, &c.

Præparationes Benzoës *variæ* sunt. Inter has se offert *solutio rubra*, Tinctura aut essentia Benzoës dicta, quæ paratur cum spiritu vini rectificatissimo, vel tartarisato, & prodest internè in affectibus pectoris: sed hæc quoniam facillime ⊽atur à quovis liquore ferè externô solum usu inservit. Egregia quoque est in odontalgia cum bombace denti indita, quæ etiam paucâ Essentia opii potest acuri. Hæc aquæ rosarum vel alii instillata, in momento emergit liquor lacteus, egregium spirans odorem, atque est elegans & efficax cosmeticum contra maculas faciei: quin & manus purificat, maculas detergit, & cutim nitidam, candidam, & glabram reddit, si manè & vesperi eâdem manus laventur, & per se exsiccentur: manè verò aqua communi abluantur. Cum spiritu tartarisato parata etiam rubedinem & pustulas faciei curat.

Ex hac ℞a cum aqua simplici *Magisterium* seu *resina* præcipitatur, quæ eluenda & blandè exsiccanda.

Post magisterium sequuntur *flores*, qui sublimantur è Benzoë pulverisata per crucibulum igne arenæ, imponendo huic pyramidem ex charta crassiore confectam, wie eine Düte, ut orificio crucibuli exacte respondeat, & sic partes subtiles, quæ in igne elevantur in altum, chartæ sub forma sicca adhærescent, & ita colliguntur Flores, qui plumâ abstergantur. Sublimatio hæc, novam chartam semper applicando, continuetur, donec tota Benzoë, relictis impuritatibus, in flores redacta fuerit. Facilis sunt præparationis: videatur *ROLFINCCII Chymia*, & *WEDELII Pharm. pag.* 135. Alium adhuc præparandi modum *AUTOR* habet satis clarum.

Maximè commendantur in affectibus pectoris tussi sicca nocturna, dyspnœia, orthopnœia, &c. temperando lymphæ catarrhalis vitia. Sic in tussi inveterata & contumaci experimentûm habet *AMATUS LUSITANUS in C. 6. Curat.* 90. qui recipit *flores sulphuris*, & *flores Benzoes*; horumque tantillum singulis vesperi quotidie sub introitum lecti suadet assumere in ovo sorbili, & curat feliciter tussin & asthmata, contumacissimos affectus, si per aliquot dies nosterque continentur. *Liquor Benzoes* fit, si, exemto vitello, albumen ovi ad duritiem repleatur Benzoë; hoc sic repletum in loco frigido facit, ut abeat Benzoë in liquorem per deliquium, qui liquor est egregium cosmeticum.

Sequuntur modi destillandi *Oleum ex Benzoe*, quorum aliquot quidem enumerat *AUTOR*. Verum oleum destillatum Benzoë, haberi nequit: Benzoë enim, utut resinosum sit concretum, talis tamen est texturæ, ut in igne tractata difficulter in oleum destillatum suaveolens possit redigi; quin potius substantia butyrosa empyreumatica elicitur, facilè coagulabilis in aqua.

Optimus modus iste est, quem *AUTOR* aliis modis præfert, tertius scilicet; quoniam hoc modo acquiritur non inelegans oleum per se præparatum, quod rectius per alembicum destillatum in cineribus fit purum. Quid de Benzoinis particulis sulphureis repetita destillatione depuratis referat *THOMSON*, videatur *Epilog. Chym. pag.* 78.

Crystalli autem parantur ex Benzoë, si hujus frustula integra in aqua rosarum, florum aurantiorum vel violarum macerentur, post aquarum medietas abstrahatur, procedendo deinde more solito; & refrigeratis omnibus reliquo corpori lapilli eleganter adhærent pectori dicati: videatur *BARTHOLETUS lib. 5. de Dyspn. c.* 1.

Lapilli hi sunt partes salinæ in Benzoë solutæ per aquas, quæ denuò congeruntur, & sub crystallorum formâ relicto corpori adhærent cum aqua ista destillatione abstracta prodit simul *Oleum*, sed paucum, & pretiosissimum propter egregium odorem & virtutes; uti etiam in reliqua aqua non abstracta, sed nudè tantùm decantata, supernatat pinguedo oleosa elegantissima, quæ ipsa destillatione potest separari. Crystallos Benzoës in spiritu vini, à Magisterio ejus relicto, concrescentes videbitis in *M. A. N. C. Ann.* 2. *Observ.* 240. *pag.* 342.

In Autoris tertio & optimo modo destillandi oleum Benzoës, additur alius modus præparandi *crystallos Benzoes*, qui tamen non sunt ita elegantes, que ii, qui fiunt ad modum ex *BARTHOLETO* at & *VIGENARIO* jam dictum.

Qui plura, præter *AUTOREM*, de Benzoës destillatione cupit, videat *Vigenarium Tr. de sale & sulphure pag.* 49. qui reperitur *in Theatro chymico Tom. V.* ubi elegans Benzoës habetur destillatio & Tractatio; sicuti destillatum ex Benzoë diversa consistentia videbitis in *BOYLE Hist. Fluidit. & Firm. pag.* 106.

CAMPHORA.

Camphora alio & quidem Græco nomine vocatur καφορα, & sæpius ita apud Practicos præscripta invenitur. Concretum est quasi resinosum, apparenter salsum, mirabilissimum omnium vegetabilium, & maxima laude dignum in Praxi medica; unde ob peculiares quas habet vires in morbis plurimis usurpatur. Est duplex:

1. *Burneina*; & hinc
2. *Iaponensis*, vulgò *Chinensis* dicta.

Borneina est, quæ ex Borneo Insula adfertur, & est nativa ex arbore sui generis exstillans. Altera est magis artificialis, seu per artem præparata, qualis apud nos habetur. Hæc præ illa multo ignobilior, & saltem ad nos deferri solet. Utriusque differentiam, & ex quibus arboribus eliciantur, optimè descriptum prostat in *Observationibus Naturalibus BOCCONI pag.* 267. & *KIRCHERI* mundo *subterr.* lib. 9. sect. 3. cap. 5. Præterea ex *radice canellæ seu arboris Cinnamomi*, uti & ex ipsa zedoaria etiam resina & oleum instar camphoræ genuinæ, in Insula Zeilon parari solet; de qua *camphora ex radice cinnamomi* vid. *Acta Societ. Anglic. Volũ.* 1. *pag.* 724. *M. A. N. C. Ann.* 4. & 5. *Obs.* 139. item *Acta Haffniens. Vol.* 3. *pag.* 168. nec mirum est, ex cinnamomi radice talem camphoratam substantiam elici, cùm ex fuligine oleum camphoræ simile observaverit *BOYLE in Phil. Experiment. pag.* 322.

Magna fuit hactenus controversia inter Autores; cujus naturæ sit camphora? imò multi fuere qui eam mineralibus & fossilibus magis annumerate, ac è bituminum genere esse arbitrati sunt: sed hoc est erroneum: videatur *AUTOR* & *citatus MOEBIUS*. Natura ejus est abstrusa, nisi enim exinde præparari potest. Revera autem est subjectum sulphureum, quia flammarũ rapacissima, etiam in aqua ardet. Volatilissima est substantia, nullo modo sine successiva evaporatione asservabilis, nisi in

vitris

vitris exactissimè clausis asservetur: Conf. *BARTHOLINI Act. Med. Vol.* 1. *p.* 106. rectè adeò dici potest *Mercurius Vegetabilium*, vulgò putant si addatur semen lini, vel grana piperis, &c. non evolare; sed vanum hoc est: unde *TACCHENIUS in Hipp. Chym. cap.* 21. camphoram alcali volatile, à natura propria pinguedine saturatum in purum putum sal volatile oleosum esse, rectè dicit; & inde adeò penetrantis & volatilis naturæ. Hinc, quoad effectus, penetrans satis est, & ardentissimâ suâ substantiâ pustulas excitat linguæ admota. Febres tamen malignas ardentissimas curat, licet calida dicatur in gradu quarto; & quidem sal volatile hoc apparenter est falsum, quia tàm à Menstruis acidis, quam salsis, indifferenter solvitur.

Quæstio est de camphora; an sit frigida, an calida? Sunt qui frigiditatem probant ex eo, quod incandescentias & inflammationes sistat, atque Venerem restinguat, hinc quasi refrigeret: caliditatem defendunt ex vi penetrativa; deinde quod etiam in mediis aquis accensa vehementissimè flagret: nam ex camphora faciunt stiritas glaciales ardentes instar candelæ, dum recipiunt stiriam, quam excavant, & indunt camphoram: similiter fit nive conglomerata, & impletâ camphorâ pila ardens. Quicquid sit, litigium est inane & ridiculum, facilisque decisionis: nam camphora per se est ignis concentratus; hinc calidissima, & neque frigida est, neque Venerem extinguit, ut *infra probabitur*; utut corpori adhibita, quatenus spirituum impetum sopit, ac inde natos dolores sistit, refrigerare videatur. Hoc præstat, quatenus acidum in inflammationibus in caliditate & frigiditate consistit, utpote quæ sunt *Rerollea*, ita ab *HELMONTIO* & *PARACELSO* ficto vocabulo dictæ. Sed ad magis activa principia est respiciendum, nempe ad salia.

Modus probandi camphoram legitimus est cum pane calido triticeo, quem etiam habet *AUTOR noster*, & eundem satis clarè descripsit.

Quod attinet *virtutes camphoræ*, inter omnia remedia diaphoretica universum corpus penetrantia, & speciatim spiritus influos afficientia, eorumque dyscrasias corrigentia, & in crasi naturali eosdem conservantia; peculiariter excellit camphora: unde, quando spiritus acriores, magis elastici, plus minus fervidi, & omnibus affectibus, in quibus plus minus morbosi, vel primario vel secundariò vitiati sunt, speciatim camphora commendationem suam meretur. In febribus ergò malignissimis, ex contagio speciatim natis, in pestilentialibus, & ipsa adeo peste, ubi spiritus influi contagio maligno affecti aut inquinati sunt, non habetur simile alexipharmacum & cordiale; unde in his morbis nulla ferè remedia propinentur sine additione camphoræ, quæ certè me nunquam fefellit. Arbitror enim optimum præservativum, & unum è primariis curativis pestis, esse camphoram, quæ illud, qualecunque fuerit contagium, enervare, spiritusque roborare, & eorum vigorem ac impetum insigniter intendere solet. Propterea in febribus malignis, præsertim petechialibus, nunquam omittere, sed pro scopo sudorifero cum salibus volatilibus animalium, imprimis sale volatili cornu cervi, vel sale volatili viperarum, addito vel antimonio diaphoretico, vel specifico cephalico D. Michaelis ex cinnabari antimonii, mistum propinare, & singulis 8. horis repetere soleo: v.g.

℞. ♃ij *diaph.* l. *pulv. bezoard* Lad. gr. xv. ad ℈j.
⊖ *volat. C. C.* l. *viperar.* gr. vi. l. viij
camphor. gr. ij. iij l. jv. pro ætatis ratione misce, fiat *pulvis* pro una dosi, qui singulis 8. horis repetendus est in febribus malignis quibuscunque.

Interdum, loco antimonii diaphoretici substituo cinnabarim antimonii, si adsit delirium, & imminent convulsiones epilepticæ; Vel

℞. ♃ij *diaph.*
Cin. ♃ij à ℈ß.
⊖ *volat. viperar.*
C. C. à gr. jv.
camph. gr. iij.
Misce; fiat *pulvis.*

Ubi autem ægri sunt inquieti, wann sie Hertzens-Angst haben/jactitant se in lecto, und können nicht schwitzen/cum vigiliis, laudanum opiatum addo.

Porrò in febribus acutis malignis, ubi spiritus quasi ignei seu fervidi redditi, indeque inordinatè moti, unde vigiliæ, deliria & convulsiones superveniunt, camphora expansiones debitas & magis ordinatas eos iterum redigere solet internè & externe adhibita; narcoticam enim vim obtinet, quâ spirituum animalium impetum inordinatum refrænat, eosque ad blandam quietem disponit. Hinc, in deliriis melancholicis habitualibus sive cum sive sine furore, præmisso vomitu, ratò fallit, & spiritus in naturalem crasin redigit, ubi cum sacchato Saturni & Arcano duplicato Mynsychthii misceri potest. *PARACELSO* in usu pro dictis affectibus fuit cum oleo moschi, qui Practicus est accuratissimus.

Dico autem in deliriis chronicis habitualibus: nam & in his semper unà spiritus insiti affecti sunt; unde morbi hi curatu difficiles, & in posteros etiam transplantabiles existunt. In talibus casibus igitur cum camphora longè potentius quam opium, quod hîc potius nocivum est, spirituum crasin morbosam, & inde dependentes ataxias vitiosas, corrigit. Ergò ad spiritus animales conservandos, eosque acriores, fervidiores & nimis impetuosos redditos, unde pathemata dicta superveniunt, camphora præ aliis simplicibus spiritus immediatè afficit, & eosdem sine contentorum alteratione prævia optimè corrigit.

Præter spiritus autem influos in morbis acutis à contagio labefactatos, in crasin naturalem redigendos, conservandos, & à contagio ulterius præservandos, convenit etiam in spiritu insito seu balsamo partium vitali restituendo; unde putredini incipienti in vivis, ut gangrænæ & sphacelo, in ulceribus & vulneribus putridis, fœtidis, aut ad putredinem inclinantibus, præ aliis potenter resistit, & vi balsamica spiritum partis insitum roborat, partemque affectam sartam tectamque conservat.

Porrò diureticum præbet validum. Ulterius sunt qui, juxta communem sententiam camphoram mares castrare, & venerem arcere asserunt; unde natus versiculus scholasticus:

Camphora per nares castrat odore mares.

sed falsissimum est, & sufficienter hunc versiculum stigillat *TACCHENIUS loco allegato*, ubi *de viribus camphoræ*; & confirmat, quod Resinatores camphoræ Venetiis (uti & Amstelodami) sint maximè salaces, & copiosissimam progeniem alant. *CRUGNERUS in Tr.* von dem Tannen-Baum *cap.* 3. *pag.* 31. *refert*, quod camphoræ ℥ß in spiritu abietis ℥jv. Venerem concitare soleat. Quod tamen extinguat Venerem curiosa est Observatio *LOSSII*, quam habet in *Obs. pag.* 314. quôd etiam pertinet, quod habet *HILDESHEIM in Spicilegio pag.* 149. *de Affectibus capitis*, quod

scilicet camphora pudendis alligata & in brachio gestata, membrum virorum flaccidum facit. Utrinque ergò cum prostent experimenta, rem in medio relinquam. Hoc interim certum est, in gonorrhæa exturgescente genitura, & imprimis Gallica virorum, maximè prodesse; quod ipsum an sit, quod absumat genituram, vel quod pro babilius est, quod compescat turgescentiam; & absumat acidum, quo genitura est impræguata in gonorrhæa maligna, ut inde fiat genitura tenuis? itidem in medio relinquo. In tali gonorrhæa virorum est experta mistura, quæ fit ex ∽ terebinth. ℥ij

sacch. Saturni ℥ß

camph. ℈j M. S.

Sonderliche Mixtur wider den Tripper.

cujus dosis sunt 15. vel 20. guttæ.

Hinc & in furore uterino camphora est egregium remedium, si accensa toties in potu ordinario extinguatur, quoties necessitas expostulat, pro liquore impræguando; quod ipsum ceu expertum commendat *HORSTIUS*, uti videre potestis in *Cent. 3. Epist. BARTHOLINI pag.* 147. Passionibus hystericis obnoxiis eodem modo extincta in potu vel aqua propinata, maximè quoque confert; sicut & camphoræ ʒj & aqua appropriata, in qua solvitur, valdè commendatur à *RIVERIO in Praxi*; quinimò medicamentis aliis permiscetur. Sed hoc cum distinctione intelligendum est, quia non omnes ferunt camphoram. In paroxysmo Epileptico camphora est egregia, & quidem in paroxysmo miscetur cum laudano opiato & appropriato.

Non mirum esse debet, quod camphora prosit in furore uterino, utpote delirii specie, quia similiter in mania est egregia. Propterea etiam *HILLERUS* ad maniam externè præscribit abluitionem temporum cum tali liquore:

℞. *spirit. vini* ℥viij

camph. in eo dissol. ʒj

imponatur nodulus ex *opii* ℈ij

Moschi gr. iv.

Hic liquor temporibus applicatur, & naribus admovetur ad conciliandum somnum.

Qui plura cupit de vi camphoræ in mania, videat scriptum *PENOTI*.

In febribus malignis cum vigiliis, & delirio vel incipiente vel confirmato, maximum levamen affert cum epithematis fronti applicandis, ad aliquot grana permista. Certè mirabiles præstat effectus, si singulis horis Epithema renovetur. Ex aquæ spermatis ranarũ nempe, aquæ solani; aquæ semper vivi majoris, &c. aliquot unciis, cum papavere albo fiat emulsio tenuis; cui additur camphora, pro Epithemate cephalico; vel cũ aquis dictis miscetur succus Cancrorum fluviatiliũ, & additur camphora pro simili usu in morbis malignis; Certè miranda vidi in tali Epithemate in quodam desperatè decumbente. Non incommodè etiam adhibetur in aliis febribus, item, in agrypnia compescenda & suavi somno inducendo, utut olfactu arcere dicatur propter gravem & penetrantem odorem. Dolores etiam podagricos, & affectus articulorum mire sanat camphora, imprimis si dissoluta in spiritu vini applicetur; qui spiritus vini camphoratus applicatus articulis arthritide affectis mirè præstat in tali casu: Unde etiam camphora solet præscribi in Unguentis podagricis, & linimentis contra articulorum dolores. In arcenda gangræna & camphora est expertissimum remedium, & ardentissimos dolores mitigat. Præcordiis camphora applicata, mira facit in affectibus ventriculi: sic fuit quidam æger, qui afflictus fuit desperata cholerâ, in qua per quatuor dies, ἄνω & κάτω sursum & deorsum, omnia ingesta alimenta & medicamenta cum impetu rejecit; curatus tamen fuit æger talis, (utut periculosissimus status ejus fuerat, quoniam per quatuor dies malum duraverat) per spiritum vini rectificatissimum, ab herbis cordialibus destillatum, cujus ℥j addita fuit camphora ad ℈j; & talis spiritus aromaticus camphoratus applicatus fuit cum linteis multiplicatis regioni ventriculi; quo facto æger cum admiratione summa adstantium ne semel quidem evomuit. In tertianis vim febrifugam habere dicitur camphora, si ad ʒj in nodulo appendatur præcordiis: Singulare hujus rei experimentum habet D. *SCHROECK Medicus Angustianus*, qui aliquot tertianâ laborantes per ℈j vel ʒß camphoræ in linteo scrobiculo cordis appenso curavit; ubi cessante febre camphora absumpta fuit, præmisso levi universali: in affectibus melancholicis addi potest crocus. In coryza evporiston est D. Tanckii, cum oleo amygdalarum dulcium soluta, & naribus illita; ubi etiam planè cessat olfactus, miranda præstat; observatum tamen fuit, quod olfactui nocuerit; cujus rei experientiam habet *BARTHOLINUS Cent. 3. Hist. 91.* In odontalgia usurpatur, si dissolvatur in oleo origani Cretici, & hoc oleum dissolutionis camphoræ applicetur denti dolenti. Quod si camphora internè emplastris addenda est, optimè cum Balsamo Peruviano dissolvitur: Conferatur *M. A. N. C. ann. 6. Append. pag.* 180.

Inter *PRÆPARATA* est *Oleum destillatum camphoræ*, unum ex magnis postulatis chymicis, utut non facilè reperibilibus. Expetitur propterea, quoniam sic mirum intenditur ejus modi vis penetrativa alexipharmaca, adeo ut quidam dixerit: se passurum suspendium, si quis peste correptus ex usu quinque vel sex guttarum olei camphoræ non liberetur. Hujus tot sunt præparationes, quot sunt capita Chymicorum, quæ sæpius sunt vanæ, si per ignem examinentur.

Ante omnia inquirendum est; an detur oleum camphoræ verum? Multi ex hac ratione negant quod camphora radicaliter non possit solvi, sed in aqua denuo regeneretur. Nota enim genuini camphoræ olei est, si sine cujus vis olei additione ipsum ab ▽ non reducatur. Si autem oleum camphoræ, artificiosissimè etiam præparatum, uti & spiritus, infunditur in aquam, subitò se conspiciendam præbet camphora in antiqua forma: sic v. g. si in spiritu vitrioli, vel juxta *WILLISIUM de Ferm. c. 9.* in aqua forti, vel similibus spiritibus acidis corrosivis, solvitur camphora, saporem & odorem perdit; subitò autem ac ita dissolutæ instilletur aqua simplex, denuò renascitur camphora, & sub antiquo sapore & odore supernatabit: videatur *BOYLE de Orig. Form. & Qualitat. pag.* 211. Hinc *WILLISII* error facile patet, dum putat; aquam fortem partes camphoræ salinas excipere, sulphureis intactis, unde oleum superficiei solutionis innatet; quia & hoc affusâ aqua simplici in antiquam camphoram regeneratur; quin præparatio hæc potius erit nociva, quàm verum Oleum; si verò spiritus nitri mistus sit cum spiritu vini, non amplius solvit camphoram, sed hæc supernatat: sic spiritus vini, tam rectificatissimus, quàm cum spiritu salis ammoniaci actuatus, in momento solvit camphoræ ultra sub triplum; videatur *LUDOVICI, Pharm. pag.* 24. *BOYLE*

loco

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0716-0 DFG

loco allegato pag. 83. sed quæ instillata aqua comuni regeneratur in corpus antiquũ: si cum Bolo Armena destillatur, oleum prodit rutilans; quod tamen aquæ infusum, dat camphoram antiquam. Nihilominus mediante terra sigillata Silesiaca fieri potest egregium *Oleum irreducibile.* Nempe

℞. ▽ æ sigill. Silef. part. ij.
camph. part. j.

Hæc seorsim pulverisata misceantur probè diligenti & diuturna tritura; id quod imprimis necessarium est; hinc destilletur per retortam, & prodit oleum paucum, cum quo ulterius procedatur, uti *AUTOR modo secundo* docet.

Genuinum etiam paratur *Oleum* hoc modo: Camphora si destilletur per retortam, per vices successivè tantillum camphoræ retortæ imponendo, ope ignis tota in oleum irreductile mutabitur.

Egregium pariter est, si camphora cum oleo terebinthinæ vel baccis juniperi solvatur & destilletur, & dat oleum mirandæ efficaciæ in nephriticis affectibus: sed non est genuinum. Si *propeste oleum camphoræ* parandum:

℞. *Ol. destill. succini* l. *roris mar.* p. iij.
camph. p. j.

Digerendo in loco tepido per 3. dies naturales: deinde ex retorta vitrea benè lutata per arenam destillentur, & sic prodit *oleum camphoræ compositum antipestilentiale.* Hæc destillatio repetatur cohobando secunda vice non tamen oleum hoc genuinum est, sed tantum per accidens propter adjunctum oleum, & revivescit.

Dosis sunt gtt. vj ad viii.

Ita *MEDICUS VERONENSIS HENISIUS* habuit *Oleum pestilentiale* aurei coloris, compositum ex oleo destillato camphoræ, succini & citri; quod in curanda peste felici cum successu exhibetur. Tanta cum hoc oleo *HENISIUS* præstitit in peste Veronensi, ut ipsi columna triumphalis fuerit erecta. Unde Norimbergensis quidam Medicus asserit; se ea die, quâ peste quis corripitur, aliquot guttulis olei camphoræ eandem certò curaturum esse: quod si ille, qui manè assumpserit aliquot olei camphoræ guttas, illo die à peste corriperetur, se velle pœnam patibuli in se recipere, si non peste infectum curaret per oleum camphoræ. Videatur *HARTMANNUS in Praxi Chymiatrica*, & *MOEBIUS in Anat. Camph. pag.* 53. In suffocatione uterina valdè emendatur medicamentis aliis permistum. In mania oleum camphoræ cum Moscho singulare experimentum fuit *PRÆVOTII, Medici Practici Patavini*, & à *PARACELSO de Philosophia Vitali Tr.* 2. *cap.* 4 in Mania tanquam præsentaneum remedium commendatur hocce.

℞. *Oleum camph.* ℥j
musci l. *Moschi* ʒß l. ℥j.

Misceatur & administretur qualibet vice ʒß. Mirabiliter enim coagulare dicitur materiam maniæ, ceu ▽ in glaciem coaguletur, & extinguere calorem corporis ac ebullitionem.

Olei camphoræ cum bolo per retortam destillatæ guttas X furorem maniacum aliquot horum spatio sistere dicit *PRÆVOTIUS.*

Imprimis oleum camphoræ desiderari solet propter vim cosmeticam; nam camphora est egregium Cosmeticum: Cum enim notum sit, quod affectus cutanei, & maculæ faciei, imprimis oriantur ex subtili Acido, ex depravatione alimenti in coctione tertia, vel propter læsam transspirationem, non mirum si absumpto acido tales maculæ dispareant.

Alias pro oleo camphoræ externo optimum est, si assumatur oleum amygdalinum, in quo solvatur camphora; radicaliter autem non potest solvi, sed in aqua denuo prodit: nihilominus commode usurpatur in odontalgiis, si applicetur denti dolenti, vel indatur denti cariosо & excavato.

Alii pro usu externo, *Oleum camphoræ compositum* parant, præsertim in doloribus articulorum à frigiditate.

℞. *sapon. Venet.*
Camph. ana part. æqu.

Miscent probè, & ex retorta vitrea, igne suprà & infra adhibito, pellunt; quod prodit, sponte solvitur in oleũ, valde utile in doloribus brachiorum, & passione colica, si umbilico inungatur.

Liquor camphoræ (habet quidem *AUTOR* alios modos) fit, si in albumen ovi ad duritiẽ cocti indatur camphora, & in loco frigido ita dissolvatur in liquorem; qui liquor camphoræ est egregius. Quidam per alembicum prodire affirmant, nec amplius reduci posse.

Quidam in secretis habuit *liquorem camphoræ antipestilentialem* ex *Camphoræ* ℥j.
album. ovor. ℥vj.

quæ duo destillavit per retortam, & liquorem, qui prodit cum spiritu vini, cohobavit pro eleganti remedio antipestifero.

Spiritus vini camphoratus, vel spiritus vini rectificatissimi ℥j cui additur camph. ℈j, singulare remedium est in quibuscunque inflammationibus, & vi anodyna omnes dolores sopit: hinc in podagra, & articulis arthritide affectis, maximè prodest pro sistendo dolore & pro dissipando tumore, quoniam acidum absorbet, quod in articulis gubernans dolores inducit arthriticos: Item in arcenda gangæna, & putredine incipiente & confirmata, non secus sphacelo, ulceribus & vulneribus putridis, fœtidis aut ad putredinem inclinantibus, frequentius applicatus, egregium est remedium, imprimis si aloë & myrrha fuerint addita. Cum, aqua appropriata est expertus in gutta rosacea, in dem Kupffer-Handel / & in varis, in den Finnen. Præterea quoque convenit in cholera, colica, in contracturis ex colica seu paresi, ut vocant, similibusque partium externarum & internarum affectibus; in cholera imprimis desperata, ceu ultimum remedium applicatur calidè cum linteo multiplicato. Potest camphora etiam solvi in spiritu theriacali, & sic fit *spiritus theriacalis camphoratus*, qui est tertium ingrediens *mistura bezoardica* seu *misturæ simplicis*, in qua camphora est basis, & usurpatur in morbis malignis arcendis.

CANCAMUM.

Cancamum est lachryma cujusdam arboris exoticæ, cujus tamen natales non sunt cogniti, nec propterea ejus vires modernis sunt in magna æstimatione, & rarò, imò fere nunquam, præscribitur, nisi in usu externo.

CARANNA.

Caranna & resina tenax, nigricans, instar picis ductilis; juxta Cartagenam apud novam Hispaniam enata, ubi transsudat ex cortice arboris bacciferæ, *Tlahuelilocа Evanitel* dictæ, vulnerato. Tacamahacæ in natura & viribus similis est; quare in genere ea, quæ dicentur de Tacamahaca imposterum, dici quoque possunt de Caranna; hæc tamen nobilior, volatilior & penetrantior est, naturæ magis balsamicæ.

Pro *usu externo* vi anodyna non tantum Indis pro lopiendis doloribus partium externarum ab acido oriundis in usu est, sed & nos in Cardialgia, & dolore, aliisque affectibus stomachi, sæpè exhibetur in forma Emplastri, regioni stomachi impositi; si scilicet in mortarium calidum immitatur & cum sufficienti quantitate Balsami Peruviani agitetur calido pistillo: sic enim fit fluxile & flexile; id quod habet *LINDANUS in Collegio super Hartmannum Capite de Catarrhis.* Emplastro hoc in febribus continuis & malignis, ut & intermittentibus, ubi de auxietate præcordiorum conqueruntur ægri, nil melius est; sic & in vomitu compescendo idem cum oleo nucis moschatæ & macis destillato convenit; non secus ac in doloribus artuum quos catarrhis vulgò, (quidam flatibus in interstitiis musculorum) adscribuntur: in illo nempe symptomate quando in vel post sudorem artus frigori exponuntur & defluxio inde oritur, emplastrum hoc convenit. Quia & contra dolores articulorum & podagricos, nervorum vulnera, atque contusiones omnis generis, valet, maxalatum cum oleo succini. Porrò in emplastris cephalicis, & in emplastris pro bregmate usitatis, adhibetur. Nec ignotum est, contra odontalgiam frequenter à modernis adhiberi præservativê in forma emplastri magnitudine thaleri temporibus applicatum; quo in casu quidam mastichis usum longè præferunt. In ophthalmia dicto modo applicatum est egregium remedium pro adstringendis defluxionibus oculorum & compescenda lympha, in ophthalmia & odontalgia sæpius excedente.

Egregium *Emplastrum de Caranna* habet *AUTOR sub finem hujus capitis* quod in doloribus articulorum valdè commendatur.

PETRUS JOHANNES FABER in Myrothec. spagyr. lib. 2. cap. 41. habet *O. E. gummatis caranna*, quam prædicat ceu specificam in podagra & colica.

COLOPHONIA.

Colophonia est *duplex: Una* est remanentia, seu residuum istud crassamentum, quod in depuratione & destillatione resinarum abietinarum remanet: *Altera* est istud residuum, quod post destillationem Terebinthinæ remanet.

Prior autem utut ratione resinarum variet, nullum alium usum habet nisi quod emplastra & cerata ingrediatur quibus debitam consistentiam largitur. *Posterior* non tantùm ingrediatur Emplastra in vulneribus usitata, sed & commendari solet in pellendo calculo, si pulverisata assumatur.

RESINA COPAL.

Resina *copal* admodum candida, sed rarissimi usus est. Commendatur ad affectus capitis, & nervorum. Imprimis tamen usurpatur elicitum ex ea *Oleum destillatum* per retortam in arena, uti potest fieri ex aliis resinis omnibus,

ELEMI.

Elemi est reverà resina balsamica elegans alba & pellucida, quæ transudat ex *Olea Æthiopica* arbore oleæ ferè simili.

Internè nullum hactenus habet usum. *Externè* vi balsamica mire succurrit vulneribus quibuscunque, imprimis in affectus & vulneribus capitis, ac nervorum aliarumque partium nervosarum ac tendinum in quibus mistum cum emplastro de betonica excellentissimum est remedium, omnibus Balsamis vulnerariis præferendum; in specie in vulneribus punctim inflictis præ aliis omnibus commendatur, uti videre potestis in *MINDERERI Med. Militari pag.* 343. & 346. quod de contusione partium nervosarum similibusque pariter notandum venit: hic Elemi cum Terebinthina mistum in formam emplastri cranii vulnera optimè consolidat. In vulneribus articulorum primatum habet ita ut in his Linimenta & Emplastra ex basi hujus gummatis facta sint egregia. *ARCÆUS* habet *Linimentum* prima fronte simplex, usu tamen valdè excellens in vulneribus quibuscunque, imprimis capitis & partium nervosarum quod est hoc:

℞. *G. elemi*
terebinth. clar. à ℥jß
pingu. castrati ℥ij
porcin. antiqu. ℥j.

Liquescant ad ignem & fiat linimentum quod mox in principio vulneri applicatum cuicunque, mira præstitit *ARCÆO*; videatur in *SENNERTI libro* 5. *Prax. pag.* 399. & 405.

Vel

℞. *G. elemi* ℥iij
terebinth. ℥jß
pingu. porcin.
human. à ℥j

Misce, fiat *Linimentum ad vulnera recentia* quamplurimis in frequenti usu.

Propter vim ejus balsamicam elicitur etiam exinde *Oleum* elegans odoriferum & penetrans, ex retorta per arenam; quod in affectibus paralyticis tremoribus & contracturis partium, laudatum est remedium.

F

FULIGO.

Fuligo, in specie camini splendens, quæ præ cæteris est elegans, Germanicè der Spiegel-ruß/ nihil aliud est, quam *liquorum fumus elevatus* & condensatus. *Fumus* autem est *flamma condensata, flamma fumus rarefactus*, seu particulæ liquorum minutissimæ resolutæ, ita ut in lignis incensis resina sub forma flammæ exhalans condensetur tandem in fuliginem, & sicut ligna per retortam destillata dant *spiritum acidum volatilem* & *oleum lignorum*; ita fumus per liquorum concremationem in forma fuliginis adscendit, cujus volatilitas dependet à sale volatili penetrante, maximè temperato à spiritu subtili & oleo destillato: adeò ut fuligo nihil aliud sit, quam spiritus volatilis & oleum liquorum in forma sicca, quæ per retortam destillando in forma humida prodeunt.

Sed quoniam de pinguedine olei sub deflagratione ignis multum destructum est, hinc sub phlegmatis vehiculo & regimine copiosum sal volatile aliàs in oleo concentratum, sui factum juris, simul in forma propria evolat; sicut substantia olei reli-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0718-2 DFG

reliqua, quod sub exhalationis celeritate deflagrationem subterfugit, etiam sal volatile una evaporans secum concentrat. Spiritus verò iste acidus lignorum compositus est ex acido volatili, & etiam ex sale volatili spirituoso: quæ duo possunt ab invicem separari per coralliа vel lapillos cancrorum: de quo suo loco unde destillata fuligo dat primò phlegma acidulum, simile spiritu lignorum, hinc spiritum urinosum, cum quo simul habetur sal volatile urinosissimum copiosum, simile salibus volatilibus & spiritibus urinosis, quæ ex animalibus eliciuntur; tandem succedit oleum flavum & rubicundum empyrevmaticum, & admodum penetrans, similimum ei, quod aliàs ex lignis destillando elicitur, & super cornu cervi ustum rectificandum & ab empyrevmate liberandum est; & remanet post destillationem caput mortuum, quod porrò per elixiviationem sal fixum largitur, quæ tamen in fuligine primitus non existunt, sed ab igne proveniunt. Conferatur, quoad hanc fuliginis anatomen, *HOFFMANNUS in Clave pag.* 584. item *BECKIUS Meditat. & Experiment. pag.* 109. *&* 110. sicuti curiosam & singularem fuliginis anatomen docet *VIGENARIUS Tr. de sale & igne pag.* 43. *&* 46. videatur *theatr. Chym.* in quo hic quoque Autor reperibilis. Fuligo igitur, cum mero sale volatili & oleo gaudeat, eoque præstantissimo, reverà erit sal volatile oleosum, & penetrantissimum, cujus intuitu in substantia vim habet concentrandi omno acidum; unde pulvis fuliginis cum aceto sumptus sudorem movet potentissimè, & in casu ab alto pro resolvendo sanguine grumoso confert hinc, & in curanda pleuritide à ʒß ad ʒj haustu vini vel aceto, vel aqua cardui benedicti hausta egregiè confert, per sudorem sublevando, teste *RIVERIO in Pr. l.* 7. *cap.* 2. *& in Obs. Mod. C.* 2. *Obs.* 89. D. *HORSTII specificum antipleuriticum* est hoc:

℞. *fulig. benè trita* qu. v.
lava sæpiùs cum *aqua florum sambuci*;
hinc exsicca & pulverisa.

Hujus dosis est à ʒß ad ʒj.

Eodem modo colicam nec non passionem hystericam curat; hæcque omnia ratione salis volatilis, corrigendo acidum partibus nervosis infestum, & mediante sudore paroxysmos finiendo. Imò in partu difficili quoque non contemnendum remedium est, quando deficiunt dolores, & partus videtur in longum protrahi cum periculo fœtus & matris. Vis anti febrilis etiam in ea latet, tum si propinetur ante paroxysmum intermittentium, addito tamen prius vomitorio; cùm si cum Theriaca subigatur, item cum Terebinthina sub forma linimenti applicetur. In nimio verò febrium, tam intermittentium quàm ardentium, ardore eadem cum albumine ovi aut aceto subacta, & plantis pedum vel carpis & palmis manuum applicata, excellit; simili ratione acerò paucò additò fronti & temporibus applicata narium hæmorrhagias compescit. In ulceribus imprimis malignis & cacoëtheis, crebrius adhibetur. De usu fuliginis in bubonibus & anthracibus pestilentialibus videre potestis *SENNERTUM Tr. de febribus* ubi *de Peste & medicamentis externè tumoribus pestilentialibus applicandis*.

Cœterùm videtur esse differentia in fuligine ratione lignorum, ex quibus colligitur: certum enim est, aliam esse naturam fuliginis ex abiete, aliam è quercubus.

AUTOR docet præparare *spiritum* & *Oleum* per destillationem *ex fuligine*: uti etiam postmodum *sal fixum*, quod in cineribus & capite mortuo remanet. *Spiritus fuliginis* rectificatus urinosus est seu volatilis & penetrans, unde potentissimum est sudoriferum in syncope, lipothymia, paroxysmis epilepticis, colica, pleuritide, febribus malignis & ardentibus; non minus quam etiam in lue Venerea, quæ ratio est in promptu. Notum enim est, quod lues Venerea soleat curari per decocta, vel per Essentiam, vel per spiritum lignorum: Jam verò omnes virtutes habet fuligo ex lignis, unde etiam spiritus fuliginis proderit in illa. Imprimis etiam commendatur in promovendo partu difficili. Adhibetur ad ʒj. Sunt, qui ex usu spiritus signum capiunt aut reconvalescentiæ aut futuræ mortis in ægro; si scilicet post ussu ejus in aceto simplici largius subsequatur sudor, signum esse faustum sperandæ sanitatis, sin secus, funestum signum esse dicunt. Externè in doloribus podagricis illitus spiritus commendatur; est enim penetrans & subtilis urinosus, impræguatus sale volatili acri copioso; Unde habetur à quibusdam pro singulari menstruo pro præparandis medicamentis.

In Laboratorio Ceylonensi exstat *spiritus fuliginis succinatus*.

Sal volatile fuliginis ejusdem revera naturæ videtur cum sale volatili cornu cervi, vel aliorum animalium, uti hoc asserit *GLAUBERUS P.* 2. *Furnorum pag* 149. uti & *BOYLE*. Qui desiderant sal volatile in Majori copia exinde, aliquod alcali, e. g. cineres clavellatas, &c. fuligini addant, & subliment.

Usus & effectus hujus salis volatilis reverà idem est cum sale volatili animalium, saltem quod singularem penetrantiam & potentissimâ vim diaphoreticam præ aliis habere videatur; adeoque dubito: an sal volatile hoc fuliginis, ejusque spiritus, aliquam habeat differentiam pro lignorum, à quibus fit, diversitate.

Aliàs sal volatile fuliginis oleosum elegans quidam ita præparant:

℞. ∼ fulig. optimè rectif. ℥ x.
spiritus vini ℥ xx.

Miscent & destillant ex cucurbita vitrea ad tertiæ partis remanentiam: quod prodiit, rectificetur ad dimidium, & prodibit sal volatile in forma sicca purissima, superfluitante liquore pellucido. Conserventur hæc simul in vitro probe clauso.

Est enim ex alcohol vini, quod est partim sulphureum, partim salinum & volatili sale fuliginis conflata massa, possuntque sublimari per phiolam totaliter in formam siccam. Si alcohol vini fuerit aliquoties conhobatum super aromata exhaurier illud omne oleum aromatum, & post illud cum sale volatili fuliginis transmutabit secum in purum & siccum sal volatile.

Post spiritum prodit simul *Oleum flavum* & etiam rubineum seu rubicundum, & est nihil aliud, sicut omnia olea destillata vegetabilium, quàm sal volatile concentratum ab acido volatili pingui, quo acquirit consistentiam olei. Oleum hoc, quoniam empyrevmatis & acrimoniæ nimiæ ratio minus commode propinatur, rectificandum est vel per se à sale tartari aut cornu cervi usto, vel cum aqua, vel spiritu vini.

Quoad usum & effectum est penetrantissimum, cujus aliquot guttæ præ aliis Oleis congeneribus vehementissimum sudorem movent, & in suffocatione hysterica, pro pellendo fœtu in partu difficili, optimè usurpatur. Pro lignorum tamen varietate, ex quibus fuligo prodit, aliqualem in effectu habere posse differentiam, probabile videtur, cum de crasi concreti adhuc non nihil participet. Quod aliàs de spiritus & Olei summa vi confortativa, aut agonisantium refocillicativa, multi jactitant, vereor, ne hyperbolem sapiant. Externè siccat scabiem, sanat lepram & elephantiasin, non minus commodè etiam permisceetur unguentis & emplastris pro ulceribus cacoëtheis corrosivis & putridis. Locis quoque podagricis illinitur cum effectu; est enim resolutivum & anodynum.

Aliàs *GLAUBERUS loco citato*, & *du HAMEL de Fossil. pag.* 371. curiosum habet modum parandi oleum fuliginis per congelationem à frigore:

℞. *Fuligo pulverisata.*

Coquatur in ▽ tamdiu, donec rubescat: hæc aqua tempore hyberno summis frigoribus nocturnis exponatur, ut congelascat, & ita in hujus aquæ centro reperitur liquor salino-oleosus elegans & penetrantissimus. Præfero tamen destillatum.

Ex fuligine etiam & succino elici potest *oleum camphoræ odorem repræsentans*, multumque in recessu habens.

Sal denique *fixum*, quod in capite mortuo, aut fuligine ad albedinem calcinata, reperitur, mirè commendatur.

Resolvi potest, quod recte monet *AUTOR*, in cella per deliquium in *Oleum*, seu potius in *liquorem* qui in omnibus ulceribus malignis inveteratis cacoëtheis & insanabilibus fistulis, lupis & similibus phagadænicis & difficulter sanabilibus ulceribus, miracula præstat, si inungantur tali liquore, vel solo, vel aliis unguentis misto, cùm alcalina vi destruat acidum. Sunt qui in cancrinis ulceribus laudant illud; ubi tamen metuo effervescentiam.

CLAUDERUS *de Balsamatione pag* 192. mediante spiritu salis ammoniaci ex fuligine extrahit *Essentiam*, quam vocat *Essentiam Alexipharmacam.*

Prostat etiam in pharmacopoliis *Emplastrum* quoddam *ex fuligine*, quod impositum bubonibus & anthracibus pestilentialibus, valdè commendatur propterea, quod attrahat venenũ foras, tumorẽ emolliat, & sic ad felicẽ suppurationem perducat.

Nec usu alchimistico fuligo caret; beneficio cujus, speciatim ejusdem salis, solutio solis habetur, ut videbitis in *HOFFMANNI Clave in Autorem pag.* 584. & *CLAUDERO loco allegato pag.* 202.

GALBANUM.

Galbanum quod nonnulli *Metopium* appellitant, est gummi resinosum ex planta quadam ferulacea, & tales ferulæ dicuntur *Ferulæ galbaniferæ*, ex eo, quod ex earum cortice transsudet Galbanum. Crescit in regione Asiæ Syria, ex qua etiam ad nos adfertur. Delectum & rationem eligendi optimam habet *AUTOR.* Convenit cum reliquis gummatis ferulaceis, qualia sunt gummi ammoniacum, sagapenum & similia, de quibus *inferius, ubi de Sagapeno.*

In specie congeneres sunt ammoniaco, nisi quòd hoc internè magis, illud verò externè usurpatur. Habet resinam acerrimam, penetrantem, & acriorem quam gummi ammoniacum, usu ferè externo tantùm; interno quidem etiam, sed rarius adhibetur.

Internè Galbanum in affectibus flatulentis & hystericis, & quibusvis morbis partium convulsivis, laxativis permisceetur; resolvit enim & evacuat mucos viscidos. Confirmat hoc *AUTOR*, quando Galbanum commendat ad promovendum partum & menses, sive solum sive permisceatur cum myrrha & gummi ammoniaco in formam pilularum: hoc enim modo multum confert in pellendis mensibus & fœtu, quibus in casibus etiam Gummi ammoniaci etiam internè commodè applicari potest: cui quidem & asæ fœtidæ, aliisque Ludovici longè præfert.

Externè in genere mirè incidit & emollit viscida, & etiam adhibetur à Chyrurgis in *Emplastris Attractoriis*, in den Zug-Pflastern. Dicunt enim, quod attrahat à centro ad superficiem cutis, ut fieri possit facilior & felicior abscessus apertio: nihilominus specifice confert in affectibus convulsivis dolorosis partium internarum abdominis, ab acido ortis in specie pathematis hystericis, quin & convulsionibus omnis generis, sub emplastri forma super alutam extensum, & umbilico applicatum & admotum, vel alio quocunque modo usurpatum; sicut & permisceri solet in suffimigiis cum castoreo, asa fœtida, myrrha, & similibus. Doloribus hystericis cognatum est malum, in viris dictum colica, & imprimis affectus intestinorum spasmodici seu convulsivi, die schwere Noth im Leibe/quos Galbanum cum oleo castorei, vel cum oleo destillato succini & spicæ malaxatum, & ita abdomini impositum, insigniter mitigat. Vel

℞. *Galb.* part. iij.

Dissolvitur in *vino malvatico*; cui ad emplastri consistentiam in spissato addatur

Castorei pars. i.

malaxetur cum oleo *succini*, inducatur super alutam, & imponatur umbilico: quo modo ad promovendum partum, & ciendos menses, etiam adhiberi potest. Dolores Venereos & alios diuturnos discutit, dissolvendo viscidum acidum, eorum fomitem.

Non raro, ut in paralysi, nervi, tendines, ligamenta, & similia fiunt nimis flaccida & laxa, adeo ut pars non possit moveri ex humiditate quadam, imprimis lympha, quâ imbibuntur tales partes nervosæ: in tali casu commendat hoc Emplastrum BARBETTE *in Annot. Pract. pag.* 51.

℞. *Galbani* ℥j
res. carann. ℥ß
℞ *euphorb.* ʒjß

fiat linimentum aut emplastrum. Quod est egregium, imprimis si prius inungatur pars cum *linimento*, facto ex auxung. human.

anserinæ à ʒj.
℞ ▽ *a* ʒiij. M.

In apoplexia particulari Galbanum spinæ dorsi ac aliis locis applicetur; v.g.

℞. *Gal-*

℞. *Galbani* p.ij.
G. caranna p. j.
Mista malaxentur cum *petroleo.*

Ea, quæ dicuntur de galbano crudo, longè magis conveniunt ejusdem oleo destillato, tàm simplici quàm composito, Galbanetum PARACELSI dicto.

Oleum Galbani destillatur per retortam ex arena, quod rectificatum, utut fœteat, in affectibus abdominis spasmodicis, colica convulsiva, affectibus hystericis, hemiplexia, membris paralyticis, convulsivis, præsertim ex colica paresi affectis, contracturis artuum, & aliis affectibus scorbuticis, singulare est, umbilico vel regioni & similibus partibus affectis inunctum: In affectibus flatulentis unguentum fieri potest ex oleo destillato Galbani, chamomillæ, & oleo destillato baccarum lauri. Compositum oleum Galbani multis modis variari potest: usitatiùs est *Oleum Galbani compositum*, seu *Galbanetum THEOPHRASTI PARACELSI* cum gummi hederæ & terebinthina, ab *AUTORE* descriptum, quod est elegans, & expertum remedium in colica convulsiva, aliisque affectibus abdominis spasmodicis, inunctum umbilico & locis vicinis. In specie maximè convenit in paresi, vel in colica, quæ abit in paresin membrorum, hic locorum quidem rarùm; in Moravia verò Austria, & similibus locis, in quibus abundat vinum & continuus vini potus est, frequentissimum; cum subtile acidum ex vino subacido in intestinis dat colica tormina, & ex intestinis ad artus seu partes externas delatum paresin, in qua non tantum non possunt moveri membra, sed adest etiam dolor exquisitissimus. Quod dixi de paresi ex colica, idem est intelligendum de contractura ex colica. Nam processus est talis: primo succus acidus in intestinis dat tormina colica; postmodum delatus ad partes impedit motum partis, & fit paresis: si ulterius coagulatur synovia partis ab eodem acido, fit, ut ex tali coagulatione repleta spatiola & poruli impediant, quo minus possint fibræ contrahi; unde fit membrum rigidum, durum & immobile, & vocatur Contractura ex colica, in qua Galbanetum destillatum est egregium remedium, & magni usus. In genere ad omnes affectus nervorum, qui ex casu oriuntur, aut contusione & dislocatione, Galbanetum est egregium; nec non in hemiplexia, nuchæ illitum. Huic Galbaneto PARACELSI commodè etiam opium addi potest, & ita destillando una prolici, ut acquirat sic oleum præsentaneam magis vim anodynam, dolorum sedativam: Conf. *BARTHOLINI Act. Med. Haffn. Volum.* 1. *pag.* 25.

Galbanetum, seu *spiritus Terebinthinæ galbanetus*, uti ab *AUTORE*, & HARTMANNO *in Praxi Chymiatr.* describitur, est communis descriptionis, & etiam communis usus; potest tamen meliorari sequenti modo: ℞ *galb.* ℔ ß
℘ *terebinth.* ℔ j.
Destillentur: oleo destillato affundatur
℘ *destill. lavend.* ℥ j.
& repetatur destillatio; unde evadit balsamum admodum generosum, quod pro majori penetrantia cum spiritu vini misceri, & aliquantisper digeri seu circulari potest, & sic penetrantissimum erit ad dolores colicos & paralyticos ex colica; imprimis si misceatur cum aliquot guttis olei saponis Veneti, vel cum aliquot guttis olei camphoræ: nam oleum lavendulæ destillatum per se valdè est conveniens in contusione ligamentorum, tendinum ac partium nervosarum, ex qua ipsa subsequuntur tensiones, & quasi dolorificæ partium convulsiones, tam interno usu quam externa inunctione.

In HOFFMANNI *Thesauro Pharm. sect.* 4. *no.* 6. prostat ex Galbano *Balsamum Matricale* non inelegans.

Cerotum vel *Emplastrum de galbano* seu *matricale* habetur in *Dispensatorio Augustano*, quod *ZWELFFERUS in Animadvers.* correxit, & valde prodest in passione hysterica & colica convulsiva, abdomini vel umbilico impositum. Præscribi potest hoc modo:

℞. *Emplastr. matrical.* seu *Cerot. de galb.* q. s. malacetur cum *oleo de castoreo* vel cum *oleo succini & spicæ*, superinducatur linteo rubro in forma rotunda. D. S.

Mutter-Pflaster.

Si verò adsunt flatus, vel in aliis affectibus flatulentis, item hydrope, malaxetur cum *oleo destillato chamomillæ*, quod est egregium carminativum, uti notum; & diversimode specificari potest, prout diversis oleis malaxatur.

Loco hujus Emplastri in passione hysterica sufficere potest *Galbanum* simpliciter liquefactum & *depuratum*, malaxatum cum *oleo destillato succini p. ij. l. iij.* & *oleo spicæ p. j.* quod super alutam inductum regioni umbilicali applicetur.

Aliud *Emplastrum* seu *Cerotum matricale* videbitis apud *ZWELFFERUM in Pharm. Regia*, & plura de *galbano, gummate ammoniaco* & similibus ferulaceis apud *FREITAGIUM in Aur. Med. de Purgantibus*, ubi elegantia invenietis scripta.

HYPOCISTIS.

Hypocistis est succus, qui exprimitur & elicitur ex *Cisto*, planta quadam exotica, & inspissatur in consistentiam crassam & viscidam, ferè similem succo glycyrrhizæ, & vocatur Hypocistis; unde & tota planta cepit vocari Hypocistis. *Modum præparandi* describit STOECKERUS *in Praxi pag.* 143.

Valdopere adstringit, unde usitatissimus est hic succus pro scopo, ubi opus est adstrictione: Ergo conveniet in quibuscunque fluxibus, tam sanguinis, quam aliorum excrementorum. Cœterum, quoniam partim apud nos quoque rarò est, partim adulteratus, substituitur optimè loco ejus succus seu Rob Acaciæ nostratis, qui ad eosdem usus convenit, ad quos Hypocistis.

LACCA.

Laccæ imprimis Synonyma sunt removenda. Datur primò Kugellack / *globulata*, seu *rotulata lacca*; quæ si est *communis*, paratur ex ligno Brasiliano in lixivio cocto, quo ipso creta imbuta in globulos subigitur; Altera est *Florentina*, paratur & Ra Coccioniliæ & creta depurata, addito pauco gummi Arabico.

Nunc ad *RESINAM LACCÆ*, de qua *AUTOR noster.*

De hujus natura & origine valde disceptatur: Nonnulli opus formicarum esse putant; dissentiunt tamen in modo, dum alii dicunt; quod formicæ alatæ, dum fugunt & pungunt radices arboris, ex puncturis istis transsudet gummi, quod collectum vocetur *Lacca.* Alii volunt, quod gummi laccæ sit alimentum, quod formicæ alatæ arbori insidentes exsugant instar apum ex plantis & arboribus, & ita condensata instar mellis ab iis reddatur, & esse idem, quod *nostra Lacca*; unde & *AMA-*

AMATUS LUSITANUS & *ANDROVANDUS* Laccam vocant *formicarum alatarum stercus*, sicuti *mel* est *stercus apum*; de quo videre potestis *DONTIUM in Medicina Indorum* & quidem in *Animadvers. in Garziam ab Horto cap.* 8. & *WORMIUM in Musæo pag.* 226. Alii v. nihil aliud, quam succum gummosum ex arbore sui generis transudantē, hinc successivè solis ardore inspissatum dicunt quæ sententia verior est. In regō enim *Pegu* reperitur arbor talis, Jujuba nempe Indica spinosa rotundifolia, ex cujus ramulis transudat Lacca: cum verò in eadem regione formicæ multæ alatæ reperiantur, quæ gummi hoc delectantur, iisque arboribus copiosè insident, unde & sæpe huic adhuc liquido inhærent formicæ, & interdum etiam sub induratione unà inviscantur; hinc factum est, ut putatum fuerit illud à formicis elaborari; cui tamen asserto contradicentem videbitis *FRANCISCI* im Ost-Indian. Lust Garten *pag.* 279. & 827.

Resina hæc admodum rubra & perspicua est, unde masticatum salivam rubore & colore quasi sanguineo inficere solet, utut sit omninò dura & exsiccata: quæ rubedo unde oriatur vid. *BARTHOLINUS in Exercit. Miscell. p.* 66. Advehitur vel in granis, vel ramulis, vel etiam in massis: Optima autem est Lacca in granis.

Quod attinet usum Medicum hic est varius. Veteres eo decocto pro expellendis variolis & morbillis usi sunt: Verum cautus ejus sit usus; quia est diureticum. Aliàs in affectibus splenis, hujus infarctu, obstructionibus & scirrhis, aliisque morbis chronicis, hypochondriacis, cachecticis, icterо &c. commendari solet, in quibus affectibus usus ejus tutus est. Moderni tamen eà raro internè utuntur. Specificè autem, si quod aliud remedium, convenit in affectibus gingivarum, imprimis in scorbuto oris, eoque etiam desperato, cruentatione, putredine & gangræna gingivarum. Propterea *Tinctura Laccæ Mynsychthii*, quam describit in *Armament. Chym. sect.* 2. *pag.* 46. adeo incomparabilis est in cura gingipedii seu putredinis gingivarum scorbuticæ, & vacillationi dentium mire succurrit. Parat autem cum beneficio lapidis medicamentosi Crollii, & pauco aluminis; quæ dissolvit in aqua, & in hac Laccam. Melior præparatio ejus est, quæ fit per phlegma vitrioli, cui addatur Oustum; sic brevi post *Tinctura rubicunda* elicitur; beneficio cujus B. D. D. *MICHAELIS* etiam desperatos curavit, & quorum gingivas etiam gangræna invaserat: in specie Nobili cuidam gangrænam oris scorbuticam, cujus putredine totum Museum infectum, curavit. Non inconsultum foret, si addatur myrrha; cum parili ratione ex sola myrrha similis forsan utilior Tinctura in affectibus oris & gingivarum parari possit, quæ de hinc per se, vel cum Tinctura dicta laccæ potest misceri; cùm myrrha gingivis sit perquam amica.

Cœterum loco Tincturæ laccæ Mynſ. cùm non semper prostet in Officinis, potest fieri decoctum ex lacca pro gingivis gangrænosis non minoris efficaciæ, cujus descriptio videatur in *SCHENCKIO*; vel

℞. *lap. medicamentos. Croll.* ℥j.
℣. *sediminor. s. vermicular.*
cochlear. à q. s. pro solutione dicti lapidis.
Coquantur & colentur: Colaturæ infunde
G. lacca ℥jß
alum. usti ℥j
flor. aquileg. p. iij
stent in infuso per 24. horas, posteà filtretur,
D. S.

Zahn-Tinctur.

Tinctura hæc putredinem gangrænosam & incipientem cancrum gingivarum scorbuticarum arcet, gingivas roborat, & flacciditatem corrigit.

Pro incrustandis more Chinensium arculis, baculis, &c. subtilissimum solùm desiderat lacca spiritum vini, qui pulveri pyrio junctus, simul & semel deflagrat: videatur *LUDOVICI Pharm. pag.* 224. A quibusdam lavari solet Lacca sed meliores ejus partes eluuntur; videatur *ZWELFFERUS Animadvers. in Pharm. Aug. pag.* 414.

Trochisci de Lacca sunt usitati in obstructionibus viscerum, lienis, aliisque morbis chronicis & hypochondriacis.

LADANUM.

Ladanum est succus in pilulas seu massas parvas & friabiles collectus, medius inter resinas & gummata. Hujus natura & origo non parum est controversa: scilicet dicunt quidam, esse Gummi arboreum; alii è barbis & pilis caprarum plantas depascentium desumi; quod erroneum. Nihil aliud est, quam humiditas rorida glutinosa ex arbore, quæ vocatur *Cistus Ladon* seu *Ledon*, in Cypro Insula imprimis proveniens.

Modus colligendi est hic. Nimirum dum ros matutinus humectat folia illius arboris, unde provenire solet, humor viscosus in iis contentus, colore solis interdiu rarefactus & dissipatus, jungit se cum rore, & noctu concrescit in parvos globulos, & parvas pilulas, & postmodum ex foliis istis decutitur & exsiccatur. Quod si verò fiat, ut sequente die ante collectionem folia hæc, cum inhærentibus istis gummosis granulis, devorentur à capris, facile pingui sua viscedine barbis pilisque illarum adhærescit; quod occasionem dedit, ut quidam asserant; esse Ladanum humiditatem roridam viscidam ex comestione Cisti Ledon barbis earum adhærentem. Gummi resinosum est, & concretum prorsus singulare, quod neque in oleo neque in aqua se solvi patitur. Spiritus autem vini integrum ladanum solvit.

Effectus & virtutes ejus quod attinet illæ satis sunt notæ. Temperatum est, adeoque intrinsecus acrimoniam, præsertim lymphæ catarrhalis, mitigans; unde adhibetur, raro tamen, contra affectus capitis catarrhales, uti habet *AUTOR* atque *HOFFMANNUS in Clave p.* 586. tussin nocturnam, & ad aurium dolores sistendos, cum hydromelite assumptum.

Externè vim emplasticam habet, unde contra affectus nervinos adhibetur à quibusdam. Quin & anodynâ vi gaudere dicitur, hinc & ad catarrhos, & auriū dolores solvendos in forma suffitus sæpè usurpari solet. Pessis uterinis junctū secundinas elicit, & vulvæ dolorem sedat. Stomacho applicatum valdè convenit in stomachi vitiis, unde in officinis prostare solet *Emplastrum stomachale de Ladano Crato*, quod egregium est in affectibus stomachi.

Habentur pilulæ de Ladano catarrhales seu cephalicæ non inconcinnæ compositionis, quas *CRATO* ante pastum solet præscribere pro confortando stomachi vigore.

Reliqua quæ habet *AUTOR* sunt satis clara.

LIQUIDAMBRA.

Liquidambra liquor est oleosus, admodum odoratus, effluens ex arbore quadam Indiæ Occidentalis, nomine Ocacol seu Ocosolt; videatur *AUTOR.*

TOR. In his & similibus exoticis consulendi sunt rerum exoticarum Scriptores, & quidem ubi fit mentio occidentis, *MONARDES*, *COESALPNIUS*, & *FERENTIUS* in Oriente imprimis *BONTIUS*, & qui scripserunt Itineraria, Mandels-Loh / *Legatio Sinensis* & similes autores.

Hanc liquidambram quod attinet, est admodum pretiosa, ususque rari interni; nisi quod saltem odoris gratiâ expetatur, & suffumigiis addatur, uti & emplastris contra tumores. Alias in usu medico est rara.

LYCIUM.

Lycium equidem Veteribus fuit cognitum, modernis verò quid sit? adhuc controversum & ignotum est; cum nusquam inveniatur. Unde modernorum nonnulli in locum ejus substituunt succum inspissatum ex radice rhamni, periclimeni & cyclaminis, in specie sumach pro scopo adstrictorio: imò ex Sumach transudat gummi, quod Lycio veterum potest substitui. Verùm, quoniam est incognitum, non opus est, ut in ejusdem explicatione tempus teramus.

MASTICHE.

Mastix Græcis μαστιχη χιωνικη, est lachryma seu gummi resina ex omnibus ferè nobilissima, transsudat ex *lentisco* arbore sauciata eodem modo quo gummi ex nostris prunis & cerasis; quæ *Lentiscus* apud nos est rara, visitur frequenter in Italia, præcipuè in hortis magnatum, & in horto Patavino. Primatum obtinet ea, quæ in Insula Chio reperitur, ubi tàm copiosè nascitur, ut incolæ ex ea vectigal non leve quotannis habeant, unde & *Mastiche Chia* dicitur, quæ optima; sicut & *BALIONIUS* refert, primarias Insularum opes & fortunas ibi in Mastichis collectione consistere. Quibus suspecta exotica sunt, hi grana Terebinthinæ à formicis congesta seu collecta substituere volunt.

DE electione & adulteratione videatur *AUTOR.*

Quod attinet *virtutes* mastichis, ventriculò admodum commendatur ceu singulare stomachicum, & in quibuscunque ejus pathematibus, nausea scilicet, vomitibus, diarrhæis, lienteria, cœliaco fluxu compescendis adhibetur; adstringit, & ventriculi tonum optimè restituit atque conservat; unde meritò suadetur, ut mastix omnibus purgantibus addatur, ut vim eorum venenosam nonnihil corrigat. Purgantia enim nocent stomacho; unde adjecta mastiche optime illi succurritur. Quin & in cerebri morbis, quæ per consensum stomachi oriuntur, egregia est. Hunc in finem coquitur in aqua, ut modum habet *Autor*; quod tamen melius fit, si aqua pluvialis recipiatur; quod decoctum ceu stomachum nobile in diarrhæa frequenter usurpetur. Vel ad imitationem *TILEMANNI in Materiâ Medicâ* ita præscribi potest.

℞. ▽ *plantag.*
fol. querc.
tormentill.
rosarum à ℔ ß
Vel harum loco ▽ *simpl.* ℔ j ß
Mastich. sel. ℥iij ad ℥ß
Macis ℥j.
ebulliant lento igne: Colaturæ adde
▽ *e Cinnam.* ℥j.
syr. cydonior. aut *de rosis sicc.* q. s. ad suavitatem.

Habent alias & alium modum Aquam mastichinam reddendi ex solo suffitu ollâ vacuâ excepto, & hinc aquâ repletâ, qui hic est.

Mastichem in prunas ardentes injiciunt, fumum ejus excipiunt vase quodam novo vitreo: quod si fumo probè receptum fuerit, subitò vel aquam communem, vel aliquam destillatam appropriatam, vel decoctum, secundùm intentionem medicam, affundunt, & optimè tegunt; sic enim aqua sapore & facultate Mastichis impræg̃natur, quæ exinde potum dat stomachicum, & intestinorum fluxibus, in specie quidem in dysenteria, egregium.

Notum namque est, quod spiritus Mastiches internè assumptus valdè conveniat in tali casu, vomitu, diarrhæa & similibus. Jam hic fumus nihil est aliud, quàm spiritus Mastiches nude collectus ac oleo impræg̃natus. Ergò proinde est, sive spiritus instilletur, sive hæc aquâ ita impræg̃nata propinetur; imò melior est aqua, quoniam oleum simul recipitur in olla, quod aliàs solet separari. Videatur *HOFFMANNUS Clave pag.* 588.

In substantiâ tamen usurpari quoque potest, si ejus grana integra, ij, vij vel x, jejuno stomacho deglutiantur aut masticentur, in affectibus ejus, appetitum mirè provocant, stomachum roborant; & post pastum deglutita digestionem nonnihil promovent, sicque lienteriæ, & cœliaco fluxui succurrunt. Denique Mastix in Dysuria, vitio vesicæ enata, est optima. Galenus tanti facit Mastichen, ut omnibus resinis illam præferat: contrà Dioscorides præstantissimum omnium reliquarum resinarum Terebinthinam esse dicit; & certum est, in multis inter se convenire hæc duo; unde *GLAUBERUS* loco Mastiches substituere solet grana ex terebinthina à formicis collectâ.

Extrinsecus quoque magni usus est mastix in nervorum affectibus, & roborando stomacho, si inducatur super alutam, & applicetur formâ emplastri ventriculo in nausea & vomitu: discutit & resolvit, & atonicam fibrarum roborat. Tandem etiam & quidem ejus grana, inter primaria apophlegmatizantia referuntur, & sola masticata salivationem eleganter movet, & hâc mediante elicit lympham, quæ gravat caput.

Mastiche de cœtero destillata

1. aciditatem subtilem & gratissimam prodit & fundit in phlegmate spirituoso.
2. Oleum flavum & elegans, &
3. obscurum & rubicundum.

Spiritus rectificetur, & habetur liquor acidus volatilis, & pro stomacho roborando optima medicina; convenit enim in appetitu dejecto, vomitu, diarrhæis, lienteria, vomitu nimio gravidarum, ut eorum fastidio, aliisque stomachi & intestinorum affectibus.

Modum destillandi *oleum* habet *AUTOR* per retortam ex arena. Elegantior autem modus est per vesicam, stanno obductam, cum affusione aquæ simplicis; sic sine ullo empyreumate prodit oleum elegans medicamentosum quod ad aliquot guttas assumptum stomachum roborat insignitè, hinc in morbis stomachi & intestinorum egregium. Externè convenit in nervorum affectibus, discutit & resolvit, & atoniam fibrarum roborat. In vomitu, nausea & diarrhæis optima medicina est, sicut & in fastidio gravidarum Ceratum de Tacamahaca cum oleo mastichis malaxatur & stomacho applicatur.

Rubicundum oleum est nobile vulnerarium, aliis Balsamis Linimentis, & Emplastris Vulnerariis additum. Et quanta vis vulneraria horum sit, ostendit experientia in Cultrivoro Prussiaco: de quo videatur *BECKERUS Tract. de Cultrivoro.*

Oleum per coctionem paratum magni usus est in roborando stomacho, si inungatur eidem in vomitu & nausea. In ani procidentia ab hæmorrhoidibus inducta nil melius est, quàm Oleum mastichinum, in quo ebullierunt scarabæi pilulares.

Post spiritum acidulum & Oleum sequitur spiritus vini masticharus, qualem in doloribus stomachi habet Paracelsus Tract. de Præparat. & ita paratur:

℞. *Mastich.* ℥iij
Galang. ℥j
spir. vin. rectif. ℔ ß

Mista destillentur per alembicum.
Remanentiæ addi possunt silices calcinati pulverisati, sic *oleum subtile* assequitur.

Aqua stomachalis mastichina optimè fit sequenti modo:

℞. *Mastich. el.* ℥iij.
Galang.
caryophyll. à ℥j.
zingib.
macis à ℥ß
rad. acori. vulg. ℥iij.

Affundatur *vinum Malvaticum*, & digerantur probe in loco calido; hinc destillentur in Mariæ balneo.
Dosis est cochl. j vel alterum per horam unam ante pastum. potest etiam linteum duplicatum huic aquæ immergi, & simul applicari.

Item:

℞. Mastichis ℥jß.
galangæ
macis à ℥j.
cinamom.
zedoar.
Ladani à ℥ß.
Spir. vin. rectif. ℔ij.

destillentur in MB. progrediens cum Eleosaccharo citri edulcoretur, & in atonia ventriculi dicto modo usurpetur.

Pertinet huc etiam *syrupus mastichinus*, quem describit *TIMÆUS à Güldenklee in Epist. pag. 456.*

Pilulæ mastichinæ valdopere usurpantur in stomachi & mulierum affectibus; imprimis quidem in cephalalgia mulierum ex consensu uteri, cujus signum infallibile dicitur, quod sentiant in vertice frigus, (es wäre / als wenn ihnen ein Stückgen Eyß hinden in dem Kopff läge) egregiæ sunt pilulæ hæ.

MYRRHA.

Myrrha gummi resinosum est, mixtum ex oleo & mucilagine, ex arbore exstillans exotica, Bola dicta, sauciata. Affertur ex Syria, & regionibus Africæ, & est Balsamum revera quoddam naturale, quod effectus ejus testatur in corporibus quibuscunque, tam vivis quam mortuis à putredine conservandis, quæ in spiritu vini Myrrhato citra ullam corruptionem diutissimè asservari possunt; præprimis si spiritus vini benè rectificatus, aliquantiper cum spiritu salis acidulatus sit. Vidi ego aliquot infantes ita à putredine ad multum tempus in vitris præservatos, qui, quasi vivi essent, apparebant.

Delectum, & quænam sit præferenda alteri; *AUTOR* clarè satis explicat.

Saporis est amarissimi propter copiosum sal volatile oleosum admodum acre; unde singularem vim habet acuendi bilé in corpore nostro, cum, sel sit balsamum quoddam corporis, & tanquam remedium pro vita longa commendatur; singulare enim est balsamum confortativum nostræ vitæ, adeoque multum commendatur ab *HELMONTIO pag. mihi 626.*; uti etiam ab *HOSTIO in Judic. super Chirurg. Infusoriam pag.* 88. Dum autem balsamum est myrrha, in ulceribus & corruptionibus partium internarum est magni usus, in phthisi nempe pulmonum, empyemate, ulceribus renum, & similibus malis nimis frequentibus, corruptionem & putredinem ulcerosam cujuscunque corporis corrigendo, & fermentum acidum corruptivum ulcerum enecando ac tollendo. Plura de myrrhæ viribus, pro præservandis à putredine corporibus, videatur ap. *MINDEREPUM Aloedar. c.* 6. uti præter alia modum & remedium ex myrrha, auro & thure pro senibus ad vitam longam parandi præscribit, quod à multis magni fit; & dicunt: huc respexisse Magos, qui Salvatori dono dederunt aurum, Thus & myrrham. Unde etiam primarium ingrediens est *Elixyr proprietatis*, quod egregias vires habet præservandi à putredine partes internas, uti & in ulceribus & affectibus uterinis. Porrò aciditatem ventriculi, ejusque eruditatem optimè corrigit, convenitque egregie in scorbuto aliisque morbis chronicis curandis, iis in specie, qui ex vitio mensium, quos pellit, proveniunt; unde in pellendis lochiis & fœtu, tàm vivo quàm mortuo, primarium est simplex vegetabile; mulieribus enim, earumque utero, dicata est. Imò fit non rarò, ut secundinæ retentæ putrescant, & morbos periculosissimos inducant: in casu tali myrrha est egregium remedium, dum putredinem secundinæ arcet, & simul potenter pellit ac promovet. In febribus non minus egregia est, tertiana & quartana ante Paroxysmum, mirificè dyscrasiam sanguinis corrigit, & blandâ diaphoreticâ vi heterogeneitates ejus ad peripheriam corporis expellit; hinc imprimis in febribus malignis cum excretione cutanea conjunctis: videatur *HOFFMANNI Clav.* & in variolis & morbillis præservativè & curativè mirabiliter confert; non secus ac puerperarum purgamenta mirabiliter promovet; speciatim præcordiorum anxietates in hisce morbis mire elevat; unde in purpura puerperarum, alba & rubra, febribus petechialibus, &c. omnibus remediis myrrha est miscenda. Et quidem sæpius fit, quod talis purpura sit conjuncta cum suppressione lochiorum: Ergò hic maximè conveniens erit remedium myrrha, quoniam & lochia promovet, aut debitum eorum fluxum conservat, & expellit purpuram, ut sic duab⁹ magnis Indicationibus uno succurramus medicamento, unde in malignis puerperarum febribus cum lochiis retentis aliis remediis admiscetur myrrha, quæ malignitati resistit, & simul promovet lochiorum fluxum: In morbillis & variolis certè suppurationem promovet, & fovearum magnitudinem impedit. Primitus igitur datur cum alexipharmacis, v. g. antimonio diaphoretico, &c. pro expulsione; deinde cum lapillis cancrorum promanatione, & fovearum præcautione. Egregia quoque est in ictera, aliisque morbis infantum, v. g.:

℞. C.

℞. C. C. ſ. △e
lapill. 69. præp. à gr. xv.
Myrrhæ el. gr. vj.
Theriac. gr. ij.
℥o *deſtill. aniſi* gtt. iij.
Miſce, fiat *pulvis* pro infantibus polychreſtus.

Ad movenda lochia:

℞. *Borrac. Venet.* ʒß.
Myrrh. el. gr. xii.
croci gr. vj.
Miſce, fiat *pulvis* pro duabus doſibus.

Vel pulvis ad variolas:

℞. C. C. ſ. △e
℥ii *diaphor.*
♁ *ſigill.* à gr. xii.
myrrhæ gr. viij. ad ℈ß.
Miſce, fiat *pulvis* pro duabus doſibus.

Poteſt etiam cum amygdalis dulcibus aliisque ſeminibus expulſivis unà in *Emulſionem* redigi ad imitationem *liquoris Alexipharmaci Zvvelfferi in Pharm. Reg. pag.* 209. Quin & in peſte præſervationis cauſâ adhibetur, uti *PARACELSUS* jam olim *ad Sterzingenſes* ſcripſit; unde peſtis & morborum contagiorum tempore nunquam ægros viſitent Medici, niſi Maſtichis & myrrhæ maſticatione prius ſe muniverint. Dyſenteriæ malignæ unà cum aliis optime confert, & quidem myrrha hæc, non ſolum menſes pellit, ſed etiam quaſcunque quocunque in loco eruptiones ſanguinis excitat, & auget; v. g. in ſputo cruêto obnoxiis obſervavi uſum Elixyris proprietatis revocaſſe malũ ſopitum: ſic ejus uſu in variolis & morbillis provocantur narium hæmorrhagiæ, & his obnoxii abſtineant à myrrha & Elixyre proprietatis; nam fluxum provocant. Tandem myrrha ad magnitudinem piſorum aliquot aſſumpta, in catarrhis & morbis catarrhalibus, ex lympha acida oriundis, v. g. tuſſi ſicca, raucedine ex vitio △is, febribus catarrhalibus epidemicis, digeſtione læſa, &c. egregia eſt, & multum commendatur. Lumbricorum hoſtis eſt myrrha interne æque ac externè. Egregium denique eſt anodynum & traumaticum; videatur *AMMANNUS Mater. Med. pag.* 137. unde in vulneribus inveteratis, quæ jam degenerant in ulcera, præſervat à putredine verminoſa, ſeu progeniem vermicoſam abſorbet, & ſimul illa mundificat; ſicut etiam externè convenientiſſima eſt medicina in corruptione ac putredine vulnerum, quæ ex defectu ſpiritus partis læſæ inſiti ſupervenit in ulceribus malignis & cacoëtheis mundificandis atque fermentis eorum deſtruendis, ſive miſceatur cum decoctis pro abluitione, ſive cum unguentis aut emplaſtris, quæ imponuntur, ulceribus talibus: imprimis ulcera putrida verminoſa & maligna gangrænam minantia curat, ſicut & ipſi gangrænæ æque ac mortificationi partium opitulatur & hinc conſolidatio facilis promovetur; unde Rulandus eam in emplaſtris ſæpe exhibet; ſicut etiam ad *Balſamum Vulnerarium Rulandi* non ineptè copioſa myrrha recipitur. In ſcorbuto oris & gingivarum putredine egregiè convenit cum lacca, vel ſola maſticata.

De modo præparationis medicamentorum ex myrrha adhuc notandum, quod ea, quando cum aliis ſociata cum liquore aqueo coquenda, in fine coctionis addenda ſit; quia coctionem non ſuſtinet, & ſub coctura maxima ejus vis exhalat & perditur.

Cœterum ex myrrha aliàs fit fucus muliebris contra rugas faciei valdè expertus hoc modo:

℞. *patella ferrea nova;*

Candefiat nonnihil, prope ignem: Huic mulier, quæ habet faciem rugis obſitam, ex ore *vinum album* uno impetu adſpergat, & patellam ipſam reſtinguat, atque mox, capite linteo amplo contecto, vaporem inde ſurgentem facie excipiat: ſubinde poſtmodum in eandem patellam rurſus igne candentem *myrrham pulveriſatam* projiciat, eodemque linteolo contecta fumum myrrhæ exhalantem facie ſimiliter excipiat, denuo ipſo linteolo faciem contegat, & cubitum ſe conferat. Fucus hic ſingulis octo diebus paratus vetulas rejuveneſcere facit; rugæ enim ſeniles ita prorſus evaneſcunt, ut ſic perpetuò erugatæ juventutem etiam in ſenio mentiri queant.

Quoad præparata, ſunt, qui commendant valdè *Extractum myrrhæ* in febribus intermittentibus. Cœterum modus parandi hoc Extractum eſt arcanus: nam myrrha concretum eſt anomalon, quod neque purè oleoſis, neque purè aqueis ſolvitur, nec ſpiritus vini, niſi rectificatiſſimus, aliquid de myrrha, & quidem ejusdem tantum reſinam, extrahit: quæ in ſpecie convenit, quando vermes in ulceribus generari incipiunt, unguentis & lotionibus permixta. Quod ſi tamen cum ſalibus alcalinis, vel acidis, v. g. ſpiritu ſalis, miſceatur ſpiritus vini benè rectificatus, optimè ſubigi poteſt: nam ſpiritus ſalis radicaliter ſolvit myrrham, & per aliquot dierum digeſtionem *Eſſentiam* extrahit; deinde ſpiritu ſalis ad debitam conſiſtentiam abſtracto, commodè cum ſpiritu vini poteſt extrahi: ſcilicet modus hic obtinetur in communi Elix. Proprietatis præparatione. Sed commodiſſima eſt præparatio, imprimis pro mulieribus, ſi extrahatur myrrha vel cum alcali fixo, aut volatili; ſic v. g. fit optima *Eſſentia myrrhæ*, ſi *myrrhæ* & *alcali tartari* ana digerantur cum leni *aquæ* humectatione; hinc *cum ſpiritu vini rectificato extrahuntur* ſicut *WEDELIUS in Pharm. pag.* 85. cum ſpiritu tartari & ſpiritu vini facit Eſſentiam myrrhæ balſamicam. Spiritus vini quoque tartariſatus, & Tinctura tartari benè acris, convenientiſſimum eſt menſtruum pro extrahenda myrrha: & hæc eſt *Eſſentia ſalutis Doct. Langii*, cum quovis liquido miſcibilis, remedium polychreſton uſitatiſſimum in variolis, menſium pathematis, hyſterica paſſione, &c. Imò ſola aqua, cum ſale tartari acuata, ſolvit myrrham in *Tincturam* rubicundam: Conferatur *CLAUDERUS de Balſam. Corpor:* quod & ſpiritus ſalis ammoniaci cum ſpiritu vini paratus facit. Quamcunque putredinem corporis internam & externam potenter arcet, & potenter præcavet, fœtum mortuum potentiſſimè pellit. Hinc v. g. pro *purificando ſanguine ſcorbutico:*

℞. ℞ ℥ij. *ex ſcor.* ʒij.
Eſſ. myrrh. ʒj.
M. D. S.

Blutreinigende Eſſentz.

Doſis 30. vel 40. gutt.

Item contra *ſcabiem:*

℞. *Eſſ. myrrh.* ʒij.
lignot. compoſ. ʒiij.
M. D. S.

Außtreibende Tinctur vier zig Tropffen.

Ad imitationem Tincturæ laccæ Mynſychthii *Eſſentia myrrhæ* parata, ad ſcorbutum oris eſt egregia.

Spiritus vini myrrhatus, ſeu, qui ad tempus ſuper myrrham in infuſione ſteterit, optimè conſervat corpora à putredine.

Quoniam myrrha in ſpiritu vini ammonicali ſolubilis eſt, tentandum; qualis acciperetur ſpiritus, ſi cum ſale ammoniaco, & cineribus clavellatis miſceatur myrrha, & hinc affuſo ſpiritu vini deſtilletur; cum ſuccino enim res egregiè procedit: nam quacunque ratione alias deſtillata myrrha parum dat olei empyrevmatici, ſed ſpiritum acrem revera ſudoriferum.

Oleum myrrhæ per ſe haberi nequit: deſtillata enim per retortam ex arena tranſit paucum oleum, ſed potius phlegma puniceum acidum, quod arcanum habetur ad venena putrefactiva & corruptiva, quæ per ſudorem expellat, utut ſit ingratum.

Ut copioſiꝰ acquiratur oleum, miſcent cum ſerratura abietina, uti habet *AUTOR*; ſed eſt impoſtura. Contenti ergò ſimus cum Eſſentia. De Liquore verò ſeu oleo myrrhæ per deliquium videatur *AUTOR*, qui præparationem habet, includendo myrrham albumini ovi indurato ac reponendo in locum frigidum, quod egregium eſt cosmeticum contra maculas faciei ſolares, ſeu lentigines (zu den Sommerſproſſen/) rugas faciei & cicatrices deformes vulnerum delendas, ſi ſæpius illinatur; deſtruit enim Acidum intercutaneum.

Trochiſci de myrrha quos veteres in uſu habuerunt, à ℥ß ad ℥j multum proſunt in muliebribus affectibus, præſertim ad ciendos menſes ac promovendum partum difficilem, etiam fœtum mortuum.

O.

OMPHACIUM

Omphacium alio nomine imprimis appellatur *Agreſta*, eſtque nihil aliud, quàm ſuccus ex uvis immaturis expreſſus. Obſervetur tamen, ne fiat confuſio hujus cum *oleo omphacino*, quod fit ex olivis immaturis, de quo ſuperius: Unde *Agreſta*, dum eodem modo ex uvis immaturis, ac oleum omphacinum ex olivis immaturis exprimitur, *omphacium* dicitur.

Uſurpatur *interne* propter vim adſtrictivam, egregie enim adſtringit, & propter aciditatem moderatam effervescentias maſſæ ſanguineæ compeſcit ac corrigit, ſanguinem nimis fluidum blandè coagulat, &, ſicuti dixi, effervescentias ſiſtit. Sed apud nos rari uſus eſt. A Gallis verò contra æſtum & ſitim febrilem, & alia pathemata febrium ardentium, uſurpatur. In phlegoſi hypochondriorum laudatur alias; unde *ſyrupus de Agreſta* interdum in tali caſu præſcribi ſolet, qui tamen ob copioſum ſaccharum non æque convenit.

OPIUM.

De opio notandum hoc, quod ſint duo diſtincti liquores, *opium* nempe, & *meconium*; utrumque ex papavere ſativo oriundum. Opium eſt ſuccus gummeo-reſinoſus inſpiſſatus, qui ex capitibus papaveris albi ferè maturis inciſis & vulneratis transſudat, & exſtillat, diciturque opium, adeoque in ſe continet nucleum reſinoſum. *Tres* autem ſunt ejus *differentiæ*; datur enim *opium album, nigrum, & flavescens*; quæ utut promiſcue poſſint uſurpari, nihilominus opium nigrum magis eſt uſitatum. *Meconium* verò eſt ſimilis ſuccus lacteo-herbaceus, ex integra papaveris planta inciſa & contuſa expreſſus filtratus & inſpiſſatus. Ergò quidam dicunt; nos carere vero opio. Quicquid ſit, deterius eſt, qui ex papavere nigro habetur.

Elegans ſane & neceſſarium ſimplex vegetabile in Medicina eſt opium, legitimo nempe uſu, quo nullum frequentiùs uſurpatur; unde multi de eo ſcripſerè Autores; videatur in ſpecie *WINCLERUS*, *FREITAGIUS*, *HARTMANNUS* (qui omnium optimus) *DORINGIUS*, (cujus Tr. propter multiplicem lectionem eſt curiosus, ſed fuſiſſime inter omnes ſcripſit) *SALA in Ternar. Bezoardicorum*, *DEODATUS in Panth. Hygiaſt.* *SCHILLINGIUS BACO de VERULAMIO in Tr. de Hiſt. vitæ & mortis*, ubi multa habet elegantia de opii & opiatorum facultatibus *pag. 96. & ſeqq.* *TILLINGIUS*, qui omnia corraſit, quæ in omnibus Autoribus inveniri potuit; & noviſſimè *WEDELIUS in Opiologia*.

Modum colligendi opium verum habet *AUTOR*, qui videatur, & rectè dicit; quod nos ſolum habeamus Meconium, idque adulteratum; & multis quisquiliis permiſtum. Propterea loco hujus Meconii ſuaderem, parandum *noſtras* ad imitationem *QUERCETANI*, cujus modum habet *AUTOR*, ubi *de Papavere*, ut meliùs conſulatur ægris adhibendo noſtras Meconium; cum, ut dixi, Meconium ad nos allatum ſæpiùs adulteretur.

De *opii uſu* & ejus *operandi ratione* admodum variant ſententiæ; dum opium laudatur ab hoc, culpatur ab illo: quod tàm veteres, quam moderni præprimis, faciunt. Veterum tamen maxima pars, & quidem ſuperioris ſeculi, illud virulentiæ & narcoſeos accuſantes culparunt & rejecerunt, & adhuc nonnulli tremunt in ejus uſu, quorum ſententias de uſu opii ejusque malignitate collectas videbitis in *ZWELFFERI Pharm. Reg. Edit. ult. pag.* 153. & ſqq. (qui & ipſe minus opio favere videtur) ubi magnum habet catalogum Autorum, qui rejiciunt, objurgitant & contemnunt opium; parvum, quicommendant. Veteres Græci, & cum *GALENO* Arabes, multum eidem tribuunt; unde compoſitionibus ſuis magnis, *Mithridatio*, Theriacæ &c. pro baſi inſeruerunt. *ZACUTUS lib. 1. Med. Princip. Hiſt.* 61. fuſius eſt in explanandis noxis ex opio inconvenienter adhibito oriundis: & proſtant exempla, etiam poſt externum opii uſum inſecutam fuiſſe mortem: vid. *FORESTUS lib. 9. Obſervat.* 14. *Schol.* uti etiam in *ZACUTO citato loco*, & præterea etiam *in lib. 1. Prax. Obſervat.* 61. Sed metus vanus eſt; maximi potiùs uſus eſt. Hinc plurimi modernorum poſt *PLATERUM*, qui primus ſub ſcamno rejectum protraxit opium, magni faciunt, adeò ut dixerit *PLATERUS*, ſemi mortuum etiam opii uſu ſe reſtituere velle (Er wolle einen/ wenn er ſchon halb gerädebrecht wäre/ beym Leben erhalten) videa-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0726-6 DFG

deatur ejus Praxis. Hujus imitatorem se sistit *SYLVIUS* Batavinus, qui sæpiùs utitur opio in quibuscunque remediis, & in quocunque casu; adeò ut dixerit: se nolle praxin exercere, si careret opiò; unde & *Opiator* dictus est. Interim diversitatis ratio ex hoc sequitur; quod isti opium rejecerunt, in præparatione debita & usu ejusdem delinquentes. Veteres autem fermentationem instituerunt, & sic correctum, & satis tutum habuerunt; quod moderni pariter debitè corrigere conati sunt, ac remedium salubre inde experiuntur. Legitimè ergò præparatum, & legitimè usurpatum, optima & elegantissima est medicina.

Decantatum autem est vi anodynâ & narcoticâ. Utraque materialiter fundata est in oleo seu sulphure amaro somnifero, ut loquitur *HELMONTIUS Tract. duumvirat.* §. 8. pag. mihi 346. adeoque in sale volatili satis acri per quàm oleoso, sed specialis texturæ ex semine primitus natæ, hinc opii sapor acerrimus; unde rectè inter Calefacientia numeratur. Quæ aliàs elementa per ignem Chymicum ex opio elici possunt, eadem respondent ferè similibus aliis concretis gummeo resinosis, & vid. *WEDELII Opiol. pag.* 33. Inter Veteres enim anilis fuit controversia: an sit frigidum opium? an calidum? Et quidem Veteres insistentes suis hypothesibus, quod vis narcotica & soporifera consistat in frigiditate, dixerunt, quod sit frigidum in quarto gradu. Moderni, qui objiciunt amaritiem, inflammabilitatem & odorem sulphureum, & qui invenerunt, quod in opio sit copiosum sal volatile acre oleosum, statuunt, quod sit valdè calidum. Hoc confirmat, quod omnia hæc narcotica simplicia odorem fœtidum referant, oriundum à sulphure crudiore indigesto. In principio sulphureo vim hanc narcoticam latitare, spiritus vini confirmat, qui nimium assumptus narcoticus est. Sopor hic morbosus iis similis est, qui à Gas carbonum incensorum Carotici redduntur; qualis sopor dependet à sulphure per incensionem minus fixô & maligno: Fumus narcoticus metallorum etiam in sulphure tali immaturo consistit. Gas, quod ex liquoribus fermentescentibus exhalat, ad somnos profundos mirè cogit: nam effluvia hæc etiam de natura sulphurea volatili sunt. Ea propter opium non secus ac Vinum aliique liquores inebriat: de quibus vid. *MEIBOMIUS Tract. de Cerevis. aliisque inebriabilibus* Cum igitur vis narcotica non à frigore, sed speciali sulphuris opii textura dependeat, hæc controversia de opii frigiditate & caliditate est inutilis, tàm in theoria quàm in praxi. Formaliter ergò vis opii medicamentosa, omnium dolorum sedativa seu anodyna, & hinc narcotica, in substantia ejusdem oleosa concentrata, sed facili resolubili, & in odorem penetrantissimum diffusibili, residere videtur; quatenus spiritus influentes immediatè afficit, eosdemque sapore suô quasi condensat, & hinc quoscunque spirituum impetus, & inordinatos motus, tàm locales quàm intestinos; plus minus sistit & coercet, sicque plus minus eorum volatilitatem & subtilitatem, indeque expansionem facillimam & mobilitatem figit quasi aut condensat, eosque torpidos reddit; unde consequenter quascunque sanguinis & reliquorum humorum agitationes compescit.

Hæc est vis generalis, & à quâ tanquam principaliori, derivari possunt omnes reliqui effectus. Omnibus enim notum est, quod opiata omnia, papaverina, solana, spiritus cannabis omnes, lolii, agnus castus &c. usurpata, somnum inducant, & externè vel internè dolores sistant; qui duo effectus pariter ab usu gr. ij. ordinariò fiunt. Nam dum sistit motus spirituum, præsertim feroces & inordinatos, interno pariter atque externo usu quocunque dolores compescit, nimias agrypnias arcet, suavem somnum insimul inducendo; hinc & deliria ex inordinato spirituum motu orta conhibet & sedat.

Jàm consideremus, quod somnus naturalis non fiat à spirituum animalium motu nimis veloci, sed lento & sufflaminato. Deliria autem hæc sunt duplicia; quædam in morbis acutis, phrenitide, febribus ardentibus, & intermittentibus, & malignis; quædam citra febres oriuntur & sunt melancholica & maniaca. De prioribus nullum est dubium, quod opiatis egregie sedentur; de posterioribus verò deliriis, v. gr. melancholicis & maniacis, quæritur: *an Opiata in talibus conveniant? HELMONTIUS in Tract. Duumvirat.* §. 55. & 56. *p. m.* 312. negat, cum vi opii narcotica & stupefactiva, præsertim in nostro climate, somnia & phantasmata ferè turbulenta & truculenta inducantur, aut magis augmententur; unde verendum, quod melancholiam intendant, & alia simul periculosa symptomata post se trahant: Quod quidem verum est non tàm de opio crudo, & si non legitimo tempore & modo propinetur, de quo suo loco; sed de omnibus simplicibus narcoticis, hyoscyamo, solano, papavere & similibus; unde etiam talia vim inebriativam obtinent; ut taceam, Melancholicas & Maniacas,

utut multas noctes ducant insomnes, nequidem dupla vel tripla etiam dosi opii posse ad somnum promoveri, unde ferociores ferè evadunt post opiatorum usum. Nihilominus opium rite præparatum, & debitè cum aliis permistum, benedicta est medicina, quamvis rationes *HELMONTII* sint satis prægnantes & ponderosæ; ob id cauti simus in usu opii & opiatorum, quoad effectus habituales melancholicos & maniacos, nec istud, nisi probè præparatum, & specificis, præsertim camphoratis, mistum propinemus. Sic *BRENDELIVS conf.* 104. refert, se vidisse per opium restitutum furiosum quendam compedibus vinctum, præmissis paucis præmittendis. Sicuti *BARTHOLINVS* habet exemplum furoris uterini, curati beneficio opii, *Cent.* 5. *Hist.* 85. in quo casu similiter etiam commendatur à *RIVERIO*. Non igitur totus opiatorum usus in deliriis melancholicis est negligendus. Eô ipso etiam, quo motus spirituum sistit, convenit porrò tàm in præcavendis quàm sistendis paroxysmis epilepticis, ubi maximum solatium cum cinnabari antimonii: commodè etiam miscetur cum camphora & salibus volatilibus, qualis mixtura experta est in paroxismis hisce præcavendis: Optima hinc quoque medicina est in doloribus abdominis convulsivis, paroxysmis hypochondriacis & hystericis, & similibus morbis convulsivis, ad quos in specie laudanum hystericum paratur. Porrò, quatenus spirituum impetum compescendo, & ita sensibilitatem partium nonnihil obtundendo, dolores compescit, etiam in doloribus colicis, nephriticis, podagricis, ischiaticis, odontalgicis, cephalalgiis & similibus convenit: habet *RHVMELIVS Pilulas* in podagra, quas vocat: *Veni Amice, surge, & ambula.* Compositio est hæc:

℞. *MP. aloephang.* ʒii
Laud. opiat. ℈ß.
misc. f. *pilulæ*, quæ dividuntur in 4. partes æquales.

Dosis est una pars, in vino assumenda ttibus vel quatuor horis ante paroxysmum.

Talis pilularum compositio ex MP aloëphanginarum cum laudano opiato est experta in paroxysmô colicô in quô sedando vim magnam ipsi tribuit *STOECKERVS*, qui aliquando magnum Principem à colica cum illa curavit. Sic cùm omnes humorum motus in corpore humano obortos plus minus ratione hujus virtutis generale & catholicũ est febrifugum; convenit enim in omnibus febribus intermittentibus & continuis, tam benignis quam malignis. Febres intermittentes sedat legitimo modo, scil. specificis sociatum, & ante paroxysmum, præmissis præmittendis, adhibitum, ne febrem prolonget magis, quam curet; horrorem & frigus certe sistit, si cum appropriatis misceatur. Quoad febres continuas & ardentes in incremento constitutus optimo sistit; testis est *BRENDELIVS Conf.* 104. quod laudani opiati beneficio quamplurimos à febribus ardentibus, tam benignis quam malignis, viderit liberatos: sicut & in *Histor. Anatom. BARTHOLINI* 48. *C.* 1. prostat exemplum febris continuæ, per usum Laudani opiati in nimia dosi, & inde secutum gravem somnum, curatæ; mulier nempe pro una dosi gran. IX. Laudani opiati assumpsit, & sic triduano somno nunquam interrupto à febre continua fuit liberata. In febribus malignis, quando agrypnia & alia symptomata urgent, utramque pariter paginam absolvere dicit *HORSTIVS in Chirurg. Infusor.* imprimis si adsint anxietates præcordiorum; ubi cum alexipharmacis & sudoriferis, e. g. cum Tinctura bezoardica, Extracto theriacali, antimonio diaphoretico aliisque optime miscetur opium, quatenus per se egregium est sudoriferum, testibus omnibus Practicis. In omnibus enim febribus malignis totius curationis cardo consistit in legitima & convenienti sudoris provocatione, per quam malignitas eliminatur, quod docet *WALÆVS in M. an. p.* 65. ubi asseritur; quod opium sit basis theriacæ, & quod theriaca hanc vim sudoriferã obtineat à solo opiô: de qua virtute opii sudorifera vid. *PRIMEROSIVS lib.* 4. *de febribus cap.* 10. uti & *HARTMANNVS de opio, Theorem.* 50. Et quidem in febribus continuis, benignis & malignis, pariter & intermittentibus mitigandis, convenit opium, quando adsunt inquietudines ægri & jectigationes corporis & debilitatio virium, à quibus somnus & sudor deficit, aliaque symptomata periculosiora adsunt; adhibito autem opio cum aliis appropriatis cessant jectigationes & sedato spirituum impetu, sequitur blandus sudor & suavis somnus. Ab hinc dum quorumvis humorum contentorum agitationes & motus, tàm localem quàm progressivum, non nihil compescit, facilè etiã in quibuscunq; corporis fluxibus epidemicis & sporadicis, tam sanguinis sive per nares sive per anũ, sive per uterum quàm etiam reliquorũ succorum in quibuscunque locis sistendis, est egregium, excepto sudore: excepto inquam sudore; quia potens est sudoriferũ: sudores vero phthisicorum colliquativos nocturnos & reliquas excretiones certò sistit vomitus, v. gr. Diarrhæas, cholieras, dysenterias, hypercatharsin, seu nimiam pest assumptum purgans purgationem: in quibus opium divinum est remedium, teste *WALÆO* & *ZWELFFERO*. De dysenteria verò adhuc dubitatur; *an in ejus cura commodè usurpetur opium?* id quod negat *HOFFMANNVS Tr. de Med. Chymicis pag.* 30. & etiam quasdam observationes habet *THONERVS in Observ.* quod opiata in dysenteria fuerint lethalia. Sed distinguenda tempora morbi, & res erit in vado. In dysenteria enim revera primatum obtinent opiata, modo legitimè, justo nempe tempore & aliis permista, propinentur; nimirùm dum opium motum spirituum sistit, eo ipso partium & fibrarum quascunque contracturas impedit & sistit, simulque irritationes partium, quo minus sentiantur, inhibet sicut & in vomitu, singultu, & similibus ab irritatione oriundis affectibus, valdopere convenit.

Dixi suprà quod opium quoscunque humorum motus & purgationes sistat; hinc quæritur: *an & purgantibus permiscere aut præmitti possit*: Hoc certè modernis Practicis in usu est, quod tamen minus commode videri potest, dum impedit purgationes quasvis & evacuationes. Interim non inconsultò fit in quibusdam subjectis, debilioribus scilicet, melancholicis, hypochondriacis, scorbuticis & similibus, ac imprimis mulieribus, quæ ex purgatione propter humorum evacuandorum acrimoniam, speciatim propter eorundé aciditatem, gravia sæpe symptomata, tormina, tremores, palpitatio-

pitationes cordis, vertigines, lipothymiæ, erosiones intestinorũ, affectiones hystericas & convulsiones incurrunt: quæ ut præcaveantur, non rarò cum digestivis & purgantibus opiata in parva dosi misceri debent; Omnia enim symptomata gravia hâc re tolluntur aut præcaventur. Imprimis etiam convenit, quando adest turgescentia humorum excrementitiorum; dum enim in tali casu datur opium purgantib9 permistum, sistit turgescentiam, & purgans simul humores refrænatos evacuat, sicque scopis duobis unò medicamento possumus satisfacere. Notandum tamen, quod tum purgantium dosis nonnihil augeatur: Confer. *HOEFERUS in Herc. Med. pag.* 777. qui multis facit mentionem permistionis opii cum purgantibus, utut aliàs non vulgaris sit usus: vid *SCHMIDIUS de Catarrh. lib.* 4. *pag.* 313. & M. A. N. C. *Anno.* 4. *App. pag.* 22.

Quæritur porro: *an in mensium fluxu dari possint opiata si anxietates præcordiorum & alia urgeant?* Affirmamus; modo caute & moderate fiat.

Ulterius catarrhos & tusses siccas nocturnas & ferinas à lympha acri & acido curat opium, lympham corrigendo & acidum obtundendo; in illis scilicet, ubi nulla materiæ excretio observatur & adest. Propterea à Veteribus valdè sunt commendatæ *pilulæ de cynoglossa*, quarum ingrediens primarium est opium & semen hyosciami; unde loco earum in modernorum Praxi opium, ejusque laudanum optimè correctum, potest substitui. Ubi verò sputa viscida expectorantur, ab opio abstinendum. Anyli pro Venere roboranda usurpant electuarium ex ambra & laudano opiato in parva dosi cum syrupo quodam exceptis; quod eos potentes reddit in rebus venereis; non tamen, quod vim genitalem stimulet & genituram augeat, sed quod spiritus augmentet. A Turcis, Persis & Indis, aliisque populis Orientalibus, opium adhibetur tanquam confortativum & restaurativum virium: cum namque in talibus climatibus calidioribus spiritus sint volatiles, & facile dissipentur, ne sequatur defectus spirituum, in usu est opium, à quo figuntur spiritus ab æstu nimis agiles, ut præcaveatur imbecillitas & prostratio virium. Propterea satrapæ Regis Indiæ legitimum opium assumunt pro virium restaurativo & refectivo, quando sunt fessi à curis, idq; in magna dosi, virtute consuetudinis. Item tabellarii Indi norunt virtutem confortativam in opio, unde, ne deficiant in cursu, gerunt continuò in ore globulos ex opio, quò ipso confortati alium equitem possunt comitari, solùm virtute opii in ore detenti.

Tandẽ adhuc quæritur: *an & infantibus, aq; ac mulieribus gravidis*, conveniat *opium*. *Nam PANAROLLUS* simpliciter infantes stupidos simpliciter & hebetis ingenii, si non epilepticos, ex usu seminis papaveris in pulte propinati redditos fuisse per totam vitam, in suis Observationibus scribit: quod multo magis de opio metuendum, quoniam est stupefactivum & quasi papaver concentratum; sicut ipse hic novi exemplum infantis, qui ejus gran. 1. propinato ebrius quasi factus cum ingenti parentum consternatione. Interim nec hic quicquam metuendum, modò ritè corrigatur, & minima dosi cum aliis permistum usurpetur. Inspecie Mithridatii aut theriacæ gran. unum & alterum infantibus tenellis turò propinatur, licet in tantillo mithridatii aut theriacæ vix sensibilis sit opii quantitas; nihilominus blandè & suaviter afficiuntur infantes, ut etiam gran. 1. pro duabus dosibus aliquando sufficiat; sicut modernorum quamplurimi ipsum opium legitimè præparatum, seu laudanum opiatum, propinant infantibus ad quartam partem grani unius, cum aliis appropriatis remediis absorbentibus sociatum. *Quid verò de mulieribus, imprimis gravidis?* His & primis & ultimis gestationis mensibus abortum excitasse quidam observarunt; unde non nisi circumspectè illis propinandum, cum infestum sit quodammodo utero, nisi ubi ex nimio spirituum impetu, aut etiam aliunde commodis, v. g. ab ira, formidine nimia, &c. metus abortus sit; in tali enim casu aliis sociatum, & non nisi in dosi pauca, propinandum. De cœtero ab eodem in prægnantibus abstineamus: quin nonnullis extra graviditatis tempus inimicum est opium, & quod in aliis curat passiones hystericas, idem in quibusdam eas excitat. Senibus etiam inimicum est.

Patet ex dictis, *an opium sit venenum? an medicamentum?* Perverso usu omninò veneni vices subire potest, quod legitime usurpatũ divinum est remedium. Nam dum spiritus, in quibus radix vitæ consistit, immediate afficit, eorundem impetum motivum cohibendo, sanè veneni instar vitæ insidias struere videtur. Observatum tamen fuit, opium successivè in magna dosi assumptum continuato usu non esse nocivum; quin sicuti Turcæ drachmæ pondere illud assumere valent, consuetudinis vi ita alterati; ita cuidam phthysico per plures septimanas quotidie duo ferè grana in forma electuarii cum aliis ordinavi sine ullo vel minimo symptomate: confer. M. A. N. C. *Ann.* 4. *pag.* 290. *Acta Societ. Reg. Ann.* 1. *pag.* 267. *Ephem. Erud. ad Ann.* 68. *pag.* 282, utut etiam cauti nec adeo temerarii esse debeamus in dosi.

Cum ergò adeò egregium sit opium in usu medico, non mirum est, si communiter aliis medicamentis compositis permisceatur: Sic D. *MICHAELIS* habuit Essentiam theriacalem anodynam, compositam cum opio; habuit essentiam uterinam anodynam, compositam cum opio, &c. quæ Essentiæ compositæ quam plurimæ possunt præparari ab eo, qui novit facultates simpliciũ, permiscendo specifica cum opio.

Cœterum utut polychrestum remedium sit opium, nisi tamen legitimè, sive præparetur, sive usurpetur, morbos potiùs prolongare, quàm curare solet; neque enim radicem morborum attingit, sed impediendo humorum motum, morbos diuturnos & contumaces reddere solet: imò perverso abusu sistendo & quasi figendo materiam peccantem, seu causam occasionalem, symptomata gravia & atrocia reddit: scilicet in podagra reddit dolores atrociores & contumacissimas, si non justè usurpetur.

Imprimis igitur ratio legitimè illud usurpandi attendenda, quæ in tribus cautelis consistit:

1. ut legitimo tempore detur.
2. legitimo modo; &
3. legitima præparatione.

Tempus quod attinet, in morbis acutis in principio & incremento morbi, constantibus adhuc omnibus viribus, detur; non vero in statu & imminente crisi, aut circa statum, ubi eorum usus periculosus, & cum interitu ægri est conjunctus; quia valdè stupefactiva est vis opii narcotica, quæ sistendo debilium spirituum motum, eosque naturali

turali suo impetu torpidiores reddendo, aliqualem languorem subinde virium post se relinquere & corpus magis debilitare solet, indeq; fermẽtationem massæ sanguineæ impediẽdo, coctionẽ in morbis acutis simul, & hinc motum naturæ plus minus criticum, impedire solet, & ægros immobiles, stupidos reddit, sicque plus nocere, quàm prodesse, observatur. Dicunt quidem; Sie hätten wohl geruhet / wären aber matt; quando spiritus scilicet tariores & subtiliores sunt, atque ægri in animi deliquium facile incidunt. Nec nisi urgente necessitate, in primo principio danda sunt; sistitur enim naturæ impetus primus, cùm morbus omnis conatus quidam naturæ sit. Potius ergò in incremento, ubi alia symptomata urgent, ac symptomatum copiâ natura ulterius irritatur, adhibeantur opiata. In chronicis verò morbis saltem usurpentur opiata ad præcavendos paroxismos graviores, & ad mitigandos atque nonnihil sistendos insultus paulò graviores; sed ante paroxismum: extra paroxismum eorum usus frustraneus est, & morbus tunc diuturnior redderetur: in Phthisicis ex spirituum textura debili magis constante vires magis roborari solent: aliàs non, nisi cautè, nec quando omnia jam desperata sunt; quia tunc sunt inutilia.

Modus adhibendi legitimus consistit.

Ut nunquam solum, sed semper cum specificis morbo appropriatis, vel diaphoreticis, vel præcipitantibus, vel purgantibus mixta propinentur, quia hæc tunc jucundius, sæpè felicius operantur: v. g. in febribus intermittentibus semper miscetur laudanum opiatũ cum essentiis vel spiritibus specificis, cum antimonio diaphoretico, salibus fixis, arcano duplicato Mynsychthii, spiritu salis ammoniaci, & sic porrò: In febribus malignis semper permiscetur medicamentis bezoardicis & alexipharmacis, cum bezoardico minerali, cum bezoardico Joviali, item cum salibus volatilibus, vel viperarum vel cornu cervi: In affectibus capitis, vigiliis nimiis, & hinc ortis deliriis, permiscendum laudanum opiatum cum specifico cephalico, & similibus: In passionibus abdominis dolorosis, cum blandè laxantibus: in dysenteria cum absorbentibus fixis diaphoreticis, in qua convenit electuarium diascordii Fracastorii, quod absorbet acidum, sistit fluxum, & vim obtinet egregiè anodynam: alias opium solum morbos & symptomata palliat. Nam cum rotæ primæ motum nonnihil sistat, & rotæ reliquæ minus moventur, symptomata saltem leniendo morbi inde pertinaciores & diuturniores redduntur. Figendo enim spiritus, & sistendo materiam morborum occasionalem, hac coercita glutinosior & magis chronica redditur, & per consequens morbus contumacior fit: è contra si quæ noxa ex vi opii sedativa metuenda erit, administione appropriati præcavetur. Confer. *GRUELINGIUS in Floril. Artic. 10. cap. 3. pag. 263. & 269.* opium enim non radicitus curat. Illustrabo exemplis: in tussi ab humore tenui, opiata eundem humorem crassiorem & viscidiorem reddunt; Opio tolluntur febres intermittentes omnes, legitimò scilicet usu; ex perversò autem abusu febres intermittentes duplices aut triplices reddunt. Causa enim morborum peccans materialis glutinosior facta, in nido suo magis incuneata, morbum diuturniorem reddit. Unde opiata nunquam solitariè, sed semper cum appropriatis sociata & e. g. in intermittentibus, præmissis universalibus, febrifugis adjectis, usurpanda sunt.

Nec II. Laudanum opiatum una, sed partitis vicibus detur, & quam primum somnus sentitur, abstineamus.

Præparatio tandem *opii* & omnium opiatorum eò respiciat, ut sulphur ejus volatile minus maturum narcoticum, spirituum stupefactivum & torpefactivum, seu textura ejus alcalina oleosæ acris perquam tenax & viscida, & speciatim spiritibus quodammodò infensa, certò modò corrigatur, & quasi maturetur simul in contractione ejus debita, retentâ saltim virtute specificâ anodynâ, nimirum dolorum & motuum sedativâ & quasi confortativâ; vel etiam cum aliis appropriatis compositione ulteriori jungantur. Præparandi modi sunt varii:

1. Sunt, qui admiscent hyoscyamum, sed pessimo consilio: nam hyoscyamus potiùs intendit ejus vim narcoticam, quàm quod immunuat.
2. Alii solvunt opium in ☿ destillata vel rore Majali, filtrant, & denique coagulant. Sed hæc est superficialis saltem depuratio, & fæculentiarum foliorumque, quæ succo huic subinde sunt commista, Separatio, nullò modò legitima correctio.
3. Alii opium solvunt in spiritu vini, digerunt, filtrant, & incrassant sive coagulant. Sed notum est, quod ipse spiritus vini per se sit narcoticus, stupefactivus & inebriativus: potiùs ergo spiritus vini exaltabit virtutem opii narcoticam, quem corriget; quare & hæc correctio est inanis.
4. Alii præparant opium super prunas seu carbones, torrendo & exhalando sensim sensimque; sic enim dicunt, quod sulphur narcoticum fœtens exhalet, & virulenta pars secedat; quæ tamen tostio inanis est, sic bona & mala exhalant & opii vires castrantur, cum, si quid noxii Gas insit opio, hoc sub extractione & digestione vel spontè exhalat.
5. Par ratio est, dum alii sub tostione simul excitant fumum ex sulphure carbonibus injecto, ad modum scammonii sulphurati; sic enim fit ut exhalet partim virtus narcotica, partim se insinuent in opium partes acidæ sulphuris, reliqua nimis castrantur, non cicurantur. Idem dictum sit, dum
6. loco torrefactionis opii, ejus quidam cum spiritu vini deflagrationem instituunt: Nam & sic de nobiliori sulphure opii non parum subtrahitur.

Hæc sunt vulgares & usitatæ apud Authores correctiones, ad quas plurimas alias potestis examinare, & invenietis plurimas præparationes opii, quæ illud vel castrant, vel ejus vim narcoticam exaltant.

Ut autem acquiratur vis anodyna, & auferatur narcosis, triplex se offert extrahendi modus; vel per acida; vel per alcalia; vel per fermentationem; qui duo posteriores sunt optimi.

Quod præparationem per acida concernit, minus concinnam cæteris arbitror, ex eò, quia acida, præsertim graduata seu mineralia, nonnihil castrant opium; nimis enim concentrant resinam, invertunt texturam ejus, & novum quasi

quasi concretum efficiunt, agunt immediatè in ejus sal volatile acre oleosum, ejusq; saporem immutant, hinc junctum oleum seu sulphur hoc ipso simul aggrediuntur, illudq; figunt, & sic non solum vis narcotica, sed etiam anodyna, aufertur ab acidis; unde inlethargo, ab Opii abusu inducto, aliquot tamen cochlearia aceti assumpta mox sedant somnum: id quod etiam fit, si acetum cum spongia applicetur naribus. Præcipue commendatur in tali casu, si assumatur *acetum*, in quo soluti sunt *lapilli cancrorum* ad ℥j cum ℈ß *unicornu*: hæc enim mistura calide epota, contra venenum Opii optimum et efficacissimum est remedium. Interim Opii præparatio per acida ritè instituta optimè convenit in morbis acutis & certis affectibus; Ita enim opium extractum citra vim stupefactivam ægros reddit admodum quietos, & placabiles, quos è contrà si cum spiritu vini extractum fuerit præter vim stupefactivam deliros & turbidos facit. De diversitate autem extractionis cum aceto destillato & spiritu vini notabilem locum videbitis in Actis Anglicanis. Hunc in finem igitur adhibentur acetum destillatum, succus citri, cydoniorum, phlegma vitrioli spiritu proprio acidulatum, spiritus salis, aut spiritus vini cum spiritu sulphuris acuatus, quæ elegantem tincturam extrahunt: e. g. opium in aceto destillato solvitur; hinc post menstrui abstractionem cum spiritu vini extrahitur, & in consistentiam debitam redigitur: Alii

℞. *Opii*, v. gr. ℥j.
Cui affundunt
Spiritum vini,

Pro singulis Opii unciis *spiritus vitriolici*, vel *spiritus salis*, vel, quod eo recidit, *spiritus vitriolici Philosophici* ℥j addunt, & ita breviter mediante digestione solutionem, extractionem, & post filtraturam ad consistentiam debitam redigunt. Aliam per acida Opii præparationem & correctionem videbitis in *DIGBY Medic. Experim: Vol. 2. pag.* 394.

Secunda quæ per alcalia, tàm fixa quàm volatilia, fit Correctio, in morbis chronicis, in specie febribus, & sistendis doloribus, convenit. Hæc inter primatum obtinet Saltartari, vel oleum ejusdem per deliquium, quod solvit & penetrat texturam Opii, dissolvit resinam ejus, & particulas sulphureas digestione blandâ evolare facit. (Optimus modus est, *Opii & salis tartari* ana recipiantur, probè invicem terantur, & impræg nentur cum *aqua communi* ad consistentiam pultis fluidioris, ponantur simul propè fornacem, ut blandâ digestione successivè arescant & exsiccentur: Hinc affundatur *spiritus vini rectificatissimus*, vel *tartarisatus*, qui in momento elicit *Essentiam Opii* elegantissimam; sal tartari autem non attingit: ponantur in digestionem repetita *spiritus vini* affusione tamdiu, donec non amplius tingatus. Extractionet hæ ad consistentiam redigantur, ut habeatur *Essentia* liquida, dosi gut. x. vel xv. vel menstrui abstractione fiat *Extractum* spissum, ut habeatur *laudanum opiatum*, vel in forma pilullari, vel cum aliis in pulvere propinandum, aut in quovis liquido facillime dissolubile. Vel.

℞. *Lixiv. Sal. Tart.*, solvatur in eodem *opium*; Vel etiam modo communi cum *Sale Tartari* teratur, solutio filtretur & in spissetur per exhalationem: magmati residuo solubili affundatur *spiritus vini probè rectificatus*, vel *tartarisatus*, qui essentiam elicit, & remanet sal Tartari cum scoriis opii. Alcali agit in concretum opii resinosum, dissolvit ejusdem texturam viscosam ab ejus oleo dependentem, resolvit oleum, illudque non nihil figit, & ita egregiè correctum reddit opium perfectè anodynum, sine ulla narcosi & magnarum virium & potestatum; imprimis si addatur *spiritus therebinthinæ*. Hocque modo omnia vegetabilia venenosa, etiam napellus, vi maligna volatili spoliantur & cicurantur.

Pertinet huc præparatio *essentiæ opii* non in elegans *Zvvelferi*, quem videbitis in *Pharmac. Reg. pag.* 83. dum scilicet. extrahit vel solvit opium cum aqua cinnamomi, & solutionem hanc præcipitat cum sale tartari.

Egregie valdè & elegans præparatio in Anglia mihi fuit communicata, quæ fit: scilicet *opium* permiscetur cũ *sale tartari* & affunditur *spiritus terebinthinæ*, ponitur in legitima digestione, donec correctum fit opium, tandemq; denuo in formam pilularum redigitur. Hæc ratione elegans sanè & secretum habetur correctivum omnium vegetabiliũ venenosorum, tam catharcticorum quam narcoticorum: vid. *Starck. pag.* 11. *Digby. Recept. seu Medic. Experim. sub Tit. Corrector omnium Vegetabilium*, & Medulla Chymischer Artzneyen / *annexa Medicinæ Experimentali Digbeanæ Part.* 2. *pag* 395. Quo correcto, & hujus medio paratæ pilulæ, multum in recessu habent, & remedium polychrestum constituunt; quod ipsum non secus ac ipsam correctionem ceu pluribus in casibus proficuam singulariter vobis commendo. Opii cum spiritu vini & sale tartari varias præparationes videbitis in *DIGBY Medic. Experim. Part.* 1 *pag.* 5. item *WILLISIO Pharmac. Ration. Vol.* 1. *pag.* 321.

Nec incongrua est, quæ fit per alcali & acidum simul, Opii præparatio, ad modum nempe, quô fit *sal essentiale tartari*, v g.

℞. *Opii concis. vel. pulverisati*
Sal tartari, ana ℥j.

Humectata nonnihil, & aliquandiu digesta, superfundatur paulatim *acetum*, quamdiu effervescentia observabitur, sic optimè recluditur opium; continuatâ ad punctum saturationis blanda effervescentiâ, denuò digerantur per 14. dies leni igne, & fœtorem sulphureum exhalare senties, quo facto filtra solutionem, & ad mellaginem abstrahe, & habebitur elegans laudanum opiatum simplex. Vel mellago dicta extrahatur cum spiritu vini, vel spiritu quodam abstrâcto; unde denuò vel *Essentia* liquida vel *Extractum* spissum obtineri potest; quod aliis præparationibus meritò præfero; tutissimum eum est, etiam in dosi paulo majori. Loco aceti sunt etiam, qui vinum adhibent, tantum scilicet hujus, quantum sufficit ad salis tartari per acidum vini saturationem. Confer. du *HAMEL. de Affect. Corpor. pag.* 448.

Tertio fermentatio cum succis vegetabilium, v. gr. pomorum Borsdoffianorum, vel cydoniorum, vel alio quodam stomachicô appropriato instituitur, quâ omninò invertitur opium, adeò ut sulphur narcoticum crudum mitescat. Correctionem hanc per fermentationem debemus Helmontio, qui primus id succo cydoniorum depurare & fermentare est aggressus: Confer. *WEDELIUS in Opiolog. pag* 58. vel M. A. N.C. Ann. 6. Append. pag. 34. & *WILLISIUS Pharm. Rat. Volum.* 1. *pag.* 321. unde sunt, qui pro illo Helmontii habent laudano opiato, de

quo *Tract. Jus Duumvirat* §. 64. dicit: *Felix aer, cujus auxiliator Medicus novit lethalia à papavere separare, retento auxilio excitatore potestatis in Duumviratu*; Sicut & præparatio hæc per fermentationem mihi in Anglia à filio *HELMONTII* communicata fuit. Convenienter additur sal tartari pro correctione, quod quidem fermentationem opii impedit: interim si saccharum addatur, hæc restaurari potest. Videatur *LANGELOTT. Medicus Holsatus, in Epist. ad A. N. C. pag.* 14 *& in Epist. ad Bartholinum C.* 3. *Epist.* 45. *pag.* 188. 190. *&* 201 ubi præparationem hanc magis perficere eggressus est, & ulteriùs declaravit: nempe dissolvitur fermentationis medio concretum viscosum opii, extrahitur ejusdem substantia salina, quæ magis temperat substantiam oleosam, volatiliori nocivo sulphure avolante; Utut fermentatio hæc, prout *LANGELOTT* nobis communicavit, non semper succedat, nec opium à virulentia narcotica tantoperè separatum & correctum sit, adeoque videtur, *LANGELOTTUM* encheirises quasdam subtiecuisse, vel remedium non adeò nobile acquisivisse, ac ipse prædicat: interim non contemnenda est & suam meretur laudem. Hoc modo etiam potest præparari laudanum opiatum cum succo aurantiorum ad imitationem *BECKERI in Medico Microcosmico pag.* 159.

Non in elegans denique, & scopo simili valdè conveniens est, quam habet D. *CONERDINGIUS, Medicus Luneburgensis*, & *Fermentum* vocat *Narcoticum*, quo cum egregia præstitit: Recipit opium cum fermento acri benè fermentatum & in spissatum, rursusque cum succo citri dissolutum, & per manicam Hippocratis trajectum, ac denuo inspissatum cum spiritu vini extrahit, filtrat & denuo coagulat; ac quintque sic opium correctum non in elegans.

Ex opio legitime extracto, & cum aliis appropriatis composito, emergit Laudanum opiatum, quasi nunquam satis laudandum remedium, propter egregias virtutes & facultates.

Consideremus jam ejus extractionem per varia menstrua, eum in finem factam, ut purum ab impuro, utile medicamentosum ab inutili, seorsim habeatur. Cùm itaque concretum gummeo resinosum sit opium, adeoque in sua textura ex multiplicibus coaluerit particulis, etiam consequenter quovis menstruorum genere solubile, & suo modo extrahibile existit; ita ut tam menstrua aquea, v. g. Ros Majalis, succus citri vel cydoniorum, vinum &c. quàm menstrua sulphurea, v. g. spiritus vini, quam menstrua salina & acida & alcalina, v. g. acetum, salis spiritus, oleum tartari per deliquium, &c. solvere apta nata sint opium; de quô confer. *WEDELIUS, in Opiol. pag.* 56.

Cœterum ex omnibus his pro opio correcto convenientissimum menstruum est spiritus vini; sicuti pro opiô non correcto acetum destillatum convenientissimum est. Dico spiritum vini esse convenientissimum correcti opii menstruum: Nam in opio non correcto concretum spiritus vini volatile sulphureum vim narcoticam opii, in particulis ejus sulphureis fundatam, magis exaltat, adeoque interdum nocentius reddit. Sanè quantum intersit inter laudanum opiatum simpliciter cum spiritu vini paratum, & quanta ejus sit differentia ab eo, quod cum acero destillato perficitur notabili observatione declaratur in *Act. Societat. Reg. Vol.* 1. *pag.* 597. Ex qua ipsa sanè concludendum est, præparationem ejus peracida magis in morbis acutis, febribus ardentibus & malignis convenire: Sicuti ejusdem præparatio cum spiritu vini (præcedente tamen cum alcali digestione) in morbis chronicis & febribus intermittentibus magis conducere.

His itaque præmissis, facile est judicium de variis laudani opiati præparationibus. Ex laudanis dictis opiatis simplicibus mille modis composita fieri possunt: Instar omnium sit v. gr. *Laudanum hystericum Conerdingii*, cujus genuina compositio hæc est:

℞. *Laud.* seu *Extract. opii per fermentationem præparat.* ℥ij
Extract. Cal. arom. ℈j.
Castor. gr. XV.
Spec. diacala-minth. ℈j.
Croci ʒß.
Lap. Bezoar. Occid. ℈j.
Olei destillat. succini q. s.
M. f. Massa:

ex qua facile formari possunt pilulæ, vel cum saccharô aliôve additô pulvis. Dosis laudani facti compositi gr. VI.

Hujus loco Veteres videntur usupasse pilulas de castoreo, vel etiam confectionem Archigenis, quam videbitis in Dispens. August. Variant aliàs innumerabiliter præparationes opiatorum, tam simplicium quam compositorum; v. g. præter hactenus dictas *ZWELFFERI, DIGBY* & *WILLISII*, considerationem quoque merentur *Elixyr uterinum Zwelfferi in App. ad Animadv. in Pharmac. August. pag.* 57. vel *pilulæ hystericæ ejusdem in Pharm. Reg. pag.* 66. item *Essentia uterina Cuffelii in* M. A. N. C. *Anni* 6. *Append. pag.* 135.

Omnes reliquæ præparationes, quas habet *AUTOR* sunt vanæ & nocivæ: Id quod patet ex superiùs dictis; quia non rectè corrigitur, sed saltem palliatur opii venenositas aliquantisper. In genere, tot sunt descriptiones, quot capita: Nam utut in omnibus soleat aliquid admisceri vel aliquid de perlis, de corallis & similibus; non tamen faciunt ad correctionem, sed ad alios usus.

Quod attinet *dosin*, hæc variat pro varietate præparationum, & permistionis cum aliis. Opium crudum ex planta propinatur vix ad gran. j; sed laudanum opiatum pro varietate præparationis & admistionis, seu additorum plus minus, sæpius plus, rarò minus, habita ratione scopi, propter quem propinatur, variat; varianda enim est dosis pro varietate præparationis, uti dixi, & consuetudinis. Turcæ, Persæ & Indi, aliique populi Orientales, in frequentissimo usu habent opium crudum. Ratione consuetudinis ergò potest variari dosis: Referunt enim Autores, quod à dictis populis ad drach. j. crudum assumatur cùm insigni fructu, quod habeant exinde insomnia quasi, versentur in hortis & viridariis jucundis & amænis.

Ex his facilè patet præscribendi ratio laudani opiati; v. gr. in formâ liquidâ pro affectu catarrhali, pectoris, & inde nata tussi vespertina seu nocturna:

℞. *Spir. Sal. ammon. anisat.* ℥ij.
Essent. opii cum sale tartari parat. ʒß.
misce.

Dosis gtt. 30. vel 40. à meridie & sub introitum lecti.
Vel in hypercatharsi.

℞. *Es-*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0732-8 DFG

℞. *Essent. theriacal.* ℥ii.
Opii ʒß.
M. D. S.
Anhaltende Essentz.
Dosis 30. vel 40. gutt.
Sic in colica aliisque alvi torminibus.
℞. *Extract. helen.* gr. VI.
Laud. opiat. gr. i. vel. ii.
(Aut hujus loco *Laud. histeric.* gr. VI.)
C. f. q. *ol. destill. chamom.* fiant pilulæ,
D. S.
Schmertz stillende Ruhe-Pillen.
Porrò pulvis in dysenteria:
℞. *Pulv. epat. viperin.* gr. XV.
Unicorn. fossil. ℈ß.
Laud. opiat. ferm: gr. ii.
Misc. fiat *pulvis.* D.S.
Anhaltendes stärck und Ruhe-Pulver.
Potio in sputo cruento:
℞. ▽ *Plantag.* ℥iii.
Corall. rubr. præparat. ℈ii.
terr. Sigill. ℈i.
Extract. torment: gran. Xii.
Ess. opii cum sale tartari ʒß.
Syrup. portulac. ℥iii.
M. D. S.
Anhaltende Mixtur auf etliche mahl.
Dosis cochl. ii.

OPOPANAX.

Opopanax est succus gummeus, effluens ex ferula seu planta umbellifera sauciata, quæ dicitur *Panax*: videatur *TABERNAMONTANUS*; cujus succus per incisionem extillans dicitur *opopanax*. *Triplex* autem datur: Heracleum, Chironium, & Æsculapium; de quibus vid. *HOFFMANNUS de Medic. Officinalibus.*

Heracleum autem maximè in usu est, & naturæ ac virtuti finitimum cum galbano, sagapeno, & gummi ammoniaco. Omnia enim hæc gummata, præter virtutem incisivam & attenuativam mucilaginum crassarum ac viscidarum, à ʒß. ad ʒj. citra molestiam eas per alvum purgat; & propter utramque vim Opopanax ab *AUTORE* tam inter Alterantia quam Purgantia tractatur. Vis ejus in sale alcalino acriori latet: Unde in asthmate, & tussi veteri valdè convenit; imprimis si propinetur cum succô marrubii & melle.

Externè vi discussivâ eminet & tumores citra sensibilem evacuationem disparere facit. Commendari quoque solet contra ulcera antiqua & contra fistulas. Aliàs rarò usurpatur.

Cum autem plures adhuc quisquilias commistas habeat, depurandum est, solvendo in menstruo aquoso, aqua scilicet, vino, vel succo citri, & ita emolliendo aut abstergendo sordes viscidas in primis viis stabulantes, conducit. Cæterùm opopanax & gummata dicta rarò in substantia præscribuntur, sed adduntur aliis pilulis pro scopo incisivo & aperitivo: vel ex iis fiunt pilulæ cum aliis; sicut habemus pilulas de ammoniaco, de sagapeno, de opopanace, de galbano &c. quæ pilulæ cum stimulo vel ipsa, uti dixi, gummata itidem cum stimulo præscribuntur, aut aliis pilulis adduntur, pro adjuvanda operatione, incisione & attenuatione: e g.

℞. *gum. opopanac.* vel *sagapeni*, vel *gum. ammoniac. cum aceto depur.* ℈j.
aloës luc. ℈ß.
scamm. ros. gr. ij.
Cum *essent. absinth.* fiant *pilulæ.*

Vel etiam alio modo:

℞. *MP. de hier. cum Agar.*
Gum. opopan. vel *sagapen. cum aceto depur.* ana ℈ß.
extract. trochisc. alband. gr. j vel ij. pro stimulo, cum *essent. absinth.* fiant *pilulæ.*
Pilulæ de opopanace rari usus sunt.

PISSASPHALTOS.

Pissasphaltos est *duplex: nativus & factitium. Nativum* veteribus usitatum non amplius est ex usu, & ejus notitia incognita modernis. *Artificiale* est *mistura ex pice & bitumine.*

Usurpatur in emplastris, ubi opus est discussione in loco profundiore.

PIX.

Pix duplici ratione ex arboribus resiniferis colligitur: vel sauciantur arbores, ut per plagam inflictam succus resinosus effluat; vel ex talibus arboribus, nimia pinguedine suffocatis, & quasi strangulatis, per aliqualem destillationem eliquatur pix. *Modum præparandi* habet *AUTOR*. Pix altera solutione depurata, uti habet AUTOR., dicitur *Pix Navalis.*

Usus internus nullus est.

Quod attinet *usum externum*, quem habet *AUTOR*, est satis clarus. Imprimis convenit iis, qui per nives iter faciunt, si nimirum quis membra pice illinat, à quocunque frigore immunis erit. Deinde pix navalis in unguentis, emplastris & ceratis, ubi opus validiore discussione, ischiadi, podagræ & similibus affectibus arthriticis conducit, partem nerveam roborando. Usum picis expertum in arthritide videbitis in *BARTHOLINI Historiis Anatomicis Cent. 6. Histor. Anat.* 95. Unde in tumoribus partium ex lympha acri & acida ortis, sedandis, pix est egregia, quoniam discutit lympham, & foras per poros cutis extrahit aquam: quâ extractâ cessat dolor. Propterea dicitur, quod pix valeat ad humores acres ex alto, auß der tieffe, evocandos & dissipandos. Sic *POTERIUS* habet elegans emplastrum, quod in affectibus podagricis, & doloribus partium profundioribus, ipsi in frequenti fuit usu Nempe:

℞. *Picis nav.* ℥IV.
Terebinth. comm. ℥ß.
Mastich. ʒiii.
Sulph. Subtiliss. triti. ℥ß.
misce probè.

Vide ejusdem *Cent. 2. Observ. 10. 13. & 86.* in quibus tribus Observationibus videbitis egregium usum hujus emplastri in malo ischiatico curando.

Inter *Præparata* ex pice est *oleum destillatum*, quod *AUTOR* per retortam præparat; quod tamen melius fit sursum per alembicum è cucurbita ampla, non tamen alta; & magis est penetrans ac conveniens in quam plurimis affectibus externis: primo loco prodit *spiritus acidus.*

Aqua picis arthriticis doloribus utilis dicitur.

Quidam etiam cum pice præparant regulum antimonii.

R.

RESINA TEREBINTHI,
Seu
TEREBINTHINA CYPRIA,
Et
RESINA LARICIS,
Seu
TEREBINTHINA VULGARIS.

Ex multiplicibus arboribus stillant resinæ, quæ ut plurimum septenario numero comprehenduntur; ut sunt: *Terebinthus, Lentiscus, Larix, Pinus,*

nus, Abies, Cupressus, Strobilus, ut dicit *ZACATUS LUSITANUS Pharm. cap.* 16. Præterea etiam ex aliis plurimis resinæ terebinthiacæ efficiuntur, v.g. ex Chrysanthemo Peruviano, de quo confer. *VELSCHIUS Hecatost.* 1. *p.* 74. Imo coctione simplici ex his floribus balsamus potest elici odoris terebinthinæ, ex quô more communi oleum terebinthinæ simile destillari potest.

In Officinis duplex datur terebinthina:

1. Quæ ex arbore Terebintho elicitur, & dicitur *Cypria*; quoniam imprimis colligi solet in Insula Cypro, & advehitur per Venetias: propterea communiter præscribitur *Terebinthina Veneta*, quô indigitatur *Terebinthina ex Cypro*; dicitur etiam *Indica*.

2. Vulgaris seu Laricea, quæ colligitur ex Larice nostrate, in alpibus Tyrolinensibus copiosè crescente, sponte suâ & magna sæpè copia Terebinthinam stillante.

Ambas species habet *AUTOR*. Et quidem in genere omnis succus, qui solet destillare ex arboribus dictis resiniferis, vocari solet usitatè *Terebinthina*; propriè tamen & καθ' ἐξοχὴν iste, qui est ex Terebintho arbore. Utraque Terebinthina promiscuè usurpatur, nisi quod *Cypria* magis sit volatilis & penetrantior, ac internè magis; *Laricea* vero seu vulgaris externè magis usurpatur, cùm stomacho nimis molesta sit? videatur *HEINRICUS ab HEER Observ. pag.* 10. Nihilo minus quando est clara, pura & pellucida, nullo modo cedere videtur Terebinthinæ Venetæ seu Cypriæ; unde illa in locum hujus substitui potest: quo propiùs enim Terebinthinæ vulgares accedunt ad Terebinthinam veram, eò sunt meliores. Tales resinæ sunt sulphur resolutum arborum, occultum habens acidum: quod si ab alcali compari coaguletur, transit in substantiam resinæ arboris: Ergo natura sua sulphurea est, seu oleosa, ut *PARACELSUS Tr. de Element, referi*, & suggerit copiosum oleum volatile elegans. In recessu tamen habet acidum volatile temperatum, unde *Terebinthina* per se ex retorta in arena *destillata, primùm* suggerit *phlegma spirituosum acidulum* simul etiam copiosum *sal volatile*, & hinc tandem *oleũ*; quod oleum destillatum effervescit potentissimè cum spiritu vini, vitrioli, & spiritu nitri, si miscetur: imo excitatur tanta effervescentia, & cum tanto ardore, ut non possit alembicum manibus contineri; & ambo abeunt in consistentiam Balsami seu *Terebinthinam* quasi *artificialem*: oleum enim destillatum terebinthinæ constat copioso sale volatili, quod cum sale fixo ex eo potest sublimari, quatenus nempe alcali fixum corrigit pingue acidum, quod ante colligebat sal volatile: vid. *Boyle de Orig. Formarum pag.* 175. & *WEDELIUS de sale volat. vegetabil. P.* 2. *pag.* 20. Ita ut Terebinthina nihil aliud sit, quam sal volatile admodum oleosum, è sufficienti acido concentratum. Curiosum est, quod ex oleo terebinthinæ & vitrioli invicem mistis sublimari possit *sulphur artificiale*, teste *BOYLE in Chym. scept. pag* 133.

Usum quod attinet, interne & externe convenit. *Internè* solet referri inter moderatè laxantia & purgantia. Virtute balsamica dicata est renibus ac vesicæ, ut & cæteris vasis urinariis ac spermaticis. Certè usus diureticus & nephriticus est insignis, cum nihil meliùs purget renes & eorum officium restauret, quam terebinthina, quos odore suavi singulariter afficit, & talem in urina texturæ alterationem efficit, ut urinæ odorem violaceum inducat: quod etiam præstat si in forma clysmatum saltem applicetur, & diutius retineatur. In exulcerationibus igitur & vulnerationibus renum, æquè ac vesicæ, aliarumque partium internarum, abscessibus mesenterii, primatum ducit, valdè abstergit & mundificat ulcera interna, quæque absterst & mundificavit, etiam consolidat. Nam Terebinthina est verum quoddam *Balsamum septentrionale* uti rectè vocatur *à STARCKEY in Pyrot.* quo possumus uti internè pariter & externè; cùm externè cujusvis genuini Balsami Orientalis vires exserat, internè vi balsamicâ pectori & viis urinariis speciatim conferat. Præter vim dictam convenit in calculosis effectibus, in absente præservando, & præsente pellendo: mirum namque est, quam abstergat renes, & præservet à coagulo calculoso, dum balsamica suavi renum fermentum urinæ corruptivum, cujus occasione concrescunt calculi, corrigit & emendat: hinc etiam omnia terebinthinacea valdè conveniunt in urinæ suppressione ardore, aliisque affectibus partium urinariarum, in mictu cruento & purulento, sive sit ulcus renum sive vesicæ. Et præprimis in gomorrhæa curanda fermenta vitiosa in testibus abstergit; propterea pilulæ elegantes fiunt cum saccharo Saturni & Mercurio dulci, addita camphorâ, si adest gonorrhæa maligna; in gonorrhæa simplici verò cum succo citri assumitur, vel cum succino præparato in pilulas cogitur. Præterea pectori & læsionibus partium pulmonalium, ex lympha acri natis, succurrit; hinc in phthisi tollenda & præcavenda, imprimis quæ sequitur partium internarum exulcerationem, empyemate, tussi & similibus, mirè succurrit. Fluori albo mulierum uteri vitiis excoriationi & similibus multum confert.

Optimè autem Terebinthina Veneta, seu vera, internè assumitur in variis formis, vel si in Balsamũ sulphureum redigatur, de *quo suo loco*; vel sub forma pilulari; vel cruda in forma Boli cum saccharo subacta; quin & sub forma liquida seu potionis cum melle & vitello ovi subigitur, & cum succo citri, vel vino malvatico, aut aqua fragorum in liquorem lacteum, & quasi in emulsionem quandam, redigitur & adhibetur in nephritide, empyemate, pleuritide: idque Autore imprimis *PLATERO*, qui in suis *Observationibus* in vesicæ, renum & aliarum vicinarum partium affectibus mixturâ sequentem habuit in sequenti usu:

℞ *resin. larc. vel abiet. pur.* ℥ß.
vitell. ovi no. 1.
mellis ℥ß.

agitentur probè in mortatiô marmoreô, donec albescant instar cremoris lactis; postea adde.

vini albi
aqua parietar.
flor. fabar. aa. ℥iß
Syrup. acetos. citri ℥j.

agitentur, ut probè uniantur, & mixtura servetur pro usu.

Hæc Potio ipsi valdè fuit experta in renum exulceratione, calculô, ulceribus vesicæ, in mictu cruentô & purulentô, in gonorrhæa & similibus: & nuperrimè vir quidam hic locorum magnum solamen accepit ex tali misturâ, cum laborarit ulcere vesicæ. Si quis vult habere aliquantisper laxantem, potest admiscere q.s. de Rhabarbarô: si vult habere anodynam, aliquantum potest addere opii correcti, & sic

& sic porrò. Experta hæc Potio est in affectibus renum, vesicæ, & gonorrhæa. Vel.

℞. *terebinth. Cypr.* ℥ß.
solv. c. f. q. *vitell. ovorum,*
addendo paulatim.
Syrup. de alth. Fern.
Vini Malvat. ana ℥vi.
Misce pro liquore lacteô
Dosis ℥iß.

Notabile est quod terebinthina optimè dissolvatur cum vitello ovi: videtur hoc facere vitellum ratione sui salis volatilis oleosi peculiaris. Nam & alcalia alia hoc præstant, utut aliqualis subsit diversitas; nempe, si terebinthina cum oleô tartari per deliquium simili modo per trituram probè misceatur, etiam in lacteum liquorem; item si spiritus salis ammoniaci, vel sal Cornu cervi in aqua solutum, & terebinthinæ simili modo commisceantur, ambo coëunt in crassamentum album spissum, instar tenacioris cujusdam saponis. Arbitror futurum hoc esse, non inelegans subjectum, ut exinde fierent emplastra; tenax enim est, & extensile, & quod firmiter adhæret, variisque usibus facile accommodari potest. Nam singularis effectus ex talibus volatilibus extrinsecè applicatis sperari potest, cùm in simili artificio excellat Butrhus: Confer. *BARTHOLINUS Cent. 3. Epistolarum pag.* 387.

Externè vis ejus balsamica satis decantata est, ratione cujus corpora à putredine conservat: quod artificium est *SCHWAMMERDAMMII*, unde nullum ferè linimentum, nullum emplastrum vel Unguentum chirurgorum ad vulnera & ulcera est, quod non Terebinthina, & quidem vulgaris, tanquam anima & corpus, ingrediatur. Citò sanè, tutò & jucundissimè, sanat quævis vulnera recentia citra aliorum balsamorum adjumentum, etiamsi nudè liquefacta instilletur iis; & mirum, quantum illa consolidat: Est enim liquor oleosus balsamicus, qui constat liquore admodum oleosò. Etiam ulceribus confert, pro quibus curandis cum melle miscetur sub nomine *Unguenti Digestivi*, cujus additi ratione abscessus, ulcera & vulnera mundificat, suppurat, & ad maturitatem deducit; cùm omnem putredinem arceat & curet. In dysenteria, ubi noxa intestinorum ab exulceratione inducta sananda, clysmata cum terebinthina conveniunt: qualia videbitis in *BARBETTE*. Conveniunt, & in colica pertinaci humorosa; item in convulsione habituali sunt nobilissima, nec non in colica convulsiva, dolore lumbari nephritico, & ischuria vitio renum.

Quoad *Præparata*, notandum, quod à multis terebinthina in præparatione medicamentorum lavari soleat in aqua appropriata; sed est inanis lotio: multum enim suffuratur aqua, in quâ lavatur, de sale ejus volatili balsamico: Quod etiam fit, quando à quibusdam terebinthina leni ignis ardore exhalatur, ut amittat glutinositatem & spissescat, ut faciliùs cogi queat in pilulas; sed in hoc etiam multum tollitur de sale ejus volatili, in quo consistit ejus primaria agendi vis balsamica, à quo sale volatili balsamico oritur odor violaceus in urina: Videatur *BORELLUS Observ. 33. Cent. 2.* Dum ergò hoc sal volatile balsamicum loturâ & exhalatione suffutantur ab aqua & igne, probe observetur, ne terebinthina lota præscribatur, quia nobilioribus suis virtutibus spoliatur: vid. *ZWELFFERUS Animadv. in Pharmac. August. pag.* 419.

Inter *præparata* sunt *spiritus* sive *oleum* subtilius *Terebinthinæ*, qui malè destillatur per vesicam cum aqua, quia sub destillatione aqua resolvit sal volatile alcalinum, & secum rapit atque ita minus volatile habebitur Oleum: vid. Zvvelfferus. Optimè econtrà *Terebinthina liquefacta* miscetur & subigitur cum *cineribus*, sive alio *alcali fixo* aut *arena*, & ita destillatur per retortam vel alembicum ex arena moderato igne: sic enim additum alcali retinet crassius & spissius inquinamentum oleosum terebinthinæ, simulque hebetat acidum & spiritus sive oleum prodit volatile penetrantissimum & perquàm efficax. Nam terebinthina succino videtur vicina, & simile sal volatile continere.

Quadruplex autem *oleum terebinthina fundit*, colore & consistentia distinctum: Nam quod primò prodit, *album* est & tenuissimum, & communiter *spiritus* vocatur; alterû *flavum* & tenuè, tertium *rubicundum* crassius, *Balsamum terebinthinæ* dictum; & ultimum instar balsami nigricantis & crassioris, liquori non innatans.

Spiritus terebinthinæ internè est nephriticus: convenit in affectibus urinarius, in mictu cruento & purulento, ab ulcere renum & vesicæ enato; in affectibus pulmonum; unde in pleuritide à *BARTHOLETO* valdè solet commendari, quod scilicet humorem in thorace impactum solvat, & ad vias urinarias felici cum successu perducat. *Externè* est vulnerarius & balsamicus: in ischuria urinæ fluxum promovet inungendo, tàm vitio renum quam vesicæ: miscetur cum unguento dialthææ, & dimidio olei scorpionum: in primis convenit contra frigus hyemale; & mammarum aliarumq; partium ulcera curat; quod & oleum crassius pariter efficit. *SCHRADERUS Observat. & Hist. ex Harvæo de gener. Animal.* collectis, annectit modum cadavera conservandi mediante oleo terebinthinæ *pag.* 236.

Oleum flavum internè solet commendari in peste & febribus pestilentialibus, quod egregie conveniat pro arcenda malignitate.

Oleum crassius convenit contra frigus hyemale: imò si partes frigore læsæ omnibus annis iterum intumescant, certò curat inunctum, etiamsi per multos annos duraverit. Potest etiam fieri *oleum terebinthinæ, & spiritus compositi* pro variis usibus, præsertim diuretico, si. v. g. cum *succino*, cum *camphora*, aliisque similibus modis destilletur: Confer. *WILLISIUS PHARM. Rational. Vol. 1. pag.* 157.

Oleum Terebinthinæ à sale marino abstractum spiritui vini fit commiscibile, teste *BOYLE de Specif. pag.* 126. & *Hist. Fluid. & Firm. pag.* 83: qui etiam refert, quod hoc oleum terebinthinæ, sæpius per se destillatum, tandem in coagulum abeat, *cit. loc. pag.* 20: quod verum arbitror, observavi enim aliquando, quod oleum terebinthinæ copiosius & diutius in vase terreô asservatum sepofuerit in fundo coagulum camphoræ simillimum.

Cum spiritu terebinthinæ etiam paratur *Balsamum sulphuris* egregie penetrans, adeò, ut si aliquot guttæ inungantur carpis pulsuum, paulò post sentiatur in urina sulphuris odor; de quo inferiùs, ubi de sulphure. Satis expertum est in mictu cruento & purulento, atque in gonorrhæa, uti & in affectibns pectoris & partium pulmonalium.

Spiritus terebinthinæ melliti AUTOR mentionem facit, qui interne singulare nephriticum est; externe autem elegans suppurativum, digestivum, & excellens mundificativum ulcerum & vulnerum inveteratorum.

Pilulæ de terebinthina fiunt vel cum sola, vel cum additis. *Ex sola*, si cum igne blando & spiritus volatiles & phlegma acidulum exhalent cum oleo volatili, & ex terebinthina sic inspissata formentur *pilulæ*; cui & aliquot grana scammonii præparati addi possunt; vel cum aqua communi vel cum destillata quadam assumendæ. Hæ utut oleo subtiliori spoliatæ sint, non tamen inanes sunt in doloribus nephriticis nothis circa regionem lumbarem perquàm contumacibus, qui malè vulgò den Leudensteen tribuuntur. Cum *additis* fiunt *pilulæ cum Rhabarbaro*, quæ in expurgandis renibus & viis urinariis, hinc in calculo vesicæ, conveniunt; primas vias abstergunt, & blanda diuresi pollent; Urinæ ardorem simul temperant, & hinc etiam in stranguria usurpari possunt. In tali casu valdè commendantur pilulæ de terebinthina Mynsichti. Possunt etiam fieri pilulæ hoc modo:

℞. *Terebinth. Venet.* seu *pura* ℥j.
Rhabarb. pulverisat. ℈ij.
Succin. præparat. ℥iß.
Cinnam. ℈ß.

fiant *Pilulæ* in calculo & calculosis affectibus, pro duabus dosibus.

S.

SACCHARUM.

Saccharum vocabulum est Arabicum, cum apud Arabes & nomen & res frequentissimè fuerat usitata; unde commodè à Latinis vocatur *saccharum* à Germanis Zucker.

Prima controversia est: *an saccharum Veterum idem sit cum saccharo modernorum?* Nego. Quid revera sit? paucis explicabo: Saccharum nostrum succus est ex proprii generis planta arundinacea benè contrita, expressus, calore ignis plus minusvè excoctus, inspissatus, & sic tandem defæcatus. Hæ arundines, quæ copiosè proveniunt in India, tàm Orientali quàm Occidentali, quales etiam proveniunt in Calabria & Sicilia Italiæ, sunt singularis species arundinis, quæ in se habent succum quendam subdulcem, & masticatæ illum præbent. Et quidem apud Chymicos est modus parandi salia essentialia ex plantis, dum exprimunt succum, coagulant, & in formam salium redigunt: Hac ratione *saccharum* est nihil aliud, quàm *sal* vel *tartarus*, ex succo per coagulationem illius igne elicitus. Hoc ipsum saccharum nostras omninò fuit incognitum veteribus & ita omninò inusitatum: econtrà Veterum saccharum fuisse nihil aliud, nisi manna, quæ non à qualibet, sed ea duntaxat, quæ in Arabia felici & India Orientali in certis arundinibus, præsertim circa genicula, majoribus frustis, majorique duritie, nocturno frigore circa arundinem elevata, & subsequente vehementiore solis calore coagulata; propterea quæque vocatur etiam Mel Arundinaceum: quod de nostrate nullo modo dici potest. Unde & fit, quod non omne æquè ut Manna alvum leniat, cum inter vocatas mannas eæ magis alvum citare soleant, quæ sunt liquibiliores. Nec ipse Arabs, Serapien, nostri sacchari meminit.

Jam verò, licet antiquorum saccharum ad nos non deferatur, reperitur tamen & differunt duo hæc sacchara toto cœlo: & quidem

I. *Materia*: Nam materiam sacchari nostratis subministrat succus ex arundinacea planta expressus & inspissatus, Materia v. Veterum fuit ros sensim sensimq; coagulatus & inspissatus circa arundinem in forma maniæ: Nam ros dum se conjunxit cum exhalationibus arundinum, accepit ab illis saporem dulcem & Manna appellatur.

Differunt II. *Forma*: Nam saccharum antiquorum salis granulati habuit formam; nostras majoris coni, aut quasi tartari cujusdam coagulati.

Differunt III *Modo parandi*: Nā nostratis sacchari efficiens est torcular, exprimens succū, & igne eundem inspissans; antiquorum verò sacchari est calor solis blandè indurans rorem nocturnum circa arundines in formam granulorum salinorum.

Denique IV. *Proprietatibus* differunt & *efficacia*: Nam veterum saccharum à *PLINIO* & *DIOSCORIDE* aliisq; inter mella recēsetur, utpote cū & *citati Autores* soleant mel referre ad spiritū roris: quod ipsum de nostrate saccharo nullo modo dici potest. Adeoque nostras est ens purè artificiale, saccharum verò veterū fuit omninò ens naturale. *Efficaciā* etiā differunt: nam saccharum veterum vim habuit abstersivam leniter, & modicè laxativā; modernorum verò nullo modo tales habet virtutes, sed longè aliàs, uti *postmodum dicetur*.

Interim veterum saccharum non planè interiit, sed adhuc in India Orientali, aliò tamen nomine, Mambu, ex succo circa genicula transudat & spōtè concrescit; sed nobis usitatum saccharum est succus, ut *suprà monitum*, expressus & inspissatus.

Multas de hoc controversias, ut & modum inspissandi succum ex arundinibus, videbitis apud *MONARDEM lib.2. Epist.* 22. quem secutus *SALMASIUS* in eleganti *Tract. Critico-Medico de Saccharo & Manna*, *MATTHIOLUM l.1. Epist. p.71.* & *BARTHOLINUM l.1. Ep.3. p.6. Ep.49. p.206.* & *Epist.45. p.228. 229. 230.* ubi explicat modum usitatū conficiendi saccharum in Sicilia & Calabria: item exoticorum scriptores, ut *Tract. Gallicum* qui inscribitur, *Naturalis Montiliana*. Conferatur & in specie *ERASMUS FRANCISCI* in der Schaubühne und Ost-Indischen und West-Indischen Stadt-Garten/ *pag.* 262. seq. nec non *SALMUTH in Pancirolli l.2. Tit.5. p.125.* De Alga saccharifera Boreali *vid. Act. Medic. Hafniens. vol.1. pag.119.*

Obiter noto: dum veteres in suis Dispensatoriis, ut *ARABS MYREPSUS*, saccharum subinde miscent medicamentis, non imitandos esse illos, & loco sacchari illorum nostras substituendum; quoniam plus est nocivum, quàm proficuum: Contrà Veterum fuit plus proficuum, quàm nocivum. Quam malè ergò multi excusent suos syrupos & conservas, saccharoq; permista alia, & quàm hallucinentur, facilè apparet, dum dicunt: quod etiam *Veteres* syrupis & aliis admiscuerint saccharū. Nostras ergò saccharum artificiale est sal quoddam essentiale, ex succo plantæ inspissato genitum, & habet se instar musti recentis expressi & inspissati: Nam & mustū vini inspissatū diuturnitate temporis copiosum sal dulce crystallinum, sed ob scuri coloris, quasi saccharum candi rubrum, in latera & circa fundū vasis seponere solet.

Porrò pro varietate locorum naturalium varia sortitur nomina: unde appellatur *Madariense*, *Canariense*, *Thomæum*, Melichæum & Valentinum; uti habet *AUTOR*. Differunt hæc sacchara ratione puritatis & purificationis; dum aliud dicitur *saccharum candi*, aliud *finum*, & sic porrò. Modus refinandi saccharum est satis clarus apud *AUTOREM*: succus nimirum hic dicto modo inspissatus in sacchari formam, clarificari solet per aquam calcis vivæ & argillam figulinam.

Ipsum

Ipsum autem saccharum cum nihil aliud sit, quàm mustum concentratum, tanquam sal essentiale impræegnatum est propriis effectivis seu constitutivis plantæ, isq; valdopere fermentescibilibus, acido nempe & alcali; quæ copioso oleo temperata sunt, ex quibus necessario concretum tale emergit, quod, quantum in se est, quodlibet acre temperare in corpore, & partes ex acrioribus succis læsas lenire, indeq; dolorem non nihil demulcere solet: Id quod in faucium asperitate notissimum. Sed hæc vis temperativa subinde invertitur, quatenus hoc ipsum saccharum, non secus ac alia dulcia, admodum fermentescibile existit, utroque nempe sale activo impræegnatum; id quod patet exinde; quoniam saccharum per se destillatum subministrat spiritum acidum & corrosivum instar aceti cujusdam, quod corrodit corallia, perlas & similia subjecta. Imo si saccharum permisceatur cum antimonio, & destilletur, simul prodit liquor antimoniatus, dum saccharum corrodit antimonium, & corrosum per retortam secum transportat. Præterea destillatur *spiritus ardens* & inflammabilis instar spiritus vini, qui potest parari ex saccharo per fermentationem; si scilicet saccharo q. s. in aqua soluto addatur fermentum, quod invenitur apud pistores panum mellitorum (bey den Pfeffer-Kuchen Beckern:) feces vini, &c. & sic subministrat spiritum ardentem volatilem. Imò vel nudum saccharum, solutum in aqua, facilè fermentat & fermentando in vinum dulcissimum evadit instar vini Hispanici, quod hinc in acetum commutari potest; de quo vid. *BECCHERUS Phys. subterran. lib.* 1. *pag* 378. & 380. Quod si fiat hæc fermentatio sacchari cum liquore betulæ, erit potus magis medicamentosus; adeòq; propter hanc vim mustaceam tàm facilè fermentat: quæ fermentatio patet adhuc ex eô, quod carnes recentes, sicut per sal commune præservantur à putredine; ita adspersò saccharo subitò putrescunt. Fiat periculum & suspendatur caro recens, & caro vetus: recens adspergatur saccharo, & altero die reperietis carnem recentem putredine correptam, veteri adhuc sine noxa contacta existente. Saccharum ulterius lucidos & ferventes in se continet spiritus, quod patet ex eô, quod, si in loco occulto sive opaco fricetur, possint conspici scintillulæ, propter spiritus igneos & ferventes in saccharo residentes: vid: *BORELLUS Cent.* 1. *Observ.* 3. *pag.* 6. D. *TACKIUS*, *Archiater Darmstadiensis*, scripsit *Tractatum de Consanguinitate auri, spiritu vini & sacchari*, in quo saccharum honeste admodum tractatur, & multum boni ipsi adscribitur: sed propter vim facilè fermentativam promptè in stomacho primisque viis acescit, & volatili aciditate bilem turbat, eamq; in p. n. orgasmum excitat, & sic admodum nocet. Hinc est quod veteres dixerunt. Saccharum, aliaq; similia dulcia, bilem augere; & hinc promptâ ista effervescentiâ & fermentescibilitate hypochondriacis, scorbuticis & cachecticis admodum inimicum est, & inimicissimum febricitantibus, utpote in quibus varia pathemata excitat. Idem de hystericis judicandum, utpote quæ tantillo sacchari propinato paroxismum statim incurrunt. In talibus etiam subjectis ex sacchari usu subitaneæ massæ sanguineæ agitationes oriuntur, inflammationes abdominis, murmura & borborygmi, ructus, tormina, diarrhæa, phlogoses & similes alii effectus & affectus, qui sequi solent fermentationes nimias humorum: propter similem fermentationem & agitationem saccharum ventriculo, pulmonibus & pectori nocet: id quod sufficienter & eleganter *GARAUZIERS in Tract: pereleganti de Tabe Angl. pag.* 68. qui non sine ratione perstringit decoctorum pectoralium in morbis pulmonum, & imprimis in phthisi, cum saccharo permistionem & edulcorationem; quoniam ulcera pulmonum magis reddit sordida, pulmonesque magis ad putrilaginem disponit. Hoc dum præstat saccharum ratione particularum salinarum, reliqua ejus substantia pinguis in consistentiam viscidam atque mucosam degenerat, & succos corporis hoc ipso non nihil glutinosos reddit, quod vocant: Der Zucker schleimet: Ergò cautus sit sacchari crudi interni usus. Unde syrupi, conservę, condita, & similia medicamenta cum multo saccharo parata non adeò crebrò apud nos amplius in usu sunt, cùm notorie stomacho noceant, & in febribus, sive intermittentibus sive continuis & morbis acutis, turgescentiam febrilem intendant. Demonstrat namque *HEINRICUS ab HEER* quod multi ægrorum divitum soleant interire in febribus propter abusum syruporum & medicamentorum dulcium vel saccharatorum, quæ nimium exasperant febres & cum è contra pauperiores, qui non semper sint solvendo medicamenta saccharata, nudis decoctis & similibus feliciter curentur, propter defectum sacchari. Curiosum est de saccharo, quod refert *HORNIUS in Arca Moysis pag.* 51. quod saccharum omnibus cibis admisceri queat, exceptis intestinis; hæc enim saccharo (si condiantur) fœteant ac recens stercus bovinum.

Internè nullum usum habet, nisi quod fauces leniat, earumque asperitatem nonnihil obtundat, nec non julepis ad conciliandum gratiam inserviat. In phthisi additur lacti, ut ejus coagulationem impediat; quod in phthisi, ubi acrimonia massæ sanguineæ & lymphæ præpollet, maximè est necessarium. Externè verò egregium vulnerarium, simulque concretum balsamicum, putredini resistens, rectè dicitur *BECCHERO Physic. subterran. lib.* 1. *pag.* 318. Eoque meliùs convenit, si diluatur cùm tantillo spiritus vini non dephlegmati. In ulceribus putridis unguentis addi potest. Turcæ quotidie solent vulnera recentia abstergere vino, & hinc post abluitionem inspergere saccharum pulverisatum, & sic non in concinnè se ipsos curant: vid. *STARIZIUS* in seinem Helden-Schatz *pag.* 132. In febribus intermittentibus, si scorbutus simul affligit, aut dolores convulsivi scorbutici, clysmata ex lacte profunt, in quô saccharum adjectô vitellô ovi solutum.

Inter *Præparata* est *saccharum penidinum* item *spiritus*, quô corallia & perlæ solvi possunt. *AUTOR* per se destillat per alembicum, vel retortam: Melius interim est, si addatur vel arena, vel silices contusi, ne saccharum ebulliendo ora retortæ excedat: sic enim per retortam destillatum dat *spiritum acidulum*, & *oleum empyreumaticum*. Hic rectificatus simillimus est spiritui lignorum, tam quoad usum in solutione corporum & vi diaphoreticâ, quam quoad texturam, dum pariter ex duplici substantia, acida & oleosa volatili, compositus est. Sunt, qui hoc modo destillant spiritum de saccharo nephriticum, pro promovendo scilicet calculo, dum recipiunt scilicet saccharum additione copiosæ aquæ liquefactum, quod superinfundunt lateribus parvis, sive contusis & candefactis: hoc continuant tamdiu, usque dum incandefacti lateres nihil amplius imbibant, tunc frustula inpræegnata saccharo indunt retortæ, & per eandem pellunt spiritum singularem, qui lau-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0737-7 DFG

laudatur in nephritide, & in chymia elegans est menstrum pro solvendis concretis testaceis, corallis, &c. pro parandis quibusdam medicamentis.

Usitatum etiam est *Oleum sacchari*, sive *liquor* ejus, aut *syrupus sacchari*, qui paratur ex præscripto *AUTORIS* cum spiritu vini. Cæterum observetur, quod spiritus vini etiam rectificatissimus non solvat saccharum, utpote quod, ceu sal quoddam essentiale tartareum plantæ, pro genuino menstruo, uti reliqua salia omnia, requirit menstruum aquosum; unde etiam spiritus vini, si rectè est rectificatus, non solvit saccharum; sin verò adhuc est phlegmate impregnatus, potest se sociare cum saccharo, dum illud absorbet & suscipit. Recipiendus ergò spiritus vini non rectificatus, à quo saccharum abit in elegantem liquorem crassum & subdulcem: & hic est oleum sacchari, expertum sanè remedium in leniendis faucibus, earumque asperitatibus non nihil obtundendis, & in tussi, in qua ipsum magni fit: Pro quâ tussi variæ ejus prostant præparationes: Valde per se hanc liquorem commendat *HARTMANNUS in Praxi*, non minus quam *RIVERIUS*, & alii *AUTORES*; sunt qui magis reddunt appropriatum liquorem, & loco spiritus vini simplicis recipiunt spiritum baccarum juniperi, & cum eodem præparant oleum sacchari? Alii magis compositum reddunt, dum primùm spiritum vini affundunt super simplicia, pectoralia, radicem helenii, radicem ari, herbam marrubii, hyssopi, &c. & extrahunt Essentiam ex his; & hâc essentiâ solvunt saccharum, & methodo usitatâ faciunt liquorem seu oleum pro tussi.

Quidam

℞. hunc *liquorem sacchari* ad ℔j.
addunt:
Olei cinnam. gr. vj.
Aq. cinnam. ℥iv.
Olei sulph. ʒj.

Hæc omnia miscent, & unius cochlearis dosin assumunt pro tussi, & faucium ac pectoris affectibus.

AUTOR habet, quod communi methodo spiritus vini accendatur, & sic separetur à liquore seu oleo sacchari: melius tamen esse existimo, ut non tàm accendatur, quàm abstrahatur per alembicum, ut sic relinquatur *Oleum sacchari*.

Oleum hoc *sacchari* egregium præterea est vulnerarium, & quod recentia glutinare facit, vel quod ulcera jam facta purificat & detergit; abstersivam etiam vim habet externo usu, & omnem putredinem in ulceribus arcet; id quod imprimis de liquore, seu oleo hoc sacchari verum est. Idem liquor sacchari potest fieri liquor jucundissimus, si scilicet spiritus vini, in quo solutum est saccharum, misceatur cum aqua cinnamomi, & sic destilletur per balneum, in rostro v. alembici sit nodulus moscho repletus, & sic liquor, qui prodibit, erit liquor jucundissimus.

AUTOR noster pariter *Oleum per deliquium* cum albumine ovi mentionem facit, quod oculorum affectibus ophthalmiis, lippitudinibus, & nebulis dicatum est.

Saccharum si fermentatur, dat *Potum vinosum*, qui in febribus ardentibus optimè convenit, & ventriculo confert: videatur *BECCHERUS in Phys. subterranea*.

Præterea conficitur etiam ex saccharo *Essentia*, & *Crystalli sacchari* ad tussim & asperitatem gutturis; sed sal ex relicto capite mortuo nullius momenti est.

SAGAPENUM.

Gummi sagapenum seu *serapinum* ejusdem ferè naturæ cum galbano, gummi ammoniaco & bdellio est: colligitur enim ex simili prorsus planta ferulacea, sicuti omnia reliqua gummata, quod ex eadem per incisionem sauciata transudat & extillat. Sicut & ejusdem usus est cum dictis gummatibus, imò etiam cum resinis, mastiche & similibus, paulò tamen acrior, adeoque penetrantior videtur. Jam verò cùm omnia hæc gummata conveniant naturâ & effectu, dum attenuant valdoperè, incidunt, emolliunt, & resolvunt dura atque compacta, unde habeant has vires, paucis edisseram.

In genere præsuppono; omnes arbores nutriri succo quodam subaspero & quasi austero. (loquor de truncis) Hic succus nutritius arborum nunc est magis temperatus, nunc minus temperatus: Qui est magis temperatus, est ille, qui reperitur communiter in arboribus quibuscunque; Qui minus temperatus, consistentiam obtinet crassi usculam & subpinguem; & hic similiter est vel magis pinguis, vel magis mucilaginosus: Is qui est magis pinguis, sunt Resinæ, Therebinthinæ, &c. qui magis mucilaginosus, sunt gummata. Differentia cõsistit in hoc, quod mucilaginosa solvantur in menstruo aquoso & acido, v.g. aqua simplici vel aceto; resinosa vero in menstruo oleoso, quale est spiritus vini. Observetur porrò, quod in genere ex omnibus lignis destilletur spiritus subtilis acidus, quem habet ex succo nutritio, & qui etiam est in fuligine deprehensibilis; quæ fit ex spiritu in combustione lignorum exhalante, & cum reliquis partibus coagulato. Cum ergo gummata & resinosi succi, qui destillant ex arboribus, sint earum proprium nutrimentum, patet: quare destillati etiam dent spiritum & liquorem subacidum, magnarum virium in medicina; non quidem aciditate fixa, sed est spiritus acidus volatilis, compositus imprimis ex liquore acido, & ex liquore salino volatili: qui duo conjuncti & uniti dant spiritum volatilem admodum penetrantem. Mox autem possunt separari ab invicem, si scilicet in talem spiritum subacidum volatilem & penetrantem injiciantur lapilli cancrorum vel corallia, spiritus acidus corrodit corallia, iisdemque firmiter adhæret; quo fit, ut spiritus volatilis sulphureus postmodum instar spiritus vini sit separabilis.

Cum ergo gummata quæcunque, resiniæ itidem, & terebinthinæ quoque ipsæ, sint largiter dotata tali spiritu subtili acido volatili & penetrante, facilè patet; unde hæc gummata habeant vim attenuandi, resolvendi & incidendi crassa & mucilaginosa? unde conveniant in scirrhis viscerum internorum, quos interno usu resolvunt? quare conveniunt in tumoribus duris partium externarum, quos potenter attenuant atque emolliunt? Nimirum præstant talia per talem spiritum volatilem subtilem acidum; unde etiam in usu interno hæc gummata, & ex iis paratæ pilulæ, in frequenti sunt usu in obstructionibus viscerum internorum. Conveniunt ubi ventriculus & intestina obducta sunt copiosâ pituitâ & viscidâ & tenaci, ex qua per fermentationem fiunt flatus. Mirum namque est, quàm potenter incidunt, educunt & evacuant, simul etiam obtinent vim purgantem; unde & incidunt, & incisa exturbant. In specie sagapenum in menstruis & lochiis obstructis, aliisque morbis uterinis, præceteris familiarius usurpatum fuit à veteribus. Aliàs in purgationibus quoque, sed rarò, adhibetur.

Exter-

Externè frequenter emplastra attractiva, die Zugpflaster/ primariò ingreditur. Quoad attractionem hanc, quæ proprie in tota natura non datur, notetur; quod gummata talia in aceto soluta acrimoniam penetrantem & saporem acrem habeant; undè nudæ cuti apposita pustulas excitãt, hinc fit, ut sensq pruritus excitetur, & parte ita irritatâ affluant humores & stagnent; tunc dicunt: Es hat wohl gezogen. Quando ergò opus est, ut abscessus augmentetur, gummata talia applicari debent. Alias nihil singulare de sagapeno monendum est.

Pilulæ de Sagapeno sunt multi usus, ubi viscerum, lienis, vasorum lacteorum, & mesenterii sunt obstructiones. In mensibus & lochiis obstructis, aliisque affectibus uterinis, optimè conveniunt; quod etiam de *pilulis fœtidis*, quæ ex sagapeno originem duxerunt, dicendum, vel solis, vel cum pilulis de sagapeno mistis.

SANGUIS DRACONIS.

Sanguis Draconis est *lachryma* quædam *rubicunda instar cinnabaris*, in parvis quasi grumis in panes coacta, vel folliculis foliaceis inclusa, exarbore quadam sauciata in Lycia transsudans ad nos delata, quæ Dioscoridi cinnabaris vocabatur; de quâ conf. *LANGII Epist. pag.* 325. Arbor hæc vocatur *Draco*, propterea quod fructus hujus arboris imaginem repræsentet draconis.

Hic sanguis rarissimè ad nos affertur genuinus, quin sæpè sanguine animalium, præsertim capræ vel hirci, adulteretur; Hinc & cum aceto aliisque acidis mistus effervescere solet: unde propter suspicionem talis adulterii rarus ejus fit usus, nec vires à veteribus adscriptas obtinet, nec tutò usurpatur. Hi enim adstrictorias illi tribuerunt facultates, & propterea tam internè quam externè in fluxibus quibscunque sanguinis ac humorum valdè laudarunt; externè in hæmorrhagia vulneris, ac sanguine arteriâ discissâ compescendo & sistendo. Quæ vires cum in nostro deficiant, nemo eodem utatur; quin magis æstimo Extract. Tormentillæ similis coloris consistentiæ ac affectus. Adhibetur aliàs à nobis in pulveribus dentifriciis pro colore rubro illis conciliando. Aliàs nullius est usus.

SARCOCOLLA.

Sarcocolla propter glutinositatem ita vocatur, quia gummi glutinosum & emplasticum est, conglutinans quasi & coagulans carnes: est gummi ex arbore Asiatica ejusdem nominis emanans.

Electionem habet *AUTOR* sufficienter.

Adstringit valdoperè; hinc & veteribus ad dysenterias usitata fuit, & contra sputum sanguinis pariter commendatur: *ORIBASIO* valdè fuit in usu, qui exinde paravit Electuarium contra sputum sanguinis.

Quoad *usum externum*, constituit die Hefftpflaster/ & applicatur vulneribus & ulceribus consolidandis & conglutinandis, in quibus pro carne regeneranda & cicatrice obducenda usitatissima est, cùm ab eodem effectu, ut dixi, habeat nomen: item temperandis acrioribus lymphæ fluxibus, v. g. oculorum, imprimis conducit.

SUCCOLATA.

Succolata, Chocolata potius dicenda, quæ non est nativum quid, sed massa composita artificialis, ab Indis elaborata, & in nostras regiones transportata. Paratur sc. ex fructu cujusdã arboris Indiæ occidentalis, amygdalis similis, qui dicitur *Cacao*, Germanis Coccos-Nüsse: intus & extus flavet, & succo blando oleoso temperato turget; unde & ad amygdalarum species à quibusdam refertur: Confer. *VESLINGIUS Observat. pag.* 154. item *HOFMANNUS Clav. pag.* 600. Ex hoc fructu exprimitur succus ab Indis, inspissatus, & parum cinnamomi, fœniculi, piperis & croci, & similia aromata gustui partim, partim etiam viribus magis conferentia, præprimis Vegetabile Ariothes dictum pro colore, adduntur; quæ massa ita composita vocatur communiter *Chocolata*: videatur *MARQUARTUS de Med. Indorum*, & *MARCUS AURELIUS SEVERINUS de Chocolata*. Ex fructu pariter hoc exsiccato contuso ac pulverisato Indi coctione parant potum egregium.

Chocolata genuina apud nos rara est, & sæpissimè mirè adulteratur: inter ℔.100. vix ℔. x genuinæ invenietis. Potus hujus usitatissimus est apud Indos Americales seu in America, qui frequentissime illo utuntur, & dein Hispanos & Anglos apud quos frequentis satis itidem usus est. Coloris est subfusci, & quando Angli parare volunt pro potu, recipiunt *Chocolatam*, coquunt in lacte vel vino; unde subflavum acquirunt colorem: quando coquunt in vino addunt saccharum; saporis elegantis & instar emulsionis amygdalaceæ.

Anglis & Indis ipsis usitatissimus est ad vires corporis confortandos & conservandos, & sanitatem in æquali tenore sartam tectamque obtinendam. Nempe vim egregie temperantem quodvis acre, hinc egregiè nutrientem, & consequenter materiam genituræ augmentantem, obtinet: hinc pectori & stomacho imprimis dicata est; adeo ut servis suis manè opificium aggredientibus propinent Indi & Angli potum Chocolatæ, unde fiunt adeò robusti & laboriosi, ut per integram diem sine alimentis, cibo & potu, possint perdurare: & Rex Angliæ delectaturus sepilâ lusoriâ, accipit potum Chocolatæ, ut possit per aliquot horas continuare lusum, in quô maximè excellit. Vis hæc nutritiva & confortativa corpora hujus fructus cacao, potest deduci per artificium chymicum: destillatione nempe, si iste fructus, prout ad nos fertur, igne aperto per retortam examinetur, prodit primo succus seu *phlegma* quoddam, quod *sapit jusculum carnis*: postea succedit *spiritus* & *oleum*, quæ habent saporem & odorem pinguedinis ex carnibus, dum assatur, in prunas destillantis: vid. *FEBURE*. Apud nos usurpatur imprimis pro conservanda valetudine senum, item pro nutriendis phthisicis, hecticis, & ad atrophiam declinantibus. Anglis quoque in tussi & affectibus catarrhalibus, ex lymphæ acrimonia acido-salsa ortis, in usu est: quin & in scorbuto convenit, per quam Angli curant suos scorbuticos; temperat enim acidum nitrosum, imprimis si cum lacte decoquatur, aut cum lacte calido dissolvatur & assumatur manè dosi ℥ß. Alias etiam in vino vel in aqua calida dissoluta pauco addito saccharo matutinis horis hauriatur.

Hispani, sicut nos vinum, honoris gratiâ advenis & amicis, tàm sexus virilis quàm muliebris, propinant potum Chocolatæ. Compositionem ejus & potum apud Indos videb. in *FRANCISCI* Lust-Garten/ pag. 491.

In tussi Indi sussimigiũ faciunt ex fructibus *Cacao*, in quo affectu etiã ipsa chocolata ipsis in usu est. Ex eodẽ fructu etiam eliciunt pinguedinẽ instar butyri de-

delicatam, quâ præter usum cosmeticum in affectibus pectoris, præsertim tussi, crebriùs utuntur.

Bonum ergò & revera utile remedium est Chocolata. Cæterum cum omnibus regionibus abunde prospexerit Deus, arbitror, quod etiam apud nos similis mixtura ex amygdalis dulcibus, aliisque quibusdam additis, non inferioris effectus concinnari, & genuinæ substitui possit.

STYRAX seu STORAX CALAMITA.

Styrax Calamita ita dicitur à calamis cannæ, in quibus inclusus è Pamphylia olim fuit advectus: calamis autem fuit inclusus, non quia fuit liquidus (satis enim crassam habet consistentiam) sed ut suavis odor conservaretur, nec ab aëre ambiente dissparetur: quod etiam fecerunt ii qui Dictamnum Creticum attulerunt. Est enim succus resinosus purus & concretus, suaveolens, & in hoc præ reliquis palmam ferens; qui ex arbore Asiæ, Provinciæ Syriæ, Ciliciæ & Pamphyliæ, colligitur. Hujus nobilior substantia oleosa expressione aut alia quacumque ratione separata styracem liquidum genuinum constituit: substantia remanens est iste storax, qui ad nos defertur, cujus sanè indicium est & consistentia, & levitas & friabilitas.

Propter hanc igitur odoris gratiam commendari solet, quòd caput & spiritus animales confortet: in gravedine igitur & anxietate præcordiorum maximè usurpatur. Conducit quoque in affectibus capitis, stomachi, uteri, pectoris, tussi, raucedine, catarrhis, & similibus malis; unde trochis & pilulis permisceri solet, sicut & *pilulæ de Styrace* satis famosæ sunt, rari autem est usus propter pretium.

Externe in suffitu conducit capiti, quod roborat & confortat, vertigini & catarrhis succurrit. Quibusdam pro roborando stomacho in emplastri forma arcanum est: e.g.

℞. *Styrac. calam.*
Aloes, ana ℥ß.

Subigantur cum sufficiente qualitate Balsam. Peruviani pasta sumatur pro emplastro stomachali.

Alias vero non magni usus est.

Quoad *Præparata*, pro usu internò *Essentia storacis* paranda est cum spiritu vini rectificatissimo tartariaco.

Externè *Oleum stomachale* per coctionem ex styrace elicitum secundum Zwelfferum Pharmac. Reg. pag. 263. ventriculo & abdomini in horum malis à frigida, ut vocant, causa nata, utile inũgitur.

STYRAX LIQUIDUS.

Styrax Liquidus Officinarum est liquor pinguis & crassiusculus, consistentiæ terebinthinæ, ex flavo rufescens, sed admodum graveolens, suavis tamen. De hoc non sciunt autores quæ dicunt; quoniam nesciunt, quid sit? nec conveniunt inter se: quare nec nos in eodem explicando multum temporis teremus.

T.

TACAMAHACA.

Tacamahaca resina est ex *arbore* procera, *Tacamahaca*, populo simili, in India occidentali Provinciæ Hispaniæ exsudans, solidæ consistentiæ; adeò ut rarissima sit *Tacamahaca liquida*: de qua vid. M. N. A. C. *ann.* 3. *Obs.* 296. *pag.* 510.

Hæc raro internè usurpatur.

Externò usu est frequentissima & usitatissima in genere ad quoscunque dolores partium externarum, in specie nervosarum, ex vitio lymphæ acidæ natos mitigandos & demulcendos, unde vi anodynâ, resolutivâ, discussivâ, nervorum confortativâ &c. est nobilissima: temperat & lenit quodvis acre, acrimoniâ sibi connatâ dissolvit & attenuat viscidum hinc inde congestum. Deinde in affectibus flatulentis stomachi & intestinorum, colicis convulsivis, hisque similibus ex irritatione nervorum natis, passionibus hystericis, &c. est elegans & multi effectus, si scilicet in mortariò calido dissoluta super aluta extensa partibus affectis applicetur. Præ cæteris etiam est specificum expertum, applicata ventriculo in dolore ejus seu cardialgia, in qua curanda cum emplastro ex Tacamahaca præstitit multa & miranda *POTERIUS C.* 3. *cap.* 32. Undè etiam tale emplastrum usitatissimum fuit D. *MICHAELIS*, quod dedi *sub Balsamo Peruviano.* Emplastro hôc in febribus continuis & malignis, ut & intermittentibus, ubi de anxietate præcordiorum conqueruntur ægri, nil melius est; sicut & in vomitu compescendo, malaxatum cum oleô nucis moschatæ vel macis destillato, vel oleô succini, convenit; non secus ac in doloribus actuum & partium musculosarum qui catarrhis vulgò adscribuntur, in illô nempe symptomate, quando in vel post sudorem artus frigori exponuntur, & defluxio inde oritur, malaxata cum Balsamo Peruviano: e. g. mihi sequens præparatio commodior videtur.

℞. *Tacamahac. pulverisat.* ℥iii vel ℥iv.
Balsam Peruvian. ℥i

lentoque igne liquefacta misceantur, & optimam dabunt *massam pro emplastro* inducendo, cum & sine syndone ubicunque locorum applicando.

Hic præparandi modus probè est observandus. Nam quô vulgò fieri solet cum terebinthina, minus concinnus, & propter viscidam glutinositatem imprimis molestus esse solet, ut non sine epidermidis læsione removeri queat: utut gummata ejusmodi resinosa, Galbanum etiam, optimè terebinthinâ, ceu resina liquidâ, pro usu externo dissolvi queant, melius longè quàm cum aceto, ut rectè docet *ZWELFFERUS in Animadvers.* In capitis affectibus dolorificis & catarrhalibus pathematis, emplastrum tale vertici & temporibus commodè applicatur. Dolores dentium cariosorum delet, si iis indatur: in quibus aliàs mulierculæ nostrates gestant emplastrum ex Tacamahaca in forma thaleri temporibus applicatum, & multis chirurgis secretum est secretorum, quo tamen quidam mastichis usum tacamahacæ longè præferunt. In affectibus nephriticis & doloribus arthriticis, speciatim Ischiade, nec non contusionibus omnis generis simili ratione applicatum, multi est usus, malaxatum cum oleo succini; sicut etiam post arthriticos paroxysmos partium affectarum fibras ac membranas roborare, ac debitum in tonum restituere solet.

Oleum aliàs anodynò-polychrestum *ex Tacamahaca* paratur nervis singulare, & in affectibus catarrhalibus, multoque aliis præstantissimum.

Modus parandi hic est:

℞. Tacamahaca.

Maceratur cum *vino*, & per arenam destillatur, additis *silicibus calcinatis*, ne liquefactum gummi in forma nativa per retortam prodeat: prodibit primùm phlegma, hinc *oleum album*, *post luteum*, denique *rubicundum*: quæ omnia probe rectificata quoscunque tumores & dolores optimè tollunt in hemicraniis, affectibus coxendicis, podagricis &c. temporibus illitum defluxiones sistit, & sedat dolores dentium in paroxysmis colicis, uterinis &c. illitum umbilico, optimè evadet remedium: vid. *HOFFMANNUS Clav. pag.* 601.

Emplastrum stomachale Autoris ex *Tacamahaca* p. iii. *Styracis* p. i. & momento *ambræ*, paratur, & sic præstantius est Poterii.

DE

DE TARTARO.

Vox *Tartari tripliciter* usurpatur:

Primò generaliter pro omni acido vinoso, quod in vino reperitur, & cum vino semper conjunctum manet, etiam purissimo; & quod est parens aceti in vinô, dum subigit partem vini volatilem in aceto. Hic tartarus in vino est Autor, quod vini potatores sint obnoxii arthritidi & colicæ; sicut calculi & renum morbi ab acido ejusdem coagulante oriuntur: & ita admodum variat pro insigni varietate vinorũ. Quò magis enim matura vina eò tartarus hic magis vel minus volatilis est: magis volatilis ut etiã cum spiritu per alembicum rapiatur; id quod fit in vinô generosô Hispanicô, Ungaricô, Rhenano: interdum est minus volatilis, ut remaneat in fundo; interdum fit ut Vitrum vini effusum in tabulam per noctem, manè monstret Tartarum in tabula, qui in vino fuit, cujus farinæ est Gallicum & Jenense: sic vinum Hispanicum minorem, Rhenanum majorem, Gallicum quoque parcam Tartari quantitatem suggerit. Quędam verò vina, Moravica v.g. adeò tartarea sunt, ut tartarus manifestè appareat, si nempe ovum per noctem vino immittatur, altero manè prorsus crystallis quasi vitreis, aut imprimis tartareis, incrustatum extrahitur: quod fit, quando acidum in vino rodit testam ovi, quæ copioso sale volatili alcalico est imprægnata: Dum ergò rodit, se conjungit cum sale volatili alcalicô corticis ovi, & coagulat se in crystallos tartareas minutas, quæ adhærent altero manè cortici ovi. Hinc enim fit, quod lapilli cancrorum infusi vino ejus adimant acidtiatem, & illud robur suum amittit & saporem, & cum iis se coagulat atque uni; quoniam acidum rodit lapillos cancrorum. Hæc est generalissima, sed allorrica, Acceptio.

Secundo specialiter *Tartarus* vocatur, illa substantia vini, quæ per fermentationem ulterius separata, tanquam terrestris pars in fundum detruditur; & alio nomine propriè vocatur *Fax vini.*

Tertiò, propriissimè *Tartarus* vocatur concrementum crystallinum acidum terrestre, quod doliis & parietibus doliorum adhæret: ita vocatur, quia fit ex fæcibus, ab acido vini in talem crystallum coagulatis, & est nihil aliud, quàm sal essentiale vini.

Differt ergò Tartarus verus à fæcibus vini in eo, quod fæces imprimis constent salibus volatilibus, & partibus terrestribus copiosis: Tartarur vero ipse constat copioso sale acido subtili, figente spiritus volatiles fœcum, & concentrante salia volatilia earundem, eaque cum terrestri fæcũ portione in crystallos coagulante.

De generatione ejus & crescendi modo optime explicarunt in specie *PORTZIUS in Anal. Chymica Vini Rhenani*, item *BECCERUS Phys. subterran. lib. 1. pag. 429. seqq.* & optimè *HELMONT in Tract. Tartari vini Historiæ pag. m. 235. seqq.*: ubi hic elegans, perspicuus & accuratus est, & meretur, qui legatur. Nempe, ut aliquid degeneratione dicam, notum est, quod ex musto, dum fermentat, præter Gas sylvestre narcoticum inebrians, subeuntes suffocans, & candelas extinguens, per fermentationem separetur portiuncula non benè miscibilis, quæ abundat particulis vini salinis, tàm volatilibus quàm acidis, admistis simul portionibus terrestribus; Unde secedit in fundum vasis, & dicitur *Fex vini.* Jam in omni vino imprimis, quod habet copiosum tartarum, est subtile acidum, quod successivè rodit fæces alcalinas & terreas, & dum rodit, coagulantur ambo in sal crystalliforme: sub quâ coagulatione salium cum partibus terrestribus fæcum, oritur tale concrementum salino acidum, quod dicitur *Tartarus*; & quidem ex vino albo concrescit *albus*, ex vino vero rubeo *ruber.*

Ab hâc similitudine Tartari in vino, desumpta est appellatio *Tartari microcosmici* per quem *PARACELSUS* intelligit sal recrementosum in corpore humano: Sicut enim Tartarus in vino fit abacido subtili rodente & coagulante fæces vini; ita etiam tartarus microcosmi dicitur talis succus esse, qui acidus, vitio digestionis primæ in deficiente volatilisatione genitus, in convenienti materia abeat in coagulationes, ex quibus coagulationibus denique nodi, tophi, calculi, gummata &c. producuntur, & coagulationes aliæ.

Tartarus ergò est sal enixum, ex acido vini in ejus substantia media contento, & fæcibus alcalinis oleosis concretum, utut in textura sui acidum dominari videatur: adeoque Tartarus in recessu habet acidum vini, copioso alcali fæcum vini saturatum, unà cum copioso oleo intertexto. Parili enim ratione ex aceto, ceu Tartaro liquido, & sale, tartari, vel alio quodam fixo, concretum tartareum obtinetur simile tartaro; vel ex sale tartari, aut quocunque alcali alio, & vino facilè concretum tertium instar tartari haberi potest: & hæc compositio mechanica ipsam tartari generationem naturalem docet: confer. *TACCHENIUS in Hippocr. Chym. pag. 80. in Clave Hippocr. Chym. pag. 88. BECCHERUS Physic. subterr. pag. 369. & supplem. 2. pag. 85.*

Ex his patet, quid de tartari virtutibus habendum sit; nempe habet vim resolutivam, abstersivam & digestivam pro detergendo muco aliisque sordibus, in stomacho, & intestinis, seu primis viis, stabulantibus. Hypochondriaci & cachectici utuntur illa pro laxanda alvo, in ejusdem nimia obstructione. Usurpatur in vehiculo calido ut dissolvatur. Refert Thonerus de Cachex. lib. 3 observ. 4. quod quidam cachecticus, abhorrens ab omnibus medicamentis, fuerit restitutus solertiâ medici, qui loco salis communis omnibus alimentis addidit pulverem Tartari, quâ eleganti fraude æger fuit curatus.

Cæterùm cum in tartaro adsit pars terrestris & fæculenta, quæ non est superabilis à nostro stomacho, & instar calcis cujusdam in fundo ejus præcipitetur & subsidat, propterea superficialiter præparari solet, ut secernatur pars crassior & fæculenta: fitque per solutionem iteratam & coagulationem, ex quibus oritur cremor & crystalli Tartari: Solvitur enim tartarus in aqua calida, agitatur probè cum baculo, & solutus dat in superficie cutem seu spumam salinam, quæ cum cochleari perforata ablata & denuo pulverisata, dicitur *Cremor Tartari*; aqua verò reliqua trajicitur per pannum, & in loco frigido denuò concrescit in *Crystallos Tartari.*

Sed observetur, quod interdum, ut crystalli fiant puriores & magis perspicuæ, sæpius iteretur hæc solutio; sed perperam: nam semper in aqua pars alcalica volatilis remanet, unde debilitantur, & tantum vitium decedit. Id ne fiat semel, aut ad summum bis, sufficiat solutio seu crystallisatio.

Tartarus depuratus seu Cremor & crystalli Tartari egregiè incidunt viscidũ & abstergunt, penetrant, urinam promovent, & simul blandè laxant; unde medicamentis laxantibus & purgantibus adduntur quia

eorum vim laxativam promovent: Conſtant enim utroque principiô fermentativô, acido & alcali volatili, utut præponderet acidum. Imò ſunt qui cremorem & cryſtallos tartari ceu Digeſtivum univerſale, & præparativum excrementorum ad purgationem & evacuationem commendant. Hinc in affectibus hypochondriacis, nephriticis, & affectib9 cachecticis & ſimilibus, pro ſtimulanda leniter alvô comodè propinantur; purgantibus enim additi & adjuvant eorundem operationem: e. g.

℞. *Crem.* vel *Cryſt. Tartari* ʒß ad ℈ii.
Diagryd. vel *ſcammon. ſulphurat.* gr. ii. vel iii.
Miſce. fiat *pulvis.*

Et ſic medicamentum laxans habemus in dictis affectibus multi uſus. In febribus intermittentibus medicina polychreſta in Tartaro eſt, ſive ſolitariè uſurpatur, ſive cryſtalli ſubigantur diu terendo cum coralliis præparatis, quod dicitur *ſpecificum* eſſe *febrile Kergeri.*

Verùm in uſu cryſtallorum & cremoris tartari obſervatur; quod *primo* aſſumendi ſint in liquore, quantum poſſibile, fervido, vel carnis, vel gallinæ, vel aliô juſculo, vel cereviſia calida, ut melius diſſolvantur in eodem; quia alias moras in ſtomacho nectunt, tardiuſq; operantur. *Secundò*, dum aſſumuntur, benè ſunt motilanda pro faciliori diſſolutione eodem fine, ne in ventriculò coagulata aut concreta ſubſiſtant, ſed reſolvantur.

Elegantem modum Cremorem & cryſtallos Tartari cum ſimplicibus alterantibus & purgantibus impregnandi, ſub miniſtrat *ZWELFFERUS in Mantiſſa Hermet. ult. Edit. pag.* 411.

Proſtant etiam in affectibus hypochondriacis *Pilulæ de Tartaro Quercetani.*

Sic quoque proſtat elegans *Tractatus Medicorum Heilbrunnenſium de Cremore Tartari*, conſcriptus contra Paſtorem quendam paganum, qui omnes morbos curare voluit cremore tartari.

Habemus in Officinis *Cremorem tartari* ſeu *cryſtallos rubicundas* ſub nomine *Pulveris Hepatici Dreſdenſium*, qui valdè convenit in corrigendo ſtomacho, & in compeſcendâ ebullitione ſanguinis à ſale volatili: Convenit itidem tempore æſtivô pro arcendo æſtu nimio, pro arcenda ebrietate & ſimilibus aliis; hinc Germanis dicitur das Sauff-Pulver; quia manè ſi ſumpſerimus potum conſveto majorem innoxiè perferre poſſumus, atque ad quam plurima alia commendari, notum eſt. Præparationem videri poteſtis in *ROLFINCII Chym. in Artis formam redacta*, & hinc inde apud Autores.

AUTOR etiam Nu. 2. & 3. præſcribit modum parandi *Tartarum chalybeatum*, qui eſt egregium medicamentum, & multi uſus in malô hypochondriaco. Optimè paratur cum ana *Crem. tartari*, & *limat. Martis*, terendo & coquendo tamdiu, donec omnis Mars reſolutus inſtar pulveris reperiatur; & in cachecticis, quartanis, ſcorbuticis, hypochondriacis, & aliis affectibus chronicis, optimo cum ſucceſſu adhibetur; abſorbet enim acidum in affectibus chronicis, hypochondriacis. Confer. *ZOBELIUS in ſuâ Tartarologia.*

Succedunt nunc Præparata ex Tartaro chymica: & quidem primò Tartarus igne apertô per retortam deſtillatur, unde prodit (1) *phlegma ſpirituoſum urinoſum.* (2) *oleum* copioſum admodum *fœtidum* empyrevmaticum; & (3) remanet *caput mortuum* nigrum, continens copioſum *ſal fixum* lixiviale, & *terram* nigram.

Suprà dixi, quod conſtet Tartarus ex copioſo alcali volatili concentrato per acidum vini ſubtile: Dubium ergò; ubi acidum Tartari in ejus deſtillatione maneat? & quomodo amarities illa ſpiritus deſtillati oriatur? Communi modo ſi procedatur, deſtillatione aciditas ex tartaro haud ſeparabitur aut vix ſenſilis eadé obſervabitur; adeoq; phlegma, acidiuſculũ, quod pro ſpiritu tartari vulgò exhiberi ſolet, ſuppoſitum eſt. Dum ergò moderatò & leni igne retortæ inditus urgetur Tartarus, liqueſcit, acidum agit in alcali, & alcali viciſſim in acidum, & tali mutuâ actione & reactione ſeu fermentatione ſubtiles partes erumpunt ſub forma liquoris ſeu ſpiritus urinoſi; Quod enim talis oriatur fermentatio in retorta, patet exinde, quod tunc temporis copioſus exhalet ſpiritus ſeu gas ſylveſtre adeò incoercibilis, ut omnia vaſa anguſta & clauſa penetret, imò ædes perrepter, propter obortam fermentationem intenſiorem; Quod ſi verò exactiſſimè vaſa ſint clauſa, non poteſt fieri quin rimas agant, & diſſiliant. Dum ergo acidum agit in alcali, fit, ut ſenſim ſenſimque acidum & alcali arte reſolutæ ſe conjungant, & cum oleoſa parte maximè abundante colliquentur, acidumque prorſus obliteratur uſque adeò, ut ex commiſſione oleoſitatis, acidi & alcali ex colliquatione mutua, indeque mutata textura, oriatur partim liquor oleoſus craſſus & fætidus, qui cum ſit *oleum deſtillatum*, nihil alind eſt, quàm ſal volatile tartari concentratum ab acido, & in olei corpus ſeu formam redactum; partim verò ſal tartari fixum alcalinum in capite mortuo remanens, qui aliorum acidorum more ex arctiori combinatione & fortiori liquefactione acidi pinguis cum alcali volatili originem duxit.

Ex hoc apparet, quàm varias formas ignis attribuet rebus, quæ ſub ejusdem ſunt tortura ſeu Dominio, ut v. g. Tartarus abeat *in ſpiritum, in oleum*, & alcali fixum: vid: quædam in *TACCHENII Hippocr. Chimico.*

Tartarus nempe ex ſuâ primâ generatione eſt admodum alcalicus ex ſale acido præpollente; quod etiam guſtus teſtari poteſt: nihilominus ſi per ignem deſtilletur, in omnibus productis ne tantillum acidi reperitur; quoniam omne acidum, concentratum per fermentationem & ſubactionem ab alcali, concentratur ab arte cum alcali, & dat oleum. Idem alcali liquefactum cum acido, dat ſal alcali fixum in capite mortuo, adeò ut hoc non ſit naturale, ſed omninò artificiale: Id quod non tam de hoc ſed de omnibus ſalibus fixis & lixivialibus Vegetabilium eſt intelligendum.

Spiritus iſte *Tartari*, ſive liquor urinoſus tartari, qui primùm prodit, probè dephlegmetur, ſic fit tandem urinoſus volatilis, & eò melior in operationibus, & efficacior in medicina.

Modi parandi *ſpiritus tartari volatiles* ſunt varii: Sunt qui ſpiritum tartari vulgarem rectificant proprium ſuper caput mortuum remanens, qui copioſo ſale fixo eſt impregnatum. Fundamentum eſt hoc, quoniam ſcilicet in ſpiritu tartari, utut urinoſo, adſit tamen ſubtile acidum, quod impedit penetrationem ſalis volatilis penetrantiſſimi; Dum ergò reuffunditur ſpiritus tartari capiti mortuo, impregnato ſale fixo, fit, ut à ſale fixo acidum in ſpiritu reſtitans imbibatur, & ſal fixum uniat ſeſe cum acido in ſpiritu volatili, & illud retineat; unde ſpiritus tartari urinoſus perfectus exhalat, & inſtar ſpiritus cujusdam urinoſi volatilis ſe repræſentat. Paucus quidem habetur, revera tamen perfectè urinoſus vola-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0742-4 DFG

volatilis. *Volatilisari* etiam potest *spiritus tartari vulgaris*, si scilicet misceatur cum spiritu vini, hinc dulcescit, & saporem & odôrem nauseabundum & fœtidum prodit, quâ misturâ destillatâ, prodit *spiritus tartari volatilis* cum spiritu vini in fundo remanente phlegmate: qui spiritus egregium solet esse sudoriferum.

Duo aliàs in tartari præparatis primaria sunt, quæ modernos exercent:

(1.) Spiritus volatilis urinosi in majori copia acquisitio.

(2.) Salis tartari fixi cum variis acidis, aliisque corporibus, pro usu Medico combinatio.

Quoad prius, plures admodum tentati fuerunt modi copiosum *spiritum urinosum*, & si possibile, *sal volatile* ex tartaro elicere, in quo præprimis occupatus fuit *LUDOVICI*, ubi videri possunt experimenta in M. N. A. C. *Ann. 6. Observ. 243. pag.* 358. qui tandem ex parte una sacchari vilioris cum tartari part. ii. extremo arenæ gradu octo vel decem horarum spatio elegantem *spiritum urinosum* ad ℥xij. & ℥xiij. acquirit, tartareo odore & sapore simillimum: quorum tamen loco melior & copiosior *spiritus volatilis* habetur *ex fæcibus vini* ex siccatis, ex quibus omnem suam volatilitatem tartarus habet; & qui novit artificium hoc, simul acquirit *sal tartari volatile* egregium, qui in forma nivis alembico adhæret, saporis urinosissimi & subfœtidi odoris, instar salis volatilis urinæ. Nam miscela tartari cum alumine, aut etiam volatilisatio salis tartari fixi cum alumine instituta, nil valet: Quod enim tunc prodit volatile urinosum, maximam partem est ex alumine, nempe portiones sunt urinæ humanæ, quæ alumini pro meliori crystallisatione fuit addita.

Sed eo ipso, quo tam copiosum oleum empyrevmaticum in destillatione tartari prodit, manifestum est, sub hoc ipso sal volatile copiosissimum ab acido pingui concentratum delitescere. Artificium ergò copiosius parandi substantiam urinosam volatilem ex tartaro, consistit in concreti hujus resolutione; quod ipsum fit tribus modis:

(1.) Vel ipsum oleum cum sale alcali fixo mediante digestione recludendo.

(2.) Substantiam oleosam per ignem deflagratione destruendo,

(3.) eandem mediante putrefactione in vertendo.

Omnibus his modis copiosus *spiritus* & *sal volatile* elegans *ex tartaro* haberi potest.

Priorem quod attinet *modum* per digestionem & rectificationem olei tartari empyrevmatici, destillati cum sale tartari aliové fixo, & inde salis volatilis copiosi elevationem, hunc videbitis in *LUDOVICI de Sale Tartari pag.* 19. & præsertim in *HOFFMANNI. Clave pag.* 604. & ipsemet vidi optime succedere negotium.

Secundus modus per deflagrationem, manifestus est in destillatione tartari cum nitro per retortam tabulatam in *Clysso urinoso*, *spiritu carminativo*, & similibus. In his enim adjumento nitri deflagratur pingue tartari, & colligitur in receptaculo *spiritus tartari volatilissimus* urinosus qui super caput mortuum rectificatus sal volatile suggerit. Nempe nullum oleum empyrevmaticum tunc prodire solet, destructo concretò pingvi, mediante detonatione & ignis deflagratione. Spiritus hic est & potentissimus: Receptaculum autem contineat aliquid *aquæ simplicis pro Clysso urinoso*, vel *spiritus vini pro spiritu carminativo*.

Hujus spiritus tartari eiusque salis volatilis usum quod attinet, imprimis ea, quæ dicuntur de spiritu tartari fœtido, intelligenda sunt de spiritu tartari volatili, in quo vires sunt exaltatæ, & longè potentiores quam in vulgari: cumque sit volatilis urinosus patet, quod conveniat externè & internè in affectibus ab acido vitioso, præsertim vinoso oriundis, cùm acidum istud vinosum tanquam sui compos ratione salis urinosi etiam in remotis corporis locis præ aliis volatilibus destruat & dulcescere faciat, ac ita morbos inde natos curet. Nempe specialem adhuc in radice convenientiam quandam habet cum matre sua, vino; unde morbis dictis apud nos corrigendis conveniens imprimis ejus usus est. Unde insignis est ejus usus internè in pleuritide, affectibus hystericis, hypochondriacis, scorbuticis, cachecticis, & similibus morbis chronicis tartareis, per urinam & sudorem purificando sanguinem; in febribus etiam intermittentibus præmissis præmittendis egregiè est sudoriferum & diureticum; urinam enim movet potenter; adeoque in hydrope est ejus usus adeo exoptatus. Ulteriùs in paresi ex colica spiritus tartari volatilis vel intrinsecus assumptus, à ℈j. ad ʒß, vel extrinsecus membris paralyticis inunctus, est expertum remedium, & quidem internè in tali casu adhibetur sub vehiculo vel vini vel decocti emulati; curat enim sic paresin per sudorem: In calculo, podagra, & arthritide vaga & fixâ, doloribus artuũ scorbuticis & similibus, egregii quoque est usus; quoniam acidam lympham, nervos infestantem, & tendines pungentem & corrodentem emendat, coagulationem in tophos impedit; internè assumptus, externè inunctus, aut cum linteis applicatus.

Tertius modus per putrefactionem est elegans & penetrantissimus. Sic habetur spiritus & sal volatile, *teste BECCHERO Physic. subterr. pag.* 429. *& seq.* item *in supplem.* 2. *pag.* 93. Novi amicum, qui ex tartaro egregium & copiosum paravit spiritum instar spiritus salis ammoniaci penetrantem, in quibuscunque morbis tartareis, ex acido viscido oriundis, maximè utilem. Morbi enim nostrates acidi ortum habent ex esu & potu acido; Ergò per symbolizationem destruitur à tartaro alcalino. Artificium consistit in legitima tartari putrefactione. Retulit hic ipse amicus, se tartarum miscuisse c. s. q. aquæ simplicis, coquendo ad dissolutionem tartari, quam coctam in spissavit in tantum, ne tartarus in grana denuò concrescere & coire potuerit; sic enim successivè putrescere. Putarim, si verus est processus, melius esse, si cum musto hoc modo coquatur tartarus: non solum enim promovebitur putredinis negotium; sed etiam ipsum mustum supplementum spiritui & sali volatili subministrabit. Alii copiosa aquâ affusâ in blandâ digestione tartarum continent, ac ita ad putredinem eundem deducunt. Arbitror optimam & brevissimam viam putrefaciendi tartarum esse, si misceatur cum solutione salis cujusdam alcali fixi, donec cessante effervescentia dissolutus appareat tartarus, & ita blando calore c. s. q. aquæ digeratur: Enervabitur sic acidum tartari, dissolvetur & invertetur textura olei, & consequenter motu putredini simillimo ita alterabitur tartarus, ut spiritus & sal volatile haberi queat. Nempe videtur huc respexisse *LANGELOTT* in famosa sui tartari fermentatione, de qua vid. *Epist. ad Nat. Curios. pag.* 10 & *BARTHOLINUS Cent. II. Epist.* 42. *pag* 532. item *Epist. BECKII ad Langelott.* de hâc materiâ;

dum solutioni salis tartari additur tartarus crudus, quo ingens ebullitio excitatur propter sal tartari fixum, quod congreditur cum acido tartari; in crystallos abeunt lamellarum instar, & sunt diureticum singulare. Et hoc est quod dicitur sal tartari per fermentum proprium fermentatum dari spiritum volatilem.

Sed effervescentia hæc est saltem, non verò fermentatio; & bullæ istæ aviformes communes sunt quibusvis aliis fermentationibus concretorum non nihil pinguium; & spiritus, qui hoc modo obtinetur, nihil præ vulgari tartari spiritu obtinet. Unde & *BECKIUS* minus ferit scopum, dum concretum quasi ammoniacale exinde emergere putat: quod tamen ad concretum tartari pingue, & diversimode compositum, non adeò quadrat. Habeatur saltim ratio pinguedinis in tartaro, ejusque per alcali putredinis motum resolutionis, & res sponte patebit, uti *supra* ex olei empyreumatici cum sale fixo digestione innotuit.

Cæterum optimus *spiritus tartari volatilis* est, qui fit *ex fæcibus vini*; & præ cæteris omnibus *per detonationem* cum ana *nitri* paratus *spiritus* sic dictus *carminativus de tribus*, cum parte tertia *salis tartari* vel *cin. clavell.* aut, *calcis vivæ* per retortam ritè destillatus in receptaculum, cui *spiritus vini tartarisatus* infusus sit; & *Tinctura solaris nephritica Ammelungii*, quæ præparatur ex ana *tartari, nitri, mineræ antimonii*, & *silicum Saalfeldian. solarium*, qui maculas & fibras quasi solares striatas habent: pulverisatis his admiscendo nitrum in aqua calida solutum, subigendo probè, & reponendo aliquandiu in cella, sæpiùs agitando, destillantur postmodum per retortam cautè, ne cum impetu fulminante omnia diffringant: liquor prodit urinosus coloris nonnihil aurei, egregius propter sal volatile tartari non nihil oleosum; nam parum sulphuris antimonii est quod continet, & nihil quod ex silicibus habet: parum igitur respectu hujus præstare potest.

Dosis ʒß. vel ʒj.

Post spiritum tartari vulgarem, *oleum* copiosum *fœtidum*, sub quo copiosum sal volatile ab acido pingui concentratum delitescit prodire, *superiùs dixi*; Hæc enim duo conjuncta exeunt sub forma olei, quod est liquor crassus obscurus & fœtidissimus; ob id à multis rejicitur ut inutile quid: sed perperam; cum in eo sit sal volatile concentratum egregium, magnarum in medicina virium. Multa certè latent adhuc in hoc oleo paucis cognita. Miscetur cum cornu cervi usto, vel cum cineribus animalium, & rectificatur aliquoties; sic acquiritur oleum coloris aurei, saporis & odoris penetrantissimi, in colica, passione hysterica, &c. dosi gutt. iij. vel iv. in haustu vini: corrigit quodcunque acidum, & pellit sudorem fœtidissimum. Ubi opus ergo forti sudorifero, optimum est. Præservat calculum, purificat renes, &c. Externè ad scabiem & luem Veneream multùm conducit: Adhibetur etiam in tumoribus malignis, bubonibus & carbunculis pestilentialibus imprimis pro iisdem maturandis, ut & pro ulceribus ex maturatione ortis purificandis & consolidandis; Mirificè resistit doloribus podagricis, & emplastri loco renibus applicatum, dolores nephriticos sistit.

Postquam oleum prodiit, in capite mortuo *sal fixum* restitat, conjunctum cum copiosis nigris terrestribus portionibus, quod factum ex colliquatione alcali & acidi: quæ duo cum particulis terrestribus & pinguibus colliquata abeunt in sal fixum, quod de omnibus salibus lixiviosis vegetabilium verum est, quæ non nativa sunt, sed igne producta, per fortem colliquationem facta.

Hoc sal tartari elixiviatum fixum est medicamentum singulare multi usus in Medicina & Alchymia. Nam quæcunque acida aliena in primis viis destruit, febrifugum est optimum, ante paroxismum in vino assumptum, pellit potenter urinam: Deinde digestivum est celebre in morbis chronicis & affectibus hypochondriorum ab acido ortis. Ulterius etiam liquefactum in aqua adhibetur pro correctione omnium venenorum imprimis purgantium, v. gr pro infusione purgativa ex fol. sennæ in aquam appropriatam; addatur sal tartari fixum, & hoc elicit potenter virtutes, vel promptè ab illo sequatur purgatio. Ex hoc fundamento prodit. *Infusum laxativum Mannagetta*, quod describit *ZWELFFERUS in Pharm. Reg.* quod paratur equidem cum cremore tartari; melius tamen foret, si pararetur cum sale fixo tartari. Unde in usu est, ut ingrediatur nodulis purgantes & alterantes vino infundendos sal tartari fixum; hoc enim solutum a vino efficit, ut extrahantur fortiùs virtutes vegetabilium.

Si hoc sal tartari ponatur in locum humidum, liquescit in liquorem (salia enim alcalia facilè liquescunt in humido) & vocatur *Oleum tartari per deliquium*, ad differentiam olei destillati fœtidi. Hoc externè in usu est creberrimò inter cosmetica, contra serpiginem imprimis, pruritus, scabiem, pustulas, varos, & sordities cutis quamcunque, præsertim c. s. q. olei amygdal. dulcium factum: Destruit nempe acidum intercutaneum, unde dicta mala oriuntur. In achoribus & tineis capitis infantum, in gutta rosacea & similibus, quæ proveniunt ab acido fermentativo sub cuticula conclusa, egregium est.

Tandem etiam in Alchymia sal tartari magni est usus pro resuscitandis metallis, & pro elaborando *Mercurio corporum metallicorum*, unde etiam privilegiatum dicitur sal tartari *TACHENIO*, quatenus tanquam naturæ semi mineralis potentiùs operatur in concreta metallica, aliaque mineralia, agendo in eorum sulphur; unde inter salia resuscitativa dicta præ cæteris eminere solet; inter quæ etiam pertinet spiritus urinæ, sal fuliginis, spiritus salis ammoniacalis, &c. Sal tartari tamen primatum obtinet, ejusque singularis est vis potenter omnia resuscitandi, & Mercurios vivos producendi. Fundamentum consistit in hoc, quoniam præprimis solvuntur metalla per spiritus acidos: dum ergo sal tartari fixum adjicitur, conjungit se cum acido, quo acido separato, ipsa metalla liquefacta in igne regenerantur, antiquam formam assumunt & resuscitantur: item concretio metallorum, qua Mercurius vivus acquiritur, fit ab acido. Dum ergo hoc acidum per salia resuscitantia, qualia sunt omnia alcalia, imprimis per sal tartari fixum, sol-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0744-6 DFG

solvitur & attrahitur, fit, ut solvatur coagulationis vinculum, & acquiritur Mercurius corporum metallicorum, qui multi est usus in Alchymia & Chymia. Multa sanè habent in hoc sale tartari volatili Alchymistæ, quia singulare privilegium obtinet, uti *dixi*., in metallis resuscitandis, & Mercurio vivo producendo.

Quod II. salis tartari cum aliis, præsertim acidis, pro usu medico combinationem attinet, has inter eminet *Terra foliata tartari*: scilicet *sali tartari fixo* affunditur *acetum destillatum* q. s. pro saturando sale tartari; sic acidum volatile aceti se jungit cum sale fixo tartari, & prodit per alembicum insipidum: hoc si fit toties, usque dum acetum sub antiquâ suâ acredine super alembicum ascendat, & remaneat sal tartari ab aciditate aceti saturatum, fit *Tartarus* quasi *regeneratus*, *Terra* dicta *foliata tartari*, vel *sal tartari essentiale*, à quo spiritus vini aliquoties abstrahitur.

Multum valet in Medicina, estque excellens menstruum pro recludendis vegetabilibus, & extrahendis eorum essentiis; sicuti eadem terra foliata tartari convenit egregiè in eliciendis *tincturis metallorum*, & cum hac præparatur *Tinctura Martis aperitiva* ex vitriolo Martis; quæ Autore *ZWELFFERO* est inventa, & est excellens remedium in morbis cachecticis, & aliis quibuscunque chronicis: vid. *Mantissa spagyr. ZWELFFERI pag. 337.* Terra hæc foliata tartari, conjuncta cum spiritu salis ammoniaci in digestione, est remedium singulare in malo hypochondriaco, scorbuto, & similibus. Vocari etiam solet aliàs *sal essentiale vini*, quoniam parata est ex sale tartari fixo, aceto & spiritu vini; adeò ut ex hâc terra denuò possint destillari, tanquam ex tartaro, spiritus, oleum, & sal fixum mira naturæ pericyclosi. De hâc terra tartari foliata videatur *ZWELFFERUS in Apologia contra Tachenium*, imo ipse *TACHENIUS in Hippocrate Chymicô*, & *ROLFINCCIUS* in sua *Chymia*, ubi *de Tinctura Martis aperitiva*, & simul de hac *terra tartari foliata*. Egregium est diureticum, quod magnifecit *SENNERTUS*, uti videre est *in Institutionibus*. Terra foliata hæc tartari, si solvatur in loco frigido in liquorem, vocatur *liquor terræ foliatæ tartari* seu *arcanum tartari*. Terra foliata tartari, si cum sale volatili ammoniacali conjungatur, & humectatum per retortam, in cujus recipiente sit spiritus vini, destilletur, liquor prodibit admodum spirituosus volatilis, & valdè penetrans, qui resolvitur in spiritu vini & est remedium penetrantissimum atque gratissimum.

Terra hæc foliata tartari, loco tædiosæ cum aceto præparationis, compendiosiùs haberi potest, si

℞. *Cryst all. tartari* ℥viij.
Sal. tartari ℥iv.
Aquæ comm. ℔iij.

Filtretur liquor post ebullitionem factam, & evaporetur ad siccitatem, & in fundo restabit sal candidum.

Hoc ipsum optimè cum Martialibus jungitur, speciatim cum vitriolo Martis, & exinde fit vel in forma liquida *Tinct. vitrioli Martis Zwelfferi*, vel in forma sicca *Pulvis Martialis compositus*: vid. *ZWELFFERUS loc. all.* Quin imò & ipse cremor tartari cum vitriolo Martis probè subactus, compendiosiùs sub eadem efficaciâ eadem remedia, tàm in forma sicca quàm humida, suggerit *Autore LUDOVICI in M. A. N. C. Ann. 3. Observat. 250. pag. 454.*

Tinctura tartari ab *AUTORE* sub hoc nomine descripta, propriè loquendo est non ens, & nihil aliud, quàm sal tartari fixum, subtilius cum substantia fæculenta, ex calcinatione intensiore enata, in spiritu vini soluta: Recipiunt nempe sal tartari calcinatum ad cæruleitatem, affundunt spiritum vini, ponunt in digestionem, decantant, sal tartari iterum calcinant; hinc etiam omnem suam efficaciam debet sapori acri alcalisato, sed est impostura: Nam perfectè calcinatum sal nullam deponit tincturam; sed quicquid tincturæ est, id habet à sulphure carbonum incensorum, ab alcali tartari imbibito; Unde etiam usque ad cæruleitatem calcinari debet, quo elegans & rubicunda tinctura obtineatur. Tinctura ergò ista non elicitur ex sale tartari; sed oritur ex spiritu vini, cum scoriis terreis salis tartari per fortiorem calcinationem genitis, se tingentis; quibus pro tincturæ exaltatione ipsum sal à spiritu vini blando calore imbibitum aliquantulum tribuit. Per experientiam constat, violentâ calcinatione ad cæruleitatem usque successivè ipsum sal tartari absumi penitus, ut factâ novâ semper lixiviatione, inspissatione & calcinatione totum sal fixum destrui possit & in fæces obscuras commutari. Has fæces, quæ cæruleum colorem sali tartari conciliant, imbibit spiritus vini cum particulis salinis, & exinde tincturam istam repræsentat. Si recipiatur caput mortuum spiritus carminativi probè calcinatum, & infundatur in spiritum vini rectificatum, cujus partibus iij. pars i. spiritus tartari addita fuerit, mediante digestione pars alcalica spiritui committitur, ac elegans ac pro usu Medico efficax Tinctura sic paratur.

Vi alcalinâ acida primarum viarum absorbet, cum iisdem in salsum saporem diureticum abit, & egregium remedium est contra calculum, mucilaginem stomachi incidit, appetitum provocat, corpora resinosa dissolvit, & usui medico aptiora reddit, menses stimulat, &c. Cum hac quælibet resinosa aliàs irresolubilia in essentias adiguntur.

Paratur etiam *Tinctura tartari acris*, ex tartaro & calce viva coctis vel calcinatis, hinc extractis, inspissatis: quod cum spiritu vini digeritur & ad usum servatur.

Ex hoc sale tartari fit *Tartarus vitriolatus*, affundendo sali tartari spiritum vitrioli. Alii cum spiritu salis componere satagunt sal tartari, sed labor horum frustraneus est: Nil aliud enim quam vitriolum & sal congeneratum accipiunt. Præfero ergo *modum Tacchenianum in sua Clave Hippocrat. Chym. pag. 70.* optimè fit ex oleo tartari per deliqu. & vitriolo ex minera Martis solaris in aqua soluto, ad imitationem nempe *TACCHENII loc. alleg.* vid. *WEDE-*

DELIUS Pharmac. pag. 21. sic enim in sal salsum amaricans abit.

Elegans & universale est digestivum ante purgationem pro affectibus ventriculi & intestinorum & aperitivum viarum & meatuum obstructorum; sapore enim suo salso, & vi nonnihil laxativa & diuretica insigniter abstergit & temperat; hinc in morbis chronicis remedium meritò laudandum est. Observatur quoque, quod si tartarus vitriolatus à ℈j. ad ʒß purgantibus admisceatur, dimidia saltim dosis sit sumenda purgantis, quoniam tartarus per se habet vim proritandi alvum, & stimulandi intestina ad excretionem.

Ulteriùs paratur *Tartarus vitriolatus metallicus*, seu qui conjungitur cum metallis, imprimis tartarus vitriolatus antimoniatus, ex liquescentia & fusione mutua antimonii & salis tartari, elixiviati ex capite mortuo, affuso spiritu vitrioli.

Quidam ad imitationem tartari vitriolati parare satagunt *Tartarum nitratum*, si spiritus nitri conjungatur cum sale tartari; (per effervescentiam enim coëunt) qui egregius dicitur in multis morbis internis, cui multum tribuit *BARTOLETTUS in Tract. de Respir. Diffic. lib.* 5. *cap.* 1. sed observetur, quod sicut sal tartari cum spiritu salis conjunctum, dat sal commune; ita cum spiritu nitri det verum nitrum regeneratum.

Denique cum sal tartari fixum non sit adeò magnarum virium, si sub fixitate sua persistat, propterea semper allaborarunt omnes Alchymistæ, ut volatilisaretur: Ubi observetur distinctio, quod aliud sit sal tartari volatile, & aliud sit sal tartari volatilisatum. Nam sal volatile tartari potest parari ex fæcibus vini exsiccatis, quod est egregium, uti *supra dictum*. Quod autem attinet salis tartari operosam, milleque modis tentatam volatilisationem, ad quam primus omnium stimulum addidit *HELMONTIUS Tract. de Febribus cap.* 15. §. 26. *& cap.* 17. §. *ultimo*, magnus requiritur labor, & qui norunt volatilisare sal tartari, habent succedaneum liquorem Alcahest, seu menstruum universale. Sal enim hujusmodi fixum volatilisatum est remedium penetrantissimum, quod autore *HELMONTIO* proreptat ad quartum digestionis limen, quod statuit in arteriis, quodque saponaria virtute quascunque partium sordes abstergit, & corpus purificat virtute stupenda. Mirum quid in melancholicis affectibus præstat sal tartari volatilisatum.

Natura volatilisationis salium fixorum consistit in eo, ut terra figens superflua separetur à salibus fixis: ut salia colliquata, acidum pingue cum alcali volatili, redigantur in naturam volatilem, quæ, quoniam ignis colliquatione admodum ante sunt concentrata, emerget sal volatile quasi oleosum acerrimum, penetrantissimum, in solutionibus corporum & inde parandis remediis efficacissimum.

Quare autem salia fixa tanto studio volatilisare nitantur Autores, & in quo salia fixa volatilisata, à salibus per se volatilibus differant, optimè videtur explicare *BECCHERUS in Suppl.* 2. *pag.* 82. *& seq.* Conf. etiam quoad hanc materiam *BECKIUS Epist. de Sale Tartari* p. 19. Item *in Experim. pag.* 124. *&* 144. *& seq.* Perficere hoc ipsum res multi laboris est, ut hoc docet *Barnerus in Prodr. Vindic. lit. C.* & imprimis laboriosissimum se exhibuit *LUDOVICI Tract. de Sale Tartari.* *Modi volatilisandi* instituuntur varii; infelici tamen cum successu. Sunt qui alumen cum Sale tartari fixo mistum destillant; unde acquirunt spiritum urinosum, & sal volatile: sed hoc sal non ex tartaro, verum ex alumine est: Quidam volunt volatilisare per spiritum vini egregiè correctum & rectificatissimum; & verum est, quod aliquid substantiæ volatilioris alcalisatæ rapiat secum spiritus vini per repetitas per retortam cohobationes; sed genuinam non sapit volatilisationem. Alii volunt volatilisare sal tartari per deliquescentiam reiteratam in ☆e, quali modo *ZWELFFERUS in Pharmac. Regia pag.* 247. magno hiatu multa promisit: sed labor hic est ridiculus, & sophisticus; quoniam acquiritur nil nisi aqua elementaris. Epicrisin quoad hunc laborem videbitis in *LUDOVICI Præfat. de Sale Tartari*, item in *BECKII Medit. & Experim. circa Rerum Natural. Princip. pag.* 155. Alii volunt volatilisare sal tartari fixum per rorem majalem, & spiritum ejus; quod est magis probabile: sed est labor admodum difficilis. Alii aceto mediante hoc peragere nituntur, ità ut sal essentiale tartari, crebriori destillatione & renovata imbibitione sal fixum totum tandem secum rapiat: Succedit negotium, sed tam tardè & successivè, ut particulæ fixiores repetito igne & aceti rosione ita dispergantur, ut nullibi inveniantur. Alii ex spiritu tartari, oleo tartari destillato & sale tartari fixo, per repetitam digestionem & destillationem omnia unite, & tandem ipsum sal fixum sic volatilisare nituntur: sed quod habetur ☉ volatile, videtur esse ex oleo, dum ipsum sal fixum maximam partem in fundo remanebit. Ergo meliores encheirises ulteriùs investigandæ erunt. Modum ex tartaro eliciendi sal volatile habet *BOYLE Chym. Scept. pag.* 142.

Plura qui cupit *de Tartaro* ejusque medicamentis, videat *SACHSIUM* in *Ampelographia*, ubi multa habet *de* hoc ipso *Tartaro.*

THUS.

Thus quid sit? omnibus notum est; nimirum resina elegans, exstillans ex arbore exotica resinosa. Solet adulterari sæpiùs & permisceri cum cortice & resina pini, sed fraus potest deprehendi in ignem injectione; quia fumus de pinô talem non spirat odorem, quemadmodum Thus.

Vulgò *duplicis* habetur *generis*: *Masculinum* & *fœmininum.* *Masculinum* est, quod est *album*, aut *modicè flavum* purissimum, & in globulos rotundos concretum instar testiculorum; unde etiam Thus masculinum vocari obtinuit: *Fœmininum* est *magis resinosum* & molle.

Quoad *vires*, non ultimi usus est. Ingreditur theriacam, & cum aliis laboriosam illam constituit compositionem. Alii pro roborando & confortando ventriculo deglutiunt aliquot

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0746-7 DFG

quot grana thuris, iisque ventriculum admodum confortari dicunt. Vires habet temperatas, indeque ad actiores humani corporis succos & lympham, præcipuè acidam & salsam nimis; in affectibus capitis & pectoris, aliquali temperaturâ, corroboratione & adstrictione opus habentibus; unde in tussi sicca, asthmate & raucedine, multum convenit. Singulare speciatim est pro cura pleuritidis; unde Quercetanus recipit pomum dulce excavatum, replet cum ℥j thuris (hodiè Mastiche additur) postea operculô tectum sub cineribus coquit; quod ita coctum in pleuritide comeditur, ita ut aquæ carduibenedicti ℥ii superbibantur: Videatur de hoc ipsô *RIVERIUS in Praxi*, uti etiam in *Cent. 1. Observ. 86.* Hoc pomum adhuc melius perficit *FORESTUS lib. 2. Curat. 85.* qui intromittit *thuris* ℥ß & *flor. sulph.* ʒi quæ coquit, & dat contra pleuritidem. Tale pomum similiter utile est in asthmate: vid. *RIVERIUS Cent. 4. Observ. 88.* Item pomum hoc modo paratum est egregium experimentum in dysenteria, dum ulcuscula intestinorum consolidat, & fluxum sanguinis inhibet, & imprimis in dysenteria sumitur convenienter cotoneum excavatum. Aliàs thus & ad Diarrhœas & muliebria profluvia laudatur. Rarioris tamen est usus interni.

Extrinsecus ulterius usus est frequentis in suffitibus capitis pro catarrhis, vertigine, coryza, & similibus, uti & in procidentia ani & tenesmo, si scilicet in sella fit suffitus, qui anô aperrô excipiatur. Deinde frequentis est usus in ulceribus manantibus, & vulneribus nervinis: sicuti etiam epuloticum est primarium; unde nullum ferè *Balsamum, Unguentum & Emplastrum vulnerarium & ulcerarium consolidans* est, quod thus non ingrediatur: pro quo scopo etiam solet *pulveribus dentifricis* permisceri, quando copiosus sanguis per gingivas transsudat.

Oleum thuris in phthisi efficacissimum est remedium.

FABER in Myrothec. spagyr. lib. 2. cap. 43. præparat *ex thure Quintam Essentiam thuris balsamicam* cum spiritu terebinthinæ, quæ egregium est remedium.

TRAGACANTHA.

Tragacantha est liquor gummosus ex planta, *Tragacantha* dicta, exsudans, quæ est frutex parvus, friabilis admodum, & spinosus, in Italia frequens; unde à quibusdam dicitur Spina Hirci; ex radice imprimis scissa vel fracta exsudat.

Gummi hoc in aquâ communi facilè in mucilaginem resolubile, hujus ratione egregium est in tussi sicca & raucedine, aliisque affectibus pectoris, pro demulcenda acrimonia, ubi rotulæ inde fiunt, quæ successivè deglutiuntur. Quod valet de humoribus acribus in pectore, valet de urinæ acrimonia, quando convenit in dysuria, exulceratione renum, stranguria, &c. dum eandem acrimoniam simul demulcet & compescit, partes quoque exasperatas, excoriatas, earumque fissuras &c. mitigat; unde tàm externo quàm interno usu mucilago ejus frequens usurpatur.

Externè mucilago hæc convenit ad fissuras manuum, pedum, papillarum, &c. cum aqua spermatis ranarum extracta. Ingreditur *pulverem sympatheticum compositum*: nam habemus & *simplicem ex vitriolo Romano* ad albedinem calcinato in sole, & adhibetur ad vulnera cæsim & punctim inflicta; & *compositum* cum tragacantho permistum, qui convenit in vulneribus cum contusione, ossium fractura, & similibus symptomatibus conjunctis, in quibus pulvis simplex non est sufficiens. De his pulveribus multa hinc inde prostant: videatur tamen etiam *WORMIUS in Museo*, ubi *de vitriolo.* Aliàs externus usus rarus est.

Prostant in officinis *species diatragacanthi* utilissimæ pro compescenda tussi, sub forma rotularum & morsulorum liquefactæ in ore, & sensim sensimque deglutitæ, & quidem in catarrhis salsis, ubi oriuntur raucedines, aliique cognati affectus.

Sub trochiscorum quoque formâ cum aliis propinatur, uti sunt *Trochisci de Carabe, de Terra sigillata, &c.*

TUBERA CERVINA.

Tubera cervina, die Hirsch-Brunst / vocatur etiam *Fungus cervinus*, usitatissime *Boletus cervi.* Est *species fungi*, & figura externâ membrum genitale cervi repræsentat; unde fabula orta est, quod in sylvis ex spermate cervi, in orgasmo ejaculato, crescat. Sed nihil est Teste enim *LONICERO & VALERIO CORDO*, fungus talis reperiri solet etiam iis in locis, ubi nunquam fuêre cervi reperti.

Hinc patet, quod externa figura occasionem dederit commento, quod oriatur ex spermate cervi, adeoque ad Venerem conducat; unde ingreditur Electuaria Venerem stimulantia; sed pessimô consilio, cùm ex se sit indigestæ naturæ, & instar omnium fungorum aliquid maligni in recessu habeat: Ergo potiùs extinguit Venerem, quam quod provocet. Hinc secutum ex unô inconvenienti adhuc aliud, quod mulieres illum permiscere spleant in poculis amatoriis eum aliis quibusdam speciebus incantatoriis & magicis. Hæc enim omnia sunt vana & inutilia, adeoq; fungus hic optimô jure ab Officinis potiùs exulare debet, quàm ut eodem frustra utamur. Videatur *WORMIUS pag. 139.* & *VALERIUS CORDUS in Notis in Dioscor. cap. 83.*

FUNGUS vero LUPINUS.

Seu *Iupi Crepitus* ab *AUTORE* hic additus, est *fungus* sui generis famosus apud Chirurgos, & exsiccatus in vulneribus recentibus pro sistendo sanguine undecunque manante usurpatur, uti notum est: spongiæ enim instar hunc imbibit, qui coagulatus talem acquirit texturam, ut exinde obturetur orificium vasis sanguinem

fundentis. Præstantioris effectus observatur, si discindatur in taleolas, & comprimatur quantum possibile, & tunc imponatur; qualem modum præparandi docet *FELIX WURZIUS in Chirurgia*, ubi tractat *de Symptomatis vulnerum.*

V.

VINUM.

Vinum nihil aliud est, quam mustum ex uvis expressum, fermentatione depuratum & exaltatum; nempe totius maturationis fructuum progressus fit per fermentationem. Sunt enim ante sui maturationem acidi vel austeri, dominante nempe acido, nec sufficienter cum alcalino & oleoso fermentato. Dum verò pedunculi fructuum baccarumque arescere incipiunt, fructus ulteriori materiæ nutrientis affluxu destitutus, fermentare incipit; sub quo motu acidum cum alcali in debita textura coit, & interposito pingui temperantur, simul verò ad aliqualem subtilisationis & volatilitatis statum deducuntur, unde dulcescunt, molliores evadunt, & moles notabiliter augetur. Fermentatio dicta sufficit quidem pro proportione texturæ, fructusque mutatione pro debita maturatione, nondum vero ad spirituascentiam debitam sufficit.

Cum musto hoc commune habent omnes omnium vegetabilium succi expressi, ut fermentescendo depurentur, partim per heterogenearum & non miscibilium particularum separationem, partim per reliquarum miscibilium arctiorem unionem, & per oleositatum volatilisationem. Dum enim in succo fermentatio cessans ulterius continuatur, per motum hunc intestinum partes salino-oleosæ magis magisque attenuantur, perfectè volatilisantur & fiunt liberiores, dum ab aliis separantur, & in volatilitate ac in penetrabilitate sic exaltantur; ex qua exaltatione ex parte in spiritum abeunt, indeque liquores vinosi prodeunt, uti in vino ex uvis, item pomaceo, pyraceo, &c. manifestum est. Pariter hoc fit, sub fermentatione musti, unde sequitur vis vini roborandi & cõfortandi ac abusu ebrietatem conciliandi; unde mustum sub fermentatione longè aliter se habet, ac post, eandem. Nam si quis veldolium musti ebiberet, nunquam tamen inebriaretur; quodsi verò vel cantharus vini generosi assumatur, vis illius sentietur, facileque quis inebriabitur, & hoc habetur per fermentationem, dum exaltatæ partes spirituosæ, & à vinculis liberatæ, facilè penetrant, & vi narcotica afficiunt, & ligant spiritus nostros. Et quidem hoc non tantùm contingit ex succo uvarum, sed etiam ex succis expressis quorumcunq; fructuum, uti notum est ex pomis, pyris, baccis rubi idæi, cydoniis, & similibus aliis. Propter egregias has virtutes vinum non immeritò vocatur *sanguis terræ*, & *Princeps omnium vegetabilium* à *PARACELSO.*

Aucta ulterius fermentatione magis successivè attenuatur acidum hoc, partim extrudit, partim concentrat alcali, & simul supprimit oleum & spiritum, adjuvante imprimis calore externo; & sic ex vino fit *acetum.* Nempe tartaru, per substantiam vini novi dispersus, fermentatione continuatâ ita recluditur, ut in fluorem abeat, ut loquitur *WILLISIUS*, hoc est, totam massam undique repleat. Hinc *BILLICHIUS* acetum *Tartarum liquidum*, tartarum verò *Acetum siccum* seu *coagulatum* appellat; unde ex aceto volatilis spiritus ordinaria methodo amplius acquiri nequit.

Mustum, ex quo fit vinum, compositus est liquor salsus salinus oleosus, de acido nempe & alcali participans: & quidem, quò magis de alcali & oleo participat mustum, eò dulciora exinde fiunt vina. Per se alba sunt vina; rubra verò fiunt, si mustum fermentet unà cum parte vinaceorum: nempe alcali vinaceorum temperat acidum, & ita texturam immutat, ut exinde rubescat alcali cum oleo concurrens. Hinc vina rubra magis tartarea, quam candida, diutiusque in corpore subsistunt, quàm vina candida.

Vina dulcia, Muscatellinum, Hispanicum, &c. non solent fermentari, nisi pars phlegmatis prius evaporarit. Hinc est, quod non tantummodò sunt glutinosa, sed & quod phlegmatis defectu non possint sufficienter fermentari, unde non ritè exaltatur oleum, nec debitè in spiritum volatilisatur; hinc multò minus spiritus de vino Moschato & Hispanico colligitur, quam de vino Rhenano vel Gallico; hinc etiam saporem acidulum pungentem acquirere nequeunt, sed dulcia permanent, cùm oleum non sufficienter rarefactum impediat resolutionem salium, præprimis acidi, & consequenter saporis debitam intensionem. Unde mustum recens, si infundatur limaturæ Martis, fermentare nescit; equidem bullas copiosas in superficiem ejicit propter acidum Martem rodens, & ita non nihil cum Marte effervescens: Interim tamen, quoniam acidum, relicto proprio alcali, in Martem agit, fermentatio cessat, & ita nec acetum nec vinum fit, quin talis solutio per plures annos, si parum phlegmatis evaporaverit, asservari potest. Hinc & ex vinis dulcibus destillatione plus olei, ex cæteris ritè fermentatis plus spiritus, acquiritur.

Fermentatione musti in vino viget actio acidi in alcali, hinc copiosa substantia alcalina pinguis terrea præcipitatur in fundum, & fæces vini, acido in vino imprimis dominante; quod tamen acidum vini, cessante fermentatione, redit denuò, & solvit ex parte fecem, cum eaque coagulatur in ambitu vasis in tartarum. Hinc dulcia vina parum tartari suggerunt, etiam Hungarica: In vino ergò deprehenditur acidum resolutum cum sufficiente portione alcali volatilis & oleo intermisto, eoque ex parte volatilisato. Alcali vino inexistere docet imprimis Mechanica *BECCHERI* quoad triplicem vini substantiam, quam videbitis *Physic. Subterran. lib.* 1. *cap.* 2. *pag.* 33. *seqq.*

De vino, ejusque productis, aceto & tartaro, plura habet in specie *PORZIUS in Anat. Vini Rhenani*; Item *CANONHERIUS de admirandis vini virtutibus*, *BECCHERUS*

RUS loc. allegat. pag. 429. seq. & *HELMONTIUS Tractat. Tart. Vini p. m. 255. seq.*

Usum medicum viniquod attinet, in hoc duæ sunt pensitandæ partes:

(1.) Pars oleosa salina volatilisata, sive spiritus volatilis ardens; & hinc

(2.) subtile acidum, quod in omni vinô deprehenditur.

Ratione spirituosæ partis moderatus vini usus est summum restaurativum; summè enim debilitatos maximè recreat & refocillat, simulque agiles facit, & exhilarat spiritus nostros, unde in febribus malignis haustus vini optimum dicitur Cordiale. Pro iis qui in exercitio venereô nimis delassati atque debilitati sunt, ita ut animum linquant, haustus vini, imprimis Hispanici, restaurativum optimum est: idque eò magis, si indatur & agitetur cum vitello ovi vel ovo sorbili, & aliquot granis ambræ; & mirè reficit solus odor vini lipothymicos, syncopticos & summè debilitatos maximè restituit & refocillat. Spiritus hi nihil aliud sunt, quàm oleum vini fermentationis medio, adjuvante igne, attenuatum & volatilisatum, cùm spiritus vegetabiles aliàs nihil aliud sint, quàm oleum in essentiali suô phlegmate resolutum. Spiritus hi propter aliqualem symbolisationem promptè se sociant spiritibus nostris vitalibus, indeque ista alacritas, & virium incrementum ab ejus usu.

Substantia vini cætera acidula amica imprimis & perquam grata est stomacho, acrimoniam alcalinam corrigit, & digestionem primam valdè promovet, appetitum revocat, & sanguinis consistentiam nimis fluidam, & inde vires resolutas corrigit & restituit; adeò ut tutò in febribus possit concedi pro virium refectivô, modò non nimis inordinatè usurpetur; adeò ut acidum â stomachi fermento possit subigi, & in salsum volatile mutari, & sic non fit nocivum. Venenis præterea resistit; Unde in peste optimum est præservativum haustus vini generosi manè assumptus; id quod omnes pestis victores unanimi consensu testantur: Videatur *WILLIS de Febr. cap. 18 de peste*, *HELMONTIUS pag. 878.* & *DIEMERBROCCIUS pag. 145.* Imo vini meracioris potus oculorum dolores & rubores curat; vid. *Aphorism. HIPPOCRAT. 31. S. 6.* & *Aphorism. 46. sect. 7. POTERIUS Cent. 2. Observat. 63.* ac *RIVERIUS Cent. 3. Observ. 25.* & habet observationem *BORELLUS observ. 77. Cent. 2. pag. 175.* de tribus viris nobilibus antiquis, oculorum doloribus & ruboribus cruciatis, aliis omnibus irritis vini meracioris potu curatis. Sed per nimium (audi vinose) usum vini, ratione acidi in stomacho non subacti, & in duodeno non ritè correcti, atque cum acore suô ad partes transmissi multa mala generantur, in intestinis tormina, in massa sanguinea ebullitiones, in partibus membranosis & nervosis dolores podagrici, in renibus calculi, aliaque, quæ ab acido vulgò derivantur. Aliàs per se nemini nocet. *ERASMUS FRANCISCI Part. 3. p. 30.* Lustiger Schau-Bühne *ex BALDO ANGLO refert:* Man könne einem gantz verdorbenen Faße mit Wein/ seine vorige Güte wieder schaffen / so man in demselbigen Faß eine lebendige Natter umbringet.

Anatome Chymicâ accedente subministrat *spiritum ardentem*, qui dicitur *aqua vitæ*, quoniam spiritus vitales roborat & confortat, quatenus symbolizat quasi cum spiritibus nostris, ut facilè in eorundem consortium rapiatur; & propter egregias virtutes à *ZAPATHA* dicitur *Aurum potabile vegetabile*, cum magis confortet corpus, quàm alias aurum potabile. Hujusmodi spiritus per alembicum destillatur, vel in Balneo Mariæ; Copiosior, isque optimus, per vesicam elicitur ex fæcibus vini, & pro usu medico melior; turget enim partibus salinis alcalinis volatilibus oleosis, quæ dilutæ sunt phlegmate aqueô. Spiritus vini ergo est quasi oleum seu pars sulphurea vini, fermentando volatilisata, hinc saccharum aut sal & his affinia concreta non solvit, benè autem concreta oleosa, pinguia resinosa, & similia.

Spiritus vini rectificatus dicitur *Alcahol vini*: ejus signum est, (1.) si cochleare unum spiritus vini in terram effunditur, nec tamen guttula ulla illam attingat; sed potiùs sub nebulæ formâ in aëre dispergatur. Dein (2.) si cum pulvere pyriô subigitur ac accenditur, & nullam relinquat humiditatem, ritè rectificatus est; sin vero relinquat, signum est phlegmatis contenti. (3.) si linteum à spiritu vini madefactum post ejus deflagrationem sine humiditate reperiatur.

Cæterum est adhuc alius modus parandi spiritum vini per congelationem à frigore, quem docuit *PARACELSUS*, & vocatur spiritus vini Philosophicus: Nempe sub hyberno frigore intensissimo exponuntur dolia vino repleta, sicque pars aquea salino-acida convertitur in glaciem, in medio spiritus vini subtilissimus & volatilissimus, non facilè coagulabilis, apparebit; Spiritus vini enim à frigore ad medietatem pellitur: vid. etiam *Boyle in Chym. Scept. pag. 45.* & *KUNRATH in Medulla destillatoria pag. 18.* qui per glaciem, extrinsecus cucurbitæ admotam, post vini in Balneo Mariæ digestionem præparare satagit.

Optime spiritus vini rectificatur & dephlegmatur; si cohobetur à sale tartari fixo; sic enim sal tartari absorbet & retinet apud se omne phlegma, & spiritus sulphureus purissimus adscendit: vid. *BOYLE Tentamin. pag. 38.* Hoc sal tartari exsiccandum, & de novo spiritus affundendus tamdiu, donec fiat rectificatissimus, qui ita abstractus dicitur *spiritus vini tartarisatus*: rapit enim secum aliquid de partibus salis tartari per alembicum; idque eo plus, quo sæpiùs affunditur & destillatur; estque menstruum pro extrahendis *essentiis simplicium vegetabilium*; fortiùs enim penetrat in consistentiam Misti. Vix ulla in spiritibus, ex quibusvis vinis destillatis, observatur differentia. Generosa vina, utut plus inebrient, minus tamen spirituum reddunt. Inest spiritui vini singularis quædam penetrans acrimonia præ spiritibus ex aliis vegetabilibus paratis: Constat spiritus vini ex oleo volatilisato; adeoque

de occultò, sed subtilissimo, acido volatili participare omninò arbitror; idque eò magis, quò potentius & generosius est vinum, quod non tantummodo *BECCHERUS in Phys. subterr. pag.* 360. & 425. item *in Clave pag.* 156. *KUNCKELIUS* etiam *Observat. pag.* 119. aliique referunt; sed etiam effectus isti, nempe quod vitella & albumina ovorum mox coagulat; quod serum sanguinis mox coagulat, &c. quæ alias ab acidis fiunt. Ut nihil dicam de offa ista ex spiritu urinoso & spiritu vini rectificato oriunda, in quam hunc, ratione hujus acidi cum spiritu & sale volatili urinæ vel salis ammoniaci, tanquam sale urinoso purissimo, coagulari posse *HELMONTIUS* inquit; quatenus sal volatile permistum cum spiritu vini arripiat acidum subtile in spiritu vini; quod tamen non nihil est controversum; cùm non propriè dicta coagulatio, sed saltim olei vini præcipitatio, esse videatur.

Quoad usum spiritus vini hic ipse internè potenter penetrat, incidit, attenuat, & succos acidos nostri corporis oleositate volatili temperat & corrigit, quare in eruditate stomachi acida convenit, & digestionem primam non nihil promovet: id quod patet ex eo, quod spiritus acidissimi, spiritus vitrioli, nitri & salis cum spiritu vini conjuncti, digesti & circulati, dulcescant. Cum rob sambuci dilutus in omnibus inflammationibus conducit. Ex spiritu vini verò nimium hausto stupores fiunt propter vim sulphuream.

Quæritur: *cur cantharus vini nos citius inebriet, quàm spiritus vini ex cantharo illo prolectus!* Respondeo; quod spiritus vini in isto vino contentus longè mitior sit, nobisque magis convenens, quàm qui destillatione prolicitur: nam hic posterior alterationem in igne passus, magis concentratus, & ad oleorum destillatorum naturam propiùs accedit; unde etiam assumptus diu post adhuc ructus movere solet, nec tam citò distribuitur & assimilatur in nobis, quàm ille spiritus, qui cum vino haustus est. Vinum ergò ob mitiorem, quem in se habet spiritum, longè citiùs se unit, cum spiritibus nostris, indeque potentius nos afficit, quàm spiritus vini, & longè magis copiam spirituum intendit; idque duplici ratione:

1. Quod in vino purior & subtilior existens, partibus nostris suo modo symbolizans, & facilius assimilabilis existit, secus ac spiritus vini destillatus.
2. Quod vinum in ipsum assumptum, & in stomacho nimium fermentatum, eructet adhuc copiosiores spiritus magis associabiles, secus ac spiritus vini, qui alteratus per alembicum ascendit. Conf. *BECCHERUS in Phys. subterran.*

Externò usu efficax est spiritus vini, propter vim temperandi coagulata resolvendi, & acidum corrigendi: in erysipelate in specie convenit, quoniam acidum ibidem singulare corrigit, & ortam inde inflammationem egregiè extinguit. Hujus ratione conducit in omnibus inflammationibus, quæ ex contusione oriuntur, dum sanguinem in ecchymomate coagulatum dissolvit, fluxilem & exspirabilem facit; & cùm à putredine præservet illa, quæ ipsi infunduntur, hinc etiam ulcera sordida, cacoëthea, maligna & putrida, egregiè mundificat & sanat; putredinem enim arcet; & acidum putrefactivum potenter coercet ac sedat; sive solus instilletur aut applicetur illis; sive eò abluantur; sive ipsi prius infundatur aloe, myrrha, & similia, & eluantur.

Spiritus vini camphoratus fit, si solvatur camphora in spiritu vini rectificato, & per alembicum destilletur. Est generosissimum & penetrantissimum remedium in peste, imprimis *internè*; & in gangræna ac sphacelo *externè* egregiè & potenter convenit. Præterea est egregium remedium in compescendo dolore podagrico, quem extrinsecus applicatus potenter corrigit.

Spiritus vini alcalisatus nihil est aliud, quàm spiritus vini rectificatus super sal tartari, vel aliud sal fixum alcalicum.

Mediante sale tartari & spiritu vini *Balsamum* suum *Samech* parare solet *HELMONTIUS*, in quo simplex phlegma redit, oleum volatile cum sale tartari remanet, remedium nobile: de quo vid. *BLAS Hum.* & *BOYLE la. pag.* 44. §. 39 Encheirises *HELMONTIUS* reticet, unde à nemine idem *Samech* hactenus præparari potuit. Potiùs experientia testatur, Spiritum vini rectificatum à sale tartari recenter calcinato abstractum, aliquid salis alcali secum rapere, & exinde *spiritum tartarisatum* seu *alcalisatum* vocari: idque eò magis, si super sal tartari aliquandiu digestus fuerit. Idem spiritus vini tartarisatus effervescit cum spiritu vitrioli, & concretum ammoniacale quasi præbet: teste *LUDOVICI de sale tartari pag.* 22.

Præter hunc communem Spiritum vini tartarisandi modum adhuc alius est, si nempe *spiritus vini* ℥xx. affundantur *tartari albi* ℥iv, & per cucurbitam in arena simpliciter ad dimidium destillentur: prodit sic spiritus pinguissimus, quatenus ex tartaro crudo partem olei absorpserit.

Spiritus hic tartarisatus solvit olea destillata aromatica, ut ejus medio aliis liquoribus possint commisceri.

Supra insinuatum fuit, in spiritu vini esse occultum acidum, & hoc est, quod quidam dicunt: spiritum vini ad summum licet rectificatum, habere in se tartarum, quo impediatur ab ipsa penetratione. Ut igitur separetur,

℞ *Spiritum vini.*

Infundatur *cineribus vitium elotis*

Destilletur aliquoties lenissimo igne ab iis: Alii post digestionem saltem filtrare ab iis jubent.

Spiritus hic, quibusdam *spiritus cimicatus* dictus, dicitur habere singularem virtutem penetrandi, & speciatim operandi in aurum, sicque esse quasi *Majus Circulatum Paracelsi*: De *quatuor menstruis Paracelsi* vid. in specie *Pantaleon in Tum. Hermet. aperto.*

WEDELIUS Pharm. pag. 36. pro impetrando *spiritu vini tartarisato*, spir. vin. super cineres clavellatos, & *Ludovici in* M. A. N. C. *ann.* 6. & 7. *Observat.* 244. *pag.* 17. super Calcem vivam rectificat.

Spi-

Spiritus vini microcosmicus, seu conjunctus cum spiritu volatili urinæ juxta *AUTOREM*, rectè paratur & consistit in eô clavis pro eliciendo sulphure seu Tinctura solari, quando prius aurum debitè & radicaliter est reseratum per appropriatum & conveniens menstruum: aurum enim sic solutum optime per spiritum vini & spiritum sive sal volatile urinæ extrahitur in *Tincturam rubineam*. De quâ controversia: an sit proprium menstruum pro paranda auri tinctura? videatur *scriptum D. HARTMANNI*, qui pro Agricola defendit spir. vini cum sale urinæ contra *DETHARDINUM, Pharmacopolam Stetinensem*. Item spiritus vini certô modô & singulariter cum Mercurio præparato conjunctus, fit menstruum solvens aurum: & sunt, qui putant, quod sit *Azoth Paracelsi*, vel *liquor alcahest Helmontii*. Cum eodem spiritu vini microcosmicô etiam *ex Marte extrahitur tinctura rubra*; quæ excellens est ad affectus lienis & hystericos atque uteri mala. Alias spiritus vini cum spiritu urinæ, vel aliô urinosô mistus egregius est in doloribus partium tam arthriticis, quam aliis ab acido vitiosô natis.

Quinta Essentia seu *Elixir vini* in forma olei â *PARACELSO* præparatur, & ceù summum remedium corporis humani conservativum, & refectivum commendatur. Verùm in integra ℔ vini vix ℈i Q. E. est, reliquum omne est phlegma. Præparatur per diuturniorem digestionem, ubi concentratæ partes in forma oleosa adscendentes *Quintam Essentiam constituunt pro Alchymicis operationibus*. Vid. *PARACELSUS l. 4. de vita longa pag. 96. & 86.* Hanc E. C. vini vulgò de oleo vini explicant, sed malè. Nam oleum vini & oleum spiritus vin. non tantum habent in recessu, & facilè probabilia sunt, *Autore LUDOVICI. de Sale Tartari pag. 25. Sic enim sulphur* seu oleum spiritus vin. cum spiritu vitrioli parare docet *WILLISIUS in Pharm. Lat. Part. I. pag.* 162; sicuti cum spiritu salis concentrato oleum spiritus vin. parat *GLAUBERUS Part. 2. pag.* 29. Quo etiam facit *oleum & anima vini GLAUBERI l. c. pag. 269.* mediante qua vina debilia, item pomacea & pyracea, in vina generosa perficere nititur: quod tamen Theoria est sine Praxi. Pertinet huc alius procedendi modus *Autoris No. 11. pag. 229.* sub nomine *Magisterii vini* seu *Lapidis vini vegetabilis*; dum nempe ex vino *LULLIUS* parat *lapidem vegetabilem* seu *Mercurium vini*, mediante quo purpuream vestem extrahit auro pro metallis tingendis, & specialiter corpore humano curando.

Supra dictum fuit, spiritus vini saltem esse oleum vini resolutum, & à proprio phlegmate solutum, adeoque pro olei ratione de sale volatili participare. Hoc ⊖ *volatile* seu *Mercurium spiritus vini* per incensionem *GLAUBERUS* parare voluit; reverà tamen est non ens, utut magnifica jactitet, & ex accenso spiritu vini quod prodit, ⊖ volatile catholicum esse innuat: scilicet sub Alembico spiritus vini rectificatissimus accenditur, ita collo cum cucurbita Alembico adaptato, ut vasculum, in quo spiritus vini deflagrat, suppositam undiquaque liberiùs accedentem aërem intromittat: Rostrum alembici recipiente instructum est, & ea ratione, si spiritus vini ℔j. flamma absumpserit, præbere phlegma satis copiosum, vix unum alterumvé granum salis, interdum nihil, in receptaculo impetrabitis. Eandem difficultatem experti fuerunt, qui spiritum vini cum oleis miscuerunt, ut deflagratione ex iis ⊖ volatile præparent, quæ irrita sunt. Facit huc etiam spiritus vini rectificatissimi cum spiritu nitri rectificato facta permistio & ex his post sedatam effervescentiam ⊖is volatilis præparatio, quem modum primus habet Glaser. in Chym. & repetitur à *WEDELIO de Sale Volatili plantarum P. 1. pag.* 42.

Sequuntur Feces vini, quæ sunt substantia ista, quæ mediante fermentatione fuit sublimata ex musto, dum fieret vinum. Constant copiosâ terrâ & sale volatili oleoso, unà cum acido subtili, quæ cum sale volatili constituunt ⊖ium acidum hoc ab oleo ita temperatur in musto, ut sapor dulcis emergat.

Feces hæ vini destillatæ suggerunt spiritum vini elegantem: id quod remanet, exsiccando separatur à phlegmate & hinc destillantur igne aperto eo modo, quo tartarus destillari solet; prodit spiritus, ⊖ volatile & oleum, quæ rectificatione possunt separari. Spiritus urinosus longè copiosior ex his elicitur, quam ex tartaro, cum ⊖e volatili eleganti; quale ex tartaro vix ullâ arte parabile est. Omnibus etiam iidem usibus inserviunt, quibus aliàs satisfacit spiritus tartari.

CLASSIS III.

DE

PURGANTIBUS PRIMARIIS.

Offerunt se nunc *Purgantia*, & quidem vegetabilia, quæ similiter sunt duplicis generis: primaria nempe, & secundaria. Ne autem opus sit idem repetere, quædam in genere de eorum natura & usu præmonenda.

Quod *purgandi rationem in genere* attinet, omnis vis purgandi vegetabilium consistit in parte resinosa admodum acri, ratione cujus purgantia ut plurimum saporem acrem & valdè purgantem exerunt; unde etiam vomitoria acrimonia sua, irritando stomachum, vomitus excitare, & purgantia intestina irritare, & massam sanguineam in fermentativum motum ciere solent.

In genere duplici ratione operationem exerunt, irritando & fermentando. Pro varietate hujus acredinis unum altero fortius purgat: sic colocynthis fortiùs purgat quàm aloë; esula fortiùs quàm jalappa. Etsi igitur omnia laxantia & purgantia promiscuè operentur, & ex massa sanguinea expurgent; ratione tamen acredinis, vel majoris vel minoris, unum alterum antecellit; rationeque ⊖is volatilis oleosioris fermentant & colliquant massam sanguineam, & excrementa evacuant. Cœterum promiscuè operantur, tam evacundo excrementa quæcunque, quàm horum defectu alterando massam sanguineam; unde sæpe eadem efficiunt, quæ non invenerant excrementa. Unde cadit divisio illa veterum, nil prorsus in recessu habens, quando purgantia juxta triplices vias corporis distinxêre; ita, ut (1.) alia stomachum, intestina, mesenterium, lienem, epar, os & pancreas; alia (2.) vasa majora & massam sanguineam; alia (3.) vasa minora, articulos, caput, & juncturas articulorum, totamque corporis peripheriam purgent. Hæc verò cum circulationi sanguinis repugnent, talo suo stare nequeunt, sed sufficit distinctio in purgantia *fortiora* & *mitiora*.

1. *Fortissima* sunt, quæ cum massa sanguinea partes solidas & artus perreptant & non solùm fermentativam vim in illa exserunt, sed & in his aliqualem operationem imprimunt; quæ tamen sunt periculosa.
2. *Fortiora* sunt, quæ ad massam sanguineam pertingunt, eamque alterant & colliquefaciunt.
3. *Mitiora* sunt, quæ expurgant saltem primas vias, ventriculum & intestina.

Sic & divisio in quatuor elective purgantia, Cholagoga, Phlegmagoga, Melanagoga, & Hydragoga, nulla est, & à modernis satis exploſa.

Quæritur autem; *an nullus delectus eorum habendus sit?* Respondetur distinguendo inter purgantia promiscue operantia, inter talia promiscue usurpata. Omnino delectus haberi debet, quia præter vim purgantem adhuc specificas qualitates obtinent: sic v. gr. aloë hæmorrhoides ciet; bryonia, præter vim laxativam, resistit vermibus; Colocynthis in Chronicis mulierum morbis magis valet; elleborus niger in affectibus melancholicis & maniacis, & sic porro: Ratione ergò hujus omninò delectus eorum, non qua purgantium, sed qua specificorum, pro varietate affectuum habendus, & experientia consulenda, nec ad humores *fictitios* respiciendum.

Interim omnia purgantia propriè dicta aliquid venenositatis habent reconditum, exceptis *Rhabarbaro* & *aloë*, ratione cujus veneni aeris colliquefactivi, uti vocat *HELMONTIUS de Febr.* & *CNOEFFELIUS in Tr. de Febribus Epidemicis Malignis*, sanos non minus quam ægros expurgant, & utiles æque atque inutiles succos evacuant, & de viribus & succis vitalibus aliquid deprædantur, ut inquit *HELMONTIUS*, quod symptomata eorum varia, utplurimum convulsiones artuum, tormina, dysenteriæ, exulcerationes ani &c. testantur. Cautè igitur usurpanda; & corrigentia addenda. Hunc in finem vulgò corrigentia dicta, quæ fuerunt apud veteres aromata, ut zingiber, anisum, maces, coriandrum &c. e. gr. sennæ zingiber, helleboro anisum, agarico zedoariam &c. addunt, ut hæc aromata metuendas noxas corrigant & emendent.

Sed quid hæc corrigunt? Nonnihil saltem imminuitur his noxa; non autem corrigitur venenum, sed unà eâdemque ratione manent venena. Correctio enim hæc non est vera, sed sophistica, dum malignitatem purganti permittunt ut exserat; & dum noxam inducunt, ejusmodi aromata saltem eandem inde illatam corrigunt. Alio ergo modo sunt corrigenda.

Legitima autem corrigendi ratio fit tribus modis: vel per salia fixa, vel per acida, vel per fermentationem. Cum enim vis in resina consistat, hinc alcalia corrigunt oleosum; Acida alcalia seu sal volatile oleosum supprimunt; fermentatio texuram mixti totam variat, & ferociam volatilem mitigat. Inter alcalia autem sal tartari primatum obtinet; Acida addenda non sunt nimis copiosa, nec acria, aliàs purgantium vim prorsus destruunt & castrant. Nam vis purgativa seu colliquefactiva consistit in sale volatili acri, quod per acida figitur & infringitur, adeò ut tantum purgantia deperdant virium, quantum imbibunt de tali aciditate, & quod restat, similiter est malignum ac crudum, atque prius fuit. Loquor hîc de vegetabilibus tantùm; de antimonio & aliis res aliter se habet. Talia autem

autem acida sunt succus Citri, cydoniorum, acetum destillatum; non verò spiritus vitrioli. Optimus corrigendi modus est fermentatio, qua blande & moderate fiunt agentia; adeò ut fermentatio ita invertere dicatur illarum malignitatem. Instituitur cum succis appropriatis, cum succo pomorum Borsdorffianorum, succo Citri, &c. in quibus omnia vegetabilia recentia, æquè ac mineralia purgantia, facilè fermentari possunt, ut Colocynthis cum succo pomorum Brosdorffianorum; scammonium cum succo citri, &c. hâc ratione virulentia partim invertitur, partim ex purgantibus fiunt confortantia & refectiva; sic ex helleboro nigro per artificiosam fermentationem fit excellens Refectivum & Corroborativum capitis, quod multum conducit in roborandis facultatibus animalibus, & ad vitam prolongandam. Sed non cuivis contingit adire Corinthum. Notandum adhuc, antimonium diaphoreticum purgantibus additum eorum vim augere: sed non sit edulcoratum, aliàs non auget.

Notetur porrò quoad efficaciam purgantium, Medicis veteribus & nostratibus medicastris mulierculis persuasum esse, quod nisi decies & quindecies, aut etiam vigesies, purgentur ægri ab assumto purgante, inefficax fuisse: Unde videbitis veteres præscripsisse pilulas ad ℥ii cum jam vix ad ℈j præscribantur. Hæc carnificina constat ex eo, quod sequantur subitaneæ virium prostrationes, de qua vid. *HELMONTIUS Tract. Scabies & Ulcera scholarum.* Nos potius sequimur *HIPPOCRATEM*, qui in *Aphorismis Sect.* 1. dicit: *si expurgentur, qualia oportet, facilè fit & leviter ferunt*, i. e. sine molestia ægri, sed cum alleviatione, & absque symptomatum graviorum concursu. Hæc est evacuatio legitima, & quando æger, ter vel quater, quinquies, vel sexies ad summum, dejicit, abunde sufficit: Imo si expurgatur laxationis gratia, omnino sufficit bis tantum evacuari: id quod observandum in morbis acutis. Nam purgatio instituitur, vel ut præserventur, vel ut curentur homines.

In præservatione quinquies aut sexies ad summum potest fieri evacuatio: in curatione tantum purgatio instituitur vel in declinatione acutorum, vel in progressu chronicorum. Nam in principio morborum purgatio est nociva, quoniam omnia adhuc sunt cruda; & concocta medicamento purgante educenda & movenda, non cruda, neque per initia, nisi turgeant; plurima verò non turgent, uti habet *HIPPOCR. Sect.* 1. *Aphor.* 24. Ergò eradicativa evacuatio nullo modo conveniet. Tandem etiam in progressu sufficit, si instituatur purgatio ter vel quater; & quidem si sint morbi chronici, in illis potest singulis quatuor septimanis propinari purgans: In acutis non nisi in declinatione, quando nondum facta est crisis nec æger per sudorem bene fuit curatus, bis vel ter evacuare sufficit, simul ac exceditur, æger detrimentum patitur. Ergo cauti simus in purgantibus, & quando non admodùm exiguntur, saltim largus provocetur sudor, qui melior erit omni purgante.

Ex insigni autem purgantium abundantia, quæ regnum vegetabile subministrat, pauca quidem selectiora nobis sufficiant: qualia sunt aloë & Rhabarbarum; utpote quæ duo sola ex purgantibus insontia, & absque malignitate esse judicantur: Item jalappa, helleborus niger, senna, scammonium & colocynthis. Porrò inter præparata pharmaceutica ex tot purgantium formulis sufficiant

1. Infusum sennatum.
2. Essentia jalappæ citrata.
3. Pulvis ex jalappa vel scammonio cum salibus digestivis compositus.
4. Inter tot pilularum varietatem pro pilulis usualibus pilulæ aloëticæ sufficient; pro pilulis purgantibus verò sufficiat Extractum quoddam catholicum ex istis selectis concinnatum; nunc cum Mercurio dulci, nunc cum helleboro, nunc cum aliis specialibus casibus appropriandum.

Jam præmissis hisce generalibus, Cætera Purgantia, ab Authore & aliis recensita, simul etiam ordine alphabetico, & quidem primaria considerabimus, è quibus nobis sistitur primum

A

AGARICUM.

Agaricus duplex est: *arboreus & petrosus: Hic* alio nomine *Lac lunæ* dicitur, & revera minerale friabile est, de quo *suo tempore*; *Arboreus* autem est hujus loci, qui adnascitur caudici laricis, è quo colligitur *Terebinthina*, quam *superiùs habuimus.* Sunt quamplurimæ arbores, quibus adnascuntur fungi, & omnes sunt resiniferæ, ut picea, larix, abies &c. Omnibus tamen præfertur qui est é larice desumptus.

De hoc observetur, quod omnes fungi sint succus excrementitius, non aptus nutritioni arboris; unde non mirum est, si omnes fungi conjunctam habeant malignitatem, etiam aliquid veneni maligni lateat in Agarico: Quicquid sit, adhibetur tamen imprimis in usum purgantem. Habet in se resinam, ratione cujus purgat mediocriter, & quas eliminat sordes, sub forma, liquaminum serosorum, pituitosorum & mucilaginosorum, effluunt, hinc ab antiquis inter Phlegmagoga & Hydragoga refertur: non quod talia in corpore humano exciterint, sed quod in hanc formam ab agarico mutatæ fuerint. In specie ad pectoris & capitis affectus laudatur, ut excrementa illic collecta evacuentur: licet enim hoc verùm sit, quod in affectibus pulmonum purgantia sint nociva, quemadmodum hoc in phthisi, in vulneribus & aliis affectibus pulmonum verissimùm deprehenditur, ubi tales affectus exasperant; nihilominus in tussi, asthmate, & aliis, ubi necessarium est, ut purgatio instituatur, frequens ejus usus. Unde in hydromelita, syrupos magistrales, & decocta pectoralia, ubi opus est evacuatione & expectoratione, usitatissimè ingreditur Agaricus. Post pectus usitatum etiam est in evacuando capite; cujus phlegma

phlegma crassum & viscidum, non minùs quàm ex thorace & tota massa sanguinea, solet expurgare.

Veteres remediis cardiacis seu roborativis & Alexipharmacis, uti fecit *DIOSCORIDES*, & alii antiquiores, illum adnumerarunt, & hinc Theriacæ Andromachi, primariæ veterum compositioni alexipharmacæ, & malignitati resistenti, inseruerunt. An verò Agaricus Veterum cum nostro idem sit, in medio relinquimus. Nostrum certe hoc non præstat, & in purgandi usu tantùm est. Recte dicit de hoc *CARDANUS*: in corporibus senilibus Agarico bono nil meliùs; malum verò veneno proximum esse. Valdè nocet stomacho, nauseam ac vomitum & cardialgiam causat, intestinis tormina & hypercatharses excitat; hinc pro correctione zingiber & macin vulgò addunt.

Correctio autem hæc saltem palliativum quid est, de qua *jam suprà*. Optimè corrigitur per oxymella, hoc est acida blanda, quæ & apud veteres usurpata simul, partim ut corrigant & mucilaginosa recrementa resolvant, partim ut abstergant, quo faciliùs ab agarico purgentur.

Quoad *modum utendi*, in substantia non usurpatur, sed tantum in infusis vel Decoctis à ʒi ad ℥ß, vel etiam ʒvj. Et cùm sit tardæ operationis, & leniter soleat evacuare, solemus admiscere cremorem tartari, tartarum vitriolatum, salem tartari & similia alia, quæ stimulorum loco adduntur.

Inter *præparata* se offert *Extractum Agarici*, quod præparatur vel ex Agarico crudo, vel quod meliùs, trochiscato, nunc per menstruum spirituosum, v.g. spiritum vini, nunc per menstruum aquosum, dum infunditur in aquam appropriatam.

Hîc quænam præparatio sit melior? quæritur: vid. *ZWELFFERUS in Animadv. in Pharm. Augustanam*, qui controversiam decidit pro menstruo spirituoso sulphureo, spiritu nempe vini. Cùm enim vis in resina consistat, hinc per menstruum sulphureum optimè extrahitur: non tamen spiritus vini sit nimis rectificatus, sed qualiquali phlegmate adhuc imprægnatus; undè eò feliciùs & meliùs extractionem suam perficiet.

Dosis est à ℈j ad ʒß.

De *Agarico trochisciato* observetur, quod sæpiùs substituatur loco Agarici crudi, quoniam ejusdem malignitas aliquantisper corrigitur per admistum zinziber, & propterea tutiùs usurpatur Agaricus trochiscatus loco crudi, quando miscetur pro infusione & decoctione. *Trochisci de Agarico* fiunt cum oxymelite: nam per hoc ratione aciditatis optimè corrigitur malignitas & venenositas in Agarico, & antiqua est præparatio: abstergendo enim & incidendo pituitam adjuvat, & faciliorem reddit Agarici operationem.

Pilulæ de Agarico sunt *simplices*, vel *compositæ*; quæ posteriores dicuntur *pilulæ de Hiera cum agarico*: & utræque adhibentur in evacuando muco crasso & viscido, seu pituita acida intestinorum & stomachi, & quidem in hoc expertæ sunt pilulæ de hiera cum agarico, dum stomacho sunt admodum dicatæ. Sed dosin tantam ad ʒiß, qualem *AUTOR* habet, nos non usurpamus; satis enim est violenta; sed tantùm ad ℈j, sæpiùs infra ℈j subsistimus, addito stimulo justo, ut minori dosi pariter operentur: miscentur tamen pro meliori operatione cum vehiculo convenienti, e. gr. gummi ammoniaco:

℞. *MP. hier. cum Agar.* gr. xv.
G. ✕ci ℈ß.
Extract. trochisc. alhand. gr. ij.
Cum R ♀i f. *pilula.*

Operatio enim non ex secessibus æstimanda, cùm quinque, sex vel septem sedes sufficiant: quod excedit nocivum est. Offert se, ratione ordinis alphabetici

ANAGYRIS NON FOETIDA,

Ita dicta ad differentiam *fœtidæ*. Est *Laburnum Dodonæi*, vel *siliquastrum Montalbani*, Germanicè Baum-Bohnen / quia in siliquis maturis fabæ continentur.

Usus Medicus hujus plantæ nullus est. Quidam tamen grana ejus pulverisata, emetica fortissima ad sanguinem usque esse, deprædicant.

ASARUM.

Asarum, Haselwurtzel / remedium est polychrestum & multi usus, vomitorium & purgans per inferiora forte, imò simul diureticum, morborum diuturniorum remedium, & menses stimulans.

Subministrat Officinis Folia recentia, & Radicem.

Vis ejus residet in sapore acri aromatico, fundato in acido volatili oleoso, emergit exinde alterans dyscrasiam sanguinis.

Folia Asari recentia tres, quatuor, quinque vel sex, pro varietate circumstantiarum, incisa vel trita, & cum ℥ij vel iv. *vini albi* per noctem infusa ac expressa, pro emetico forti inserviunt ad febres intermittenter, dum adhuc sunt in principio, ingruente præsertim paroxysmo febrili; & fortiùs operantur adhuc, si exprimatur infusio. Quando ferò blandè laxare voluerimus, tum

℞. *Fol. Asari* no. viij. x. ad xij.

Hæc convoluta scindantur more Tabaci in longa segmenta, infundantur in

∇. *Card. bened.* ℥iv.

stet infusa in loco tepido per noctem: mane colentur per linteum rarum, & propinentur vel per se, vel cum *oxymelle squillitico.*

Erit suave purgans citra ullam nauseam.

Quod si violentiùs purgare velimus:

℞. *Fol. Asari* No. ix.

Hæc cum pistillo ligneo in mortario marmoreo probè conterantur, stillatim affundendo:

Oxym. simpl. ab ℥ß ad ℥j.

terendo tamdiù, donec folia in liquidum & potulentum succum sint redacta: tunc adde:

∇. Card.

℞ *card. bened.* ad ℥iij l. jv.
ut melius diluatur mistura, post coletur per linteum, & ita pro dosi una hauriatur, quod satis validum & potens est.

Quod si denique validissimum cupias:

℞. *Folia asari recentia*:
ex tritis exprimatur *succus*:
℞. hujus ℥iij.
adde
Oxym. squillit. ℥ß.
℞ *card. bened.* ℥j. M.

Propinatum hoc cùm impetu vim vomitoriam exserit, ita ut ipsi antimonio substitui possit.

Radix fortem aromaticum saporem & odorem spargit instar Zingiberis in quo residet vis specialis corrigendi fermentũ febrile, ejusquè fomitem viscosum dissolvendi in Chronicis, præsertim in quartanis, obvium: per se exactè trita seu minutissimè pulverisata à ʒß ad ʒj, potenter satis & nauseosè movet vomitum, & interdũ per secessum & sudorem cum urina simul evacuat. Propter hanc vim vomitoriam febres intermittentes, imprimis quartanas, compescere dicitur, utpote quarum fundamentum curationis consistit in vomitu; unde cum Zingibere vel pipere nigro pro remedio emetico & diaphoretico contra quartanam datur à STROBELBERGERO *Tract. de Remed. febrium intermittentium.* sed robustioribus, in quibus præstantius observatur, esse antimonialibus; item quartanis chronicis tàm simplicibus quam duplicatis, horâ unâ aut duabus vel tribus ante paroxysmum; sic in ipso ingruente paroxysmo vim vomitoriam exerit, sæpequè unà cum sudore morbum tollit: si verò hic denuò revertatur, duabus vel tribus vicibus reiterandus ac repetendus quoque usus Asari. Propinari potest in vino malvatico, Gallico, & Rhenano, probe calefacto.

Pulvis tamen hic variat in operatione, ratione præparationis (si enim minutissimè pulverisetur, eò efficacius vomitum & urinam pellit, uti & menses; sin verò minus accuratè pulverisetur, per inferiora solummodo purgat in insigniori ventriculi subversione.

Sunt qui multùm collectionis modo tribuunt, ita ut sursum decerptum vomitus; si verò folia deorsum decerpantur inclinando super terram, & radix effodiatur per inferius factam foveam, (wenn die Wurtzel untersich ausgegraben wird/) per secessum purget.

Decoctum etiam præparatur vel in vino vel in, aqua simplici: si decoquatur in vino, retinet vim vomitoriam & catharticam; si verò decoquatur in aqua communi, vis emetica & laxativa perit, horumque loco ritè administratum, fit egregium alterativum & potens diaphoreticum, & diureticum, & in morbis & febribus chronicis intermittentibus, præsertim ex vitiis primarum viarum ortis; quam vim HELMONT ipse olim expertus est, & ZWELFFERUS *in Pharm. Reg. pag.* 47. confirmat: vid. etiam RULANDUS *in Curis Empiricis*, ubi exhibet ægris ante paroxysm. sequenti modo:

℞. NB. *Card. bened.* M. ij. l. iij.
rad. asari ℥iß.

Coquit in ▽, exhibetque ægris in febribus ante paroxysmum. E contra in oxymelite & vino vel aceto cocta, vim laxativam retinet, & mucum fortiter resolvit.

Præter purgantem, etiam suam alterativam virtutem exserit simul in genere in omnibus morbis chronicis pro resolutionis scopo, præsertim in hydrope, in scirrhis hepatis & lienis, quos attenuat, resolvit & colliquat, atque potenter per urinam evacuat. Porrò convenit in ictero nigro, quartanis, affectibus Melancholicis, spleneticis, &c. vid. FREITAGIUS *in Aurora Med.*, ubi etiam ad menses suppressos stimulandos commendatur, additis imprimis simul etiam aliis specificis in Infuso vel Destillato in ▽ à ʒj. ad ℥iij. In hydromelite decocta & epota omnem pituitam pulmonum resolvit, & asthma ac tussim potenter abigit.

Cœterùm ex signatura, quâ aurem refert, ad obauditionem seu gravem auditum conferre quidam volunt: hinc folia vel sola, vel aliis specificis juncta, coquunt, & decoctum auribus instillant, aut sub forma, suffitus auribus applicant. Alii lixivio, in quo decoctum fuit asarum, lavant caput, & specificum dicunt ad catharros quoscunque, in specie si affligant auditum, & hinc auditum & memoriam confortare credunt.

Ex radicibus & foliis asari paratur cum ℣ *Extractum*, quod quibusdam locis usuale est. Datur ana ʒß. ad ʒj. vid. HARTMANNUS *in Praxi Chymiatr. p.* 12. & SENNERTUS *in Instit. p.* 1392.

Essentia auribus excepta ad auditum læsum & tinnitum aurium prodest.

Quidam parant *oxymel radicis asari*, quod conducit in affectibus stomachi, & in febribus intermittentibus chronicis pro vomitu.

Quin & *Electuarium diasari Fernelii* inde prostat, quod ab ℥ß ad ʒvj propinatum movet per vomitus & secessus.

B.

BRYONIA.

Bryonia simplex ferè cũ asaro simile est, cujus radix in usu. Ita dicitur, quod flores ejus partim confertim decrescant, partim etiam musco sint molliores; Planta est aspera cum baccis rubris, quæ ubiquè crescit. Dicitur etiam *Vitis alba*, ad differentiam *nigræ*, Græcis ἄμπελος λευκὴ, quoniam instar vitium ambit arborem, & adscendit ad illarum summitatem; Radix est prægrandis, longa, carnosa, albida, fungosa, intus circulis notata, saporis acris, amaricantis, nauseosi & viscosi, odoris nullius: Germanis dicitur Zaunrübe/ Gichtrübe/ Gicht-Wurtz/ Scheiß-Wurtz.

Scilicet radix hæc in usum traducta est cathareticum, quia inter purgantia non est postrema, potenter evacuans liquamina tenuia, flavescentia & serosa; hinc inter hydragoga & serum evacuantia recensetur. Infusum enim hujus radicis cum aliis in vino vel menstruo appropriato Hydropicis ab ℥ß ad ʒvj propinatum, pro potu specificè commendatur, tàm propter vim purgativam serum vel lympham nimis abundantem, quàm alterativam. Sub ejusdem autem vi purgante latet vis singularis grumositatem sanguinis, aliasque sanguinis stagnationes, & ortos inde humores, resolutiva & acidi temperativa: vid. TAKIUS *Phas. 2. p.* 165. qui magna bryoniæ tribuit: quin etiam conducit singulariter ad lumbricos, & variarum formarum vermes, lacertas, bufones, aliaquè animalcula subinde in hominum intestinis reperibilia enecanda & expellenda. Hoc non tantummodò duobus egregiis experimentis confirmat FREITAGIUS *in Aurora Med. cap.* 37. (qui nihil aliud inibi tractat, quàm quod explicet purgantia, adeò ut nullus sit Autor qui meliùs ac concinnius scripsit de Purgantibus, quam FREITAGIUS) sed etiam B. Do. D. MICHAELIS ex ancilla Altenburgica bufones & ranas

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0755-7 DFG

deturbavit bryoniâ & iride noſtrate: quam hiſtoriam videbitis in M. A. N. C. *Ann.* 1. *Obſervat.* 103. *pag.* 236. & BARTHOLINO *Centur.* 4. *Obſervat.* 19. ubi habet exempla lacertarum, buſonum & ranarum per vomitum rejectarum, aſſumpto ſucco radicis bryoniæ & radicis iteos, ad talia animalia ex inteſtinis prolicienda.

Porrò utero an amica, an inimica ſeu infeſta? neſcio; cùm & menſes ac fœtum pellat, & impediat, abortumque ſæpè procuret: ſingulariter tamen in hydrope uteri, menſium & podagræ affectibus laudatur. Hoc autem certum eſt, quod, qui norunt corrigere radicis bryoniæ venenum laxativum, ſatis potens habeant uterinum, præcipue ad menſium affectus non contemnendum, & medicamentum diureticum ad evacuandas aquas, hydropicorum, quod experimentum fuit HELMONTII, de quo vid. *Tract. Hydrops Ignotus.* *Zacutus l.* 1. *Med. Peine.* habet exemplum curatæ Melancholiæ per uſum bryoniæ.

Et quidem non tantùm internè adhibita radix bryoniæ curat hydropem, ſed externè etiam contuſa, vel ſola, vel cum ſtercore vaccino, aut columbino, aut caprillo, in forma cataplaſmatis, renum regioni applicata, aquas in abdomine collectas evacuat. Applicatur etiam pedibus œdematoſis, item in hydrocele ſcroti & ſimilibus, in quibus ſerum purgat, & tumores diſcutit. Convenit etiam in ſcrophulis, tàm apertis quàm non-apertis, ſi hujus *radicis in talcolos minutiſsimè ſecta* ℔ß. fricetur in ſartagine, quousque contabeſcat, hujusque Colatura cum *terebinthinæ abietis* ℔ß, & *cera* ℥v. *in ungv.* redigatur, idque ſupra ſtrumas cum panno lineo apponatur mane & veſperi; tuncque vel ſtrumas diſſolvit, vel ad ſuppurationem deducit, atque ulcera ſanat: ſicut id expertus teſtatur ZACUTUS LUSITANUS *l.* 1. *Prax. Obſerv.* 117. Si radix excavetur, & proprio operculo tegatur, liquor illic colligitur, qui locis podagricis illitus egregiè confert: vel radix recens contuſa, cum oleo lini ſubacta, & tepidè applicata, dolores iſchiadicos aliosque arthriticos tollit; tamdiu repetendo, donec materia morbifica reſoluta diſſipetur. Ut & in omni ſanguine grumoſo diſſolvendo, & contuſionibus; ſicut & folia contuſa in livore applicata ſanguinem grumoſum diſcutiunt. Unde in gangræna & aliis tumoribus *Tackii* experimentum fuit, ſi radix recens contuſa aut raſa in forma cataplaſmatis imponatur, vel ſola, vel chærefolio miſta, ſic reſolvit & curat gangrænam. Ad dolores quoque arthriticos vagos per transplantationem curandos utilis cenſetur, ſi nimirum membrô per tempus appendatur, ac deinde in horto aut loco fertili, ubi hæc radix creſcit, ſepeliatur. Tandem quando opus eſt expurgatione uteri, recipitur radix bryoniæ, & adhibetur ſub forma peſſi uterini vel ſuffitus.

Inter *Præparata* eſt *Fecula*, quæ calx mortua eſt, nullius uſus & poteſtatis.

Succus verò *radicis bryoniæ* vel per ſe ad aliquot uncias, vel addito ſaccharo in *ſyrupum* redactus ad ℥ß, valdè uſitata ſunt ad grumoſum ſanguinem reſolvendum, & hydropem curandum, Syrupi præparationem ex bryoniæ ſucco, ſale ejus & ſaccharo, habet FABER *in Myrothec. ſpagyr. l.* 6. *cap.* 10. quem commendat ad morbos, in ſpecie ad cachexias, virginum.

Nectar ſuccoſum Cloſſai, cujus præparationem habet AUTOR, non inconveniens eſt remedium ad ℥j. ſatis valde purgat.

Unguentum Aggrippæ adhibetur externè inunctione ſtomachi vel umbilicali, ab eoque evacuatur ſerum ex inteſtinis per alvum; interne vero tutò non aſſumitur. In tumoribus etiam œdematoſis conducit. Deſcriptionem ejus videbitis apud ZWELFFERUM.

CARTHAMUS.

Carthamus uſitatiſſimè *Cnicus* vocatur. Planta eſt capitata ſpinoſa, & propter florem croceum ſeu crocum ſylveſtrem, quo verus crocus adulterari ſolet, cognita.

Uſitata ſunt ex hoc in officinis ſemen & flores.

Semen, eſt album oblongum & anguloſum magnum, conſtans intrinſecus pulpâ eleganti, ſaporis leviter amaricantis ingrati cum lentore, quod, utut pſittacis uſitatum & gratum ſit alimentum ſine ulla laxatione, quemadmodum coturnici helleborus ſine purgatione; hominibus tamen pro purgante inſervit phlegmagogo, & ſordes in forma copioſi phlegmatis craſſi, viſcidi & mucilaginoſi, abducit. Unde convenit, ubi primæ viæ ſunt obſeſſæ craſsâ & viſcidâ mucilagine, uti etiam in pectoris affectibus in aſthmate & tuſſi, à craſſa & viſcida materia ortis, quapropter inter pituitam evacuantia refertur. Mucilaginoſæ autem eſt naturæ, eaque propter corrigitur per aromata acria, Zingiber, cinnamomum, &c.

Modus utendi in ſubſtantia eſt rarior, plerumque in forma emulſionis propinatur: Vid. FREITAGIUS *Aurorâ Med. cap.* 21. *p.* 482. *e. g.*

℞. *Semin. carth.* ℥ij. vel ℥iij. ad ℥ß.

Cum *aqua* quadam *blandè aromatica*, v. g. *fœnic. aniſi*, vel Decocto ſem fœnic. vel aniſi, redigatur in formam emulſionis purgantis elegantiſſimæ, adde.

▽ cinnam. ℥j.

M. D. S.

Lavier-Tränckleín auf einmahl.

Eſt gratæ potionis, & potenter id, quod moleſtum eſt, expurgat & evacuat.

Præterea pro ſcopo laxandi admiſcetur quoque Decoctis & Infuſis ab ℥ß. ad ℥vj. ſed malè. Interim rarius apud nos uſurpatur. Solet etiam in clyſteribus præſcribi, ubi opus eſt forti purgatione & revulſione à capite in affectibus capitis, caro, apoplexia, epilepſia, lethargo, & quidem in principio.

A modernis *Flores* vocantur in uſum, qui ad ℥j. etiam purgant, & cum floribus calendulæ in menſium affectibus & ictero flavo; quam vim ex ſignatura, ratione coloris flavi, quidam derivare conantur.

Ex floribus his paratur *Conſerva* contra icterum flavum, & hepatis obſtructiones.

Alii *Extractum* ex ſemine parant cum menſtruo vel phlegmate ſpirituoſo, ut aqua aniſi ſpirituoſa, corticum aurant, vel ♈, ſpiritu aniſi, non adeo fortiter rectificatis &c. cujus doſis à ℈j. vel ʒß. ad ʒj. fortiter purgat. Sub forma pilularum ſolet etiam exhiberi.

Proſtat & *Syrupus* & *Electuarium de Carthamo*, cujus doſis eſt ab ℥ß. ad ʒvj: ultra ʒvj. ratò fit adſcenſus, utut *Autor* habeat ℥j, quod tamen falſum: nec adeo frequenter uſurpatur.

CASSIA.

Caſſia fiſtula ita dicitur, quod gerat fiſtulas, in quibus ſuccus niger reperitur, qui eſt uſitatus. Caſſia enim triplex eſt in officinis:

1. Caſſia aromatica veterum, quæ reverà eſt verum Cinamomum Modernorum.
2. Caſſia Poëtarum ſeu Canella; &
3. Caſſia hæc laxativa noſtra, de qua hoc loco agimus, quæ in ſpecie dicitur Caſſia Ægyptiaca, item Alexandrina.

In

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0756-3 DFG

In Veterum præscriptionibus pro scopo ciendi menstrua & pellendi fœtum subinde præscribunt Corticem hujus Cassiæ Ægyptiacæ: sed tum Cassiam fistulæ veram seu cinnamomum potius intelligatur. Malè ergò loco hujus cinnamomi intelligunt nostrates corticem Cassiæ laxativæ, quæ fraus saltem ex errore nominis enata est. Ipsa autem Cassia laxativa, iterum duplex est: vel Orientalis, vel Occidentalis, quam differentiam videbitis in *VVormii Mus. l. 1. pag.* 144. Orientalis minor est, & ex regionibus Africæ propinquis affertur. Occidentalis Brasiliensis est major, & quasi potentem esse Orientali, quidam cum *AUTORE nostro*, statuunt: sed falsum hoc est, quod videbitis confirmatum in BARTHOLINO *l. 1. Epist. p. 8.* quod nimirum Orientalis tantùm purget, non verò Occidentalis. Adfertur ex America, & eligenda est ea, quæ capsulâ suâ extracta, coloris nigri, & non nihil rubescentis est. Non assumatur autem austera seu acida, sed potius dulcis, & aliqualis aromatica, pro usu Medico. Recipitur nempe fistula, & ex ea elicitur succus vel nigra medulla, quæ præprimis refertur inter purgantia, & eliminat sordes flavescentes; quâ ratione inter blanda cholagoga relata fuit: Clementer enim & leniter solet laxare alvum: pro quo scopo olim frequentiori fuit usu, unde in affectibus biliosis, & febribus, uti vocant, biliosis laudatur.

Vis consistit in fermentatione propter quam vim est flatuosa admodum, & murmura ac tormina affert; unde in hypochondriacis, hystericis & gravidis propter metum fermentationis plus nocet, quàm juvat. Ex eadem ratione & ii errant, qui mox in principio febrium eandem propinant, quia agitationem febrilem augent. Aliàs usurpatur pro purgatione prægnantium, &, (præter usum purgandi,) etiam pro affectibus urinariis & contra stranguriam laudatur pro temperanda nimia acrimonia urinæ. Contrariatur autem rectè HOFERUS *in Herc. Med.* & negat. Nisi enim recentissima sit, facilè acescit, & propterea ad stranguriam disponit: in gravidis autem metus propter flatulentiam est, ne menses cieat, & abortum provocet. Pleuriticis specificè commendatur ad ℥j. in principio, quoniam simul sputum egregiè promoveat, infusa vel decocta in potionibus expectorantibus, videatur FORESTUS. Cœterum utut internè valdè commendetur Cassia ab Autoribus, multum tamen ipsi detrahit QUERCETANUS: Dicit enim, malignum esse remedium, ne quidem purgare nec laxare, sed quod, dum tractetur cortex & destilletur, det liquorem causticum & corrosivum; unde ridiculum esse, quod omnes *in* affectibus urinariis & stranguria illum convenire asserunt, utpote quos potius augeret, quàm imminueret. Rarum est apud nos medicamentum; interim tamen in Italia & Gallia frequenter usurpatur. Copiosos autem producit flatus.

Externè contusa, vel cum herba solani decocta, & podagricis locis illita, laudatur: etiam in inflammationibus optimè convenit.

Cœterùm non tantùm pulpa intus contenta solet purgare & evacuare; sed etiam interstitia lignosa inter pulpam contusa: id quod casu fuit inventum: Nam cùm talis cortex fuisset projectus simiæ, ex illo devorato fortiter purgata fuit: confer. PECHLINUS *de Purgant. pag.* 216. Grana adstringunt, vid. BOYLE *de Orig. Form. p.* 199. ex GARZIA *ab* HORTO *Aromat. Hist. l. 1. c.* 29.

Usitata ex præparatis sunt *Medulla*. Ex fistulis Cassia nunquam præscribitur; sed sub nomine pulpæ Cassiæ recenter extractæ: nam brevi post extractionem acescit, & auget tormina, inducitque multa symptomata; unde semper extrahitur, quando adhibetur in usum. Modum videbitis apud AUTOREM, qui satis clarè est descriptus. Infantibus datur ad ʒiij; adultis ab ℥ß. ad ℥j. & ℥iß; utut apud nos rarò usurpetur. In Italia ad ℥iß. propinari solet frequenter, sed est nauseabundum remedium. Instar Epithematis extracta Cassia cum spiritu urinæ illinitur podagricis affectibus: vid. FERNELIUS: quin clysteribus sæpius addita fuit olim.

CATAPUTIA MINOR.

Cataputia minor propriè dicitur *Lathyris minor*: nam major est, quæ dicitur *Ricinus*, de quo *impostorum*. Dum dicitur *Lathyris*, observetur, ne cum *Lathyro*, de quo *in alteratantibus primariis dictum*, confundatur. Planta tota tota, quanta quanta est, lactea est, acerrimum ac causticum lac instar esulæ fundens; unde rectissimè ad esulas refertur, ac *Esula minor* dicitur. Planta hæc copiosas habet capsulas seminales, quæ semina matura hinc inde spargunt; unde & Germanis Spring-Körner dicuntur. Lac hocce causticum, revera esulinum, tibiis ac cruribus affricatum pro scopo eodem exulcerandi adhiberi potest.

Pro *usu Pharmaceutico* subministrat nobis tantùm Grana: Folia enim propter vim causticam & corrosivam vix in usu sunt.

Violenter sursum & deorsum purgant, & propterea rarò vel nunquam adhibentur nisi ab Empiricis. Semina autem Mulo-Medicorum purgans sunt, v. g. si à granis 6. x. ad xij. l. xv. decorticata & trita cum ovo sorbili assimantur, καὶ πόδα violentissimè ac in momento purgant; unde propter hanc vehementiam & violentiam vix adhibentur. Propinantur iis, qui opus habent vomitorio violento, quando hauserunt philtrum, iis quoque, qui per veneficium aliquid interiùs assumpserunt, per vomitum denique excludendum. Et quidem, si fortiter purgare debent, masticentur benè; qui verò vomitum magis desiderant, integra deglutiant.

Aliàs cataputia & ad vesicatoria refertur. Folia quoque trita cum lacte bubulo, adhibentur, ubi scopus est locum depilem reddere, ita, ut posthac nunquam crescant.

Succus seu *lac* hoc *inspissatum* violentissimè purgat serum, & nulli scammonio aut lacti esulino cedit; ex quo tamen lacte inspissato cum ℞ tartari *Extractum* seu *Essentia* mitior parari potest.

COLOCYNTHIS.

Colocynthis Arabibus dicitur *Handal*, unde præposito articulo *al* vocantur Trochisci & Extractum alhandal. Est *Cucurbita* quædam *sylvestris*, & inter purgantia validiora, nobisque magis convenientia, cum scammonio recensetur, atque rex quasi primus purgantium; cui Elleborus niger, pro Triumviratu contendens, advenit.

Officinis subministrat Fructum seu Pomum, qui propter frigiditatem climatis non provenit apud nos; sed ex Ægypto adfertur, ubi repit per terram sarmentis longis, sicut apud nos cucurbitæ, *foliis amplis & lanuginosis*.

Sunt amarissimi saporis, in quo consistit vis laxativa. Pulpa serum resolvit succos concretos, & foras evacuat. Vis ejus consistit ferè in resina per quam viscida, cum intensissimo amarore conjuncta, unde non tantummodo pertinaci adhæsu tormina gravissima ciet, sed præterea vi alterativâ, attenuativâ & colliquefactivâ etiam viscidissimorum contentorum, insigniter pollet; hinc ad pituitam vitream, crassam & viscidissimam expurgandam, imprimis in incrustatione stomachi à pituita acida, nil melius

est quam remedia ex colocynthide. Et cùm colliquatas sordes sub forma mucosa ferè soleat evacuare, propterea inter phlegmagoga seu pituitam evacuantia primaria censetur; & ferè saltem in casibus ubi viscidus & conglutinosus mucus peccare solet; unde in affectibus chronicis contumacioribus, v. g. Epilepsia, febribus intermittentibus, & inspecie in colica pituitosa, in atrocioribus abdominis torminibus, egregiè convenit. In lue Venerea multum commendatur, & dixit HELMONTIUS; se melius velle curare per colocynthidē luem veneream, quàm per omnia decocta lignorum, modò sit legitimè correcta, & venenum laxativum sufficienter castigatum: imò acrimonia ejus innuit, sub ista vi laxativa venenosa latere singularem medicinam pro fomite morboso tollendo; sicut & HELMONTIUS colocynthidem pro alterante insigni habet in morbis chronicis, dummodo vis ejus virulenta laxans dematur. Pro usu autem in lue venerea, tanquam remedium crudum, non tamen contemnendum, quidam recipiunt pomum dimidium colocynthidos, pro viribus ægri & varietate circumstantiarum macerant per noctem in vino in vitro clauso, mane clarum per declinationem sine expressione effundunt quod ipsum æger, qui aerem frigidum vitare debet, calide bibat, & quinquies, vel sexies assumptum luem veneream curare dicitur. Nullum enim datur remedium, quod venenum Venereum à remotis partibus adeò solet revellere, quam colocynthis: unde dixit *Helmontius*; quod in lue Venerea plus exsiccet unâ die, quam decoctum sarsæparillæ, aut lignorum per tres septimanas. Præterea tamen, ut illam corrigant, brodium vel jusculum ex lactuca, portulaca, endivia, &c. aliquot post assumptionem dicti infusi horis præscribunt, & cibum per totum illum diem interdicunt, hôcque aliquoties iteratò luem Veneream curari posse, perhibent. In affectibus menstruationum fœminarum ut hemicraniis, & pellendo fœtu mortuo, primatum obtinet: vid. TIMÆUS *in Consil.* & *Epist.* Aliàs in arthritide præprimis & malo ischiatico multum commendatur. ZACUTUS LUSITANUS *L. 3. Hist. 30. & 31.* exempla habet curati mali ischiatici per usum colocynthidos.

In omnibus his, pro alterativo & evacuativo simul, inservire potest, præsertim ad expurgandam ex intestinis pituitam vitream est convenientissima. In substantia à quibusdam ad grana 6. usurpatur; sed validissimè purgat, & cum dolore ac gravibus symptomatibus: est enim simplex unum ex vehementissimis & malignis, unde ea, quæ agarici & turpethi vim eluserunt excrementa, convenienter per colocynthidem possunt expurgari: nihilominus si dimidium sal tartari addatur, nil ferè purgat.

Difficilis autem est pulverisationis, nisi à seminibus repurgatum misceatur cum partibus duabus, vel ana, vel dimidio sacchari, & invicem probè in mortario contundantur; aliàs non potest terri & pulverisari; vel forfice minutissimè concisa, cum pauco gummi Arabici vel tragacanthi & aquæ rosarum vel vini impastetur, & blande exsiccetur; tunc fit aspera & discontinuatur sicquè longè facilius pulverisatur. Sed cum periculosus sit ejus usus facilè additione aliquot granorum salis tartari mitigari, & quando placet, adhiberi potest.

Externè Decoctum colocynthidis in lixivio cum absinthio & similibus adhibetur contra tineas capillorum, vermes & pediculos, dum in eodem lavatur caput, omnes vermes enecat, ut cesset infestatio eorum; id quod præstat decoctum imprimis seminis, quod etiam à quibusdam habetur pro purgante. In mensium defectibus pro pellendo fœtu mortuo, item in secundinis, in lochiis provocandis decoctum colocynthidis TIMÆUS, tàm in forma suffitus, quàm in forma insessus aut injectionis, aliisve modis adhibitum commendat: Conf. TIMÆUS *in Cas. L. 4. Cas. 9. pag.* 207. item *Cas. 34. pag.* 233. & *in Epist. l. 3. Epist.* 40. Alias pupa à ℈j vel ʒß ad ʒj clysteribus incoquitur pro fortiori alvi stimulo in affectibus somnolentis, imprimis in apoplexia cum aliis specificis. Ligata autem tunc temporis sit necessum est in petia; nisi enim hoc fieret, solet adhærere intestinis, eaque exulcerare, monente LOBELIO in Observationibus, quod benè observandum: nam hac in parte multum errant communiter Practici.

Interim, quoniam cum malignitate insigni est conjuncta de qua vid. SALMUTH *C. 3. Obs. 2.* uti etiam simile exemplum habet PLATERUS *L. 3. Obs. p.* 805. adeo ut cum nausea, syncope, lipothymia, & similibus evacuet, per se ratò usurpatur, nisi in robustioribus intestinis; sed saltem stimuli loco aliis purgantibus addi solet.

Ut ergo tutius & jucundius in usum vocari possit, modis variis corrigitur; quæ correctio consistit in viscidæ resinæ attenuatione, & hostilis amaroris mitigatione: quibus rite correctis, loco veneni laxativi egregium alterans, resolvens & menstruis deficientibus conveniens medicamentum haberi potest. Obtinemus hoc ipsum optimè per alcalia; Acida enim castrant, non corrigunt colocynthidem (Alcalia verò tàm fixa, quàm volatilia, hic optimè conveniunt. Pro correctione veteres addidere oleum commune, nec absurde adeò; cum hoc obtundat ejus aculeos: tamen superficialis est hæc correctio. RIVERIUS & FREITAGIUS *Auror. Med. pag.* 336. instituunt correctionem infusione in urinam; sic enim ita corrigitur, ut amaritudinem maximè deponat, & remedium insipidum evadat, simulquè vehementiâ & virulentiâ ita infringitur, ut ad ʒj tutò possit exhiberi: id quod testantur omnes ferè Practici. Videatur imprimis RIVERIUS *L. 1. Praxeos cap.* 15. Sed cum nauseosum quibusdam videatur hoc corrigens meliori modo corrigitur colocynthis per spiritum roris Majalis. Alii correctionem minus artificiosam instituunt per macerationem in aquæ & vini Rhenani partibus æqualibus, vel in sero lactis, & sic deponit multum de amarore & venenositate: sed necessum est, ut putrescat, & per longum tempus stet in balneo, additis plantis aromaticis, mentha, & similibus; sicque multum conducit in mensibus ciendis, & est potens remedium. Alii aliâ ratione corrigunt, blandis acidis scilicet, v. g. aceto, spiritu mellis, aut vino, quod virulentiam non nihil coërcet, si infundantur poma. Potentius corrigitur malignitas purgativa colocynthidos aceto, cum arcano tartari impregnato: vis enim maligna consistit in sale volatili acri & penetrante, à qua etiam suam habet amaritiem; unde necesse est, ut istâ debitè correctâ & sapor talis corrigatur. Optima verò correctio fit cum sale tartari, quod cum pomo colocynthidis digestum omnem amarorem extrahit, & texturam viscidam prompte corrigit atque aurei coloris liquorem dat, inspissandum, & cum ♈ in ♎ blandè amaricantem extrahendam, quæ etiam pro lubitu in Extractum satis tutum & mite redigi potest: Pulpa candida manet in fundo, quæ insipida est, ut devorari citra amarorem possit; sal verò tartari inspissatur, cumque ♈ elicitur ♎ blandè amaricans, cujus ʒj propinata suaviter κατω laxat.

præstat

Præstat tandem hoc etiam Arcanum tartari, conveniens ejus corrigens.

Quoad *Præparata*, *Trochiscorum alhandal descriptionem* videbitis in ZWEFFERO & aliis Dispensatoriis, alii decoquunt colocynthidem, decoctam inspissant, & addunt panem triticeum pro trochiscis formandis; vel possunt fieri fortiores, si loco panis triticei ipse colocynthidis pulvis correctus addatur.

Infunduntur in vinum, commodissimè in ♈ probè tartarisatum; vel hujus loco in ℞m tartari mediocrem, & paratur *Extractum*, quod postmodum ad granum unum vel alterum additur aliis purgantibus, præsertim pilulari in forma loco stimuli in gonorrhœa virulenta.

Potest etiam *Vinum cholagogum* fieri, si ℈j. trochiscorum alhandal bulliat in vino Rhenano, & filtratura postmodum exhibeatur pro potu laxativo.

AUTOR *noster* mentionem facit *spiritus vitæ auvei Rulandi*, qui nihil aliud est, quàm ♈, cui trochisci alhandal infusi: vid. *in Thesauro & Practicis ejusdem.* Melius paratur, si recipiatur ♈ tartarisatus, ut virulentia corrigatur. Spiritus hic ad ʒij. usurpatus purgat fortiter.

Ipsa Colocynthis si extrahatur cum ♈, dat *resinam*, quæ potens remedium, & substituitur loco Extracti trochiscorum alhandal, de quo vid. ZWELFFERUS *in Pharm. Reg. pag.* 75. Potest etiam fermentari cum succo pomorum.

FABER *in Myrothec. Spagyr. l.* 2 *cap.* 29. docet parare *Quintam Essentiam* ex Colocynthide, quæ est egregium remedium, & purgans non inelegans.

Poma Colocynthidos si macerentur in aqua, & per vesicam destillentur, dant simul *Oleum*, cujus gutt. una vel altera umbilico illita sufficienter purgat per inferiora.

Prostat etiam in officinis *Oleum diacolocynthidis* Quercetani per coctionem paratum, quod non adeò est nocivum intestinis, quæ colocynthis aliàs corrodere & exulcerare solet. Adhibetur pro inunctione suppositoriorum, ut felicius operentur; additurque etiam clysmatibus pro fortiori alvi stimulo. Inungitur umbilico pro pellendis vermibus & lumbricis, vel solum, vel cum aloë & felle taurino, instar unguenti mixtum.

De *seminibus* referunt quidam, quod etiam laxativa sint, sed mitiora, ita ut LOBELIUS testetur, se illa in majori dosi, quam colocynthidem ipsam, exhibuisse, & purgationem meliorem, utiliorem & minimè molestam sensisse. Ex his FREITAGIUS parat *Extractum purgans compositum*, ex ℥iv. *semin. colocynthidos*, ℥ij. *aloës* & ℥j. *scammonii*, cum ♈ ℔j; quod cum aliis elegans purgans à ℈ß. ad gr. xiij.

COLUTEA VESICARIA.

Colutea Vesicaria, Germanis welsche Linsen / Colutea dicitur à colore florum luteo; Vesicaria v. à vesicis, quas repræsentat.

Officinas non ingreditur. Sunt tamen qui putant, folia ejus foliis sennæ posse substitui, unde nonnullis falsche Senes-Blätter dicuntur. BARTHOLINUS refert *in Epistola sua*, quod in obsidione Hassniensi horum duplam dosin receperint, & eundem cùm foliis sennæ effectum habuerint. Cum igitur non tantùm figura externa foliorum foliis sennæ respondeat, sed & exemplo res sit confirmata, omninò illorum defectu hæc substitui possunt. Quantum verò in specie plantæ differant colutea & senna, optimè explicat JUNGIUS *in Doxoscop. Phys. P. 2. Sect. 3. cap. 17. pag.* 225.

EBULUS.

De *Ebulo* cum nihil inter alterantia sit dictum, hic aliquid monendum. Aliàs vocatur *Chamacte*, *i. e. parva sambucus*, vel *sambucus fruticosa*, quod quoad speciem & figuram conveniat ferè cum sambuco, & non nisi majoris & minoris ratione differunt; Ebulus enim est humilior & fructicosior.

Cùm igitur formam, quam externe gerit, similem sambuco obtineat, *internè* cum illa quoad facultates, & quæ dici possunt de sambuco, etiam intelligenda venient de ebulo, nisi quod sambucus sit calidior, actior, & fortius purget quàm ebulus. Nihilominus inter purgantia non ultimum obtinet locum ebuli cortex, & acini seu semina baccarum: reliqua, ut folia & flores, alterant, egregiè discutiunt, emolliunt, anadyni sunt.

Cortex interior, præsertim radicis, saporis est amaricantis, odoris ingrati, qui consistit in ☉e volatili acri, particulis ♃eis & viscosis immerso; unde potenter purgat phlegmata aquosa in hydropicis; deinde etiam lympham acidam & acrem, vellicantem partes nervosas circa articulos; adeoque in affectibus arthriticis à lympha acri commendatur pro purgante, & in genere in omnibus morbis, ubi est serosa colluvies, non inutiliter præscribitur. Cortex ergò proscopo purgandi præscribitur in infuso vel vino, (quod quidem violentius est,) aut decocto quod mitius agit: vel solum, vel unà cum aliis; cujus dosis in infuso solet esse ad ʒiij. l. ℥ß.

Externè cortex recens coquitur in oleo Veteri vel lini additur succus expressus corticis ad impræg nationem olei, ebulliat, post exprimatur: Optimum hinc est remedium contra ambustiones.

Acini potenter evacuant aquam & serum seu lympham copiosam in hydropicis, & in arthriticis partes nervosas vellicantem.

Succus baccarum ab ʒj. ad ℥ij. propinatus purgat per inferiora in hydropicis, & simul per vomitum, si præprimis ex corticibus proliciatur.

Aquam destillatam ex sambuci aut ebuli radice commendat AUTOR: QUERCETANUS *in Pharmacop.* habet *aquam destillatam purgantem ex baccis corticibusque ebuli & sambuci.* Disceptant autem inter se chymici: *An ex purgantibus possint haberi aquæ & spiritus purgantes?* Negant hi, affirmant illi; sed neutrum universaliter dici potest: sunt enim quæ dant aquam purgantem, sunt etiam, quæ nullam dant: Ergo de uno saltem hoc verum est, non de omni.

Alias *ex semine ebuli & semine sambuci*, *Oleum* fit per expressionem, quod est egregium vomitorium. Laudatur præsertim à quibusdam pro philtro propinato. *Dosis* ʒj. ad ʒiß. in cerevisia tepida. Externè illinitur umbilico & ventriculo pro laxatione alvi. Virtutes *Arcani Chamactes Glossai* satis expressæ sunt ab AUTORE.

Quod attinet *virtutes* alterandi *in floribus & foliis ebuli*, est vis diaphoretica, sicuti etiam in foliis & floribus sambuci, dum movent sudorem potenter: vid. AUTOR *in Classe* 1. ubi *de Alterantibus primariis.* Ex spiritu ebuli proprio, digesto super grana ebuli, fit ℞ vel *Essentia granorum ebuli*, quæ est elegans remedium in curanda suffocatione uterina; non minus etiam ℞ *granorum sambuci.*

Prostat quibusdam in locis *Extractum* corticis interioris c. ♈, quod à ℈ß. ad ℈j. humores serosos educit.

Sequitur, ratione ordinis alphabetici.

ELLEBORINE SYLVESTRIS LATIFOLIA

Elleborine sylvestris latifolia Germanis unser Frauen Schue / dicitur; sed male; quia *calceolus Mariæ* longè alius est: Est hic quidem species Helleborines, sed cum aliis non convenit. *Nostra Helleborine Helleboro albo cognata* est; sed nondum innotuit, quid & quantum valeat in usu Medico? an conspiret cum illo nec ne?

ELLEBORUS NIGER.

Hactenus *duo Ellebori genera*: *unum* vocatur *nigrum*, *alterum album*, de quo *in sequentibus*. *Niger Elleborus* à PARACELSO, (cui Helleborismi fuerunt in frequenti usu) vocatur *senior* & *Daura*; *albus* verò *junior*, Aliàs Elleborus niger *Veratrum* dicitur; ratio est ea, quod mentem vertat, quoniam in Maniacis & Melancholicis eam invertit; unde dicitur *caput Elleboro dignum*, i. e. insanum, quod corrigendum est per Elleborum capiti dicatum. Dicitur niger ratione radicis, quæ est nigra, & albus ratione radicis quæ alba, non ratione florum, qui in nigro sunt albi, in albo nigri.

Quatuor autem species Ellebori nigri nobis jam in promptu sunt:

1. Est *Elleborus niger legitimus*, seu *Veratrum nigrum flore roseo albo*, juxta MATTHIOLUM *Styriacus flore purpureo*. Paradoxa quidem videtur hæc de coloribus florum relatio sciendum autem, quod flores hellebori nigri primum albicantes post aliquot dies rubescant. Germanice vocatur Schwartze Niese-Wurtzel / ab efficacia: Dicitur etiam Christ-Wurtzel / quia circa Mensem Januarii aut festum Nativitatis christi lætissimè floret ad Aprilem usque. Folia septem vel plura, ex parte crenata circa caulem habet.
2. *Species* hellebori nigri est *hortensis flore viridi rosarum in modum*, ut plurimum novem folia crenata habens.
3. *Helleboraster* seu *pseudohelleborus niger nostras adulterinus*, *domesticus*, *hortensis*, *flore ex flavo virideſcente*.
4. *Helleborus Hippocratis flore luteo*, *Helleborine tenui folia*, Helleborastum nigrum, &c. Buphthalmi potius species est.

Helleborus niger genuinus siliquas habet numero utplurimum octo, semen oblongum continentes: radix nigra numerosis constans fibrillis, odore est gravis, sapore acris, amaricans & nauseosa: folia ejus sunt volatilissima, & si gustantur, acrimoniam, habent insignem morsicantem instar piperis; sunt enim acriora quàm folia plantarum antiscorbuticarum, piperitidis nasturtii, cochleariæ, raphani rusticani, &c. quod cuilibet illa degustanti innotescet: si destillantur, prodit ▽ similis saporis, ac habet ipsa planta; unde remanentia si calcinatur, parum vel nihil salis fixi continet sal enim volatile acre adscendit alembicum, à quo aqua saporem habet acrem vid. ZWELFFERUS, *in Pharmac. August. pag.* 139. & *Pharm. Reg. pag.* 34. Vix ergò purgatrix ejus consistit in sale volatili acri, & per quàm penetranti, quod insimul, corrigit acidum p. n. Folia hæc cum saccharo PARACELSUS pro vita longa commendat, & *Balsamum salutis* exinde parare docet, cujus TACKIUS in se ipso experientiam fecit: vid. ejus *Chrysogonia*.

Folia apud nos ratò usurpantur, propter acrimoniam.

In usum vocatur tantum *Radix ellebori styriaci*, cujus colligendæ rationem habet AUTOR ex HEURNIO. Discrepant tamen & sunt, qui dicunt colligendam esse mense septembri sole in libra, vel mense Martio sole in ariete existente: Quidam colligunt mense octobri cum enim floret rigerosissima hyeme sub mediis nivibus tempus autumnale illi est quasi vernum, & æstivum instar hyemalis; adeoque autumnali in maximo est vigore perpetua fronde viret. Sub collectione a. ejus probè observetur, ne confundatur cum radice Aconiti, radicibus Elleborinis non absimili, quæ quoque in iisdem provenit montibus, & maligna est ac venenosa, & cum maximo ægri detrimento ac nocumẽto conjuncta: & quidem præ cæteris vid. de aconito HILDANUS *in Epist. pag.* 974. & ZWELFFERUS *Pharm. Reg. pag.* 75.

Radix est nobile purgans, & pharmaca recondita habet: unde dicitur *secundus Rex medicaminum purgantium* sicuti colocynthis *primus* vocatur, propter egregiam & fortem vim purgantem: item sunt, qui dicunt, quod nihil adeò sit salutare humano generi sub luna, quàm elleborus niger. Contrarium dicitur de brutis, quæ jugulantur ab Elleboro nigro, teste MATTHIOLO. PARACELSUS præfert omnibus aliis simplicibus purgantibus, & dicit; quod non melior radix elleboro nigro, quoniam curet quatuor morbos principales qui ipsi sunt: podagra, hydrops, epilepsia & apoplexia, & quorum sub vexilla tanquam sub summa genera, reliquorum morborum cohortes coërcet. Dicatur enim capiti in epilepsia, apoplexia, vertigine, paralysi, &c. in specie in affectibus chronicis, genus nervosum & caput affligentibus, indeque tàm mentem turbantibus, quam morbos convulsivos inferentibus; adeoque Systemati nervoso convenit, & causis morborum partium nervosarum occasionalibus confert indeque melancholicis, affectibus cutaneis, scabie ferina, ulceribus partium internarum, pro fomite interno corrigendo & eliminando, egregium est. Sane inter ea, quæ humorem sic dictum melancholicum veterum, i. e. crassum, viscidum ac acidum evacuant, est præcipuum Elleborus niger, imprimis cum præter vim purgantem in dictis affectibus etiam singularem vim alterativam appropriatam, saporum morbosorum correctivam, & hinc massæ sanguineæ, ac viscerum in ventris emendativam, obtineat; adeo ut sint qui dicunt: quod si elleborus niger per fermentationem imprimis alteretur, & dematur ipsi malignitas & venenum laxativum, fiat magnum remedium specificum in morbis cephalicis, & confortativum capitis conferatur hîc *specificum Melampodii non purgans* pro Melancholicis, quod recenset VELSCHIUS *in Hecat. 2. num* 20. *pag.* 11. certum aliàs est, quod acuet ingenium, & spiritus roboret, hominesque hilares atque promptos reddat; id quod experientiâ propriâ confirmat GESNERUS *Epist. pag.* 13. Et certum est, quod imprimis PARACELSUS multum tribuat Elleboro nigro ad prolongandam vitam; unde vocatur etiam *Thesaurus vitæ*. Ad insaniam præstantissimum vocatur Alexipharmacum à *Zacuto Lusitano L. 2. Hist.* 29. Sicut & ellebori nigri ope, unà tamen cum aliis, aliquot hydropicos curatos fuisse ab EZLERO, constat. A MATTHIOLO Dilutum seu infusum ellebori nigri *specificum purgans* vocatur *quartanarium*: dicit namque, quod nulli propinaverit, qui non unâ alterâvè purgatione fuerit curatus: vid. MATTHIOLUS *Comm. in Dioscor.* & DEODATUS dicit: vim specificam elleboro nigro inesse educendi omne id, quod sanguini permistum, aut eundem corrum-

corrumpit; & rectè dici *Fugam dæmonum*, eò, quod succos, mentes turbantes, expellat, in quibus succis esse dicitur balneum & stabulum diaboli, & inde nata deliria Melancholica exhauriat: de quo videbitis experientiam in FREITAGII *Aurora Med. capite de Elleboro*, ubi narrat exemplum curati per elleborum qui quasi diabolo fuit obsessus, ex quo locutus: se coactum esse, inquiens, ut exeat, quoniam nidus suus sit destructus.

Dosin tàm in substantia, quàm in infuso habet AUTOR. In infuso usurpatur præsertim cum senna, ut *suo loco videbitu.*

Externè convenit in usu sternutatorio; unde HELMONTIUS *Tr. Asthma & Tuss.* §. 65. præstantem pulverem sternutatorium exinde parat: dum

℞. *Rad. helleb. nigri,*
Sacchari, ana part. æqv.
M. f. *pulvis:*

Qui pro majori suavitate aliquot guttas ℞. *i destillati caryophyllorum*, l. *cinnamomi*, l. *majorana*, irrorari potest.

In coryza optimus est; & longe tutius usurpatur, quàm Elleborus albus; item radix hujus hellebori fonticulo imposita non tantummodò acrimoniâ suâ excretionem fonticuli promovet, sed simul etiam corpus turbat teste WALÆO *in M. M. pag.* 43.

Cœterum, quoniam est vehemens remedium, ἄνω & κάτω violenter purgans, rarò, aut plane non, in substantia usurpatur, nisi prius corrigatur aliquantisper. Testantur enim Observationes, quod Elleborus niger inducat convulsiones lethales: id quod quidam dicere volunt de Elleboro albo tantùm, HIPPOCRATI usitato: Verum enim verò prostant etiam exempla de Elleboro nigro: Sic HILDANUS *in C. Epist. pag.* 914. refert, quod quidam princeps per Extractum ellebori nigri pro purgante fuerit interfectus: item quod mulier cum extracto ellebori nigri purgata intra sex horas sit mortua: sicut etiam du HAMEL *Tr. de aff. corp.* refert, radicem hanc fonticulo applicatam, purgationem per superiora & inferiora excitasse. Ut ergò malignitas præcaveatur, propterea præparatur, & quidem cum vino hoc modo:

℞. *Radices ellebori nigri justo tempore collectas:*

Macerentur in vino malvatico exsiccentur in sole vel alio calore, exemptis tamen primùm interaneis seu medulla, quod ter est repetendum; tunc pulverisanda radix, & vitro indenda: huic super fundendùs *succus rosarum pallidarum*, & in sole vel alio calore vel furno siccanda radix, quod iterum ter repetendum, tandem radix sicca denuò pulverisanda & servanda.

Dosis est à ℈ß ad ℈j.

Vinum cydoniorum à multis dicitur specificum corrigens Ellebori nigri, quod etiam confirmat ZWELFFERUS *in Pharm. Reg. pag.* 35.

Præparatio Ellebori nigri per pomum assatum, quem refert AUTOR fuit FONSECÆ secretum, qui recipit pomum, imprimis dulce, & per hoc transigit fibras hellebori nigri, cumquè illis sub cineribus assavit, deinceps extraxit radiculas, & pomum ita coctum propinavit melancholicis, quos suaviter purgavit; uti & aliis, quibus opus fuit Elleborismo.

Aliàs per ea quoque corrigitur, quæ in genere de purgantibus commendata sunt, imprimis per acida, quibus tamen castratur; quia partim ⊖ volatile evocatur & figitur, partim in aceto macerando virtus ejus optima extrahitur. Per alcalia tamen ita corrigitur, ut si sero lactis, vel aquæ destillatæ seri lactis cum sale tartari impregnatæ, infundatur, insigniter cicuratur Elleborus. Si verò acida placeant, ad imitationem HARTMANNI *in Praxi Chymiatr. pag.* 17. recipiatur phlegma vitrioli, vel phlegma aut spiritus vitrioli addatur sero lactis, qua mixtura irrorentur radices Ellebori nigri ubi tamen notandum, quod acida nimis castrent eum, ut in majori dosi usurpetur quo plus enim spiritu acidulatum fuerit phlegma, eò minus evacuet: Nam acidum figit sal purgans, & vim deleteriam; & quo dilutius, minor dosis præscribitur; Contrà quo minus fuit acidulatum, eò magis purgabit in tali dosi. Qui mitius corrigunt, præferunt succum cydoniorum infusum radicibus ellebori, sicquè maceratæ corriguntur pro ulteriori usu.

Pro decoctis autem & infusis indequè paratis Extractis item nodulis, in morbis hypochondriacis, Melancholicis, quartana, affectibus capitis, catarrhalibus, aliisque chronicis, item in affectibus cutaneis externis, scabie, serpiginibus, vid. HILDANUS *loco allegato.* Recipienda est radix cruda, acri ⊖e volatili insigniter turgida, non verò, prout communiter fit, præparata. Eligatur pro infuso radix recens vel potius radiculæ fibrosæ, rejectis partibus lignosis, quæ fibrillæ, quia maximam partem substantiâ corticali constant, virtute medicamentosa copiosius ditatæ sunt; sicut in toto vegetabilium regno cortex duplo plus, quàm medulla lignosa, virtutis obtinet. Menstruum sit aqua. Elegantissimum autem infusum fit cum vino Neccarino vel Mosatellino, quod propinatur à ℥j ad ℥ß. Pro scorbuto infusio in sero lactis probè depurato facienda est, addendo parum salis tartari, & egregium sic laxativum per epicrasin habetur.

Huc pertinet etiam aqua hellebori nigri destillata, quam sufficienter purgare afferunt, non tantummodo quæ ex helleboro recenti paratur ad imitationem BORRICHII *in Hermet. sapient. pag.* 341. Sed recipiunt etiam *Rad. elleb. nigri* ℔j.

infundunt
Vini Mens. iv.

unà cum *semine anisi* & *fœniculi*, ceu corrigentibus: deinde per MB. vel VB. destillant ▽m: cujus cochlear unum vel alterum pro corpore evacuando propinatur.

Non contrariatur hîc ZWELFFERUS *in Pharmac. Reg. pag.* 35. 76. & 206. volatiles enim admodum sunt particulæ medicamentosæ, præsertim salinæ hellebori nigri; unde non tantummodò destillata ejus acre admodum sapiunt, sed etiam in cineribus ejus nullum sal fixum remanet. Conf. ZWELFFERUS *in Pharmac. Reg. pag.* 34. & 76. item in *Animadv. in Pharmac. Augustan. pag.* 139.

Extractum ejus variè paratur, tam cum ▽, quàm menstruo aqueo. Quidam extrahunt Elleborum nigrum cum phlegmate vitrioli acido, vel solo, vel acuato cum spiritu proprio aliquantisper: Extractum inspissant in consistentiam mellis. Sed non habebitur extractum purgans; quia propter aciditatem vi medicamentosa purgans castratur, quod tamen maniacis convenit. Elegantior modus videtur BARTHOLETTI, qui in *Encyclop. pag.* 417. radices Ellebori nigri debito tempore collectas aceto impregnatas solet extrahere per serum lactis caprinum, & postea extractionis evaporatæ ℔j admisceat ℥ß spiritus vitrioli.

Deinde

Deinde extrahitur etiam cum ſpiritu vini, vel cum ſpiritu aniſi, uti AUTOR *in Nota ex* HEURNIO & WECKERO dicit: nam notum eſt, quod aqua aniſi ſit appropriatum corrigens Ellebori albi; adeo ut HIPPOCRATI fuerit in uſu, qui ſemper cum Elleboro nigro propinavit aniſum, tanquam proprium correctivum. Utrasque verò extractiones, qui conjungunt, totam vim Ellebori nigri concentratam poſſident:

℞. *Rad. elleb. nigri Styriac.*
℔j.
infundatur in
V ℈ij. q. ſ.
Stent in MB.

per diem & noctem, filtretur cum forti expreſſione: à filtrato liquore abſtrahatur *ſpiritus vini* & remanet Extractum: Extractæ hæ cum ſpiritu vini radices coquantur quatuor ollis aquæ ad dimidietatem; poſteà benè exprimantur. Decoctum expreſſum cum album, ovi clarificetur, colatura evaporetur ad conſiſtentiam mellis, addendo primùm cum ſpiritu vini paratum Extractum evaporentur leniter, & Extractum ſervetur uſui. Semper ſub decoctione aliquid ſalis tartari vel olei ejus p. d. addendum eſt.

Cœterùm, quia extractiones iſtæ cum ſpiritu vini, ſpiritu aniſi, & ſimilibus, paulo acriores ſint, etiam nonniſi fortioribus ſubjectis, aut ubi penetrantius requiritur remedium, conveniunt: nam acria potiùs intendunt malignitatem, quam quod illam corrigant, cum illa ipſa conſiſtat in ſale volatili acri: Propterea potius extractiones cum menſtruis aquoſis, eligantur: nam præparationes, quæ fiunt per aquas puras, fiunt puriores, & operantur mitius, quam quæ per menſtrua acriora qualia ſunt ſpiritus vini &c. Præ cæteris extrahatur cum vino Rhenano, ut ſic ab acido & tartareo vinoſo ſimul nonnihil caſtigetur Helleborus: Extractio inſpiſſetur ad debitam Extracti conſiſtentiam. Loco vini etiam aquâ ſimplici, cum ſale tartari acuatâ, paranda eſt. Aliis radicem Hellebori in vino Rhenano infundere placet, ſub digeſtione ſal tartari addendo, & quidem non inepte: ſic enim fit quaſi ſal eſſentiale ſeu terra foliata tartari, quæ ſub digeſtione radicem hanc optimè corrigit. Hinc hoc Extractum cum vino ita paratum eſt inſtar binorum modo ſinuatorum.

Optime autem ſecundum ZWELFFERUM paratur cum ſola aqua ſimplici per decoctionem: Decoctum inſpiſſatur in conſiſtentiam Rob, quod ulteriùs extrahatur per ſpiritum vini tartariſatum, & ſic fit Eſſentia Hellebori nigri purgans, & per ſpiritus vini abſtractionem Extractum egregium: Vid. *Animadv. in Pharmac. Aug. pag.* 139. & *Pharmac. Reg. pag.* 76.

Gedanenſes, die Danziger / duobus modis *Extractionem helleborinam* parare ſolent. Primo infundunt *pulveriſatum* cum *ſero Lactis deſtillato*, addendo *ſal tartari albiſſimum* quantitate ſufficienti. Secundò modò infundunt *radices* in *ſero lactis* cum *ſpiritu vitrioli non dephlegmato*, & utroque modo Extractum correctum obtinent.

Doſis Extracti hellebori nigri eſt à ℈ß vel gr. xv. ad ℈j l. gr. xxv. ad ſummum, in omnibus affectibus in quibus commendatur aliàs Elleborus niger. Utendi modus ejus eſt in forma pilulari, addendo ſtimulum, vel ex ſcammonio vel ex Colocynthide. Formula poteſt eſſe talis:

℞. *Extr. helleb. nigr.* ℈i:
♂ *e. ſ. p.* gr. xij.
troch. alband. gr. ij.

cum *Eſſentia fumariæ comp*, f. *pilulæ minores* pro melancholicis hypochondriacis.

Additur aliis quoque pilulis, e. g. tartareis *Quercetani*, item pilulis de amoniaco, v. g.

℞. Mp. *de amm.* l. ♃*ear. Querc.* gr. xv.
Extr. Elleb. nigr. gr. V. (plus minusve, prout baſis eſt vel fortis vel debilis: poteſt addi
Extr ♂*is* ℈ß l. gr. xv.
Scamn. ♃*ati* (proſtimulo) gr. ij
(l. *Extract. trochiſc. alband.* gr. j.)

In ſcabie egregium eſt hoc Extractum, imprimis miſceatur cum Mercurio dulci in tali formula:

℞. *Extr. elleb. nigri*
℈i: *dulc.* à ℈ß ad gr. xv.
Extract. troch. alband. gr. j.

cum quantitate ſufficiente *Eſſentia firmariæ* f. pilulæ: quæ conveniunt in ſcabie ferina, Epilepſia habituali, in affectibus apoplecticis ad præcavendum recidivam, & Gonorrhœa virulenta, uti & incipiente morbo Gallico, in quo Elleborus niger cùm Mercurio dulci utramque facit paginam. Item in febribus intermittentibus primas vias à ſordibus inde latitantibus evacuat, & quidem in quartana confirmata; ſed mox ante paroxyſmum propinetur.

Quod etiam Extractum ellebori nigri proſit ad prolongandam vitam, vid. in BARTHOLINO *cent.* 5. *obſ.* 28. Quod ſi tamen in forma liquida deſideretur, ita præſcribatur in dictis caſibus:

℞. △ *menthæ* ℥j:
Extr. helleb. nigr. ℈j.
troch. alband. gr. j.
Eſſ. ♂*is liquid.* ʒß.
Syr. de pom. Reg. ſabor. ℥ß M.

Plura præparata ex Helleboro qui cupit, vid. THIERMAYER *in Conſil. Lib.* 1. *pag.* 66. & *ſequentibus.*

De balſamo Elleborino, qui multum commendatur ad prolongandam vitam, vid. PENOTUS *Tract. de Medicam. pag.* 485. qui illud valde laudat, & dicit expreſſè: quendam Decanum ex illius uſu uſque ad 186. ætatis annum vitam protraxiſſe, ut illi mortuo tale fuerit poſitum Epitaphium:

Hic jacet edentulus canus atque Decanus,
Rurſus denteſcit, nigreſcit, & requieſcit.

Præterea CLAUD. DEODATUS *Lib.* 3. *Panth. Hygiaſtici pag.* 52. habet *Balſamum ſenectutis Paracelſi*, paratum ex decocto ellebori nigri certo modo præparato, item *Theſaur. Vitæ ejuſdem.* FABER *Lib.* 4. *Myrothec. ſpagyr. cap.* 17. habet oleum Ellebori nigri purgans, præparatum ex radice ſicca per deſtillationem per deſcenſum, in quo, dicit, conſiſtere curam catarrhi perfectiſſimam. HILDANUS *in Epiſt. pag.* 974. habet *Cryſtallos Ellebori nigri purgantes* ex DEODATO, quæ etiam videri poſſunt in FABRI *Mirothec. ſpagyr. Lib.* 2. *cap.* 5.

Syrupi Elleborati elegantiſſima & efficaſſima ſunt remedia. Per Extractionem cum menſtruis aqueis vel vinoſis parati, & loco inſpiſſationis in ſyrupum redigi poſſunt, ad imitationem ZWELFFERI *Pharmac. Reg. pag.* 34. vel ad imitationem *Cnöſſelii*, de quo vid. *M. A. N. C* Ann. 6. & 7.

ELLEBORUS ALBUS.

Elleborus albus, ſeu *junior Paracelſi flore* eſt *ſubatro. Radix* frequentiſſimè in uſu fuit HIPPOCRATI & veteribus, quia robuſtiſſima eorum corpora illum perferre potuerunt; apud nos verò, propter ſummam

summam virulentiam, rarissimè usurpatur, nisi in fortissimis subjectis cum impetu enim per superiora & inferiora purgat, quicquid in corpore invenit, & in omnibus vehementior & violentior est præ Elleboro nigro. Dicitur insuper, quod recens imposita ventriculo soleat vomitum ciere. Colligitur tempore verno, sole ingrediente signum tauri, vel sub ortu solis incremento lunæ in signo leonis vel capricorni.

Purgat egregiè phlegmata crassa & succos melancholicos; unde inter Malanagoga refertur vulgò, & non nisi in Melancholicis, Maniacis, furiosis & aliis, qui non possunt curari cum antimonialibus, ad Elleborum album, tanquam ad ultimum refugium, devenimus. In mania sanè vomitus ex elleboro albo est radix curandæ Maniæ & propter vim alterativam cum vomitoria conjunctam, generosum simul Maniæ alterans: vid. LINDANI *Collegium in Hartmanni Praxin*; sicut & D. MICHAELIS per Essentiam ellebori albi curavit hic virginem melancholicam, quæ à dæmone obsessa putabatur. Modus exhibendi est:

℞. *Rad. elleb. albi* ʒß ad ʒj.

Coquitur in *vino*, donec mollescat: exprimatur, vinum abjiciatur, & radix novo vino infundatur: ubi per noctem in loco tepido relictum, mane vel cum vel sine expressione transcoletur, & maniaco propinetur, prout mitius aut fortius haberi vult, sicquè ut plurimum primâ vice cicuratur aliquantulum. Veteres tempore imprimis HIPPOCRATIS Elleborismo crebrius usi sunt; unde natum proverbium: Elleboro indiget, seu caput Elleboro dignum. In nostro tamen climate cautius usurpandus, quia violentus est. Mulieri cuidam, materialistæ uxori, aliquando jubebam nodulum ex speciebus in officina sua obviis facere, quibus etiam ex aliis Elleborum nigrum addere jusseram: famulus verò ejusdem loco hujus album recipit, me & hera inscriis: Mulier in vinum infundit, & vomitu adeo vehementi corripitur, ut etiam cruentus secutus fuerit: dolum statim subolfeci; unde interrogato famulo, etiam certus factus, utpote dicente: der Weisse wäre besser: sed hera ejus noxam demum experta est.

Quod si tamen ritè corrigatur, ut saltim per inferiora purget, non simul per superiora, etiam in aliis affectibus usurpari poterit. Incorrecta enim vehementissimum est remedium, quod superius mortes & tragica solet excitare vid. in M.A.N.C. *ann.* 2. *pag.* 279. & 280. item GEIGERUS *in Microcosmo hypochondriaco c.* 23. *pag.* 283. KIRCHERUS *in Musurg. cap.* 23. *pag.* 283. refert, maniacum convulsum interiisse ex haustu decocti ellebori albi adeo tragicum & generosum, simulque periculosum, est remedium Elleborus albus & digna sunt lectu, quæ habet MATTHIOLUS *in Comment. Dioscoridu*, quod Hispani ex Elleboro albo pararint præsentaneum venenum, quo illitæ sagittæ incontinenti enecant bestias: id quod se expertum esse dicit in gallis gallinaceis, quos tali sagitta læsit, ubi statim interempti sunt, utut interius sine noxa assumpserint. Ex quo multum inclarescit virtus, quâ operantur venena: & dicunt Hispani, non posse talia venena corrigi, nisi per succum cydoniorum, vel per mala cotonea aliquot devorata ab illis; cuidam tamen, cui elleborus albus per fraudem propinatus, castoreum ad ℈ij pro Alexipharmaco fuit: vid. THONERUS *pag.* 227. Quod si ergò gravia eorundem symptomata sequantur, maturè à ℈j ad ℈ij. cum Theriaca propinetur. *Forestus* L. 8. Obs. 44. pulvis florum nymphææ albæ proprium radicis hujus Ellebori albi esse dicit remedium; quod tamen minus probabile mihi videtur, sed potius castoreum peculiare alexipharmacum existimo cum THONERO *loco allegato*.

Externè sternutatoria solet ingredi, quæ reddit satis fortia. Mitius est HELMONTII, quod fit ex ana *sacchari & radicis ellebori nigri*: vid. *pag.* 298. *in Tract. Tussis & asthma*. quodque in affectibus cerebri commendatur à RIVERIO *Lib.* 1. *Prax. cap.* 1. *pag.* 16. Utut autem usu interno radix sit adeò potens laxans, externe tamen cingulum ex foliis ellebori albi applicatum abdomini & circa regionem renum est experimentum singulare ad hæmorrhagias uteri & ani sistendas, uti hoc refert LINDANUS *in Praxi*, & HARTMANNUS *Praxi chymiatr. ubi de Hæmorrhagiis*.

Ut autem internè pro pluribus affectibus exhiberi queat, malignitas ejus cicuretur, aut corrigatur: quod fieri potest non tantummodo per acida, de quo vid. MYNSICHTIUS, sed etiam decoctione & cautâ infusione cum vino. Modos videbitis *in Autore*. Præ cæteris tamen, ut tutus sit ejus usus in furiosis & maniacis, in quibus vitiosos, viscidos ac tenaces humores potenter revellit, sicut inde aliquot prostant exempla feliciter adhibiti ellebori albi in confirmatis Melancholicis & Maniacis affectibus, corrigitur hoc modo:

℞. *Radices ellebori albi, nigrore rasione à radice separato:*

Incisa in taleolas infundatur in *succum rosarum* tribus vicibus, semper iterum exsiccando; sic per succum rosarum elicitur maxima virulentiæ pars, ut ita à ʒj vel ʒiß ad ʒij vel ʒiij pro infuso in vino albo usurpari possit quod dosi cochlear. j. per inferiora tantum purgat sine recremento.

Quin & cum sale essentiali tartari, seu sale tartari cum aceto impregnato, corrigitur, quod infusum blandè evacuat supra & infrà. Lindanus præparat ita:

℞. *Rad. elleb. albi* ʒß ad ʒj.

Coquit in vino, donec mollescat: radix ubi cocta est eximatur & abjiciatur vinum, quia nimis venenosum: radix in aliud vinum calidum infundatur, & relinquitur per noctem; secundâ autem vice coqui non debet, sed relinqui tantùm in loco calido: Tunc mane illud vinum vel sine expressione, si minus calidum illud velimus; vel cum levi aut forti expressione, prout validissimum intendimus, adhibeatur.

Dosis hujus vini summa est ʒj.

Cum hoc repetitis vicibus mirè cicurati & mites redduntur maniaci.

Vinum Vomitorium HEURNII fuit expertum remedium in asthmate convulsivo & catarrho suffocativo, modò iterum in usum revocaretur. Nam in tali casu mirè convenit tale vomitorium. GESNERUS *Epist. pag.* 12. dicit, quod dederit suæ ancillæ cochlearia duo vini Malvatici, in quo radix ellebori albi cum aliis jam diu fuit macerata: unde illa post tres horas per vomitum plurimum materiæ excrementitiæ rejecit, cum pro frictione quadam extremorum quam sensit aliàs satis tamen benè tulit, ut habet GESNERUS. Pertinet hoc infusum Ellebori albi in vino pro curandis Maniacis & quasi dæmoniacis, quod videbitis in Append. *M. A. N. C. ann.* 4. *pag.* 42.

EPITHYMUM.

Epithymum, Thiem Seyde / est *cuscuta* quædam *species* super Thymum crescens, de quo *supra*, ubi *de Cuscuta* egi.

Veteres inter blandè laxantia & diuretica retulerunt, & quando nitrosæ naturæ esse dicitur ab HOFFMANNO, vi absterſiva cum aliis commodè usurpari potest, præsertim verò in chronicis morbis, ab acido vitioso natis, seu, ut veteres vocarunt ab humore Melancholico natis affectibus, in usu esse solet. Rarò tamen usurpatur hodierno tempore, & ferè in infuso, integra planta contusa cum aliis, & propterea est ordinarium ingrediens nodulorum purgantium vino infundendorum, ab ℥ß ad ℥vj in affectibus hypochondriacis spleneticis, & cutaneis scabiosis. Tantum præscribitur pro leni laxante in infuso: Nam non sustinet decoctionem, quia vis ejus multâ decoctione avolat, & propterea quoque rarò vel planè non est præscribenda in syrupis & apozematibus, quemadmodum rectè hoc monet FORESTUS *L.3. Obs.* 32. In insania, epilepticis & vertiginosis affectibus, imprimis qui oriuntur per consensum splenis & hypochondriorum, est expertum remedium.

Præparatur ex hoc *syrupus*, qui tamen valdè est compositus: vid. POTERIUS. *spag. L.3 pag.* 559.

ESULA.

Esula generale nomen & omnium Tithymalorum, qui inter plantas venenatas referri solent. Continent in se succum lacteũ, qui inspissatus concretum simillimum scammonio præbet, ut etiam loco scammonii eô uti possimus unde sæpè pro ipso scammonio venditari & adulterari solet. Malè quidam discrimen faciunt inter Tithymalum & esulam, cum diversitate tantum patriæ vel loci differant. Est enim *Tithymalus Cupressinus*, vel *foliis pini*, vel *foliis linariæ*: item *major* & *minor*; quæ iterum *foliis oblongis* & *rotundis*: *Esula rotunda minor*, *Peplus* dicitur, ad differentiam Peplis, quæ duo inter se non confundenda. Vis earum consistit in acrimonia planè caustica, aut sale volatili penetrante adurente & quasi piperino, in quo omnes Esulæ conveniunt.

Radix, & præprimis *cortex radicis*, in officinis usitatus admodum acris est, & vehementer ac violenter purgat; unde magis rusticis, quam dominis & aliis subtilis texturæ hominibus inservit; quare AUTOR, causticam virtutem describens & confirmans, *Rusticorum Rhabarbarum* vocat, utut cum Rhababaro non conveniat. Noxias ejus describit *Gabel Choretus* Cent. 1. cap. 37. & vidit ex ejus usu inordinato ardentem febrim excitatam; sicut & SCHENCKIUS *L.3. Obs. de Cachexia* similiter meminit febris ardentis, ex usu esulæ præpostero, nisi vis caustica probè corrigatur; quia purgat per superiora & inferiora, simulque liquida corporis viscidiora plus minus chylosa incidit & colliquat, eaque sub forma liquaminum serosorum evacuat; quâ ratione inter hydragoga & phlegmagoga vulgo solet referri. Usurpatur internè in succis viscidis, ex esu lactis in ventriculo coagulati ortis, ac LINDANO fuit in usu, quando nautæ Belgæ biberunt lac, illiquè postmodum cerevisiam dulcem super infuderunt, atque ita tales humores cumularunt. Et D. MICHAELIS puerulum cujusdam mercatoris, desperatâ alvi obstructione laborantem, curavit per esulam, postquam nihil perfecerat etiam fortissimis purgantibus: dedit nimirum illi esulæ radicem pulverisatam, & successit exoptatissima alvi apertio, & æger fuit salvatus.

Dum autem est maligna, caute est præparanda & corrigenda. More aliorum purgantium castratur per acida, corrigitur per Alcalia: Inter acida sunt succus citri, aurantiorum acidorum, & cydoniorum: in quibus radicis cortex per diem & noctem in aceto maceratur, exprimiatur, & exsiccatur. Cortex hoc modo præparatus à ʒij ad ʒiij (plus minus tamen, quo plus vel minus correctus fuerit) vulgò vino infunditur. In infuso tamen cum vino, ubi paulò fortius agendum est, commodius cortex radicis non præparatus usurpari potest. Optima Correctio fit per alcalia, speciatim, sal tartari: hinc, sive in forma sicca sive liquida usurpanda veniat, nunquam sine sale tartari propinanda: qui usus vid. in WILLISII *Pharm. Ration. P.2. Sect. 2. cap.3.* Rarò tamen usurpatur propter vehementiorem operandi modum, nec nisi intestinis durioribus ac alvo pertinaciori, præsertim in substantia, convenit. Nec usurpatur nisi cum vel post usum ellebori frustraneum: Nam helleborus niger, quod non attingit, ad illud accedit esula; sicut ubi Jalappa in Hydragogis non sufficit, ad Elaterium confugimus.

Optimum *Extractum* paratur, quod habet FREITAGIUS, si cortex per diem & noctem cum aceto, aut succo vel cydoniorum, aurantiorum, aut citri maceratus exprimatur, post exsiccatus cum aqua menthæ, cardui benedicti, vel absinthii, vel aliis, cum oleo tartari per deliquium vel sale tartari acuatis, immergatur, quæ postmodum inspissatur ad consistentiam mellis spissioris: sic optimum habemus Extractum purgans ex esula.

Sunt qui *Conservam* parant è floribus & foliis esulæ cum Saccharo; sed violentum est remedium: nisi enim addantur Corrigentia, nunquam tutò in usum est vocanda.

Fundunt esulæ lac causticum & acerrimum, quod tibiis affrictum easdem solet exulcerare, adeò ut impudentium etiam Mendicorum fraudi inserviat, qui hocce succo cutem sibimet exulcerant scabritiei specie; uti etiam videbitis in AUTORE *pag.* 239.

Lac hocce esulinum seu Tithymalli leni calore inspissatum in quamplurimis refert faciem & essentiam scammonii, ut erit de hoc uberior dicendi occasio *sub scammonio*; quippe quod nihil aliud est, quam tale lac inspissatum: unde lac cujusvis esulæ legitimè præparatum in locum scammonii commodè substitui, & simile exinde purgans elici potest; quatenus cum spiritu vini extrahi, & cum aqua simplici emulsio laxativa fieri, & de cœtero pariter atque scammonium tractari potest, saltem quod ferocior paulum, quia acrior talis succus inspissatus erit.

Aliàs succus hic ob suam acrimoniam internè nullum habet usum, nisi quod externè pro scopo ulcerandi, utut rarò, exhibeatur.

FRANGULA.

Frangula aliàs dicitur *Alnus nigra baccifera*; cujus *Cortex interior* seu *liber* tantùm usurpatur. *Duplicem* enim habet *corticem*: *crassiorem* & *teneriorem* seu *interiorem*: sed posterior tantum adhibetur, qui valdè purgat imprimis liquamina serosa, nunc per alvum, nunc per vomitum: si recens est, vomitum movet, & simul purgat per alvum; si siccatus, tantùm per alvum solet purgare. In hydrope autem imprimis usurpatur à robustioribus subjectis, in nodulis purgantibus vino infusis, à ʒiij ad ℥vj. & ne noceat ventriculo solent addere aromata, quæ noxas ejus emendant. Quidam corticem exsiccatum in substantia à ʒß vel ʒj ad ʒij vel iij exhibent. *Correctio* tamen fit commodissimè in aceto, acuato cum terra foliata tartari, ex quo Extractum fieri potest.

GRATIOLA.

Gratiola seu *Gratia* Dei, Germanis Wild-Aurin/ confunditur sæpius cum *Lysimachia galericulata*. *Plantula* est *foliis acutis centaurio minori similis*, ad cujus species potiùs referenda videtur; unde *Centauroides* dicta.

Hæc

Hæc ipsa etiam inter Purgantia hydragoga sic dicta refertur, & non sine ratione: ejus enim folia sapore suo amarissimo insignem habent vim abstergendi primas vias, & evacuandi quæcunque excrementa in corpore stabulantia per inferiora; in dispositis tamen etiam supra: unde & hydropicis imprimis commendatur, quibus serum ac lymphâm, à quibus oriuntur tumores dicti serosi & œdematosi, aliaque liquamina aquosa, copiosè satis educit: cujus rei exemplum subministrat FREITAGIUS *in Aurora Medicorum*, quendam hydropicum ex scorbuto cum pulvere hujus gratiolæ curatum fuisse valida per vomitum evacuatione. Sed non adeò violentum est purgans, neque correctione multâ indiget. *Vtendi modus* est in infuso à ʒj vel ʒij ad ʒiij vel ℥ß. Præter vim purgantem simul est alterativa, & specificè quoque exhibetur pro lumbricis enecandis, & ex intestinis, & ventriculo expellendis, forma pulveris à ℈j ad summum ʒß, rarò ad ʒj, adhibita. Commendat JOEL contra venena & febres.

Cœterum cum gratiola uti reliqua purgantia, inimica sit stomacho, & varia interdum symptomata inducere soleat; Propterea sunt, qui pro correctione macerant in aceto, & exsiccant, hinc infundunt in lac, denique siccant, & in pulverem redigunt; quem à ℈j ad ℈iv. propinant: sed vis purgans per acetum castratur, unde in tanta mole magis est nauseosa.

Conserva inde paratur cum sufficienti quantitate sacchari, quæ est vomitiva, & pro dictis affectibus usurpatur: vid. GRULING *in Florileg. Dosis* variat, prout plus vel minus sacchari additur: nam ubi plus sacchari est admistum, augenda dosis; ubi minus, imminuatur, quod quilibet facilè videt. Imprimis tamen à ʒij vel ʒiij ad ℥ß vel ʒvj usque ad ℥j usurpari potest pro scopo vomitorio. *Succus inspissatus*, quem habet AUTOR, à ℈j ad ʒß vel ʒj vomitorium est insigne, & in febribus intermittentibus chronicis convenit, tàm vi alterante & correctivâ fermenti peregrini, quàm contenta præter naturalia primarum viarum evacuativa.

Sunt qui faciunt *Extractum* cum spiritu vini: sed meliùs & rectius facit, qui extrahit cum vino Malvatico, vel sero lactis, vel cum aqua agrimoniæ. Fieri adhuc potest ex Gratiola *Magisterium* per præcipitationem: si scilicet recipiatur aqua fontana, acuetur oleo tartari per deliquium, & huic aquæ infundatur planta exsiccata & incisa, idquè in loco calido, ut fiat extractio: Quod si jam sufficienter impregnata, cujus testis erit color, filtretur: filtrata aqua cum aqua solutionis aluminis calida præcipitetur: tandem decantetur ▽, & sic remanet magisterium gratiolæ. Quem modum parandi magisteria ex Vegetabilibus quibuscunque cum aqua aluminis per præcipitationem invenit MYNSICHT sicut hunc postea imitati sunt ROLFINCIUS & ZWELFFERUS. Verum magisteria hæc parum valent; quia ▽ aluminis simul ▽ata adulterata sunt, quod probè notandum.

Quibusdam etiam *sal gratiolæ fixum* cineritium commendatur in hydrope, utut virtute purgativa sit spoliatum.

H.
HERMODACTYLUS.

Hermodactylus verus seu *Colchici Ægyptiaci radix*, rarò prostat: *nostrates* autem loco ejusdem exhibent *Cholchici radicem albam* non venenatam: sunt enim *duæ* Colchicorum *species malignum* unum, alterum *benignum*. Ad *Colchica maligna* pertinet *Colchicum vulgare autumnale flore albo*, ac *purpureo*, tam *simplici* quam *pleno*, Germanis Zeitlose. Dicitur Colchicum, quod in Cholchide reperiatur. Mirè hæc planta ratione temporis variat: verno enim tempore protrudit folia, æstivo tempore succedit fructus, autumno fert flores nudos absque foliis, unde & nonnullis nackede Magd / dicitur; & tandem hyeme per radicis multiplicationem se diffundit.

Ipsa planta & flos non sunt in usu; radix tamen ejus in Officinis hactenus fuit recepta, sed malè; à veteribus enim radix hæc inter venenatas radices relata fuit. Differentia tamen aliqua est malignitatis; quædam enim magis, quædam minus sunt venenatæ: Hujus autem Colchici vulgaris radix non caret venenositate. Datur tamen *Colchicum benignum*, seu *radice alba non venenata*, quæ sub nomine radicis Hermodactyli, ad emungendum mucum in articulis officinis recepta. Lis est inter Botanographos: *quid sit veterum Hermodactylus*, de quo tàm multa reperiuntur? *& quidnam loco Hermodactyli veri propriè sit recipiendum?* De hoc observandum venit, quod dicit MANARDES *in Annot. in Mesuen pag.* 389. dum inquit: *Vt notissima radix numero ea est, quam officinæ Hermodactylum vocant, ita ignotum est, quo nomine sit apud veteres usitata, & quam rem ipsi voluerint Hermodactyli voce significare.* Nostri Hermodactyli vires vix possunt conferri cum istis laudibus, quas Veteres suo Hermodactylo tribuerunt; Vocatur enim *Anima Articulorũ*, & ab AVICENNA *Theriaca Articulorum dolentium*; sicut Rhabarbarum *Anima Epatis*, & Aloë *Anima stomachi* vocatur; quia pituitam viscidam & acidam, uti etiam lympham acidam, ex articulis & remotioribus partibus tertia corporis regione in alvum trahere putatur; unde speciatim in omnibus articulorum pathematis & doloribus, dolore ischiatico & similibus in paralyticis affectibus, in affectibus nervorum & tremoribus, in genere in affectibus arthriticis, ubi opus est evacuatione, maximè commendatur. Videbitis quoque, quod omnium purgationum Arthriticarum basis ordinariò soleat esse radix Hermodactyli propter vim egregiam articulis dicatam: imo & à quibusdam in cura luis venereæ potionibus hydragogis seu sudoriferis permiscetur, ut sensim sensimque acidam pituitam in lue venerea peccantem, per alvum evacuat, sed laudes hæ apud nos eviluerunt, cùm de vero ac *genuino Hermodactylo* non constet, utut quidam affirment, fuisse *radicem iridis bulbosæ*, ex Indiis allatam; unde loco ejus Officinæ recipiunt *radicem Colchici albam & benignam*, qualem commendat AUTOR; quæ tamen neutiquam vera est Hermodactyli radix.

Vsu ergò radicis Hermodactyli, cum de ejus genuina essentia nobis non constet, est rarus; quæ nobis usitata, est effœta, quia ex diversis oris affertur, & ob ariditatem ferè nullius usus; unde securius est plane ab eo abstinere, præsertim, quia non est ea radix, quam in articularibus morbis tantopere veteres commendarunt. De cœtero radix colchici alba recens satis solet hypochondria infestare ac turbare, alvumque eo modo laxare, uti observatum fuit à LUDOVICI *in Pharm. pag.* 141. Imò tormina & affectus intestinorum excitat, & gravia symptomata infert; unde rarissimi usus est. Corrigi ideò solet, & quidem impostoriè, per aromata; commode tamen permiscetur cum re acri, ut scylla & succo raphani, ut ratione acrimoniæ salinæ horum & augmentetur vis purgativa, & facilitetur operatio. Augmentatur, quoniam talia acria sunt instar stimuli; facilitatur operatio, quoniam talia acria incidunt & resolvunt phlegmata crassa & acida, per Hermodactylos ex purganda.

Dosis est à ℈j ad ʒj. Infusum ex ea non potest

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0765-3 DFG

fieri, quia est resinosa nimis, nisi extrahatur cum spiritu anisi, iuniperi, cinnamomi, & similibus.

Quidam in superiore peste è radice hâc Colchici albâ, superstitione quadam inducti, loco Amuleti usi sunt.

Inter *Præparata* prostant *Pilulæ de Hermodactylo*, quæ veteribus usitatæ fuerunt in doloribus articulorum arthriticis & paralyticis affectibus, similibusquè aliis &c. nobis verò rarissimi usus sunt.

PARACELSUS veterum laudibus persuasus habuit *Pulverem Arthriticum* seu *podagricum purgantem*, è radice Colchici alba, uti & turbith: qui vid. in HARTMANNI *Praxi Chymiatr. C.*230. §. 17. seqq. sed jam ferè in desuetudinem abiit. Ex hoc *pulvere Paracelsi* enatum est famosum *Electuarium Marocostinum*, cujus AUTOR est MINDERERUS, pro præservanda & curanda arthritide, cujus etiam basis est radix hermodactyli. Ita POTERIO usitatum purgans in affectibus articulorum fuit Extractum Ellebori nigri, mistum cum extracto hermodactyli albi; & verum est, Extractum Ellebori nigri per se est elegans pro purgandis & evacuandis arthriticis.

JALAPPA.

Jalappa radix est exotica ex Indiis Occidentalibus allata, & nihil aliud est, quàm *Bryonia Mexicana* vel *Peruviana*: similis est Mechoacannæ; unde alias vocatur *Mechoacanna nigra*. Non tamen ex Indiis ad nos affertur, sed etiam in hortis nostris crescit; estque reverà radix plantæ istius, quæ *Flos Mirabilis Peruvianus* vel *Mexicanus* dicitur à CAROLO CLUSIO *in libro suo de Plantis Exoticis*, & HOEFERO *in Herc. Med. pag.* 386. ideò quod ex Insula Peru ad nos sit allata. Hæc interim deprehenditur differentia, quod illa exotica fortius purget quàm nostras. Datur *flore luteo, albo & purpureo*, qui vespertino tantùm tempore floret, matutino verò florem claudit. *Planta* aliàs est *heteroclita*, i. e. quæ ad certam aliquam classem revocari nequit; unde incerti sunt Botanographi, ad quamnam potissimuum classem eandem referant? sunt inter modernos, ut JOH. BAUHINUS *in Hist. plant. Tom.* 2. qui inter Jasmina referunt, vocatque rectius modo nominatus JOH. BAUHINUS *Jasminum Peruvianum*. Alii inter solana referunt, vocantque *Solanum Indicum*, item *Mexicanum*. Rectè autem dicit MORISSONIUS, quod *planta* sit *heteroclita*. Sed quæritur, cujus sit usus? Nimirum hæc est planta illa, cujus radix hic dicitur Jalappa, famosissimum illud & decantatissimum purgans, quod tamdiu fuit incognitum, non secus ac Mechoacanna alba.

Radix ista ingens & crassa in taleolas dissecta & exsiccata in usu est, & admodum resinosa, vel in resina ejus vis purgandi materialiter residet: quod in ejus extractione cum spiritu vini manifestum est, & ulterius conferri potest WILLISIUS *in Pharm. Rat. Vol.* 1. *pag.* 115. quare perennat, in hortis: Radix nimirum recens succo scatet lacteo, qui sub exsiccatione in resinam concrescit. Hujus cognitio & proba: an sit genuina? est, si scilicet igni vel carbonibus aut prope candelam admoveatur, inflammabitur.

Satis sufficienter purgat, quæcunque invenit, sicuti reliqua purgantia, imprimis sub forma liquaminum copiosorum aqueosorũ & serosorum flavescentium; unde & inter hydragoga vulgò refertur, & hydropicis aliisque colluviê serosâ abundantibus imprimis confert. In specie prodesse Melancholicis & hypochondriacis dicitur, ac contra lumbricos est appropriata Medicina. In omnibus casibus, etiam infantibus, tutò potest usurpari, cum non sit purgans malignum.

Modus usurpandi est vel in substantia sub forma pulveris, vel resinæ, vel infusi seu essentiæ. In substantia adulto datur à ℈ß ad ℈j, in adultis fortioribus tamen ad gr. xxiv. vel ʒß adhibetur; infantibus verò datur pro ratione annorum commode cum tartaro vel cum cremore tartari, gr. 1. vel altero numerum annorum transcendendo: v. g. infanti sex annorum propinantur jalappæ & cremoris tartari ã gr. vij vel viij, sic sufficienter laxabitur; & sic consequenter cum aliis quoque; puero ad gr. vij. ultra dictam dosin ascendere vix licet; satis enim fortiter purgat: & refert BARTHOLINUS *C.* 5. *Hist.* 69. quod quidam, qui ʒj radicis Jalappæ usurpavit, 60. habuerit sedes, adeo ut vitam agere voluerit ex purgatione nimia; utut eadem dosis in alio nihil omnino profecerit: teste eodem BARTHOLINO *L.* 3. *pag.* 130. & 133. sed observetur differentia; nam si est recens, purgat valdè, & ultra ℈j non debet assumi; quod si verò sit antiqua & cariosa, substantia resinosa erit imminuta; & tunc adsumi poterit ultra ℈j.

Notandum autem, quod Jalappa, uti omnia purgantia resinosa, intestinis adhærendo excitet tormina & hypercatharsin; quæ impediuntur, si addatur stimulus salinus ex nitro, vel sale tartari, vel cremore tartari, item tartaro vitriolato, sale digestivo hypochondriaco, arcano duplicato Mynſ. & tartaro nitrato; & sic resinâ dissolutâ in minori dosi efficacius, & sine insigni molestia, operatur. Ut res fiat clarior, sit e. g. *Pulvis purgans:*

℞. *Rad. Jalapp. pillo.* gr. xv. ad ℈j
☉*ri puriss.* ℈ß.
Scamm. ♃*at.* gr. j. vel ij.
♌ ♏*ati anisi* gutt. ij.
M. f. *Pulvis* pro dosi:

qui sufficienter purgat sine torminibus & insigni alteratione. Basis est Jalappa, stimulans scammonium; Juvans & Abstergens ☉.

℞. *Rad. Jalapp. pulveris.* gr. xv. vel xvj.
Crem. ♀*i*, vel ♀ ☉*lat.* ℈ß vel gr. xij. ad ℈j.
Extr. troch. alband. vel scamm. ♃*at.* (prostimulo) gr. j.
♌ ♏*at. Cinnam.* vel *anisi* (pro odore & sapore) gtt. j. vel ij.
M. f. *Pulvis.*

sumatur in vehiculo calido, propter tartarum egregie purgat.

Jalappa nostra dissecta & exsiccata eundem saporem & colore habet cum Jalappa Officinali, ita ut Jalappa Indica officinalis ordinario ad ℈j vel ʒß; illa verò (radix scilicet floris nostratis mirabilis Peruviani) in duplo, scilicet ã. ʒß ad ℈ij vel ʒj propinata, ejusdem sit efficaciæ; sicut & succus foliorum hujus floris Peruviani inspissatus adultos & infantes optimè purgare compertum est. Ratio verò, cur ista *Indica Jalappa* ad ℈j & ʒß tantum detur, est, quod magis resinosa; hæc verò *nostra minus* talis sit, unde in paulo majori dosi propinanda.

In forma liquida à quibusdam fiunt Infusa, dum Jalappam, vel solam vel cum aliis, aquæ incequunt, aut vino infundunt: sed male; aqua enim ex illa nullam vim exhaurit. Propterea, quia aqua est inconveniens menstruum pro extrahendis resinosis; resina v. in Jalappa tantum purgat, unde per spiritũ vini debet extrahi: & si vel ℔j Jalappæ infundatur per noctem in aqua, altera die poterit hauriri aqua absque omni laxatione. Verè ergo errant ij, qui radicem Jalappæ solent præscribere in nodulis, aquæ vel vino infundendis. Nam uti dixi, talia resinosa requirunt menstrua sulphurea spirituosa, quale est spiritus vini; non aquosa; quæ verò sunt mucilaginosa, vel quorum vis consistit in mucilagine, vel principio salino, requirunt menstru-

menſtruum aquoſum & vinoſum: ſic *ex Aloë* quando volumus habere *Extractum purgans*, extrahimus cum aqua, ſicuti plantas; ſi verò ex hac volumus *Extractum reſinoſum alterans*, extrahimus *reſinam* cum ſpiritu vini, & ſic non purgat obſervetur igitur quod ſemper in hoc paſſu requiratur legitimum menſtruum, aliàs nihil perficitur: ſicut ſi radix Jalappæ hôc modô per ſpiritum vini extrahatur, remanet corpus iners, vi ſua purgante ſpoliatum.

Eſſentia ergò ex radice *Jalappæ* paratur per ſpiritū vini rectificatum, ita ut ad hujus ℥ß, ſumantur ℈ij Jalappæ. Gratioris ſaporis erit, ſi hæc eſſentia aliquot guttis Olei deſtillati aniſi vel corticum citri aromatiſetur; vel radix Jalappæ pro meliori correctione, & ſaporis gratia, cum corticibus citri vel aurantiorum infundatur, & ſic fit ſuave & egregium *Elixyr Citri purgans*; cum præſentium adjunctorum corticum vis aromatica inteſtinorum pathemata arcere ſoleat: in lue venerea podagra, hydrope, & aliis ex ſeroſa colluvie provenientibus affectibus, ſuaviſſimè & ſine nauſea evacuat per alvum: qualé *Eſſentiam Jalappæ laxativā* videbitis in BARTHOLINO, *L.3. Epiſt. pag.33.*

Doſis à cochl. j ad ij, vel ʒij ad ʒß prout plus vel minus ſpiritu vini impregnata, vel aut magis aut minus ſpiritus vini fuerit phlegmaticus. Si ſpiritus vini probè rectificatus, ſufficit ʒj ad ʒij: v.g.

℞. Hujus *Eſſent.* ʒiij.
Miſceatur cum
Syrupo roſarum, & habetur ſyrupus ſuaviſſimus, optime laxans in affectibus hydropicis.

Ex hoc fundamento paratum fuit *Elixyr purgans D. Michaelis*, cui alia catholica purgātia fuerunt admiſta.

Ex hac deinde *Eſſentia* cum ſpiritu vini extracta facilè etiam præcipitatur *reſina Jalappæ*, ſi hinc in fundatur aqua communis; ſic cum phlegmate extruduntur particulæ reſinoſæ: liquor primum lacteſcit, poſt reſina, quæ etiam vocatur *Magiſterium*, cadit infundum, & blande exſiccata in forma ſicca poteſt uſurpari tanquam ſpecificum purgans in hydrope ℔j Jalappæ ℥iij reſinæ exhibet: vid. WEDELIUS *Pharm. pag.168. & 242.*

Doſis eſt ad gr. xij vel xv: ultra quæ raro eſt adſcendendum; quoniam eſt quaſi nucleus Jalappæ. Verùm, quod notandum hujuſmodi reſinæ in forma ſicca pro more concretorū reſinoſorum inteſtinis facile adhærent, & adhærendo glutinoſitate ſuâ inducunt interdum tormina & hypercatharſes: Hæc ut præcaveantur, & reſinæ melius operentur, cum ſtimulo ſalino abſtergente, v.g. ſale tartari, cremore tartari, item tartaro vitriolato, ſale digeſtivo nitrato, &c. præſcribantur, atque ſic facilè abſtergunt & adhærent, atque vellicatio impeditur: e.g.

℞. *Aloës ſuccoter.* gr. xv.
Mag. vel *reſ. Jalapp.* gr. iij.
Arcan. dupl. Mynſ. ℈ß.
Eſſ. citri gtt. iij. vel iv.
M. D. S.

Purgier-Pulver.

Aut pro ſyrupo ſuaviter purgante.

℞. *Reſin. ſ. Magiſt. Jalapp.* gr. vij vel ix.
⊖? gr. iv. v. vel vij.
Syrup. appropr. v.g. *roſ. ſolut.* ℥ß l. q. ſ.

Miſta ſumantur in vehiculo quocunque, & eleganter atque optime purgabunt.

Nec inconvenienter ex reſinis poſſunt fieri emulſiones cum ſeminibus oleoſis ad imitationem TIMÆI *in Epiſtol. pag.184. & 219.* & ita cum vehiculis aquoſis propinari: e.g:

℞. *Sem. melon.* vel ix vel ʒß ad ʒj.
reſ. Jalapp. gr. viij ix. ℈ß ad gr. xv.
c. ſ. q. ▽ *menthæ* l. *flor. ſamb.* f. *Emulſio* (quâ oleoſitas melonum abſorbet reſinam Jalappæ) adde
▽ *Cinamom.* ʒj.
edulcoretur c. pauco *ſaccharo*, D. S.

Purgier-Milch.

Emulſio hæc vel ſola datur & uſurpatur, vel additur pro ſtimulo

Scammon. ♃*at.* à gr j. ad gr. ij.

Optimè c. vitello ovi diſſolvitur & propinatur:

℞. *Reſ. Jalappæ* gr. ix.

Solvatur in ſ. q. *vitelli ovi*: adde
▽ *menthæ* ʒiij. M. D. S.

Laxier-Tränckleín.

Hæ & ſimiles cautelæ obſerventur, ne fiat error & infamia in Praxi.

M.

MECHOACANNA.

Mechoacanna eſt radix alba, & *ſpecies* pariter *Bryoniæ exoticæ*: vid. MONARDES; quæ in taleolas inciſa ad nos adportatur. Dicitur aliàs *Rhabarbarum* album ad differentiam Rhabarbari lutei, propter convenientiam, quam habet cum hoc. Ex Inſula Indiæ Occidentalis, Provincia Hiſpaniæ nova, Mechoacanna dicta, ad nos adfertur, & ita à loco natali denominatur.

Quoad *Vires*, egregium purgans eſt & unum ex mitiſſimis, quod ſine gravium ſymptomatum concurſu blandè evacuat è corpore quæcunque heterogenea, imprimis liquamina ſeroſa flaveſcentia, & mucilaginoſa, & hinc pituitā exprimis viis, capite, & partibus nervoſis, ac pectore, purgare dicitur. In genere ad affectus phlegmaticos & ſeroſos catarrhales multum convenit. In ſpecie autem iis convenit, qui tertianis nothis laborant, & ſuccis copioſis viſcidis ſcatent. Sed rarò in adultis uſurpatur, frequentius & commodiùs pro infantibus, vermibus laborantibus, & quorum ventriculi & inteſtina ſunt referta copioſo muco viſcido, & cruditatibus, tàm ex pulte & lactis grumis, quàm ex addephagia congeſtis, quia cū minima moleſtia purgat, & nec guſtui nec odoratui moleſta, utut ferè à modernis Jalappa loco hujus undique ſubſtituatur. Plures laudes qui de Mechoacanna deſiderat, GABELCHOVERUS conſulat *C. 1. Obſerv. 13. in Scholio*, ubi plura egregia de uſu ejus videbit.

Doſis pro infante eſt à ℈ß ad ℈j in lacte nutricis vel pulte: *pro robuſtioribus paulò* ad ʒj adſcendere licet; *adultis* autem ordinariè ad ʒij datur in ſubſtantia in forma pulveris. Interim & aquis appropriatis cum ſale tartari acuatis infunditur, ubi ℥ß ad ℥vj ſumatur, & infuſum in loco frigido relinquatur, filtrando ſub uſu. *Electuarium* quoque purgans non in elegans *ex Mechoacanna* poteſt fieri, ſi extrahatur cum *vino Canarienſi generoſo*, cui inſtillentur aliquot guttæ *Olei tartari per deliquium*: Vinum hoc per levem evaporationem inſenſibiliter inſpiſſatum, addendo ſaccharum, donec ſyrupi conſiſtentiam acquirat, habet vim evacuativā, & hoc modo, ratione ſalis tartari, convenit. Alio modo poteſt fieri *Electuarium compoſitum* D. MICHAELIS in formula hâc:

℞. *Fol. ſenn. ſſ.* ʒiß.
Rad. polypod. ʒj.

Decoquit in ſufficienti quantitate *aquæ ſimplicis* ad ℔j, circa finem addendo:

HB. epithymi ʒj.
Vini cydoniorum ℔ß.
Colaturæ addantur:
pulv. ſant. albi
pulp. cydon. ā. ℥v.
per mechoac. ℥ß.

& cum ſufficienti quantitate *mellis* vel *ſacchari* fiat *Electuarium purgans* non inelegans.

Quidam etiam ex Mechoacanna parant *Morsulas purgantes* hoc modo:

℞. *Pulv. Mechoacan.* ℥j vel ij ad ℥iij.
diagryd. ʒj.
lapill. 69. pp. ℥iß.
corals. r. prapar. ʒj.
sacchar albiss. in aqua Cinn. & rosar. sol. ℔iß.
℘ *Cinnam.*
Caryophyll. ā. gtt. xij.

M. f. l. a. *Morsuli purgantes*: quorum dosi ℥iß ad ʒvj.

Rotulæ etiam inde ex ℥j fieri possunt cum sufficienti quantitate *sacchari in aqua rosarum soluti*; Vel harum loco *Panis Martius* exinde ita paretur:

℞. *Amygd. dulc. excort.* q. s. v. g. ℥ß.

Ex his cum *aqua rosarum* contusis cum *saccharo* f. l. a. *Panis Martius*: cui addatur Mechoacanna pulverisata, vel sola, vel cum granis aliquot *scammonii præparati* acuata. Hic, quoniam albus, non prodit fraudem, & ab infantibus facilius assumitur.

FABER *in Myrothec. l. 2. cap. 28.* habet Quintam Essentiam ex Mechoacanna, quam asserit egregium purgans quæcunque Massæ sanguineæ excrementa, eamque multis laudibus effert.

Extractum Mechoacannæ cum spiritu vini, quod habet AUTOR *noster*, malum est, & de nihilo, adeo ut ʒj ejus vix tantum operetur, quàm ʒj in substantia: vis enim ejus laxativa latet in mucilagine gummosa: si ergò cum spiritu vini extrahitur, gummi intactum relinquitur; quod tamen ejus nucleus purgans est; unde loco spiritus vini potius cum vino Rhenano aut etiam cum aqua quadam destillata, si priùs cum oleo tartari per deliquium acuata, extrahitur, & in Extractum, menstrui evaporatione, redigitur. *Extractum* verò *Mechoacannæ compositum* satis clarum est, & elegantis compositionis, quæ notetur, ut de aliis meliùs judicare queatis.

MEZEREUM, LAUREOLA, seu DAPHNOIDES.

Mezereum seu *Laureola*, Germanis Kellers-Hals/ unde *semen Coccognidii*, frutex seu arbuscula est elegans, crescens in hortis, primo vere producens flores: Vocatur etiam *Thimelæa*, & *Chamelæa*. Flore est purpureo, fructu rubro. In usu est Mezerei radicis cortex & folia; rarò vero baccæ. Corticis sapor causticus & erodens est, ad naturam Euphorbii & cataputiæ accedens; quia abundat acerrimo sale volatili. Cum impetu autem varia liquamina liquidissima & serosa, atque hydropicos, sursum & deorsum expurgat, propter causticam tamè vim, & uti AUTOR dicit, nimiam malignitatem rarissimè usurpatur, nisi cum aceto probè castratum fuerit. Corrigi ergò potest hæc vis caustica salina volatilis, & inde nata impetuosa & effrenis virulentia, per succum cydoniorum immaturorum, vel acetosæ: vel & aceto infundendo, acerrimum ejus sal destrui potest; liquor tamen non decantandus, sed cortex & folia sunt per evaporationem lentam exsiccanda, aliàs nullius usus evaderent.

Dosis corticis & foliorum est à gr. vj. vel viij. ad ℈ß, quæ sufficiunt, adeò ut propter horrenda symptomata ultra gr. xij aut xv. adscendere summa religio sit. Hoc interim observandum est, quod folia Mezerei in vino decocta menses cieant singulari efficacia sine lavatione: vid. M. A. N. C. *Ann. 4. Append. pag. 34.*

Cœterùm, utut internus usus sit rarus; externo tamen usu frequentius radix Mezerei loco setacei adhiberi potest in affectibus oculorum, in quibus particulæ ejus orbiculares aliquantisper in aceto, vel lixivio acri, vel aqua, in qua nitrum solutum fuit, maceratæ, auriculis perforatis inseruntur; sic enim fit, ut instar cujusdam fonticuli copiosissimum eliciat serum, & hoc modo inflammationibus oculorum, doloribus oculorum, suffusioni, adeoque ipsi cœcitati & catarrhalibus quam plurimisque oculorum affectibus mirificè confert, & miranda præstat: Medicamentum fuit D. SCHEGELII. Videbitis quoque ejus effectus adhuc observatos à RIVERIO, vel quicunque est Autor, in C. 4. *Obs.* 100. TIMÆO *in Epist. pag.* 52.

Inter *Præparata* in Officinis exinde prostant *Pilulæ*, quæ rarissimi sunt usus.

MYROBALANI.

Myrobalanorum quinque species usitatæ sunt in officinis, quas AUTOR *noster* recenset cum synonymis & eligendi modo: est tamen adhuc *sexta species*, quæ in India instar condimenti solet adhiberi. Sunt fructus parvi, & revera *Pruneola exotica*, quæ nomen habent à figura externa.

Adferuntur autem nobis exsiccata, & saporem habent acidulum, nonnihil adstrictorium. Evacuant, simulquè etiam adstringunt. Ratione pulpæ succulentæ more nostrorum prunorum nonnihil laxant, fermentando succos corporis; quæ vis laxativa in infuso & blando decocto saltem se exserit: Ratione corticis autem, & reliquæ substantiæ ipsius pulpæ, validè adstringunt; quæ vis adstrictoria fortiori coctione etiam elicitur. Quare, quia parum laxant, & magis adstringunt, rarò usurpantur, nisi in alvi fluxibus, principio imprimis diarrhœarum, dysenteriarum fluxu Epatico &c. ut abstergant sordes, & post blandam laxationem sapore suo & vi styptica tonum fibrarum denuo firmant, & ita blandam adstrictionē post se relinquunt: & in dysenteria usitatè permiscentur cum Rhabarbaro. Quin & fermentationes & effervescentias blande temperant sapore suo acidulo, easquè mitigant. Aliàs rariùs usurpantur.

Quoad utendi modum: *in substantia* ferè nihil laxant, magis autem *in infuso*; & quidem sine adstrictione, ubi mediante aqua succulenta ejus pulpa magis resolvitur, unde plus præstare solent. Infunduntur autem commodè pro sola purgatione infero lactis; sin verò in substantia adhibeatur, aut etiam fortiter coquantur, tunc simul cum purgatione adstringunt. Quo autem plus decoquuntur, eo magis adstringunt: sin priùs pulverisati aliquantisper per torreantur, tunc assumpti solent adstringere non purgare: adeo mutant vires pro varietate præparationum. Nam, uti dixi, in iis, quod est gummosum, est id, quod purgat: cortex verò est saporis acris, & adstringit. Unde etiam illud Myrobalanorum genus felicius uberiusquè purgat, in quo gummosum hoc copiosius reperitur, ut in Myrobalanis chebulinis, quæ ipsæ magis gummosæ sunt, & magis purgativæ. Cœterum istud effatum, quod evacuent certam materiam, nihil est.

Parari solent *ex Myrobalanis syrupi*, qui commendantur contra dysenteriam: In usu inde est *Syrupus de Myrobalanis Sennerti* ad diarrhœas, dysenterias, & alios fluxus. Sic quoque habemus *Syrupum compositum Mynsichthi*, cujus non ultimum ingrediens sunt Myrobalani. Aliàs verò Myrobalani raro usurpantur; & his quoque facilè carere possumus.

P.

POLYPODIUM.

Polypodium dicitur ita à figura radicis, quæ variis scirrhis seu polypis hinc inde est circumsepta; Germanis Engel-Süß/ ob dulcedinem radicis admodum suavem. *Species* est *Filicis*, ac semina sua itidem in dorso gerit. Crescit circa radices arborum, quercus, abietis, fagi, coryli, &c. Optimum autem est Polypodium, quod crescit ex radice quercus, quia de acrimo-

acrimonia quercina vitriolacea nonnihil participat; unde à Practicis in formulis præscribitur: Polypodium quercinum.

In usu est *Radix*, quæ innocenter refertur inter purgantia, cùm & hunc in finem nunquam præscribatur; saltem vi aliquali abstersivâ promovet purgantium operationem. Splenetica dicitur, & in affectibus hypochondriacis & spleneticis, tàm ex splene ortis quàm falsò eidem adscriptis, valdè convenit; ejusdem enim est naturæ cum filipendula, filice &c. unde inter Melancholiam evacuantia, & inde natos chronicos affectus curantia, hoc est, aperientia vulgo dicta refertur. Præter vim suam anti-Melancholicam vi quoque suaviter laxativâ, ac primas vias è muco acido depurativâ pollet, quæ se imprimis in polypodio quercino exserit. Per se raro aut nunquam usurpatur, saltim aliis additur; hinc etiam Infusum ejus, vel potius Decoctum, cum foliis sennæ pro laxandi scopo in Melancholia est egregium: vel cum aliis appropriatis nodulis alterantibus, & laxantibus, ab ℥j. l. ℥iß. ad ℥ij. præterpropter vino vel aquæ infundi, vel cum purgantibus appropriatis Decoctis ejusmodi incoqui potest, uti etiam habet AUTOR. Et quidem, ut ex hujusmodi purgantibus vis alterans & purgans melius & felicius possit extrahi, adduntur aliquot unciæ vel cremoris tartari, vel salis tartari fixi, vel alia corpora salina: hujusmodi enim sal acuit menstruum, ut extrahantur virtutes calium simplicium eò convenientiùs.

Externe pro usu dentifricio FREITAGIUS *in Aur. Med. pag.* 253. vino permiscet spiritum sulphuris, ut leviter acescat: Huic misturæ infundit radiculas polypodii per 24. horas: radiculas postmodum siccat, & iisdem utitur pro dentifriciis, quas valdoperè & ceu singulare mundificativum & dealbativum dentium commendat. Loco radicis polypodii possit assumi radix bistortæ, quæ est major, vel radix aristolochiæ rotundæ cyperi &c. & cum his ita impregnatis fricari dentes.

Prostat in officinis *syrupus de polypodio*, quem videbitis in POTERII *Pharm. spagyr. p.* 559. & ZWELFFERO *in Notis ad Pharm. Augustanam.*

PSYLLIUM.

Psyllium habetur *majus & minus*: Planta est glabra, nobis exotica, in Italia crescit, cujus semen ad nos pervenit.

Semen psyllii majoris solet evacuare recrementa, simulque habet vim mitigandi humores, eosqué obtundendi, & convenire solet in dysenteria & diarrhœa, ut simul abstergat, & etiam acrimoniam humorum temperet, quando opus est laxatione alvi & attemperatione humorum. Usurpatur in Infuso à ʒiij. ad ʒvj. Usus tamen ejus rarus est.

Semen psyllii minoris communiter refertur inter alterantia: nobis autem inusitatum est, nisi quod parilem mucilaginem suggerat, ac semen cydoniorum, in affectibus faucium ardentibus, angina, ardore & siccitate linguæ, estque ejusdem usus cum mucilagine cydoniorum, nisi quod magis conveniat in ambustis cum saccharo saturni, camphora succo cancrorum fluviatilium, &c.

R.
RHABARBARUM.

Rha est vox Geographica, ita dicta à fluvio Sarmatiæ principali Rha seu Wolga, Regnum Moscoviticum profluente, in cujus confiniis Rha uberrime crescit. *Duplex* est *Rha*: *Barbarum* & *Ponticum*: *Rha Barbarum* rursus *in duplici differentia*; vel enim est *verum Moscoviticum*, & *Sinicum* seu *Orientale*; vel, quod ignorantes Monachi huic substituere, *Rhabarbarum Monachorum*, quod reverà *Hippolapathi nostri sativi majoris* radix est. Prius autem, *Sinense*, revera *Lapathi* sui generis *species* est, uti hoc ostendit MORISONIUS *in Horto Blesensi pag.* 340. & in *Dialogo*, NEUHOFFII in der Gesandschafft nach China. Copiosissimè ex India Orientali, inprimis ex regione Chinæ & similibus, uti & ex septentrione Moscovia, adfertur, & radices magnæ flavæ succulentæ, & dulcis saporis sunt, quæ in umbra exsiccantur: nam in sole si exsiccarentur, vis purgans exhauriretur à calore solis. Moscoviticum nullius est pretii; id verò quod habemus ex Oriente, tantùm est usitatum. Dubium tamen est: *An hoc nostrum Rhabarbarum idem sit cum Rhabarbaro veterum?* vid. plurimus PANAROLLUS & SALMUTH *Comment. in eum L.* 2. *Tit.* 4. *pag.* 122. Interim loco Rhabarbari veri commodè Rhabarbarum Monachorum substitui potest, modò in dupla, modo in tripla dosi sumatur. Semine gaudet triquetro, seu tribus angulis constante: hinc concludo, esse ex Lapathorum genere, quippe quæ omnia semen continent triquetrum.

Quod *usum Rhabarbari*, mitioribus ac optimis purgantibus jure accenseri debet, quia evacuat leniter corpus, & postquam evacuavit, adstringit, & solum inter purgantia dicitur carere malignitate cum aloë. Sed præter vim laxativam ratione salis acris, habet vim alterativam, bilis vitiosæ correctivam, cachexias, & similes affectus chronicos multum emendat, & ceu appropriatum in calculo, hydrope, & ictero, aliisque affectibus hepatis à vitiosa bile oriundis, uti dicitur, seu in massæ sanguineæ dyscrasia, & in quibus morbis sal volatile urinosum est depravatum, aut nimis oleosum, commodè cum aliis usurpatur, magis alterandi, quam laxandi scopo. Adeoque à CRATONE *anima hepatis* vocatur; sordes enim sua ℞a, scilicet flavedine, intensè inquinat: imò sudor luteus à Rhabarbari usu observatus est, unde bilem ab illo evacuari, vulgo æstimant. Præscribi potest pro *purgatione* & pro *alteratione*, & propinari *in affectibus cachecticis* cum passulis minoribus, rob passularum, vel infuso passularum, medicamentis tartareis, martialibus &c. si misceatur cum gummi guttæ & resina jalappæ, est specificum purgans, *Hydropicorum*, dum etiam ex massa sanguinea serum evacuat, ac expurgat.

Vis autem *Rhabarbari laxativa* superficialis est, & *in substantia mucilaginosa menstruo aqueo, præsertim extrahibili, residet, cujus subtiliores & volatiliores particulæ laxant*, quasi leni coctione vel tostione exhalant: quibus separatis *reliqua Rhabarbari substantia, quasi terrea, stypticum* & *adstrictorium* est maxima ex parte Rhabarbarum enim, præter vim laxandi, etiam habet vim adstringendi & alvum cohibendi; hinc dicimus: Es laxieret und stopffet zugleiche. Raro ergò in substantia & solitarium datur pro scopo laxationis & purgationis, cum sic ad ʒj. usurpandum foret; nisi in diarrhœis, dysenteriis &c. ubi laxandi & simul adstringendi, causamque simul morbosam intestinorum, scilicet acre, à quò fluxus alvi oriri solet, corrigendi animus est; sic enim à ℈j. ad ʒß. propinari potest. Quodsi magis adstringere, quam laxare velimus, torreri potest, ut vis laxativa exhalet: hoc enim Rhabarbarum tostum adeò ferè adstringit ut terra sigillata, & in fluxibus alvi, ubi opus est adstrictione, comode cum nuce moschata, laudano opiato & similib. præscribitur; propterquā virtutē

adstri-

adstrictivam etiam in hæmorrhagiis quibuscunque commendari solet: conf. PECHLINUS *de Purgant. pag.* 233. & BORRICHIUS *in Apolog. contra Conringium.* Rhabarbarum quoque PARACELSO dicitur, habere inse vim & arcanum arenas & calculum pellendi, si laxativa ejus vis ei auferatur. Novi hic virum, calculo aliàs obnoxium, qui omni septimanâ ʒj. Rhabarbari pulverisati accipit; dique ex eo commodi habet, ut parciorem calculorum sentiat progeniem: Plura qui cupit de virtutibus egregiis Rhabarbari in roborando corpore videre potest SCHOLZIUM *Epist.* 15., qui ejus continuato usu hydropem curavit, & vulnus in capite periculosum. Pro scopo autem purgativo infusio Rhabarbari in aqua frequenti in usu est: infuso enim Rhabarbaro in aquam appropriatam, v. g. Cent. minoris, absinthii, &c. Aculeatum cum oleo tartari per deliquium, vel sale aut cremore tartari, quæ saporem jus nauseosum corrigunt, vis purgans abit in aquam, & residuum in substantia tantum adstringit. Commodè etiam in funditur in serum lactis, quod Infusum valdè convenit in febribus intermittentibus, tertianis sic dictis biliosis, & quartanis scorbuticis, in quibus hæc infusio est elegans & egregia. Modus infundendi talis est:

℞. *Rhabarb. opt.* ʒij. l. ʒiij.
℈ ♀ ℈j. l. *crem.* ♃ j. l. ʒß. ad ℥j.
Infundantur in
℣m *simpl.* ℔ij.
stent in loco calido colaturæ adde:
Syr. de cich. solut. ℥j.
M. pro *Haustu purgante.*

Si cremor tartari recipiatur ebulliat parum ad tartari dissolutionem, procedendo deinde, ut in priori. Optime etiam cum senna infunditur; per decoctionem enim vis ejus volatilis laxativa perit, & adstrictoria tantùm permanet.

Syrupus de cichorio cum Rhabarbaro, quem vocant das Rhebarber-Säfftgen solet permisceri cum infusis & decoctis alvum modice purgantibus seu laxantibus. In specie infantibus convenit recens natis, quos præservat à superventu Epilepsiæ, evacuando meconium ex eorum intestinis.

Extractum de Rhabarbaro propinatur ad ℈j. in vehiculo quodam dissolutum; potest etiam redigi in pilulas. Extrahitur cum aqua alterante, cum oleo tartari per deliquium acuata; in febribus tertianis & sic dictis biliosis mire convenit. Hac ratione WEDELIUS *in Tr. de sale volatili plant. pag.* 270. & *in App. ad Ann.* 4. & 5. *M. A. N. C. Animam Rhabarbari* extrahit:

℞. *Rhabarb.* ℥j.
℈ ♀ ʒj. ad ℥ß.
℣a *hepat. nob.* ℥x.

& dicit medicamentum esse longe nobilissimum & revera polychrestum.

Extractum autem *juxta* WECKERUM *cum spiritu vini* paratum, nil valet, minus purgat quàm ipsa substantia.

PARACELSUS *Tr. de Tartaro* ex Rhabarbaro *Ram* habet in arena vel vesica, in qua vim solutivam auferendam esse dicit, quod facit sal tartari. Hæc citò ad vias urinarias dilabitur, & calculosis succurrit: Nam propter amaritiem destruit acidum, & prompte vergit ad vias urinarias.

Ex infusione Rhabarbari fit *Magisterium* eodem modo, atque dixi *sub Graciola*, si scilicet infundatur aqua aluminis, quod Magisterium magis laudatur vi laxativa, quàm ipsum Rhabarbarum per se usurpatum. Sed præ Rhabarbaro crudo vix prærogativam obtinebit, præsertim cum sub ⊽tione cum terra aluminis adulteretur.

RHABARBARUM MONACHORUM.

Jam dictum fuit, *Rhabarbarum verum esse Lapathorum speciem*; unde ipsius defectus olim Monachi, MESUES *commentatores*, aliam Lapathi speciem substituerunt. Nempe *duo Lapatha* imprimis sunt in usu Medico: *Angustifolium*, quod aliàs oxylapathum dicitur, & *latifolium* seu *Hippolapathum*, quod est Rhabarbarum Monachorum.

Radix hujus conspirat nonnihil cum viribus Rhabarbari genuini, cum in dupla dosi non solum laxet, sed etiam amaricante sapore vim Rhabarbari alterativam, adeoque, ut dicunt, epaticam, i. e. bilis correctivam, & toni Epatis conservativam, æmuletur. Usus saltem est in Infusis & decoctis cum aliis hujus generis alterantibus.

RICINUS.

Ricinus ita dicitur, quod grana ejus figuram animalis Ricini, Germanis Hunds-Mücken/ pone aures eorum sedentium, repræsentent: Dicitur alias *Cataputia major*, & πεντὰ δάκτυλος, quod folia ejus quinque digitos quasi repræsentent. Ordinariè dicitur *planta Christi*, Germanis Wunder-Baum/ quod speciosè ac ferè sine pari crescat.

Duplex est: vel vulgaris minor, vel major seu amaricans. Differentia congnitu est facilis, præter magnitudinem, quâ grana minoris sunt minora, majoris verò majora: majora sunt nigra, nec adeò eleganter sunt picta atque colorata quàm minora. Ricinus minor non nisi semina in capsulis hirsutis contenta nobis suppeditat.

Famosa sunt *semina* hæc vi emeticâ: Matura enim num. vj. viij. ix. l. x. ad xij. juxta AUTOREM assumpta, mirè turbant corpus, quoniam nimis potenter, fortiter ac violenter purgant, & cum impetu ἄνω & κάτω, quicquid inveniunt, ejiciunt; hinc rarissimi, nisi apud Agyrtas, solet esse usus. Hungari verò, qui fortiora aliàs medicamenta facilè ferre possunt, gr. xxx. absque noxa assumunt, quemadmodum & idem cantharides internè sine noxa usurpant: vid. *M. A. N. C. Ann.* 1. *Append. pag.* 32. sunt qui ex seminibus his cum lacte terendo parant Emulsionem catharcticam satis potentem, quo vis ejus purgans aliquatenus temperatur. Notandum tamen, non totum granum esse, quod purget, sed dividitur granum in duas partes, in quarum medio membrana est duplicata, seu tunica bipartita, in quavis ista catharctica residet. Verùm propter virulentiam ejus, & cùm remedia alia mitiora prostent, non adhibetur. In Persia planta hæc seritur in agris, ac exinde oleum fit dulce & elegans, quo in cibis præparandis utuntur: Vid. OLEARII *Itinerar. Persic. l.* 5. *cap.* 7. *pag.* 566.

RICINUS AMERICANUS.

Ricini majoris seu *Americani grana nigra*, dicuntur *Grana tiglia*, & inclusa sunt capsulis glabris.

Hæc decorticata & deglutita purgant valdè admodum, supra & infra; hinc rarissimi nisi apud agyrtas, usus esse solent. Rusticis robustioribus gr. j. aliis verò quarta pars grani sufficit; propter nimiam enim virulentiam vix unum vel alterum assumi potest. Dixit tamen mihi quidam Empiricus: quod unum granum assumtum sit expertissimum remedium ad vermes; & dixit; se illo aliquando evacuasse vermem cucurbitalem ingentis magnitudinis, & quod citò operetur, utut non ita tutò. Integrum iterum secedit, per actâ tamen operatione.

Exprimitur inde *Oleum*, cujus gutt. j. vel ij. in ju-

ſculo carnis, vel unà cum ſaccharo propinata ſufficienter purgant: vid. VELSCHIUS *Hecatoſt.* 2. *p.* 13. BORELLUS C. 3. *Obſ.* 29. ubi facilem oſtendit purgationem cum oleo ſeminis ricini Americani, quod etiam vocat *nucleum pineum Indicum.* In hoc oleo ſingulare quid contra epilepſiam infantum latet, ſi cum pinguedine erinacea in linimentum redigatur, cujus guttæ quædam umbilico illitæ, mira faciunt.

Ex remanente poſt oleum expreſſum corpore ſunt, qui *Extractum purgans* beneficio ℞æ tartari fieri exiſtimant.

SENNA.

Senna genuina officinalis debet eſſe *Alexandrina* ſeu *Orientalis. Italica* vulgò ſubſtituitur, d. non tantæ eſt efficaciæ ac uſus: *affinis* eſt *Coluteæ Veſicariæ* quoad folia, imo & quoad effectus; unde ſolet à quibuſdam etiam haberi pro *ſennæ ſuccedaneo*, ubi tamen coluteæ folia in dupla doſi aſſumenda; idque non ſine experientia, qualem videbitis in BARTHOLINI *Hiſtoriis Anatomicis C. 5. Anatom. Hiſt.* 60.

In uſu ſunt ſolũ *Folia*, *Folliculi* rarò, imò nunquam.

Folia uſurpantur ſine ſtipitibus ſeu cauliculis, quibus adhærent, propterea, quoniam adſtringunt; quæ vis adſtrictoria eſt contraria laxativæ virtuti ſennæ.

Purgat autem ſufficienter, quicquid adoritur; unde ridiculum eſt, quod ad humores aduſtos & melancholicos bilioſos & pituitoſos commendetur. In febribus tamen diuturnis, affectibus hypochondriacis, melancholicis, quartana, ſcorbuto, aliiſque morbis chronicis, in affectibus mulierum, & ſimilibus aliis, ubi fomes morboſus in lento ac viſcido humore radicatur, unum eſt ex mediocribus & uſitatiſſimis purgantibus, cui multa encomia hinc inde tribuuntur, quoniam eſt valdè moderata, & ſine graviorum ſymptomatum concurſu, turbulentia & agitatione maſſæ ſanguineæ, blandè ſolet elicere & purgare excrementa viſcida atque ſeroſa, plus minus flavedine tincta, ex primis viis & maſſa ſanguinea, & ad catholica purgantia imprimis referenda. Blande dico: nec quemquam impediat, quod excitet interdum tormina; nam hæc faciet mucilago viſcida in ſenna, quæ adhæreſcendo inteſtinis tales cruciatus cauſatur. Vis ejus laxativa in volatilioribus reſinoſis particulis conſiſtit, quæ mucilagine non nihil viſcidâ ſunt involutæ, hinc coctione prolixiori virtutem laxativam amittit, & potius ingentia tormina ciere aſſolet, prolecta ſic mucilaginoſâ ejus ſubſtantiâ, quæ inteſtinis tenacius adhæret. Cum ergo & ventriculo non parum adverſa ac nauſeoſa ſit, & tormina excitet; propterea ſine adjectione ſtimuli ⊖ini tartarei nunquã eſt propinanda, utpote quæ talem mucilaginem incidunt, & excretionem promovent; & hoc obſervandum, ſive propinetur ſenna in ſubſtantia, ſive in Infuſo. Et talis mucilago in ſenna probari poteſt ex eo; ſi enim decoquatur per ſe, decoctum fit craſſum & mucilaginoſum, quod ſolum potum tormina excitat, & nihil operatur; ſi verò addantur tartarea, fit decoctum egregie purgans ſine torminibus; quod de pulvere ipſo etiam intelligendum: ſicut dicit CARDANUS, ſe vidiſſe virginem veſtalem ſeu monialem, quæ ex ℥j. Decocti ſennæ bibita, veneni ſymptomata paſſa ſit.

Doſis in ſubſtantia eſt à ℈j ad ʒß cum ſocio tartareo; in qua tamen rarò & nunquam uſurpatur, niſi quod quandoque pulvis ſennæ Montagnanæ à ℈j vel ʒß ad ℥j præſcribatur. In forma autem liquida frequentius uſurpatur; idque in infuſo magis, quàm in decocto à ʒj ad ʒiij, quia ſi paulo diuturnior fit coctio, vis ſennæ laxativa maximam partem perire ſolet.

Menſtrua aut ſunt vinum; unde RULANDUS utitur ſenna in vino infuſa, vid. *Theſaurus pag.* 249. vel menſtruum aquoſum, & quidem ſemper cum tartareis acuendum, ſive ſal ſit, vel ejus oleum per deliquium, ſive tartari cremor aut cryſtalli tartari, quæ mucilaginem viſcidam nonnihil reſolvunt, & ſimul eandem, inteſtinis aliàs adhærentem, & tormina inferentem, abſtergunt; & ſic dicta doſis valdè ſufficiens eſt ad laxationem, imò integram purgationem. Hinc cum ſale tartari ſi præparetur, ſufficit Infuſum; ſi verò cremor tartari addatur, neceſſaria eſt ejus aliqua decoctio. Alias in affectibus hypochondriacis commodè recipi poteſt ſucceus pomorum redolentiũ, die da wohl riechen / ſeu pomorum Borsdorffianorum depuratus vel ſolus, vel cum aliquot guttis olei tartari per deliquium acuatus, cum quo loco aquæ ſimplicis, infundatur ſenna; eſtque egregium Infuſum purgans in malo hypochondriaco: ſit verbi gratia pro adulto ſequens Infuſio:

℞. *Fol. ſenna* ʒij vel ʒiij.
Rad. Rhabarb. el. vel hujus loco *rad. helleb. nigr.* ʒj.
Zingib. (pro reſolvendis flatibus) ʒß
⊖ ad ʒß.

Infundatur in ſ. q. ▽ *a fumar.* (loco ejus etiam ſufficit ▽ *ſimplex*) ſtent in loco tepido per noctem: manè

℞. Colat. rubic. ℥iiß ad ℥iij etiam ℥iv, prout plus vel minus purgare velimus, add.
▽ *Cinnam.* ʒj ad ʒiij. M. D. S.

Laxier-Tränckleinauf einmahl.

edulcorati poteſt cum *ſaccharo*, vel *ſyrupo de pomis Reg. ſab.* vel *Roſat.* ℥ß.

Potio eſt rubra non ingrati ſaporis, quæ ſine nauſea & torminibus quinque vel ſex vicibus optimè purgat; imprimis in morbis chronicis, pro ſordibus viſcidis in primis viis eliminandis, in uſu eſt; Vel

℞. *Fol. ſenn. ſſt.* ʒij l. ʒiij, pro varietate circumſtantiarum.
Rhabarb. el.
Sem. aniſi ã. ℈j.
Cinnam. ℈ß.
⊖ ♀ vel *cryſtall.* ♀i à ʒß ad ʒj.

Infunduntur in ſufficienti quantitate *aquæ fumariæ*, ſi eſt affectus chronicus vel frigidus; ſin calidus, infunduntur in *ſerum lactis*, vel *ſimplex* vel *ſerum lactis deſtillatum*; (quod infuſum ſennæ etiam eſt elegans in ſcorbuto fiat infuſio in *aquam ſcorbuticam Dorncreilii*)

Stent per noctem in loco calido, mane coletur: Colaturæ addantur

Syr. de cich. cum Rhabarb. ʒvj. præter propter:

& quando ſpecificare volumus, additur pro ſcorbuto

℩ *Cochlear* ℈j (pro malo hypochondriaco
℩ ⊖ *ri* gtt. x. vel xij.) M. D. S.

Purgier-Tranck.

Hic eſt modus optimus infundendi; & in affectibus, in quibus adhibetur ſenna, adhibetur etiam Rhabarbarum: Item

℞. *Fol. ſenn.* ʒß.
crem. ♀ ʒj.

Infunditur in ſufficiente quantitate ▽ *a*, & ebulliant leniter ad diſſolutionem tartari: Colat.

℞. ℥iij vel iv, adde ſyr. cujuſdam q. ſ. fiat *Potio* pro doſi.

RULANDUS *in Curationib.* pro ſcopo ſudorifero in febribus adhibuit ſequens.

℞. *Fol. ſenn.* q. ſ.

Decoxit in *vino*, & cum *aqua card. benedicti* exhibuit.

Huc pertinet infuſum paſſulatum pro continuando uſu ſennæ in affectibus hypochondriacis, Melancholicis & ſcorbuticis, in quibus alvus aperta continuo requiritur, per quàm proficuum; vid. *ſupra de paſſulis.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0771-5 DFG

Aliud infusum pro pluribus dosibus ad febres quartanas contumaces, & cachecticos evacuandos, ita præscribi potest:

℞. *Fol. senn.* ℥vj ad ℥j.
Rad. helleb. nigr. ℥ij vel iij.
⊖♀ ℥iij vel ℥ß.

Infunditur in sufficienti quantitate *aquæ simplicis*, stent in loco calido per noctem: mane

℞. *Colat.* ℔iß ad ℔ij.

edulcoretur cum *Julapio* aut *syrupo rosar. sol.* D.S.

Laxier-Tranck auff etliche mahl.

Capiat æger haustulum ad ℥ij vel iij. in morbis chronicis per epicrasin eliminandis: est remedium multi usus. Conferatur hic *Infusum sennalaxat. Mannagetta*, quod parat ex senna, sale tartari & semine coriandri, uti videbitis in ZWELFFERI *Pharm. Reg. pag.* 31. & 42. Augustanis & Viennensibus adhuc usitatum est.

Sic etiam fit eadem decoctio cum sero lactis caprilli, quod saporem acrem in scorbuto peccantem specificè temperat, si infundatur aut in eo blandissimè senna ebulliat. Tandem & sub Infuso in nodulis laxativis vino infundendis senna ordinatur; nam & hoc ipso illa extrahi potest.

Sennæ defectu Colutea vesicaria succedanea est, quæ tamen in dosi dupla, respectu sennæ, iisdem formulis & modis adhibenda est.

Præparata sennæ quod attinet, ad ea pertinet *pulvis sennæ Montaguanæ*, quod paratur ex foliis sennæ, cremore tartari, & aliis; cujus dosis est à ℈j vel ℥ß ad ʒj & ℥iß; nec non *Pulvis tartari crystallini solutivus compositus* ZWELFFERI *in Animadv. Pharm. August.* Sed utut convenienter purgent, propter dosin tamen nimiam & nauseam ratò præscribi solent: Conf. LUDOVICI *Pharm. pag.* 152. *Syrupus de pomis Regis Sab.* adhibetur in affectibus hypochondriacis & Melancholicis.

Quidam cum senna præparant Electuarium purgans polychrestum hoc modo:

Ponunt ad ignem *Syrupum rosarum solutivum* ad ℥ij: huic leniter calenti injiciunt:

Sacch. Canthi Rubri pulver. ℥iß.
quo soluto addunt:
Fol. senn. ℥iß.
Crem. ♀i ad ℥iij.
Zingib. ʒj.
Sem. Anisi ℥ß.

Misc. cum spatula, removeatur ab igne, donec frigescat: hinc iterum aliquid *Syrupi rosati solutivi* injiciunt & miscent.

Dosis est instar nucis juglandis pro eleganti evacuativo.

Extractum sennæ rarò prostat, & est suspectum; quia metus est, ne sub inspissatione vis laxativa evaporaverit.

Tinctura sennæ, ut & *Rhabarbari*, est mirabilis: cum spiritu vini, utut dephlegmato, fieri nequit; sed potiùs recipiatur solutio salis essentialis tartari, cui Rhabarbarum vel senna infunditur, & habebitur ℞ egregia laxans.

SOLDANELLA.

Soldanella dicitur etiam *Brassica marina*, Germanis **Meer-Kohl** & **Meer-Winde**; nil tamen affinitatis habet cum brassicis. **Meer-Winde** autem dicitur, quoniam in locis marinis instar volvuli hinc inde serpat, & flores habeat instar volvuli. Ubertim crescit in Italia & Provinciis Gallicis, inde etiam folia exsiccata ad nos adferuntur.

Plãta est rari usus; copiosissimas aquas purgat unde in evacuando sero scorbutico, & similibus affectibus, à serosa colluvie natis, speciatim in hydrope, Officium suum egregiè facit; adeò ut ERASTUS eam nunquam in curatione hydropiseos omittendam asserat; quo in casu præsertim cũ Rhabarbaro jungenda venit utpote cum quo optimè hydropicis porrigitur. Caret malignitate, quam velare alia purgantia nesciunt.

Dosis foliorum pulverisatorum est ℥ß vel ʒj ad ℥ij: pro decocto verò ℥ß ad ℥iij vel ℥j, e.g.

℞. *Fol. soldanell.* M.j. ad M.iß.

Coquitur in *aqua appropriata* vel *simplici* &c. Quibusdam succus ad ℥ß in usu est, qui inspissatus ultra ℥iß aut ℥j dari non debet.

SPINA INFECTORIA.

Spina infectoria spina cervina, spina alba, Rhamnus Catharcticus seu *solutivus*, Germanis **Wegedorn**/ crescit juxta sepe; in sylvis, etiam cultura provenit in hortis nostris.

Floret Majo, fructus fert autumno.

Pro usu purgandi suggerit *baccas rubras* infine septembris aut initio octobris colligẽdas, quæ pro Medicina domestica laxativa inserviunt, sufficienter purgant varia liquamina sero involuta; unde convenire valdè dicitur in affectibus cachecticis, chronicis, hydrope, arthritide, & similibus, ubi abundat colluvies serosa, præservative & curativè. Ratò præscribuntur in substantia; sed in usu inde est *syrupus de spina infectoria* seu de *spina cervina* ex succo baccarum paratus, *domesticus* alias dictus, quia IMPERATORI MAXIMILIANO tanquam medicina domestica in podagra frequentis usus fuit. Præparationem videbitis in SOLENANDRO *Conf.* 20. & ZWELFFERO, etiam in AUTORE, qui loco sacchari recte mel sub sole, aut per se depuratum, substituit solus potest præscribi ab ℥j ad ℥jß; quoniam eleganter purgat. Præprimis autem competit infantibus tenellis à ℥ij ad ℥iij pro quibus laxandis mihi perquam est usitatus. Feces quidem virore inficit, easdem tamen perquam commodè laxare solet. Datur in cochleari vel solus, vel cum pauco lapillorum cancrorum mistus, nec non cum Syrupo de cichorio cum Rhabarbaro mistus, v.g.

℞. ▽æ *Cinnam.* ℥ij.
Lapill. 69. præpar. ℥ß.
Syr. de spina cervin. ℥ß. M.

Dosis cochl. j. Infantes certè libenter assumunt, & sufficienter laxat.

Ad hujus imitationem *syrupum compositum* videbitis in ZWELFFERI *Pharmac. Reg. pag.* 32.

Inter reliqua præparata num. 3. *Extractum Rhamni* habet AUTOR, quod elegans; cum vis Tithymali caustica aceto rosarum destruatur: plus minus aceti addatur, quo plus minus acre est & validius. Ad hunc modum non incommodè etiam parari possunt *Extracta de Esula, Tithymalo* & aliis purgantibus, cum in iis per acetum & nitrum corrigatur vis maligna purgativa: adeoquè non est inelegans modus. Ob nitrum autem in calcinatione acquiritur alcale fixum, quod dum extrahitur cum aceto, habetur *Tartarus regeneratus*, hoc est, *sal essentiale tartari*, exaceto rosarum & nitro ortum, & compositum. Solutio cum aqua rosarum superflua est.

STAPHISAGRIA.

De *staphisagria suprà inter Alterantia secundaria* dixi, quia malè inter purgantia refertur, cum pro hoc scopo nunquam usurpetur.

T.

TURPETHUM.

Turpethum Vegetabile hic intelligitur ad differentiam mineralis, quod ex Mercurio præparatur. Alio nomine dicitur *Turbith*, quod qualis sit radix? & quodnam Veterum Turpethum fuerit? utrum-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-171111-p0772-1 DFG

utrumque nos latet; quoniam ex peregrinis locis solet afferri. Hinc & dosis ejus, unà & usus, suspectus & controversus est; & quia validum nimis purgans, rarò usurpatur.

Quatuor rebus nomen *Turpethi* imponi docet MONARDES *in Annot. in Mesuen l. Epist. annexis pag.* 386. quas inter

1. Est *Radix Tripolii Dioscoridis*, quæ est *Turbith Serapionis*.
2. *Radix Piliosa*, quæ est *Turbith Dioscoridis*; & putatur esse *Tithymalus folii pini* seu *Cypressinus*: vid. TABERNÆMONTANUS *pag.* 990. & 991.
3. Est *Radix Tithymali fœminæ*, *Myrthites* vocatæ, quâ nunc passim sub *Turpethi* nomine utuntur Medici.
4. Quod *folio ferulæ* constare dixit *Mesue*, cum quo *Mesues Turpetho* videtur convenire Thapsia, quæ in Gasconia Galliæ, item in Sicilia & Montibus Apuliæ reperitur, quod multi istud Turpethum esse putant, quo nos utimur.

Ab his omnibus distinctum adhuc est *Turpethum Indicum Garziæ*, de quo vid. DODONÆUS *Tr. de Purgantibus pag.* 174. & 175.

Quicquid sit hæc *Radix Turpethi* seu *Indica Garziæ* seu *Thapsia*, quæ in Officinis à medulla lignosa separata observatur, potenter satis operatur, & omne, quod attingit sub forma mucilaginis crassæ & viscidæ, evacuare solet, eamquè non tantum ex primis viis, sed beneficio sanguinis circuli ex aliis etiâ partibus; hinc inter pituitam evacuantia, & phlegmagoga ferè numeratur. *Vnde* Regula: *Quicquid Agaricus non attingit, Turpethum promovet: & quod Turpethum negligit, colocynthis attingit.* Et hic est progressus majoris & minoris efficaciæ. Imprimis solet, commisceri cum aliis: in affectibus arthriticis cum hermodactylis constituit *Pulverem purgantem Paracelsi*; in morbis chronicis & diuturnis specificè convenit. Dosis est à ℈j ad ʒß vel ℈ij, rarò ad ʒj perse: aut in infuso à ʒij ad ʒiij. Parari autem debet in infuso non cum liquore vinoso aut aquoso, quoniam est resinosa radix, & hinc non communicat virtutes purgativas tali menstruo vinoso vel aquoso cum menstruo seu liquore spirituoso. Egregium ergò est vel in substantia, vel forma Essentiæ, vel Extracti cum spiritu vini parati, utut totum remedium rari sit usus. Alias & in usu sunt *species dia Turbith cum Rhabarbaro*, quæ dantur quoad summam dosin à ß ad ʒj. Et quidem in minori dosi valdè conveniunt pueris vermiculantibus, uti etiam adultis: Nam post Mercurium nihil fortius exturbat vermiculos, quàm species diaturbith. Unde specificum sunt medicamentum tam adultis quam infantibus; quibus dantur cum saccharo sub forma morsulorum vel tabellarum, ut sic decepti vermium ejaculationem sustinere queant. HORSTIUS *in Obs.* refert, se ex rustico speciebus dia Turbith cum Rhabarbaro bufones evacuasse.

Tinctura aurea inde elicitur cum spiritu vini tartarisato, quæ egregium est remedium, ubi validiore evacuatione opus est. Resina elicita cum spiritu vini valdè purgat, & in deturbandis vermibus & animalibus, tàm in adultis quàm infantibus, adhibetur. FABER *Lib.* 2. *Myrothec. Spagyr. cap.* 24. habet *Quintam Essentiam Turbith.* paratam cum spiritu roris Majalis elegantem, quæ *citato loco* videri potest.

TAMARINDI.

Tamarindi revera sunt *Siliquæ Arabicæ*, congeneres Cassiæ solutivæ; qui vocantur etiam *Dactyli Acidi*: crescunt in arboribus proceris, & fistulis siliquosis membranaceis per longitudinem inclusis quæ contusæ, & cum quibusdam nucleis duris fuscis splendentibus commistæ, ad nos deferuntur. Arbor *species* est *Palmæ Indicæ*: vid. PROSPER ALPINUS *de plantis ægyptiacis.*

Fructus iste succosus seu *pulpa* nigra suavem habet saporem acidulum qui est vinosus, Weinsäurig; hinc in temperanda bilè confert, i.e. blando acore fervorem & orgasmum bilis reprimit, agitationes massæ sanguineæ inhibet, nimiam acrimoniam humorum temperat, horumquè fervorem & sitim compescit, & nimios ardores ac incalescentias corporis sapore acidulo suavi inhibet. Propter aliqualem nitrositatem cruditates nitrosas abstergit blandè & laxat, seu potiùs saltem alvum apertam conservat. Vulgò Tamarindos inter Cholagoga referunt. In febribus tertianis biliosis, & continuis ardentibus, benignis & malignis, & imprimis scorbuticis, egregiè conferunt, ubi acido volatili blando agitationes febriles egregiè alterant, æstum temperant, & alvum apertam servant, humoresque turgentes blandè evacuant. Item scorbuticis, quibus subinde phlogoses vagæ aut amaror oritur aliaquè similia pathemata molesta sunt, his Tamarindi optime conveniunt.

Usitatiùs recipitur *pulpa Tamarindorum* saccharo condita, ut asservari possit; cujus dosis est ʒß vel ʒj ad ℥ß vel ℥ij: sed melius est, si loco sacchari pulpa Tamarindorum cum succo passulatum addito inspissetur, & ita ad tempus asservetur. Commendatur valdè soluta in cerevisia aut potu ordinario, vel in decocto hordei, aut aliis liquoribus appropriatis, qui fiunt instar Iuleborum; quoniam liquores acescunt, & colorem rubicundum acquirunt; id quod etiam facit *decoctum Tamarindorum* tam *simplex* ex tempore parandum, quam *compositum* cum passulis: pro quo ʒiij vel iv. coquantur in sero lactis vel aquâ in affectibus biliosis, febrilibus, tertianis ardentibus & malignis, in quibus necessum est, ut alvus sit aperta suavissimi usus, blande enim laxat, sitim compescit, & æstum non nihil mitigat, effervescentiam humorum blandè compescit, & moderato coagulo sanguinis agitationem sistit; & nullum laxativum est aliud, quod æquè tutò in his possimus propinare, quàm Decoctum Tamarindorum, dum præterea laboranti stomacho optimè succurrit: quin & stomacho ad cruditatem nitrosam proclivi benè admodum conducunt Tamarindi, eumque blandè constringunt, & nauseam ejus ac inappetentiam corrigunt.

Vtendi modus est speciatim in forma liquida, e.g. in Tertiana continua, ubi alvus obstructa:

℞. *Tamarind.* ℥iv.

Coquitur in *aqua simplici* vel pro scorbuticis melius in *sero lactis*; sic acidum Tamarindorum præcipitat omnia recrementa in sero lactis: Decocti colati

℞. ℔j vel ℔iß. adde
℞ *flor. bellid.* ʒij vel ʒiij.
syr. acetos. citri ℥iß. M. D. S.

Alterius Laxier-Julep Item:

℞. *Decocti Tamarind. l. cum pass. l. simpl.* ℔j.
Syrup. rubi idæi ℥j. M. D. pro iulebo.

Vel præscribitur ita:

℞. *Decoct. hord.*
Tamarind. ā. ℥v. vj. vel viij.
M. D. pro usu.

Item v. g. in scorbutico:

℞. *Pulp. Tamarind.* ℥j,
dissolvitur in sufficienti quantitate *serilactis*
Colatur D.S.

Laxier-Tränklein.

℞. *Pulp. Tamarind.* ʒij.
♁. *Rhabarb.* ℈j.
Scammon. pp. gr. iij. M. f. Bolus D.S.

Laxier-Lattwerge oder Zucker auf einmahl.

Porrò ex Tamarindis etiam *sal essentiale* seu *Tartarus* parari potest ad legem, quam præscribit SALA. De cœtero ex iisdem Tamarindis cum sero lactis infusis, alia ratione tartarum parare docet BARTHOLINUS C. 5. *Hist.* 21. quæ est lectu digna; tartarus tamen hic nil peculiare habet.

Hæc sunt *primaria Purgantia*, ex quibus sufficere possent sequentia: Nempe

1. *Senna*, tanquam polychresta,
2. *Rhabarbarum.*
3. *Elleborus niger.*
4. *Jalappa*, &
5. Ubi validius agendum, *Colocynthis.*

His quinque satis armati sumus pro scopo purgatorio, modò legitimè adhibeantur. Sequamur tamen AUTORIS *nostri* ductum, & jam Purgantia secundaria adhuc perlustremus, quæ nihil aliud sunt, quàm varia Vegetabilium producta.

CLASSIS IV.
DE
PURGANTIBUS SECUNDARIIS
A.
ALOE.

ALoë, uti notum, *succus* est *gumeo-resinosus* amarus, ad myrrhæ-odorem fetè inclinans, ex planta ejusdem nominis, quæ etiam *Sempervivum Marinum* dicitur, expressus, & leni calore inspissatus ac in *quadruplici* habetur *differentia*, quatenus ratione puritatis & feculentiæ admodum differt:

1. enim impurissima dicitur *Caballina*, quia Caballis seu equis inservit curandis, & crassamentum ignobilius est, quisquiliis & heterogeneis particulis refertum.

Hâc purior est

2. *Epatica*, ita dicta, quod hepatis colorem habeat:

Hinc

3. *Succoterina*, quod ex sucotra, Insula Orientis, in qua copiosissimè crescit, apportari soleat. Hæc ex incisis foliis sua sponte stillans, & ☉is calore condensata, optima est, & ulterius purgata, rubenti colore spendet;

Unde

4. *Aloë lucida* exsurgit, quæ omnium optima est, interne assumpta.

Virtutes hujus succoterinæ & lucidæ quod attinet, blandè admodum evacuat, & purgat simul excrementa flava, liquida & acria; unde vulgò inter cholagoga seu bilem evacuantia, refertur: sed male. Suâ enim Ra internè flavâ feces ita tingit, quæ antea in corpore flavæ non fuerunt: sicut aloë pulverisata pulverem exhibet omninò flavescentem.

Præter vim purgantem, obtinet vim adstringentem, & in majori dosi minus purgat, quam in minori. Duæ enim in Aloë substantiæ sunt:

1. *Substantia mucilaginosa* aquosa.
2. Viscida *resinosa* instar cujusdam colophoniæ.

Hæc in ♈ solubilis, in aqua insolubilis est; Illa verò in menstruo aqueo, sub cujus tegimine subtilis & acris quædam resina laxativa delitescit, *& in hac sola substantia consistit vis* purgans atque *laxans.* Unde *Pilulæ Glassianæ* & *Francofurtenses*, quas adeo magnifaciunt, & maximam partem aloë sunt, cum succo violarum extracta ad novem vel undecim assumptæ plus purgant, quam Aloë in maxima dosi; quoniam in tali dosi aloës vis purgans non potest se exerere propter vim adstrictoriam, quæ purganti quasi præponderat. In altera verò substantia, fibras stomachi, & intestinorum firmando, vis styptica latet. Unde, ubi purgatione solâ opus est aloë integra non omnibus convenit, sed prior substantia mucilaginosa speciatim requiritur; ubi autem opus est, ut substantia illa resinosa & balsamica retineatur, selecta saltem lucida aloë, non lota, usurpetur (nam æque suaviter laxat) aut in forma pulveris, addendo grana aliquot tartari vitriolati; aut in forma pilularum, cui etiam Gummi ammoniacum interdum additur, ad imitationem Tilemanni, qui

℞. *Aloës lucid.* ℥ß.
G. Xci cum ✠ sol. & inspiss. ℥j.
♃i ⊕*lat.* ℥ß.

Cum *Essentia Martis liquida* fit *Massa pilularum.*

Dosis sit à pilulis v. viij. ix. vel x. in morbis chronicis. Aloë hæc, præter vim laxativam in mucilagine fundatam, ratione resinæ suæ habet quoque vim egregiam præservandi à putredine, humorum corruptelas plus minus præcavendo & corrigendo; unde etiam Lumbricis & alcaridibus inimica est, quos præservat, & genitos fugat & expellit, sive internè assumatur cum aliis, sive externè applicetur instar unguenti. Observetur tamen quando dantur ejusmodi amara per os, ut dulcia per anum injiciantur, quo possimus per amara vermes fugare, & per dulcia allicere, sicquè ex intestinis exturbare: Unde quando internè porrigitur aloë, semper Clyster cum melle vel potiùs lacte est injiciendus.

Præterea stomacho est amica, cui specificè succurrit: abstergit mucum crassum & viscidum in stomacho hærente; unde dicitur *Lætitia stomachi*, & **Bitter im Mund/ dem Magen gesund:** & exinde in Hiera Picra Galeni & similibus, quorum omnium basis est aloë, aloë convenit in affectibus stomachi; hinc in pilulis de Hiera cum agarico in detergendo vẽtriculo & intestinis non melius habemus remediũ. Juxta hæc aloë vi alterativâ, à putredine præservativâ, & primarum viarum abstersivâ, à quorumcunque gravium morborum insultibus præservat, si crebrò ea usurpetur: vid. MINDERERUS, qui fusè de Aloë agit *in Aloëdario*, uti etiam FREITAGIUS in *Aurora Medicorum.* Hinc quibusdam dicitur quasi *Fel Naturæ* (est enim amarissima) quo noxia deterguntur & absterguntur; item *Naturæ Balsamus* & *Vermium specifica Antidotus*, dum conservat corpora putredine, & nihil in vivo homine vivere permittit, quod non pertinet ad ejus essentiam & constitutionem vitalem: vis enim balsamica egregia est in aloë, in qua ipsa non cedit Myrrhæ vel Myrrhatis; hinc inter omnia Purgantia aloë & Rhabarbarum habentur innocua; cum reliqua de virulentia & venenositate corpori inimica, plus minus participent.

Cùm verò aloë succus medius sit inter resinas & gummata, ratione substantiæ resinosæ præpollentis facilè potest inhærere extremitati ani seu intestino recto, ubi sunt venæ hæmorrhoidales, & continua sic irritatione provocare dolorem & fluxum hæmorrhoidum: Unde ii, qui sunt dispositi ad hæmorrhoidum fluxum, ex assumptione frequenti aloëticorum eundem solent incurrere, quod observandum; unde cautè iis exhibenda aloë. Id quod tamen aloë soli non convenit, quin etiam alia laxativa idem, sed in dispositis, præstare solent: Confer. hîc MONARDES *in Epist. Medicin. Lib.* 12. *Epist.* 3. *pag.* 226. qui in Rhabarbaro eundem stimulum observavit; it. SCULTETUS *in Arm. Chirurg. Obs.* 68. à Scammoniatis.

Ex dictis facile patet, quare aloë & remedia aloëtica

aloëtica post laxationem alvi obstructionem ejus relinquant: Cujus ratione etiam hypochondriacis, Melancholicis, nec iis, qui sunt constitutionis sicci oris vel naturâ alvi pertinacipris, remedia ex aloë minus conveniunt; quoniam ab eadem potius lædunur; Unde ulteriùs patet, quare aloë in minori dosi subinde meliùs operetur quàm in majori: Mulieribus itidem gravidis non convenit, quoniam solet proritare menses, & pellere fœtum, & quod dicitur de Aloe dicitur de Elixyre proprietatis, cujus ingredien primarium constituit aloë.

Externè ob vim balsamicam in usu est Chirurgico; propterea pro mundificandis vulneribus externis, quæ in ulcera solent degenerare, magni est usus; sive decoquatur in vino cum aristolochia, cum Nicotiana & myrrha, & adhibeatur pro eluendis ulceribus sordidis; sive misceatur cum emplastris & unguentis appropriatis, myrrha, thure & similibus: pro quo scopo sufficit aloë Epatica vel caballina; Nam ita detergit sordes & putredinem. Imprimis si sint vermes in ulceribus, iis potenter resistit. Vulneribus recentibus inspersa aloë, tàm integra quam resina separata, omnis vulnerum progressus præcavetur, & putredini resistit. Præterea propter vim mundificativam & adstrictivam detergit, & consolidat vulnera, arcendo degenerationem & corruptionem nutrimenti, & cicatricem ad constrictionem conducit; adeoque vulneraria est insignis.

In vermibus intestinorum potest fieri tale *Unguentum*:

℞. *Aloës epat.* ℥j.
fellis tauri insp. ʒß.
℥ß *diacolocynth. Querc.* q.s.

M. fiat *Unguentum* aut *linimentum*.

Quod super partem vesicæ extendatur, & umbilico applicetur: quod ipsum, si adsunt vermes, non facilè decidit, donec sint rectè expulsi; quando verò nulli adsunt, solet decidere; quod est docimasia præsentiæ vermium in hoc Unguento.

In curandis pediculis, irritationibus intercutaneis, ejus ℥j solvatur in ℔j ▽ graminis: quâ ▽ TIMÆUS *in Cas. & Epist.* frequenter usus est; sicut etiam in scabie usum suum præstat.

Inter *Preparata* primo loco se offert *Aloë depurata* seu *lota*, quando vulgò lavatur aloë, ut magis purificetur à sordibus. Sed malè præscribitur aloë hæc lota, propterea, quoniam vis purgans consistit in parte mucilaginosa, quæ facilè per aquam separatur; vis verò adstringens in parte resinosa, aquæ reluctante remanet. Quando ergò lavatur aloë, hoc ipso eâdem mucilagine & vi purgativa spoliatur & castratur, & tantum remanet pars viscida styptica, hæmorrhoides excitans, rectequè dicitur castrata Aloë: vid. ZWELFFERUS *Animadv. in Pharm. Aug. pag.* 107. & 404. Hoc ne fiat, aloe pura, vel saltim superficialiter à sordibus depurata, est assumenda, nullo modo verò lota.

Pro scopo igitur *laxandi & purgandi extrahatur Aloë cum aqua simplici*, vel *fumariæ*, vel *alia appropriata*, aut *rore Majali* sale tartari vel *oleo tartari per deliquium guttis aliquot acuato*; *quo mediante mucilaginosa substantia laxativa elicitur, relicta resinosa inutili, quæ in aqua non solubilis est*: Hinc omnis postmodum Ra, factâ evaporatione phlegmatis, successivè inspissata dat Extractum catharcticum, in pilulas formandum, à gr. iij. iv. v. ad vj. egregiè laxans, vel ad ℈j fortiter purgans. Interim non nimium salis tartari addatur aliàs vim purgandi omninò destruit; cum alcalibus enim in sufficienti quantitate spiritus vini digesta, amarorem & vim catarcticam insigniter deponit.

Pilulæ hæ vel solæ ita usurpandæ sunt, vel additis gummatibus, salibus, aliisque, diversimodè specificari, & præsertim in morbis chronicis aliquot horis ante cœnam loco usualium pilularum capi possunt Conf. LUDOVICI *loco allegato pag.* 135. 185. item *de sale tartari pag.* 76. & 81. *VVedelius Opiol. pag.* 52. pro *pilulis suis aloeticis* parandis menstrui loco phlegmate aceti, sub præparatione terræ foliatæ abstracto, utitur.

Occasione hujus Extracti exortæ sunt *Pilulæ Glascianæ*, & *Francofurtenses*; quæ posteriores nihil aliud sunt, quam aloe cum succo aut infuso violarum extracta, & in pilularem consistentiam redacta: cujus ℔j si addatur ℥j Extracti gemmarum sambuci contusarum, cum aqua simplici parati, habentur *pilulæ Francofurtenses*.

Quidam cum spiritu vini parant Tam, sed tantum viscosam acquirunt, sine ulla purgatione. Aloes interim segnitiem aut caryophyllorum aut rorismarini oleo egregiè excitari PECHLINUS *de Purgant. pag.* 144. *asserit*.

Balsamus seu *Extractum aloës*, quod habet AUTOR, est adstrictorium & roborans, non purgans: per spiritum enim vini acquiritur pars resinosa purgativæ contraria.

Sequuntur *Aloës insuccatæ*, quâ Aloe succis rosarum, violarum, verbasci, liliorum convallium, & aliarum plantarum, imprægnatur & exsiccatur, ubi insuccatio aliquoties repetenda: Interim hæc superflua est, modò ritè præparetur Extractum. Fit hoc scilicet eum in finem, ut non nihil temperetur, corrigatur & acuetur resina viscosa aloes: Nam non melius præparari putarunt aloen, quàm per imprægnationem succorum: qui præparandi modus vulgò aloes *insuccatio* dicitur; unde oritur *Aloë violata & rosata Hieronymi ab Aquapendente*. Harum pilularum compositio in familia Zschorschanorum est abscondita. Dantur à gr. xv. ad ℈j. Sic aloe, ne hæmorrhoides irritet, solet solvi & imprægnari cum succo verbasci, quod verbascum resistit, ne possit proritare hæmorrhoides: In epate calido, seu in quibus massæ sanguineæ crassis corrupta, in iis præparatur per succum cichorii, endiviæ, taraxaci, & similibus plantis epaticis, crasin sanguinis corrigentibus: In impuritate sanguinis insuccatur cum succo fumariæ, quod etiam facit FREITAGIUS in affectibus Melancholicis. Aliàs *Oleum purgans* ex aloe destillatur, quod umbilico illitum vermes necat.

TIMÆUS *aquam* habet *aloeticam* contra morbos externos non inconcinnam, quæ ita se habet.

℞. ▽ Absinth. ℔j.

Dissolvuntur in ea *aloës* ℥ij, terẽdo probè & subigẽdo.

Hâc fricanda & abluenda sunt corpora puerorum in balneo, pro enecandis pediculis, crinonibus seu dracunculis & sironibus, aliisque similibus cutaneis affectibus: vid. TIMÆUS *l.* 5. *Cas.* 23. In capillorum quoque defluvio commendatissima est, si eâ crines laventur.

ELATERIUM.

Elaterium nihil aliud est, quam *succus* lacteus expressus & inspissatus *ex cucumere sylvestri asinino*. Genuinè colligitur ex ipso fructu, qui colligendus, quando flavescere & maturare incipit. Quidam tamen etiam recipiunt radicem, quidam totam plantam contusam, & succum exprimunt, inspissant, & sub nomine Elaterii venditant, quod perinde est; siquidẽ tota planta inter purgantia fortiora excellit, ut ex fructu sit omninò violentius illo, quod ex reliqua planta desumitur. Radix saporis est acris amarissimi, ingrati & nauseabundi,

-seabundi, odoris nullius. Constat particulis ⊖inis acribus seu aculeatis irritantibus; & ex acrimonia sua caustica vim habet simul succos corporis nostri colliquefaciendi, partesquè fibrarum sensiles irritandi: ex quo utroq; effectus purgans imprimis dependet; succus enim iste est acerrimus, & etiam nō leviter causticus, ita ut quidā Medici sint, qui eundē ante triennium in usum non trahant. Radix hæc pro scopo purgandi in taleolas discindenda, quæ filo connexæ in ⊼e umbroso ponantur, & exsiccentur; atque de hinc arefactæ ad annos 10 durant. Fructus maturus attactus, capitulum suo impetu elastico pandit, succumquè in faciem ac oculos adstantium ejaculatur, ridiculo spectaculo: Germanis dicitur **Esels-Kürbs.** Cucumis hic pater est famosi illius succi, qui dicitur *Elaterium.* Ex cucumere hoc asinino omnia purgant, ut rectè asserit CASPAR HOFMANNVS *pag.* 28. speciatim purgans est admodum violentum, efficaciter ac copiose exterminans; unde in hydrope, imprimis ascite, ubi liquamina ista serosa ac aquosa veniunt educenda, specificè convenit, cum etiam, teste experientia, ex cavitate abdominis soleat evacuare serum vel lympham hydropicorum: aliàs in reliquis seri & lymphæ abundantiis usurpatur hoc Elaterium; nam potenter & fortiter evacuat. In hydrope tamen & affectibus serosis omnibus præferendum, extra quorum usum vix adhiberi solet: Sicut & empirici duas vel tres pilulas ciceris magnitudine, ex farina triticea & succo cucumeris asinini efformatas, hydropicis exhibere, & copiosas ▽as expurgare solent.

Extractum autem hujus tantum usurpatur, tarò aut nunquam in substantia propter amarissimam acrimoniam, & hinc violentam operationem. Optimum autem est, quod paratur juxta MORELLVM *in Tr. de Materia Med. pag.* 322. cum *spiritu vini,* (aut cum ℞ *Tartari* ut docet WILLISIVS *Pharm. Rational. Part.* 2 *pag.* 312. quâ acrimonia ejus melius corrigitur) addendo in fine inspissationis *oleum destillatum macis & Cinnamomi.*

Dosis ejus est ad gr. xv. vel ℈j vel solitariè, quod tarò tamen fit, vel cum Mercurio dulci: *Essentia* verò cum ℞ tartari parata datur ad ʒj Non facile corrumpitur, ita ut CARDANVS asserat, durare potest ad centum annos; dicitquè quod quò vetustius fit, eò efficacius deprehendatur, & melius. Mirum est, ut dicit BORELLVS, quod purget aquas ex cavitate abdominis: experientia tamen confirmatum, quod post assumptum manè Elaterium, hydrope ascite laborantis abdomen, admoto cingulo, fuit repertum sensibiliter imminutum post meridiem: sicut & retulit mihi D. MICHAELIS, se aliquando in aliquot gravidis, quæ ob serum abundans in tunicis, fœtum ambientibus, fœtus motiones animadvertere nequiverint, beneficio suæ Essentiæ Elaterii effecisse, ut denuò sentirentur.

Porrò ipsa radix cucumeris asinini in taleolas dissecta legitimè exsiccata, cum spiritu vini tartarisato vel ℞ tartari suppeditat *Essentiam* fortissimè purgantem; unde & Medicis quibusdam eadem in quovis ferè hydrope est in usu; in specie in hydrope uteri D. MICHAELIS habuit expertissimam, addendo simul aromata & appropriata; inter quæ est oleū Cinnamomi & similia; vel macis simul infunditur. Dosis ʒj ad ʒij.

Essentia hæc abstractione spiritus vini inspissari potest in debitam consistentiam *Extracti*, addendo ejus ʒj olei destillati cinnamomi & macis ℈ß, & ita hydropicis dosi ℈j feliciter exhibuit. Quidam & in gravidis usurpare non dubitant, sed caute hic agendum. FREITAGIUS imprimis Essentiæ vel Extracto, quæ fiunt cum spiritu vini, præfert hanc compositionem: si fieret cum spiritu vini extractum factum, vel parata Essentia, permisceretur cum succo cydoniorū, vel berberum vel pomorum, & hæc ad consistentiam Electuarii coquerentur.

Aliàs & per acida & per fermentationem quoque corrigi potest, si nempe Elaterium solvatur in succo violarum, cydoniorum, pomorum, vel aliis succis, pro specifica morborum varietate, & post fermentationem & residentiam partis impurioris inspissetur.

Denique succus cucumeris asinini recens ad cochlear unum propinatus fortiter purgat; id quod hortulani nostri optimè norunt. Præter virtutem purgativam succus cucumeris asinini recens multum facit externo usu in tumoribus duris emolliendis, & scirrhis discutiendis, uti & scrophulis ac strumis emolliendis; sicquè externè ingreditur usitatè unguenta & cataplasmata ad scirrhos lienis & infarctus destinata, uti & ad quoscunque tumores duros, & difficulter denuò solubiles. Item in scrophulis ac strumis est egregius succus cucumeris asinini, non minus etiam cataplasma ex foliis cucumeris asinini contusis: de cujus efficacia in scrophulis vid. RIVERIUS *in Observationibus communicatis.*

EUPHORBIUM.

Euphorbium succus acerrimus est ex sauciata planta ejusdem nominis exstillans, Veteribus cognitus. Cœterum ista planta: an sit arbor? an frutex? an ferula? discrepant Autores; quoniam incognita est omnibus Botanicis. Ejus tamen formam subministrat DODONÆUS, quam figuram omnes imitantur, utut monstrum magis, quàm plantam referat. Hoc certum est, nostrum distinctissimum esse à veteribus, nobis incognita. HOFMANNUS, Scriptor accuratissimus, *de Medicam. Officin. pag.* 35. recte dicit: Illud, quod sub Euphorbii nomine ex Asia ad nos adfertur, esse succum Indicum Tithymalinum inspissatum, acrem & fortiter purgantem; Vis enim ejus caustica, & acrimonia convenit cum succo esulæ: unde quæ *de Esula dicta*, hîc applicari poterunt. De denominatione vid. ROLFINCCIUS *de Purgantib. p.* 180. *seqq.*

Validissimè expurgat pituitam ac serum cum gravissimis symptomatibus, & quicquid invenerit, promiscuè evacuat: estque malignum satis quoniam bonum cum malo, & malum cum bono, colliquefacit & expurgat, & propter virulentiam & violentiā non tàm ex massa sanguinea, sed ex toto corpore, evacuat potenter; unde & in desuetudinem ejus usus abiit. Hinc propter sui causticam acrimoniam, & potentem operandi vim, quam veteres pituitam ab Euphorbio validissimè trahi ab articulorum commissuris compaginumque cavitatibus, à cerebro & nervoso genere asseruerunt, scilicet in Apoplexia, comate, Lethargo, & similibus affectibus soporosis, uti etiam in tremore & nervorum resolutionibus, ceu præstans remedium à quibusdam solet laudari; non tamen pro scopo purgandi apud nos amplius operatur, nec nisi à robustioribus tentari debet, quia est validum remedium, & in substantia, uti dicit AUTOR; vix ad ℈ß assumitur. Vidit tamen FREITAGIUS ejus usum satis innoxiè frequentatum à rusticis, robustisque corporibus, qui pulverem ejus ad ℈j pondus cum evidenti successu adhibuerunt, cœteris medicamentis nihil proficientibus. Belgæ quidam contra quartanam felici cum successu dedit in pilulis ad ℈j & ultra; conf. PECHLINUS *de Purgantibus pag.* 240. quod tamen non facile imitandum suaderem, nisi optimè correctum fuerit.

Electionem & eligendi modum videbitis apud AUTOREM *nostrum.*

Externè

Externè autem pro usu chirurgico frequentius & latius adhibetur, quam in carie ossium, quando acidum fermentum ulcerum omnia corrodere incipit, ubi nihil expertius & melius, quàm si pulverisatum adspergatur ossibus cariosis, cujus acrimonia, à sale volatili dependens absumit acidum corrosivum in carie ossis, quo absumpto etiam cessat caries. Inspergitur vel solum, vel permistum cum ana radicis Iridis Florentinæ, vel Aristolochiæ rotundæ, vel cum aliis similibus, & cum spiritu vini irroratis: nam spiritus vini solus egregius & in carie temperanda & abigenda: De qua virtute Euphorbii in carie ossium, & ulceribus cariosis, meretur quod vid. HELIDÆUS de PADUANIS, & HILDANUS *Cent. 2. Obs. 92. pag. 159. Cent. 4. Obs. 21. & 96.* nec non *Cent. 5. Obs. 22.* it. FALLOPIUS *l. de Ulcerib. C. 271.* qui illud his incasibus magnifaciunt: uti etiam RIVERIUS *C. 2. Obs. 66.* cum quibus conferatur KESLERUS *Cent. 5. Processu 42.* Ulterius Euphorbiũ convenit in punctura nervi, si nimirum inepta venæ sectione, quod sæpe fit, pungatur nervus, quam puncturam multa magna & drastica sequuntur symptomata: in tali casu est egregium remedium *unguentum Sculteti in Armament. Chirurg. Obs. 64.* quod patat ex

Euphorbii optimi ℈j.
Terebinth. ℥ß.
Cera parum.

Extendit super linteum, & applicat calidè loco puncturæ nervi: quæ ipsa compositio jam ex *Galeni Scholis* est derivata: vid. SENNERTUS *l. 4. Prax. capite de vulneribus nervorum pag. 471.* id quod etiam observavit HELIDÆUS PADUANUS *in Obs. pag. 310.* qui cuidam, qui magnum dolorem brachii sentiebat, ex venæ sectione ab læsum nervum jussit applicare Euphorbium, quo applicato cessavit dolor. Ab hemicrania quoque contumaciori fœminam WEDELIUS curavit solo euphorbio.

Præterea & in usu sternutatorio naribus applicatum validissimum est, adeò ut ob hæmorrhagiam nimiam vim ejus observare debeamus; cum tragicos casus hoc modo excitare possit; hæmorrhagia enim lethalis subsecuta est: vid. KERKCRINGIUS *Spicil. Anatom. Obs. 57. pag. 109.* Eò ergò non utamur, nisi ℈j ejus cum ℥ß aut ℥j pulveris Iridis Florentinæ misceatur, sic mucum lymphaticum è naribus extrahit. In forma liquida pro sternutatorio tutius usurpatur:

℞. *Euphorb.* ʒj.
Coquunt in
Aquæ simplicis, vel *lil. convall.* ℔j.

Transcolata, & guttæ aliquot naribus indantur, & satis validum ac potens erit sternutatorium: Conf. LUDOVICI *in Pharm. pag.* 147.

Tandem externè Linimentis & Unguentis pro acriori stimulo additur contra atrophiam, paralysin & similes artuum nervorumque affectus.

Quando internè debet adhiberi, quod tamen rarò fit est corrigendum, ut effrenis vis demitur: sed correctiones communes ut plurimum sunt ridiculæ. Quidam, ut aliquantisper imminuatur acrimonia, corrigunt per assumptionem & exhalationem salis volatilis acris. Vix usurpatur, nisi quod prius anni unius superat ætatem: nam sic imminuitur acrimonia ejus caustica, & virulentia mitigatur. Annosum est recipiendum, nec quidem tutò, nisi cum aceto, succo citri, aut aliis succis acidis, optimè correctum fuerit: Per acida enim vim ejus alcalinam causticam castrare poterimus. Nec contemnenda est coctio cum pomo citreo aut cydonio inclibano.

Trituratio cum oleo amygdalorum dulcium est insufficiens, Tutissima est, quæ fit cum spiritu vinitrioli. Peruviani in correctione Euphorbii usurpare solent Antieuphorbium, quo utuntur ad noxas ab Euphorbio impressas tollendas & sanandas. Hoc cum destituamur, nihilominus tamen ipsi possumus substituere portulacam, monente FREITAGIO ex eo, quod Antieuphorbium maximè æmuletur cum virtutibus portulacæ, & cum ea conveniat; & propterea rectius cum succo portulacæ inspissato, quam cum re quacunque alia, posset exhiberi aut corrigi.

Altenburgenses non inconcinnè præparant vel corrigunt hoc modo:

℞. *Euphorb. sel.* ℥iij.
Pulverisato affundunt:
℣ *Cinnam. Opt.* ℥iv.

Detinent in patella vitrea ad colorem fornacis tantisper, donec arefactum sit: cui demum affundunt

Succi Granat. acidor. ℥iv.
℞ ⊕*li* ℥ß.

Et procedunt, ut prius: tandem profundunt unà cum *aqua destillata cydoniorum* ad ℥iv, & priorem observant processum: Resiccatum denique terunt affusa gutta una vel altera olei amygdalorum dulcium.

Inter *Præparata* prostat oleum Euphorbii commune cujus præparationem habet AUTOR, & prodest in affectibus frigidis nervorum, in specie in catarrhis & Lethargo, uti etiam in curanda atrophia, & hæc omnia externo usu. Confert etiam ad generationem capillorum, in casibus scilicet, ubi aliud nihil juvat.

G.

GHITTA JEMOU.

Gutta Jemou seu gummi guttæ, uti vocatur vulgariter, vel *Gutta Gamandræ*, est succus concretus gummeo-resinosus flore rubescẽs, saporis in recessu acris, veteribus incognitus, sed modernis tantum in usu: Planta verò & fructus, unde derivatur, certo ignoratur. Quidam putant, quod sit succus vel lac coagulatum ex planta lactifera, quales sunt Esula, Tithymalus, & similes, quod horum succus lacteus inspissatus etiam flavescat, & causticus sit; unde vocatur modò succus, modo Gummi: videatur CASTELLUS *de Gutta Cambodia* vel *succo Cambodio* MERRETTUS *in Notis in Art. vitrar.* NEERII *pag.* 460. BONTIUS *de Medic. Indorum lib. 2. cap. 9. p. 150.* Revera tamen succus esse videtur ex Ricino Indico collectus & coagulatus. Gummi scilicet quoddam est è caudice Ricini, circa radicem vulnerato, destillans, & croco Inalico tinctum: videatur ROSENBERGIUS *in Rhodologia P. 2. cap. 22. pag. 2.* & BAUHINUS *lib. 12. Sect. 6. Pinac.* HORSTIUS *lib. 7. Observat. 37 pag. 388.* Ex semine item Ricini Indici expressum & inspissatum esse eundem putat HOFFMANNUS *de Medicament. Officinal. pag. 27.* Potens est remediũ Vomitus & secessus movens cum violentia & gravissimis symptomatibus, massam sanguineam collique facit, cum partibus inutilibus ejus utiles unà cum serosis humoribus evacuat; unde cauti simus in ejus usu, cum interdum non sine periculo usurpetur: teste HORSTIO *in Obs. pag. 233.* Cum autem promiscua liquamina evacuet, præsertim sub seri facie, contra hydropicos affectus imprimis, & à colluvie serosa natos, usurpatur. Præstantissimam tamen operandi facultatem conciliari illi ajunt, si permisceatur cum sale fraxini, vel cum sale absinthii, & specificum purgans hydropicorum habetur à multis, idque imprimis à THONERO *in Obs. pag. 151.* & HOECHSTETTERO *Dec. 3. cas. 1. & in Epist. Decadi 6. annexa pag. 746. seqq.* qui multum comendat in hydrope: Nemo interim inter Practicos est, qui eo adeo frequenter utitur, quam LOTICHIUS atque FABER. Probabile est, hoc esse gummi contra Podagram, cujus MONARDES *in Epist.* mentionem facit.

Quoad

Quoad *dosin*, non potest adeo certa præscribi sed uti rectè monet FREITAGIUS, in usu deprehenditur, quod modo remissiores, modo intensiores habeat virtutes in diversis partibus: propterea differentia quoad operationem subest certa. Præscribitur adultis à gr. iij. v. vel vij ad ℈ß vel gr. xv. utut rarò, cum non sine conturbatione corporis, soleat operari cum tartari vitriolati vel cremoris ℞ ℈j.

Corrigatur autem necesse, sive per alcalia, sive per acida. Utrumque modum AUTOR habet. Quoad *correctionem per acida*, corrigitur à MYNSICHTHO *sub Titulo: Gummi de Peru rosatum*; cum spiritu Vitrioli; sed pessimè: vid. ZWELFFERUS *in Animadvers. in Pharmacop. August. pag.* 461. Optimum est THONERI judicium *lib.* 3. *Obs.* 3. qui dicit: *si conjectura est, quod in ventriculo & primis viis hæreat viscosus humor, qui ægrè medicamento purganti cedat, & per remedium averruncandus sit, se non præparatum commendare cum spiritu vitrioli, propterea quia ☵ vitrioli adimit vim vomitoriam, & vomitum tantâ violentiâ non movet more aliorum vomitoriorum.* Spiritus enim vitrioli acidus illud non tam, corrigit, quàm castrat. Pro scopo purgandi per anum, corrigatur necesse est per alcalia fixa, præsertim sal tartari, cum quo tàm in forma sicca, quàm liquida: quos præscribendi modos videbitis in WILLISII *Pharmac. Rational. P.* 2. *Sect.* 2. *C.* 3.

Vulgo *Magisterium Gummi guttæ* in usu est, & ad aliquot grana stimuli loco aliis purgantibus appropriatis admiscetur in cura hydropis, uti etiam in affectibus arthriticis. Præparationem habet AUTOR *num.* 2. ubi tamen melior est illa, cui oleum tartari vel spiritus vini tartarisatus adhibetur, & cum aqua simplici præcipitatur: quin & *Essentia* aurea cum ℞ tartari inde dicitur.

M.

MANNA.

De *Manna* apud veteres pauca prostant, unde disceptant autores: *quid sit? & quomodo generetur?* Quidam *rorem cœlestem inspissatum*, & in granula coagmentatum esse dicunt: vid. FEBURE *Chym. p.* 170. Quidam verò succum subpinguem ex vegetabilibus ipsis, speciatim arboris, quibus innascitur, destillantem; quod & veritati consentaneum videtur. Qui plura curiosa & elegantissima de ea desiderat, adeat MAGNENUM, Professorem Ticinensem, qui *de Manna* imprimis eruditum ac elegantem aureumque ferè librum scripsit. Præter hunc videre potestis & alios, imprimis CLAUDII SALMASII *de Manna & Saccharo* Commentarium, SENNERTUM *Lib.* 3. *Prax. pag.* 88. CORTESIUM *in Miscellan. Decad.* 8. *Tr.* 5. qui ventilavit controversiam: *num.* uti nostratibus, ita & *veteribus cognita fuerit Manna*: de qua controversia MONARDES *L.* 4. *Epist.* 41. *& Lib.* 1. *pag.* 6.

Quod igitur attinet Mannam, revera nihil aliud est, quam glutinosior succus, ex quibusdam arboribus per corticem transudans, qui vespertino tempore, remittente æstu, nonnihil condensatus, cum rore deciduo incorporatur & hinc noctis temperato frigore condensatur & granulatur, adeoque tam in trunco, quàm in surculis arborũ, item in foliis reperitur, postquam calore diurno aquosa pars absumitur. Experientia nam testatur, quod adhærescens quarundam & certarum arborum foliis & cortici reperiatur materia, adeò ut etiam ex arbore vespertino tempore cortice leviter sauciato, matutino circa ulcusculum illa reperta fuerit: confirmat hoc BARTHOLINUS C. 1. *Epistola* 54. *pag.* 231. qui ceu testis occulatus docet, quod in Calabria ex incisa arbore fraxino & orno per transsudationem fiat & colligatur materia, eodem modo, quo ex pino resina, vel ex cerasO gummi; cum quo conferendus simul HOFFMANNUS *de Med Officinal. pag.* 50. Id quod etiam testatur THONERUS *Epist.* 16. *pag.* 315. qui refert, quod in Syria in montibus, qui scatent arboribus resini feris, & plantis pingui succo dotatis, singulis annis, sed æstate tantum fervidiore, etiam copiose reperiatur adhærescens arborũ foliis; quod ipsum propria confirmat experientia.

In insula Ceylonensi albissimam & dulcissimam à formicis parari, & arborum ramis imponi, testatur HELBIGIUS in M.A.N.C. *Ann.* 9. *&* 10. *Obs.* 194 *pag.* 459. Manna quoque in foliis borraginis in hortis reperitur, dequa etiam videri potest HOEFERUS *in Hercule Medico.* Jam verò licet materia etiam reperiatur in ipso campo, lapidibus & similibus locis vicinis, non tamen putandum, quod sit ros coagulatus in lapidibus & similibus locis, sed arboribus descendat.

Si ergo quæratur, *cujus naturæ sit Manna?* sanè nec ad gummata, nec ad resinas commode referri potest sed potius ad succum quendam subtilem roridum; cum rore mistum & condensatum. Orientalis syriaca autem optima est, sed rarissimè ad nos perveniens minus usitata est; Occidentalis autem hodierno tempore usitata quæ in Calabria, Italiæ Provincia, ex arbore fraxini & orni copiose, ut & ritè, colligitur. Post hanc optima est Laricea, quæ ex Larice arbore colligitur, teste SYLVIO. Manna autem Calabrina rursus duplex est: vel *Manna foliorum*, vel *Manna corporũ: Illa* ex *foliis orni & fraxini*; *hæc* ex trunco & ramo sauciato colligitur. Sub collectione rorida ferè est substantia, quæ Martem in rubiginem rodere valet; unde cum lapideis & ligneis cultris colligitur, ne nigrescat. SYLVIUS variare, inquit, Mannæ virtutem, pro varietate scilicet plantarum, ex quibus colligitur, & rectè. Observetur ergò, ut colligatur ex plantis odoratis, & homini salubribus.

Cœterum substantia est dulcis, & liquescens in ore & dulcedine sua palato blandiens. Eligenda autem est recens: nam vetusta abit, quod dicunt, in bilem, seu acquirit saporem nidorosum.

Quod attinet virtutes Mannæ, notum est, quod sit elegans suave, & temperatum laxativum, quod sine impetu, & graviorum symptomatum concursu aliquoties evacuando corpus blandè expurgat. Vis ejus laxativa consistit in motu fermentativo, quo laxat & abstergit sordes, quas in liquamina flavescentia mutat; unde inter cholagoga vulgo refertur. Proinde in promiscuo est usu tenellis ac adultis & gravidis, & non gravidis: sed magis infantibus videtur convenire quàm adultis: istis cum pulte propinata vel sub lactis vehiculo suaviter admodum, & pro ratione doseos, sufficienter laxat.

Quoad *dosin*, infantibus à ʒij ad ʒß; adultis v. ab ʒj vel ʒiß ad ʒij, pro operienda alvo commode datur.

Utendi modus est, quod infantibus in pulte, adultis verò in jusculis detur, & hæc omniũ optimè convenit pro laxatione mulierum prægnantium: videatur FORESTUS *L.* 2. *Obs.* 28. *de morbis mulierum.* Interim caveamus propter dulcedinem, & hinc facilem fermentescentiam, & consequenter acescentiam, ne hystericis illam, hypochondriacis, scorbuticis, febricitantibus, debili stomacho laborantibus, biliosis, & ad diabeten dispositis, propinemus, quibus minus convenire solet: quo in casu potius optimum gravidarum laxans erit Rob passularum, quod etiam sensim leniter ac moderate eas laxat, si commisceatur cum cremore tartari vel sale. Aliàs verò in asperitate faucium lenienda, & ariditate earum humectanda convenit.

Quoad *præparata*, Quidam *Electuarium laxativum* parant ex prunis, passulis & materia. Alii vero cum nitro

nitro aquam purgantem & simul sudoriferam inde destillare volunt per vesicam: de quo videatur HOEFERUS *Herc. Med. pag.* 385. Sed aqua hæc nihil valet: Manna cum nitro in fundo remanet, vix tantillum spirituositatis adscendit, quod etiam purgandi vim habet.

Sequitur *Manna tartarisata*, quæ apud nos in usu, & elegans remedium est, cum propter tartarum minus fermentativũ sit: *Dosis* ℥j ad ℥ij. Prostat etiam *Manna composita*, additione Jalapæ.

Huc pertinet Manna Julebata, quæ fit hoc modo:

℞. *Mann. Elect.* & non adeo pingu: ℥iij. l. iv.
crem. ♀i ℥iij.
▽ *simpl. l. scabios. l. alius pectoral.* ℥v.

bulliant leni igne ad dissolutionẽ tartari: & coletur.

Hauriri potest in quibuscunque affectibus pro laxativo alvi, & abstersivo primarum viarum.

Præter hæc observetur in Manna, quatenus de rore participat, singulare *sal essentiale nitrosum*, quod parare docet LUDOVICI *in Pharm. pag.* 186.

Spiritus Mannæ duplex parari potest: vel per præmissam fermentationem, vel eadem omissa per nudam igne aperto vel arenæ destillationem. Per fermentationem acquiritur spiritus sulphureus inflammabilis; sine ea autem vel per se, ut vult AUTOR, cum addito duplo arenæ vel boli ad ebullitionem nimiam inhibendam igne arenæ prodit *spiritus acidulus*, adeoque non insipidus, ut communiter tradunt, cum oleo empyreumatico, qui sudoriferum est egregium, & singulare quid in recessu habet. Item destillari potest Manna admisto capite mortuo, post destillationem salis communis relicto: videatur WEDELIUS *Pharm. pag.* 28.

Quoad *fermentationem*, fermentatur Manna eadem ratione ac mel: scilicet dissolvitur *Manna* in sufficienti quantitate *aquæ simplicis* vel *pluvialis*, ipsique additur aliquid *faccum cerevisiæ non lupulatæ* vel *fermenti communis*: hinc fermentatione peractâ destillatur per vesicam, & rectificatur spiritus sulphureus inflammabilis per vesicam, aut cucurbitam ex arena vel balneo Mariæ, lento igne.

Spiritus, qui num. 6. ab AUTORE describitur, vocatur aliàs *Mercurius Mannæ*, cui multa tribuunt in præparationibus remediorum ex metallis; sicut singularissimum menstruum est pro extrahendo sulphure solari, & reliquorum metallorum, ut & gemarum. Manna enim hæc turget Rore Majali, salo igneo hermetico imprægnato; unde Mercurium seu spiritũ plane singularẽ dat, qui multa habet in recessu.

Hinc ex rore & Manna, matri simili sobole, salem saccharinũ sunt qui conficiunt, idque duplici modo:

1. Manna simul cum rore putrescat, sicque procedatur, ut AUTOR docet *de Rore lib 3. cap. 3. pag.* 315. sub nomine *Tartari Philosophici*.
2. Grana Mannæ electiora albaquè, superaffuso spiritu vini rectificatissimo extrahuntur.

Certum enim est, mannam præter Roris fructũ de resina fraxini quoque ac aliarum arborum, in quibus colligitur, participare, quæ mediante spiritu vini extrahenda est. Extractio fit tamdiu, quam videmus eum tinctum resinosa Mannæ pinguedine, quæ abstracto spiritu vini instar butyri se habet. Quando spiritus vini non amplius tingitur, residuum cum rore depurato mistum solutumque, institutâ leni digestione ac succedaneâ evaporatione, Crystallos tandem instar sacchari subdulces præbet.

O.

OPOPANAX.

De *Opopanace superius in Classe secunda de alteranti-bus secundariis* dixi.

SCAMMONIUM.

Scammonium alio nomine etiam dicitur *scammonea*, ἀπὸ τȣ̃ σκάπτειν, à *fodiendo* vel *cavando caule*; pro colligendo succo. De hoc observetur, quod sit concretum gummeo-resinosum polychrestum, valdè purgans, unde & in menstruo aqueo dissolvi, & etiam resina ejus, speciatim cum spiritu vini extrahi potest: virtute multum differt à scammonio veterum: Hoc namque ex *herba* quadam *de convolvulorum genere* colligebatur, è cujus radice benè matura excavata succus repertus inspissabatur; hocque est *verum & veterum scammonium* in Palæstina & Syria natum, benignius nostrate, adeò ut AUTORE MESUE, & ejus assectis aliis, ad ℥j potuerit propinari absque ullô periculo quod ipsum de nostro scammonio nullo modô potest dici. Deinde tamen spe lucri variè fuit adulteratum, ita ut integram plantam cum radice contusam expresserint & inspissarint, ut rectè docet MORISSONIUS *in Horto Blesensi pag.* 339. & *in Dial. pag.* 473.

Hoc veterum scammonium exulat ex Officinis nostris, & adulterinum illi substituitur, acre satis & causticum, morsicans & malignum, quod nihil aliud est, quam *succus lacteus esulæ* vel *Tithymali inspissatus* & coagulatus. Notum enim est, quod omnes esularum & Tithymalorum species fundant succum lacteum, qui inspissatus fit nigricans, & vocatur *scammonium*, toto differens cœlo à Veterum: videatur FALLOPIUS *in Tr. de simplicibus purgantibus*, ubi egregia habet de scammonio veterum & modernorum. In convolvulo tamen sylvestri, si idem succus lacteus inspissatus fuerit, illi similis requiritur. Præter hoc quod nostras est distinctum à scammonio veterum, multas sustinet adulterationes, dum variæ quisquiliæ, heterogeneæ partes & sordes, illi permiscentur, adeò ut accuratâ depuratione ac præparatione opus sit, antequam in usum Medicum adhibeatur.

Nostras autem indifferenter & validissimè purgat, quicquid adoritur, sub sordium serosarum flavescentium, & fœtidarum facie exterminat, unde vulgò Cholagogum seu bilem evacuans reputatur, quod tamen falsum est. Excreta enim ab assumpto scammonio non à bile veniunt, succi corporis laudabiles à scammonio corrumpuntur, sicquè expurgat tam sanos quam ægros. Exinde per se raro præscribitur, sed loco stimuli saltem aliis purgantibus sæpè additur, quorum efficaciam solet augere & exaltare, sive addatur melanagogis, sive phlegmagogis sive aliis, &c. sic cum Hiera Galeni sociatum dicitur *Appropriatum specificum* pro expurgandis iis, qui laborant morbo regio vel ictero flavo. Habemus enim duo, quæ instar stimuli addimus: colocynthidem, & scammonium: Colocynthis additur vel sub forma trochiscorum, vel sub forma Extracti; scammonium verò in forma varia, pro varietate humorum expurgandorum. Et sicut colocynthis raro per se, propter virulentiam, præscribitur, sed semper, uti dixi, stimuli loco additur, si non sufficiens putatur scammonii stimulus; ita quoque scammonium raro per se, sed semper pro stimulo reliquorum purgantium præscribitur, in dosi à gr. ij ad iij, raro ultra gr. v. Per se si deberet assumi, præscribendum esset à ℈ß ad gr. xij vel xv, cum abstergentibus salibus permistum; si tamen ritè sit præparatum, egregiè purgat, & blandè, & per se inconveniens omni conditioni est remedium. Quod usum scammonii attinet, adhibetur vel in forma sicca, pulvere nimirum & pilulis, vel humida, si subigatur cum aqua appropriata, ubi fit, ut instar lactis scammonium albescat, v. g. si

℞. *Scamm. pulveris.* gr.xii. vel xv.

Quibus affundatur ▽ *simplex*, vel *rosarum*, vel *cerasorum nigrorum* vel *alia destillata* ℥ß, vel q. s.

Benè agitantur in mortario vitreo vel lapideo, cum vitreo pistillo, & sic fit liquor lacteus: id quod restat, denuo affusa aquâ potest subigi, ut, uti antea, lactescat aqua, addendo & ▽a *Cinnamomi* ʒj remanet substantia resinosa pice tenacior, & nigricans, ac crassa, quæ omnes turbas illas dat, quas in scammonio observamus, & ideo abjicienda; tale lac assumptum evacuat & purgat sine torminibus, & sine graviorum symptomatum concursu. Conferatur SYLVIUS *in Praxi lib.1.cap.2.* §. 43.

Vel ubi animus est scammonium non nihil corrigere:

℞. *Scamm.* ℈ß l. gr. xij ad gr. xv.
Sacch. candi ʒj ad ʒiij.

omnia permista bene pulverisant exactissime; huic pulveri addunt

Succi citri ʒiij ad ℥j.

Omnia bene miscent in mortario, vel vitreo vel Marmoreo vel lapideo, & fit liquor lacteus, à fecibus decantandus, qui suaviter purgat.

Habet & hoc beneficii, quod per succum citri simul corrigatur malignitas scammonii, ut postmodum faciliùs & feliciùs purget.

Sed malignum est, uti dixi, scammonium, propterea neque gravidis, neque infantibus & pueris commodè propinatur: nihilominus apud modernos, imprimis Belgas, obtinuit, ut ejus gr. ij vel iij cum liquore appropriato, v.g. lacte, pro eorum laxatione adhibeatur.

Commodè hoc potest fieri, si prius sit præparatum, & in præparatione ista correctum. Instituuntur autem *Correctiones* variæ, è quorum 1. est *Diagrydium* veterum, factum cum *cydonio*; nec est adeò inelegans: fitque duplici modo: vel immittendo *Scammonium* in *pomum cotoneum*, vel solvendo illud in *succo cydoniorum* vel *pomorum Borsdoffianorum*, & ad consistentiam extracti inspissando; quas præparationes habet AUTOR *num.1. & 2.* Multi sunt, qui succum rosarum & cydoniorum habent pro generalibus corrigentibus omnium purgantium; quod tamen magis valet de succo cydoniorum, utpote stomachico, quàm de succo rosarum, qui non adeò est correctivus & stomachicus.

Quercetanus parat cum succo limonum, ad cujus imitationem PETRUS JOHANNES FABER *in Myrothec. spagyr. libr.2.cap.25.* parat Quintam Essentiam, seu extrahit Extractum scammonii cum succo limonum, per spiritum vitrioli acuato.

Modus ab AUTORE *Nota 3.* descriptus elegans est, & ex BRENDELIO desumptus, quem habet *in Chymia in artis formam* REDACTA. Cum enim resina seu Magisterium scammonii paulò acrius sit, nec adeo commodè in omnibus formulis usurpari queat, & præparationes ejus cum fumo sulphuris, aut etiam cum spiritu vitrioli aliisque, castrationes ferè, aut incertæ admodum sint doseos; propterea optima præparandi ratio est (quæ tàm in forma sicca, quam in humida potest dispensari) Modus hic BRENDELII, qui etiam videri potest in ROLFINCCII *Chym. lib.5. Sect. 2. cap.17. pag.332.* Relinquitur nempe sic picea resina, torminum, subversionis stomachi & aliorum malorum Autor: Emulsio verò inspissata scammonium optimè depuratum relinquit. Quod si ulterius corrigere est animus, emulsioni ita factæ ♁ tartari per deliquium instillari potest, ad ℥iß emulsionis ad ʒj vel ʒiß olei præterpropter.

Magisterium vel *Resina scammonii* per spiritum vini, vocatur aliàs *Pulvis Syrius*, quæ ad ℈ß usurpari potest; stimuli autem loco gr. ij vel iij sufficiunt: Spiritus enim vini exaltat resinas purgantium, ut in pauca dosi operentur, & quod dixi de reliquis resinis purgantibus de hac quoque est intelligendum & observandum, quod nunquam sit præscribendum solum, sed admisto stimulo salino, ne adhæreat intestinis. In forma humida etiam in emulsionem redigitur, v.g.

℞. *Res. scamm.* ℈ß l. gr. xij.
Sacch. Candi ʒiij.

Misc. probe & adde

Succi citri ℥j M.

sic fit *emulsio* gratissima Justui, quæ citra omnem vim purgat.

Præparant quidam ex scammonio medicamentum, quod vocant *Rubinum vegetabilem*, ex scammonio nimirum crudo, eodem modo atque resinam scammonii parant, & præcipitant cum succo rosarum rubrarum provincialium: post præcipitationem resinæ in fundum, moderatè separatur succus rosarum per inclinationem, & denique cum ℞ rosarum resinæ super infusæ, colorabitur eadem resina rubicundo colore elegantissimo: tandem exsiccatur, pulverisatur, vocatur *Rubinus Vegetabilis*.

Scammonium etiam ob acrimoniam causticam ulterius glycyrrhiza optimè depuratur juxta modum num. v. descriptum, quæ stimulos acerbos & volatiles scammonii invisca, & cicurat. Dixi enim superiùs, quod glycyrrhiza temperet acrimoniam humorum & succorum in nostro corpore; ergò & medicamentorum assumptorum acrimoniam infringet: Dum igitur ita in scammonio illa corrigitur, impeditur, quò minus succos utiles in corpore colliquefaciat, nec exulcerationem in intestinis, nec dysenteriam inducat.

Pilulæ scammoniatæ compendiosius parantur, si resina cum succo rosarum blandè inspissatur.

Præparatio per acida validiora, e.g. cum spiritu vitrioli, quam habet AUTOR, nil valet: non est vera præparatio, sed potiùs Castratio; figunt enim talia acida sal acre in scammonio purgans, sicquè non corrigunt, sed castrant: id quod patet ex eo, quod scammonium vitriolatum possit propinari ad gr. xxv, quod nullo modo fit in crudo, castrata ergo fuit ejus vis per spiritum vitrioli. Et hoc etiam verùm est de alio modo, quo fit *Magisterium Scammonii* ☉ *latum*; quando scilicet scammonio pulverisato affundunt spiritum vitrioli rectificatum, solvunt, extrahunt, & Extractum præcipitant cum oleo tartari, & procedunt, ut in Magisterio coralliorum, abluendo illud; cujus dosis est à ℈j ad ℈iv. Sed apparet ex magna dosi, quod non sit correctio, sed potius castratio; adeo ut tales præparationes potiùs sint irridendæ & ridiculæ, quam amplectendæ.

Quò & præparatio scammonii cum sulphure pertinet; unde *scammonium sulphuratum*; quod fit per imbibitionem cum fumo sulphureo. Fundamentum hujus præparationis est hoc; quod fumus sulphuris accensi impregnat scammonium: Jam verò, cum fumus sulphureus acidus & spiritus vitrioli sint ejusdem naturæ, & ejusdem essentiæ, patet, quod sit castratio non verò genuina præparatio: imo dosis incerta redditur, cum pars quædam minus suffumigetur, & ita corrigatur. Aliàs hoc scammonium ritè sulphuratum generalius & potentius est, quam diagrydium, & commodiùs loco stimuli adhibetur scammonium sulphuratum, quam diagrydium.

Dosis pro stimulo addendo sunt gr. ij l. iij.

℞. ♃

℞. ♀i *emet.* gr. ij.
scamm. ♃*at.* gr. iij.
sacch. gr. v.
Misce, fiat *pulvis* supra & infra purgans vel.
℞. ♀i ⊕*lati* aut *Arcani dupl. Mynſ.* gr. xii.
ſcamm. præp. gr. viij.
Miſce fiat Pulvis.
Item:
℞. ♀i ⊕*lati* gr. xv.
ſcamm. ♃*ati.* gr. iij.
Extr. troch. alband. gr. ij.
M. f. *Pulvis.*

Pertinet huc quoque *Cerberus triceps*, vel *pulvis Comitis de VVarvvick*, qui aliàs paratur ex *cremore* ♀*i*, *antimonio diaphoretico*, & *ſcammonio* ♃*ato*; rectiùs tamen ex *magiſterio ſcammonii.*

Per ſe autem ſcammonium ♃atum ad gr. xv, ad ſummum ℈j, poteſt uſurpari: v. g.

℞. *Scamm.* ♃*at.* ℈ß ad gr. xij.

cum *aqua. fumar* ſufficienti quantitate ſubigatur, ut fiat *Emulſio* quæ cum *Syrupo de Nymphæa* edulcorata guſtui grata eſt. Poſſunt & *ſemina, melonum*, &, *reſina jalappæ* addi.

Quidam, cum ſcammonium aſſumptum ſit ingratum propter amaritiem, & nauſeabundum ſaporem,

℞. Scammon. ♃ati gr. xij.
permiſcent cum
Sacch. Candi ℥iij.
Subigunt cum
Mucil. tragac. facta q.
▽ roſar. q. ſ.

& exinde faciunt orbiculos, quos illinunt oleo ſtillatitio ligni rhodii; ſicque fiunt *Orbiculi* eleganter *purgantes.*

Corrigitur ſcammonium etiam *per alcalia*, ubi ſal tartari eminet: hinc lixivio ſalis tartari injiciatur ſcammonium, & emerget ℞ *a rubicunda*, quæ inſpiſſata, & cum ſpiritu vini extracta, dat *Eſſentiam laxativam.* Cum hoc tartari ſale invertitur ſapor & odor ejus nauſeoſus. ZAPATHA *in Clave Med.* Eſſentiæ ſcammonii cum ſpiritu vini extractæ & filtratæ addit ſaccharum cum aqua appropriata ſolutum, quam vocat *aquam Rubineam ſolutivam.*

Fit etiam *ſal ſcammoniatum purgans* ſcilicet.

℞. *Scamm.* ℔j.
Solvatur in ▽ q. ſ.
Poſtmodum
℞. *Sal commune*;
quod ſolvitur in ▽ *fontana*:

Ambæ ſolutiones permiſcentur invicem, & evaporantur ſenſim ſenſimque, & in fundo reſidebit ſal, quod ſine ſapore nauſeabundo purgat leniter.

Datur à ℈ß ad ℈j: eſtque nihil aliud, quàm ſal commune impregnatum ſcammonio.

Denique pro correctione ſcammonii cum dixerim, quod ſuccus cydoniorum ſit optimus, Diagrydium ſolet permiſceri cum Gelatina cydoniorum; unde fit gelatina ſcammoniata laxativa, vocaturque Diacydonium laxativum. Præparationes videbitis in AUTORE *noſtro*: & quidem de gelatina cydoniorum ſupra egi. *in claſſe* 1. *ſub cydonio.* Ad eorum imitationem, imprimis ad ſecundæ præparationis, quæ eſt optima, & fit cum ſucco ribium, berberum, rubi idæi, & ſuccis aliis, diaribium laxativum, diaberberum laxativum, & ſic porrò.

Huc referendus *Syrupus citri ſcammoniatus* vel *diagrydiatus*, qui fit hoc modo:

℞. *Scamm. crudi* l. ♃*ati* ℥j.
cui ſuper fundatur.
ſucci citri depur. rec. expreſſi ℔ß l. ℔j.

Terantur invicem: ſtent in vitro benè obturato in digeſtione per tres dies & noctes in loco calido. Sæpius agitando & movendo, atque ultimo die permittatur ſine agitatione, ut clareſcat: Hinc ſolutio clara decantanda & transcolanda per linteum. In colatura clara diſſolvuntur *Sacchari* ℔ij l. iij, & blando igne rediguntur in conſiſtentiam Syrupi; cujus doſis eſt cochlear.

Et hæc quoque dicta ſint de Purgantibus ſecundariis. Cœterum ex hiſce duobus ſufficere poſſunt: Aloë nimirum, & ſcammonium; adeò ut cœteris facile ſuperſedere poſſemus. Unde ex omnibus purgantibus ſeptem ſufficerent ex primariis: & duo ex ſecundariis. Ex primariis Rhabarbarum, Helleborus niger, Jalapa, colocynthis & ſenna; ex ſecundariis aloë & ſcammonium. His ſi rectè utamur, citra incommodum ægros purgare, cumque ſumma exiſtimatione finem nobis propoſitum aſſequi poterimus.

Quibus jam concludo *Regnum Vegetabile*, & ad *Animale* pergo.

SCHROEDERI DILUCIDATI
PARS I. SECT. III.
DE
ZOOLOGIA
ſeu
REGNO ANIMALI.

ABſolutâ in præcedentibus *Phytologia* ſeu *Regno vegetabili*, ordo nunc nos ducit *ad Animalia*, quæ omnia, quoad ſtructuram, ferè conveniunt, & quidem imprimis terreſtria & volatilia: ubi, quæ habet AUTOR *in Prolegomenis de Reſuſcitatione Animalium* ex cineribus in genere, ſunt lectu digniſſima, & proſtant de his multa exempla, quæ hinc inde videri poſſunt.

Quod attinet *Animalia*, quæ in uſum Medicum adhibentur, & eligenda ſunt ea, quæ adhuc ſunt viventia, vel violentâ morte interempta; quæ enim ſponte vel morbo vel ſenio interierunt, ſunt planè inepta; quoniam maxima eorum vis, quæ reſidet in ſale volatili, impregnato ſpiritu vitali inſito, quod propter ſenium, deficiens fermentum, & longum morbum exhauſtum eſt, deficit & deeſt. Et propterea aſſumenda ſunt vel animalia viventia, ſi ſint minora; vel partes animalium violenta motie interemptorum, ſi ſint majora. Quod non tantum in uſu pharmaceutico obſervatur, ſed etiam in culinari, in qua rejiciuntur animalia inveterata & mortua, propterea, quoniam vis eorum eſt exhauſta & imminuta: id quod eo magis obſervandum in uſu Pharmaceutico, & pro ſcopo, ut exinde præparentur medicamenta.

Partes animalium diſtinguuntur in *duras* & *molles*: *Duræ* ſunt *oſſa*, *cornua*, *Vngulæ*, & qui huc pariter referri poſſunt, *Dentes.* Hæ ipſæ partes uſui Medico conveniunt, quatenus acidum quodcunque abſorbent, & ſudorem movent. Acidum autem abſorbent non ſine inſigni effervescentiæ motu, quia ſale volatili alcalino turgent. Dum autem acidum abſorbent, & ſanguinem fluidiorem reddunt, eo ipſo in ſimul ſudoriferæ ſunt.

Compoſitionem & Reſolutionem animalium ſpagyricam quod attinet, omnia, quæcunque ſint animalia, impregnata ſunt copioſo ſale volatili. Hoc ipſum tamen, dum adhuc ſunt in ſuo Eſſe animalia, eſt ſalſum, ſeu eſt acidum volatile urinoſum: quæ duo per fermentationem combinata, dant ſal volatile ſalſum, demonſtrante ſufficienter TACHENIO *in Hipp. Chym.* & *Clave* &c. Hoc ſal ſalſum volatile, dum deſtillatur, mutat naturam, & ſub ignis